

Sveriges internationella adoptionsverksamhet – lärdomar och vägen framåt

Volym 2

Betänkande av Adoptionskommissionen

Stockholm 2025

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2025:61

SOU och Ds finns på [regeringen.se](https://www.regeringen.se) under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.

Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på [regeringen.se/remisser](https://www.regeringen.se/remisser).

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet

Omslag: Elanders Sverige AB

Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2025

ISBN 978-91-525-1265-4 (tryck)

ISBN 978-91-525-1266-1 (pdf)

ISSN 0375-250X

Innehåll

1	Sveriges åtaganden om mänskliga rättigheter – särskilt barnets rättigheter vid adoption	25
1.1	Inledning.....	25
1.2	Förenta nationerna (FN).....	25
1.2.1	Kontroll av efterlevnad av konventionerna.....	26
1.2.2	FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948.....	26
1.2.3	1959 års deklaration om barnets rättigheter	27
1.2.4	FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter	29
1.2.5	Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor	30
1.2.6	Deklarationen om sociala och rättsliga principer rörande skydd av och omsorg om barn, särskilt med hänsyn till nationell och internationell placering i fosterhem och adoption (1986 års deklaration)	31
1.2.7	FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen)	31
1.2.8	FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet och Palermoprotokollet	47
1.2.9	Agenda 2030.....	48
1.3	Europarådet	49
1.3.1	Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna	49

1.3.2	1967 och 2008 års Europarådskonventioner om adoption.....	51
1.4	Haagkonferensen för internationell privaträtt (HCCH)	52
1.4.1	1965 års Haagkonvention	53
1.4.2	1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner	54
2	Begreppet oegentligheter inom internationella adoptioner	63
2.1	Begreppet oegentligheter är centralt för Adoptionskommissionens uppdrag.....	63
2.2	Tidigare definitioner och beskrivningar av begreppet oegentligheter	64
2.2.1	HCCH använder begreppen illegal adoption och illicit practices.....	64
2.2.2	FN:s särskilda rapportörer har beskrivit olika former av olagliga adoptioner.....	65
2.2.3	Nederländernas utredning delade upp oegentligheter i olagligt och oetiskt agerande	66
2.3	Adoptionskommissionens definition av oegentligheter	68
2.3.1	Olagliga adoptioner och oetiska ageranden.....	68
2.3.2	Exempel på olagliga adoptioner	69
2.3.3	Exempel på oetiskt agerande	70
2.3.4	Bedömning av oegentligheter över tid.....	72
2.4	Omständigheter som ökar risken för oegentligheter	75
2.4.1	Fattigdom och andra kulturella eller sociala omständigheter.....	75
2.4.2	Korruption.....	76
2.4.3	Krissituationer.....	76
2.4.4	Generösa avgifter och donationer.....	77
2.5	Oegentligheter är svåra att upptäcka i efterhand.....	77
2.5.1	Olagliga adoptioner görs lagliga genom adoptions- och rättssystemets officiella processer	78

2.6	Andra orsaker till att oegentligheter i adoptioner inte uppmärksammas.....	80
2.6.1	Olagliga adoptioner ses som en humanitär snarare än en kriminell handling.....	80
2.6.2	Rädsla för att skada och stigmatisera adopterade personer	81
3	Reglering, organisering och processer över tid.....	83
3.1	Uppdraget.....	83
3.2	Fram till 1960-talet handlar adoption framför allt om nationella adoptioner.....	83
3.2.1	1917 års lag om adoption	83
3.2.2	Internationella adoptioner reglerades i viss utsträckning redan i 1917 års adoptionslag	86
3.2.3	Adoptionsprocessen från 1917	86
3.2.4	Adoptionsinstitutets utveckling fram till 1960-talet	88
3.3	Den internationella adoptionsverksamheten etableras under 1960- och 1970-talen.....	89
3.3.1	Två statliga utredningar på 1960-talet lägger grunden för Sveriges internationella adoptionsverksamhet	89
3.3.2	Socialstyrelsen har till en början en central roll inom den internationella adoptionsverksamheten.....	93
3.3.3	Barnavårdsnämnderna prövar föräldrars lämplighet.....	94
3.3.4	Ideella intresseföreningar för adoption bildas 1969	95
3.3.5	En rådgivande nämnd för frågor om adoption av utländska barn inrättas 1971 inom Socialstyrelsen.....	96
3.3.6	1972 förenklas den juridiska processen för internationella adoptioner.....	97
3.3.7	Nämnden för internationella adoptionsfrågor (NIA) inrättas 1973.....	98

3.4	Ny organisering från 1979: ideella organisationer förmedlar adoptioner och NIA ansvarar för auktorisation och tillsyn	102
3.4.1	Problem med privata adoptioner leder till att organiseringen av adoptionsverksamheten ses över.....	102
3.4.2	Lagen (1979:552) om internationell adoptionshjälp – NIA auktoriserar ideella sammanslutningar	104
3.4.3	NIA:s organisation från 1979.....	105
3.4.4	NIA:s auktorisation	106
3.4.5	NIA:s tillsynsverksamhet	110
3.4.6	Socialnämnderna får delvis nya uppgifter vid organisationsförändringen 1979.....	113
3.4.7	1981 blir NIA egen myndighet	115
3.4.8	Krav på godkännande av förmedlingsväg införs 1985 för att få ökad kontroll på de privata adoptionerna	117
3.4.9	Ett bidrag vid adoption av utländska barn införs 1989.....	118
3.5	Barnrättsperspektivet i adoptionsprocessen stärks 1990–2005	120
3.5.1	Sverige ratificerar barnkonventionen.....	120
3.5.2	Adoptionslagstiftningsutredningen tillsätts efter begäran från NIA	120
3.5.3	NIA tar fram nya riktlinjer för en mer systematiserad tillsyn	122
3.5.4	Lagen om internationell adoptionsförmedling (LIA) träder i kraft och Sverige tillträder Haagkonventionen.....	125
3.5.5	NIA som centralmyndighet får ansvar att pröva och godkänna förmedlingsväg vid enskild adoption.....	126
3.5.6	Kommunernas uppdrag ändras när Sverige ratificerar 1993 års Haagkonvention.....	127
3.5.7	Tystnadsplikt och förmedlingsskyldighet införs för adoptionsorganisationerna.....	129
3.5.8	NIA konstaterar brister i möjligheten att avslå auktorisationsansökningar.....	129

3.6	Under 2000-talet skärps reglerna för auktorisation och tillsyn ytterligare	130
3.6.1	Utredningen om internationella adoptioner föreslår ny organisering och skärpt tillsyn av adoptionsverksamheten	130
3.6.2	Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA) inrättas 2005.....	133
3.6.3	LIA ändras i syfte att skärpa villkoren för auktorisation och tillsyn och det införs krav på dokumentation av förmedlingsverksamheten	134
3.6.4	Krav på kostnadsredovisning och åtskillnad på adoptionsförmedling och bistånd	139
3.6.5	Adoptionsorganisationerna blir skyldiga att dokumentera adoptionsförmedlingen.....	140
3.6.6	Obligatorisk föräldrautbildning införs	141
3.6.7	Översyn av LIA leder till att MIA kan ge auktorisation för del av ett land.....	141
3.6.8	2008 års adoptionsutredning föreslår skärpta regler för enskild adoption.....	143
3.6.9	MIA föreslår utökat uppdrag att erbjuda stöd för ursprung	143
3.7	Adoptionsverksamheten från 2015 till i dag.....	144
3.7.1	Ändrade förutsättningar för internationella adoptioner	144
3.7.2	Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF)	146
3.7.3	Reform av adoptionslagstiftningen 2018	151
3.7.4	Barnkonventionen blir svensk lag.....	155
4	Oegentligheter i adoptionsverksamheten i Chile	157
4.1	Uppdraget.....	157
4.2	Bedömning	158
4.3	Sveriges adoptionsverksamhet i Chile	160
4.3.1	Drygt 2 200 barn har adopterats från Chile till Sverige.....	160

4.4	Bakgrund till de internationella adoptionerna från Chile ..	161
4.4.1	Ekonomisk kris och militärdiktatur.....	161
4.4.2	Inledningsvis var Chiles inställning till internationella adoptioner mycket restriktiv.....	163
4.4.3	AC var först i Chile och deras adoptionsverksamhet blev modell för andra länder.....	164
4.5	Aktörer, reglering och den svenska adoptionsprocessen i Chile.....	164
4.5.1	AC är den enda auktoriserade sammanslutning som förmedlat adoptioner från Chile	164
4.5.2	Svenska myndigheters roll i adoptioner från Chile.....	166
4.5.3	Aktörer i Chile	167
4.5.4	Chiles adoptionslagstiftning före 1988.....	168
4.5.5	1988 års adoptionslag.....	169
4.5.6	Adoptionsbeslut i Chile från och med 1999	170
4.5.7	Adoptionscentrums organisation i Chile	171
4.5.8	Särskilt om eskortverksamheten från Chile	172
4.6	Generellt om oegentligheter i Chiles adoptionsverksamhet	174
4.6.1	Inledning.....	174
4.6.2	Tidigare utredningar av de internationella adoptionerna från Chile.....	174
4.6.3	Den chilenska adoptionslagstiftningen kringgicks för att kunna genomföra de internationella adoptionerna	180
4.6.4	Födelseregistrering kunde ske med vittnen och barn kunde registreras i olika regioner	181
4.6.5	Barn har dödförklarats på sjukhus och sedan adopterats internationellt	182
4.6.6	Barn som har lämnats för tillfällig vård har adopterats internationellt utan föräldrarnas samtycke	182
4.6.7	Barn har blivit tillgängliga för adoption genom ekonomisk och moralisk press	183
4.6.8	Ekonomiska drivkrafter och handel med barn i adoptionerna från Chile.....	184

4.7	Oegentligheter i den svenska adoptionsverksamheten och hur svenska aktörer har agerat och förhållit sig	185
4.7.1	Inledning	185
4.7.2	Merparten av adoptionerna från Chile genomfördes under militärdiktaturen	187
4.7.3	Modellen med vårdnadsöverflyttning innebar ett avsteg från Chiles adoptionslagstiftning.....	189
4.7.4	AC:s organisation i Chile kan ha skapat drivkraft att få fram fler barn för adoption	195
4.7.5	På 1970-talet genomfördes flera polisundersökningar av AC:s verksamhet i Chile	203
4.7.6	AC uppmärksammade handel med barn och falsk födelseregistrering i privata adoptioner till Sverige.....	209
4.7.7	Barn har dödförklarats för sina föräldrar och sedan adopterats till Sverige	213
4.7.8	Barn har adopterats till Sverige utan samtycke av föräldrarna	214
4.7.9	Felaktiga uppgifter i adoptionsdokument till Sverige.....	223
4.7.10	Svenska missionärer har förmedlat adoptioner från Chile utan förmedlingstillstånd	226
4.7.11	Adopterade personer som tillhör en minoritet eller ett urfolk har inte fått sina rättigheter tillgodosedda.....	229
4.7.12	Handläggning av svenskt adoptionsbeslut och svenskt medborgarskap	233
4.7.13	Adoptionsmyndigheten har inte granskat verksamheten – varken då den pågick eller i efterhand	234
5	Oegentligheter i adoptionsverksamheten i Colombia	239
5.1	Uppdraget.....	239
5.2	Bedömning	240
5.3	Sveriges adoptionsverksamhet i Colombia.....	242

5.4	Bakgrund till de internationella adoptionerna från Colombia.....	244
5.4.1	Långvarig väpnad konflikt och stora sociala klyftor	244
5.4.2	Adoption – från familjeangelägenhet till statlig barnskyddsåtgärd	245
5.5	Aktörer, reglering och den svenska adoptionsprocessen i Colombia.....	246
5.5.1	Svenska adoptionsorganisationer som varit aktiva i landet.....	246
5.5.2	Svenska myndigheters roll i adoptionerna från Colombia.....	247
5.5.3	Aktörer i Colombia.....	249
5.5.4	Reglering före 1975 – adoption är ett civilrättsligt avtal utan inblandning av staten	251
5.5.5	1975 införs regler för internationell adoption.....	252
5.5.6	Från 1989 stärks barnets rättigheter i adoptionsprocessen.....	253
5.5.7	Från 2006 införs skärpta krav på samtycke och förbud mot donationer till privata barnhem..	254
5.6	Generellt om oegentligheter i Colombias adoptionsverksamhet	256
5.6.1	Utbredd korruption och illegala adoptioner	256
5.6.2	Adoptioner i krissituationer ökar risken för oegentligheter.....	258
5.6.3	Advokater har varit drivande i handel med barn	259
5.6.4	Oklarheter kring hur barn blivit tillgängliga för adoption.....	260
5.6.5	Döljande av ursprung.....	263
5.6.6	Brister i ICBF:s kontroll av de privata barnhemmen.....	264
5.7	Oegentligheter i den svenska adoptionsverksamheten och hur svenska aktörer har agerat och förhållit sig	265
5.7.1	Inledning.....	265
5.7.2	Problem med privata adoptioner.....	266

5.7.3	Svenska adoptioner del i handel med barn i början av 1980-talet	269
5.7.4	Samarbetsavtal har diskuterats i syfte att undvika illegal adoptionsverksamhet	276
5.7.5	Bristande information och senfärdigt svenskt agerande i ett fall där adoptionen ogiltigförklarats i Colombia.....	280
5.7.6	Bristfällig administration och dokumentation i adoptionsärenden	285
5.7.7	De svenska aktörerna har inte problematiserat mödrahemmens koppling till adoptionsverksamheten.....	293
5.7.8	Sverige har accepterat höga donations- och vårdavgifter till de privata barnhemmen	295
6	Oegentligheter i adoptionsverksamheten i Etiopien.....	311
6.1	Uppdraget.....	311
6.2	Bedömning	312
6.3	Sveriges adoptionsverksamhet i Etiopien.....	314
6.3.1	Adoptioner från Etiopien har skett under en lång tid.....	314
6.4	Bakgrunden till de internationella adoptionerna från Etiopien.....	315
6.4.1	Barn har lämnats till internationell adoption på grund av extrem fattigdom och sjukdom.....	315
6.4.2	Adoptionerna ökade snabbt under 2000-talet	316
6.5	Aktörer, reglering och den svenska adoptionsprocessen i Etiopien	317
6.5.1	Adoptionscentrum är den enda svenska organisation som förmedlat adoptioner från Etiopien	318
6.5.2	Svenska myndigheters roll i adoptionerna från Etiopien	318
6.5.3	Övriga svenska aktörer verksamma i Etiopien	319
6.5.4	Aktörerna i Etiopien	320

6.5.5	Lag från 1960 reglerar internationella adoptioner.....	321
6.5.6	Från 1982 kräver Etiopien att alla adoptionsansökningar ska godkännas av etiopisk myndighet	322
6.5.7	Etiopien ratificerade FN:s barnkonvention 1991, men har inte undertecknat Haagkonventionen.....	324
6.5.8	Reviderad familjelag från 2000	325
6.5.9	Nya riktlinjer för adoptionsförfarandet 2002 – krav på ackreditering av adoptionsorganisationer och barnhem	326
6.5.10	Nya riktlinjer 2008 – med uttryckliga krav på bidrag för att få förmedla adoptioner.....	327
6.5.11	Reviderade guidelines för ”alternative childcare” 2009	327
6.5.12	Från 2011 började Etiopien vidta olika åtgärder för att komma till rätta med problem i adoptionerna.....	328
6.5.13	Lagändring 2018 innebar ett stopp för de internationella adoptionerna.....	331
6.6	Generellt om oegentligheter i Etiopiens adoptionsverksamhet	332
6.6.1	Tidigare studier indikerar omfattande och systematiska oegentligheter i Etiopiens adoptionsverksamhet	332
6.6.2	Rapporter om oegentligheter fick flera länder att avsluta adoptionerna.....	334
6.6.3	Risk att barn felaktigt har förklarats övergivna...	335
6.6.4	Otillräcklig och felaktig information till ursprungsföräldrar – avsaknad av informerat samtycke	336
6.6.5	Felaktiga uppgifter och förfalskade dokument ...	337
6.6.6	Handel med barn med avlönade ”child finders”	338
6.6.7	Donationer och bidrag ökar risken för oegentligheter och att subsidiaritetsprincipen inte följs	340

6.7	Oegentligheter i den svenska adoptionsverksamheten och hur svenska aktörer har agerat och förhållit sig	341
6.7.1	Inledning	341
6.7.2	I början av 1970-talet kom många barn till Sverige som fosterbarn	343
6.7.3	En etiopisk man som förmedlade adoptioner till Sverige greps 1977 och dömdes till fängelse ..	344
6.7.4	Adoptivföräldrarna har ibland adopterat barn utan giltiga medgivanden.....	353
6.7.5	Organiseringen av den svenska adoptionsverksamheten i Etiopien kan ha medfört ökad risk för oegentligheter	354
6.7.6	Informerat samtycke saknas i adoptioner till Sverige – föräldrarna har fått otillräcklig eller fel information	361
6.7.7	Bristfällig dokumentation i adoptionsakterna	367
6.7.8	Felaktiga uppgifter i dokumentationen har förekommit i adoptioner till Sverige – särskilt på 1970-talet.....	371
6.7.9	AC lämnade bidrag till lokala utvecklingsprojekt för att få förmedla adoptioner från Etiopien	381
6.7.10	Från 2009 började Sverige få tydliga signaler om oegentligheter – oklart om det rörde svenska fall	383
6.7.11	Sverige förlitade sig på AC och på Etiopiens åtgärder och fortsatte ge auktorisation för ett år i taget till 2015	386
7	Oegentligheter i adoptionsverksamheten i Kina.....	395
7.1	Uppdraget.....	395
7.2	Bedömning	396
7.3	Sveriges adoptionsverksamhet i Kina	397
7.4	Bakgrund till de internationella adoptionerna från Kina.....	398
7.4.1	Ettbarnspolitiken infördes 1979 för att reglera befolkningsökningen.....	398

7.4.2	Internationella adoptioner etableras i början av 1990-talet	400
7.5	Aktörer, reglering och den svenska adoptionsprocessen i Kina	402
7.5.1	Svenska adoptionsorganisationer som varit aktiva i landet.....	402
7.5.2	Svenska myndigheters roll i adoptionerna från Kina	403
7.5.3	Aktörer i Kina	404
7.5.4	Internationella adoptioner regleras i lag 1992	405
7.5.5	Ny adoptionslag 1999	409
7.5.6	År 2005 ratificerar Kina 1993 års Haagkonvention.....	410
7.6	Generellt om oegentligheter i Kinas adoptionsverksamhet	413
7.6.1	Kina sågs till en början som ett välstrukturerat och kontrollerat adoptionsland	413
7.6.2	Systematiska oegentligheter har konstaterats	413
7.6.3	Övergivna barn är inte alltid övergivna.....	415
7.6.4	Barn har stulits och sålts till barnhem för internationell adoption	416
7.6.5	Donationsavgifter har lockat barnhem att hitta barn för internationella adoptioner.....	423
7.6.6	Felaktig information och döljande av ursprung..	424
7.7	Oegentligheter i den svenska adoptionsverksamheten och hur svenska aktörer har agerat och förhållit sig.....	425
7.7.1	Inledning.....	425
7.7.2	Både Sverige och Kina har haft intresse av ett adoptionssamarbete.....	426
7.7.3	Kinesiska myndigheter har vid ett tillfälle bekräftat att svenska adoptioner kan kopplas till handel med barn i Kina.....	427
7.7.4	Oklarheter kring donationerna till de kinesiska barnhemmen.....	443
7.7.5	Svenska aktörer har inte ifrågasatt att barnen är övergivna och saknar bakgrundsinformation ..	448

7.7.6	Uppgifter om oegentligheter har också framkommit i handläggningen av auktorisationer för Kina.....	454
8	Oegentligheter i adoptionsverksamheten i Polen	461
8.1	Uppdraget.....	461
8.2	Bedömning	462
8.3	Sveriges adoptionsverksamhet i Polen.....	463
8.4	Bakgrund till de internationella adoptionerna från Polen	464
8.4.1	Mycket få internationella adoptioner under kommunisttiden	464
8.4.2	De internationella adoptionerna tog fart när Polen öppnades upp mot väst.....	464
8.5	Aktörer, lagstiftning och den svenska adoptionsprocessen i Polen	465
8.5.1	Svenska myndigheters roll i adoptionerna från Polen.....	465
8.5.2	Verksamheten började med privata adoptioner...	466
8.5.3	Svenska adoptionsorganisationer som varit aktiva i landet	467
8.5.4	Aktörer i Polen	469
8.5.5	Före 1995 saknades det regler om internationell adoption i Polen	470
8.5.6	År 1995 infördes regler om internationella adoptioner	473
8.5.7	En ny lag om familjestöd och fostervård 2012	474
8.5.8	I dag adopteras i princip inga polska barn internationellt	475
8.6	Generellt om oegentligheter i Polens adoptionsverksamhet	476
8.6.1	Inledning	476
8.6.2	Det har förekommit handel med barn för adoption	477
8.6.3	Adoptionsprocessen har kringgåts genom falska faderskapsbekräftelser	478

8.6.4	FN:s barnrättskommitté har uppmanat Polen att stärka skyddsmekanismerna vid internationell adoption	479
8.7	Oegentligheter i den svenska adoptionsverksamheten och hur svenska aktörer har agerat och förhållit sig.....	479
8.7.1	Inledning.....	479
8.7.2	Under 1970- och 1980-talen förekom förmedling via enskilda personer	480
8.7.3	Mot slutet av 1980-talet uppmärksammades att advokater tog ut höga arvoden.....	483
8.7.4	På 1990-talet uppdagades handel med barn i samband med privata adoptioner	485
8.7.5	Oegentliga adoptioner i samband med fadderverksamhet.....	490
8.7.6	Bristfällig dokumentation i akterna vad gäller barnets bakgrund och hur barnet blivit tillgängligt för adoption.....	491
8.7.7	Polska gravida kvinnor har rest till Sverige för att lämna barnet för adoption till svenska par	494
8.7.8	Svenska män har felaktigt bekräftat faderskapet för polska barn i syfte att kringgå adoptionsprocessen.....	498
8.7.9	Även under 2000-talet har det funnits misstankar om att ett svenskt par köpt ett barn i Polen	499
9	Oegentligheter i adoptionsverksamheten i Sri Lanka.....	501
9.1	Uppdraget	501
9.2	Bedömning.....	502
9.3	Sveriges adoptionsverksamhet i Sri Lanka	504
9.4	Bakgrunden till de internationella adoptionerna från Sri Lanka.....	505
9.5	Lagstiftning, aktörer och den svenska adoptionsprocessen i Sri Lanka	505
9.5.1	Fem svenska organisationer har varit aktiva i Sri Lanka	506

9.5.2	Svenska myndigheters roll i adoptionerna från Sri Lanka	507
9.5.3	Aktörerna i Sri Lanka	509
9.5.4	Före 1977 fick man vända sig direkt till domstol om man ville adoptera – men det ställdes krav på samtycke	509
9.5.5	Från 1977 skulle ansökningar gå via myndigheterna	510
9.5.6	Lagändring 1979 syftade till att få alla adoptioner att gå via DPCCS, även de från privata barnhem	511
9.5.7	Lagändring drar ut på tiden, vilket skapar osäkerhet för de involverade aktörerna	513
9.5.8	Ny lagstiftning 1992 förbjöd privata adoptioner	514
9.5.9	Brottsutredning, adoptionsstopp och översyn 2012	516
9.6	Generellt om oegentligheter i Sri Lankas adoptionsverksamhet	517
9.6.1	Tidigare utredningar har visat på oegentligheter i Sri Lanka	518
9.6.2	Handel med barn i samband med internationella adoptioner	519
9.6.3	Förekomst av babyfarms	521
9.6.4	Barn blev ibland tillgängliga för adoption genom övertalning – och i vissa fall genom stöld	523
9.6.5	”Falsa mödrar” förekom adoptioner från Sri Lanka	525
9.6.6	Avsaknad av dokument samt falska handlingar ...	525
9.6.7	Lankesiska tjänstemän anklagades för att vara inblandade i oegentligheter	527
9.7	Oegentligheter i den svenska adoptionsverksamheten och hur svenska aktörer har agerat och förhållit sig	528
9.7.1	Inledning	528
9.7.2	Det förekom handel med barn och ekonomiska vinster i adoptioner till Sverige, vilket svenska aktörer kände till	529

9.7.3	BV:s kontaktperson gjorde affärer av adoptionerna	535
9.7.4	Två svenska kvinnor har polisanmälts för oegentligheter.....	544
9.7.5	Adoptioner från Sri Lanka har förmedlats av aktörer som misstänkts vara involverade i oegentligheter.....	547
9.7.6	Förfalskade dokument, babyfarms och falska mödrar har förekommit i adoptionerna till Sverige	548
9.7.7	Särskilda problem med de privata och enskilda adoptionerna.....	553
9.7.8	Bristande dokumentation i privata och enskilda adoptionsakter från Sri Lanka.....	555
9.7.9	Det är mycket små barn som adopterats från Sri Lanka och processen i Sri Lanka har gått fort	560
9.7.10	NIA:s hantering av problemen i de privata adoptionerna.....	560
9.7.11	NIA:s tillsyn och resor till Sri Lanka gav en tydlig problembild men var inte särskilt kritiskt granskande.....	569
9.7.12	Organisationerna har i vissa fall agerat med försiktighet, till exempel kring nya kontakter.....	570
10	Oegentligheter i adoptionsverksamheten i Sydkorea	573
10.1	Uppdraget	573
10.2	Bedömning.....	574
10.3	Sveriges adoptionsverksamhet i Sydkorea	576
10.3.1	Sydkorea är det land som Sverige har adopterat flest barn från	576
10.4	Bakgrund till de internationella adoptionerna från Sydkorea.....	577
10.4.1	De internationella adoptionerna startade i efterdyningarna av Koreakriget.....	577

10.4.2	Sydkorea har inte lyckats avsluta sitt internationella adoptionsprogram trots landets ekonomiska tillväxt	578
10.5	Aktörer, reglering och den svenska adoptionsprocessen i Sydkorea	580
10.5.1	Svenska myndigheters roll i adoptionerna från Sydkorea	580
10.5.2	Adoptionscentrum är den enda auktoriserade sammanslutning som förmedlat adoptioner från Sydkorea	582
10.5.3	Aktörer i Sydkorea	582
10.5.4	Före 1961 saknades det regler om internationell adoption i Sydkorea	584
10.5.5	År 1961 infördes regler för att underlätta internationella adoptioner	585
10.5.6	Under 1970-talet infördes två tillfälliga stopp av de internationella adoptionerna	588
10.5.7	På 1980-talet kulminerade de internationella adoptionerna men stoppades tillfälligt inför OS i Seoul	589
10.5.8	På 1990-talet ratificerade Sydkorea barnkonventionen och en ny adoptionslag trädde i kraft	590
10.5.9	År 2012 genomfördes en stor adoptionsreform	591
10.5.10	Flera viktiga lagändringar i syfte att stärka adoptionsprocessen har vidtagits de senaste tio åren	592
10.5.11	Särskilt om SAS eskortverksamhet från Sydkorea	594
10.6	Generellt om oegentligheter i Sydkoreas adoptionsverksamhet	597
10.6.1	Inledning	597
10.6.2	Tidigare utredningar av de internationella adoptionerna från Sydkorea	598
10.6.3	Barn har registrerats som föräldralösa i ett eget familjeregister	603
10.6.4	Brister i födelseregistreringen har inneburit risker i adoptionsprocessen	605

10.6.5	Andra än modern har kunnat lämna barnet för adoption.....	607
10.6.6	Påhittade bakgrundshistorier, felaktiga uppgifter och förväxling av barn	608
10.6.7	Barn har lämnats för adoption genom ekonomisk och moralisk press och i vissa fall genom stöld	609
10.6.8	Barn som rövats bort eller gått vilse har adopterats internationellt	611
10.6.9	Barn har adopterats internationellt från interneringsläger i Sydkorea	612
10.6.10	Adoptionerna har varit en lönsam verksamhet vilket äventyrat subsidiaritetsprincipen	613
10.7	Oegentligheter i den svenska adoptionsverksamheten och hur svenska aktörer har agerat och förhållit sig.....	616
10.7.1	Inledning.....	616
10.7.2	Sverige har utövat politisk press på Sydkorea för att få adoptera barn.....	619
10.7.3	Barn som adopterats till Sverige har registrerats som föräldralösa trots att barnet haft kända föräldrar i livet	625
10.7.4	Oegentligheter i hur barn har blivit tillgängliga för adoption.....	628
10.7.5	Processen har gått fort och barn som kommit bort från sina föräldrar har adopterats till Sverige	636
10.7.6	Felaktiga och motstridiga uppgifter i barnets bakgrundsinformation	640
10.7.7	Handläggning av svenskt adoptionsbeslut och svenskt medborgarskap.....	644
10.7.8	Sverige har samarbetat med Sydkorea trots brister i adoptionsprocessen	644
10.7.9	Ekonomiska drivkrafter i adoptionerna till Sverige	648
11	Privata och enskilda adoptioner.....	655
11.1	Inledning.....	655
11.1.1	Begreppet privat och enskild adoption	655

11.1.2	Hur många privata och enskilda adoptioner har genomförts?	656
11.1.3	Skälen bakom privata och enskilda adoptioner....	660
11.1.4	Enskilda aktörer som förmedlat adoptioner	661
11.2	Problem med privata adoptioner på 1970-talet leder till organisationsförändring och ny reglering	664
11.3	Fortsatta problem leder till skärpt reglering 1985	669
11.4	Haagkonventionen och lagen om internationell adoptionsförmedling begränsar utrymmet för enskild adoption.....	675
11.4.1	NIA får ansvar att godkänna förmedlingsväg.....	675
11.4.2	Begränsningar för att få adoptera enskilt efter tillstånd från NIA	676
11.5	Adoptionskostnadsbidraget vid enskilda adoptioner tas bort.....	676
11.6	Fortsatta oegentligheter och flera aktörer pekar på brister vid enskild adoption.....	677
11.6.1	Oegentligheter i adoptioner från Vietnam	677
11.6.2	2003 års adoptionsutredning pekar på behov av översyn av de enskilda adoptionerna.....	680
11.7	2008 års adoptionsutredning föreslår skärpta krav för enskilda adoptioner.....	681
11.8	Regeringen beslutar att inte begränsa möjligheterna till enskild adoption	683
12	Behovet av stöd till adopterade personer och deras familjer	687
12.1	Inledning.....	687
12.1.1	Sverige har ett lagstadgat ansvar för hjälp och stöd före, under och efter adoption	687
12.1.2	Adoptionsspecifika behov och adoptionsspecifikt stöd	687
12.2	Tidigare studier och rapporter om behovet av särskilt stöd till personer som har adopterats	688

12.2.1	Redan på 1980-talet visade forskning på behovet av särskilt stöd.....	688
12.2.2	2003 års utredning konstaterade brister i befintligt stöd och behov av mer forskning	688
12.2.3	MFoF:s förslag om stöd före, under och efter adoption.....	692
12.2.4	Socialstyrelsen har konstaterat att det befintliga stödet inte möter det behov som finns	695
12.2.5	Registerstudie 2022 visar att behovet av psykiatrisk vård fortsätter upp i vuxen ålder	699
12.2.6	Rapport från Centrum för psykiatriforskning vid KI visar på kunskapsluckor hos vårdgivare ...	701
12.2.7	Personer som har adopterats har upplevt fler riskfaktorer för psykisk ohälsa än andra	705
12.3	Adoptionsspecifikt samtalsstöd	707
12.3.1	Områden och teman i ett samtalsstöd	708
12.3.2	Samtalsstöd behövs i olika faser av livet	714
12.3.3	Övriga målgrupper för samtalsstöd	717
12.3.4	Nivå och utförare	720
12.3.5	Det psykosociala stöd som erbjuds i dag.....	721
12.3.6	Internationell utblick	726
12.4	Adoptionsspecifik kunskap inom hälso- och sjukvården ..	730
12.4.1	Adoptionsspecifik kunskap inom den allmänna hälso- och sjukvården och den psykiatriska vården.....	730
12.4.2	Det finns ett särskilt barnhälsovårdsprogram för internationellt adopterade barn	732
12.5	Forum för erfarenhetsutbyte	733
12.5.1	Adopterade personer efterfrågar mötesplatser att dela erfarenheter	733
12.5.2	De mötesplatser som finns i dag	736
12.6	Stöd vid ursprungssökning	737
12.6.1	Ursprungssökning handlar både om biologiskt och kulturellt ursprung.....	737
12.6.2	Det efterfrågas både praktiskt och ekonomiskt stöd vid ursprungssökning.....	738

12.6.3	Det stöd som erbjuds i dag	744
12.6.4	Internationell utblick	750
12.7	Ursprungssökning genom DNA	751
12.7.1	DNA är en viktig del vid ursprungssökning.....	751
12.7.2	Adopterade önskar ekonomiskt stöd till DNA-test och en nationell DNA-databas.....	752
12.7.3	Dagens stöd vad gäller DNA.....	754
12.7.4	Internationell utblick	754
12.8	Rätt att få behålla sitt språk och sin kultur	757
12.8.1	Språket är en del av identiteten.....	757
12.8.2	Brister i modersmålsundervisning för adopterade barn	758
12.8.3	Rätt att få känna stolthet över sin kultur.....	759
12.9	Förvaring av och tillgång till adoptionsdokument.....	759
12.9.1	Adoptionshandlingar förvaras hos många olika aktörer och det är svårt att veta vad som finns var	759
12.9.2	Adopterade personer vill att adoptionsakter förvaras i ett statligt arkiv	764
12.9.3	Adopterade personers rätt att ta del av sina adoptionsdokument	765
12.10	Kompetenshöjande insatser mot professionen.....	768
12.10.1	Det behövs en generell kunskapshöjning	768
12.10.2	Flera lyfter behovet av adoptionsspecifik kunskap på grundutbildningarna	772
12.11	Behov av juridisk rådgivning	772
12.11.1	Twister vid arvsskiftet	772
12.11.2	Återtagande av namn.....	773
12.11.3	Frågor om medborgarskap.....	773
12.12	Forskning	773
12.12.1	Det finns behov av ny kunskap om behov och stöd till adopterade personer och deras familjer	773
12.13	Stödet bör samordnas av ett kompetens- eller resurscentrum.....	775

12.13.1	Det finns en samsyn i att det adoptionsspecifika stödet behöver samlas i ett särskilt kompetenscentrum	775
12.13.2	Tidigare förslag.....	781
12.13.3	Internationell utblick.....	783
12.14	Ett kompetens- eller resurscentrums placering, organisering och finansiering.....	785
12.14.1	Var ett centrum kan placeras.....	785
12.14.2	Organisering.....	787
12.14.3	Finansiering.....	791
Referenser.....		793

1 Sveriges åtaganden om mänskliga rättigheter – särskilt barnets rättigheter vid adoption

1.1 Inledning

I detta kapitel redovisas Sveriges åtaganden om mänskliga rättigheter av särskild betydelse för verksamheten med internationella adoptioner.

1.2 Förenta nationerna (FN)

Det internationella ramverket för skyddet av de mänskliga rättigheterna tar sin utgångspunkt i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948. Den följdes år 1966 av två internationella konventioner: konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. De utgör det som brukar benämnas som det grundläggande ramverket för de mänskliga rättigheterna.¹ Därefter har det inom FN utvecklats ett antal internationella konventioner till skydd för utsatta individer på områden inom vilka det visat sig finnas ett särskilt skyddsbehov. Sverige har anslutit sig till en majoritet av de centrala FN-konventionerna om mänskliga rättigheter och rapporterar regelbundet till relevanta FN-mekanismer om det nationella arbetet för att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna.

---

¹ The International Bill of Human Rights.

1.2.1 Kontroll av efterlevnad av konventionerna

FN har utvecklat ett system för att kontrollera att respekten för mänskliga rättigheter upprätthålls. FN:s struktur för de mänskliga rättigheterna består av FN:s råd för mänskliga rättigheter, FN:s Högkommissarie för mänskliga rättigheter och FN-kommittéer som granskar efterlevnaden av konventionerna.

FN:s människoråd (UNHRC) har till uppgift att främja universell respekt för de mänskliga rättigheterna, behandla situationer där de kränks och ge rekommendationer till FN:s medlemsländer. Rådet ska granska MR-situationen i alla världens länder vart fjärde år.²

FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter har till uppgift att främja och skydda de mänskliga rättigheterna. Högkommissarien har ett kontor (OHCHR), som ger råd och praktisk hjälp till stater och arbetar på olika sätt för att främja och säkra respekten för de mänskliga rättigheterna.

För övervakning av konventionernas efterlevnad finns särskilda kommittéer med oberoende experter knutna till sig. Kommittéernas uppgift är bland annat att regelbundet granska alla stater som anslutit sig till konventionen. Till kommittéerna finns ofta en särskild rapportör knuten. Rapportören är en oberoende expert som tillsatts av FN:s råd för mänskliga rättigheter, med uppgift att undersöka och rapportera om läget i ett land eller om en specifik människorättsfråga.

1.2.2 FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948

Efter andra världskriget fanns det en stark vilja att på internationell nivå skapa en gemensam överenskommelse om universella och odelbara rättigheter så att liknande övergrepp som de som ägde rum under kriget, inte skulle kunna ske i framtiden. FN:s generalförsamling antog den 10 december 1948 en allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna. Förklaringen definierar vilka de grundläggande mänskliga rättigheterna är och uttrycker den gemensamma viljan och strävan hos FN:s medlemsstater att arbeta för mänskliga rättigheter, rättvisa och jämställdhet i alla världens länder. Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna är inte juridiskt bindande för de stater som skrivit under den, men det innebär ett moraliskt åtagande för

---

² Universal Periodic Review (UPR).

staterna och utgör grunden i det internationella arbetet med att övervaka de mänskliga rättigheterna i världens stater. Det har utifrån den allmänna förklaringen formulerats juridiskt bindande konventioner, vilka har antagits av FN:s generalförsamling.

Den allmänna förklaringen består av 30 artiklar som gemensamt uttrycker de grundläggande och universella fri- och rättigheterna. Artiklarna behandlar både sådant som alla har rätt till, som frihet och utbildning, och sådant som alla har rätt att vara fria från, som slaveri och tortyr. Enligt artikel 7 är alla lika inför lagen och är berättigade till samma skydd av lagen utan diskriminering av något slag. Enligt artikel 12 får ingen utsättas för godtyckligt ingripande i fråga om privatliv, familj, hem eller korrespondens och inte heller för angrepp på sin heder eller sitt anseende. Var och en har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden och angrepp. Artikel 25 stadgar bland annat att mödrar och barn är berättigade till särskild omvårdnad och hjälp och att alla barn ska åtnjuta samma sociala skydd, vare sig de är födda inom eller utom äktenskapet.

1.2.3 1959 års deklaration om barnets rättigheter

Barns rättigheter lyftes fram inom Nationernas förbund redan 1924 genom en deklaration med fem huvudprinciper för barns skydd och välfärd.³ För att ytterligare förstärka barns rättigheter antog FN 1959 en deklaration som innehöll tio principer. Deklarationen innehöll viktiga principuttalanden, men var inte folkrättsligt bindande för staterna.⁴ Samtliga FN:s medlemsstater ställde sig bakom deklarationen. Barnet var inte åldersmässigt definierat och det fanns inget övervaknings- eller sanktionssystem.⁵ I Rädna Barnens översättning hade den följande ordalydelse

1. Barnet ska åtnjuta alla de rättigheter som fastställts i denna förklaring. Varje barn utan något som helst undantag ska tillförsäkras dessa rättigheter, utan särskillnad på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt eller

³ Geneva Declaration of the Rights of the Child of 1924, den 26 september 1924, League of Nations O.J. Spec. Supp. 21, at 43 (1924).

⁴ Antagen av FN:s generalförsamling genom resolution 14/1386 den 20 november 1959.

⁵ E. Englundh (2010), *FN:s konvention om barnets rättigheter: historik, teori och praktik*, s. 23 f.

socialt ursprung, egendomsförhållande, börd eller ställning i övrigt, vad det gäller barnet självt eller dess familj.

2. Barnet ska åtnjuta särskilt skydd och ska genom lagstiftning eller med andra medel beredas möjligheter att fysiskt, psykiskt, moraliskt, andligen och socialt utvecklas på ett sunt och normalt sätt och under fria och värdiga betingelser.
3. Barnet ska alltifrån födelsen ha rätt till ett namn och en nationalitet.
4. Barnet ska åtnjuta social trygghet. Det ska ha rätt att växa upp och utvecklas under hälsosamma förhållanden. För den skull ska både barnet och dess moder beredas särskilt skydd och särskild omvårdnad, vari innefattas ändamålsenlig vård före och efter födelsen. Barnet ska ha rätt till tillfredsställande kost, bostad, vila och fritidssysselsättning samt sjukvård.
5. Det barn som är fysiskt, mentalt eller socialt missgynnat ska beredas den särskilda behandling, fostran och vård som dess speciella tillstånd påkallar.
6. För personlighetens allsidiga och harmoniska utveckling behöver barnet kärlek och förståelse. Det ska om möjligt växa upp under alla förhållanden i en anda av tillgivenhet och i en miljö präglad av moralisk och social trygghet. Ett barn ska under sina första år icke annat än i absoluta undantagsfall skiljas från sin moder. Samhället och dess organ ska åläggas plikten att sörja för särskild omvårdnad om barn utan familj och sådana som saknar tillfredsställande existensmöjligheter. Statsbidrag eller annan hjälp till underhåll av barnen i stora familjer bör eftersträvas.
7. Barnet ska ha rätt till undervisning, vilken åtminstone på elementärstadiet ska vara kostnadsfri och obligatorisk. Barnet ska åtnjuta en undervisning som främjar dess allmänbildning och sätter det i stånd att under likvärdiga yttre betingelser utveckla sina färdigheter, sitt personliga omdöme och sin känsla för moraliskt och socialt ansvar och att bli en nyttig samhällsmedlem. Barnets bästa ska vara rättesnöret för dem som har ansvar för dess fostran och undervisning; detta ansvar vilar i första hand på föräldrarna. Barnet ska åtnjuta fullgoda möjligheter till lek och rekreation, som in-

riktas på att tjäna uppfostrans allmänna syften. Samhället och dess organ ska sträva efter att förverkliga denna rättighet.

8. Barnet ska under alla förhållanden vara bland dem som först erhåller skydd och undsättning.
9. Barnet ska skyddas mot alla former av vanvård, grymhet och utnyttjande. Det må icke göras till föremål för handel i någon form. Barnet må icke tillåtas utöva förvärvsarbete före lämplig minimiålder. Det må under inga omständigheter förmås eller tillåtas utföra sådan verksamhet eller inneha sådan anställning, som kan vara till men för dess hälsa, fostran och utbildning eller äventyra dess fysiska, andliga och moraliska utveckling.
10. Barnet ska skyddas mot all sådan påverkan som är ägnad att skapa fördomar i fråga om ras, religion och dylikt. Det ska fostras i en anda av förståelse, tolerans, vänskap mellan folken, fred och världsomfattande broderskap och till full insikt om att dess arbetsförmåga och begåvning bör ställas i medmänniskornas tjänst.

1.2.4 FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter

FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR) antogs 1966. Sverige undertecknade konventionen 1967 och konventionen trädde i kraft den 23 mars 1976 efter att 35 länder hade anslutit sig till avtalet. Medlemsländerna förpliktar sig att respektera invånarnas grundläggande rättigheter som liv, frihet och säkerhet, rättssäkerhet, yttrandefrihet och ett demokratiskt styrelsesätt. Genomförandet av konventionen övervakas av FN:s kommitté för mänskliga rättigheter (MR-kommittén). Kommittén utvärderar regelbundet situationen i medlemsländerna.

Enligt artikel 17 får ingen utsättas för godtyckligt eller olagligt ingripande med avseende på privatliv, familj, hem eller korrespondens och inte heller för olagliga angrepp på sin heder eller sitt anseende. Var och en har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden och angrepp.

Enligt artikel 24.1 ska varje barn, utan diskriminering av något slag, på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, nationell eller social härkomst, förmögenhet eller börd ha rätt till sådant skydd från sin familjs, samhällets och statens sida som dess ställning som

minderårig kräver. Varje barn ska registreras omedelbart efter födseln och ges ett namn samt rätt att förvärva ett medborgarskap. Vidare anges det i artikel 26 att alla är lika inför lagen och har rätt till samma skydd av lagen utan diskriminering av något slag. Det framgår också av artikeln att lagen ska förbjuda all diskriminering och garantera var och en ett likvärdigt och effektivt skydd mot all slags diskriminering.

Enligt artikel 27 ska de som tillhör etniska, religiösa eller språkliga minoriteter inte förvägras rätten att i gemenskap med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, bekänna sig till och utöva sin egen religion och använda sitt eget språk.

1.2.5 Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor

Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, den så kallade Kvinnokonventionen (CEDAW) antogs av FN:s generalförsamling 1979. Det är en av FN:s nio kärnkonventioner och efter barnkonventionen den som flest länder har skrivit under. Kvinnokonventionen togs fram då de allmänna instrumenten inte ansågs vara tillräckligt kraftfulla för att ta vara på kvinnors rättigheter och förhindra könsdiskriminering. Kvinnokonventionen innehåller 30 artiklar, varav de första 16 består av definitioner och rättigheter. I dem fastslås bland annat att konventionsstaterna ska vidta åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor i landets politiska och offentliga liv, avskaffa diskriminering av kvinnor på arbetsmarknaden och angripa beteendemönster som är stereotypa och som framställer det ena könet som bättre eller sämre än det andra.

Enligt artikel 16 f ska, med jämställdheten som grund, staterna säkerställa lika rättigheter och skyldigheter när det gäller bland annat adoption. Barnets bästa ska dock alltid komma i första hand.⁶

---

⁶ SOU 2020:63 *Barnkonventionen och svensk rätt* s. 862.

1.2.6 Deklarationen om sociala och rättsliga principer rörande skydd av och omsorg om barn, särskilt med hänsyn till nationell och internationell placering i fosterhem och adoption (1986 års deklaration)

År 1986 antog FN:s generalförsamling en deklaration om sociala och rättsliga principer rörande skydd av och omsorg om barn, särskilt med hänsyn till nationell och internationell placering i fosterhem och adoption (1986 års deklaration). En av de främsta avsikterna var att minska problemet med försäljning av barn och handel med barn. Deklarationen understryker att barnet i första hand måste få vård av sina egna föräldrar och uppmuntrar staterna att ge hög prioritet åt familjens och barnens välbefinnande. I deklarationen föreskrivs att internationell adoption bör övervägas som en alternativ lösning för barnet endast om barnet inte kan placeras i en foster-⁷ eller adoptivfamilj eller inte kan omhändertas i ursprungslandet. Vidare betonas det att barnets bästa bör vara det viktigaste skälet, vilket innebär att barnets intressen har absolut prioritet och går före alla andra intressen, oavsett om de är ekonomiska, politiska, statliga eller adoptivföräldrarnas intressen. Det fastställs att placeringen av ett barn inte bör leda till otillbörlig ekonomisk vinning för de inblandade och uppmuntrar staterna att fastställa riktlinjer och anta lagar som förbjuder bortförande och alla andra handlingar för olaglig placering av barn.

Deklarationen var det första internationella rättsliga instrumentet som främjade subsidiaritetsprincipen och uppmanade staterna att vidta aktiva åtgärder för att ta itu med olagliga adoptionsmetoder. Den innehåller dock inga specifika åtgärder som är inriktade på att minska handeln med barn och är inte juridiskt bindande.⁸

1.2.7 FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen)

Barnkonventionen antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989. Sverige ratificerade konventionen 1990. 196 länder har ratificerat konventionen vilket gör den till den konvention om mänsk-

⁷ Numer familjehem.

⁸ E. Loibl (2019), *The Transnational Illegal Adoption Market. A Criminological Study of the German and Dutch Inter-country Adoption Systems*, s. 134 f.

liga rättigheter som ratificerats av flest stater.⁹ Konventionen trädde i kraft i Sverige den 2 september 1990. Till grund för riksdagens beslut att ratificera barnkonventionen fanns regeringens proposition om godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter. I propositionen redogjordes för konventionens artiklar och deras förhållande till den svenska lagstiftningen. Slutsatsen var att svensk rätt och praxis till sin allmänna syftning stod i god överensstämmelse med konventionsbestämmelserna. Regeringen ansåg därför att några lagändringar inte behövde göras för att Sverige skulle kunna ratificera konventionen.¹⁰ Barnkonventionen inkorporerades som svensk lag den 1 januari 2020 då lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter trädde i kraft.¹¹

Till konventionen hör tre fakultativa protokoll som antagits efter det att konventionen antogs. Att protokollet är fakultativa innebär att de stater som har ratificerat barnkonventionen inte är skyldiga att ratificera protokollet. De fakultativa protokollen syftar till att på olika sätt tydliggöra och utveckla konventionen i olika delar och är endast folkrättsligt bindande för de stater som ratificerat dessa. På samma sätt som när det gäller andra konventioner om mänskliga rättigheter är det möjligt att i vissa fall använda de fakultativa protokollen för att ytterligare förstå barnkonventionen.¹² Barnkonventionens två första tilläggsprotokoll antogs av FN:s generalförsamling den 25 maj 2000. Det är dels det fakultativa protokollet om barnets rättigheter vid indragning av barn i väpnade konflikter, dels det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi. Sverige har ratificerat båda tilläggsprotokollen och dessa trädde i kraft i Sverige den 20 mars 2003 respektive den 19 februari 2007. Det tredje tilläggsprotokollet om en individuell klagomålsmekanism antogs av FN:s generalförsamling den 19 december 2011 och trädde i kraft den 14 april 2014 men har varken undertecknats eller ratificerats av Sverige.¹³ För närvarande bereds ett förslag inom Regeringskansliet om att Sverige bör ratificera det tredje tilläggsprotokollet.¹⁴

⁹ SOU 2020:63 s. 91.

¹⁰ Prop. 1989/90:107 om godkännande av FN konventionen om barnets rättigheter.

¹¹ Prop. 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter.

¹² Ds 2019:23 Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter, s. 41.

¹³ SOU 2020:63 s. 99 f.

¹⁴ SOU 2023:40 Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen.

Konventionens struktur

Barnkonventionen består av en inledning (preamble) och 54 artiklar uppdelade i tre delar. I inledningen erinras bland annat om att barn har rätt till särskild omvårdnad och hjälp. Det framhålls att barnet, för att kunna uppnå en fullständig och harmonisk utveckling av sin personlighet, bör växa upp i en familjemiljö i en omgivning av lycka, kärlek och förståelse. Vidare erinras om bestämmelserna i 1986 års deklaration.

I del I, artiklarna 1–41, behandlas de rättigheter barn har enligt konventionen och består av så kallade sakartiklar. Dessa artiklar handlar om barnets rätt att få sina grundläggande rättigheter och behov tillgodosedda. Rättigheterna är odelbara och ömsesidigt beroende av varandra. De olika rättigheterna är medborgerliga och politiska rättigheter, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt skydd mot övergrepp och utnyttjande. Till medborgerliga och politiska rättigheter hör till exempel rätten att bli registrerad vid födseln, rätten till ett namn och en nationalitet, åsikts- och yttrandefrihet samt förbud mot tortyr eller annan omänsklig behandling. Som exempel på ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter kan nämnas rätten till utbildning, sjukvård, social trygghet, lek och rekreation. Skydd mot övergrepp och utnyttjande innebär bland annat skydd mot fysiskt och psykiskt våld, vanvård, sexuella övergrepp och deltagande i krig.

Del II, artiklarna 42–45, tar upp bestämmelser om att sprida kunskap om konventionen till både barn och vuxna, bestämmelser om rapporteringsförfarandet och barnrättskommitténs sammansättning.

Bestämmelserna i del III, artiklarna 46–54, handlar bland annat om konventionens undertecknande, ratificering, om att konventionsstaterna kan föreslå ändringar till FN:s generalsekreterare och proceduren för det, om uppsägning och om att originaltexterna har lika giltighet.

De fyra grundprinciperna

Efter konventionens tillkomst har några bestämmelser etablerats som grundläggande principer för både tolkningen och tillämpningen av konventionen.¹⁵ Principerna är allmänna vilket innebär att de ska

¹⁵ SOU 2020:63 s. 98.

vara vägledande vid bedömningar inom alla områden som konventionen täcker. Principerna är att varje barn utan åtskillnad har mänskliga rättigheter (artikel 2) som ska garantera barnets liv och överlevnad (artikel 6), att alla beslutsfattare i första hand ska beakta vad som bedöms vara bäst för barnet vid alla beslut eller åtgärder som rör barn (artikel 3) och slutligen att barnet ska få uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör det (artikel 12).

Skydd mot diskriminering

Genom artikel 2 ska en stat respektera och tillförsäkra varje barn inom dess jurisdiktion de rättigheter som anges i barnkonventionen utan åtskillnad av något slag. Vidare ska en stat vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas från alla former av diskriminering på grund av någon i familjens ställning, handlingar, åsikter eller tro. Liknande formuleringar återfinns i det grundläggande ramverket för de mänskliga rättigheterna.

Barnets bästa

Barnets bästa i artikel 3 är en övergripande princip och är barnkonventionens grundpelare. Enligt barnrättskommittén består principen om barnets bästa av tre delar: en materiell rättighet, en rättslig tolkningsprincip och ett tillvägagångssätt i beslutsprocesser.¹⁶ Att principen är ett tillvägagångssätt betyder att när ett enskilt barn eller en grupp barn kommer att påverkas av ett beslut, måste beslutsprocessen innehålla en utvärdering av positiva och negativa konsekvenser för barnet eller barnen. Det ska också motiveras hur hänsyn har tagits till barnets bästa i beslutet, det vill säga vad som har ansetts vara till barnets bästa, vilka kriterier det grundas på och hur barnets intresse vägts mot andra intressen. Detta gäller både övergripande policyfrågor och enskilda fall.

Artikeln innehåller inte någon ledning av vad som menas med barnets bästa. Barnets bästa är på så sätt ett brett och öppet begrepp. Formuleringen kan sägas ge utrymme för flexibilitet. Samtidigt har

---

¹⁶ Barnombudsmannen. Svensk översättning av *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om Barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa*. CRC/C/GC/14, p. 6.

kommittén uttalat att flexibiliteten kan utnyttjas för manipulation. Barnrättskommittén har påpekat att barnets bästa kan tillämpas på ett anpassningsbart sätt utifrån ett enskilt barns situation, förutsättningar och behov. Konventionens övriga bestämmelser kan dock sägas sätta en miniminivå för vad som är bra för ett barn i olika situationer. Som alla andra bestämmelser i konventionen ska nämligen artikel 3.1 ses i ljuset av konventionens övriga bestämmelser. Barnrättskommittén har understrukt att innebörden av barnets bästa måste avgöras från fall till fall utifrån det enskilda barnets eller de berörda barnens specifika situation och omständigheter. Kommittén har dock understrukt att en vuxen persons personliga bedömning av ett (eller flera) barns bästa inte får ha företräde framför rättigheterna enligt konventionen; ingen rättighet ska kunna inskränkas av en skönsmässig tolkning av barnets bästa. En bedömning av ett barns bästa kan alltså inte innebära en lösning som strider mot någon av de andra bestämmelserna i konventionen.¹⁷

Bedömningen av barnets bästa ska genomföras unikt i varje enskilt fall, med utgångspunkt i de specifika omständigheterna för det enskilda barnet, gruppen barn eller barn i allmänhet. Dessa omständigheter handlar om individuella egenskaper hos barnet eller barnen, som ålder, kön, mognad och erfarenhet. De kan också ha att göra med att tillhöra en minoritetsgrupp, eller med att ha en fysisk, sensorisk eller intellektuell funktionsnedsättning. Omständigheterna kan även ha att göra med det sociala och kulturella sammanhang som barnet eller barnen befinner sig i, till exempel om föräldrarna är närvarande eller ej, huruvida barnet bor med dem, kvaliteten på relationerna mellan barnet dess familj eller omvårdare, livsmiljön ur ett säkerhetsperspektiv, huruvida familj, släkt och omvårdare har tillgång till goda alternativa resurser, och så vidare.¹⁸

Barnets bästa ska alltid beaktas och väga tungt, men behöver inte alltid vara utslagsgivande.¹⁹ Om andra intressen tillåts väga tyngre krävs det att den beslutande myndigheten kan visa att de relevanta intressena i det enskilda fallet har vägts samman. När det gäller adoptioner går konventionen ännu längre och föreskriver att staterna ska säkerställa att största vikt ges till vad som är barnets bästa, se vidare artikel 21 nedan.

¹⁷ SOU 2020:63 *Barnkonventionen och svensk rätt*, s. 189 f.

¹⁸ Barnombudsmannen. Svensk översättning av *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om Barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa*, p. 48.

¹⁹ SOU 2020:63 s. 99.

Barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling

Genom artikel 6 garanteras ett barn den grundläggande rätten till liv som också uttrycks som en universell mänsklig rättighet i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Vidare ska ett barns överlevnad och utveckling säkerställas till det yttersta av en stats förmåga. Eftersom ett barns existens är en förutsättning för att det ska kunna åtnjuta övriga rättigheter i konventionen får artikel 6 en naturlig prioritet och blir på så sätt grundläggande för hela genomförandet av konventionen.

Barnets rätt till liv och utveckling innebär att barnet har en rätt att bli omvårdat och skyddat, att barnet har rätt till kärlek och trygghet samt att barnet har rätt till ett stabilt och varaktigt förhållande till föräldrarna.²⁰ I barnkonventionens preambel stadgas att familjen är den grundläggande enheten i samhället och den naturliga miljön för barnens utveckling. För att barnet ska kunna uppnå en fullständig och harmonisk utveckling av sin personlighet bör barnet växa upp i en familjemiljö präglad av lycka, kärlek och förståelse. Artikel 18 rör fördelningen av ansvaret mellan barnets föräldrar och staten och måste läsas tillsammans med artikel 5 om föräldrars och familjers rättigheter och skyldigheter, artikel 3.2 om statens skyldighet att tillförsäkra barnet skydd och omvårdnad samt artikel 27 om föräldrarnas ansvar för barnets materiella välbefinnande. Staten måste i sin tur erbjuda föräldrarna lämpligt stöd och bistånd och när föräldrarna inte kan uppfylla sina skyldigheter ska staten gå in och för- säkra att barnets rättigheter och behov blir tillgodosedda.

Barnets rätt att uttrycka sina åsikter

Enligt artikel 12 ska en stat tillförsäkra ett barn som är i stånd att bilda en åsikt rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör det. Barnets åsikter ska beaktas i förhållande till ålder och mognad. För att ett barn ska tillförsäkras denna rätt ska barnet särskilt beredas möjlighet att höras i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden. Det kan göras direkt eller genom en företrädare eller ett lämpligt organ. Barnet ska höras på ett sätt som är förenligt med nationella förfaranderegler.

²⁰ SOU 2000:77 *Omhändertagen – Samhällets ansvar för utsatta barn och unga* s. 57.

När ett barn ska adopteras är det enligt barnrättskommittén mycket viktigt att barnet hörs. Kommittén uppmanar alla konventionsstater att alltid, om det är möjligt, informera barnet om effekterna av adoption eller annan placering och att genom lagstiftning säkerställa att barnet får uttrycka sina åsikter.²¹ Barnrättskommittén har samtidigt uttalat att ett barn har rätt att avstå från att utöva sin rättighet; att uttrycka åsikter är för barnet ett val, inte en skyldighet. Konventionsstaterna måste säkerställa att barnet får all den information och rådgivning som behövs för att fatta det beslut som är till förmån för barnets bästa.²²

Barnets rätt till namn, identitet och kännedom om sitt ursprung

Enligt artikel 7 ska barnet registreras omedelbart efter födelsen och från födelsen ha rätt till ett namn, rätt att förvärva ett medborgarskap och, så långt det är möjligt, rätt att få veta vilka dess föräldrar är och få deras omvårdnad. Rättigheterna ska förstås som en del av ett barns rätt till överlevnad och utveckling. Barnrättskommittén rekommenderar till exempel att en stat, som ett första steg mot att säkerställa rättigheterna till överlevnad och utveckling, vidtar alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa att alla barn registreras när de föds. Detta kan enligt kommittén uppnås genom ett universellt, välskött registreringsystem som är kostnadsfritt och tillgängligt för alla. För att ge bra resultat måste systemet vara flexibelt och lyhört för familjernas förhållanden, till exempel genom att mobila registreringsenheter tillhandahålls där det behövs.²³

Det finns stater som har lämnat in förklaringar och gjort reservationer när det gäller artikel 7 bland annat för att trygga anonymiteten för de genetiska föräldrarna vid adoptioner eller för donatorerna vid konstgjord befruktning. Barnrättskommittén har understrukt vikten av att en stat erkänner olika former för familjebildning och att begreppet förälder därför bör tolkas brett. Enligt kommittén omfattar begreppet bland annat biologiska/genetiska föräldrar, adoptivföräldrar, fosterföräldrar och medlemmar av den utökade familjen

²¹ Barnombudsmannen. Svensk översättning av Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 (2009) *Barnets rätt att bli hörd* (CRC/C/GC/12) p. 55 och 56.

²² Barnombudsmannen. Svensk översättning av Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 (2009) *Barnets rätt att bli hörd* (CRC/C/GC/12) p. 16.

²³ Barnombudsmannen. Svensk översättning av Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 7 (2005) *Genomförandet av barnets rättigheter under tidig barndom* (CRC/C/GC/7) p. 25.

enligt lokal sedvänja. Att föräldrar omfattar både de genetiska föräldrarna, eftersom det kan vara viktigt av bland annat medicinska skäl, och föräldrarna vid födelsen skulle mot den bakgrunden vara ett rimligt antagande.²⁴

Rätten till vetskap om föräldrarna är inte absolut. Av artikelns ordalydelse framgår att ett barn så långt det är möjligt ska ha denna rätt. Formuleringen ifrågasattes av flera länders delegater, eftersom den ansågs kunna ge upphov till en godtycklig tolkning av artikeln. Ett sätt att säkerställa denna rättighet så långt det är möjligt är att ett barn registreras vid födelsen och att en stat säkerställer att de upplysningar om barnets ursprung som myndigheterna innehar bevaras, i synnerhet vad avser uppgifter om föräldrarnas identitet samt sjukdomshistoria. För att det ska vara möjligt måste det finnas upplysningar att bevara. Det finns situationer då det är omöjligt att säkerställa att ett barn får vetskap om sina föräldrar till exempel i de fall det är okänt vem barnets föräldrar är. Det kan också vara så att modern inte vet vem fadern är eller inte kan förmås att tala om vem fadern är.²⁵

Barnets rätt att bli vårdat av sina föräldrar

Enligt artikel 7 har barnet rätt att så långt det är möjligt bli vårdat av sina föräldrar. Denna artikel är nära sammankopplad med artikel 9 enligt vilken konventionsstaterna ska säkerställa att ett barn inte skiljs från sina föräldrar mot deras vilja utom i de fall då behöriga myndigheter, som är underställda rättslig överprövning, i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden, finner att ett sådant åtskiljande är nödvändigt för barnets bästa. Ett sådant beslut kan vara nödvändigt i ett särskilt fall, till exempel vid övergrepp mot eller vanvård av barnet från föräldrarnas sida eller då föräldrarna lever åtskilda och ett beslut måste fattas om var barnet ska bo. Konventionsstaterna ska respektera rätten för det barn som är skilt från den ena av eller båda föräldrarna att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkta kontakter med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa.

---

²⁴ SOU 2020:63 s. 358.

²⁵ SOU 2020:63 s. 359.

Enligt artikel 16 får inget barn utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv, sitt hem eller sin korrespondens och inte heller för olagliga angrepp på sin heder och sitt anseende. Barnet har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden eller angrepp. Artikel 16 är tillämplig på alla barn utan diskriminering. Barnets rätt till privatliv ska skyddas i alla situationer, inklusive i familjen och vid ett omhändertagande.

Barnets rätt att behålla sin identitet

Enligt artikel 8 har barnet rätt att behålla sin identitet, inklusive medborgarskap, namn och släktförhållanden såsom dessa erkänns i lag, utan olagligt ingripande. Om ett barn olagligt berövas en del av eller hela sin identitet ska konventionsstaterna ge lämpligt stöd och skydd i syfte att återupprätta barnets identitet. Artikel 8 har sitt ursprung i de erfarenheter som oppositionen i Argentina genomlevde under militärdiktaturen. Barn till oppositionen togs ifrån sina föräldrar och adopterades bort till regimvänliga familjer. Artikel 8 har till syfte att motverka den typen av barnaröv.²⁶

Barnrättskommittén har inte utarbetat någon allmän kommentar i relation till artikel 8 och begreppet ”identitet”. Kommittén har dock i en allmän kommentar om barnets bästa uttalat att i ett barns identitet ingår egenskaper som kön, sexuell läggning, nationellt ursprung, religion och trosföreställningar, kulturell identitet och personlighet.²⁷ Av artikel framgår att en stat ska respektera ett barns rätt att behålla sin identitet utan olagligt ingripande (unlawful interference). I ljuset av artikel 3 om barnets bästa skulle det kunna finnas tillfällen då det är befogat att lagligen beröva ett barn delar av sin identitet, till exempel i samband med adoption eller i det fall då ett barn behöver skydd.²⁸

Skyldigheten att återupprätta barnets identitet gäller oavsett om ett barn berövats en del av eller hela sin identitet. Det innebär att om ett barn av någon anledning berövas endast sitt namn ska en stat ge lämpligt stöd och skydd i syfte att återupprätta barnets namn.

²⁶ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (2007), *Legislative History of the Convention on the rights of the child Volume I*, s. 133 f.

²⁷ Barnombudsmannen, Svensk översättning av *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om Barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa (CRC/C/GC/14)*, p. 55.

²⁸ SOU 2020:63 s. 388.

Motsvarande gäller om ett barn berövas sitt medborgarskap, sina släktförhållanden eller någon annan del av sin identitet. Vad som avses med lämpligt stöd och skydd i syfte att snabbt återupprätta ett barns identitet framgår inte av artikeln eller av förarbetena till konventionen. Formuleringen lämnar ett utrymme för respektive stat att avgöra vilket stöd och skydd som ska ges, med den enda begränsningen att stödet och skyddet måste vara lämpligt för syftet och så pass effektivt att återupprättandet sker snabbt. Vad som avses med ”snabbt” definieras emellertid inte heller av konventionen. Barnrättskommittén har uttalat att om ett barns identitetshandlingar har skaffats åt barnet på olagligt vis, och barnet begär återställande av sina identitetshandlingar, bör en stat vidta åtgärder bland annat genom att utfärda korrigerade dokument.²⁹

Barnets rätt till skydd och stöd samt alternativ omvårdnad

Enligt artikel 19 har samhället en skyldighet att vidta åtgärder för att skydda barn mot fysiska och psykiska övergrepp från vårdnadshavarens sida. Detta ska ske genom att staten vidtar alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavarens eller annan persons vård.

Enligt artikel 20 barnkonventionen har ett barn som tillfälligt eller varaktigt berövats sin familjemiljö, eller som för sitt eget bästa inte kan tillåtas stanna kvar i denna miljö, rätt till särskilt skydd och stöd från statens sida. Konventionsstaterna ska i enlighet med sin nationella lagstiftning säkerställa alternativ omvårdnad för ett sådant barn. Sådant omvårdnad kan bland annat innefatta placering i familjehem, kafalah i islamisk rätt³⁰, adoption eller om nödvändigt, placering i lämpliga institutioner för omvårdnad av barn. Då lösningar övervägs ska vederbörlig hänsyn tas till önskvärdheten av kontinuitet i ett barns uppfostran och till barnets etniska, religiösa, kulturella och språkliga bakgrund. Ett barn som tillhör ett urfolk eller en nationell

²⁹ SOU 2020:63 s. 389.

³⁰ En permanent form av familjehemsplacering.

minoritet har också rätt till sitt eget kulturliv (se artikel 30). Vidare har ett barn rätt att upprätthålla kontakt med sina föräldrar såvida det inte strider mot barnets bästa (jämför artikel 9). Barnrättskommittén har uttryckt att principen om sammanhållning av familjer bör beaktas vid en placering, till exempel bör syskon inte skiljas åt. Även ålder bör beaktas. Kommittén understryker att en placering alltid bör bedömas från fall till fall och att det behövs skräddarsydda lösningar baserade på barnets behov och faktiska situation.³¹

Barnets rättigheter vid adoption

Barn som adopteras har utöver vad som stadgas i artikel 20 ett ytterligare skydd i artikel 21 som anger att konventionsstater som erkänner eller tillåter adoption ska säkerställa att största vikt ges till vad som bedöms vara barnets bästa. Vidare framgår det av förarbetena till artikel 21 i konventionen att det var viktigt att formuleringen tydligt hänvisade till barnets och inte föräldrarnas bästa. Inga andra intressen får ges större vikt än barnets bästa vid en adoption.³² En individuell bedömning av barnets bästa ska enligt barnrättskommittén genomföras i varje enskilt fall, med utgångspunkt i de specifika omständigheterna för det enskilda barnet. Enligt barnrättskommittén ska barnets bästa vara den avgörande faktorn vid beslut om adoption.³³ Formuleringen skiljer sig från den i artikel 3 (grundprincipen om barnets bästa). I artikel 3 anges att vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Artikel 3 innebär att också andra intressen än barnets kan beaktas.

Konventionsstaterna ska säkerställa att adoption av ett barn godkänns endast av behöriga myndigheter, som i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden och på grundval av all relevant och tillförlitlig information beslutar att adoptionen kan tillåtas med hänsyn till barnets ställning i förhållande till föräldrar, släktingar och vårdnadshavare och att, om så krävs, de personer som berörs har lämnat ett informerat samtycke till adoptionen på grundval av sådan

³¹ Barnombudsmannen. Svensk översättning av Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 6 *Behandlingen av ensamkommande barn och barn som har skilts från föräldrarna utanför ursprungslandet* (CRC/C/GC/6) p. 40.

³² SOU 2020:63 s. 868.

³³ Barnombudsmannen. Svensk översättning av Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) *om Barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa* (CRC/C/GC/14) p. 38 och 48.

rådgivning som kan behövas. Vad som är att anse som behörig myndighet framgår inte uttryckligen av konventionen. För att en myndighet ska kunna vara behörig är det dock rimligt att utgå ifrån att det bör vara reglerat vilka myndigheter eller organisationer som har till uppgift att pröva beslut om adoption.³⁴

Av artikel 21 (a) framgår också att de personer som berörs ska ha gett sitt informerade samtycke till adoptionen, om det krävs och på grundval av sådan rådgivning som kan behövas. Vilka personer som berörs framgår inte men det torde vara självklart att föräldrar, vårdnadshavare och barnet berörs. Det innebär att även barnets samtycke kan krävas. I artikeln anges inga åldersgränser för när ett barn kan ge sitt samtycke. Barnrättskommittén har dock i dialogen med olika stater understrukt vikten av att kräva att barn över 12 år ger sitt samtycke för att en adoption ska kunna ske.³⁵

Vad det innebär att ett samtycke ska vara informerat förklaras inte närmre i artikeln och inte heller genom förarbetena till konventionen. Av doktrin framgår att det är tydligt att begreppet togs in för att säkerställa att samtycket skett frivilligt och att den som gett sitt samtycke förstår konsekvenserna av adoptionen.³⁶ Av artikeln framgår inte heller vilken rådgivning som kan behövas. Det framgår dock att det informerade samtycket ska kunna ges på grundval av en sådan rådgivning om så krävs. Det borde innebära att rådgivningen ska innehålla information som leder till att den som lämnar ett samtycke har förstått konsekvenserna av en adoption. Av artikel 16 i 1986 års deklaration³⁷ framgår att tillräcklig tid och adekvat rådgivning bör ges till barnets egna föräldrar, de potentiella adoptivföräldrarna och i förekommande fall barnet för att kunna fatta beslut om barnets framtid så tidigt som möjligt.³⁸

Till skillnad mot de andra artiklarna i konventionen gäller artikel 21 endast de stater som erkänner och tillåter adoption. Det ursprungliga förslaget syftade till att införa en skyldighet att underlätta adoption där så var lämpligt men flera islamiska stater motsatte sig den formuleringen eftersom det enligt islamsk rätt inte är möjligt med

³⁴ SOU 2020:63 s. 869.

³⁵ SOU 2020:63 s. 870 f.

³⁶ J. Tobin (2019), *The UN Convention on the Rights of the Child. A Commentary*, s. 794 f.

³⁷ FN:s deklarationen om sociala och rättsliga principer rörande skydd av och omsorg om barn, särskilt med hänsyn till nationell och internationell placering i fosterhem och adoption.

³⁸ SOU 2020:63 s. 871.

adoption.³⁹ Inom islamisk rätt har i stället kafalah utvecklats som är en permanent form av familjehemsplacering.⁴⁰

Internationell adoption kan övervägas som alternativ form av omvårdnad om barnet inte kan tas om hand på annat lämpligt sätt i sitt hemland. Artikel 21 bör även läsas i relation till artikel 20.3 där det framgår att ett barn som berövats sin familjemiljö endast om det är nödvändigt ska placeras på en institution för omvårdnad av barn. Vad som är till ett enskilt barns bästa, någon form av placering i barnets hemland, inklusive placering på institution, eller internationell adoption måste bedömas utifrån en mängd olika faktorer, till exempel ålder, språk, kultur och familjeförhållanden.⁴¹ Att det finns en rangordning framgår även av artikel 17 i 1986 års deklaration som innehåller en liknande formulering. Möjligheten att omhänderta barnet i det egna hemlandet ska prövas först.⁴²

En viktig princip är att förebygga att en internationell adoption inte leder till otillbörlig ekonomisk vinning för de personer som medverkar i den. Konventionsstaterna ska vid behov ansluta sig till de bilaterala och multilaterala avtal som behövs för att säkerställa att adoptionen sker genom behöriga myndigheter och organ. Här bör också nämnas att staterna enligt artikel 35 ska vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra bortförande och försäljning av eller handel med barn oavsett syfte och form, se vidare nedan. Detsamma nämns i det fakultativa protokollet till barnkonventionen om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi. Motsvarande formulering finns även i artikel 20 i 1986 års deklaration som enligt förarbetena till barnkonventionen var en av utgångspunkterna för artikel 21.⁴³

Rättigheter för barn med funktionsnedsättning

I artikel 23 erkänns att ett barn med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv. Det ska ske under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar tilltron till den egna förmågan och som möjliggör barnets aktiva deltagande

³⁹ J. Tobin (2019), s. 766.

⁴⁰ SOU 2020:63 s. 828.

⁴¹ J. Tobin (2019), s. 796.

⁴² SOU 2020:63 s. 871 f.

⁴³ SOU 2020:63 s. 873.

i samhället. Genom artikeln erkänns också rätten till särskild omvårdnad för ett barn med en funktionsnedsättning. Vidare ska en stat, inom sina tillgängliga resurser, säkerställa att barnet och de som ansvarar för dess omvårdnad får stöd. Ett stöd som syftar till att säkerställa att barnet får effektiv tillgång till olika tjänster på ett sätt som bidrar till barnets största möjliga integrering i samhället och individuella utveckling.⁴⁴ I relation till artikel 6 innebär artikel 23 att en stat ska ge ett barn med funktionsnedsättning och barnets föräldrar eller andra med ansvar för omvårdnaden av barnet stöd som främjar barnets överlevnad och utveckling.⁴⁵ Barnrättskommittén har uttalat att barn med funktionsnedsättning får bäst omsorg och omvårdnad i sin egen hemmiljö, förutsatt att familjen får tillräcklig hjälp på alla områden.⁴⁶

Rättigheter för barn som tillhör en minoritet eller ett urfolk

I de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör ett urfolk ska ett barn som tillhör en sådan minoritet eller ett sådant urfolk inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk (artikel 30).

Rätten att ha sitt eget kulturliv bör också ses i ljuset av artikel 7 om rätt till ett namn och artikel 8 om rätt att behålla sin identitet. Barnrättskommittén understryker att en stat ska säkerställa att barn som tillhör ett urfolk kan få traditionella namn som deras föräldrar väljer i överensstämmelse med sina kulturella traditioner, och rätten att behålla sin identitet.⁴⁷

Skydd mot handel med barn

Enligt artikel 35 ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra bortförande och försäljning av eller handel med barn oavsett syfte och form. Konventionsstaterna ska skydda barnet mot alla andra former av ut-

⁴⁴ SOU 2020:63 s. 920.

⁴⁵ SOU 2020:63 s. 922.

⁴⁶ SOU 2020:63 s. 932.

⁴⁷ SOU 2020:63 s. 1174.

nyttjande som kan skada barnet i något avseende (artikel 36. Artikeln omfattar bortföranden både inom ett land och mellan länder. Ett bortförande behöver inte inbegripa någon ersättning eller ha ett kommersiellt motiv.⁴⁸

Det framgår inte av artikeln vad som avses med försäljning av eller handel med barn. I artikel 2 protokollet till barnkonventionen om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi definieras försäljning av barn som ”varje handling eller transaktion genom vilken ett barn överförs av en person eller grupp av personer till annan mot betalning eller någon annan form av ersättning”. Av protokollet framgår att ett otillbörligt framkallande av samtycke till adoption av ett barn i strid med tillämpliga internationella rättsliga instrument om adoption omfattas. Det ska gälla oavsett om brottet begås inom ett land eller är gränsöverskridande och oavsett om det begås i organiserad form eller av en enskild person,⁴⁹ se vidare nedan.

Rätt till rehabilitering och social återanpassning

Enligt artikel 39 ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga åtgärder för att främja fysisk och psykisk rehabilitering samt social återanpassning av ett barn som utsatts för någon form av vanvård, utnyttjande eller övergrepp; tortyr eller någon annan form av grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning; eller väpnade konflikter. Sådan rehabilitering och sådan återanpassning ska äga rum i en miljö som främjar barnets hälsa, självrespekt och värdighet.

Artikelns tillämpningsområde är inte begränsat i fråga om vem som utsatt barnet, utan omfattar såväl offentliga och privata aktörer som enskilda. Det kan vara en tjänsteman, familjemedlem, främling eller ett annat barn. Det finns inte heller någon geografisk begränsning. Övergreppet behöver inte ha begåtts i Sverige, utan artikeln är tillämplig även för ett barn som befinner sig i Sverige men blivit utsatt i utlandet.⁵⁰

Begreppet rehabilitering omfattar åtgärder för att främja ett barns fysiska och psykiska återhämtning eller tillfrisknande. Genom arti-

⁴⁸ SOU 2020:63 s. 1356.

⁴⁹ SOU 2020:63 s. 1357.

⁵⁰ SOU 2020:63 s. 1524.

kel 24 har ett barn därtill rätt att få tillgång till hälso- och sjukvård och rehabilitering, oavsett orsaken till behovet.⁵¹

Det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnpornografi och barnprostitution

Protokollet inleds med en ingress som förklarar bakgrunden till och syftet med protokollet. Av ingresstexterna framgår bland annat att de stater som är parter i protokollet varit allvarligt oroade av den omfattande och ökande internationella handeln med barn i syfte att sälja barn, bedriva barnprostitution och barnpornografi samt att de har beaktat att det, för att bättre uppnå syftena med barnkonventionen och genomförandet av bestämmelserna i denna, särskilt artiklarna 1, 11 och 21 samt 32-36, är lämpligt att utöka de åtgärder som konventionsstaterna bör vidta för att garantera att barn skyddas från försäljning, barnprostitution och barnpornografi. Vidare framgår att protokollet syftar till en helhetssyn och följaktligen ett heltäckande insats mot problemen med försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi.

Av artikel 1 följer att staterna ska förbjuda försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi enligt bestämmelserna i protokollet. I artikel 2 definieras vissa uttryck i protokollet. Där framgår att i protokollet avses med

- a) försäljning av barn: varje handling eller transaktion genom vilken ett barn överförs av en person eller grupp av personer till annan mot betalning eller någon annan form av ersättning,
- b) barnprostitution: användning av ett barn i sexuella handlingar mot betalning eller någon annan form av ersättning,
- c) barnpornografi: framställning, av vilket som helst slag, av ett barn som deltar i verkliga eller simulerade oförblommerade sexuella handlingar eller varje framställning av ett barns könsorgan för huvudsakligen sexuella syften.

Enligt artikel 9.3 ska staterna vidta alla möjliga åtgärder som syftar till att se till att allt lämpligt bistånd ges till offren för de brott som avses i protokollet, inbegripet fullständig återanpassning i samhället och fullständig fysisk och psykisk återhämtning. Staterna ska också, enligt artikel 9.4, säkerställa att alla barn som är offer för de brott

---

⁵¹ SOU 2020:63 s. 1524.

som anges i protokollet får tillgång till lämpliga förfaranden för att, utan diskriminering, söka ersättning för skador från dem som är juridiskt ansvariga.

Enligt barnrättskommittén omfattar förbudet mot försäljning av barn inte bara för sexuell exploatering, utan även överföring av organ, tvångsarbete och situationer där adoption utgör försäljning av barn.⁵²

1.2.8 FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet och Palermoprotokollet

I december 2000 öppnades för undertecknande FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (UNTOC) och dess tilläggsprotokoll om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn (Palermoprotokollet). En proposition med förslag att Sverige skulle godkänna FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet lämnades till riksdagen i juni 2003.⁵³ Riksdagen antog regeringens förslag och konventionen trädde i kraft den 29 september 2003. Palermoprotokollet började gälla i Sverige den 25 december 2003.

Syftet med Palermoprotokollet är enligt artikel 2 att förebygga och bekämpa handel med människor, särskilt vad avser kvinnor och barn, att skydda och bistå offren för sådan handel med full respekt för deras mänskliga rättigheter och att främja samarbetet mellan staterna för att uppnå dessa syften. Genom utformningen av Palermoprotokollet har man för första gången på global nivå kommit överens om en rättsligt bindande definition av människohandel. I artikel 3 a definieras sådan handel genom en uppräkningslista av olika åtgärder (rekrytering, transport, överföring, hysande eller mottagande) som begås med vissa medel (hot om eller bruk av våld eller andra former av tvång, bortförande, bedrägeri, vilseledande, maktmissbruk eller missbruk av en persons utsatta belägenhet eller givande eller mottagande av betalning eller förmåner för att erhålla samtycke från en person som har kontroll över en annan person) för ett utnyttjandesyfte (åtminstone utnyttjande av andras prostitution eller andra former av sexuellt utnyttjande, tvångsarbete eller tvångstjänst, slaveri

⁵² The Committee on the Rights of the Child. *Guidelines regarding the implementation of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography*. CRC/C/156, Distr.: General 10 September 2019, III. A. 14.

⁵³ Prop. 2002/03:146 Sveriges tillträde till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet.

eller med slaveri jämförbara bruk och sedvänjor, trældom eller avlägsnande av organ). Vad gäller människohandel med barn anges särskilt i artikel 3 c att rekrytering, transport, överföring, hysande och mottagande av barn för utnyttjandeändamål betraktas som handel med människor även om inget av de medel som anges i artikel 3 a har använts. Med barn avses, enligt artikel 3 d, en person som är under 18 år.

Enligt artikel 10.1 ska staternas rättsvårdande myndigheter, immigrationsmyndigheter och andra berörda myndigheter på lämpligt sätt samarbeta med varandra genom informationsutbyte i enlighet med vars och ens nationella lag. Informationen ska kunna tjäna som underlag för beslut om personer som passerar eller försöker passera en nationsgräns med resehandlingar tillhörande andra personer, eller utan resehandlingar, är förövare av eller offer för handel med människor och vilka slags resehandlingar som personer har använt eller försökt använda för att passera en nationsgräns i syfte att bedriva handel med människor.

1.2.9 Agenda 2030

FN:s generalförsamling antog den 25 september 2015 resolutionen Agenda 2030 för hållbar utveckling. Agendan innebär att alla medlemsländer i FN förbundit sig att arbeta för att uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar värld till år 2030. Agendan innehåller 17 mål och 169 delmål som i Sverige kallas de globala målen. Dessa ersätter de tidigare milleniemålen, men är mer omfattande. Målen i Agenda 2030 är universella och ska tillämpas i alla länder som gemensamt bär ett ansvar för dess genomförande. De är också integrerade och odelbara. Agenda 2030 tydliggör att hållbar utveckling är avgörande för en gemensam framtid och att alla tre dimensionerna av hållbar utveckling, den ekonomiska, den miljömässiga och den sociala, måste samverka. Agendan underlättar och stödjer ett sektorsövergripande arbete på alla nivåer i samhället vilket är en förutsättning för en hållbar utveckling.

Barnets rättigheter i adoptionsprocessen har direkt koppling till flera mål och delmål i agendan, till exempel mål 1 om att utrota fattigdom, mål 10 om minskad ojämlikhet och delmål 16.2 om att skydda barn mot övergrepp, utnyttjande, människohandel och våld.

Att säkerställa efterlevnaden av barnets rättigheter är ett led i processen för att uppfylla de globala målen och i förlängningen att genomföra Agenda 2030.

1.3 Europarådet

Europarådet bildades efter andra världskriget för att säkerställa respekten för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Inom Europarådets ram utarbetades Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Inom ramen för organisationen har även två konventioner om adoption av barn utarbetats: 1967 års Europarådskonvention om adoption av barn och 2008 års Europarådskonvention om adoption av barn.

1.3.1 Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Europakonventionen öppnades för undertecknande den 4 november 1950 och trädde i kraft den 3 september 1953. Sverige undertecknade konventionen den 28 november 1950 och ratificerade den ett drygt år senare, den 4 februari 1952. Den 1 januari 1995 inorporerades Europakonventionen genom en särskild lag: lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.⁵⁴ Europakonventionen kan därmed tillämpas direkt vid svenska domstolar och myndigheter. Det har också införts en regel i regeringsformen som innebär att lagar eller föreskrifter inte får meddelas i strid med Europakonventionens bestämmelser (2 kap. 19 § regeringsformen). Konventionen kan därmed i praktiken jämföras med grundlag, vilket innebär att den skiljer sig från andra konventioner som Sverige har ratificerat, till exempel barnkonventionen. Konventionen har alltså en särskild ställning och betydelse i svensk rätt.

Något som också skiljer Europakonventionen från andra internationella konventioner (till exempel barnkonventionen) är att enskilda har getts klagorätt till en gemensam domstol, Europadom-

⁵⁴ Prop. 1993/94:117 *Inkorporering av Europakonventionen och andra fri- och rättighetsfrågor*.

stolen, som har behörighet att meddela för svarandestaten folkrättsligt bindande domar. Den som anser sig ha blivit utsatt för en kränkning av rättigheterna enligt konventionen har således möjlighet att vända sig till Europadomstolen och få sin sak prövad efter det att nationella rättsmedel är uttömda.

Rätten till familjeliv

Enligt artikel 8 har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv. I vissa undantagsfall kan det emellertid vara tillåtet, eller till och med behövt, att inskränka denna rättighet. Dessa undantag faller under punkten 2 i artikeln och innefattar sådana situationer som dels har stöd i nationell lag, dels är nödvändiga med hänsyn till vissa uttalade aspekter i ett demokratiskt samhälle.

Av flera domar i Europadomstolen framgår att relationen mellan barnet och ursprungsfamiljen är central för det familjeliv som artikel 8 avser att skydda. Andra släktband än föräldraskap kan utgöra barns familjeliv. Syskon ingår vanligen i barns familjeliv⁵⁵ och även mor- och farföräldrar kan i vissa fall ingå.⁵⁶

Artikel 8 har bedömts ge särskilda rättigheter för adopterade personer.⁵⁷ För denna fråga har Europarådet även två särskilda konventioner: 1967 års Europarådskonvention om adoption av barn och 2008 års Europarådskonvention om adoption av barn, se vidare nedan. Länder har blivit fällda i Europadomstolen för att de brutit mot artikel 8 i Europakonventionen när de inte i tillräcklig utsträckning beaktat den adopterades rätt till sitt ursprung.⁵⁸ Domstolen har slagit fast att rätten till information om sitt ursprung, är en del av rätten till privatliv enligt artikel 8 Europakonventionen. I de fall då två rättighetshavares rätt ställs mot varandra måste en avvägning göras mellan dessa. Det kan exempelvis handla om moderns rätt till anonymitet kontra barnets rätt till information om sitt ursprung. Ett land får inte kategoriskt tillgodose en av rättighetshavarnas rättigheter på bekostnad av den andres utan en avvägning måste göras.

⁵⁵ Olsson mot Sverige (nr 1) no. 57324/08 den 13 maj 2014 och Moustaquim mot Belgien no. 12313/86 den 18 februari 1991.

⁵⁶ Vermeire mot Belgien no. 12849/87 den 29 november 1991, Marckx mot Belgien no. 6833/74 den 13 juni 1979, Bronda mot Italien 40/1997/824/1030 den 9 juni 1998 och Scozzari och Giunta mot Italien no. 39221/98 och 41963/98 den 13 juli 2000.

⁵⁷ Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) och Europarådet (2015), *Handbok om europeisk rätt rörande barnets rättigheter* s. 109 ff.

⁵⁸ Godelli mot Italien no. 333783/09 den 25 september 2012.

Förbud mot diskriminering

I artikel 14 anges att åtnjutande av de fri- och rättigheter som anges i konventionen ska säkerställas utan någon åtskillnad såsom på grund av kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt.

1.3.2 1967 och 2008 års Europarådskonventioner om adoption

Europarådets medlemsstater kom 1967 överens om en konvention om adoption av barn. Sverige ratificerade konventionen samma år.⁵⁹ Konventionen tillkom i syfte att göra reglerna om adoption mer enhetliga vid en tidpunkt då det fanns stora olikheter i synen på och förfarandet vid adoption. Konventionen reglerar myndigheternas handläggning av adoptionsärenden men innehåller även materiella adoptionsregler. För att en adoption ska vara giltig ska den ha beviljats av judiciell eller administrativ myndighet. Konventionen behandlar även vilka samtycken som krävs för att adoption ska få äga rum (artikel 5). Beträffande barn i äktenskap ska föräldrarnas och beträffande barn utom äktenskap moderns samtycke inhämtas. Saknar barnet föräldrar som kan lämna samtycke, fordras samtycke av den person eller det organ som utövar föräldramyndigheten i deras ställe. I vissa speciella fall kan man underlåta att inhämta samtycke eller bortse från att samtycke har vägrats. Moderns samtycke till adoption får inte lämnas förrän viss tid, minst sex veckor, har förflutit efter barnets födelse. Om sådan tid inte har föreskrivits i lag, gäller att så lång tid ska ha förflutit från barnets födelse att modern enligt adoptionsmyndighetens uppfattning har kunnat återhämta sig tillräckligt efter nedkomsten. Åtgärder ska vidtas för att hindra varje otillbörlig vinning på grund av att barn lämnats till adoption (artikel 15). Till följd av att Sverige 2003 införde regler som möjliggör för två registrerade partner att gemensamt adoptera ett barn, och för en registrerad partner att adoptera den andra registrerade partnerns barn, frånträdde Sverige konventionen samma år.

Mot bakgrund av att många av bestämmelserna i 1967 års Europarådskonvention om adoption ansågs vara föråldrade och stå i strid

⁵⁹ Prop. 1968:114 med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 § föräldrabalken, m.m.

med den praxis som utarbetats av Europadomstolen, påbörjades 2003 arbetet med att ta fram en ny konvention om adoption av barn. 2008 års Europarådskonvention om adoption antogs av Europarådet den 27 november 2008. Syftet med denna konvention är i princip detsamma som i 1967 års konvention, nämligen att harmonisera medlemsstaternas materiella rätt genom att föreskriva minimiregler. Förändringar i konventionen jämfört med 1967 års Europarådskonvention om adoption är bland annat att faderns samtycke till adoptionen krävs även när barnet är fött utom äktenskapet och att barnets samtycke krävs om barnet har uppnått tillräcklig mognad för att förstå vad saken gäller. Staterna får också tillämpa konventionens bestämmelser i förhållande till registrerade partner och heterosexuella och homosexuella sambor.

De två konventionerna har inte haft någon större inverkan då de endast reglerade internationella adoptioner i europeiska länder (och inte på global nivå). De ratificerades huvudsakligen av traditionella mottagarstater.⁶⁰

1.4 Haagkonferensen för internationell privaträtt (HCCH)

Haagkonferensen för internationell privaträtt (HCCH) är en mellanstatlig organisation som arbetar för att gradvis göra reglerna inom den internationella privaträtten i de deltagande länderna enhetliga.⁶¹ HCCH styrs och finansieras av dess medlemmar.⁶²

HCCH:s uppdrag är att tillhandahålla internationellt överenskomna lösningar genom förhandlingar, antagande och tillämpning av internationella fördrag, Haag-konventionerna, samt instrument som kan vägleda stater i utvecklingen av sina egna lagstiftningslösningar. Sedan starten har över 50 konventioner och instrument antagits genom HCCH.

Till HCCH finns ett sekretariat, Permanenta byrån, med säte i Haag. Permanenta byrån består av en generalsekreterare och fyra sekreterare samt ett trettiotal tjänstepersoner som förbereder och organiserar möten samt utför de utredningar som krävs för de ämnen

⁶⁰ E. Loibl (2019), s. 133 f.

⁶¹ Artikel 1 Stadga för Haagkonferensen för internationell privaträtt.

⁶² För närvarande 91 medlemsstater.

som konferensen tar upp.⁶³ Till skillnad mot FN har HCCH inget system för kontroll av efterlevnad av konventionerna. Permanenta byrån bedriver dock ett omfattande arbete för att stödja ett effektivt genomförande av HCCH:s konventioner och instrument, bland annat genom att publicera förklarande rapporter, guider till god praxis och annat material. Den erbjuder även utbildningar och teknisk assistans.

1.4.1 1965 års Haagkonvention

Under 1950- och 60-talet tillsattes europeiska arbetsgrupper för att diskutera adoptionslagstiftning. År 1957 samlade UN Technical Assistance Administration och The International Social Service (ISS) en konferens med experter på internationella adoptioner för att ta fram en uppsättning grundläggande principer. På 1960-talet hölls European Seminar on Inter Country Adoption i Leysin, Schweiz, som använde dessa principer för att utarbeta och sprida en stadga som kom att bli den grundläggande ramen/normen för de internationella adoptionerna. Bland de ämnen som togs upp vid Leynar-seminariet, diskuterades utarbetandet av det första multilaterala privata internationella avtalet om adoption mellan länder för att ta itu med brådskande frågor om domstolsförfaranden för adoption. Detta kulminerade i 1965 års Haagkonvention om behörighet, tillämplig lag och erkännande av domar om adoption.⁶⁴ Fördraget reglerade behörighetsregler, lagval och ömsesidigt erkännande av adoptionsbeslut. Dessutom fastställdes att en adoption endast ska beviljas om den föregås av en grundlig utredning om barnets bästa. Konventionen behandlade i första hand internationella rättsliga aspekter på internationell adoption, men gav inga praktiska riktlinjer för de förfaranden som ska tillämpas i samband med detta. Detta var förmodligen anledningen till att den endast ratificerades av tre stater (Österrike, Storbritannien och Schweiz).⁶⁵

Konventionen innebar att antingen det land där adoptivföräldrarna var medborgare eller det land där de bodde hade jurisdiktion att besluta om adoption. Detta för att säkra barnets legala status i

⁶³ Artikel 5 och 6 Stadga för Haagkonferensen för internationell privaträtt.

⁶⁴ *The Hague Convention on Jurisdiction, Applicable Law and Recognition of Decrees Relating to Adoption*, 15 November 1965.

⁶⁵ E. Loibl (2019), s. 133 f. och M. Jänner-Jareborg (1994), *Convention on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption*. Nordic Journal of Law 63:185–203, s. 186.

det land där barnet förväntades växa upp. Domstolen i det landet skulle tillämpa sin nationella lagstiftning på adoptionen. Barnets nationella lagstiftning skulle också ha betydelse vad gällde barnets adopterbarhet.⁶⁶

År 1965 tillsatte regeringen en utredning med uppdrag att göra en översyn av regleringen av internationella adoptioner. Bestämmelserna i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap ansågs delvis föråldrade och saknade reglering av svensk myndighets behörighet i internationella adoptionsärenden samt bestämmelser om rättsverkningarna av internationella adoptioner.⁶⁷ År 1969 kom utredningen med sitt slutbetänkande⁶⁸ med förslag till lag om internationella rättsförhållanden rörande adoption, vilket förslag förutsatte Sveriges tillträde till 1965 års Haagkonvention.⁶⁹ Sverige ratificerade dock inte konventionen.

1.4.2 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner

I slutet av 1980-talet uppmärksammades att antalet internationella adoptioner hade ökat dramatiskt i många länder sedan slutet av 1960-talet och att detta medförde många komplexa frågeställningar. Det fanns ett behov av juridiskt bindande regler och ett samarbetsystem länderna emellan. År 1988, när antalet internationella adoptioner nådde sin högsta nivå med över 19 000 och det var uppenbart att tidigare internationella rättsliga instrument var otillräckliga för att undanröja missbruk, föreslog Haagkonferensens permanenta byrå att man skulle utarbeta ett utkast till en konvention om adoption av barn som kommer från utlandet.⁷⁰ Resultatet blev den i Haag den 29 maj 1993 antagna konventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner (1993 års Haagkonvention).

Konventionen innehåller regler som ska säkerställa att barnets bästa beaktas vid internationella adoptioner, bestämmelser om samarbete mellan staterna samt regler om att adoptioner som genomförs

⁶⁶ K. Lee (2021), *The Global Orphan Adoption System: South Korea's Impact on It's Origin and Development*, s. 39.

⁶⁷ SOU 1969:11 *Internationell adoptionsrätt* s. 37.

⁶⁸ SOU 1969:11.

⁶⁹ O. Hellberg (1977), *Internationella adoptioner – aktuella problem mot rätthistorisk bakgrund*. SvJT 1977, s. 728 ff.

⁷⁰ E. Loibl (2019), s. 131 f.

i enlighet med konventionen ska erkännas av övriga konventionsstater. Syftet är att internationella adoptioner ska ske inom ramen för ett samarbetssystem mellan de stater som ansluter sig till konventionen, och att ansvaret för adoptioner delas mellan ursprungslandet och mottagarlandet. Konventionen är det mest betydelsefulla försöket att ta itu med olagliga och kommersiella metoder i det internationella adoptionssystemet.⁷¹ En medlemsstat är endast formellt skyldig att tillämpa konventionens bestämmelser gentemot andra medlemsstater. I november 2000 antog en så kallad specialkommission emellertid en rekommendation som innebär att medlemsstaterna så långt det är praktiskt möjligt ska tillämpa de normer och garantier som finns i konventionen i samband med adoption från stater som inte är medlemmar i konventionen.⁷²

Konventionen bygger på progressiv implementering.⁷³ Ett land behöver inte uppfylla alla kriterier för att kunna ratificera konventionen. Ett ovillkorligt krav är dock att utse en centralmyndighet som kan utfärda ett så kallat Haagintyg⁷⁴ (artikel 23-intyg).⁷⁵

Konventionen bygger på ett ömsesidigt förtroende

Konventionen är en ömsesidig konvention vilket innebär att både mottagarlandet och ursprungslandet måste ha ratificerat och implementerat konventionen för att kunna garantera att konventionens krav uppfylls.⁷⁶ Det innebär att mottagarländerna måste bedöma om ursprungslandet uppfyller kraven enligt konventionen vid ett samarbete, till exempel att ursprungslandet har ett fungerande barnskyddssystem. Det följer av artikel 1 i konventionen att det inte finns någon skyldighet att samarbeta med samtliga anslutna länder.⁷⁷

Behöriga myndigheter i ursprungslandet ansvarar för att kontrollera barnets identitet, adoptionsbarhet och se till att det nödvändiga samtycket till en adoption har givits fritt, fullständigt och informerat utan ekonomiska incitament och i den form som krävs samt att

⁷¹ E. Loibl (2019), s. 131 f.

⁷² SOU 2003:49 *Adoption – till vilket pris?* s. 124.

⁷³ HCCH (2008), *The Implementation and Operation of the 1993 Hague Intercountry Adoption Convention Guide No.1*, s. 40 f.

⁷⁴ Ett intyg på att en adoption har gjorts i enlighet med 1993 års Haagkonvention. Det är landet, där beslut om adoption fattas, som ska utfärda intyget.

⁷⁵ Möte med HCCH i Haag 2023-10-02.

⁷⁶ Möte med tidigare generalsekreteraren för HCCH Hans van Loon i Haag 2023-10-02.

⁷⁷ Möte med HCCH i Haag 2023-10-02.

subsidiaritetsprincipen följs. Myndigheterna i den mottagande staten är skyldiga att granska de presumtiva adoptivföräldrarnas lämplighet att adoptera internationellt, att ge dem lämpliga råd och att se till att barnet tillåts resa in och bosätta sig permanent i det mottagande landet.

På grundval av tanken om ömsesidigt förtroende ska adoptioner som av den behöriga myndigheten i ursprungslandet intygas vara gjorda i enlighet med konventionen automatiskt erkännas i det mottagande landet (artikel 23). Detta system ersatte den traditionella tvåstegsprocessen, där adoptionsförfarandet i ursprungslandet i princip upprepades i det mottagande landet. Förfarandet i två steg uppfattades ofta som besvärligt eftersom adoptivföräldrarna var tvungna att gå genom två rättsliga adoptionsförfaranden. Den dubbla processen utgjorde dock ett visst skydd i adoptionssystemet, eftersom även domstolarna i mottagarländerna då måste bedöma om adoptionen var till barnets bästa.⁷⁸

Trots idén om ömsesidigt förtroende är de mottagande länderna fortfarande skyldiga att göra egna bedömningar av ursprungsländernas system för internationella adoptioner och tillförlitligheten hos den information som lämnas om barnen. Det finns ursprungsländer som har ratificerat konventionen men som antingen är ovilliga eller oförmögna att genomföra den på ett adekvat sätt. Myndigheterna i det mottagande staterna kan därför inte nödvändigtvis lita på att deras utländska motsvarigheter på ett korrekt sätt uppfyller de uppgifter och det ansvar som åligger dem och att de föreslagna barnen är tillgängliga för internationell adoption. Detta är anledningen till att vägledningen till konventionen betonar ett gemensamt ansvar

För att konventionen ska uppfylla sina mål för barnets bästa måste de fördragsslutande staterna inte bara ta på sig sina egna särskilda ansvarsområden, utan också dela vissa andra. I huvudsak ska mottagarstaterna och ursprungsstaterna ha ett gemensamt ansvar för att få konventionen att fungera som det var tänkt, och de måste arbeta tillsammans för att säkerställa en effektiv reglering av adoptioner.⁷⁹

Detta innebär också att mottagarländerna måste vidta proaktiva åtgärder när systematiska övergrepp förekommer, genom att försöka undanröja dem, om nödvändigt genom att avbryta eller vägra adoptioner från ett ursprungsland. Det gemensamma ansvaret innebär

⁷⁸ E. Loibl (2019), s. 171 f.

⁷⁹ HCCH (2012), *Accreditation and adoption accredited bodies. General principles and guide to good practice Guide no 2*, s. 113.

också att mottagarstaten ska vägra att erkänna en adoption om adoptionen är uppenbart oförenlig med grunderna för rättsordningen i den staten, med hänsyn tagen till barnets bästa (artikel 24).

Enligt tidigare anställda på MIA och MFoF är ansvarsfördelningen en god tanke men den möjliggör samtidigt att allt ser bra ut på ytan utan att det är det. Det krävs därför en bra dialog mellan länderna.⁸⁰

Förutsättningar för adoption

Först och främst ska det fastställas av myndigheterna i ursprungslandet att barnet kan adopteras (artikel 4 a). I överensstämmelse med barnkonventionen ålägger även 1993 års Haagkonvention ursprungsstaterna att, i enlighet med den så kallade subsidiaritetsprincipen, först och främst beakta möjligheterna att finna en lämplig familj i hemlandet för barn som inte kan växa upp i sin ursprungsfamilj, innan de överväger internationell adoption. Därefter måste konstateras att adoptionen är till barnets bästa och att de personer, myndigheter och institutioner som enligt ursprungslandets lag ska samtycka till adoptionen har fått korrekt information och rådgivning och att moderns samtycke (om så behövs) har getts efter barnets födelse (artikel 4 b och c). Det är även viktigt att barnet, med hänsyn till dess ålder och mognad, fått information och rådgivning om adoptionens verkningar samt att hänsyn tagits till barnets önskemål (artikel 4 d). Kraven på samtycke till adoption syftar inte bara till att skydda barnets rättigheter, utan även de ursprungliga föräldrarnas rättigheter.

En adoption får ske endast om den mottagande statens behöriga myndigheter har fastställt att de tilltänkta adoptivföräldrarna är behöriga och lämpade att adoptera och att de har fått den rådgivning som kan vara nödvändig samt fastställt att barnet har eller kommer att få tillstånd att resa in i och stadigvarande bosätta sig i den staten (artikel 5).

---

⁸⁰ Möte med tidigare anställda på MIA och MFoF 2023-02-15.

Informerat och frivilligt samtycke

Enligt artikel 4 c 1993 års Haagkonvention får en adoption äga rum endast om de behöriga myndigheterna i ursprungsstaten har säkerställt att

- de personer, institutioner och myndigheter som ska ge sitt samtycke till adoption har fått den rådgivning som behövs och vederbörligen underrättats om verkningarna av sina samtycken, framför allt om huruvida en adoption kommer att leda till att det rättsliga förhållandet mellan barnet och dess ursprungsfamilj upphör eller inte,
- sådana personer, institutioner och myndigheter frivilligt har gett sitt samtycke i föreskriven rättslig form och att samtycket uttryckts eller bestyrkts i skrift,
- samtyckena inte har åstadkommits genom betalning eller genom ersättning av något slag och inte har återkallats, och
- moderns samtycke, där sådant krävs, har getts först efter barnets födelse.

Vidare krävs att de behöriga myndigheterna har säkerställt att

- barnet har fått rådgivning och vederbörligen informerats om verkningarna av adoptionen och av sitt samtycke till adoptionen i de fall då sådant samtycke krävs,
- hänsyn har tagits till barnets önskemål och mening,
- barnets samtycke till adoptionen, där sådant samtycke krävs, har getts frivilligt i föreskriven rättslig form och har uttryckts eller bestyrkts i skrift,
- sådant samtycke inte har åstadkommits genom betalning eller ersättning av något slag.

Enligt HCCH:s Guide to Good Practice är kravet på att inhämta vederbörliga samtycken till adoptionen en viktig del för att bekämpa bortförande av, försäljning av och handel med barn. Den som inhämtar samtycke ska försäkra sig om att

- den som lämnar samtycket förstår konsekvenserna av sitt beslut,
- samtycket har lämnats frivilligt och inte erhållits genom ekonomisk eller annan belöning,
- en nybliven moder inte ger sitt samtycke förrän en tid efter barnets födelse,
- barnets samtycke inhämtats vid behov.⁸¹

Enligt HCCH är det känt att ursprungsstaterna ofta kan sakna resurser för att se till att korrekta samtycken erhålls. Eftersom samtycken oftast inhämtas på lokal nivå är det viktigt att staterna har tillförlitlig och etisk personal som kan övervaka samtyckesförfarandet. Staterna bör vidta åtgärder för att övervaka verksamheten hos utländska ackrediterade organ eller personer för att säkerställa att inga otillbörliga påtryckningar utövas av dem, eller för deras räkning av mellanhänder för att erhålla medgivanden till adoptioner. Detta är av särskild vikt i länder där stark adoption inte är kulturellt känt. I sådana sammanhang måste konsekvenserna av ett internationellt adoptionsförfarande studeras noggrant och vid behov återspeglas i lagstiftningen. Mottagarstaterna måste se till att de organ och de personer som de godkänner för att genomföra adoptioner är av högsta etiska och moraliska kvalitet.⁸²

Subsidiaritetsprincipen

Möjligheterna att omhänderta barnet inom ursprungslandet ska enligt 1993 års Haagkonvention alltid prövas före alternativet internationell adoption. Att barnet får växa upp i sin biologiska familj är den lösning som ska väljas i första hand. Därefter följer alternativen växa upp hos anhöriga, växa upp i en familj i ursprungslandet (foster- eller adoptivfamilj) och slutligen att växa upp i en familj i annat land. Detta kallas i detta sammanhang för subsidiaritetsprincipen.

När det gäller subsidiaritetsprincipen finns i barnkonventionen också ”tas om hand på lämpligt sätt i sitt hemland” som ett alternativ, som ska prövas före internationell adoption. Avsikten med

⁸¹ HCCH (2008), p. 77.

⁸² HCCH (2008), p. 78–79.

skrivningen i 1993 års Haagkonvention är inte att förneka eller ignorera andra alternativ för barnets vård, utan att understryka vikten av permanent familjevård som alternativ till vård i den biologiska familjen. Tanken är att placeringen av ett barn i en familj, inklusive internationell adoption, är den bästa lösningen framför alla andra vårdformer och det är särskilt att föredra framför vård på institution. Skrivningen fastställer den fundamentala principen att barn inte är isolerade individer utan föds in i och tillhör en viss omgivning. Endast om denna omgivning av olika anledningar inte kan tillgodose ett minimum av omsorg och utbildning ska adoption övervägas. Möjligheten att få en materiellt bättre framtid är i sig inte tillräckligt för att tillgripa adoption.⁸³

I artikel 4 b läggs ansvaret för att barnets situation är utredd och att det är till barnets bästa att adopteras utomlands på ursprungsstaten. Orsaken till detta är att ursprungsstaten har bäst möjlighet att avgöra att det inte finns någon inhemsk möjlighet för barnet. Den mottagande staten har emellertid möjlighet att kontrollera detta, eftersom denna stat ska samtycka till att adoptionsförfarandet får fortskrida. I praktiken har dock den mottagande staten svårt att i ett enskilt fall kontrollera om tillräckliga ansträngningar har gjorts för att ge barnet en familj i ursprungslandet.⁸⁴

Förbudet mot otillbörlig ekonomisk vinst

Ingen får göra otillbörlig ekonomisk eller annan vinst i samband med internationell adoptionsverksamhet. Endast kostnader och utgifter, inbegripet rimliga yrkesmässiga arvoden till personer som medverkar vid adoptionen, får debiteras eller betalas. Ledning, administration och anställda i de sammanslutningar som medverkar vid en adoption får inte ta emot ersättning som är orimligt hög i förhållande till utförda tjänster (artikel 32). Centralmyndigheterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att förhindra otillbörlig ekonomisk eller annan vinst i samband med en adoption och för att förhindra tillvägagångssätt som strider mot konventionens syften (artikel 8). Enligt HCCH:s vägledning kan otillbörlig ekonomisk vinning uppstå i följande situationer

---

⁸³ SOU 2003:49 s. 124.

⁸⁴ SOU 2003:49 s. 124 f.

- När lönen för det ackrediterade organets representant i ursprungsstaten är för hög jämfört med den genomsnittliga lönen för arbetstagare i det landet som utför samma typ av arbete utanför adoptionssammanhang.
- Det ackrediterade organets administrationskostnader är för höga i förhållande till de tjänster som tillhandahålls.
- De donationer och bidrag som krävs av de blivande föräldrarna används för personliga ändamål.⁸⁵

Båda staterna har ansvar för att adoptionen är till barnets bästa

Enligt artikel 17 får ett beslut i ursprungsstaten om att ett barn ska överlämnas för vård hos tilltänkta adoptivföräldrar, endast fattas om

- a) centralmyndigheten i den staten har säkerställt att de tilltänkta adoptivföräldrarna samtycker,
- b) centralmyndigheten i den mottagande staten har godkänt ett sådant beslut förutsatt att den statens lag eller centralmyndigheten i ursprungsstaten kräver sådant godkännande,
- c) centralmyndigheterna i båda staterna har samtyckt till att adoptionsförfarandet får fortskrida, och
- d) det i enlighet med artikel 5 har fastställts att de tilltänkta adoptivföräldrarna är behöriga och lämpade att adoptera samt att barnet har eller kommer att få tillstånd att resa in i och stadigvarande bosätta sig i den mottagande staten.

Artikeln ger uttryck för det gemensamma ansvaret för att adoptionen är till barnets bästa. Både ursprungslandet och mottagarlandet måste ge grönt ljus innan barnet lämnar landet.⁸⁶ Om mottagarlandet upptäcker oklarheter i dokumentationen, till exempel två olika födelse-datum för barnet så ska ursprungslandet undersöka vad det beror på.⁸⁷

Artikel 17 c är av central betydelse för möjligheterna att indirekt upprätthålla den svenska rättens adoptionsförutsättningar även när själva adoptionsbeslutet ska fattas i ett annat konventionsland (nor-

⁸⁵ HCCH (2012), s. 75 ff.

⁸⁶ Möte med den tidigare generalsekreteraren för HCCH Hans van Loon i Haag 2023-10-02.

⁸⁷ Möte med HCCH i Haag 2023-10-02.

malt barnets ursprungsland). Skulle det sistnämnda landets lag exempelvis inte kräva att ett barn som fyllt tolv år och de biologiska föräldrarna samtyckt till adoptionen, kan den svenska socialnämnden kräva sådana samtycken innan den lämnar sitt eget samtycke enligt artikel 17 c till att adoptionsförfarandet får fortskrida. Förarbetena synes utgå ifrån att denna möjlighet ska utnyttjas.⁸⁸

Barnets rätt till sitt ursprung

Enligt artikel 30 ska berörda myndigheter säkerställa att de uppgifter om barnets ursprung som myndigheterna innehar bevaras, i synnerhet vad avser uppgifter om föräldrarnas identitet samt sjukdomshistoria. Myndigheterna ska också säkerställa att barnet eller dess ombud har tillgång till sådan information, under lämplig vägledning, i den utsträckning som lagen i staten medger det.

Rätt till rådgivning och hjälp och stöd efter adoption

Enligt artikel 9 ska centralmyndigheterna främja rådgivning i adoptionsfrågor och möjligheter till hjälp och stöd efter adoption. Enligt HCCH måste staterna göra allt inom sin makt för att fullgöra denna skyldighet, som bland annat innebär att tillgodose behoven hos både adopterade personer och deras familjer.⁸⁹

---

⁸⁸ Prop. 1996/97:91 *Internationella adoptionsfrågor* s. 66 ff.

⁸⁹ HCCH (2008), s. 125.

2 Begreppet oegentligheter inom internationella adoptioner

2.1 Begreppet oegentligheter är centralt för Adoptionskommissionens uppdrag

Adoptionskommissionen har i uppdrag att klargöra förekomsten av eventuella oegentligheter inom Sveriges internationella adoptionsverksamhet. Kommissionen behöver därför definiera begreppet oegentligheter, det vill säga vilket agerande som vi bedömer vara oegentligt.

I utredningens direktiv anges att oegentligheter kan vara av olika slag, allt från en så kallad illegal adoption, det vill säga en adoption som är ett resultat av övergrepp som bortförande, försäljning, människohandel och andra olagliga aktiviteter, till olika former av oetiskt eller olämpligt agerande av olika deltagare i processen. Gränsen mellan illegal adoption och andra oegentligheter kan enligt direktiven vara svår att dra. Enligt direktiven ska Adoptionskommissionen vid de analyser som görs av de olika aktörernas ansvar utgå från vid tiden rådande regelverk och organisering samt beakta de attityder och normer som fanns i samhället vid den aktuella tiden.

2.2 Tidigare definitioner och beskrivningar av begreppet oegentligheter¹

2.2.1 HCCH använder begreppen *illegal adoption* och *illicit practices*

Haagkonferensen för internationell privaträtt (HCCH) publicerade 2023 ett omfattande dokument som ska stödja konventionsländerna i att identifiera, förebygga och hantera oegentligheter.² I det dokumentet använder HCCH de övergripande begreppen ”illegal adoption” och ”illicit practices”. Med illegal adoption avses en adoption som kommit till stånd genom övergrepp såsom bortförande, handel med barn och annan olaglig verksamhet mot barn som vanligtvis är förbjudet enligt lag. Med illicit practices avses agerande som leder till situationer där ett barn adopteras utan respekt för barnets rättigheter eller för de skyddsåtgärder som följer av 1993 års Haagkonvention.³ Detta innefattar handlingar som är förbjudna enligt lag, men även olika former av oetiskt eller omoraliskt agerande. Det kan exempelvis handla om försäljning eller handel med barn, att de biologiska föräldrarna har utsatts för påtryckningar eller blivit lurade beträffande adoptionens innebörd eller konsekvensen av deras samtycke, att handlingar har fabricerats så att det framstår som att barnet är föräldralöst eller att barnet blivit tillgängligt för internationell adoption utan hänsyn till lämpliga lösningar inom landet.⁴

Begreppet illegal adoption kan sägas vara något missvisande eftersom alla adoptioner måste fastställas av domstol och blir därmed rättsligt sett legala. Däremot kan adoptionsprocessen innehålla olagliga element fram till och med domstolens beslut. Nigel Cantwell⁵ definierar illegal adoptions som adoptioner som, trots att de har legaliserats av behörig rättslig eller administrativ myndighet, är ett resultat av olagliga ageranden.⁶

---

¹ Alla översättningar från engelska till svenska i detta avsnitt är Adoptionskommissionens egna.

² HCCH (2023). *Toolkit for Preventing and Addressing Illicit Practices in Intercountry adoption*.

³ HCCH (2023), s. 24.

⁴ HCCH (2012), Discussion Paper: Co-operation between Central Authorities to develop a common approach to preventing and addressing illicit practices in intercountry adoption cases.

⁵ Nigel Cantwell är konsult inom området barns mänskliga rättigheter och har haft uppdrag för bland annat UNICEF och International Social Service (ISS).

⁶ N. Cantwell (2017), *The sale of children and illegal adoption*, s. 10.

2.2.2 FN:s särskilda rapportörer har beskrivit olika former av olagliga adoptioner

År 2017 presenterade FN:s särskilda rapportör om försäljning och sexuell exploatering av barn en rapport om olagliga adoptioner och hur de kan förebyggas och bekämpas.⁷ I rapporten beskrivs en rad olika former av olagliga adoptioner som har förekommit och som fortfarande förekommer. De vanligaste metoderna är kidnappning av spädbarn (till exempel genom falsk information till föräldrar om att deras barn var dödfött eller dog kort efter födseln), att de biologiska föräldrarnas samtycke erhålls genom vilseledande uppgifter eller genom tvång, betalning för barnet samt mutor som betalas till mellanhänder som är involverade i adoptionsprocessen. En del i dessa metoder är förfalskning av dokument och kringgående av regler. De dokument som förfalskas kan vara födelseattest, medicinska handlingar, moderns identifikationshandlingar, resultat av DNA-test och handlingar som utvisar vårdnadsöverflyttning eller övergivande-förklaring.⁸ Genom att exempelvis överdriva barnets medicinska behov kan barnet klassificeras som tillgängligt för adoption internationellt trots att barnet i praktiken skulle kunna adopteras nationellt.⁹ I rapporten beskrivs även att kryphål i lagstiftningen har använts för att kringgå adoptionsprocessen enligt 1993 års Haagkonvention. FN:s barnrättskommitté har till exempel uppmärksammat att utländska föräldrar beviljats vårdnaden om barnet och sedan genomfört en nationell adoption i sitt hemland för att kringgå adoptionsprocessen i Uganda.¹⁰ Det har även förekommit att kafalah-omvårdnad har omvandlats till en nationell adoption när barnet har förts till det mottagande landet.¹¹

---

⁷ Report of the Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography, A/HRC/34/55, thirty-fourth session 27 february-24 March 2017.

⁸ Report of the Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography, A/HRC/34/55, thirty-fourth session 27 february-24 March 2017, p. 28.

⁹ Report of the Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography, A/HRC/34/55, thirty-fourth session 27 february-24 March 2017, p. 34 och 50.

¹⁰ Se även Unicef (2014), *Study on Legal Guardianship and Adoption practices in Uganda*. Study report 2014 och The African child Policy forum (ACPF), (2012), *Intercountry Adoption. An African Perspective*, s. 15.

¹¹ Report of the Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography, A/HRC/34/55, thirty-fourth session 27 february-24 March 2017, p. 49.

I september 2022 publicerades ett unikt gemensamt uttalande från flera av FN:s särskilda rapportörer¹² med en uppmaning till staterna att förhindra olagliga internationella adoptioner. I uttalandet identifieras både de rättigheter som kränks genom olagliga adoptioner och staternas skyldigheter att vidta åtgärder för att förhindra och reparera olagliga adoptioner. Av uttalandet framgår att olagliga adoptioner möjliggörs genom en mängd olika olagliga ageranden eller metoder¹³, såsom bortförande och försäljning av barn eller handel med barn, påtvingade försvinnanden och olovligt avlägsnande av barn i samband med påtvingade försvinnanden samt bedrägligt agerande vid beslutet om barnets adopterbarhet, förfalskning av officiella handlingar, brist på korrekt samtycke från biologiska föräldrar, tvång och otillbörlig ekonomisk vinning av mellanhänder och korruption. Dessa ageranden beror på brister i barnskyddssystemen som utnyttjas av kriminella nätverk, ofta med inblandning av statliga tjänstemän eller som ett resultat av tillåtande statlig politik.¹⁴

2.2.3 Nederländernas utredning delade upp oegentligheter i olagligt och oetiskt agerande

De senaste åren har flera länder utrett oegentligheter i den internationella adoptionsverksamheten, till exempel Belgien,¹⁵ Chile,¹⁶ Danmark,¹⁷ Frankrike¹⁸ och Schweiz.¹⁹ Det pågår även utredningar i Sydkorea och Norge. Dessa utredningar har använt olika begrepp

---

¹² The UN Committee on the Rights of the Child (CRC), the Committee on Enforced Disappearances (CED), the Special Rapporteur on the Promotion of Truth, Justice and Reparation, the Special Rapporteur on the Sale and Sexual Exploitation of Children, the Special Rapporteur on Trafficking in Persons especially Women and Children, and the Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances.

¹³ Illegal acts or illicit practices.

¹⁴ United Nations Human Rights Treaty Bodies. *Joint statement on illegal intercountry adoptions*. Publicerad den 28 september 2022 och Committee on Enforced Disappearances. *Joint statement on illegal intercountry adoption*. CED/C/9. den 5 december 2022.

¹⁵ Belgisk utredning (2021), Panel of experts on intercountry adoption. *Final Report, 14 august 2021*.

¹⁶ Riksdagens andra kammare Chile (2019), *Rapport från den särskilda kommission som utreder de statliga organens agerande i samband med oegentligt förfarande i adoptions- och inskrivningsprocesserna gällande underåriga samt kontroll av dessas resa utomlands* (svensk översättning).

¹⁷ Ankestyrelsen (2024), *Mistanke om ulovlige forhold i adoptioner fra Chile til Danmark 1978–1988. 2021 och Adoptionsformidlingen fra Sydkorea til Danmark i 1970'erne og 1980'erne*.

¹⁸ Gouvernement (2023), *Mission interministérielle relative aux pratiques illicites dans l'adoption internationale en France*.

¹⁹ SHAW (Zurich University of Applied Sciences), (2023), *Hinweise auf illegale Adoptionen von Kindern aus zehn Herkunftsländern in der Schweiz, 1970er- bis 1990er-Jahre. Bestandesaufnahme zu Unterlagen im Schweizerischen Bundesarchiv*.

för att beskriva oegentligheter i internationella adoptioner. Nederländernas utredning som publicerade sin rapport 2023, den så kallade Joustra-utredningen, ägnade stor uppmärksamhet åt att definiera vad de ansåg vara oegentligheter.²⁰ I beslutet om inrättandet av utredningen användes termen ”abuses” utan närmare definition. I motiveringen till beslutet om inrättande av utredningen nämns även ”illegal adoption”. Joustra-utredningen menade att det är uppenbart att ett agerande eller en underlåtenhet som stred mot överenskomna lagar och förordningar vid den aktuella tidpunkten ska betraktas som ”abuse”.²¹ Däremot ansågs det mer komplicerat när ageranden eller underlåtenheter inte uttryckligen var förbjudna enligt gällande nationella eller internationella lagar och bestämmelser vid den aktuella tidpunkten, men kunde vara etiskt tvivelaktiga. Joustra-utredningen landade i att förstå ”abuses” på följande sätt:

Agerande eller underlåtenhet som strider mot tillämpliga nationella och internationella lagar och förordningar, samt agerande eller underlåtenhet som inte formellt strider mot tillämpliga nationella och internationella lagar och förordningar, men som är etiskt tvivelaktiga.

Utredningen tog alltså både hänsyn till lagstiftning som var tillämplig vid den aktuella tidpunkten för adoptionen och samhällets dåtida syn på adoption. Genom att historisera oegentligheterna på det sättet, det vill säga förstå historien i relation till de förutsättningar som rådde i samtiden, menade utredningen att de kunde undvika fallgropar som efterklokhet utan att för den sakens skull betrakta det som hänt i ett alltför milt perspektiv.²² Utredningen poängterade att de inte uttalade sig om juridisk skuld och juridiskt ansvar.²³ Som exempel på olagligt agerande angav de²⁴

- korruption,
- förfälskning av dokument,

---

²⁰ *Committee on the Investigation of Intercountry Adoption (Commissie onderzoek interlandelijke adoptie)*. 2023.

²¹ Det kan vara brott mot internationell rätt, lagen i ursprungsstaten eller nederländsk lag. Som exempel anges att det strider mot barnkonventionen att avsiktligt göra det omöjligt eller svårare att spåra den adopterades ursprung.

²² Y. Balk, G. Frerks och B. de Graaf (2022), *Investigating Historical Abuses An Applied History Perspective on Intercountry Adoption in the Netherlands, 1950s–Present*, *Journal of Applied History*).

²³ *Committee on the Investigation of Intercountry Adoption (2021), Report (unofficial translation)*. Government of the Netherlands, s. 13 f.

²⁴ *Committee on the Investigation of Intercountry Adoption (2021), Consideration, Analysis, Conclusions, Recommendations and Summary*, s. 15.

- utverkande av samtycke mot ersättning eller under tvång,
- handel med barn,
- kidnappning,
- babyfarms (platser där kvinnor görs gravida eller där de vistas för att föda barnet, för att sedan ge upp sitt nyfödda barn för internationell adoption), och
- döljande av barnets identitet.

Som exempel på oetiskt agerande angav de

- utverkande av samtycke under falska förespeglingar eller under moralisk press,
- utnyttjande av fattigdom eller andra sociala eller kulturella omständigheter som krig, naturkatastrofer och sociala tabun,
- bristande arkivering, och
- brist på dokumentation och brist på transparens i dokumentationen.

2.3 Adoptionskommissionens definition av oegentligheter

2.3.1 Olagliga adoptioner och oetiska ageranden

Det finns ingen juridisk definition av begreppet oegentligheter utan begreppet definieras på olika sätt utifrån de förhållandena som föreligger i den specifika verksamheten. Gemensamt är dock att begreppet oegentligheter innefattar en mängd oönskade beteenden som får olika konsekvenser.

Internationellt används begreppen illegal adoption och illicit practices. I enlighet med den terminologin har vi definierat oegentligheter utifrån begreppen olagliga adoptioner och oetiska ageranden. Med en olaglig adoption avser vi en adoption som omfattar ageranden som strider mot lagar och andra regler. Vissa av dessa ageranden kan vara brottsliga. Med oetiska ageranden avser vi ageranden som leder till situationer där ett barn adopteras utan

respekt för barnets och ursprungsföräldrarnas rättigheter eller för de skyddsåtgärder som följer av 1993 års Haagkonvention.

Begreppen ger inte uttryck för en gradering av allvar: båda beskriver ageranden som kan anses oegentliga och som kan medföra lika allvarliga konsekvenser för barnet och föräldrarna. Ofta samverkar dessutom olika ageranden med varandra och ett oetiskt agerande kan bli en grogrund för ett olagligt agerande.

2.3.2 Exempel på olagliga adoptioner

Avsaknad av samtycke från barnets vårdnadshavare

Samtycke kan saknas eller lämnats av en person som inte är barnets vårdnadshavare, till exempel en mormor eller en granne. Det kan även vara så kallade falska mödrar (acting mothers) som lämnar samtycke till adoption.

Bortförande av barn

Bortförande av barn kan ske genom att kidnappa ett barn (människorov) eller felaktigt informera föräldrar om att deras barn var dödfött eller dog kort efter födseln.²⁵ Ett annat exempel är att barnet tas från ett barnhem där det lämnats in för tillfällig omsorg, till exempel för att modern behöver arbeta. Barnet kan även rövas bort i samband med att det gått vilse eller på annat sätt kommit bort från sina föräldrar.

Förfalskning av barnets dokument

Förfalskning innebär att ändra ett dokument så att det innehåller falsk information.²⁶ Det kan ske genom att uppgifter om barnet manipuleras eller avsiktligt utelämnas. De dokument som förfalskas kan vara födelseattest, medicinska handlingar, föräldrarnas identifikationshandlingar, resultat av DNA-test och handlingar som utvisar vårdnadsöverflyttning eller övergivandeförklaring.²⁷

---

²⁵ HCCH (2023), s. 23.

²⁶ HCCH (2023), s. 23.

²⁷ HCCH (2023), s. 84.

Barnets födelsedatum kan ändras i syfte att göra barnet adopterbart. Barnet kan beskrivas som föräldralöst trots att det har en förälder i livet (paper orphan) eller som övergivet trots att det inte är det. Adoptivmödrar kan få barnets födelseattest utfärdad med sitt namn som den biologiska modern (så kallade kuddadoptioner) eller adoptivfäder kan felaktigt bekräfta faderskapet till barnet.

Handel med barn

Med handel med barn avses varje handling eller transaktion genom vilken ett barn överförs av en person eller grupp av personer till annan mot betalning eller någon annan form av ersättning.²⁸ Handel med barn i internationella adoptioner omfattar ofta att en kedja av olika aktörer, till exempel advokater, läkare, barnmorskor, socialarbetare, personal på barnhem, nunnor och högt uppsatta tjänstemän som samarbetar för att möjliggöra adoptionen. I vissa fall har dessa aktörer erhållit stora summor pengar men det behöver inte vara stora belopp för att handel ska uppstå. Även vid mindre belopp kan det uppstå en kedja av mellanhänder som i sig skapar ett självförstärkande system av ömsesidiga intressen.

En annan form av handel med barn är så kallade ”babyfarms” eller ”baby factories” som innebär att en gravid kvinna – frivilligt, under tvång eller mot ersättning – bor på ett särskilt boende under graviditeten där hon sedan föder sitt barn som lämnas till adoption.

2.3.3 Exempel på oetiskt agerande

Bristfällig administration och dokumentation

Adopterade personer som söker sitt ursprung får inte sällan besked om att deras handlingar har förstörts i översvämningar, bränder eller genom angrepp av skadedjur. Avsaknad av information och dokument i adoptionsakter kan bero på bristande administration eller rutiner för arkivering i ursprungslandet. Det kan också bero på att myndigheter, barnhem eller adoptionsorganisationer inte har efterfrågat information eller inte dokumenterat den information som

---

²⁸ Artikel 2 i det fakultativa protokollet till barnkonventionen om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi. Se även HCCH (2023), s. 25.

finns. Brister i dokumentation kan i vissa fall även vara en medveten handling för att dölja en olaglig adoption. Det kan därför vara svårt eller nästintill omöjligt att avgöra om brister i dokumentationen beror på ett olagligt eller ett oetiskt agerande. Oavsett om bristfällig dokumentation beror på slarv, bristande resurser eller medvetet döljande av information så blir konsekvensen att det försvårar för den adopterade att söka sitt ursprung. Det gör det också svårt för mottagarländerna att säkerställa att adoptionen är till barnets bästa.

Utverkande av samtycke under moralisk press eller falska förespeglingar

Ett samtycke till adoption ska vara frivilligt och informerat. Även om det finns ett samtycke kan det ha lämnats under sådana förutsättningar att det kan ifrågasättas om samtycket är reellt. Samtycket kan till exempel ha lämnats utan att föräldrarna har fått tillräcklig information om vad adoptionen innebär. Föräldrar kan få handlingar som de inte kan läsa och/eller förstå på grund av analfabetism, brist på tolk, bristande utbildning eller på grund av att dokumentet är skrivet på ett språk som de inte förstår.²⁹ Även kulturella skillnader i förståelse av vad en adoption innebär kan utnyttjas för att få föräldrar att lämna sina barn för internationell adoption. Föräldrarna kan till exempel tro att adoptivföräldrarna ska ge vård och utbildning till barnet och att barnet efter en tid ska återvända hem. Samtycke kan även erhållas genom vilseledande uppgifter eller genom påtryckningar. Föräldrarna kan till exempel få information om att barnet har en sjukdom som endast kan behandlas i ett annat land. Föräldrarna kan krävas på en vårdkostnad för barnet som de inte behöver betala om de lämnar barnet för adoption. Personal på till exempel mödrahem kan övertala modern att lämna barnet för adoption med motiveringen att både barnets och moderns liv blir bättre genom adoptionen.

---

²⁹ HCCH (2023), s. 106.

Otillräckliga ansträngningar att söka en nationell lösning före internationell adoption

Enligt såväl barnkonventionen som 1993 års Haagkonvention anses det vara bäst för ett barn att få växa upp i sin biologiska familj eller med släktingar. Därefter följer alternativen växa upp i en familj i ursprungslandet och slutligen att växa upp i en familj i annat land. I ett sammanhang där internationella adoptioner inneburit en lönsam marknad kan subsidiaritetsprincipen komma att kränkas.

Avsteg från en rättssäker adoptionsprocess

Ett sätt att göra avsteg från en rättssäker adoptionsprocess är att vårdnaden förs över på de blivande adoptivföräldrarna i barnets ursprungsland, sedan förs barnet till adoptivföräldrarnas hemland där adoptionen genomförs.³⁰ Ett annat exempel är att adoptioner genomförts utan de tillstånd som krävs.

Att inte respektera de skyddsåtgärder som omgärdar adoptionsprocessen innebär en risk för att adoptionen inte sker med respekt för barnets rättigheter.

2.3.4 Bedömning av oegentligheter över tid

Adoptionskommissionens uppdrag sträcker sig över en tidsperiod på över 70 år. Under den tidsperioden har såväl kunskap som värderingar och regler om adoption utvecklats och förändrats. En viktig fråga har därför varit att ta ställning till hur ageranden i det förflutna ska värderas och bedömas. Att i ett historiskt perspektiv bedöma om ett agerande varit oegentligt är en komplex uppgift. En del av det som uppmärksammas i dag kan ha bedömts helt annorlunda när det inträffade.

I tidigare svenska utredningar som gällt uppgörelser med ageranden lång tid tillbaka, har olika förhållningssätt valts. 1997 års Steriliseringsutredning hade i uppdrag att kartlägga tillämpningen av de tidigare steriliseringslagarna och överväga principer för gottgörelse till de drabbade. Steriliseringsutredningen lade stor vikt vid att problematisera ansvarsutkrävande i efterhand och strävade efter en

---

³⁰ HCCH (2023), s. 46.

historiserande bedömning.³¹ Vanvårdsutredningen hade, till skillnad mot 1997 års Steriliseringsutredning, inte i uppdrag att belysa ansvarsfrågan i vid mening. Däremot innebar uppdraget att kartlägga vanvård och man behövde därför ta ställning till vad som skulle anses utgöra ”övergrepp och vanvård”. Vanvårdsutredningen valde att utgå från barnets rättigheter enligt barnkonventionen när de definierade vad som skulle betraktas som vanvård historiskt.³² De utgick alltså från ett samtida rättighetsperspektiv.

Det finns risker med båda dessa två förhållningssätt. Att bedöma vad som ska anses vara oegentligt utifrån ett samtida rättighetsperspektiv riskerar att leda till anakronistisk moralism, det vill säga att vända tidsföljden och applicera vår tids värderingar på ageranden i det förflutna. Att å andra sidan enbart utgå från de historiska aktörernas dåtida normer riskerar att förringa de kränkningar som skett.³³

Den nederländska Joustra-utredningen undersökte oegentligheter på två sätt: ageranden i strid med internationell rätt, lagen i ursprungsstaten eller nederländsk lag samt ageranden som inte stred mot sådana förordningar men som ansågs vara etiskt oansvariga av samtiden vid själva tidpunkten. De valde alltså att utgå från dåtidens reglering, men också dåtidens etik. Det visade sig dock i praktiken vara mycket små skillnader i vad som ansågs oetiskt då jämfört med i dag.³⁴

Adoptionskommissionen utgår från de regler och rättigheter som gällde vid den aktuella tidpunkten

Som framgår ovan hänger frågan om hur ageranden i det förflutna ska värderas och bedömas samman med vilket syfte som utredningen har. Om syftet med utredningen främst handlar om ansvarsutkrävande är det viktigt med en historiserande bedömning, aktörerna kan endast hållas ansvariga utifrån de lagar och regler som gällde vid den aktuella tidpunkten. Om syftet däremot främst handlar om upprättelse för

---

³¹ SOU 2000:20 *Steriliseringsfrågan i Sverige 1935–1975 Historisk belysning – Kartläggning – Intervjuer*, s. 15 ff.

³² SOU 2009:99 *Vanvård i social barnavård under 1900-talet*, s. 124.

³³ M. Andersson (2016), *Att ersätta det oersättliga. Statlig gottgörelse för ofrivillig sterilisering och vanvård av ombändertagna barn*, s. 45 ff.

³⁴ Möte med Georg Frerks och Yannick Balk, tidigare utredare i den nederländska Joustra-utredningen i Haag 2023-10-02.

de drabbade individerna, bidrar ett samtida rättighetsperspektiv till att synliggöra de kränkningar som de facto har skett.

Syftet med Adoptionskommissionens uppdrag är att dra lärdomar av historien och föreslå hur den internationella adoptionsverksamheten ska fungera framåt. Direktiven anger uttryckligen att utredningen inte får överväga ekonomisk kompensation eller annan gottgörelse till enskilda som drabbats. Detta innebär att upprättelseperspektivet inte är lika framträdande som i direktiven för andra kommissioner som utrett historiska oegentligheter, så kallade sanningskommissioner.³⁵ Vidare står att utredningen ska utreda och klargöra på vilket sätt de ansvariga aktörerna svarade på eventuella indikationer gällande oegentligheter och om de därigenom uppfyllde sitt ansvar eller sin roll utifrån rådande regelverk och organisering.³⁶ I enlighet med direktiven har vibedomt olagligt agerande utifrån de lagar och regler som gällde vid den aktuella tidpunkten. Utifrån en juridisk synvinkel kan aktörerna inte heller anses vara ansvariga för kränkningar av rättigheter som inträffade innan Sveriges folkrättsliga åtaganden om mänskliga rättigheter hade trätt i kraft. Även oetiskt agerande bedöms därför utifrån de värden som erkänts i internationella konventioner och formulerats i svensk rätt vid den aktuella tidpunkten för adoptionen. Till skillnad mot den nederländska Joustra-utredningen anser vi inte att bedömningen av vad som varit ett oetiskt agerande kan påverkas av vilka olika uppfattningar om etik och moral som aktörerna hade vid den aktuella tidpunkten. Tidsanda och syn på barn och familj är viktiga komponenter för att söka förstå och få förklaringar till olika aktörers ageranden men påverkar inte bedömningen av om ett agerande har varit oetiskt eller inte. För tydlighetens skull vill vi även klargöra att vi inte kommer att ta hänsyn till om agerandet utfördes med goda intentioner. Även handlingar som utfördes i syfte att göra gott kan bedömas som oetiska.

En risk med vårt förhållningssätt, det vill säga att inte utgå från ett nutida rättighetsperspektiv, är att vi inte synliggör de kränkningar som de facto har skett. Vi har dock kunnat konstatera att de rättigheter som följer av såväl barnkonventionen som 1993 års Haagkonvention i princip har erkänts i svensk rätt under hela den tidsperiod

³⁵ Dir. 2020:29 *Uppgörelse med historiska kränkningar och övergrepp mot tornedalingar, kväner och lantalauset* och dir. 2021:103 *Kartläggning och granskning av den politik som förts gentemot samerna och dess konsekvenser för det samiska folket*.

³⁶ Dir. 2021:95 s. 9.

vi undersöker. Det är framför allt subsidiaritetsprincipen och barnets rätt att inte separeras från syskon genom en adoption, som har tydliggjorts och stärkts genom barnkonventionens tillkomst 1989. Subsidiaritetsprincipen har dock kommit till uttryck och erkänts i praxis såväl internationellt som i Sverige sedan 1950-talet. Redan 1978 konstaterade regeringen att det i allmänhet anses vara bäst för ett barn att få stanna i den egna biologiska familjen eller åtminstone få stanna i hemlandet som foster- eller adoptivbarn.³⁷ Subsidiaritetsprincipen kom även till uttryck i 1986 års FN deklARATION.³⁸ Vad gäller barnets rätt att inte separeras från syskon vid en adoption så framgår barnets rätt till familj av FN:s deklARATION om de mänskliga rättigheterna från 1948. I praktiken spelar det därmed inte någon avgörande roll om vi utgår från ett nutida eller dåtida rättighetsperspektiv.

2.4 Omständigheter som ökar risken för oegentligheter

Det finns ett antal faktorer som kan antas öka risken för oegentligheter vid internationella adoptioner.

2.4.1 Fattigdom och andra kulturella eller sociala omständigheter

Enligt HCCH kan fattigdom, vanligtvis i kombination med andra faktorer (till exempel brist på eller otillräckligt familjestöd eller alternativ till övergivande) leda till att samtycke till adoption lämnas enbart på grund av materiell och/eller ekonomisk fattigdom. Det kan skapa situationer där barn är mer sårbara för exploatering.³⁹

Enligt FN:s särskilda rapportör om försäljning och sexuell exploatering av barn, har många av de familjer som utsatts för olagliga adoptioner befunnit sig i en akut situation av sårbarhet när deras barn lämnades för adoption, vilket ökar risken för att hanteringen av adoptionen inte sker på ett korrekt sätt. Det är ofta mödrar från

---

³⁷ Prop. 1978/79:108 om organisationen av verksamheten med internationella adoptioner m.m., s. 9 f.

³⁸ Deklarationen om sociala och rättsliga principer rörande skydd av och omsorg om barn, särskilt med hänsyn till nationell och internationell placering i fosterhem och adoption.

³⁹ HCCH (2023), s. 106.

landsbygden, som tillhör ursprungsbefolkningar och som befinner sig i en ekonomiskt utsatt situation. Många har inte haft tillgång till utbildning vilket har försvårat möjligheten för dem att ta till vara sina och sitt barns rättigheter.⁴⁰ I många av ursprungsländerna har barn utanför äktenskapet inte varit socialt accepterat och modern och barnet har stigmatiserats eller förkastats. Många mödrar har upplevt ett stort socialt tryck att lämna ifrån sig sina barn.

2.4.2 Korruption

Korruption innebär att utnyttja en offentlig ställning för att uppnå otillbörlig vinning för sig själv eller andra. Korruption behöver inte handla om att någon får en ekonomisk vinning. Så kallad vänskaps-korruption sker utan krav på ersättning eller motprestation. En utbredd förekomst av korruption är en riskfaktor då offentliga tjänstemän är vana vid att kräva och ta emot betalning för både lagliga och olagliga godkännanden och tjänster.

2.4.3 Krissituationer

I samband med naturkatastrofer och krig som leder till att barn skiljs från föräldrarna uppstår ofta situationer som missbrukas för att genomföra internationella adoptioner.⁴¹ År 2005 publicerade FN:s barnrättskommitté allmänna kommentarer som innebär att barn inte får adopteras under en pågående kris.⁴² Sedan dess har det rått konsensus om att adoptioner inte ska genomföras i omedelbar anslutning till väpnade konflikter och naturkatastrofer, inklusive klimatrelaterade katastrofer.⁴³ Ett skäl för det är att barn ofta separeras från sina familjer i sådana situationer och därför felaktigt kan antas vara i behov av adoption. Det andra skälet är att myndig-

---

⁴⁰ Report of the Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography, A/HRC/34/55, thirty-fourth session 27 february-24 March 2017.

⁴¹ Report of the Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography, A/HRC/34/55, thirty-fourth session 27 february-24 March 2017.

⁴² Barnombudsmannen. Svensk översättning av Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 6. *Behandlingen av ensamkommande barn och barn som har separerats från föräldrarna utanför ursprungslandet*, 2005, p. 91.

⁴³ United Nations Human Rights Treaty Bodies. *Joint statement on illegal intercountry adoptions*, p. 10. Publicerad den 28 september 2022 och Committee on Enforced Disappearances. *Joint statement on illegal intercountry adoption*. CED/C/9. den 5 december 2022.

heternas kapacitet ofta är så påverkad av nödsituationen att det inte går att garantera att adoptioner genomförs på ett rättssäkert sätt.⁴⁴

2.4.4 Generösa avgifter och donationer

Både barnkonventionen och 1993 års Haagkonvention anger att ingen får göra otillbörlig vinst i samband med adoption. Det är dock tillåtet för myndigheter och barnhem i barnens ursprungs-länder att ta ut en avgift i samband med adoptionen. Det får dock inte finnas risk för att internationell adoptionsverksamhet ger så stora ekonomiska fördelar att ett beroende av inkomster från sådan verksamhet skapas i ursprungslandet.⁴⁵

Enligt HCCH får det inte förekomma några bidrag, donationer och/eller samarbetsprojekt i samband med en adoption.⁴⁶ Det finns dock inget som hindrar att adoptivföräldrar och andra anhöriga efter adoptionen donerar pengar till barnhem i barnets ursprungs-land, till exempel i samband med jul, födelsedagar eller begravningar.

Generösa vårdavgifter och donationer från adoptanter och adoptionsorganisationer riskerar att skapa en drivkraft att tillhandahålla barn för adoption vilket ökar risken för oegentligheter.⁴⁷ De ekonomiska fördelar som en internationell adoption kan ha för ursprungslandet (i förhållande till en placering i barnets hemland) kan hindra att landet utvecklar sina sociala system för stöd och skydd till föräldrar och barn och därmed undergräva subsidiaritets-principen.

2.5 Oegentligheter är svåra att upptäcka i efterhand

Även om mängder av rapporter visar att det har förekommit systematiska oegentligheter i den internationella adoptionsverksamheten kommer många adopterade personer och deras ursprungsfamiljer aldrig kunna ta reda på om de själva har blivit utsatta. Ursprungsfamiljerna kan sakna praktisk förmåga att anmäla bortförandet av barnet och därmed söka sanning och upprättelse. De mödrar som

---

⁴⁴ N. Cantwell (2017), s. 45.

⁴⁵ Prop. 2003/04:131 *Internationella adoptionsfrågor*, s. 41.

⁴⁶ HCCH (2023), s. 51.

⁴⁷ E. Loibl (2019), *The Transnational Illegal Adoption Market. A Criminological Study of the German and Dutch Intercountry Adoption Systems*, s. 409 f.

felaktigt fått besked om att deras barn dött kommer många gånger aldrig få veta de sanna omständigheterna. Även de personer som har adopterats kommer i många fall aldrig att få veta om de uppgifter som finns i deras dokument stämmer eftersom det oftast är i mötet med ursprungsfamiljen som sanningen kan komma fram.⁴⁸

2.5.1 Olagliga adoptioner görs lagliga genom adoptions- och rättssystemets officiella processer

När en adoption har fått laglig status är det mycket svårt att i efterhand få reda på om det kan ha förekommit oegentligheter.⁴⁹ Begreppet ”child laundering” används för att beskriva hur olagliga adoptioner görs lagliga genom adoptions- och rättssystemets officiella processer. Professor David M. Smolin⁵⁰ jämför det sätt som barn ”tvättas” genom adoptionssystemet med hur en kriminell organisation som ägnar sig åt penningtvätt erhåller medel på olaglig väg och sedan ”tvättar” dem genom en laglig verksamhet.⁵¹ Motivet är vanligen ekonomiskt, även om det för vissa finns ett ideologiskt motiv som bygger på en överordnad önskan att rädda barn.⁵² Den oegentliga adoptionsverksamheten upptäcks inte eftersom den är ”inbäddad” i ett legitimt system. Barn som erhålls på ett oegentligt sätt passerar genom det offentliga systemet för adoption genom samma lagliga kanaler som barn som på rätta grunder har förklarats tillgängliga för internationell adoption. Detta leder till att olagliga och lagliga adoptioner blir sammanblandade i adoptionssystemet. Oegentligheter kan endast upptäckas om barnet inte har tvättats ordentligt, till exempel om adoptionshandlingarna innehåller motsägelsefulla uppgifter om barnets familjestatus.⁵³

---

⁴⁸ E. Loibl (2024), *Receiving states obligations in the aftermath of illegal intercountry adoptions as enforced disappearances*. Ur E. Loibl och D. M. Smolin (editors). *Facing the Past. Policies and Good Practices for Responses to Illegal Intercountry Adoptions*, s. 288 f.

⁴⁹ N. Cantwell (2017), s. 22 f.

⁵⁰ David M. Smolin är professor i konstitutionell rätt och chef för centret för barn, rätt och etik vid Cumberland School of Law, USA.

⁵¹ D. M. Smolin (2006), *Child laundering: how the intercountry adoption system legitimizes and incentivizes the practices of buying, trafficking, kidnapping and stealing children*. *The Wayne Law Review*. Vol. 52:113, 2006: 113-200.

⁵² D. M. Smolin (2010), *Child Laundering and the Hague Convention on Intercountry Adoption: The Future and Past of Intercountry Adoption*. Samford University.

⁵³ E. Loibl (2019), s. 68.

Kriminologen Elvira Loibl⁵⁴ har undersökt den olagliga dimensionen av den internationella adoptionsverksamheten.⁵⁵ I sin studie beskriver hon att barn kan tvättas antingen genom att systemet för internationella adoptioner kringgås eller genom att låta barnet passera genom adoptionssystemet.

Kringgå systemet för internationella adoptioner

Ett sätt att kringgå systemet för internationella adoptioner är genom att få ett barns födelseattest förfalskat. Adoptivmödrar kan få barnets födelseattest utfärdad med sitt namn som biologisk mor eller en adoptivfar kan felaktigt bekräfta faderskapet till barnet. Ibland har detta arrangerats före barnens födelse genom påtryckningar och/eller betalningar till den gravida kvinnan.

Ett annat sätt att kringgå systemet är att vårdnaden förs över på de blivande adoptivföräldrarna i barnets ursprungsland, sedan förs barnet till adoptivföräldrarnas hemland där adoptionen genomförs.⁵⁶

Låta barnet passera genom adoptionssystemet

Det andra sättet att tvätta ett oegentligt erhållet barn är att låta barnet passera genom adoptionssystemet. Även här kan barnets födelseattest och andra handlingar förfalskas för att dölja det oegentliga agerandet. I vissa fall har mödrarna fått veta att deras nyfödda barn var dödfött eller dog kort efter födseln.⁵⁷ Barnet kan också tas eller köpas från sitt hem och sedan flyttas tillfälligt till ett barnhem som en slags mellanplacering. Barnet blir ”paper orphan” (föräldralös på pappret). Långt ifrån alla dessa barn blir adopterade utan kan få bo kvar och exploateras ytterligare på och av barnhemmet.⁵⁸

---

⁵⁴ Elvira Loibl är biträdande professor vid institutionen för straffrätt och kriminologi vid Maastricht University.

⁵⁵ E. Loibl (2019), s. 41 ff.

⁵⁶ Se Report of the Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography, A/HRC/34/55, thirty-fourth session 27 february–24 March 2017 och K.n E Cheney (2021), *Closing New Loopholes: Protecting Children in Uganda's International Adoption Practices*. *Childhood* Vol. 28(4), 2021: 555-569.

⁵⁷ E. Loibl (2019), s. 41 ff.

⁵⁸ K. Van Doore (2016), *Paper orphans: Exploring child trafficking for the purpose of orphanages*. *The International Journal of Children's Rights*.

Som ett sista steg i ”tvättprocessen” fattas beslut om adoption av en domstol som ett helt lagligt adoptionsförfarande. Alla spår av ett oegentligt agerande kommer i de flesta fall att vara utplånade när barnet anländer till det mottagande landet och adoptivföräldrarna, adoptionsorganisationerna och myndigheter kan förneka all kännedom om oegentliga förfaranden utomlands.⁵⁹

Tvättprocessen underlättas vanligtvis av individer och organisationer från både den offentliga och den privata sektorn som borde fungera som barnets företrädare i adoptionssystemet i stället företräder andras intressen. Adoptionsorganisationernas utländska representanter och samarbetspartners i mottagarländerna spelar en särskilt avgörande roll i sambandet mellan efterfrågan och utbud. De är ofta involverade i den mest avgörande fasen som börjar med att barnet överges eller lämnas av sina föräldrar och avslutas med den domstolsstödda adoptionen. De är viktiga kuggar i systemet eftersom deras arbetssätt, integritet samt förståelse för barnets bästa har ett betydande inflytande på adoptionsprocessen.⁶⁰

2.6 Andra orsaker till att oegentligheter i adoptioner inte uppmärksammas

2.6.1 Olagliga adoptioner ses som en humanitär snarare än en kriminell handling

En omständighet som bidrar till att osynliggöra olagliga adoptioner kan vara uppfattningen att brottsoffret ändå har gynnats av adoptionen genom de fördelar vad gäller levnadsstandard och utbildning som de fått tillgång till i mottagarlandet. Den inställningen bidrar till att oegentligheter i adoptioner tonas ned av de ansvariga aktörerna⁶¹ och kan leda till att de olika aktörerna inte utreder de uppgifter som kommer fram utan ser agerandet som humanitärt i stället för kriminellt. Sophie Withaecx⁶² beskriver hur de ansvariga aktörerna ofta tar avstånd från uppgifter om oegentligheter i internatio-

---

⁵⁹ E. Loibl (2019), s. 41 ff.

⁶⁰ E. Loibl (2019), s. 409 f.

⁶¹ Se till exempel D. M. Smolin (2024), *Introduction* och S. Withaecx (2024), *The Baby and the bathwater: resisting adoption reform*. Ur E. Loibl och D. M. Smolin (editors). *Facing the Past Policies and Good Practices for Responses to Illegal Intercountry Adoptions*, s. 37 f. och 268.

⁶² Sophie Withaecx är biträdande professor i filosofi vid Maastricht University.

nella adoptioner eftersom det inte stämmer överens med deras förståelse av internationell adoption som något som enbart sker utifrån goda avsikter.⁶³

2.6.2 Rädsla för att skada och stigmatisera adopterade personer

Även rädslan för att skada och stigmatisera personer som har adopterats bidrar till en ovilja att se och benämna oegentligheter i den internationella adoptionsverksamheten. Adoptionscentrum har i en skrivelse till Adoptionskommissionen framfört att adoption är en identitet och att ordet oegentlig därmed blir ett ifrågasättande av den adopterades existens. Om en adoption benämns som oegentlig blir hela den adopterades identitet oegentlig.⁶⁴ Andra adopterade personer uttrycker dock att adoptionen inte definierar vem de är utan snarare är en av flera omständigheter i livet och en familjerättslig status. En del adopterade personer känner en oro för att Adoptionskommissionens rapport ska leda till att alla adopterade personer ses som brottsoffer. Andra upplever en lättnad av att få ett erkännande av att oegentligheter har förekommit.

---

⁶³ S. Withaeckx (2024), *The Baby and the bathwater: resisting adoption reform*. Ur E. Loibl och D. M. Smolin (editors). *Facing the Past. Policies and Good Practices for Responses to Illegal Intercountry Adoptions*, s. 268.

⁶⁴ AC. Skrivelse *Adoption är en identitet*. Uppläst och inlämnad till Adoptionskommissionen.

3 Reglering, organisering och processer över tid

3.1 Uppdraget

Enligt utredningsdirektiven ska regelverk, organisering och processer inom Sveriges internationella adoptionsverksamhet samt utvecklingen och konsekvenserna av dessa kartläggas och analyseras. I uppdraget ligger också att utreda och klargöra vilket ansvar och vilken roll regeringen, berörda statliga myndigheter, kommuner, auktoriserade sammanslutningar, ideella organisationer och andra privata aktörer har och har haft inom Sveriges internationella adoptionsverksamhet.

I detta avsnitt gör vi en kronologisk genomgång av den svenska internationella adoptionsverksamheten, hur den har reglerats och organiserats över tid, olika aktörers roll och ansvar liksom hur centrala processer som auktorisation och tillsyn sett ut och utvecklats över tid.

3.2 Fram till 1960-talet handlar adoption framför allt om nationella adoptioner

3.2.1 1917 års lag om adoption

Adoptionens förutsättningar och rättsverkningar

De första bestämmelserna om adoption infördes i Sverige 1918 genom lagen (1917:378) om adoption (förkortad 1917 års adoptionslag). Ett syfte med lagen var att minska antalet fosterbarn och ge föräldralösa barn en tryggare social och juridisk förankring i livet.¹

---

¹ S. Matwejeff (2004), *Svenskfödda adopterades sökeprocess*. Licentiatavhandling Linköpings universitet, s. 9.

Adoption gav också biologiska föräldrar möjlighet att adoptera eget barn fött utom äktenskap för att på det sättet bland annat ge barnet viss arvsrätt och rätt till underhåll. Många av de principer som slogs fast i adoptionslagen 1917 rörande förutsättningar för adoption är fortfarande gällande rätt, även om vissa tidsanpassade justeringar har gjorts.

Endast den som fyllt 25 år kunde adoptera. En adoption enligt adoptionslagen skapade ett rättsförhållande mellan ett adoptivbarn och adoptivföräldrarna (men inte deras släkt), samtidigt som adoptivbarnet hade kvar en familjerättslig relation till sin ursprungliga familj, s.k. svag adoption. De ursprungliga föräldrarna hade ett visst underhållsansvar för barnet om inte adoptivföräldrarna kunde stå för detta. Adoptivbarnet var underhållsskyldig mot både adoptivföräldrarna och ursprungsföräldrarna. Adoptivbarnets rätt att ärva adoptivföräldrarna var begränsad. Om adoptivföräldrarna hade biologiska barn kunde adoptivbarnet adopteras endast om det förelåg särskilda skäl. Adoptionen skulle "lända till gagn för barnet" för att domstolen skulle bevilja en adoptionsansökan. Det gick att häva adoptionen. Redan enligt 1917 års adoptionslag ansågs samtycke till adoption från den som var fyllda 12 år och som skulle adopteras vara ett oeftergivligt krav för att adoption skulle kunna medges. Kravet på samtycke var absolut vilket innebar att barn som på grund av sin sinnesbeskaffenhet inte kunde samtycka därmed inte heller kunde adopteras. Den regeln kvarstod oförändrad fram till 1 juli 1981 då bestämmelsen i föräldrabalken ändrades på så sätt att adoption skulle kunna genomföras utan samtycke från den som är förhindrad att lämna samtycke på grund av psykisk sjukdom, hämmad förståndsutveckling eller något annat liknande förhållande.²

Vid adoption av en omyndig person krävdes samtycke från barnets vårdnadshavare eller förmyndare. Förälder som inte hade del i vårdnaden om barnet skulle höras om det kunde ske.³

---

² Ds Ju 1980:8 *Samtycke och tillstånd till adoption*, prop. 1980/81:112 om *Samtycke och tillstånd till adoption*, s. 1.

³ I NJA 1966 s. 112 hade adoption av ett barn skett med samtycke av förmyndare till vilken vårdnaden överflyttats. Barnets föräldrar hördes inte. Trots att föräldrarnas samtycke till adoptionen inte krävdes utan endast behövde höras "där det kan ske" blev adoptionsbeslutet på domvillobesvär av modern undanröjt. Enligt Högsta domstolen hade det inte förelegat något hinder mot att höra föräldrarna i ärendet.

Adoption fick bara medges om adoptionen befanns ”lända till gagn för barnet”⁴ samt sökanden uppfostrat eller ville uppfostra barnet. Den bestämmelsen förtydligades från 1 juli 1981 genom att det angavs att adoption kunde medges också om det annars med hänsyn till det personliga förhållandet mellan adoptanten och adoptivbarnet finns särskild anledning till adoptionen.⁵

För att domstolen skulle kunna ta ställning till om adoptionen var till gagn för barnet gavs rätt att höra åklagare och begära yttrande från barnavårdsnämnd.

Det fanns vidare en bestämmelse om att domstolen skulle inhämta upplysningar huruvida vederlag var utgivet eller utfäst från någon sida. Det förhållandet att det vid adoptionen hade utgetts eller utlovats ersättning utgjorde inte något absolut hinder mot ett bifall till adoptionsansökan. Ett vederlag skulle däremot beaktas vid den lämplighetsprövning som skulle göras. Bestämmelsen hade sin förebild i den danska lagen om barn utom äktenskap från år 1908 och de erfarenheter som hade gjorts i Danmark inför utarbetandet av den lagen. Erfarenheterna visade att det vid adoption av minderåriga barn ofta överlämnades en ersättning från barnets biologiska föräldrar till adoptanten eller adoptanterna. Syftet med ersättningen var i många fall att göra det ekonomiskt möjligt för adoptanten eller adoptanterna att anta barnet som adoptivbarn. Ordningen med ersättningar vid adoption innebar samtidigt en risk för att vissa personer skulle adoptera barn för ersättningens skull, och att barnen då inte skulle få den vård och uppfostran som de borde få.⁶ Lagberedningen framhöll med styrka, att det omsorgsfullt måste förbyggas, att adoption kommer till stånd på grund av beräkning hos adoptanten att därigenom vinna ekonomisk fördel. Om en sådan beräkning spelade en avgörande roll kunde adoptionen riskera att inte motsvara kravet på att bereda barnet ett gott föräldrahem. Lagberedningen betonade att vederlag vid adoption från denna synpunkt kunde innebära en stor fara.⁷

⁴ Ordvalet i bestämmelsen för när adoption kan medges har därefter ändrats, först till att adoptionen skulle vara till barnets fördel och sedan 2018 ska adoptionen vara till barnets bästa.

⁵ Ds Ju 1980:8; prop. 1980/81:112, s. 1.

⁶ NJA II 1917, s. 491 f.

⁷ E. Stenbeck. *Adoption mot vederlag*. Svensk Juristtidning. 1923, s. 261.

3.2.2 Internationella adoptioner reglerades i viss utsträckning redan i 1917 års adoptionslag

Internationella adoptioner reglerades i viss utsträckning redan i 1917 års adoptionslag. Utländsk medborgare fick endast adopteras i Sverige om adoptionen blev giltig i det land medborgaren tillhörde. Vidare fick svensk medborgare endast adoptera i annat land om Kungl. Maj:t med avseende på visst land eller för ett enskilt fall medgett att det fick ske. Bestämmelserna om krav på giltighet i ursprungslandet tillkom för att förhindra rättsliga problem på grund av att en adoption blev giltig i ett land men inte i ett annat.⁸

Bestämmelserna om internationell adoption flyttades 1950 från adoptionslagen till lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap (även kallad 1904 års lag). Övriga bestämmelser om adoption flyttades till kap. 4 i den 1949 antagna föräldrabalken.

3.2.3 Adoptionsprocessen från 1917

Domstolarnas roll

Adoptionslagen tillkom för att göra det möjligt för fosterhemsplacerade barn att få rättsliga band till sina fosterföräldrar. Det var således fråga om adoption av ett känt barn som adopterades efter att ha bott hos de blivande adoptivföräldrarna en tid.

När adoptionslagen infördes var det domstolen som skulle pröva om adoptionen ”lände barnet till gagn”. Domstolen hade från början möjlighet att höra åklagare och barnavårdsnämnd för att få information. Det var de blivande adoptivföräldrarna som skulle ansöka vid domstol om att få adoptera barnet. Från 1923 blev det obligatoriskt att höra barnavårdsnämnden i de sökandes hemkommun. Syftet med yttrandet var att klargöra om adoptionen med nutida terminologi var till barnets bästa. Yttrandets betydelse och värdering byggde till stor del på en jämförelse mellan de biologiska föräldrarna och adoptivföräldrarna.⁹ Samtidigt skärptes lagen så att vederlag vid adoption blev helt förbjudet. Lagrådet ansåg det stötande att ”föräldramakt

---

⁸ Bestämmelsen togs bort genom lagen (1971:796) om internationella rättsförhållande rörande adoption.

⁹ C. Lindgren (2006), *En riktig familj. Adoption, föräldraskap och barnets bästa 1917–1975*, s. 102.

avstås mot ersättning i penningar”.¹⁰ Om underhållsbidrag till barnet skulle lämnas skulle detta ske genom ett engångsbelopp som skulle överlämnas till barnavårdsnämnden.¹¹

Barnavårdsnämndernas uppdrag handlar till en början om nationella adoptioner

Barnavårdsnämndernas bedömning av adoptionens lämplighet var inte standardiserad utan gjordes av respektive barnavårdsnämnd.

Den första rådgivningsskriften om adoption i Sverige utkom 1955 av direktionen för Allmänna Barnhuset i samråd med Medicinalstyrelsen, Socialstyrelsen och experter inom barnavård.¹² Den behandlade syftet med adoption, hur ärenden skulle utredas och bedömas, vilka som var lämpliga adoptivfamiljer och vilka barn som skulle passa ihop med vilka föräldrar. I vägledningen diskuterades olika aspekter av adoptionsförmedling och gällande regler redovisades. Frågan om adoption av utländska barn, förutom från Norden, tog endast upp en liten del av vägledningen och utgångspunkten var att man skulle iaktta varsamhet och att svenska myndigheter skulle utgå från förhållandena i barnets hemland vid bedömningen.¹³ Kommunen (barnavårdsnämnden) ansvarade bland annat för att genomföra en fosterhemsprövning och lämna in ett yttrande till domstolen i enlighet med föräldrabalkens regler. Yttrandet skulle enligt Allmänna Barnhusets vägledning vara grundligt och innehålla uppgifter om adoptantens och de biologiska föräldrarnas ekonomiska villkor och levnadsförhållanden. Det mest centrala var dock att barnavårdsnämnden bildade sig en uppfattning om den sökandes ”personliga lämplighet att vårda och fostra barnet”.¹⁴ Utgivningen och spridningen av vägledningen var ett försök att skapa gemensamma utgångspunkter

---

¹⁰ NJA II 1923, s. 496 ff.

¹¹ Bakgrunden till lagändringen var en skrivelse från Svenska Fattigvårdsförbundets barnavårdsbyrå i Stockholm till Kungl. Maj:t med en anhållan om ändring i adoptionslagen. Barnavårdsbyrån hade uppmärksammat att vederlag vid adoption förekom i mycket stor utsträckning. Det förekom till exempel tidningsannonser där blivande adoptanter erbjöd sig att ta emot barn mot 3 000 till 5 000 kronor i ersättning. E. Stenbeck (1923), s. 261.

¹² Allmänna Barnhuset (1955). *Adoption. En vägledning för myndigheter, tjänstemän och förtroendemän, vilka har att syssla med frågor angående adoption.*

¹³ Allmänna Barnhuset (1955), s. 34.

¹⁴ Allmänna Barnhuset (1955), s. 78 ff.

för den verksamhet som bedrevs på olika håll i landet under olika former.¹⁵

3.2.4 Adoptionsinstitutets utveckling fram till 1960-talet

Adoptionsinstitutet fick efter införandet 1917 stor social betydelse. Uppskattningsvis genomfördes cirka 50 000 adoptioner mellan åren 1918–1950.¹⁶ Syftet med adoptionen var i de flesta fall att permanent införliva barnet i adoptivfamiljen, även om regleringen inte speglade ett sådant synsätt.

Enligt den ursprungliga tolkningen av 1917 års adoptionslag krävdes att föräldrarnas samtycke skulle lämnas till visst bestämt adoptivförhållande och med full kännedom om adoptantens person.¹⁷ I praktiken visade det sig emellertid finnas en önskan att möjliggöra adoption utan att föräldrarna kände till adoptantens namn.¹⁸ År 1940 slog Högsta domstolen också fast att det förelåg erforderligt samtycke enligt 6 § adoptionslagen när modern till ett barn utom äktenskap förklarat att den familj som barnavårds mannen valde ut och barnavårdsnämnden godkände fick anta barnet som adoptivbarn.¹⁹

Dessa så kallade in blanko-adoptioner innebar att barnets biologiska föräldrar gav samtycke till adoption utan att ha information om adoptantens namn eller bostadsort. Trots vissa nackdelar ansågs förfarandet medföra betydande fördelar. Till fördelarna räknades att adoptivföräldrarnas trygghetskänsla ökade genom att barnets släkt inte hade kännedom om deras identitet. På så sätt kunde barnet fast införlivas i adoptantens egen familj vilket innebar en trygghet för adoptivföräldrarna. En sådan trygghet ansågs skapa bättre förutsättningar för att adoptivföräldrarna skulle behandla barnet som sitt eget, något som i sin tur främjade barnets ”lyckliga utveckling”. Till nackdelarna ansågs höra att förfarandet underlättade för adoptivföräldrarna att underlåta att berätta för barnet om adoptionen.²⁰ Detta medförde en risk för att ett barn som adopterades i späda ålder inte skulle kunna få kännedom om sitt ursprung. Enligt Ärvdabalks-

¹⁵ C. Lindgren med hänvisning till Lundström 1993 s. 66–73, 118–138. (Tvångsomhändertagande av barn ...) Rapport i socialt arbete, 61 Stockholms universitet.

¹⁶ SOU 1954:6 *Ärvdabalk*, s. 165.

¹⁷ NJA II 1932, s. 439 och 441.

¹⁸ Svensk Juristtidning 1942, s. 143.

¹⁹ NJA 1940, s. 690.

²⁰ A. Singer (2000), *Föräldraskap i rättslig belysning*, s. 408.

sakkunniga var en sådan underlåtenhet inte av godo, eftersom barnet ansågs ha en etiskt betingad rätt att få veta sin härstamning. Man kunde heller inte utgå ifrån att en kontakt med de biologiska föräldrarna alltid innebar något negativt. Tvärtom kunde ett hemlighållande av barnets ursprung enligt Ärvdabalkssakkunniga medföra att såväl barnet som de biologiska föräldrarna gick miste om ”värden som släktförbindelsen medför”.²¹ Både de biologiska föräldrarna och barnet kunde dock när barnet blivit äldre inhämta dessa upplysningar från folkbokföringen, barnavårdsnämnden eller från domstolens handlingar i adoptionsärendet.²²

Mot bakgrund av att adoptionens syfte i praktiken var att permanent knyta barnet till adoptivföräldrarna, ansågs det i början av 1950-talet angeläget att reformera adoptionens rättsverkningar för att åstadkomma en anpassning till verkligheten. En sådan reform framstod också som motiverad mot bakgrund av att adoption enligt 1917 års adoptionslag till en början medvetet getts begränsade rättsverkningar.

Svag adoption ersattes därför 1959 med s.k. stark adoption genom ändringar i ärvdabalken och föräldrabalken. Ett adopterat barn fick samma ställning gentemot adoptivföräldrarna som ett biologiskt barn. Samtidigt avskaffades underhållsskyldigheten mellan adoptivbarnet och ursprungsföräldrarna.

3.3 Den internationella adoptionsverksamheten etableras under 1960- och 1970-talen

3.3.1 Två statliga utredningar på 1960-talet lägger grunden för Sveriges internationella adoptionsverksamhet

Inledning

Under 1950-talet började antalet adopterade barn från Sverige att sjunka. Det var en följd av en ökad användning av preventivmedel, en tolerantare inställning till aborter och en förbättrad sociallagstiftning som gjorde det möjligt för ensamstående mödrar att ta hand om sina barn. Antalet svenska barn tillgängliga för adoption minskade och adoption av barn födda i Sverige upphörde så småning-

---

²¹ SOU 1954:6, s. 167.

²² SOU 1954:6, s. 207 ff.

om nästan helt.²³ Intresset för att adoptera barn från andra länder ökade och allt fler utländska barn kom till Sverige genom att blivande adoptivföräldrar på egen hand fick kontakt med barn i andra länder och som adopterades.

Den svenska lagstiftningen var emellertid inte utformad för att ge svenska myndigheter behörighet i internationella adoptionsärenden. Rättsverkningarna av internationella adoptioner var oklara.²⁴ Ibland var det också svårt att uppfylla kravet på giltighet i ursprungslandet, exempelvis när ursprungslandet inte hade ett adoptionsförfarande eller när det var svårt att klarlägga landets reglering. Inte heller var det alla som ansökte hos Kungl. Maj:t om tillstånd att adoptera ett barn från utlandet.

Många blivande adoptivföräldrar efterfrågade råd och bistånd från bland annat Socialstyrelsen och Utrikesdepartementet i samband med adoptioner av barn från ett annat land.

Redan 1963 togs frågan om internationell adoption upp i en interpellation i riksdagens första kammare. En ledamot för högerpartiet riktade kritik mot hur svenska myndigheter uttalat sig negativt om internationella adoptioner och att det fanns ett "rastänkande" bakom. Ledamoten menade att adoption kunde ses som ett sätt att göra en hjälpinsats; att det redan fanns en god inställning till u-lands-hjälp och att även internationella adoptioner borde underlättas. Justitieministern tog avstånd från att ras skulle få påverka adoption och menade att det fanns en positiv syn från myndigheternas sida. Däremot höll han med om att det var dyrt och administrativt krångligt med internationell adoption och att en samlad lagstiftning skulle underlätta.²⁵

Regeringen tillsätter två utredningar om internationell adoption

Regeringen tog därefter initiativ till två utredningar som skulle klarlägga förhållandena vid adoption av utländska barn och lämna förslag på reglering och organisering av den svenska internationella adoptionsverksamheten. En central fråga var om svenska staten skulle bidra till att främja utländska adoptioner eller inte.

---

²³ S. Matwejeff (2004), s. 11.

²⁴ SOU 1969:11 *Internationell adoptionsrätt*, s. 37.

²⁵ C. Lindgren (2006), s. 165 med hänvisning till FKP 1963:2, s. 4–5, FKP 1963:26, s. 5 ff.

Utredningen om adoption av utländska barn tillsattes 1964 och hade som uppdrag att klarlägga svårigheter och hinder vid utländsk adoption och särskilt titta på förhållanden i länder som inte principiellt motsatte sig adoption av barn till Sverige. Utredningen skulle ha kontakt med myndigheter i dessa länder för att utreda vilka svårigheter som fanns i adoptionsärenden och möjligheterna att undanröja dessa svårigheter. Utredningen skulle också analysera barnavårdsnämndernas förutsättningar och behov av instruktioner för bedömning av adoptivföräldrars lämplighet vid utländska adoptioner. År 1967 presenterade utredningen sitt slutbetänkande. Det inkluderade en kartläggning av förutsättningar för adoption från ett 20-tal länder i Afrika, Asien, Europa och Sydamerika. Socialstyrelsen hade redan 1965–1966 slutit avtal med barnavårdsmyndigheter i Grekland och Sydkorea. Utredningen rekommenderade att Socialstyrelsen och Utrikesdepartementet skulle följa utvecklingen i vissa länder för att bedöma framtida förutsättningar för adoption och ta initiativ till nya samarbeten när detta var möjligt. Socialstyrelsen föreslogs som centralt serviceorgan med uppdrag att handlägga ärenden rörande internationell adoption. Myndigheten skulle dock inte åläggas att vara aktivt verksam att söka efter barn för adoption i länder där det saknades fasta kontaktorgan för adoption. I betänkandet betonades vikten av att kommunernas inledande utredning av sökande genomfördes på ett grundligt sätt, så att sökande som tagit emot ett barn för adoption vid den slutliga prövningen inte skulle riskera att inte godkännas som adoptivföräldrar. Det var därför av särskild vikt med råd och anvisningar för kommunernas bedömning. Socialstyrelsen föreslogs få ansvaret att utarbeta anvisningar och råd till kommunernas barnavårdsnämnder men också till enskilda sökande. Socialstyrelsen skulle även följa barnens anpassning i Sverige genom barnavårdskonsulenter som var anställda vid länsstyrelserna och bland annat utövade tillsyn över kommunernas barnavård enligt barnavårdslagen.²⁶

En separat utredning tillsattes 1965 med uppdrag att göra en översyn av regleringen av internationella adoptioner. Utredningens slutbetänkande 1969 innehöll förslag till lag om internationella förhållanden rörande adoption och kungörelse angående tillämpning av den 15 november 1965 i Haag dagtecknad konvention om be-

---

²⁶ SOU 1967:57 *Adoption av utländska barn*, s. 15 och 73 ff.

hörig myndighet, tillämplig lag och erkännande av beslut rörande adoption.²⁷

Sverige ratificerar Europarådskonventionen om adoption av barn 1967

Sverige ratificerade 1967 den samma år antagna Europarådskonventionen om adoption av barn.²⁸ Konventionen tillkom i syfte att göra reglerna om adoption mer enhetliga i Europa vid en tidpunkt då det fanns stora olikheter i synen på och förfarandet vid adoption i olika länder. Konventionen reglerar myndigheternas handläggning av adoptionsärenden men innehåller även materiella adoptionsregler. Konventionen behandlar exempelvis vilka samtycken som krävs för att adoption ska få äga rum²⁹ och anger att endast makar får adoptera gemensamt. Konventionen innehåller vidare krav på tillfredsställande utredning om adoptantens förhållanden och bestämmelser om rättsverkningar av adoptioner.

Ratifikationen medförde en ändring 1968 av dåvarande 4 kap. 5 § FB så att det av lagtexten framgick att moderns samtycke skulle inhämtas sedan hon hunnit återhämta sig tillräckligt efter nedkomsten. Enligt Socialstyrelsen motsvarade denna konventionsregel inte av någon fast praxis i Sverige. Det var inte ovanligt att modern lämnade sitt samtycke medan hon befann sig på en barnbördsavdelning på sjukhus, och det förekom också att samtycke lämnades innan barnet var fött.³⁰

Sverige frånträdde konventionen 2003 med anledning av beslutet att tillåta samkönade par att adoptera.³¹ Sverige har därefter tillträtt 2008 års Europakonvention om adoption av barn.

---

²⁷ SOU 1969:11.

²⁸ Prop. 1968:114 *med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 § föräldrabalken, m.m.*

²⁹ Artikel 5.

³⁰ Prop. 1968:114, s. 11 f.

³¹ Prop. 2001/02:123 *Partnerskap och adoption*.

3.3.2 Socialstyrelsen har till en början en central roll inom den internationella adoptionsverksamheten

Fram till mitten av 1960-talet var det ett relativt litet antal internationella adoptioner som hade genomförts till Sverige. En undersökning som Allmänna Barnhuset gjorde på uppdrag av Socialstyrelsen i början av 1970-talet visade att antalet fullföljda internationella adoptioner från 1950–1965 omfattade drygt 750 barn.³² Det var svårt, både av juridiska och andra skäl, att genomföra en internationell adoption på egen hand. Från mitten av 1950-talet kunde svenskar få viss hjälp via internationella organ, främst International Social Service (ISS) i Geneve. ISS var framför allt behjälpliga med adoption av barn från Grekland. Socialstyrelsen hade fram till 1965 i uppgift att fungera som förmedlingskontakt mellan sökande och ISS. Mellan 1955 och 1964 samarbetade Socialstyrelsen och ISS i drygt 100 adoptionsärenden.³³ Socialstyrelsen var samrådande organ för den första vägledningen rörande adoptioner riktad till myndigheter och förtroendevalda som utgavs av Allmänna Barnhuset 1955.³⁴

Strax efter att den första utredningen om internationella adoptioner tillsattes 1964 formaliserades samarbetet med Grekland och Sydkorea genom att Sverige via Socialstyrelsen slöt avtal med barnhemmet Metera i Grekland 1965 respektive Child Placement Service i Sydkorea 1966. Enligt avtalen skulle ansökan om adoption göras till Socialstyrelsen, och ursprungslandet ansvara för att ange vilket barn som kunde bli aktuellt för adoption. Avtalen innebar att det bland annat etablerades rutiner för ansökningsförfarandet, förmedlingen, adoptionsförfarandet, och hur barnets resa till Sverige skulle genomföras.³⁵ Utredningen av sökanden gjordes fortsatt av barnavårdsnämnden i sökandens hemkommun.

I utredningsbetänkandet från 1967 om adoption av utländska barn lyftes fram att det efterfrågats ett centralt organ som kunde förmedla kontakten mellan sökanden och barn, dit sökande skulle kunna vända sig för att få råd och upplysningar. Från och med 1965, medan utredningen fortfarande pågick, åtog sig Socialstyrelsen att aktivt bistå svenskar som önskade adoptera utomlands. Detta inne-

---

³² C. Lindgren (2010). *Internationell adoption i Sverige. Politik och praktik från sextio- till nittio-tal*.; Myndigheten för internationella adoptionsfrågor MIA, s. 23.

³³ C. Lindgren (2010), s. 24–25 och SOU, s. 72–73.

³⁴ Allmänna Barnhuset (1955).

³⁵ C. Lindgren (2010), s. 30–31 och SOU 1967:57, s. 101 ff.

bar att Socialstyrelsen fick en roll som förmedlare mellan adoptions-sökande och de kontakter som fanns etablerade i utlandet.

3.3.3 Barnavårdsnämnderna prövar föräldrars lämplighet

Sveriges kommuner har alltsedan adoptionslagens införande haft en viktig roll i adoptionsprocessen genom att de utreder och bedömer blivande adoptivföräldrar.

Det var dock först 1955 som det kom en vägledning från Allmänna Barnhuset för hur utredning av adoptionens lämplighet skulle ske.³⁶ Vägledningen rörde främst nationella adoptioner. En ny och omarbetad upplaga av Allmänna Barnhusets vägledning gavs ut 1969. Utgångspunkten var adoption av svenska barn trots att omfattningen av de internationella adoptionerna då hade ökat. Internationell adoption uppmärksammades i en redogörelse för gången i ett adoptions-ärende och Socialstyrelsens avtal med Grekland och Sydkorea.³⁷ Vidare redovisades kortfattat att makar som ville adoptera i första hand skulle vända sig till barnavårdsnämnden i sin hemkommun, för ett uttalande om huruvida de ansågs lämpliga att adoptera barn från utlandet. Oavsett adoptionsförfarande, genom en organisation eller privat, påpekades att barnavårdsnämnden skulle höras i ärendet.

Socialstyrelsen gav 1974 för första gången ut en handbok med råd och anvisningar till barnavårdsnämnderna. Handboken kan ses som en fortsättning på det policyarbete kring internationella adoptioner som inleddes i och med 1967 års betänkande om adoption av utländska barn. I handboken redogörs framför allt för hur barnavårdsnämnden ska genomföra utredningen av sökande som vill bli adoptivföräldrar. Det resoneras även kring vikten av att blivande adoptivföräldrar informeras om att det kan uppkomma problem i form av till exempel att barnet kan ha vissa sjukdomar, vara fysiskt och känslomässigt undernärt och uppvisa tecken på en försenad mognad. Handboken lyfter fram svårigheter med anpassning för barnen, bland annat på grund av utseende som skiljer sig från andra barns, och att blivande adoptivföräldrar måste informeras och få hjälp att hantera detta.³⁸

---

³⁶ Allmänna Barnhuset (1955).

³⁷ Allmänna Barnhuset (1969) *Adoption*, s. 89 ff.

³⁸ Socialstyrelsen (1974) *Adoption av utländska barn. Barnavårdsnämndernas handläggning av internationella adoptionsärenden*, s. 7 ff.

I likhet med tidigare ordning förutsatte adoptionsprocessen flera led där personer som ville adoptera först fick ansöka om förhandsgodkännande från barnavårdsnämnden som skulle bedöma om de sökande var lämpliga att ta emot ett fosterbarn eller adoptivbarn. Ett beslut att avslå medgivande till adoption kunde överklagas till förvaltningsdomstol. När tillstånd getts inleddes sökande efter ett barn, vilket kunde ske genom att de sökande vände sig till Socialstyrelsen eller privata kontakter i utlandet. När ett barn hade identifierats för adoption ansökte de blivande adoptivföräldrarna om fosterhems-tillstånd innan barnet kunde hämtas till Sverige. Därefter lämnades ansökan om adoption till tingsrätten för prövning. Barnavårdsnämnden skulle lämna yttrande över ansökan med en sammanfattande bedömning och rekommendation om beviljande eller avslag. I handboken betonades att den första bedömningen var den viktigaste.³⁹

3.3.4 Ideella intresseföreningar för adoption bildas 1969

Ett allt större intresse av att adoptera internationellt växte fram under 1960-talet och Socialstyrelsens förmedlingsverksamhet räckte inte för att tillfredsställa den ökade efterfrågan. År 1969 bildades två intresseföreningar för adoption: Adoptionscentrum (AC) och Indisk-svenska föreningen. Syftet med AC var att verka för adoption av barn som inte kunde tas om hand av sina ursprungliga föräldrar, upplysa om och verka för en positiv inställning till internationell adoption och syssla med bistånd. AC slogs samman med Indisk-svenska föreningen 1972.⁴⁰

Intresseföreningarna kom att fungera som ett komplement till Socialstyrelsens förmedlingsverksamhet.⁴¹ AC ansökte 1970 om tillstånd att få förmedla fosterbarn i adoptionssyfte i enlighet med barnavårdslagens krav. Enligt 54 § i 1960 års barnavårdslag (1960:97) fick enskild person eller sammanslutning inte utan tillstånd av Socialstyrelsen bedriva förmedlingsverksamhet beträffande fosterbarn. Överträdelse var förenat med straff. Socialstyrelsen var tveksam till att ge förmedlingstillstånd, men hade samtidigt att hantera det ökande intresset för internationella adoptioner och var positiva till

---

³⁹ Socialstyrelsen (1974), s. 4–5.

⁴⁰ C. Lindgren (2010) s. 32–35.

⁴¹ C. Lindgren (2010), s. 23. s. 32–33.

det kontaktnät som föreningen hade byggt upp.⁴² Lösningen blev att ett samarbetsavtal slöts mellan Nämnden för internationella adoptioner (NIA) och AC 1973. Avtalet reglerade samarbetet inom förmedlingsverksamheten och ansvaret för kontakter i ursprungsländer.⁴³

3.3.5 En rådgivande nämnd för frågor om adoption av utländska barn inrättas 1971 inom Socialstyrelsen

Socialstyrelsen hade 1965 åtagit sig att aktivt bistå svenskar som önskade adoptera utomlands. Som centralt serviceorgan med ansvar för adoptionsförmedling skulle Socialstyrelsen ta initiativ till nya samarbeten när detta var möjligt, och 1971 slöts ytterligare ett avtal om adoption med Filippinerna. Det fanns därmed tre gällande adoptionsavtal.⁴⁴ Det var dock inte Socialstyrelsens ansvar att förmedla barn från länder där det saknades fasta kontaktorgan för adoption. En företrädare för Socialstyrelsen konstaterade 1973 att möjligheten att etablera fasta kontaktorgan varit begränsade, trots omfattande kontakter och skriftväxling med länder i Sydamerika, Afrika och Asien.⁴⁵

Mot bakgrund av ovanstående beslutade Kungl Maj:t den 30 december 1971 att inrätta en rådgivande nämnd för frågor om adoption av utländska barn vid Socialstyrelsen. I den rådgivande nämnden satt företrädare för Socialdepartementet, Justitiedepartementet, UD, Socialstyrelsen, adoptionsbyrån vid Stockholms barnavårdsnämnd och AC. Ordförande var riksdagsledamot.⁴⁶

I samband med rådets inrättande klargjordes att Socialstyrelsens uppgift var att underlätta adoption av utländska barn genom att samla och förmedla information till allmänhet och myndigheter, utarbeta råd och anvisningar samt utbyta erfarenheter med myndigheter, institutioner och personer i andra länder.⁴⁷

---

⁴² Ds S 1978:6 *Internationella adoptioner. Riktlinjer och organisationsförslag*, s. 28.

⁴³ NIA 1974-08-21, Samarbetsavtal och PM om samverkan mellan Nämnden för internationella adoptionsfrågor och föreningen Adoptionscentrum, Bil § 7 NIA-protokoll 1974-09-16.

⁴⁴ Socialstyrelsens rådgivande nämnd för frågor rörande adoption av utländska barn (1973a). *Internationella adoptioner, en redogörelse från Socialstyrelsens rådgivande nämnd för frågor rörande adoption av utländska barn*, s. 5.

⁴⁵ Socialstyrelsens rådgivande nämnd för frågor rörande adoption av utländska barn (1973b). *Dokumentation från Konferens kring internationella adoptionsfrågor sommaren 1973*, s. 15–16.

⁴⁶ Adoptionsnämnden, Protokoll fört vid sammanträde med rådgivande nämnden för frågor rörande adoption av utländska barn den 4 april 1973.

⁴⁷ Socialstyrelsens rådgivande nämnd för frågor rörande adoption av utländska barn (1973a).

Socialstyrelsen fick även i uppdrag att, i samråd med den ny-inrättade nämnden, föreslå former för handläggning av internationella adoptionsärenden och lämpliga samarbetsformer. I uppdraget låg frågan om vilken instans som skulle förmedla adoptioner och hur samarbetet med andra länder skulle organiseras. Den rådgivande nämnden föreslog att en central nämnd med övergripande ansvar för de internationella adoptionerna till Sverige skulle inrättas för att säkerställa offentlig kontroll över den internationella adoptionsverksamheten i syfte att tillgodose barnens bästa. Den rådgivande nämnden tog också fram förslag på en ny organisation av adoptionsverksamheten och utkast till råd och anvisningar till barnavårdsnämnderna avseende handläggning av internationella adoptionsärenden (vilket resulterade i Socialstyrelsens handbok). Med förslaget som grund lades den rådgivande nämnden ned den 30 juni 1973.⁴⁸

3.3.6 1972 förenklas den juridiska processen för internationella adoptioner

Betänkandena från 1965 respektive 1969 resulterade i lagen (1971:796) om internationella rättsförhållanden rörande adoption, som trädde i kraft den 1 januari 1972. Lagens syfte var att undanröja svårigheter som den tidigare regleringen medfört vid adoption av utländska barn och att i övrigt åstadkomma en tidsenlig lagstiftning om internationella rättsförhållanden rörande adoption.⁴⁹ Samtidigt upphävdes de regler om internationell adoption som 1950 hade överförts från adoptionslagen till 1904 års lag.

Kravet på att adoptionen skulle bli giltig i den stat där adoptanten eller adoptivbarnet är medborgare hade enligt utredningen medfört betydande praktiska svårigheter och ibland direkt hindrat adoption. I de fall adoptionsinstitutet inte haft någon motsvarighet i barnets hemland hade det varit nödvändigt att uppta barnet till svensk medborgare för att adoption skulle kunna genomföras i Sverige. De blivande adoptivföräldrarna hade då förordnats till förmyndare för barnet och därefter ansökt om svenskt medborgarskap för barnet. I förarbetena står:

---

⁴⁸ NIA (1980), Rapport från förmedlingsutskottets verksamhet 1973–1979.

⁴⁹ Prop. 1971:113 *Kung. Maj:ts proposition med förslag till lag om internationella rättsförhållanden rörande adoption*, s. 1.

Utredningen vill erinra om att adoption av barn från utvecklingsländer på senare tid har blivit allt vanligare. Huruvida adoptionen i ett sådant fall blir giltig i barnets hemland eller inte, torde enligt utredningen som regel vara betydelselöst, såvida barnet finns i Sverige eller i annat land där adoptionen erkänns. Man behöver inte räkna med att barnet annat än i enstaka undantagsfall kommer att återvända till sitt hemland.⁵⁰

Genom att kravet på att adoptionen skulle bli giltig i den stat där adoptanten eller adoptivbarnet var medborgare togs bort, kunde adoption från fler länder genomföras i Sverige. I förarbetena till lagen konstaterades att det i ett betydande antal av de utländska adoptioner som genomfördes 1969 hade adoptionen ägt rum i barnets hemland. Starka skäl talade därför för att utländska adoptioner i största möjliga utsträckning skulle respekteras och få verkan i Sverige, bland annat för att undvika ”haltande rättsförhållanden”. Men eftersom man inte kunde räkna med att beslutet föregåtts av noggrann prövning med hänsyn till barnets bästa behövde ärendena ändå prövas i Sverige, lämpligen av domstol. I propositionen uttryckte regeringen att det dock kunde övervägas att låta Socialstyrelsen pröva frågan om godkännande av utländska adoptionsbeslut.⁵¹

Till en början godkändes besluten av Kungl. Majt, från 1975 och fram till och med 1976 ansvarade Justitiedepartementet för att godkänna besluten. 1977 tog Socialstyrelsen vid, följt av NIA, MIA och MFoF.

3.3.7 Nämnden för internationella adoptionsfrågor (NIA) inrättas 1973

NIA:s uppdrag och organisation

Den 1 juli 1973 inrättades Nämnden för internationella adoptionsfrågor (NIA) inom Socialstyrelsen. NIA fick till en början en tillfällig instruktion som gällde fram till den 30 juni 1974. I samband med att NIA inrättades slöts även ett tillfälligt samarbetsavtal mellan NIA och AC.

Den 1 juli 1974 permanentades NIA:s uppdrag. NIA skulle på lämpligt sätt underlätta adoption i Sverige av utländska barn. I detta ingick att följa den internationella utvecklingen på området, samla

---

⁵⁰ Prop. 1971:113 s. 11.

⁵¹ Prop. 1971:113 s. 31–34.

information om möjligheterna till adoption av utländska barn, förmedla ansökningar om adoption av utländska barn, förhandla om avtal med organisationer och myndigheter i andra länder och överlämna förslag på sådana avtal till Socialstyrelsen samt informera och ge stöd åt myndigheter, organisationer och enskilda.⁵² I samband med att NIA:s uppdrag permanentades fastställdes också samarbetsavtalet med AC. Samarbetet i förmedlingsärenden mellan NIA och AC reglerades i en PM om rutiner för samverkan. Denna promemoria uppdaterades senare vid några tillfällen.⁵³

NIA:s nämnd bestod av nio ledamöter med en ordförande som var riksdagsledamot samt representanter för Socialdepartementet, Justitiedepartementet, Utrikesdepartementet, Socialstyrelsen, Svenska kommunförbundet, adoptionsbyrån vid Stockholms barnavårdsnämnd och två representanter från AC.⁵⁴ En statlig representant satt i AC:s styrelse. NIA fick också enligt instruktionen tillsätta ett arbetsutskott med tre ledamöter som skulle ansvara för arbetet med förmedlingen av ansökningar om adoption av utländska barn genom urval av sökande med förhandsbesked enligt 47 § st. 3 barnavårdslagen (1960:97). Arbetsutskottet antog namnet Förmedlingsutskottet (FU) och där ingick en representant från NIA, en från AC och en från adoptionsbyrån vid Stockholms barnavårdsnämnd. FU kunde vid behov anlita medicinsk och psykologisk expertis. Förmedlingsutskottets eller NIA:s beslut kunde inte överklagas.⁵⁵

Vid NIA fanns ett kansli med cirka nio anställda.⁵⁶

Samarbetsavtalet mellan NIA och Adoptionscentrum

Det formella ansvaret för den direkta förmedlingen av adoptivbarn från utlandet flyttades successivt över från Socialstyrelsen till NIA. Under det första halvåret tog NIA emot ansökningar om adoption, medan Sociala barna- och ungdomsvårdsbyrån vid Socialstyrelsen fortsatte förmedla adoptioner. Från den 1 januari 1974 tog NIA över all förmedling från Socialstyrelsen.⁵⁷

---

⁵² Socialdepartementet 1974-06-07, Instruktion för Socialstyrelsens nämnd för internationella adoptionsfrågor.

⁵³ NIA, Förmedlingsutskottets verksamhetsberättelse 1974–1975.

⁵⁴ Socialstyrelsens rådgivande nämnd för frågor rörande adoption av utländska barn (1973a).

⁵⁵ NIA (1980), Rapport från förmedlingsutskottets verksamhet 1973–1979.

⁵⁶ NIA (1980), Rapport från förmedlingsutskottets verksamhet 1973–1979.

⁵⁷ Riksarkivet, Arkivbeskrivning för Nämnden för internationella adoptioner, NIA, 1973–1981.

Samarbetet mellan NIA och AC bedrevs under det första verksamhetsåret som försöksverksamhet där rutiner och samverkan mellan NIA och AC prövades.⁵⁸ Till en början omfattade försöksverksamheten tre av de länder som AC hade kontakt med och utvidgades successivt till samtliga samarbetsländer för AC.⁵⁹

Enligt samarbetsavtalet mellan NIA och AC skulle NIA ha ansvar för all förmedling och AC:s ärenden skulle föras över till NIA. På så sätt löstes problemet med att AC inte hade något förmedlingstillstånd.⁶⁰ NIA skulle enligt samarbetsavtalet svara för adoptionskontakter på officiell nivå som kunde knytas med myndigheter och institutioner i främmande länder, medan AC skulle svara för de mer informella kontakter som kunde uppnås med institutioner eller personer i sådana länder. Det innebar att NIA skulle ansvara för handläggning och kontakter med de länder som Sverige hade samarbetsavtal med, dvs. Sydkorea, Grekland och Filippinerna. AC skötte kontakterna med de cirka 20 länder som föreningen hade etablerat ett informellt samarbete med. AC tog emot intresseanmälningar avseende adoptioner via dessa kontakter och lämnade information och assistans åt adoptionssökande. Då AC önskade förmedling av barn genom något av deras kontaktombud skulle AC göra en skriftlig anhållan hos NIA:s förmedlingsutskott (där AC också satt med).⁶¹

Samarbetet inom förmedlingsutskottet (FU)

Personer som önskade adoptera ett barn från utlandet lämnade in ansökningar till NIA eller till AC. Ansökningarna hanterades av förmedlingsutskottet (FU).⁶²

Principen för FU var att varje barn hade rätt att komma till så tillfredsställande uppväxtförhållanden som möjligt och att utländska blivande adoptivbarn skulle behandlas lika omsorgsfullt som svenska adoptivbarn. Adoptionsförmedlingen skulle därför ske genom urval. FU rekommenderade AC att presentera ett större antal ansöknings-

---

⁵⁸ C. Lindgren (2010), s. 34–35.

⁵⁹ NIA (1980), Rapport från förmedlingsutskottets verksamhet 1973–1979.

⁶⁰ C. Lindgren (2010), s. 34.

⁶¹ NIA 1974-08-21, Samarbetsavtal och PM om samverkan mellan Nämnden för internationella adoptionsfrågor och föreningen Adoptionscentrum, Bil § 7 NIA-protokoll 1974-09-16 och tidslinje från Adoptionscentrum.

⁶² NIA (1980), Rapport från förmedlingsutskottets verksamhet 1973–1979.

handlingar, helst dubbelt så många, än det antal barn som skulle placeras. Ett första urval gjordes på AC utifrån landets krav, sökandes önskemål och när ansökan lämnats in till AC. AC skickade därefter en skriftlig ansökan till NIA:s förmedlingsutskott. FU gjorde ett urval utifrån de sökandes ålder och hälsa, familjesammansättning, önskemål om barnet samt utifrån olika länders krav och information om barnet (bakgrund, hälsotillstånd etcetera). FU rekommenderade sedan ett visst antal sökande för ett visst land och i de fall som barnen var kända rekommenderade FU en familj. Beslut om vilka handlingar som skulle skickas till vilket land och vilken familj som skulle föreslås till vilket barn fattades av FU. I de ärenden där FU efterfrågade kompletteringar svarade till en början AC för kompletteringar för sina sökande och NIA:s kansli för dem som ansökt via NIA. Efter hand ändrades detta så att NIA:s kansli hanterade samtliga kompletteringsärenden. NIA:s kansli och AC vidarebefordrade sedan de utvalda ansökningarna för slutligt urval i barnens respektive hemländer. I de fall där FU kommit fram till att en sökande inte skulle komma att kunna väljas ut och få ett barn förmedlat av AC och FU kontaktade man sökanden och informerade dem om detta.⁶³

Erfarenheten från försöksverksamheten var att FU skulle finna enkla rutiner för okomplicerade ärenden för att kunna prioritera komplicerade ärenden. De komplexa frågor som FU hanterade handlade bland annat om sökandes hälsa och ålder liksom att sökande levde i en utsatt miljö (social isolering eller grupptillhörighet av extremt slag). En fråga som var nära kopplad till detta och som FU diskuterade vid flera tillfällen var möjligheten att överpröva barnavårdsnämndernas positiva förhandsbesked till adoptionssökande. FU hade, utifrån sin bedömning, funnit ett mindre antal ärenden där ett positivt förhandsbesked inte borde ha lämnats. I en del av dessa ärenden fann FU skäl att inhämta utlåtande av medicinsk expertis, vilket senare föranledde de lokala nämnderna att efter ny utredning i en del fall ompröva sitt beslut att lämna positivt förhandsbesked. NIA tog 1975 upp frågan med företrädare för socialutredningen men förslaget hörsammades inte.⁶⁴

---

⁶³ NIA, Förmedlingsutskottets verksamhetsberättelse 1974–1975.

⁶⁴ NIA, Förmedlingsutskottets verksamhetsberättelse 1974–1975, 1975–76 och 1976–1977. NIA (1980), Rapport från förmedlingsutskottets verksamhet 1973–1979.

Handlägningsrutinerna för FU anpassades över tid och utifrån förändrade krav och förutsättningar i ursprungsländerna. År 1975 förenklades exempelvis anmälningsrutinerna för ansökan om barn via NIA. Det innebar bland annat att en ansökan till NIA skulle gälla samtliga länder som NIA hade kontakt med eller skulle få kontakt med.

Socialstyrelsens roll efter NIA:s bildande

Efter att NIA hade bildats hade Socialstyrelsen fortsatt tillsyn över socialtjänsten. Socialstyrelsens tillsyn skulle vara rådgivande och övergripande men omfattade även att påtala avvikelser från gällande författningar. Länsstyrelserna skulle följa socialnämndernas tillämpning av socialtjänstlagen och biträda socialnämnderna med råd i deras verksamhet. På länsstyrelserna fanns socialkonsulenter som bland annat hade till uppgift att ge information i adoptionsfrågor till enskilda adoptivsökande, till handläggare hos kommunerna samt till socialnämnderna.⁶⁵ NIA skulle också samråda med Socialstyrelsen när det gällde information om handläggning av adoptionsärenden i kommunerna.

3.4 Ny organisering från 1979: ideella organisationer förmedlar adoptioner och NIA ansvarar för auktorisation och tillsyn

3.4.1 Problem med privata adoptioner leder till att organiseringen av adoptionsverksamheten ses över

Problem med privata adoptioner och oegentligheter

Antalet internationella adoptioner fortsatte att öka under 1970-talet. Under NIA:s förmedlingsutskotts verksamhetstid 1973–1979 kom 700–1 000 barn per år till Sverige och totalt förmedlades cirka 5 300 barn via NIA och AC. Samtidigt ökade antalet sökande och de var betydligt fler än antalet tillgängliga barn. Väntetiderna för de sökande blev därför allt längre.⁶⁶ I allmänhet tog det minst tre år

---

⁶⁵ SOU 1996:137 *Internationella adoptionsfrågor* s. 69. Prop. 1978/79:108 *om organisationen av verksamheten med internationella adoptioner m.m.*

⁶⁶ NIA (1980), Rapport från förmedlingsutskottets verksamhet 1973–1979.

innan en sökande fick adoptera ett barn. Det innebar i sin tur att antalet adoptioner som skedde utan förmedling via NIA och AC ökade. Av de cirka 2 000 barn som under senare delen av 1970-talet årligen kom till Sverige, kom ungefär hälften på annat sätt än genom NIA och AC.⁶⁷ Detta ansåg regeringen och NIA vara problematiskt.

I mitten av 1970-talet observerades såväl i barnens hemländer som i Sverige problem med handel med barn på adoptionsområdet.⁶⁸ Det fanns exempel på enskilda händelser som visade att den adoptionsverksamhet som skedde vid sidan av NIA och AC inte alltid gick rätt och riktigt till.⁶⁹ Personer som valde att adoptera på egen hand kunde råka ut för problem och vissa kontakter och förmedlare i ursprungsländerna hade inte alltid barnets bästa för ögonen. Det förekom också ekonomiska vinster i samband med förmedlingen. NIA:s förmedlingsutskott hade inte någon insyn i dessa fall. Kraven på riktlinjer ökade samtidigt som NIA inte hade organisation och resurser för att möta upp det ökade informationsbehovet.⁷⁰

En arbetsgrupp tillsätts för att se över organiseringen

År 1977 tillsattes en särskild arbetsgrupp inom Socialdepartementet med uppdrag att se över NIA:s verksamhet, organisation och arbetsuppgifter. Arbetsgruppen skulle också lämna förslag till förändringar som kunde bidra till att minska de problem som fanns i den internationella adoptionsverksamheten. Arbetsgruppen tog fram tre olika organisationsförslag. Ett alternativ var att staten fortsatt skulle ha ett förmedlingsansvar för länder där det fanns ett samarbetsavtal, ett annat var att fler ideella organisationer skulle knytas till NIA genom samarbetsavtal på samma sätt som AC och ett tredje alternativ var att staten genom Socialstyrelsen skulle bevilja tillstånd till ideella föreningar att förmedla adoptioner medan NIA skulle ha en övergripande roll med ansvar för information, tillsyn, kontroll och kontaktskapande verksamhet. I sin slutrapport som kom 1978 förordade arbetsgruppen det tredje alternativet, dvs att ideella föreningar skulle ansvara för adoptionsförmedlingen och staten för auktorisation och

---

⁶⁷ Prop. 1996/97:61 *Internationella adoptionsfrågor*, s. 45.

⁶⁸ Prop. 1984/85:16 *om vissa frågor rörande internationella adoptioner*, s. 6.

⁶⁹ Verksamhetsberättelser för NIA, Ds S 1978:6 *Internationella adoptioner – riktlinjer och organisationsförslag*. Prop. 1978/79:108.

⁷⁰ Prop. 1978/79:108.

tillsyn. För att komma åt de privata adoptionerna föreslog gruppen att det skulle vara obligatoriskt med förhandsbesked inför adoption och att det skulle göras en utredning av den kontakt som de sökande angav för att finna ett barn. Arbetsgruppen lämnade förslag till en ny organisation 1978.⁷¹

Den nya organisationen syftade till att styra adoptionsförmedling som bedrevs utan tillstånd till organisationer som stod under insyn och kontroll av staten och att ge ökade möjligheter till information och bistånd så att antalet enskilda som på egen hand sökte barn utomlands begränsades. År 1979 fattade riksdagen beslut om en ny lag – lagen (1979:552) om internationell adoptionshjälp – som började gälla den 1 juli 1979. Arbetet med förmedling av utländska barn för adoption i Sverige skulle fortsatt ske i samverkan mellan offentlig och enskild verksamhet men NIA fick en övergripande roll med uppgifter rörande information, tillsyn och kontroll samt kontaktskapande verksamhet. Direkt förmedling till utlandet av ansökningar om barn för adoption i Sverige skulle däremot inte längre vara en uppgift för NIA. Ideella organisationer som auktoriserats av NIA skulle i fortsättningen sköta det praktiska förmedlingsarbetet vid internationella adoptioner.⁷²

3.4.2 Lagen (1979:552) om internationell adoptionshjälp – NIA auktoriserar ideella sammanslutningar

Genom lagen om internationell adoptionshjälp infördes ett förfarande där NIA gav auktorisation till ideella sammanslutningar som önskade lämna internationell adoptionshjälp. Endast en ideell sammanslutning som var auktoriserad av NIA fick ge adoptionshjälp. Ideella organisationer skulle alltså i fortsättningen sköta det praktiska förmedlingsarbetet vid internationella adoptioner i stället för NIA.

Auktorisation enligt den nya lagen fick ges endast åt sammanslutningar vars huvudsakliga syfte var att lämna internationell adoptionshjälp. Med internationell adoptionshjälp avsågs sådan verksamhet som hade till syfte att förmedla kontakt mellan den som önskade adoptera ett utländskt barn och myndigheter, organisationer eller enskilda personer i barnets hemland samt att även i övrigt lämna

---

⁷¹ Ds 1978:6 *Internationella adoptioner. Riktlinjer och organisationsförslag*.

⁷² Prop. 1978/79:108.

den hjälp som behövdes för att en adoption skulle kunna genomföras. Ett krav för auktorisation var att sammanslutningen skulle ge förmedlingshjälp på ett omdömesgillt och sakkunnigt sätt utan vinstintresse och med barnets bästa som främsta riktmärke. Andra krav var att sammanslutningen skulle ha stadgar, styrelse och revisorer. Auktorisationen skulle vara tidsbegränsad och i beslutet skulle det framgå vilka länder som sammanslutningens verksamhet fick avse.

Även om ett syfte med lagen var att ge stöd till auktoriserade sammanslutningar för att på så sätt begränsa antalet enskilda som adopterade på egen hand var det fortsatt möjligt för enskilda personer med begränsade kontakter i utlandet att förmedla enstaka adoptivbarn utan auktorisation.⁷³ Det kunde röra sig om ett personligt engagemang som byggde på förtroende eller vänskap mellan en person i utlandet och en person i Sverige. Som exempel på sådana enskilda personer nämndes missionärer eller utlandsarbetare. Enligt det föredragande statsrådet torde sådana kontakter utan mellanhänder inte svara för någon större del av de adoptioner som skedde vid sidan av NIA och AC.⁷⁴

3.4.3 NIA:s organisation från 1979

Med den nya organisationen för internationell adoptionsverksamhet fick NIA 1979 en ny instruktion. Nämndens uppgift var fortsatt att underlätta adoption i Sverige av utländska barn. Men utifrån NIA:s nya roll skulle nämnden nu bereda ärenden om auktorisation i Socialstyrelsen, fördela statsbidrag till de auktoriserade organisationerna och utöva tillsyn över de av Socialstyrelsen auktoriserade organisationerna. NIA skulle också utarbeta vägledande information för bedömning av ett hems allmänna lämplighet som adoptivhem och avgöra förmedlingsärenden där adoptionsorganisation eller samhällsrepresentant inte ville lämna adoptionshjälp. Flera uppgifter var också desamma som tidigare: att följa den internationella utvecklingen inom området, förhandla med myndigheter och organisationer i andra länder om avtal och bedriva informationsverksamhet. NIA skulle däremot inte längre ägna sig åt förmedlingsverksamhet. Av

---

⁷³ Enligt 54 § 1960 års barnavårdslag (1960:97) fick enskild person eller sammanslutning inte utan tillstånd av Socialstyrelsen bedriva förmedlingsverksamhet beträffande fosterbarn. Bestämelsen gällde även förmedling av adoptivbarn.

⁷⁴ Prop. 1978/79:108 s. 12.

de drygt 4 000 ansökningar som NIA i oktober 1979 hade i sitt register var drygt 2 700 även anmälda hos AC och överfördes dit. Resterande 1 300 ansökningar fördelades proportionellt mellan de sex organisationer som auktoriserades under 1979 i förhållande till respektive organisations prognos över antal anlända barn under år 1980. Cirka 20 procent av de sökande i NIA:s register tog tillbaka sin ansökan under omorganisationsperioden (juni 1979–mars 1980). Dessa ansökningar överlämnades alltså aldrig till någon auktoriserad organisation.⁷⁵

Nämnden bestod fortsatt av nio ledamöter från bland annat Socialdepartementet, Justitiedepartementet, UD, Socialstyrelsen, adoptionsbyrån vid Stockholms barnavårdsnämnd Kommunförbundet. En barnpsykolog och en barnläkare ingick också. Ordförande var en tjänsteman från Socialdepartementet. Antalet anställda vid NIA var ungefär nio personer och antalet årsarbetskrafter varierade mellan 8,6 och 9,1.

3.4.4 NIA:s auktorisation

NIA:s principer för auktorisation

I oktober 1979 beslutade NIA om principer för auktorisation enligt lagen (1979:552) om internationell adoptionshjälp. Ett villkor för auktorisation var att sammanslutningen hade till huvudsaklig uppgift att lämna internationell adoptionshjälp. Sammanslutningar som var biståndsorganisationer skulle därför inte komma i fråga för auktorisation. Endast sammanslutningar som kunde ge adoptionshjälp på ett sakkunnigt och omdömesgillt sätt skulle auktoriseras. Rekommendationen var att sammanslutningen vid beredning av förmedlingsärenden anlidade personer med erfarenhet av barn- och ungdomsfrågor. Sammanslutningen skulle vidare ha stadgar, styrelse och revisorer och arbeta utan vinstintresse med barnets bästa som främsta riktmärke. Auktorisation skulle inledningsvis utfärdas för ett år i taget. På så sätt skulle NIA och sammanslutningarna få erfarenhet såväl av verksamheten i utlandet som

---

⁷⁵ NIA, Verksamhetsberättelse 1 juli 1979–31 december 1980.

förmedlingsverksamheten. Därefter skulle NIA avgöra från fall till fall för hur länge auktorisationen skulle gälla.⁷⁶

Enligt förarbetena skulle NIA utforma auktorisationen så att den gav behörighet för en organisation att verka i visst land eller begränsad del av ett land. Om det bedömdes lämpligt kunde auktorisationen begränsas på annat sätt, till exempel vad gällde samarbetspartner. Vidare angavs att den auktoriserade sammanslutningen borde anmäla de samarbetspartners den hade för avsikt att samarbeta med till NIA. Om det fanns risk för konkurrens skulle två eller flera organisationer inte ges auktorisation för samma land.⁷⁷

Eftersom utlandskontakter i adoptionssammanhang enligt NIA var av varierande stabilitet och omfattning, beslutades att under första året göra en uppdelning av begreppet adoptionskontakter i etablerade och icke etablerade kontakter. Etablerade kontakter var kontakter som tidigare samarbetat med en svensk organisation så att barn hade kommit genom kontakten och där handläggningsförfarandet visat sig motsvara juridiska, praktiska och etiska krav i de berörda länderna. NIA gav endast auktorisation för länder där samarbete med etablerade kontakter fanns. Eftersom nya sammanslutningar inte skulle kunna visa upp sådana kontakter gavs dock ett undantag enligt vilket auktorisation skulle ges om kontakten var godtagen av myndigheter i det andra landet och barn hunnit komma genom kontakten. Dessutom krävdes att sammanslutningen kunde visa en preliminär plan för handläggningsförfarandet. För att kunna göra denna prövning och för att undvika konkurrenssituationen begärde NIA in uppgifter om respektive sammanslutnings kontakt i utlandet. Andra kontakter skulle ses som icke-etablerade, både nya kontakter i länder för vilka sammanslutningen redan var auktoriserad liksom kontakter i länder där sammanslutningen inte var auktoriserad. Dessa skulle anmälas till NIA som då skulle bedöma om samarbetspartnern var lämplig eller inte. NIA skulle också bedöma eventuella avgränsningsproblem mellan sammanslutningar. Inom ett år från anmälan skulle sammanslutningen som anmält kontakten ansöka om auktorisation eller göra en ny anmälan.⁷⁸

---

⁷⁶ NIA, PM 1979-10-31, Principer för auktorisation enligt lagen om internationell adoptionshjälp, dnr 9:520/79.

⁷⁷ Prop. 1978/79:108, s. 13 och s. 21.

⁷⁸ NIA, PM 1979-10-31, Principer för auktorisation enligt lagen om internationell adoptionshjälp, dnr 9:520/79.

AC:s roll berörs särskilt i regeringens proposition

Eftersom AC redan agerade som förmedlare av internationella adoptioner när det beslutades om att införa auktorisation berördes AC flera gånger i förarbetena till den nya lagen. Bland annat framgår att regeringen förutsatte att AC skulle få auktorisation och att AC borde få fortsätta sin verksamhet med de etablerade samarbetspartners sammanslutningen hade. En fråga som regeringen övervägde var nämligen om en auktoriserad sammanslutning skulle behöva få sina samarbetspartners i utlandet godkända av NIA eller inte. I ett remissvar framförde AC att det inte var möjligt att ta ställning till och godkänna varje enskild samarbetspartner som den auktoriserade organisationen önskade ingå överenskommelse med.⁷⁹ Detta blev också regeringens slutsats i frågan. Sammanslutningen skulle anmäla den eller de partners de hade i utlandet till NIA men de behövde inte godkännas av myndigheten.

När det gällde de befintliga bilaterala avtalen förespråkade regeringen att avtalens verkställighet skulle överlåtas från NIA till de auktoriserade sammanslutningarna. Regeringens uppfattning var att AC, mot bakgrund av organisationens erfarenheter och resurser, borde komma i fråga för att överta NIA:s åligganden när det gällde det praktiska förmedlingsarbetet.⁸⁰

De första besluten om auktorisation – många nya adoptionsorganisationer

Under andra halvåret 1979 och kalenderåret 1980 ansökte nio sammanslutningar om auktorisation, många av organisationerna var då nybildade.

I december 1979 auktoriserades sex sammanslutningar för sammanlagt 17 länder. AC var den första organisationen som fick auktorisation och de fick auktorisation för samtliga 17 länder som de ansökt för. De övriga fem sammanslutningarna (BFA, FFIA, SAW, BV och Sydindiska adoptioner) fick auktorisation för ett land var. Ytterligare en sammanslutning, FABV, auktoriserades i februari 1980,

---

⁷⁹ Prop. 1978/79:108, s. 21.

⁸⁰ Prop. 1978/79:108, s. 21–22.

för Guatemala. Fem sammanslutningar auktoriserades för Indien. Av de var fyra auktoriserade för samma delstat.⁸¹

NIA utfärdar allmänna villkor för auktorisation

NIA konstaterade under hösten 1980 att intresset för auktorisation var större än förväntat. Vid ett möte med de auktoriserade organisationerna diskuterades erfarenheter av den nya organisationen. Efter som flera sammanslutningar var små och uppbyggda kring en enda samarbetskontakt var de sårbara. NIA försökte därför förmå sammanslutningar att gå samman vilket också skedde i några fall. NIA konstaterade dock att det saknades möjlighet att avslå ansökningar om kriterierna i lagen uppfylldes.⁸²

Det visade sig att flera barnhem, främst i Indien, var villiga att samarbeta med flera organisationer. NIA beslutade därför att inta en mer positiv hållning till auktorisation av fler än en organisation för ett land eller del av ett land. En förutsättning för detta var att sammanslutningen dokumenterade att utlandskontakten var villig att samarbeta med sammanslutningen.⁸³

På grundval av första årets erfarenheter utarbetade NIA under hösten 1980 förslag till villkor för auktorisation. De antogs av Socialstyrelsen och trädde i kraft den 1 januari 1981.⁸⁴ Nämnden upphörde då med den provisoriska uppdelningen av utlandskontakter i etablerade och icke-etablerade kontakter. I villkoren föreskrevs att sammanslutning vid ansökan om auktorisation skulle uppge den myndighet, organisation eller enskild person i utlandet som man samarbetade med ("samarbetskontakt"). Innan en skriftlig överenskommelse träffades med en ny samarbetskontakt skulle detta anmälas till NIA för samråd. Därutöver innehöll föreskrifterna regler för registerföring, nödvändig kompetens inom sammanslutningen, hur ansökan om auktorisation skulle utformas, beslutsordningen i ärenden rörande internationell adoptionshjälp, rapportering till NIA, ekonomisk redovisning och hur sammanslutningarna skulle assistera adoptionssökande.

---

⁸¹ NIA, Verksamhetsberättelse 1 juli 1979–31 december 1980, s. 9 ff.

⁸² NIA, dnr 9:328/80.

⁸³ NIA, Verksamhetsberättelse 1 juli 1979–31 december 1980, s. 9.

⁸⁴ SOSFS (S) 1980:97.

Den 26 november 1981 trädde nya villkor för auktorisation i kraft. Skillnaden mot de tidigare villkoren var endast att begreppet ”auktionisation för att få lämna internationell adoptionshjälp” definierades. Vidare föreskrevs att en sammanslutning skulle samarbeta med annan sammanslutning som auktoriserats för samma land. Av villkoren framgick också att sammanslutningen, då barnet anlänt till Sverige, skulle översända kopia av samtliga handlingar rörande barnet till socialnämnden.⁸⁵

Den 25 februari 1982 ändrades villkoren så att sammanslutningar gavs tillstånd att ge internationell adoptionshjälp även till personer som var bosatta utomlands, förutsatt att personen uppfyllde landets krav för blivande adoptivföräldrar.⁸⁶

3.4.5 NIA:s tillsynsverksamhet

Tillsyn över de auktoriserade organisationerna

Utifrån sin nya tillsynsroll byggde NIA också upp tillsynsverksamheten. Tillsynen över de auktoriserade organisationerna var nära knuten till auktorisationsprocessen och den prövning som gjordes av organisationerna. NIA:s egen beskrivning av tillsynen var att de i sina beslut om auktorisation hänvisade till gällande lagstiftning och de allmänna auktorisationsvillkoren. I vissa fall tidsbegränsade NIA auktorisationen för en organisation snävare än den generella auktorisationstiden och ställde ett eller flera auktorisationsvillkor (exempelvis att organisationen skulle rapportera om en åtgärd eller rättelse utifrån NIA:s krav). Vid ett par tillfällen återkallade eller begränsade NIA auktorisationen. Då det fanns behov av klarläggande eller diskussion för att hitta lösning på ett problem tog NIA ofta kontakt med organisationerna eller tog upp frågan vid organisationsträffar.⁸⁷ Vid några tillfällen kallade NIA styrelsen för en organisation till särskilt möte för att diskutera verksamhetens organisering och kapacitet.⁸⁸ I tillsynen ingick också årlig granskning av organisationernas verksamhetsberättelser och ekonomiska redogörelser. I några fall

⁸⁵ NIA, Villkor för auktorisation enligt lagen (SFS 1979:552 och 1981:580) om internationell adoptionshjälp, dnr 69:303/81.

⁸⁶ NIA, Protokoll nr 7 1982-02-25, Villkor för auktorisation enligt lagen (SFS 1979:552 och 1981:580) om internationell adoptionshjälp, dnr NIA 69: 303/81.

⁸⁷ NIA, Tillsynen över de auktoriserade adoptionsorganisationerna, 1995-02-15, dnr 69:45/95.

⁸⁸ NIA, Verksamhetsberättelse 1982/83, s. 8.

lät NIA göra revision hos organisationernas samarbetskontakter i ursprungsländerna, exempelvis gjordes detta i Sri Lanka 1985.⁸⁹ NIA analyserade också organisationernas kostnadsutveckling 1980–1992.

För att hålla sig kontinuerligt informerad om organisationernas verksamhet bjöd NIA in de auktoriserade organisationerna till så kallade organisationsträffar ungefär två gånger per år. Vid träffarna informerade NIA om gällande krav på organisationernas verksamhet och organisationerna redogjorde för förmedlingsverksamheten i olika länder. Man diskuterade också olika principiella frågor. Till en början handlade det till exempel om privata adoptioner och etiska principer, senare kom det mer att handla om organisationernas löpande arbete, ekonomiadministration och rapportering. Vid några tillfällen påpekade NIA att samarbetet mellan organisationerna behövde förbättras. Utöver organisationsträffarna bjöd NIA in berörda organisationer till möten för att diskutera frågor som rörde specifika länder, exempelvis Colombia, Etiopien, Filippinerna, Indien, Kina, Kirgizistan, Ryssland, Sri Lanka, Sydafrika, Sydkorea, Ukraina, Vietnam och Vitryssland.⁹⁰

NIA bjöd också in till träffar och konferenser med särskilda teman. Exempelvis anordnade NIA 1981 en konferens med socialkonsulenter och representanter från adoptionsorganisationerna. Mötet resulterade i att organisationerna bildade en arbetsgrupp för vissa etiska frågor.⁹¹

Samhällsrepresentanter deltar i organisationernas förmedlingsverksamhet

När den nya organisationen för internationella adoptioner sjösattes 1979 ville man säkerställa fortsatt offentlig medverkan och kontroll i förmedlingsarbetet.⁹² Det gjordes genom att utse så kallade samhällsrepresentanter som skulle företräda allmänintresset i sammanslutningens arbete med internationell adoptionshjälp, dvs. i sammanslutningens urval och matchning av föräldrar till föreslagna barn. Samhällsrepresentanterna skulle ha särskild erfarenhet av barn- och ungdomsvård i stat eller kommun.⁹³ Genom medverkan av samhälls-

---

⁸⁹ NIA, Verksamhetsberättelse 1984/85, s. 7.

⁹⁰ Genomgång av NIA:s verksamhetsberättelser och årsredovisningar 1979–2004.

⁹¹ NIA, Verksamhetsberättelse 1981/82, s. 8.

⁹² NIA, Verksamhetsberättelse 1979/80, s. 13.

⁹³ 5§ lagen (1979:552) om internationell adoptionshjälp.

representanter skulle det finnas en garanti för att barnets bästa fick en förespråkare i organisationerna som ju också skulle tillvarata de blivande adoptivföräldrarnas intresse.⁹⁴ När en auktoriserad sammanslutning beslutade om internationell adoptionshjälp skulle minst en samhällsrepresentant delta. Om en sammanslutning beslutade att vägra adoptionshjälp i ett enskilt fall eller om sammanslutningen velat lämna adoptionshjälp trots att en samhällsrepresentant avstyrkt skulle frågan överlämnas till NIA för avgörande.⁹⁵ Detta ändrades 1985 då organisationerna fick rätt att själva besluta att inte ge adoptionshjälp. Ärenden där samhällsrepresentanten hade en avvikande mening skulle fortsatt överlämnas till NIA.⁹⁶

Två samhällsrepresentanter förordnades i varje auktoriserad organisation – en handläggare från NIA:s kansli samt socialkonsulenten i det län där organisationen hade sitt säte. NIA antog 1981 en särskild promemoria om samhällsrepresentanternas roll och arbetsuppgifter liksom en promemoria till de auktoriserade organisationerna med vägledande information om handläggning av ärenden rörande internationell adoptionshjälp.⁹⁷ Samhällsrepresentanterna informerades om de ärenden som avgjorts av NIA.⁹⁸ De skrev årligen en rapport om sin medverkan i förmedlingsarbetet.⁹⁹

Avgöranden i ärenden om adoptionshjälp och hantering av klagomål från enskilda

En annan del i tillsynen var NIA:s roll att avgöra ärenden där en auktoriserad organisation beslutat att inte lämna adoptionshjälp till en sökande och ärenden där en samhällsrepresentant och organisation inte varit eniga om beslut om adoptionshjälp. Detta gällde fram till 1997. Därefter kunde sökande som nekats adoptionshjälp av en organisation överklaga och få ärendet prövat av tillsynsmyndigheten. NIA redovisar i sina verksamhetsberättelser 1979–2000 hur många ärenden som lämnats över till NIA för avgörande. Redovisningen har dock ändrats över tid vilket gör det svårt att jämföra mellan år. Vanligtvis har 5–15 ärenden årligen hanterats av NIA. Under några

---

⁹⁴ NIA, Verksamhetsberättelse 1993/94, s. 11.

⁹⁵ 8§ lagen (1979:552) om internationell adoptionshjälp.

⁹⁶ NIA, Verksamhetsberättelse 1985/86, s. 8.

⁹⁷ NIA, Verksamhetsberättelse 1979/80, s. 13 och 16 och Verksamhetsberättelse 1981/82, s. 8.

⁹⁸ NIA, Verksamhetsberättelse 1981/82, s. 9.

⁹⁹ NIA, Årsredovisning 1999.

år (1984, 1992 och 1999) hanterades inga eller endast ett fåtal ärenden, medan antalet ärenden för 1982 uppgick till 90 ärenden. Den vanligaste anledningen till att ett ärende överlämnats till NIA för avgörande var hög ålder eller sjukdom hos de sökande. NIA gick i vissa fall på organisationens linje, i andra fall ändrade myndigheten organisationens beslut och uppmanade organisationen att lämna adoptionshjälp.

Tillsynsresor

Av NIA:s verksamhetsberättelser för 1979–1992 framgår att resor inte i första hand sågs som ett verktyg inom tillsynen. Resor redovisades som en separat post och ingick som en del av myndighetens arbete med avtalsdiskussioner med enskilda länder, besök hos utländska myndigheter eller hos utlandskontakter för organisationer som ansökt om auktorisation, som förberedelse för bedömning av auktorisationsansökningar, omvärldsbevakning och för att delta vid internationella konferenser. Under perioden 1979–2004 gjorde NIA cirka 50 resor.

3.4.6 Socialnämnderna får delvis nya uppgifter vid organisationsförändringen 1979

I propositionen som föregick den nya organiseringen 1979 och lagen om internationell adoptionshjälp betonades vikten av att de auktoriserade sammanslutningarna inte förmedlade ansökningar från personer som inte fått ett förhandsbesked om hemmets allmänna lämplighet.¹⁰⁰ Samtidigt hänvisades till kommande proposition om ny reglering på socialtjänstens område.

Den nya socialtjänstlagen (SoL) som trädde i kraft den 1 januari 1982 innebar bland annat att reglerna om förhandsgodkännande för mottagande av fosterbarn (som senare adopteras) togs bort, och i stället infördes särskilda regler för adoption av utländskt barn som innebar att ett medgivande från socialnämnden måste inhämtas innan barnet lämnade sitt hemland. Det behövdes därmed ingen ny tillståndsprövning från socialnämnden när barnet väl hade kommit till

---

¹⁰⁰ Prop. 1978/79:108, s. 24.

Sverige.¹⁰¹ Socialtjänstlagen reglerade även att socialnämnden skulle medverka till att adopterade barn fick god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden. Nämnden skulle också ge vårdnadshavare råd, stöd och annan hjälp som de behövde. Överklagande av beslut om avslag skulle göras till länsrätten.

NIA:s handbok för socialnämnderna om internationella adoptioner från 1982 lyfte i inledningen fram att utredningen avseende sökande blivande adoptivföräldrar i första hand skulle tjäna som underlag till beslut om medgivande, men att utredningsrapporten även skulle fungera som presentation av familjen för ett barns företrädare i ett annat land. Utredningen hade vidare funktionen av att ge utbildning och information till de presumtiva adoptivföräldrarna. NIA betonade att socialnämnden måste se sig som företrädare för (det okända) barnet framför de sökandes önskemål om att adoptera ett barn, vilket måste göras tydligt för de sökande. Socialnämnden skulle vidare skriva en uppföljningsrapport cirka sex månader efter att barnet anlänt till hemmet oavsett om adoptionen skett i barnets ursprungsland eller om adoptionen beslutats i svensk domstol. Rapporten skulle skickas till barnets företrädare i ursprungslandet. NIA påpekar i handboken att det krävs relativt nära kontakt med adoptivföräldrarna under den första tiden. Nämnden måste också, om och när det är aktuellt, aktivt bevaka att barnet blir adopterat, eftersom barnet inte har juridisk anknytning till sin adoptivfamilj så länge adoptionsprocessen inte är avslutad. Socialnämnderna skulle arkivera handlingar som gällde barnets ursprung och bakgrund.¹⁰² I de fall adoptivföräldrarna anlitat en auktoriserad adoptionsorganisation ansvarade organisationen för att skicka kopior på handlingarna till socialnämnden.¹⁰³ Om det var en privat adoption skulle socialtjänstens utredare begära att få ta kopior av de handlingar föräldrarna hade om barnet för att lägga in i den aktuella akten.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ Prop. 1979/80:1 om socialtjänsten, s. 9 och 320.

¹⁰² Statens nämnd för internationella adoptioner (1982). *Internationella adoptioner. Handbok för socialnämnder*, s. 9 och 50 ff.

¹⁰³ NIA. *Internationella adoptioner. Handbok för adoptionsorganisationer*. 1983, s. 18.

¹⁰⁴ NIA, *Internationella adoptioner. Handbok för socialnämnder*. 1986, s. 62.

3.4.7 1981 blir NIA egen myndighet

År 1981 omorganiserades Socialstyrelsen och i samband med detta blev NIA den 1 juli 1981 en egen myndighet – Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA).

Uppgiften enligt instruktionen var till stora delar densamma som tidigare. Nämnden tog dock över en del av Socialstyrelsens tidigare uppgifter och vissa förtydliganden gjordes i instruktionen. Nämnden skulle besluta om auktorisation enligt 2 § lagen om internationell adoptionshjälp och utföra de arbetsuppgifter som i övrigt ankom på tillsynsmyndigheten enligt lagen, fullgöra de uppgifter som angavs i förordningen om prövning av utländskt beslut om adoption, fördela statsbidrag till auktoriserade sammanslutningar, förhandla med myndigheter och organisationer i andra länder om avtal inom nämndens verksamhetsområde och ingå sådana avtal. NIA skulle i samråd med Socialstyrelsen utarbeta den särskilda information som behövdes för bedömning av hems lämplighet att ta emot ett barn i syfte att adoptera det. Instruktionen reglerade också nämndens handläggning av ärenden.¹⁰⁵ En arbetsordning med rutiner för verksamheten fastställdes i september 1982.¹⁰⁶

Nämnden hade fortsatt nio ledamöter som förordnades för tre år. Fram till 1985 bestod nämnden av företrädare för Socialdepartementet, UD, Socialstyrelsen, Kommunförbundet, Familjerätten vid Stockholms kommun och Stockholms socialförvaltning samt två läkare. Ordföranden var riksdagsledamot. Från 1985 utökades nämnden till elva ledamöter och nämndens sammansättning ändrades. Sex av ledamöterna var politiker (riksdagsledamöter och under en period ett kommunalråd) och skulle särskilt företräda allmänhetens intressen. Övriga ledamöter skulle tillgodose nämndens behov av sakkunskap i olika frågor.¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ Förordning (1981:681) med instruktion för statens nämnd för internationella adoptionsfrågor.

¹⁰⁶ NIA, Verksamhetsberättelse 1 januari 1981–30 juni 1982.

¹⁰⁷ NIA, Verksamhetsberättelse 1 januari 1984–30 juni 1985.

Följande års auktorisationsverksamhet

NIA fortsatte under de följande åren att pröva ansökningar om auktorisation och utfärdade under 1981 auktorisation för två nya sammanslutningar (ISIA och SAICA).¹⁰⁸ Det fanns då åtta auktoriserade sammanslutningar varav sex hade verksamhet i Indien (fem i samma delstat).

I samband med beredning av auktorisationsärenden hämtade NIA in upplysningar från svenska ambassader i de länder där NIA ansåg att det var tveksamt hur landet såg på internationella adaptioner, om det var oklart hur många sammanslutningar som skulle få auktorisation i samma land eller där det fanns tveksamheter kring samarbetskontakter.¹⁰⁹

SAICA:s och FABV:s förmedlingsverksamheter upphörde 1982. Från 1983 och framåt fanns därför återigen sex auktoriserade sammanslutningar med verksamhet i 22 länder.

Den 24 mars 1983 fastställdes nya villkor för auktorisation vilka trädde i kraft den 1 april 1983.¹¹⁰ De nya villkoren föreskrev att det av sammanslutningens stadgar skulle framgå dels de principer som tillämpades för uttag av avgifter, dels vad som krävdes för att en ansökan om adoptionshjälp skulle registreras hos sammanslutningen. Vidare föreskrevs att sammanslutningen skulle ha ingående kännedom om lagar och bestämmelser om adoption i länder där man hade en samarbetskontakt. Den skulle också ha god kostnadskontroll i ärendena utomlands. Rapporteringsskyldigheten till NIA utökades något. I en ny version av villkoren som trädde i kraft den 25 mars 1986 föreskrevs att det skulle framgå av namnet att sammanslutningen var en adoptionsorganisation. Vidare infördes en skyldighet att informera sökande som fått avslag på ansökan om adoptionshjälp att de kunde få beslutet prövat av NIA.

De sex auktoriserade sammanslutningarna var samtliga verk-samma fram till mars 1988 då ISIA upphörde med sin verksamhet. SAW upphörde med sin verksamhet i mars 1989. I november 1991 auktoriserades Aktionsgruppen Skaraborg för 1992 och 1993 med verksamhet i Polen. ACCA auktoriserades för Vietnam under verksamhetsåret 1993/1994. ACCA:s verksamhet i Vietnam var föremål

¹⁰⁸ NIA, Verksamhetsberättelse 1 januari 1981–30 juni 1982, s. 9 ff.

¹⁰⁹ NIA, Verksamhetsberättelse 1981/1982, s. 5.

¹¹⁰ NIA, Villkor för auktorisation enligt lagen om internationell adoptionshjälp, 1983-03-29, dnr 69:101/83.

för provning vid tre tillfällen under verksamhetsåret 1994/95. Eftersom det varit oklart på vilket sätt barn blev tillgängliga för adoption i Vietnam besökte företrädare för NIA Vietnam samt hade flera överläggningar med ACCA. Följden blev att ACCA:s verksamhet begränsades tills vidare.¹¹¹

Grunder för nekad auktorisation under de första åren

NIA avslog också några auktorisationsansökningar. I ett fall avslogs ansökan om auktorisation eftersom sökanden inte uppfyllde kriteriet att ha adoptionshjälp som huvudsaklig verksamhet. I några fall beslutades om avslag på grund av att sammanslutningen inte ansågs uppfylla kraven på att arbeta på ett sakkunnigt och omdömesgillt sätt. Några sökande beviljades auktorisation men fick avslag för vissa länder. Orsakerna till avslagen var antingen landets allmänna inställning till adoption eller att sammanslutningen inte kunde redovisa någon samarbetskontakt i det aktuella landet. Flera ansökningar avslogs med motiveringen att det redan fanns flera svenska sammanslutningar med verksamhet i de länder ansökan avsåg.¹¹²

3.4.8 Krav på godkännande av förmedlingsväg införs 1985 för att få ökad kontroll på de privata adoptionerna

Den arbetsgrupp som 1978 lämnade förslag på ny organisering föreslog också att det skulle vara obligatoriskt med förhandsbesked inför adoption och att det skulle göras en utredning av den kontakt som de sökande angav för att finna ett barn. Syftet var att komma till rätta med problemen med de privata adoptionerna.¹¹³

Ett krav på förhandsbesked infördes från den 1 januari 1985 då kommunernas socialnämnder fick i uppdrag att pröva tillförlitligheten av det förmedlingssätt den sökande avsåg att använda sig av för att komma i kontakt med ett barn för adoption. Lagändringen syftade till att göra adoptioner som skedde utan medverkan av auktoriserad sammanslutning säkrare. Socialnämnden fick möjlighet att vägra ge sitt medgivande till att ta emot ett utländskt barn

---

¹¹¹ NIA, Årsredovisning 1994/95, s. 12.

¹¹² NIA Dnr 60:48/81, NIA Dnr 60:298/81, NIA Dnr 60:184/84, Socialdepartementet S93/4570/J.

¹¹³ Ds 1978:6.

för adoption, om de befarade att barnet inte blivit tillgängligt för adoption på ett tillförlitligt sätt.

Lagändringen innebar också nya uppgifter för NIA. Socialnämnderna skulle inhämta yttrande avseende tillförlitligheten i förmedlingssättet från NIA om det inte var uppenbart obehövligt. Om de sökande uppgav att de skulle anlita en av NIA auktoriserad organisation behövde NIA inte höras. NIA:s yttrande krävdes inte heller om NIA:s sakkunskap uppenbarligen inte skulle tillföra utredningen något, till exempel när det rörde sig om ett släktingbarn. Den nya uppgiften innebar en ökad ärendemängd på NIA.

Socialnämnden blev skyldig att i sitt beslut om medgivande ange för vilket förmedlingssätt beslutet gällde. Om en svensk auktoriserad organisation skulle lämna förmedlingshjälp skulle beslutet utformas så att det gällde generellt för förmedling genom samtliga av NIA auktoriserade organisationer. Var det fråga om en privat adoption skulle däremot namnet på det förmedlande organet framgå av beslutet.¹¹⁴ I NIA:s uppdaterade handbok för socialnämnderna från 1986 framgår bland annat vilka underlag som socialnämnden skulle bifoga om den sökandes uppgivna förmedlingskontakt som underlag till NIA:s bedömning.¹¹⁵

3.4.9 Ett bidrag vid adoption av utländska barn införs 1989

I november 1985 tillsattes en utredning för att undersöka möjligheten att minska den enskildas kostnader i samband med adoption av barn från utlandet. Bakgrunden till att frågan utreddes var att kostnaderna för internationella adoptioner hade ökat och att det fanns en risk för att såväl ekonomiskt svaga grupper stängdes ute från möjligheten att adoptera som att adoptivbarn inte fick syskon. Utredningen bedömde att möjligheterna att minska kostnaderna var mycket begränsade men att vissa kostnadsposter skulle kunna minskas. Utredningen föreslog att ett bidrag om 5 000 kronor per barn skulle införas.¹¹⁶ Remissinstanserna var positiva till ett bidrag men flertalet förordade en högre nivå.

År 1989 infördes ett särskilt adoptionsbidrag genom lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn. Det bidrag

---

¹¹⁴ Prop. 1984/85:16 om vissa frågor rörande internationella adoptioner, s. 13.

¹¹⁵ NIA (1986) *Internationella adoptioner. Handbok för socialnämnder*, s. 22.

¹¹⁶ Ds S 1987:1 *Kostnader i samband med adoption av utländska barn*.

som infördes var skattefritt och skulle täcka 50 procent av genomsnittskostnaden för adoption från ursprungslandet, eller max 20 000 kronor.¹¹⁷

NIA fick med anledning av införandet av adoptionsbidraget också nya uppgifter. Utöver de tidigare uppgifterna skulle NIA följa utvecklingen av kostnaderna för adoptioner av utländska barn. NIA skulle också, enligt förordningen (SFS 1988:1464) om bidrag vid adoption av utländska barn, fastställa den genomsnittskostnad för olika ursprungsländer som skulle ligga till grund för beräkning av bidraget.¹¹⁸

Bidraget har efter införandet höjts kontinuerligt. År 1991 höjdes det maximala beloppet för adoptionsbidrag till 24 000 kronor.¹¹⁹

Den första juli 1997 ändrades adoptionsbidraget till ett fast belopp, oberoende av faktiska kostnader.¹²⁰ Anledningen var att kostnadsvariationen mellan olika länder var mycket mindre än vad som förutsågs när adoptionsbidraget infördes.¹²¹

År 2001 höjdes adoptionsbidraget till 40 000 kronor, vilket då motsvarade knappt 40 procent av den genomsnittliga totala adoptionskostnaden. Först genom lagändringar 2004 begränsades bidraget till adoptioner som förmedlades genom en auktoriserad adoptionsförmedling.¹²² Enligt regeringen medförde enskilda adoptioner inte samma höga administrativa kostnader som anlitaandet av en auktoriserad sammanslutning. Regeringen fann att det därför var motiverat att begränsa möjligheten till adoptionskostnadsbidrag till sådana adoptioner som skedde genom de auktoriserade sammanslutningarna.

År 2017 höjdes adoptionsbidraget till nuvarande 75 000 kronor.¹²³

---

¹¹⁷ Prop. 1988/89:3 om bidrag vid adoption av utländska barn.

¹¹⁸ Förordning (1988:1128) med instruktion för statens nämnd för internationella adoptionsfrågor.

¹¹⁹ Inspektionen för socialförsäkringen (2016), *Rapport 2016:9 Att adoptera – en ekonomisk fråga. En studie om adoptionsbidrag och ekonomiska förutsättningar för adoption*, s. 17.

¹²⁰ Adoptionsbidrag benämndes tidigare Adoptionskostnadsbidrag av Försäkringskassan. Begreppet ändrades i samband med att socialförsäkringsbalken trädde i kraft den 1 januari 2011. Lagens bestämmelser överfördes då till 21 kap. socialförsäkringsbalken.

¹²¹ Prop. 1996/97:91, s. 56.

¹²² Prop. 2003/04:131 *Internationella adoptionsfrågor*, s. 74 ff.

¹²³ Prop. 2016/17:1 *Budgetpropositionen för 2017* utgiftsområde 12.

3.5 Barnrättsperspektivet i adoptionsprocessen stärks 1990–2005

3.5.1 Sverige ratificerar barnkonventionen

Ett halvår efter det att FN:s generalförsamling antagit konventionen om barnets rättigheter, ratificerade Sverige konventionen genom ett beslut i riksdagen den 21 juni 1990.¹²⁴ Konventionen trädde i kraft i Sverige den 2 september 1990. Sveriges konventionsåtagande och folkrättsliga bundenhet innebar en skyldighet att förverkliga barnets rättigheter enligt barnkonventionen genom lagstiftningsåtgärder, administrativa åtgärder och andra åtgärder.

År 1996 tillsatte regeringen Barnkommittén som hade i uppgift att klarlägga hur barnkonventionens anda och innebörd kom till uttryck i svensk lagstiftning och praxis. I sitt betänkande konstaterade kommittén att svensk lagstiftning i huvudsak överensstämde med åtagandena i barnkonventionen. Den framhöll dock vikten av att bestämmelserna verkligen tillämpades och att konventionen genomfördes på alla nivåer i samhället.¹²⁵ År 1999 beslutade riksdagen att godkänna den av regeringen föreslagna strategin för att förverkliga barnkonventionen i Sverige.¹²⁶

Barnkonventionen inkorporerades i svensk rätt från den 1 januari 2020.¹²⁷

3.5.2 Adoptionslagstiftningsutredningen tillsätts efter begäran från NIA

År 1992 såg socialministern behov av en ny översyn av verksamheten med internationella adoptioner, lagen om internationell adoptionshjälp och socialtjänstlagens bestämmelser. Initiativet kom från NIA som 1991 tog fram en promemoria om verksamheten med internationella adoptionsfrågor med hemställan att regeringen skulle låta göra en översyn av verksamheten. NIA ansåg att myndighetens roll behövde stärkas, att tillsynsansvaret var splittrat och att det svenska

---

¹²⁴ Prop. 1989/90:107 om godkännande av barnkonventionen.

¹²⁵ SOU 1997:116 *Barnets bästa i främsta rummet*.

¹²⁶ Prop. 1997/98:182 *Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige*. År 2010 antog riksdagen en ny strategi för att stärka barnets rättigheter, se prop. 2009/10:232 *Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige*.

¹²⁷ Prop. 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter.

systemet var svårt att förstå för svenskar och än mer i utlandet. Vidare ansåg NIA att stödet till adoptionsorganisationerna behövde stärkas och villkoren för deras verksamhet ses över. Dessutom behövde möjligheterna att begränsa kostnadsutvecklingen för adoptioner undersökas.¹²⁸ I promemorian beskrev NIA att systemet där socialnämnderna kontrollerade förmedlingssättet vid privat adoption inte fungerade tillfredsställande. Det förekom inte sällan att privata adoptioner genomfördes med medgivande för auktoriserad organisation. Det förekom också att socialnämnder gav medgivande trots att NIA avstyrkt, eller att socialnämnden inte inhämtade yttrande från NIA – ibland efter påtryckningar från sökande – trots att det enligt lagen borde ha gjorts. Detta mönster hade blivit vanligare från 1988 och NIA såg det som ett resultat av att adoptionerna genom adoptionsorganisationerna hade minskat, vilket i sin tur berodde på att flera länder som till exempel Sydkorea och Indien hade fått bättre kontroll på adoptionerna till utlandet och också blivit bättre på att ta hand om sina barn nationellt. Det hade lett till ett ökat intresse bland sökande i Sverige att i stället adoptera på privat väg. NIA framförde att det var viktigt att möjligheterna att adoptera utan medverkan av adoptionsorganisationerna bevarades. Men det krävdes ökad kontroll av de enskilda adoptionerna och det skulle kunna uppnås genom att överföra ansvaret för att pröva tillförlitligheten i förmedlingssätt vid enskilda adoptioner till NIA som hade det övergripande ansvaret för de internationella adoptionsfrågorna.¹²⁹

Regeringen tillsatte 1992 en utredning med uppdrag att se över organisationen för internationella adoptioner.¹³⁰ En av uppgifterna var bland annat att stärka NIA:s kontroll när det gällde att upprätthålla en verksamhet med korrekta internationella adoptioner på hög etisk nivå till barnets bästa. Utredaren skulle också ta ställning till behov av lagändringar med anledning av FN:s barnkonvention och 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner. Utredningen föreslog i sitt slutbetänkande att Sverige så snart som möjligt skulle ratificera 1993 års Haagkonvention och inkorporera den i svensk rätt genom en särskild lag. Genom anslutning till konventionen skulle möjligheten till enskild adoption minska. Vidare föreslogs att NIA skulle pröva förmedlingssättets

---

¹²⁸ NIA, Verksamhetsberättelse 1990/91.

¹²⁹ NIA, Verksamheten med internationella adoptionsfrågor, 1991-05-29, dnr 1:178/91.

¹³⁰ SOU 1994:137 *Internationella adoptionsfrågor. 1993 års Haagkonvention m.m.*

tillförlitlighet vid enskilda adoptioner i stället för socialnämnderna. NIA och adoptionsorganisationerna skulle i sin tur inte ha rätt att överpröva socialnämndens beslut om adoptivsökandes lämplighet. Utredningen föreslog också ändringar i fördelningen av statsbidrag till adoptionsorganisationerna. Utredningen prövade men föreslog inte en obligatorisk föräldrautbildning.¹³¹

År 1995 infördes ett tillägg i dåvarande 4 kap. 6 § föräldrabalken om att vid bedömningen av om det är lämpligt att adoptionen äger rum, ska hänsyn tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad.¹³² NIA hade i sitt remissvar på den utredning som föregick lagändringen framfört att skyldigheten att klargöra barnets inställning borde innebära att en utredning alltid skulle inhämtas från barnets ursprungsland vid internationella adoptioner. I propositionen hänvisades till att den frågan skulle övervägas i samband med beredningen av Adoptionslagstiftningsutredningens betänkande.¹³³ Frågan behandlades emellertid inte i det betänkandet och inte heller i den efterföljande beredningen.

3.5.3 NIA tar fram nya riktlinjer för en mer systematiserad tillsyn

Nya riktlinjer för tillsynen

NIA beslutade 1995 att ta fram riktlinjer för en mer systematiserad tillsyn över de auktoriserade adoptionsorganisationerna. Riktlinjerna skulle användas inför auktorisation av enskilda organisationer och i samband med beslut om auktorisation skulle också en bedömning göras av organisationens verksamhet. På så sätt skulle tillsynen få ett tydligare innehåll med högre kvalitet och säkerhet och bättre kunna svara mot nämndens ansvar för barnens bästa och som företrädare för allmänhetens intresse. Formerna för tillsynen skulle bygga på NIA:s handbok för adoptionsorganisationer. De skulle sedan anpassas när Sverige ratificerat 1993 års Haagkonvention. Två frågor lyftes fram när det gällde granskning av organisationernas ekonomi: om organisationen på ett tillfredsställande sätt skiljde på adoptions-

---

¹³¹ SOU 1994:137.

¹³² Prop. 1994/95:224 *barns rätt att komma till tals*.

¹³³ Prop. 1994/95:224, s. 40 f.

verksamhet och till exempel biståndsverksamhet liksom hur kostnadsutvecklingen under den gångna auktorisationsperioden sett ut.¹³⁴

Tillsyns- och klagomålsärenden

Tillsynsärenden handlade om påpekanden eller ingripanden som NIA gjort gentemot en enskild organisation liksom organisationens åtgärder med anledning av detta. Antalet tillsynsärenden uppgick till mellan 12 och 27 per år, med undantag för 1995/96 då NIA hanterade 62 tillsynsärenden. NIA redovisade 1995–1997 också antalet tillsynsärenden av mer övergripande natur. 1995/96 hantlade NIA elva ärenden och 1997 sex ärenden. Ärendena handlade bland annat om principiella frågor som avgiftspolicy, sponsring och systematisk genomgång av hur organisationerna följt lagen.¹³⁵

Enskilda sökande av adoptionshjälp kunde också vända sig till tillsynsmyndigheten med klagomål på en organisation och dess adoptionsförmedling. Från 1994 och fram till 2014 uppgick antalet klagomål till 2–6 per år. Klagomålen handlade om bristande information, adoptionskostnader, kösystem, kvotering, barnbesked som inte stämte överens med medgivandet, organisationens handläggning och bemötande. NIA och MIA utredde ärendena och bedömde om det fanns grund för klagomålen.

Från 1999 tillkom en del i tillsynen av de auktoriserade organisationerna. NIA började då skicka ut en årlig enkät till familjer som fått barn för adoption genom adoptionsorganisation det föregående året. Syftet med enkäten var att få in familjernas synpunkter på organisationerna för att ge underlag för eventuella åtgärder från organisationernas sida.

Samhällsrepresentanternas avvecklas

Samhällsrepresentanterna avvecklades år 2000. Anledningen var att de auktoriserade organisationerna genom de lagändringar som gjordes i samband med Sveriges anslutning till 1993 års Haagkonvention inte längre skulle göra någon egen prövning av adoptanternas lämplighet. Lämplighetsprövningen låg fortsatt på kommunernas

---

¹³⁴ Underlag till NIA:s sammanträde 1995-08-22, p. 7, dnr 69/45/95.

¹³⁵ NIA:s verksamhetsberättelser 1990–1997. Verksamhetsberättelse 1995/96, s. 9.

socialnämnder med möjlighet för den enskilde att överklaga beslut till domstol. Därmed försvann samhällsrepresentanternas uppgift i organisationerna och det fanns inte längre skäl att förordna sådana.¹³⁶

Särskilt återrapporteringskrav 1995–1997

NIA fick 1995–1997 ett särskilt återrapporteringskrav i regleringsbrevet om att redovisa utvecklingen av verksamheten med internationella adoptioner i Sverige. Detta redovisades i en bilaga till årsredovisningen och innehöll en kort beskrivning av situationen i de länder varifrån barn kommit till Sverige för adoption. Knappt 20 länder beskrevs, bland annat vad gällde samarbetet med ursprungslandet, gällande lagstiftning liksom olika typer av problem som förekommit (även förekomst av oegentligheter redovisades). I bilagan gavs också en separat redogörelse för de svenska adoptionsorganisationernas verksamhet, utlandssamarbete och resor.¹³⁷ NIA tog även fram en promemoria med motsvarande information 2001.¹³⁸

Nytt verksamhetsmål för tillsynen införs 1999

År 1999 införde NIA ett nytt verksamhetsmål för verksamhetsområdet prövning och tillsyn. NIA skulle tillse att verksamheten med internationella adoptioner hade en hög etisk nivå, att barnets rättigheter och intressen kom i främsta rummet och att adoptionerna i Sverige skedde i enlighet med gällande lagstiftning i barnets ursprungsland och i Sverige.¹³⁹

---

¹³⁶ Prop. 2000/01:80, *Ny socialtjänstlag*, s. 107.

¹³⁷ NIA, Bilaga till NIA:s årsredovisning 1994/95, 1995/96 respektive 1997, Utvecklingen på adoptionsområdet i några länder, varifrån barn kommit till Sverige för adoption.

¹³⁸ NIA, PM april 2001, Historik och redovisning av utvecklingen på adoptionsområdet i några länder, varifrån barn kommit till Sverige för adoption t.o.m. 2000-12-31, dnr 52:79:135/07.

¹³⁹ NIA, Årsredovisning 1999, s. 9.

3.5.4 Lagen om internationell adoptionsförmedling (LIA) träder i kraft och Sverige tillträder Haagkonventionen

I februari 1997 kom regeringens proposition efter förslagen från Adoptionslagstiftningsutredningen.¹⁴⁰ Regeringen gjorde följande allmänna bedömning:

Adoptionsverksamheten fungerar i allt väsentligt väl i Sverige. Arbetsfördelningen mellan NIA, Socialstyrelsen, länsstyrelserna, kommunerna och adoptionsorganisationerna bör med något undantag förbli som den är. Adoptionsorganisationerna gör ett förtjänstfullt arbete. Deras självständighet och integritet är viktiga att bevara. Det gör att det finns anledning att vara återhållsam när det gäller regleringen av verksamheten med internationella adoptioner. Mot detta står att adoption är ett så viktigt inslag i människors liv att en hög grad av rättssäkerhet krävs vid behandlingen av adoptionsärenden. Det finns i dag en bra balans mellan dessa två principer. Det är angeläget att behålla denna balans.¹⁴¹

Den 1 juli 1997 ersattes lagen om internationell adoptionshjälp med lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling (LIA) och Sverige tillträdde 1993 års Haagkonvention genom lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner. Begreppet adoptionshjälp hade i lagen ersatts med adoptionsförmedling och avsåg adoptioner som gick genom auktoriserad sammanslutning. Adoptioner som genomfördes genom kontakter som enskilda personer själva skapat kallades enskilda adoptioner (tidigare privat adoption) och inordnades inte i begreppet adoptionsförmedling.

NIA blev centralmyndighet enligt konventionen. I propositionen skrev regeringen att NIA skulle tillse att verksamheten med internationella adoptioner hade en hög etisk nivå och att barnets rättigheter och intressen kom i främsta rummet.¹⁴² Detta uttrycktes dock inte i NIA:s instruktion. NIA formulerade 1997 ett eget övergripande mål för verksamheten som var att myndigheten skulle sträva efter att adoptioner skedde till barnets bästa och i enlighet med gällande lagstiftning i barnets ursprungsland och i Sverige.¹⁴³ Målet

---

¹⁴⁰ Prop. 1996/97:91 och SOU 1994:137.

¹⁴¹ Prop. 1996/97:91, s. 48.

¹⁴² Prop. 1996/97:91, s. 45.

¹⁴³ NIA, Årsredovisning 1997, s. 6.

omformulerades av NIA 1999 så att det överensstämde med det som regeringen uttryckt i propositionen.¹⁴⁴

Socialnämnden fick fortsatt ansvar för att fatta beslut om samtycke till att adoptionsförfarandet får fortsätta som konventionen kräver. I och med den nya lagen ändrades dock reglerna så att NIA i stället för socialnämnden skulle avgöra om förmedlingsvägen vid enskild adoption var godtagbar, eftersom NIA bedömdes ha bättre förutsättningar än socialnämnderna att bedöma förmedlingsvägar i andra länder.¹⁴⁵

I den nya lagen föreskrevs precis som tidigare att en auktorisation skulle vara tidsbegränsad och i beslutet om auktorisation skulle det anges vilka länder som sammanslutningens verksamhet avsåg. Auktorisationen fick även förenas med andra villkor, exempelvis vad gällde inbetalning av avgifter samt redovisning. Regeringen ansåg att det fanns skäl för att redovisningsprinciperna som sammanslutningarna tillämpade skulle vara likformiga så att de sökande som i propositionen också beskrevs som konsumenter, skulle kunna jämföra kostnaderna mellan olika organisationer.¹⁴⁶ Som underlag för auktorisationsbeslutet skulle sökanden inkomma med en redogörelse för sin verksamhet enligt lagens krav och upplysningar om vilka kontakter man skulle använda i landet samt uppgifter om kostnader för adoption genom kontakten.

NIA utfärdade nya villkor för de auktoriserade sammanslutningarna i samband med den nya lagens införande. Villkoren hade utarbetats tillsammans med sammanslutningarna.¹⁴⁷

3.5.5 NIA som centralmyndighet får ansvar att pröva och godkänna förmedlingsväg vid enskild adoption

LIA innebar att NIA tog över socialnämndens ansvar att pröva om förmedlingsvägen vid enskilda adoptioner var godtagbar. I samband med att NIA tog över beslutet slopades den individuella prövningen av förfarandet i de fall adoptionen förmedlades av en auktoriserad sammanslutning. De enskilda adoptionerna begränsades till särskilda fall där det inte framstod som nödvändigt att anlita en adoptions-

---

¹⁴⁴ NIA, Årsredovisning 1999, s. 9.

¹⁴⁵ Prop. 1996/97:91, s. 49 ff., 59, 78.

¹⁴⁶ Prop. 1996/97:91, s. 55.

¹⁴⁷ NIA:s årsredovisning 1997, s. 9.

organisation. Det kunde handla om att de tilltänkta adoptivföräldrarna och barnet var släkt eller hade en särskild relation redan före adoptionen. Enskild adoption kunde också godtas om de sökande hade särskild anknytning till ett visst land och därmed speciella skäl att vilja adoptera därifrån, till exempel om sökanden hade bott eller arbetat i ett visst land eller hade sitt ursprung där och ville adoptera ett barn från det landet.¹⁴⁸ I propositionen konstaterade regeringen följande:

De sökande som genom förslaget utesluts från möjligheten att adoptera enskilt, och som hänvisas till organisation, är de som i dag på egen hand letar fram ett barn i ett givarland och utan förmedling av en auktoriserad adoptionsorganisation genomför adoptionen. Sverige har i stort sett varit förskonat från skandaler kring adoptionsverksamheten. De oetiskt genomförda adoptioner som uppmärksammats internationellt har ofta handlat om enskilda adoptioner. Det finns alltså risker kopplade till denna typ av verksamhet. Mot denna bakgrund och med hänsyn tagen till effekterna av Haagkonventionen finner regeringen det rimligt att begränsa de enskilda adoptionerna på det sätt som föreslås här.¹⁴⁹

NIA menade att lagändringen innebar färre enskilda adoptioner och en högre grad av säkerhet i adoptionerna. Enligt NIA bidrog NIA:s beslut i ärenden om enskilda adoptioner till att det i samhället generellt såväl i Sverige som i barnens ursprungsländer fanns en positiv syn på internationella adoptioner.¹⁵⁰

3.5.6 Kommunernas uppdrag ändras när Sverige ratificerar 1993 års Haagkonvention

I samband med att Sverige ratificerade och implementerade Haagkonventionen 1997, genomfördes vissa ändringar i kommunernas uppdrag.

Socialnämnden skulle inte länge godkänna förmedlingsväg vid enskilda adoptioner, det gjorde i stället NIA. Giltighetstiden för medgivande att ta emot ett barn för adoption förlängdes till två år samtidigt som en skyldighet infördes för de sökande att anmäla om förändringar inträffat i förhållanden som kunde antas påverka beslutet om medgivande. Socialnämnden skulle kunna återkalla med-

---

¹⁴⁸ Prop. 1996/97:91, s. 62 ff. och 78.

¹⁴⁹ Prop. 1996/97:91, s. 63.

¹⁵⁰ NIA, Årsredovisning 1997, s. 15.

givandet om förutsättningar för det inte längre fanns. För att förtydliga kravet på adoptivföräldrarnas kunskaper inför adoptionen, och för att tillgodose konventionens krav, infördes även en skrivning i socialtjänstlagen om att medgivande endast fick lämnas om den eller de som vill adoptera hade tillfredsställande kunskaper om barn och deras behov och hade blivit informerade om den planerade adoptionens innebörd.

Socialnämnden skulle också, i enlighet med 1993 års Haagkonvention, lämna sitt samtycke till att adoptionsförfarandet fick fortsätta sedan de sökande utsetts som föräldrar till ett barn. Avseende samtycke till fortsatt adoptionsförfarande föreskrev konventionen (art. 17) att en sista avstämning av om förutsättningarna för adoption var uppfyllda skulle göras i respektive land innan ett barn fick överlämnas till de tilltänkta adoptanterna. Denna prövning aktualiserades först när ett visst barn i ursprungsstaten hade föreslagits för adoption till vissa sökande i mottagarlandet och de tilltänkta adoptanterna samtyckte till adoptionen. Därefter skulle beslut fattas i båda länderna om adoptionsförfarandet fick fortsätta. Förutom att prövningen i de berörda staterna avsåg en bedömning av de sökandes behörighet och lämplighet att adoptera det föreslagna barnet var det väsentligen fråga om en rättslig kontroll av att det inte fanns sådan bristande överensstämmelse mellan de berörda staternas lagar som kunde utgöra hinder för adoptionens genomförande.¹⁵¹

År 1998 infördes också en bestämmelse i 5 kap. 1 § SoL¹⁵² om en skyldighet för socialnämnden att i sin omsorg om barn och ungdom tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kunde finnas efter en genomförd adoption. Bestämmelsen omfattade inte vuxna adopterade.¹⁵³ Den infördes med anledning av att FN:s barnrättskommitté påtalat att Sverige saknade ett särskilt system för systematisk uppföljning av hur det faktiskt gick för adopterade barn från utlandet i svenska familjer. Kommittén rekommenderade att åtgärder borde vidtas för att närmare övervaka situationen för dessa barn.¹⁵⁴

---

¹⁵¹ Prop. 1996/97:91, s. 50 ff., s. 60–61, 72–73 och 91–92.

¹⁵² 18 kap. 10 § socialtjänstlagen (2025:000), senaste lydelse prop. 2024/25:89.

¹⁵³ Prop. 1996/97:91 s. 74 och prop. 1996/97:124 *Ändring i socialtjänstlagen* s. 176 f.

¹⁵⁴ SOU 1994:137 s. 136, 156 och 160. Prop. 1996/97:91, s. 73–74 och prop. 1996/97: 124, s. 176–177.

3.5.7 Tystnadsplikt och förmedlingsskyldighet införs för adoptionsorganisationerna

I samband med LIA:s införande noterades det att tystnadsplikt inte gällde för den som arbetade inom en adoptionsorganisation. De uppgifter som en adoptionsorganisation fick tillgång till i sin verksamhet kunde vara minst lika känsliga som de som en yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet inom socialtjänsten kunde få tillgång till. I 71 a § socialtjänstlagen (1980:620) föreskrevs tystnadsplikt för den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som avsåg insatser enligt socialtjänstlagen. En motsvarande bestämmelse om tystnadsplikt ansågs därför behöva införas för de auktoriserade adoptionsorganisationerna.

De auktoriserade sammanslutningarna blev enligt LIA skyldiga att tillhandahålla internationell adoptionsförmedling åt sökande som hade medgivande för adoption. Genom bestämmelsen fick organisationerna inte längre göra en ytterligare prövning av de sökandes lämplighet efter att en sådan gjorts av socialnämnden.¹⁵⁵

3.5.8 NIA konstaterar brister i möjligheten att avslå auktorisationsansökningar

I årsredovisningen för 2000 lyfte NIA under rubriken ”Viktiga principfrågor” ett antal punkter som gällde auktorisation. En handlade om ett behov av att kunna begränsa antalet auktoriserade organisationer. En annan handlade om möjligheten att dra in en auktorisation när en organisation inte fungerade tillfredsställande, och en tredje om vilka kriterier som skulle gälla för att NIA skulle kunna vägra en auktorisation.¹⁵⁶

I årsredovisningen för 2002 skrev NIA att myndigheten saknade möjlighet att avslå auktorisationsansökningar på andra grunder än de som framgick av LIA. Alla som sökte auktorisation och uppfyllde villkoren enligt lagen skulle kunna få det, även om det egentligen inte skulle vara till någon nytta för samhället, de sökande familjerna eller adoptionsverksamheten i dess helhet. NIA kunde inte heller avslå en ansökan avseende förmedling från ett visst land med hänvisning till landets regler som man hade försökt göra i ett fall. NIA

---

¹⁵⁵ Prop. 1996/97:91 s. 75.

¹⁵⁶ NIA, Årsredovisning 2000, s. 16.

kunde inte heller avslå en ansökan med hänvisning till att flera sammanslutningar genom auktorisation då skulle arbeta i samma land. NIA påtalade dessa brister för Socialdepartementet som konstaterade att det var frågor som skulle komma att behandlas i den utredning som 2001 tillsatts för att se över verksamheten med internationella adoptioner.¹⁵⁷

Även i 2003 års årsredovisning lyfte NIA de sedan tidigare påpekade bristerna i lagstiftningen om auktorisationsförfarandet. 2003 års adoptionsutredning innehöll enligt NIA bestämmelser som syftade till att förstärka auktorisationsförfarandet med tydligare villkor för auktorisation. NIA ansåg dock att vissa av dessa bestämmelser skulle kunna medföra att adoptionsverksamheten tvingades upphöra med hänvisning bland annat till krav på redovisning av kostnader. En fråga NIA ställdes inför var i vilken utsträckning staten kunde ingripa i och begränsa frivilliga organisationers arbete. NIA kunde inte avslå ansökningar med hänvisning till att det inte vore effektivt att flera organisationer var verksamma i samma land. NIA kunde inte heller neka en sammanslutning auktorisation för flera länder även om sammanslutningen enligt myndigheten skulle behöva koncentrera sin verksamhet i färre länder för att få stabilitet i verksamheten. NIA ansåg inte heller att lagstiftningen var tillräckligt tydlig vad gällde myndighetens möjlighet att neka en sammanslutning auktorisation.¹⁵⁸

3.6 Under 2000-talet skärps reglerna för auktorisation och tillsyn ytterligare

3.6.1 Utredningen om internationella adoptioner föreslår ny organisering och skärpt tillsyn av adoptionsverksamheten

I början av 2000-talet hade de internationella adoptionerna på nytt ökat i antal. Ungefär 1 000 barn adopterades från utlandet varje år. Regeringen bedömde med anledning av utvecklingen i Sverige och utomlands att det var lämpligt att ompröva vissa delar av regelsystemet för internationella adoptioner. En utredning tillsattes 2001. Utredningen om internationella adoptioner hade ett brett uppdrag

---

¹⁵⁷ NIA, Årsredovisning 2002, s. 10.

¹⁵⁸ NIA, Årsredovisning 2003, s. 15–16.

och skulle bland annat pröva möjligheten att stärka barnets rätt i adoptionsprocessen, analysera processen för auktorisation av adoptionsorganisationer, se över organisationen och styrningen av NIA och analysera kostnadsfrågor i samband med internationella adoptioner.¹⁵⁹

Utredningen kom med sitt slutbetänkande 2003. Utredningens slutsats var att NIA:s roll som tillsynsmyndighet var otydlig och att myndigheten hade för få tillsynsinstrument vilket försvårade en aktiv tillsyn. Otydliga auktorisationsvillkor gentemot de auktoriserade sammanslutningarna bidrog till detta. Bland annat pekade utredningen på att förhållandena i ett ursprungsland behövde kunna beaktas vid prövning av ett auktorisationsärende. Utredningen föreslog att villkoren för auktorisation skulle utökas för att säkerställa att den internationella adoptionsförmedlingen bedrevs utifrån ett etiskt förhållningssätt med fokus på barnets bästa. LIA behövde preciseras vad gällde vilka krav ett land och en kontakt skulle uppfylla för att anses vara lämpliga för adoptionssamarbete. Adoptionsmyndighetens tillsyn skulle stärkas genom rätten att inhämta upplysningar och begära rättelse från auktoriserade sammanslutningar. Myndighetens instruktion föreslogs ändras från uppgiften att "underlätta adoption i Sverige av utländska barn" till att "övervaka att de svenska auktoriserade sammanslutningarnas arbete med internationell adoptionsförmedling sker i enlighet med lag och principen om barnets bästa enligt barnkonventionen och 1993 års Haagkonvention samt på ett i övrigt etiskt godtagbart sätt". På så vis betonades myndighetens neutrala och oberoende tillsynsroll. Myndigheten föreslogs också få en mer aktiv roll internationellt i etiskt adoptionsanknutna frågor. För att åstadkomma detta krävdes enligt utredningen ökade resurser men också en renodling av verksamheten, bland annat genom att framhålla att alla involverade samhällsaktörer måste ta ansvar för sina adoptionsanknutna frågor. När det gällde adoptionsmyndighetens organisation föreslog utredningen att NIA skulle avvecklas som nämndmyndighet och att regeringen i stället inrättade en ny expertmyndighet för internationella adoptionsfrågor med ledningsform enrådgivningsmyndighet med insynsråd.¹⁶⁰

Utredningen analyserade också kostnader och biståndsverksamhet i samband med internationell adoption. De lyfte upp etiska

---

¹⁵⁹ Dir. 2001:93 Internationella adoptioner m.m.

¹⁶⁰ SOU 2003:49 *Adoption till vilket pris?*, s. 181 ff.

frågor och dilemman som var förenade med den internationella adoptionsverksamheten. Utredningen skrev:

I världen finns många barnlösa vuxna som längtar efter barn. I världen finns också många barn som saknar familj. Många vuxna vill ha ett så litet och friskt barn som möjligt. Eftersom de barnlösa vuxna är fler än de små, friska barn som är tillgängliga för adoption, uppstår en konkurrenssituation, där det finns en risk för att den som betalar mest också får de ur ett vuxenperspektiv mest "attraktiva" barnen, dvs. de små och friska barnen. (--) Så länge det finns fler vuxna som vill adoptera än "lämpliga" barn tillgängliga för adoption, kommer det att finnas en marknad för adoption, där ekonomiska medel har stor betydelse. Begreppet barnhandel innebär för de flesta att vuxna köper barn för att utnyttja dem på något otillbörligt sätt. Även om syftet i adoptions-sammanhang är en önskan att ge ett barn en familj, så finns det en uppenbar risk för att barnen blir brickor i ett ekonomiskt spel, som drivs av vuxnas barnlängtan och våra ekonomiska och sociala problem i ursprungsländerna. Ett sådant ekonomiskt spel måste kunna betecknas som en form av barnhandel.¹⁶¹

Utredningen skrev vidare:

När blivande föräldrar måste betala mer för adoptionen än vad de faktiska kostnaderna uppgår till, tenderar barn att bli en handelsvara. Även om det som betalas utöver de faktiska kostnaderna används till ett gott ändamål, får ett sådant bidrag aldrig bli ett villkor för att ett barn skall bli tillgängligt för adoption. I takt med att kostnaderna för adoption trissas upp i konkurrensen mellan olika mottagarländer, finns också en risk för att det i barnens ursprungsländer skapas ett beroende av inkomster som härrör från den internationella adoptionsverksamheten. När det är fråga om stora belopp som lämnas utöver ersättningar för de faktiska kostnaderna, kan det tänkas att det är mer ekonomiskt fördelaktigt att förmedla barn för internationell adoption än att förmedla barn för nationell adoption eller att placera barn i fosterhem. Internationella adoptioner kan i sådana fall hindra en positiv inhemsk utveckling, vilket inte är acceptabelt. Det finns också en risk för att internationella adoptioner bidrar till att bevara strukturer med en föråldrad kvinnoyn och en syn på utomäktenskapliga och funktionshindrade barn, som Sverige inte kan godta. En sådan utveckling kan inte under några förhållanden accepteras.¹⁶²

Utredningens slutsats var att Sverige måste ta ställning till vad som var etiskt försvarbart vad gällde kostnader och biståndsverksamhet i samband med internationell adoption och hur Sverige kunde agera

---

¹⁶¹ SOU 2003:49, s. 20–21.

¹⁶² SOU 2003:49, s. 21.

för att minska riskerna för handel med barn i samband med internationell adoption.¹⁶³

Utredningen analyserade också behovet av stöd för adopterade och adoptivfamiljer och lämnade förslag om förstärkt stöd och hjälp. Ett annat förslag var inrättade av ett nationellt forsknings- och kunskapscentrum för internationella adoptionsfrågor.

3.6.2 Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA) inrättas 2005

I april 2004 kom regeringens proposition med förslag som syftade till att stärka barnets rätt i adoptionsprocessen och där förslag till en ny adoptionsmyndighet ingick. Regeringen betonade betydelsen av en aktiv tillsyn med en hög grad av oberoende gentemot de auktoriserade sammanslutningarna samtidigt som adoptionsmyndigheten bedömdes ha en fortsatt viktig stödjande och informerande roll. Den nya myndighetens övergripande uppgift skulle vara att skapa en hög kvalitet i den internationella adoptionsverksamheten i Sverige. En stärkt auktorisationsprocess var en del i detta. Förslagen i propositionen innebar att Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) lades ned och ersattes med Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA).¹⁶⁴

Uppgifterna för den nya myndigheten MIA var i stora delar desamma som under NIA, dvs. att vara centralmyndighet enligt 1993 års Haagkonvention, fördela statsbidrag, följa den internationella utvecklingen på området, följa utvecklingen av kostnader, förhandla med myndigheter och organisationer i andra länder och bedriva informationsverksamhet. Tillsynsuppgiften hade dock förtydligats. MIA skulle övervaka att de svenska auktoriserade sammanslutningarnas arbete med internationell adoptionsförmedling skedde i enlighet med lag och principen om barnets bästa såsom denna kommit till uttryck i FN:s konvention om barnets rättigheter och i 1993 års Haagkonvention samt på ett etiskt godtagbart sätt i övrigt.¹⁶⁵

MIA som enrådighetsmyndighet leddes nu av en generaldirektör och hade ett insynsråd vars roll var att utöva insyn i verksamheten och ge myndighetschefen råd. Insynsrådet skulle bestå av högst sex

---

¹⁶³ SOU 2003:49 s. 20 ff. och s. 144 ff.

¹⁶⁴ Prop. 2003/04:131 *Internationella adoptionsfrågor*.

¹⁶⁵ Förordning (2004:1145) med instruktion för myndigheten för internationella adoptionsfrågor.

ledamöter och med generaldirektören som ordförande. Alla åtta anställda vid NIA, förutom den tidigare direktören, följde med till den nya myndigheten. MIA hade mellan 10–13 anställda, antalet årsarbetskrafter framgår dock inte.¹⁶⁶

3.6.3 LIA ändras i syfte att skärpa villkoren för auktorisation och tillsyn och det införs krav på dokumentation av förmedlingsverksamheten

Förslagen i regeringens proposition innebar också lagändringar i bland annat LIA, föräldrabalken och socialtjänstlagen som trädde i kraft 2005.

Skärpta auktorisationskrav och auktorisation i två led

Lagändringarna i LIA innebar skärpta och tydligare auktorisationskrav för att förmedla internationella adoptioner samt ökade tillsynsverktyg för adoptionsmyndigheten.

Auktorisationsprövningen ändrades från att endast beakta sammanslutningens verksamhet i Sverige till att ges i två led. Först skulle MIA pröva sammanslutningarnas förutsättningar att överhuvudtaget fungera som förmedlare av internationella adoptioner, så kallad sverigeauktorisation. En förutsättning för att erhålla auktorisation för verksamhet i Sverige var att annan eventuell verksamhet som bedrevs av en sammanslutning inte fick äventyra förtroendet för adoptionsverksamheten. I nästa led skulle MIA pröva lämpligheten för varje enskilt land som sammanslutningen ville verka i, så kallad landauktorisering. Av förarbetena framgick att de då gällande reglerna inte gjorde det möjligt att i samband med auktorisation beakta förhållanden i landet. Regeringen menade att detta inte var tillfredsställande eftersom de kontakter sammanslutningen samarbetade med i utlandet, landets lagstiftning och administration rörande internationell adoption och övriga förhållanden i landet hade avgörande betydelse för hur förmedlingsarbetet skulle fungera. För att säkerställa en etisk och transparent adoptionsverksamhet i Sverige och för att följa intentionerna i 1993 års Haagkonvention infördes därför en ny paragraf som angav vilka förutsättningar som ett land och

---

¹⁶⁶ MIA:s årsredovisningar.

en kontakt skulle uppfylla för att en auktoriserad sammanslutning skulle kunna inleda eller fortsätta ett adoptionssamarbete i ett specifikt land.¹⁶⁷

För att utlandsauktorisering skulle meddelas krävdes att landet hade en adoptionslagstiftning, eller annan tillförlitlig reglering av internationell adoption, som beaktade de grundläggande principerna för internationell adoption i barnkonventionen och 1993 års Haag-konvention. Vidare skulle det andra landet ha en fungerande administration för den internationella adoptionsverksamheten. Därmed skulle subsidiaritetsprincipen upprätthållas och de barn som lämnades för adoption skulle vara utredda så att det var klarlagt att de var tillgängliga för adoption.¹⁶⁸

Kravet på att auktorisering skulle vara lämpligt med hänsyn till omständigheterna i övrigt innebar att den utländska förmedlingsverksamheten skulle bedrivas seriöst och utan vinstintresse. Vidare skulle situationen i allmänhet i landet vara stabil. Det fick inte förekomma korruption som kunde påverka adoptionsverksamheten eller handel med barn. I denna bedömning skulle det enligt regeringen även vägas in om skadlig konkurrens om barnen kunde uppstå. Om en sammanslutning verkade i ett land kunde det vara olämpligt att en annan sammanslutning gavs auktorisering för det landet, om det fanns risk för att denna sammanslutning konkurrerade ut den sammanslutning som redan hade auktorisering för landet. Detta kunde till exempel vara fallet i länder där få barn var tillgängliga för adoption.

Det infördes också en skyldighet för MIA att samråda med den svenska utlandsmyndigheten i det andra landet och vid behov även med barnrättsorganisationer som verkade i det andra landet. Syftet var att säkerställa att adoptionsmyndigheten fick tillgång till objektiv information om förhållandena i ett ursprungsland. Auktorisering enligt första ledet gavs för högst fem år och enligt andra ledet för högst två år. Vidare infördes en skyldighet för de auktoriserade sammanslutningarna att skyndsamt meddela MIA sådana förändringar i sammanslutningens verksamhet i Sverige och i utlandet samt sådana förändringar i politiska, juridiska eller andra förhållanden i utlandet som kunde ha betydelse för förmedlingsverksamheten. Avseende ansökan om auktorisering för förmedlingsverksamhet i ett annat land skulle sammanslutningen lämna upplysningar om verk-

---

¹⁶⁷ Prop. 2003/04:131, s. 38 f.

¹⁶⁸ MIA:s årsredovisning för 2006, s. 5.

samheten i respektive land (senare kallat landrapporter), förmedlingskontakter, sammanslutningens representanter, lagstiftning och administration i landet, eventuellt utvecklingssamarbete, bistånd eller annat stöd samt sammanslutningens kostnader för verksamheten i landet.¹⁶⁹

De brister som NIA påpekat avseende möjligheten att begränsa antalet sammanslutningar med verksamhet i enskilda länder beaktades i viss utsträckning av lagstiftaren. Det infördes en bestämmelse i LIA enligt vilken en förutsättning för utlandsauktorisering skulle vara att det med hänsyn till kostnadsbilden, balansen mellan de svenska sammanslutningarna (vilket kom att kallas balanskravet) och omständigheterna i övrigt bedömdes som lämpligt att sammanslutningen inledde eller fortsatte ett adoptionssamarbete i det andra landet. Balanskravet infördes eftersom regeringen ansåg att det skulle vara gynnsamt med mer jämnstora sammanslutningar i Sverige. I detta låg att myndigheten skulle underlätta för de mindre sammanslutningarna att växa, om de önskade det. Vid beslut om auktorisation skulle adoptionsmyndigheten enligt regeringen eftersträva en bättre balans i storlek mellan de svenska sammanslutningarna.¹⁷⁰

MIA beslutar om nya auktorisationsvillkor

MIA beslutade under 2005 om nya villkor för auktoriserade sammanslutningar enligt lagen om internationell adoptionsförmedling. Dessa ersatte de villkor som NIA hade utfärdat 1997. MIA utarbetade också auktorisationsblanketter som skulle användas vid ansökan. Till dessa skulle sökanden bifoga verksamhetsplan med budget, stadgar, senaste årsmötesprotokoll, årsredovisning, en redogörelse för hur sammanslutningen tillgodosåg lagens krav på sakkunskap i adoptionsförmedling och en handlingsplan för hur sammanslutningen skulle hantera ansökningsavgifter samt hur sammanslutningen skulle säkerställa att den hade medel för avveckling.¹⁷¹

När en organisation ansökte om auktorisation för verksamhet i visst land skulle den alltså lämna närmare upplysningar om organisationens verksamhet samt förhållandena i ursprungslandet. MIA begärde också i olika sammanhang in upplysningar från organisatio-

¹⁶⁹ Prop. 2003/04:131, s. 33 ff.

¹⁷⁰ Prop. 2003/04:131 s. 42 och prop. 2008/09:109 *Vissa internationella adoptionsfrågor*, s. 18.

¹⁷¹ MIA, Årsredovisning för 2005, s. 10.

nen i dessa hänseenden. MIA skaffade sig insyn i adoptionsverksamheten i ursprungsländerna genom rapporter från UD och internationella organ som FN och ISS. Vidare genomförde MIA i samverkan med andra mottagarländer tillsynsresor, hade möten med ansvariga handläggare på UD och samrådde i MIA:s insynsråd. Genom dessa åtgärder kunde MIA få en uppfattning om landet uppfyllde villkoren i LIA och aktuella konventioner på området.¹⁷² MIA hanterade risken för konkurrens mellan olika sammanslutningar som verkade i samma land genom att uppmana sammanslutningarna att inte samarbeta med samma barnhem.¹⁷³

Beslut om auktorisation

I början av 2000-talet hade fem adoptionsorganisationer auktorisation: AC, BFA, BV, FFIA och La Casa. Ytterligare tre organisationer beviljades auktorisation mellan 2002 och 2007: African Hope Adoptions (AHA), Stiftelsen Frösunda Solidaritet – Internationella Adoptioner och Stiftelsen Barn i Världen – Internationella adoptioner (SBIV).

MIA avslog under de första verksamhetsåren några auktorisationsansökningar. I ett fall avslogs auktorisationsansökan (Sverige-auktion) för att MIA bedömde att sammanslutningen inte skulle komma att förmedla adoptioner på ett sakkunnigt och omdömesgillt sätt. I några fall avslogs auktorisationsansökningar för enskilda länder. En ansökan avslogs på grund av att MIA bedömde att det aktuella landet inte hade en adoptionslagstiftning eller annan tillförlitlig reglering av internationell adoption som beaktade de grundläggande principerna för internationell adoption som de uttryckts i 1993 års Haagkonvention. En annan ansökan avslogs för att det redan fanns två sammanslutningar med verksamhet i det aktuella landet. Ytterligare en ansökan avslogs på grund av att MIA bedömde att situationen i landet med bland annat bristande administration medförde att det var olämpligt att inleda ett adoptions-samarbete med landet. Besluten överklagades av berörda sammanslutningar, men MIA:s beslut stod sig i högre instans. MIA bedömde att de adoptionsorganisationer som beviljats auktorisation höll hög

---

¹⁷² MIA, Årsredovisning för 2007, s. 5–6 och 10.

¹⁷³ MIA, Årsredovisning för 2006, s. 5.

kvalitet. I tillsynen uppmärksammades vissa problem, exempelvis att enskilda förmedlingskontakter fungerade olika väl i samma land. Auktorisationsbesluten bedömdes på så vis som alltför trubbiga och MIA framförde att det vore en fördel att kunna besluta om auktorisation för del av ett land eller för enskilda förmedlingskontakter.¹⁷⁴

Skärpta tillsynskrav

MIA fick som ny tillsynsmyndighet fler tillsynsinstrument, bland annat rätten att inspektera en auktoriserad sammanslutnings verksamhet, inhämta upplysningar och ta del av de handlingar som behövdes för tillsynen. En ny bestämmelse gav också MIA rätt att förelägga en auktoriserad sammanslutning att avhjälpa brister i förmedlingsverksamheten. Tillsynskraven på organisationernas löpande arbete, ekonomi och budget (även för enskilda länder) skärptes också. Exempelvis skulle budgeten för förmedlingsverksamheten skiljas från annan verksamhet. MIA tog i likhet med NIA fram årliga tillsynsrapporter för varje organisation. Förhållanden som behövde följas upp togs in i den årliga tillsynsplan som man beslutat att ta fram.¹⁷⁵

MIA redovisar för perioden 2005–2008 att myndigheten fått in ett fåtal överklaganden från enskilda som nekats adoptionshjälp. År 2007 inkom fem överklaganden som samtliga avsåg Vietnam.¹⁷⁶ MIA tog upp enkätundersökningen på nytt 2007 med syftet att få en uppfattning från familjerna själva om adoptionsorganisationernas arbete, information och bemötande.

MIA gjorde under perioden 2005–2014 drygt 35 resor och de redovisas som en del av tillsynen. För perioden 2005–2013 redovisar MIA situationen i vissa ursprungsländer i ett särskilt avsnitt i årsredovisningen. De länder som besökts genom tillsynsresor beskrivs kort liksom länder där det pågår förhandlingar om samarbete, där det skett förändringar i lagstiftning, krav på adoptioner eller där det förekommit problem i adoptionerna.

---

¹⁷⁴ MIA Årsredovisning för 2006 och 2007.

¹⁷⁵ MIA, Årsredovisning 2005, s. 10.

¹⁷⁶ MIA, Årsredovisning 2007.

3.6.4 Krav på kostnadsredovisning och åtskillnad på adoptionsförmedling och bistånd

Redovisning av kostnader i utlandet

År 1997 hade det i LIA införts en skyldighet för sammanslutningarna att redovisa kostnaderna i utlandet och hur de fördelade sig.¹⁷⁷ Genom 2005 års reform av lagen förtydligades detta krav. Det skulle tydligt framgå hur avgifterna användes av den utländska förmedlingskontakten så att det stod klart vad adoptivföräldrarna betalade för. För att adoptionsmyndigheten skulle kunna bedöma om kostnaderna kunde anses rimliga skulle den ekonomiska redovisningen vara så pass detaljerad att det framgick vilka kostnader som var direkt avhängiga adoptionen och vilka kostnader som avsåg annat.¹⁷⁸ Både NIA och adoptionsorganisationerna hade i sina remissvar framfört att det inte var möjligt att få fram så specificerade och väl underbyggda redovisningar för varje adoptionsland som utredningen ansåg nödvändigt. Regeringen uttryckte förståelse för att den nya bestämmelsen ställde delvis nya krav på förmedlingskontakterna i ursprungsländerna och menade att kraven skulle ses som långsiktiga mål att sträva efter. Adoptionsorganisationerna skulle successivt kunna ställa krav på ökad öppenhet och specificering av kostnaderna i utlandet. Om sammanslutningen av olika skäl inte kunde följa myndighetens anvisningar kunde det, enligt regeringens mening, innebära att denna förmedlingskontakt var olämplig att samarbeta med.¹⁷⁹ 2003 års adoptionsutredning hade föreslagit att utvecklingen skulle gå mot att den del av kostnaden som avsåg annat än faktiska kostnader för adoptionen (genomsnittligt beräknade) successivt skulle minska och att den faktiska kostnaden för adoption skulle beräknas från och med tidpunkten då barnförslag lämnats. Regeringen menade dock att ersättning borde kunna ges för kostnader knutna till barnet även innan barnförslaget kommit och att det dessutom var rimligt att ge en viss ersättning till ett barnhem för de barn som var kvar på barnhemmet.¹⁸⁰

---

¹⁷⁷ Prop. 1996/97:91, s. 54.

¹⁷⁸ SOU 2003 :49, prop. 2003/04 :131, s. 39.

¹⁷⁹ Prop. 2003/04:131, s. 39 f.

¹⁸⁰ Prop. 2003/04:131, s. 40.

Adoptionsförmedling och bistånd ska skiljas åt

Det infördes 2005 även en bestämmelse i LIA om att eventuell annan verksamhet som en sammanslutning bedrev inte fick äventyra förtroendet för adoptionsverksamheten. Anledningen var att många sammanslutningar också bedrev biståndsverksamhet. Biståndsverksamheten fick inte uppfattas som en betalning för adoptionsverksamheten. I propositionen stod att det inte, som några av remissinstanserna befarade, innebar att sammanslutningarna inte skulle tillåtas att ha biståndsverksamhet i ursprungsländerna. Regeringen hade inget att invända mot att sammanslutningar också bedrev annan verksamhet än adoptionsförmedling under förutsättning att det var sådan personell och ekonomisk åtskillnad mellan verksamheterna, att förtroendet för adoptionsverksamheten inte äventyrades. NIA hade i sitt remissvar framfört att så länge sammanslutningarna arbetade med båda verksamheterna, var det varken möjligt eller särskilt effektivt att i alla lägen skilja på de personer som arbetade med adoption och bistånd. Regeringen menade dock att grundregeln skulle vara personell åtskillnad mellan verksamheterna både när det gällde sammanslutningens egen personal och när det gällde kontaktpersoner i utlandet men att undantag kunde göras om det i vissa situationer inte var möjligt.¹⁸¹

3.6.5 Adoptionsorganisationerna blir skyldiga att dokumentera adoptionsförmedlingen

Adoptionsorganisationerna blev genom 2005 års reform också skyldiga att dokumentera förmedlingsverksamheten och bevara dokumentationen så länge den kunde antas ha betydelse för den adopterade eller dennas närstående. Kopia av handlingar som avsåg viss adoption skulle skickas till den ansvariga socialnämnden. Den adopterade fick rätt att ta del av handlingar i det egna adoptionsärendet och handlingar som avsåg förmedlingsverksamheten i allmänhet i ursprungslandet under den period då adoptionen förmedlades. Även andra personer som handlingarna rörde fick rätt att ta del av dokumentationen, till exempel adoptivföräldrar eller den adopterades barn. Regleringen innebar en kodifiering av NIA:s krav från 1982 om att adoptionsorganisationerna skulle ta kopior på alla handlingar

---

¹⁸¹ Prop. 2003/04:131, s. 36 f.

med uppgifter om barnets ursprung och tidigare förhållanden och översända kopior till socialnämnden.¹⁸²

3.6.6 Obligatorisk föräldrautbildning införs

Den 1 januari 2005 infördes också nya krav i socialtjänstlagen (2001:453) på blivande adoptivföräldrar och deras möjligheter att få medgivande för internationell adoption. Lagändringarna innebar ett förtydligande av att medgivande endast fick lämnas om den sökande var lämpad att adoptera och en specificering av vilka kunskaper och egenskaper som socialnämnden skulle ta hänsyn till hos den sökande, samt ett krav på att den som ville adoptera barn från ett annat land skulle ha deltagit i föräldrautbildning som kommunen anvisat. Syftet med införande av föräldrautbildning var att öka de blivande adoptivföräldrarnas insikter och kunskaper om barn och barns behov. I förarbetena hänvisades till forskningsresultat som visade att det var angeläget att den som ville adoptera kände till adoptivbarns specifika sårbarhet och särskilda behov, och att de blivande adoptivföräldrarna måste kunna känna igen och vara förberedda på olika situationer som kunde uppstå under barnets uppväxt, och vara införstådda med möjligheterna att tidigt söka hjälp om svårigheter skulle uppstå.¹⁸³

3.6.7 Översyn av LIA leder till att MIA kan ge auktorisation för del av ett land

Möjlighet införs att ge auktorisation för del av ett land

År 2008 tillsattes en arbetsgrupp inom Socialdepartementet med uppdrag att se över vissa bestämmelser i LIA. Gruppen lämnade en promemoria med förslag samma år.¹⁸⁴ I januari 2009 kom en proposition med förslag till ändringar i 6 § och 6 a § LIA som gav möjlighet för MIA att ge en auktoriserad sammanslutning auktorisation för att arbeta med adoptionsförmedling i en viss del av ett annat

---

¹⁸² NIA. *Internationella adoptioner. Handbok för socialnämnder*. 1982, s. 53 och *Internationella adoptioner. Handbok för adoptionsorganisationer*. 1983, s. 18.

¹⁸³ Prop. 2003/04: 131, s. 17 och 57 ff.

¹⁸⁴ Ds 2008:44 *Vissa internationella adoptionsfrågor*.

land, eller med viss adoptionskontakt i ett land.¹⁸⁵ De nya reglerna infördes från den 1 juli 2009. Utöver möjligheten att ge begränsad landauktorisering skulle MIA:s bedömning av en auktoriserad sammanslutnings sidoverksamhet göras i det sammanhang som gällde för sammanslutningens auktorisering för ett visst land eller en viss del av ett annat land eller med en viss adoptionskontakt. För att MIA skulle bevilja auktorisering krävdes också att det stod klart att sammanslutningen skulle förmedla adoptioner på ett sakkunnigt och omdömesgillt sätt, utan vinstintresse och med barnets bästa som främsta riktmärke. Bestämmelsen som innehöll det s.k. balanskravet togs bort.¹⁸⁶ Regeringens bedömning var att balanskravet inte haft den betydelse som var avsedd när bestämmelsen infördes. Den ökade inte valfriheten mellan sammanslutningarna och medverkade inte heller till att de mindre sammanslutningarna kunde överleva.¹⁸⁷

Auktorisationsbeslut utifrån de nya reglerna

De nya reglerna började tillämpas av MIA 2009. MIA gav 2010 auktorisering för en viss adoptionskontakt i en del av ett land. I övrigt beslutade MIA att ge avslag för de två sammanslutningar som nyligen auktoriserats för ett antal länder. Anledningen var att MIA bedömde att organisationerna inte skulle kunna förmedla adoptioner på ett sakkunnigt och omdömesgillt sätt.¹⁸⁸ Ytterligare två nya sammanslutningar sökte om auktorisering men inte heller de beviljades auktorisering.¹⁸⁹

FFIA avslutade sin förmedlingsverksamhet 2014 och La Casa gjorde detsamma 2015. Från och med 2016 var därmed AC, BFA och BV de kvarstående sammanslutningarna.

---

¹⁸⁵ Prop. 2008/09:109, s. 11 ff.

¹⁸⁶ MIA, Årsredovisning för 2009, s. 18.

¹⁸⁷ Prop. 2008/09:109 s. 19.

¹⁸⁸ MIA, Årsredovisning för 2009, s. 18.

¹⁸⁹ MIA, Dnr 3.1.1:20/13 och 3.1.1:21/13 samt 3.1.1:57/13.

3.6.8 2008 års adoptionsutredning föreslår skärpta regler för enskild adoption

I november 2007 tillsatte regeringen en utredning som skulle göra en allmän översyn av reglerna om adoption i 4 kap. föräldrabalken. Utredningen skulle ta ställning till behovet av ändrade regler om domstolens prövning i ärenden om adoption i syfte att stärka barnperspektivet. I uppdraget ingick vidare att utreda vissa frågor om internationell adoption, bland annat behovet av åtgärder för att säkerställa barnets bästa i enskilda adoptioner. En allmän översyn av LIA skulle också göras.¹⁹⁰

Utredningen föreslog i sitt slutbetänkande 2009 att regelverket kring enskild adoption skulle stramas upp och göras mer enhetligt.¹⁹¹ Möjligheterna att få ett tillstånd till enskild adoption skulle begränsas till att gälla släktingbarn eller där det utifrån det personliga förhållandet mellan sökanden och barnet fanns särskild anledning att adoptera utan förmedling av en auktoriserad adoptionsorganisation. Som skäl för förslaget framförde utredningen att det generellt sett var bättre att en adoption förmedlades av en auktoriserad adoptionsammanslutning än att den gjordes som enskild adoption, bland annat eftersom utredningen många gånger var sämre vid enskild adoption. Ett tillstånd till enskild adoption skulle ges endast om ett medgivande lämnats för sökanden att ta emot barnet för adoption och det prövats att adoptionen var till barnets bästa. Utredningen föreslog att prövningen skulle flyttas från MIA till socialnämnden. Förslaget motiverades med att den kunskap om förmedlingssättets tillförlitlighet som fanns hos MIA inte behövdes om de enskilda adoptionerna endast skulle kunna avse ett på förhand känt barn.

Utredningens förslag kom att ligga till grund för lagändringar först 2018 och några ändringar avseende enskilda adoptioner gjordes inte.

3.6.9 MIA föreslår utökat uppdrag att erbjuda stöd för ursprung

År 2010 fick MIA ett högre anslag för att bland annat utveckla stödet till adopterade som sökte information om sin bakgrund och om förhållandena i ursprungsländerna. MIA avsåg att undersöka

---

¹⁹⁰ Dir. 2007:150 Modernare adoptionsregler.

¹⁹¹ SOU 2009:61 *Modernare adoptionsregler*.

vilken information som efterfrågades och vilken information som var möjlig att finna.¹⁹²

I en skrivelse till Socialdepartementet 2013 föreslog MIA att myndigheten skulle få ett utökat uppdrag att erbjuda stöd till adopterade som sökte sitt ursprung och att detta skulle regleras i MIA:s instruktion. Anledningen var att MIA bedömde att fler adopterade förväntades vilja söka sitt ursprung, att generella informationsinsatser inte var tillräckliga och att det fanns ett behov av praktisk hjälp och vägledning för ursprungssökning. Stödet skulle omfatta vägledning, att informera adopterade och deras familjer i Sverige, att förmedla kontakt till myndigheter och organisationer som kunde hjälpa de adopterade i ursprungsländerna, att hjälpa familjer i ursprungsländerna som sökte personer som adopterats till Sverige samt att verka för ett internationellt samarbete i ursprungsfrågor. Stödet skulle dock inte omfatta psykosocialt stöd. I stället föreslog MIA att myndigheten skulle verka för att psykosocialt stöd skulle kunna erbjudas i hela landet genom att samverka med olika aktörer.¹⁹³

3.7 Adoptionsverksamheten från 2015 till i dag

3.7.1 Ändrade förutsättningar för internationella adoptioner

Alltmer komplexa adoptionsprocesser innebär ökade krav på MIA, kommuner och adoptionsorganisationer

I årsredovisningarna för 2012–2013 lyfte MIA att den internationella adoptionsverksamheten genomgått en snabb och omfattande förändring. Samtidigt som antalet internationella adoptioner minskat i antal (65 procent på tio år) tog adoptionsprocesserna längre tid och blev alltmer komplicerade. Omfattande administrativa processer i ursprungsländerna var en bidragande orsak. De barn som adopterades internationellt hade i större omfattning än tidigare en funktionsnedsättning och svår social bakgrund vilket ställde högre krav på de adoptionssökande. Det blev svårare för adoptionsorganisationerna att finna en familj till barnen. Kraven ökade på kommuner och auktoriserade sammanslutningar samtidigt som det var svårare att upprätthålla kompetens och kapacitet när antalet adoptioner minskade.

---

¹⁹² MIA, Årsredovisning 2010, s. 34.

¹⁹³ MIA, 2013-03-27, Stöd till adopterade som söker sitt ursprung.

Enligt MIA påverkades myndighetens verksamhet genom ett ökat arbete med auktorisation, tillsyn och information. Fler ursprungsländer efterfrågade också bilaterala avtal med mottagarländerna, vilket även medförde en ökad arbetsbelastning för MIA. Myndigheten hänvisade till en pågående utredning i Danmark med uppdrag att göra en helhetsanalys av internationella adoptioner. Utredningen skulle belysa vilka länder Danmark skulle samarbeta med, organisationen av adoptionsförmedlingen, tillsyn, förberedelse av och stöd till adoptivfamiljer med mera. MIA bedömde att utredningen, som skulle vara klar 2014, var intressant även för Sverige.¹⁹⁴ MIA återkom till samma problematik och utmaningar i årsredovisningen för 2014.

Nya uppgifter och nytt namn för MIA

Socialdepartementet kom 2014 med en promemoria om samordnat ansvar för vissa familjefrågor. Detta som ett led i en större myndighetsöversyn inom vård- och omsorgssektorn. I promemorian föreslogs att MIA skulle bli ansvarig myndighet för vissa familjefrågor och byta namn till Myndigheten för familjerätt och adoption. Myndigheten skulle ombildas från den 1 mars 2015 genom att de uppgifter som Socialstyrelsen hade inom det familjerättsliga området överfördes till MIA. Myndigheten för familjerätt och adoption skulle också förvalta och utveckla den kunskapsbas som tagits fram inom ramen för den nationella strategin för föräldrastöd som Statens folkhälsoinstitut tidigare ansvarat för. När det gällde adoptioner föreslogs den nya myndigheten få ansvar för internationella och nationella adoptioner, inklusive förberedande stöd till adoptivföräldrar och uppföljning av genomförda adoptioner.¹⁹⁵

I 2015 års ekonomiska vårproposition¹⁹⁶ aviserade regeringen att man avsåg att samla det statliga ansvaret för vissa familjefrågor hos MIA. Beslutet var i enlighet med den överföring av medel från Socialstyrelsen respektive Folkhälsomyndigheten till MIA som riksdagen beslutat om. Syftet var att skapa en förbättrad, mer effektiv och ändamålsenlig statlig samordning avseende adoptioner, föräldrastöd och familjerätt inom socialtjänsten.¹⁹⁷

¹⁹⁴ MIA, Årsredovisning 2012 och Årsredovisning 2013, s. 4 ff.

¹⁹⁵ Ds 2014:17, *Samordnat ansvar för vissa familjefrågor*.

¹⁹⁶ Prop. 2014/15:100, budgetprop. s. 71.

¹⁹⁷ Bet. 2014/15:SoU1, rskr. 2014/15:71.

I budgetpropositionen 2015/16 hänvisade regeringen till de utmaningar inom den internationella adoptionsverksamheten som MIA lyft i årsredovisningarna. Med utgångspunkt i förslagen i Socialdepartementets promemoria från 2014 hade regeringen beslutat att samla det statliga ansvaret för vissa familjefrågor hos MIA genom beslut om ändring i förordningen (2007:1020) med instruktionen för MIA. Ändringen trädde i kraft den 1 september 2015 och MIA skulle byta namn till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. Genom att samla det statliga åtagandet hos en myndighet upphörde den tidigare uppdelningen av ansvaret inom den internationella adoptionsprocessen mellan Socialstyrelsen och MIA. Enligt regeringen skulle det skapa en mer sammanhållen adoptionsprocess där kompetens kunde samlas och resurser användas mer effektivt.¹⁹⁸

3.7.2 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF)

Nytt bredare uppdrag för MFoF

Den 1 september 2015 tog MIA över vissa barn- och familjerättsfrågor från Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten. Den 1 januari 2016 bytte MIA namn till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF). En ny instruktion för myndigheten trädde i kraft den 1 juni 2017.¹⁹⁹ Utöver de nytillkomna uppgifterna inom familjerättsliga frågor om vårdnad, boende och umgänge inom socialtjänsten och frågor om förebyggande stöd var uppgifterna inom internationella adoptioner till stor del desamma som tidigare. MFoF övertog dock 2020 det ansvar Socialstyrelsens haft sedan 1 januari 2005 för vägledning till socialtjänsten i handläggning av internationella adoptioner, såsom utredning och stöd som rör medgivande till adoption.²⁰⁰

MFoF ansvarar för de uppgifter som åligger myndigheten enligt 1993 års Haagkonvention, lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling, förordningen (2008:1239) om statsbidrag till auktoriserade adoptionssammanslutningar och till riksorganisationer för adopterade samt förordningen (2018:1296) om adoption i internatio-

---

¹⁹⁸ Prop. 2015/16:1 Utgiftsområde 9, s. 182 ff.

¹⁹⁹ Förordning (2017:292) med instruktion för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.

²⁰⁰ Förordning (SFS 2020:139) om ändring i förordningen (2017:292) med instruktion för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.

nella situationer. Precis som tidigare MIA ska MFoF särskilt övervaka att de svenska auktoriserade sammanslutningarnas arbete med internationell adoptionsförmedling sker i enlighet med lag och 1993 års Haagkonvention samt på ett i övrigt etiskt godtagbart sätt. Myndigheten ska följa den internationella utvecklingen och kostnader för adoption av utländska barn samt samla information i frågor som rör adoption av utländska barn. MFoF är fortsatt centralmyndighet enligt 1993 års Haagkonvention och auktoriserar och utövar tillsyn över adoptionsorganisationerna. Myndigheten prövar ärenden om enskild adoption och godkänner adoptioner som inte omfattas av 1993 års Haagkonvention. Med den nya instruktionen tillkom också uppdraget som officiell statistikmyndighet och myndigheten fick föreskriftsrätt.²⁰¹

MFoF genomför flera förändringar men ser behov av en översyn av adoptionsverksamheten som helhet

Under 2015 genomförde MFoF flera förändringar och åtgärder i verksamheten. En intern omorganisation gjordes för att inordna de familjerättsliga frågorna i verksamheten. Inom internationella adoptioner gjordes en översyn av arbetet med auktorisation och tillsyn och man införde ett nytt arbetssätt som innebar att tillsynen samordnades för att skapa möjlighet till fördjupad kunskap om adoptionsländerna. Myndigheten tog också fram en ny form av tillsynsrapport och tillsynsåterföring. Det nya arbetssättet skulle utvärderas under våren 2016.

MFoF såg dock fortsatt ett behov av att utreda hur verksamheten kunde anpassas till de gällande förhållandena för internationella adoptioner. Det handlade enligt MFoF bland annat om hur förmedlingsverksamheten skulle organiseras, hur förberedelse och stöd till adoptivfamiljer skulle ges, enskilda adoptioner, stöd till adopterade som söker sitt ursprung samt hur kompetensförsörjningen skulle säkras. I avvaktan på en översyn av adoptionsverksamheten beslutade MFoF att se över villkoren för auktorisation tillsammans med adoptionsorganisationerna. De nya villkoren beslutades våren 2017 och innebar att

---

²⁰¹ Förordning (2017:292) med instruktion för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. MFoF:s årsredovisning 2017.

Sverigeauktorisering beviljas för två år i stället för som tidigare för fyra år.²⁰²

MFoF:s tillsyn

MFoF har arbetat vidare på samma sätt som MIA med tillsynen av de auktoriserade organisationerna. Myndigheten har haft fortlöpande kontakt med adoptionsorganisationerna och granskat handlingar (styrelseprotokoll, ekonomisk redovisning, reserapporter, utlämnandeärenden) med syfte att säkerställa att organisationerna följer villkoren i sina auktoriseringar. MFoF har också gjort tillsynsbesök hos adoptionsorganisationerna och särskilt granskat samarbetsavtal med utländska kontaktpersoner, arbete med riskanalyser, former för utlämnade av handlingar och arkivering samt om organisationerna har planering och tillräckliga medel för avveckling. Granskningen har sammanställts i årliga tillsynsrapporter per organisation. MFoF gjorde 2017 en granskning av samtliga barnrapporter för de barn som under 2017 adopterats till Sverige genom auktoriserade adoptionsorganisationer.²⁰³ 2021 gjorde myndigheten en liknande granskning. Syftet var bland annat att se hur föräldrars samtycke till adoption, eller i förekommande fall behöriga myndigheters beslut, hade dokumenterats.²⁰⁴ MFoF arrangerade 2020 också en utbildning för de svenska adoptionsorganisationerna med fokus på risker för korruption i adoptionsprocessen där Institutet Mot Mutor (IMM) föreläste om hur korruption kan identifieras och motverkas.²⁰⁵

I myndighetens årliga tillsynsplan ingår även tillsynsresor till prioriterade länder. Tillsynsresor genomförs med syfte att säkerställa att adoptionsförmedlingen från ursprungsländer kan göras på ett lagligt och etiskt godtagbart sätt. MFoF beskriver inte vilka grunder som används för prioritering av länder.

MFoF konstaterar att utvecklingen inom internationella adoptioner innebär att bedömningen av barnets bästa har blivit alltmer komplex. Arbetet kräver en fördjupad granskning av förmedlingsarbetet i Sverige och i ursprungsländerna. MFoF konstaterar också

---

²⁰² MFoF, Årsredovisning 2015.

²⁰³ MFoF, Tillsyn barnrapporter januari 2018, 2017-12-20, dnr 3.3.6:19/18.

²⁰⁴ MFoF, Årsredovisning 2021, s. 36 ff.

²⁰⁵ MFoF, Årsredovisning 2020, s. 32.

att myndigheten måste ha ett mer aktivt utbyte med myndigheter och andra aktörer i både ursprungs- och mottagarländer.

MFoF får flera uppdrag från regeringen om internationella adoptioner

I regleringsbrevet för 2015 fick MIA i uppdrag att bedöma vilka kunskapsbehov och kunskapsluckor som var av störst strategisk betydelse för Sverige inom internationella adoptioner.²⁰⁶ MFoF skriver i sin redovisning av uppdraget att det finns ett antal angelägna forskningsområden för att få ökad kunskap om barnets bästa i internationell adoptionsverksamhet. Ett område handlar om den internationella adoptionsverksamhetens påverkan på barns rätt i deras ursprungs- länder. Här lyfts bland annat frågor om hur internationell adoptionsverksamhet påverkar ett lands barnskyddssystem kring omhändertagande av föräldralösa barn, under vilka förutsättningar det finns risk att verksamheten utnyttjas som täckmantel för handel med barn och hur den internationella adoptionsverksamheten påverkar synen på barn till ensamstående föräldrar och barn från minoritetsbefolkningar samt vilka tillvägagångssätt som gynnar en positiv social utveckling i ursprungsländer.²⁰⁷

MFoF fick också i uppdrag att analysera behovet av att utveckla den praktiska tillämpningen av FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) inom sina verksamhetsområden. Ett utvecklingsområde som identifierades var landbevakningen vid internationella adoptioner, där en ny modell för landbevakning togs fram utifrån tidigare granskningar av barnrapporter.²⁰⁸

MFoF omlokaliseras till Skellefteå och får flera regeringsuppdrag om stöd till adopterade

I juni 2017 beslutade regeringen att MFoF skulle omlokaliseras till Skellefteå. Omlokaliseringen skulle vara genomförd senast den 1 september 2018 och ske på ett sådant sätt att verksamheten fun-

---

²⁰⁶ Regleringsbrev för budgetåret 2015 avseende Myndigheten för internationella adoptionsfrågor.

²⁰⁷ MFoF, 2015-07-17, dnr 1.1.1:200/15, Redovisning av uppdrag om kunskapsbehov och kunskapsluckor.

²⁰⁸ MFoF, Årsredovisning 2019, dnr 1.2.1:270/20.

gerade effektivt med bibehållen kvalitet både på kort och lång sikt. Redan före omlokaliseringsbeslutet lyfte MFoF frågan om myndighetens dimensionering i förhållande till hur uppdraget utvecklats. MFoF beskrev i sin årsredovisning 2017 att omlokaliseringen tagit tid och kraft från verksamheten och att den medfört att utvecklingsarbetet inom MFoF avstannat. Myndigheten hade prioriterat de uppgifter som styrdes av lag och förordning, särskilt auktorisation, tillsyn och handläggning av ärenden avseende internationell adoption.²⁰⁹

År 2018 framkom uppgifter i media om oegentligheter inom den svenska internationella adoptionsverksamheten under 1970–1990-talen, framför allt i Chile. MFoF fick med anledning av detta ta emot och besvara frågor från adopterade, adoptivföräldrar och ursprungsföräldrar. MFoF hade också kontakt med myndigheter i Chile och Sri Lanka och deltog i olika internationella möten. MFoF framhöll att myndigheten inte hade i uppdrag att utreda uppgifter om oegentligheter men att man framfört till Socialdepartementet att Sverige borde utreda vilka åtgärder som staten bör vidta när det framkommer uppgifter om oegentligheter i den svenska internationella adoptionsverksamheten.²¹⁰

I regleringsbrevet 2020 fick MFoF i uppdrag att genomföra ett pilotprojekt med individuellt stöd till adopterade i samband med ursprungssökning.²¹¹ Samma år fick myndigheten också i uppdrag att tillhandahålla adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till målgruppen adopterade. MFoF slutredovisade uppdragen i början av 2022.²¹² Uppdragen har därefter förlängts.

MFoF fick i regleringsbrevet 2022 i uppdrag att vara nationell kontaktpunkt för frågor som rör oegentligheter inom internationella adoptioner. Myndigheten ska hänvisa till rätt aktör och erbjuda stöd och hjälp inom ramen för myndighetens ansvar. Som kontaktpunkt ska MFoF hålla sig uppdaterad om relevanta utredningar både i Sverige och internationellt, inklusive brottsutredningen i Chile om bortförande av barn och oegentligheter inom internationella adoptioner från landet under 1970–1990-talet. MFoF ska också informera sig om utmaningar och frågeställningar hos adopterade från Chile,

²⁰⁹ MFoF, Årsredovisning 2017 och Årsredovisning 2018.

²¹⁰ MFoF:s årsredovisning 2018.

²¹¹ Socialdepartementet, Regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, S2020/07380.

²¹² MFoF (2022), Pilotprojekt med individuellt stöd till internationellt adopterade vid ursprungssökning, Slutrapport januari 2022 och MFoF (2022). Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade, Slutrapport januari 2022.

men även hos adopterade med annat ursprung där det finns misstankar eller uppgifter om oegentligheter. Myndigheten ska aktivt sprida information om uppdragets funktion till berörda målgrupper i Sverige och internationellt till centralmyndigheter och andra aktörer som bedöms vara av betydelse. Uppdraget skulle genomföras under 2022–2023.²¹³ Även detta uppdrag har förlängts.

MFoF fick 2022 också i uppdrag att se över auktorisations- och tillsynsarbetet inom den internationella adoptionsverksamheten i syfte att ytterligare stärka rättssäkerheten och säkerställa barnets bästa i adoptionsprocessen. Myndigheten skulle utreda om befintliga resurser för auktorisation och tillsyn kunde användas på ett mer effektivt sätt för att uppnå syftet med uppdraget. Myndigheten skulle särskilt utreda eventuellt skärpta regler för auktorisation och vid behov ge förslag på nödvändiga författningsändringar.²¹⁴ MFoF redovisade uppdraget 2024.²¹⁵

3.7.3 Reform av adoptionslagstiftningen 2018

Nästan tio år efter 2008 års adoptionsutredning lämnade regeringen 2017 propositionen *Modernare adoptionsregler*.²¹⁶ År 2018 trädde en rad lagändringar i kraft och lagen (1971:796) om internationella rättsförhållanden rörande adoption ersattes av lagen (2018:1289) om adoption i internationella situationer (LAIS).

Nytt kapitel i föräldrabalken

Kapitel 4 i föräldrabalken om adoption fick en ny lydelse med bland annat en portalparagraf om barnets bästa i adoptionsärenden samt en lagfäst rätt för barnet att få information och möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör adoptionen. Fortsatt gällde att den som har fyllt 12 år endast får adopteras om han eller hon samtycker till adoptionen. Däremot togs undantaget från kravet på samtycke från ett barn under 16 år bort, om det skulle skada barnet att bli till-

---

²¹³ Socialdepartementet, Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, S2021/08111 (delvis).

²¹⁴ Socialdepartementet, Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, S2021/08111 (delvis).

²¹⁵ MFoF (2024), *Ytterligare stärka rättssäkerheten och säkerställa barnets bästa i adoptionsprocessen*, slutrapport för regeringsuppdrag S2023/02122, mars 2024.

²¹⁶ Prop. 2017/18:121 *Modernare adoptionsregler*.

frågat. Enligt regeringen speglade undantaget inte en modern syn på barns rättigheter och var inte i linje med barnets rätt till känedom om sitt ursprung.

När det gäller kravet på samtycke från vårdnadshavaren gjordes två förändringar. Dels infördes synnerliga skäl som ytterligare ett undantag från kravet på vårdnadshavarens samtycke, dels utvidgades kretsen av personer som kan lämna samtycke till adoption. Samtycke kan även lämnas av en tillfällig vårdnadshavare eller någon annan som på grund av lag eller sedvänja trätt i föräldrarnas ställe. Med att någon enligt lag eller sedvänja i en annan stat får anses ha trätt i föräldrarnas ställe avses fall då personen har ställning som vårdnadshavare för ett barn som inte har en annan vårdnadshavare. Utvidgningen av att samtycke inte krävs om det finns synnerliga skäl är avsett att tillämpas i särpräglade situationer då de övriga undantagen inte är tillämpliga men det ändå framstår som mycket angeläget att ett beslut om adoption fattas trots att föräldern inte har lämnat sitt samtycke. I förarbetena står att även om undantaget formellt är tillämpligt vid alla typer av adoptioner, är avsikten att det ska komma till användning framför allt vid internationell adoption. Syftet är att adoptioner som har bedömts lämpliga av myndigheterna i en annan stat inte ska hindras av svenska krav på samtycke som kanske inte motsvarar den andra statens regler samtidigt som det står klart att en adoption är till barnets bästa. Det händer till exempel att personer inte vill besvara förfrågningar om samtycke eller i övrigt delta i ett adoptionsförfarande på grund av risken för sociala konsekvenser om adoptionen blir känd. Om det i en sådan situation står klart att personen i fråga har fått information om adoptionsprocessen, kan skälen för att besluta om adoption väga mycket tungt. För att undantaget ska kunna tillämpas ska det i regel krävas att tämligen omfattande ansträngningar har gjorts för att utreda anledningen till att ett samtycke som uppfyller de svenska kraven inte har lämnats. Det bör vidare normalt vara en förutsättning att myndigheterna i ursprungsstaten har gjort bedömningen att adoptionen bör genomföras. Dessa förutsättningar kan antas bli uppfyllda i första hand om adoptionen förmedlas av en auktoriserad adoptionssammanslutning. Det kan inte uteslutas att förutsättningarna i något fall kan anses vara uppfyllda även vid en nationell adoption. Undantaget är dock inte avsett att användas för att generellt möjliggöra adoptioner där barnets föräldrar inte samtycker till en adoption utan i de fall då det i det

närmaste skulle framstå som stötande om adoptionen inte kunde komma till stånd.²¹⁷

Det infördes även en ny bestämmelse om att adoptivföräldrarna är skyldiga att berätta för barnet att han eller hon är adopterad. Samtidigt gavs möjlighet att adoptera på samma villkor som gifta par. Efter synpunkter från Lagrådet infördes en bestämmelse om domstolens utredningsskyldighet i adoptionsärenden. Bestämmelsen innebar ingen förändring i praktiken eftersom adoptionsärenden omfattas av lagen (1996:242) om domstolsärenden²¹⁸ men Lagrådet menade att utredningsskyldigheten är av så grundläggande betydelse för ett adoptionsbeslut att den bör framgå direkt av föräldrabalken. Förbudet mot ersättning vid adoption skärptes genom att reglerna om underhållsbidrag i form av ett engångsbelopp togs bort.

Socialnämndens utredningar

I syfte att avstyra olämpliga adoptioner i ett så tidigt skede som möjligt infördes från 2018 krav på en utvidgad medgivandeprövning vid adoption av ett känt barn. Sökandens lämplighet ska då prövas i förhållande till det enskilda barnet.²¹⁹ Giltighetstiden för ett medgivande att ta emot ett barn för adoption förlängdes från två till tre år.

Det infördes en ny bestämmelse gällande adoptionsutredningar. Det är inte längre socialnämnden som ska yttra sig till domstolen, utan en utredare som får socialnämndens uppdrag att genomföra adoptionsutredningen. Det är samma ordning som vid vårdnadsutredningar.

Regeringen avvisar förslag om att föräldrarnas samtycke ska prövas enligt ursprungslandets lag

I propositionen med förslag till modernare adoptionsregler avvisade regeringen Adoptionsutredningens förslag om att föräldrarnas samtycke till adoption skulle prövas enligt lagen i barnets ursprungsstat. Enligt regeringen skulle det innebära olika krav beroende på varifrån barnet kommer. Redan när Sverige tillträdde 1993 års Haagkonven-

---

²¹⁷ Prop. 2017/18:121 s. 150.

²¹⁸ 12 § lagen om domstolsärenden.

²¹⁹ Prop. 2017/18:121 s. 101 ff.

tion uppmärksammades att det just när det gäller föräldrarnas samtycke finns en risk för att lagen i ursprungsstaten inte stämmer överens med svenska regler och att det i ett sådant fall kan finnas anledning för den behöriga svenska myndigheten att vägra ge sitt tillstånd enligt konventionen.²²⁰

Regeringen ansåg när frågan åter aktualiserades 2018 att svensk lag ska gälla fullt ut vid prövningen av en ansökan om adoption i svensk domstol och att föräldrabalkens krav på samtycke även fortsättningsvis ska gälla vid internationella adoptioner. Regeringen ansåg emellertid att det strikta kravet på vårdnadshavarens samtycke i vissa fall kunde leda till resultat som inte är önskvärda. Om det trots ansträngningar visar sig omöjligt att komplettera utredningen med ett saknat samtycke samtidigt som det kan antas att föräldern samtycker till adoptionen kan det framstå som orimligt att adoptionen inte kan komma till stånd till följd av något som uppfattas som endast en formalitet. Det kan tänkas att en förälder inte vill besvara förfrågningar om samtycke eller i övrigt delta i ett adoptionsförfarande på grund av risken för sociala konsekvenser om adoptionen blir känd. Om det i en sådan situation står klart att personen i fråga har fått information om adoptionsprocessen, kan skälen för att besluta om adoption väga mycket tungt. Mot den bakgrunden infördes en ventil i lagstiftningen som innebar en möjlighet att besluta om adoption trots att det inte har lämnats ett samtycke som uppfyller de svenska kraven. Undantaget skulle kunna tillämpas om det fanns synnerliga skäl, framför allt när det skulle framstå som stötande om adoptionen inte kunde komma till stånd.²²¹

Nya bestämmelser i lagen om adoption i internationella situationer (LAIS)

2018 års reform av adoptionsregleringen innebar inte bara en ny lydelse av 4 kap. FB utan också att 1971 års lag (1971:796) om internationella rättsförhållanden rörande adoption ersattes med en ny lag, lagen (2018:1289) om adoption i internationella situationer (LAIS).

De nya bestämmelserna i LAIS innebar bland annat att svensk domstols behörighet att pröva adoptionsansökningar utökades så att ansökningar kan prövas här trots att ingen av sökandena har hem-

---

²²⁰ Prop. 1996/97:91 s. 67 f.

²²¹ Prop. 2017/18:121 s. 58 ff.

vist eller medborgarskap i Sverige om den ansökan gäller har sin hemvist i Sverige. Utländska adoptionsbeslut ska erkännas automatiskt i Sverige om beslutet meddelats eller gäller i den adopterades eller adoptivföräldrarnas hemviststat och det kan jämföras med en svensk adoption. MFoF kan besluta att ett utländskt adoptionsbeslut ska vara giltigt i Sverige trots att det inte uppfyller de allmänna kraven. MFoF får bara fatta ett sådant beslut om det finns synnerliga skäl. Det kan röra sig om situationer där det finns en rimlig förklaring till att reglerna inte har följts och det med hänsyn till barnets bästa skulle vara stötande om adoptionen inte erkändes i Sverige. Ett utländskt adoptionsbeslut som erkänns i Sverige har samma rättsverknningar som ett svenskt adoptionsbeslut.

3.7.4 Barnkonventionen blir svensk lag

Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen svensk lag genom lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. I regeringens proposition som föranledde inkorporeringen anförs att genom att barnkonventionen blir svensk lag kan barnkonventionens bestämmelser, med reservation för att alla bestämmelser inte är direkt tillämpliga i varje enskilt fall, läggas till grund för myndigheters beslut i mål och ärenden även när barnkonventionens bestämmelser inte uttryckligen framgår av annan lagstiftning.²²²

Artikel 21 i konventionen preciserar barnets rättigheter vid adoption. Staterna ska säkerställa att barnets bästa främst beaktas. Av förarbetena till artikeln framgår att det var viktigt att formuleringen tydligt hänvisade till barnets och inte föräldrarnas bästa. Inga andra intressen får ges större vikt än barnets bästa vid en adoption. Även subsidiaritetsprincipen som kom till uttryck redan i 1986 års FN-deklaration, bekräftades i barnkonventionen.

---

²²² Prop. 2017/18:186, s. 77.

4 Oegentligheter i adoptionsverksamheten i Chile

4.1 Uppdraget

Enligt direktiven ska Adoptionskommissionen klargöra förekomsten av eventuella oegentligheter inom Sveriges internationella adoptionsverksamhet och hur regeringen, berörda statliga myndigheter, kommuner, auktoriserade sammanslutningar, ideella organisationer och andra privata aktörer agerat och förhållit sig till eventuella oegentligheter utifrån respektive aktörs ansvar och roll.

Chile är inte ett av de största ursprungsländerna för internationellt adopterade personer i Sverige. Men adoptionerna från Chile har uppmärksammats under senare år på grund av påstådda och bevisade oegentligheter i verksamheten. Merparten av adoptionerna från Chile skedde under Pinochets militärdiktatur 1973 till 1990. I Chile pågår en brottsutredning gällande adoptionsverksamheten med särskilt fokus på diktaturtiden.

Vår granskning av adoptioner från Chile har omfattat dokumentation från myndigheter och Adoptionscentrum (AC) som är den enda adoptionsorganisation som förmedlat adoptioner från Chile. Vi har intervjuat företrädare för tillsynsmyndigheten samt verkssamma inom AC under olika perioder. Vi har också intervjuat personer som adopterats från Chile. Under ett besök i Chile hösten 2022 intervjuade vi även företrädare för myndigheter, organisationer, domstolar samt Chiles brottsutredning och Chiles parlamentariska kommission som utrett oegentligheter i internationella adoptioner. Vi träffade även familjer i Chile vars barn och syskon har adopterats till Sverige. Därtill har 97 adoptionsakter för barn som förmedlats via AC granskats från 1970-talet till 1990-talet. Adop-

tioner från Chile har granskats av såväl Chile som av andra länder som tagit emot barn från landet och vi har tagit del av de iakttagelser som andra gjort.

4.2 Bedömning

Utredarens bedömning: Vår granskning visar att det har förekommit oegentligheter i adoptionerna från Chile till Sverige under hela den tidsperiod som AC förmedlade adoptioner från Chile. Det handlar bland annat om bortförda barn (även benämnt som stulna eller kidnappade barn), avsaknad av frivilligt och informerat samtycke till adoption från barnets föräldrar, felaktiga uppgifter om barnens bakgrund och hur de blivit tillgängliga för adoption samt avsteg från den internationella adoptionsprocessen. Dessutom står det klart att svenska myndigheter och organisationer har accepterat förfaranden och agerat på sätt som försvårat och i vissa fall omöjliggjort en bedömning av om en adoption är till barnets bästa. Vi har vid vår granskning särskilt noterat följande:

- Barn från Chile har adopterats till Sverige utan frivilligt och informerat samtycke från barnets föräldrar. Barn har förmedlats för adoption till Sverige där barnets föräldrar fått besked om att deras barn har dött. Det har även förekommit att barn som lämnats för tillfällig vård på sjukhus eller barnhem har förmedlats för adoption till Sverige. Det finns även adoptioner där modern inte har förstått att hon skrivit på ett samtycke för adoption eller där hon pressats att lämna samtycke eller där någon annan än modern har lämnat barnet för adoption.
- I adoptionsdokumenten från Chile finns förhållandevis mycket information om barnens bakgrund, mödrarnas situation och varför barnet lämnats för adoption, bland annat genom det brev som AC:s representant och socialarbetare skickade till adoptivföräldrarna i Sverige. Det förekommer dock att denna information inte stämmer, främst avseende varför barnet lämnades för adoption.
- AC:s system med egna anställda socialarbetare som gjorde utredningar av barnens sociala situation åt de chilenska domstolarna medförde uppenbara risker för intressekonflikter.

Den svenska tillsynsmyndigheten NIA ifrågasatte inte denna organisation utan förlitade sig på att AC:s representant och de socialarbetare som hon anlidade hade förmåga att undvika oegentligheter. NIA reste inte till Chile någon gång under den tidsperiod då AC förmedlade barn till Sverige. Även AC:s kansli i Stockholm har haft begränsad insyn i verksamheten i Chile och förlitat sig på sin representant där. Sammantaget innebär detta att verksamheten har kunnat bedrivas utan extern insyn.

- AC utvecklade tidigt, tillsammans med det chilenska justitieministeriet, ett förfarande med vårdnadsöverflyttning i chilensk domstol till de blivande svenska adoptivföräldrarna som där efter kunde ta med barnet till Sverige och adoptera barnet i svensk domstol. I merparten av ärendena har det svenska adoptionsbeslutet inte registrerats i Chile vilket innebär att många adopterade personer inte är registrerade som utflyttade och adopterade i Chile.
- Det har i många fall gått mycket snabbt från det att barnet bedömts vara tillgängligt för adoption till dess att barnet anlät till Sverige. Det bör ha stått klart för de svenska aktörerna att det fanns stora risker för att barnets intressen inte skulle kunna utredas i en så snabb process.
- Adoption av barn från Chile beslutades fram till och med 1998 av svensk domstol med tillämpning av föräldrabalkens regler. Det innebär att samma lagkrav på samtycke har gällt vid adoption av barn från Chile som från Sverige. Trots det har svensk domstol inte säkerställt att det funnits samtycke till adoption från barnets föräldrar. Även om adoptivföräldrarna var vårdnadshavare för barnet och det därmed inte krävdes samtycke från föräldrarna borde dessa ha hörts i ärendet.
- Det förekommer att barn har registrerats med ett svenskt namn i de chilenska officiella registren före beslutet om vårdnadsöverflyttning i Chile (och före beslutet om adoption i Sverige). Förfarandet försvårar för den adopterade att söka sitt ursprung.
- Vi uppskattar att cirka hälften av de personer som har adopterats från Chile till Sverige kan tillhöra ett av Chiles urfolk. Ett barn som tillhör ett urfolk har rätt till särskilt skydd för

sina rättigheter. Trots att det var känt att det fanns en överrepresentation av barn som tillhörde ett av Chiles urfolk vidtogs inga åtgärder för att säkerställa deras rätt till sin identitet, sin kultur och sitt språk. Vidare medför det förhållandet att barn i vissa fall har registrerats med svenska namn i de chilenska officiella registren svårigheter för den adopterade personen att styrka sin tillhörighet som urfolk. Detta påverkar i sin tur deras möjligheter att återta sina särskilda urfolksrättigheter i Chile.

4.3 Sveriges adoptionsverksamhet i Chile

4.3.1 Drygt 2 200 barn har adopterats från Chile till Sverige

Chile är det sjätte största ursprungslandet för Sveriges internationella adoptioner. Totalt har 2 209 adoptioner genomförts från Chile till Sverige. 2 021 barn har förmedlats genom AC under perioden 1973–1992.¹ Från och med 1976 låg adoptionerna på ungefär 200 adoptioner per år. År 1982 sjönk antalet till cirka 130 barn per år, för att därefter stadigt sjunka och i princip upphöra 1993.

Det finns ingen sammanställning över antalet privata och enskilda adoptioner fram till 1993. Om man räknar bort de adoptioner som genomförts via AC från det totala antalet adoptioner från Chile framgår att knappt 160 privata och enskilda adoptioner genomförts fram till och med 1992. Antalet adoptioner från 1993 och fram till i dag uppgår till totalt ett drygt 30-tal. Samtliga är enskilda adoptioner.²

I tabell 4.1 redovisas antal adopterade barn från Chile per år 1973–1992.

¹ AC. *Adoptionscentrums verksamhet i Chile*, 2016-08-16, inkom till MFOF den 23 augusti 2016, dnr AD36:256:11/15.

² Förfrågningar om adoptivbarn från Chile har huvudsakligen kommit från familjer av chilensk härkomst.

Tabell 4.1 Antal adoptioner från Chile per år, 1973–1992

År	Antal adoptioner	År	Antal adoptioner	År	Antal adoptioner
1973	6	1981	179	1989	68
1974	17	1982	129	1990	45
1975	83	1983	126	1991	16
1976	189	1984	104	1992	7
1977	215	1985	99		
1978	214	1986	85		
1979	216	1987	70		
1980	175	1988	56		

Källa: MFOF.

Det totala antalet internationella adoptioner från Chile är oklart men uppskattningsvis har minst 20 000 barn adopterats internationellt under perioden 1960–1990.³ Organisationen Nos Buscamos⁴ uppskattar dock det totala antalet till 50 000 under perioden 1950 till 1990.⁵

4.4 Bakgrund till de internationella adoptionerna från Chile

4.4.1 Ekonomisk kris och militärdiktatur

Redan tidigt på 1900-talet lade Chile grunden till ett modernt välfärdssamhälle och var fram till och med 1973 Sydamerikas enda fungerande demokrati. Salvador Allende blev 1970 världens första demokratiskt valda marxistiska president. Hans regering genomförde förstatligande av bland annat utländska företag och banker och stora jordegendomar överlämnades till arbetarkooperativ. Detta ledde till att investerarna skrämdes bort och att kapital strömmade ut ur landet. Ökad konsumtion ledde till varubrist, prishöjningar och inflation. Arbetslösheten ökade. USA och andra länder drog in sitt ekonomiska bistånd till Chile och den chilenska staten fick inga lån i amerikanska storbanker. Landets opposition manade öppet

³ MFOF. *Reserapport Chile*. 22 juni 2022, dnr 2022:394, s. 7.

⁴ Nos Buscamos är en organisation som arbetar för att återförena adopterade personer från Chile med sina ursprungliga familjer.

⁵ National Institute of Human Rights (2023), *Annual Report 2023. Situation of Human Rights in Chile*, s. 365.

militären till handling vilket ledde till en militärkupp 1973. Efter kuppen förbjöds politiska partier och facklig verksamhet, och belägringstillstånd och sträng censur infördes. Drygt 3 000 människor dödades av regimen och tusentals greps på godtyckliga grunder, en del försvann och andra utsattes för tortyr. Oppositionella flydde landet, bland annat till Sverige. Juntan införde ett marknadsekonomiskt program med privatisering, nedskärningar i välfärden och satsning på frihandel.⁶ Den ekonomiska krisen ledde till att den sociala situationen var mycket svår för många familjer. Övergivna barn levde på gatan eller överlämnades för omvårdnad på barnhem. Av ett dokument som föreningen Chileadoption.se⁷ har lämnat till Adoptionskommissionen framgår att den chilenska regeringen uppskattade att det fanns 65 000 barn som levde i en "irreguljär situation" i Chile 1974. I dokumentet står att det är barn som ofta inte förstår spanska språket och chilenska seder och att de är en grogrund för marxister. Det beskrivs också att det förekommer korruption, misär och prostitution på barnhemmen och att situationen för dessa barn är dramatisk. Det behövde göras insatser på nationell nivå och med de resurser som krävs.⁸ I en artikel 1977 skrev Dagens Nyheter att av 17 000 barn i ett slumområde led över 60 procent av allvarlig undernäring. Barnadödligheten hade ökat med 18 procent. Enligt artikeln var regimen medveten om situationen och hade inrättat särskilda kliniker för barn men 9 av 20 barn dog på dessa vårdcentraler.⁹ Många tjänstemän i Chile såg internationell adoption som en lösning för dessa barn.

---

⁶ Avsnittet bygger på Utrikespolitiska institutet, Landguiden:

<https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/sydamerika/chile/>.

⁷ Föreningen Chileadoption.se bildades 2018 och arbetar bland annat för att medvetandegöra adopterade personer i Sverige och allmänheten om Chiles brottsutredning om olagliga adoptioner.

⁸ Republica de Chile. Junta de Gobierno. *Acta No 112.-a*. Dokumentet lämnat till Adoptionskommissionen från Chileadoption.se den 9 oktober 2024.

⁹ Dagens Nyheter. *Chiles ekonomi är bra säger juntan men... Barn svälter ihjäl. Stor nöd i slummen*. Publicerad 1977-07-17.

4.4.2 Inledningsvis var Chiles inställning till internationella adoptioner mycket restriktiv

AC inledde sina kontakter i landet 1970 och förde då samtal med justitieministeriet i Chile om hur adoptionsproceduren skulle se ut.¹⁰ Den chilenska regeringens inställning till internationella adoptioner var inledningsvis mycket restriktiv. Så här skrev den svenska ambassadören till en privatperson i mars 1973:

Enligt vad jag hittills hört är det ej lätt att för en utlänning som ej är bosatt i Chile att få adoptera ett barn. Skälet är att man anser sig ej få tillräcklig kontroll och att adoptioner till utlandet lätt får karaktär av barnhandel. Sedan är det många chilensare som vill adoptera barn och myndigheterna föredrar att barnen reserveras för dem.¹¹

Den restriktiva inställningen från politiskt håll delades emellertid inte alltid av de lokala myndigheterna och barnavårdsdomstolarna som såg adoption som en lösning för de barn som fanns på barnhem eller som levde under stor fattigdom med sina familjer. I en promemoria från AC 1978 står att AC:s ombud under årens lopp bearbetade myndigheterna i Chile, inte bara i Santiago utan runt om i landet, företrädesvis i södra Chile exempelvis i Rancagua-Temuco och Concepción. Detta arbete gav så småningom resultat och verksamheten ökade i omfattning.¹²

Enligt den chilenska historikern Karen Alfaro Monsalve ändrade den chilenska regeringen med tiden inställning till de internationella adoptionerna. År 1978 antog Chile en femårig nationell plan för barn (Plan Nacional de la Infancia) som administrerades av det chilenska justitieministeriet. Planen innebar att man började tala om social utsatthet. Att vara fattig ansågs vara att leva i en socialt utsatt situation även om barnet togs om hand av sina föräldrar. Genom denna nya barnpolitik kom adoption att spela en viktig roll inom det chilenska barnskyddssystemet.¹³ Enligt Alfaro fanns det även en politisk

---

¹⁰ A-C. Gudmundsson et al (2015), *Adopterad från annat land. Om samarbetet med barnens ursprungsländer*, s. 272 och AC. *Adoptionscentrums verksamhet i Chile, 2016-08-16*. Inkom till MFOF den 23 augusti 2016, dnr AD36:256:11/15.

¹¹ UD. Brev från den svenska ambassadören i Chile till en svensk privatperson den 12 mars 1973, 12/66 R 34 Vch.

¹² AC. *Chile*. 1978-09-12. E4 Chile Landpärm 1975–87.

¹³ Riksdagens andra kammare Chile (2019), *Rapport från den särskilda kommission som utreder de statliga organens agerande i samband med oegentligt förfarande i adoptions- och inskrivningsprocesserna gällande underåriga samt kontroll av dessas resa utomlands* (svensk översättning), s. 65.

vilja att avsevärt öka antalet adoptioner i syfte att förbättra den chilenska militärjuntans rykte.¹⁴

4.4.3 AC var först i Chile och deras adoptionsverksamhet blev modell för andra länder

AC:s verksamhet blev det första exemplet på internationell adoptionsförmedling som skedde i organiserad form från Chile och från början var AC ensamma om att förmedla barn från Chile.¹⁵ I ett brev från AC:s kansli i Stockholm till AC:s representant i Chile står att Chiles barnavårdsmyndighet, (Sename) sätter AC:s verksamhet som ett föredöme och modell för all annan verksamhet.¹⁶

4.5 Aktörer, reglering och den svenska adoptionsprocessen i Chile

4.5.1 AC är den enda auktoriserade sammanslutning som förmedlat adoptioner från Chile

En av de första internationella adoptionerna ska ha genomförts i mitten av 1960-talet av ett svenskt missionärspär som grundade ett barnhem i staden Lautaro, strax norr om Temuco i södra Chile. En mer organiserad adoptionsverksamhet kom dock i gång 1973 då AC förmedlade de första barnen till Sverige. AC är den enda svenska adoptionsorganisation som varit verksam i Chile. AC avslutade sin verksamhet i Chile 1992. Under perioden 2016 till 2019 hade AC återigen auktorisation för att arbeta med internationella adoptioner från Chile. Dock förmedlades inga adoptioner under den auktorisationsperioden.¹⁷

Barnen Framför Allt (BFA) hade auktorisation för adoptionsförmedling i Chile under perioden 2008 till 2011¹⁸ men förmedlade

---

¹⁴ K. Alfaro Monsalve och J. L. Morales (2021), *Chilean children adopted by Swedish families. Diplomatic proximity in times of Cold War (1973–1990)*. Translated by Erika Tanacs. Historia Crítica n.º 81 (2021): 71–94 och Riksdagens andra kammare Chile (2019). Se även Dagens Nyheter. *Pinochet använde adoptioner för att påverka Sverige*. Publicerad 2021-10-26.

¹⁵ AC. *Reserapport Chile 14–22 april 1990*. E4 Chile AC Landpärm 1975–87 och *PM om Adoptionscentrums verksamhet i Chile*. 2004-03-11.

¹⁶ AC. Brev till AC:s representant i Chile den 26 januari 1982. Korr Chile 1974–92.

¹⁷ MFoF. Årsredovisning 2016, 2017, 2018 och 2019.

¹⁸ MIA. Beslut den 3 februari 2009 med dnr 61:719/08 och beslut den 12 oktober 2009, dnr 61:533/09 nr 8.

inga adoptioner då de fick avslag på sin begäran om ackreditering från Chiles sida.¹⁹

Orsaker till att AC avslutade sin verksamhet i Chile

Enligt AC fanns det flera orsaker till att de 1992 avslutade sin verksamhet i Chile. Med tiden minskade antalet förmedlade barn till AC från domstolarna i Chile. Det berodde på att fler barn adopterades nationellt men också på att advokater som arbetade på uppdrag av enskilda familjer bedrev en uppsökande verksamhet direkt gentemot gravida eller nyförlösta mammor.²⁰ AC ville inte befatta sig med det sättet att arbeta.²¹ I en reserapport från AC 1990 står:

Från början var AC ensamma om att adoptera barn från Chile. Under senare år har efterfrågan från hela världen ökat otroligt. Vi är nu nästan helt utkonkurrerade. Intresset för inhemska adoptioner har ökat men utläningar har hittat vägar så att även chilensarna blir utan barn. Det är framför allt amerikaner, italienare och fransmän som ”köper” barn i Chile.²²

AC omorganiserade sin verksamhet i Sverige och allt högre krav ställdes på hur arbetet bedrevs och organiserades utomlands. AC önskade mer kontinuerlig och direkt kontakt med myndigheterna i varje land och att de resande familjerna skulle tas om hand på ett visst sätt. AC:s representant i Chile ansåg att kansliet inte förstod hur hon arbetade och hon ville inte heller att familjerna skulle resa till Chile för att hämta barnen eftersom hon menade att de inte förstod hur de skulle uppföra sig. Dialogen försvårades av att det sjunkande antalet adoptioner medförde att AC tvingades minska de fasta kostnaderna och säga upp personal. Representanten sades upp 1991 och fick därefter ersättning per ärende.²³

---

¹⁹ E-post från BFA 2023-01-30. Se även MIA. *Landrapport för Chile 2011-09-05*, inkom från BFA till MIA 2011-09-06, dnr 64:390:2/11.

²⁰ AC. *Adoptionscentrums verksamhet i Chile*, 2016-08-16, inkom till MFoF den 23 augusti 2016, dnr AD36:256:11/15.

²¹ A.-C. Gudmundsson et al (2015), s. 271–273, PM från AC, *Adoptionscentrums adoptionsverksamhet i Chile, 1971–1992* samt möte med tidigare anställda på AC den 6 september 2022.

²² AC. *Reserapport från Chile 14–22 april 1990*. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

²³ AC. *Adoptionscentrums verksamhet i Chile*, 2016-08-16, inkom till MFoF den 23 augusti 2016, dnr AD36:256:11/15.

4.5.2 Svenska myndigheters roll i adoptioner från Chile

Perioden 1966 till 1971 ansvarade Socialstyrelsen för att förmedla internationella adoptioner. Därefter låg ansvaret på den rådgivande nämnden inom Socialstyrelsen. År 1973 togs förmedlingsarbetet över av Nämnden för internationella adoptionsfrågor (NIA) inom Socialstyrelsen. Då slöts också ett samarbetsavtal mellan NIA och AC som bland annat innebar att AC svarade för kontakterna med myndigheter och institutioner i Chile. AC tog emot intresseanmälningar avseende adoptioner och lämnade information och assistans åt adoptionssökande. Då AC önskade förmedling av barn skulle AC göra skriftlig anhållan hos NIA:s förmedlingsutskott, läs mer i volym 2 kapitel 3. År 1979 tog AC över ansvaret för förmedlingsarbetet medan NIA ansvarade för tillsynen av verksamheten.

Under perioden 1985 till 1996 har kommunernas socialnämnder haft ansvar för att pröva tillförlitligheten av det förmedlingssätt den sökande avser att använda sig av vid enskild adoption. Yttrande skulle inhämtas från NIA. Sedan 1997 har NIA, MIA och därefter MFoF prövat om förmedlingssättet vid enskild adoption är godtagbart.

Fram till 1999 fattades beslut om adoption i svensk domstol. Sedan 1999 fattas beslutet om adoption i Chile innan barnet lämnar landet och MIA och därefter MFoF har prövat om det kan godkännas i Sverige.

Utrikesdepartementet och den svenska ambassaden i Chile har bistått Justitiedepartementet, NIA, MIA och därefter MFoF samt svenska domstolar med information om den chilenska adoptionslagstiftningen. Svenska ambassaden i Chile har beviljat barnet ett inresevisum till Sverige. När visumet gått ut beviljade Migrationsverket²⁴ barnet ett tillfälligt uppehållstillstånd i Sverige i avvaktan på svensk domstols beslut om adoption.

Sverige har inte haft något avtal om adoptioner med Chile

Trots försök från Sveriges sida har det aldrig ingåtts något avtal mellan länderna om ett samarbete om adoptioner. Av korrespondens mellan svenska ambassaden i Chile och svenska myndigheter framgår att AC:s representant i Chile bedrev ett intensivt arbete för att få till stånd ett sådant avtal. I februari 1974 ska till exempel

---

²⁴ Myndigheten hette fram till 1 juli 2000 Statens invandrarverk.

en domare från en barnavårdsdomstol i Chile, på uppdrag av det chilenska justitieministeriet, ha besökt Sverige i frågan.²⁵

4.5.3 Aktörer i Chile

Fram till 1988 sköttes hela adoptionsprocessen i Chile av domstolar eller notarius publicus. Det var dock många aktörer som på olika sätt deltog i adoptionsprocessen, till exempel socialarbetare, advokater, läkare, barnmorskor och nunnor.²⁶ Beslutet om adoption fattades av de lokala barn- och ungdomsdomstolarna (Juzgados de Menores) som hade särskilda socialarbetare knutna till sig. De hade i sin tur kontakt med socialarbetare som arbetade på sjukhusen och på barnhemmen.²⁷

Chiles barnavårdsmyndighet, Servicio Nacional de Menores (Sename), bildades 1979 men deras uppdrag omfattade inte adoption. Först 1988 fick Sename en viss roll i adoptionsprocessen genom att ta emot ansökningar från utländska adoptanter samt lämna ett yttrande till domstolen.²⁸ Sename skulle utreda om det fanns chilenska föräldrar som kunde adoptera barnet samt att de utländska adoptanterna uppfyllde sitt hemlands krav. Att de utländska adoptanterna uppfyllde hemlandets krav skulle verifieras av chilensk konsul i det landet.²⁹

Sedan 1999 får adoptioner endast handläggas av Mejor Niñez³⁰ (tidigare Sename) och de organisationer som är auktoriserade för att bedriva adoptionsprogram. Mejor Niñez ska föra nationella register över barn som är aktuella för adoption samt register över de personer som gått igenom processen och anses vara lämpliga som eventuella adoptanter.³¹

---

²⁵ UD. Brev från svenska ambassaden i Chile till Utrikesdepartementet den 30 januari 1974, R 34 Vch.

²⁶ Möte med Mejor Niñez i Santiago 2022-10-26.

²⁷ C. Lindgren (2010), *Internationell adoption i Sverige. Politik och praktik från sextital till nittital*, s. 110.

²⁸ Det var en anpassning till barnkonventionen som Chile ratificerade 1990.

²⁹ UD. Korrespondens om lagstiftningen från svenska ambassaden i Chile till NIA, juni 1988, R 34 Vch.

³⁰ Servicio de Protección Especializada a la Niñez y Adolescencia (Specialized Protection Service for Children and Adolescents).

³¹ Artikel 5 lag 19 620 från 1999.

4.5.4 Chiles adoptionslagstiftning före 1988

År 1934 antogs den första adoptionslagen i Chile.³² Den ersattes av en ny lag 1943.³³ Adoptionsformen var svag vilket innebar att adoptionen gav det adopterade barnet status som son eller dotter till adoptanterna utan att dess anknytning till den ursprungliga familjen upphörde. Informationen om de biologiska föräldrarna fanns kvar i det chilenska folkbokföringsregistret.

År 1965 kom en ny adoptionslag som var i kraft till 1988.³⁴ Den nya lagen innebar stark adoption och alla rättsliga band till de biologiska föräldrarna upphörde.³⁵ Vid stark adoption gällde sekretess för alla bakgrundsuppgifter och alla uppgifter som skulle kunna knyta den adopterade till de ursprungliga föräldrarna skulle förstöras när målet var avgjort.³⁶ Barn registrerades som födda i adoptivfamiljen och den första registreringen i folkbokföringen raderades.³⁷ För att ett barn skulle kunna adopteras krävdes att barn under sju år skulle ha varit i adoptantens vård i minst två år före adoptionen. För barn som fyllt sju år var vårdnadstiden fyra år.³⁸ Under prövotiden skulle barn och adoptanter bo tillsammans för att se att adoptionen var till barnets bästa. Adoption kunde ske av barn som var övergivna, föräldralösa, hade okända föräldrar eller barn till en av makarna (styvbarnsadoption).

Även barn som omhändertagits av offentliga eller privata institutioner kunde adopteras om deras föräldrar inte hade visat varaktigt och äkta intresse för dem.³⁹

Det fanns ingen särskild reglering för internationella adoptioner (den kom först 1988). Vid internationella adoptioner tillämpades en lag som reglerade skydd av minderåriga från 1967.⁴⁰ Barn- och ungdomsdomstolen i den region där barnet bodde utsåg de blivande adoptivföräldrarna till vårdnadshavare (tuicion) och meddelade dem tillstånd att föra barnet ut ur landet. De aktörer som var inblandade

---

³² Lag nr 5343 från 1934.

³³ Lag nr 7 613 från 1943.

³⁴ Lag nr 16 346 från 1965.

³⁵ Fortsatt gällde dock även lag nr 7 613 som reglerade svag adoption.

³⁶ Eftersom de barn som adopterades internationellt inte adopterades i Chile finns dock dessa bakgrundsuppgifter kvar i Chile.

³⁷ Möte med Mejor Niñez i Santiago 2022-10-26.

³⁸ Artikel 2 lag nr 16 346 från 1965.

³⁹ UD. Skrivelse från svenska ambassaden i Chile till Utrikesdepartementet den 21 november 1977, nr 223, R 34.

⁴⁰ Lag nr 16 618 från 1967.

i processen var domstolarna samt den chilenska folkbokföringsmyndigheten (Registro Civil).

4.5.5 1988 års adoptionslag

År 1988 ersattes 1965 års adoptionslag av en ny lag som även innehöll regler för internationella adoptioner.⁴¹ Syftet med den nya lagen var att spädbarn i första hand skulle adopteras nationellt och att främst äldre barn skulle komma i fråga för internationell adoption.⁴² Lagen reglerade både stark och svag adoption. Vid stark adoption måste barnet vara föräldralöst, ha okända föräldrar eller vara övergivet.⁴³ Barnet måste ha varit i adoptantens vård under minst sex månader utan avbrott före adoption.⁴⁴ Reglerna om sekretess ändrades vilket innebar att bakgrundsuppgifterna om adoptionen inte längre skulle förstöras utan bevaras hos den chilenska folkbokföringsmyndigheten. Både den adopterade och ursprungsföräldrarna kunde nu få tillgång till sina akter.⁴⁵

Vid internationell adoption lämnade barnet landet med ett utresetillstånd

För barn som skulle adopteras i ett annat land gällde fortsatt att barnet inte adopterades i Chile utan domstolarna meddelade ett utresetillstånd för barnet. Ett utresetillstånd kunde lämnas om ett barn var föräldralöst, hade okända föräldrar eller var övergivet. Frågan om barnet var övergivet prövades i ett särskilt beslut och gällde bland annat barn på barnhem om de lämnats där av föräldrar eller vårdnadshavare med klart uttalad avsikt att de skulle befrias från sina rättsliga skyldigheter gentemot barnet.⁴⁶ Sename fick en roll i adoptionsprocessen genom att alla ansökningar som gällde tillstånd för ett barn att lämna Chile skulle skickas till Sename som vidarebefordrade dem till domstolen tillsammans med ett yttrande om det var lämpligt att barnet lämnade landet.⁴⁷ När domstolen meddelat till-

⁴¹ Lag 18 703 från 1988.

⁴² Det var en anpassning till barnkonventionen som Chile ratificerade 1990.

⁴³ SOU 1989:100 *Adoptionsfrågor*, s. 113.

⁴⁴ Artikel 8 lag 18 703 från 1988.

⁴⁵ Möte med Mejor Niñez i Santiago 2022-10-26.

⁴⁶ SOU 1989:100, s. 113 f.

⁴⁷ E-post från Sename till MFOF den 12 februari 2018, dnr 4.2.2:1043/17 nr 17.

stånd för ett barn att lämna landet för att adopteras utomlands skulle respektive konsul se till att adoptionen genomfördes i utlandet. Den chilenska konsuln i mottagarlandet skulle bevaka att adoptionen kom till stånd och skicka en kopia av domen till Utrikesdepartementet i Chile. Utrikesdepartementet skulle i sin tur underrätta den chilenska folkbokföringsmyndigheten.⁴⁸ Från och med 1988 måste även de blivande adoptivföräldrarna resa till Chile för att själva underteckna sin adoptionsansökan i domstolen samt hämta barnet.⁴⁹

Subsidiaritetsprincipen infördes 1990

År 1990 ratificerade Chile FN:s barnkonvention och subsidiaritetsprincipen infördes i lagstiftningen. En adoptionsenhet bildades vid Sename som övertog förvaltningen av det statliga barnhemmet Casa Nacional del Niño i Santiago de Chile (härefter benämnt Santiago) som tidigare varit en privat institution inom kyrkan. Sename införde även ett program för att främja adoption inom landet och skapade adoptionsenheter för detta i några regioner.⁵⁰

4.5.6 Adoptionsbeslut i Chile från och med 1999

År 1999 ratificerade Chile 1993 års Haagkonvention och samma år trädde den nuvarande adoptionslagstiftningen i kraft.⁵¹ Lagen gör tydlig åtskillnad mellan nationell och internationell adoption.⁵² Adoptionen ska alltid genomföras i Chile, vilket innebär att från och med 1999 lämnar barnet alltid landet som adopterad.

Adoptioner får endast handläggas av Mejor Niñez och de organisationer som är auktoriserade för att bedriva adoptionsprogram. Adoptionsprocessen sker i två steg; det ena är före adoptionen och syftar till att förklara barnet aktuellt för adoption och det andra är själva adoptionsprocessen. Mejor Niñez ska föra nationella register över barn som är aktuella för adoption samt register över de personer

---

⁴⁸ Artikel 46 lag 18 703 från 1988.

⁴⁹ NIA. *Verksamhetsberättelse 1987/88*, 1988-10-19, dnr 1:341/88 och AC:s Reserapport Chile 16–25 maj 1989. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

⁵⁰ Riksdagens andra kammare Chile (2019), s. 39 f.

⁵¹ Lag 19 620 från 1999. Hösten 2022 behandlades ett förslag om att förändra lagen i kongressen.

⁵² National Institute of Human Rights (2023), s. 380.

som gått igenom processen och anses vara lämpliga som eventuella adoptanter.⁵³

Lagen ger den adopterade rätt att få del av alla sina adoptionsdokument. Kopior av domen eller bakgrunden till adoptionen kan dock endast lämnas ut efter domstolsbeslut, på begäran av den adopterade, adoptanterna eller deras anhöriga i rakt upp- eller nedstigande led.⁵⁴ Mejor Niñez ska ge stöd och rådgivning till adopterade som vill söka sitt ursprung.

År 2003 ratificerade Chile det fakultativa protokollet till barnkonventionen om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi.

4.5.7 Adoptionscentrums organisation i Chile

När AC inledde sina kontakter i Chile 1970 kom barn till Sverige både genom privata ombud och genom ett ombud som AC anlitate i Chile.⁵⁵ Eftersom AC:s ombud bodde 30 mil från Santiago och AC ville ha en kontakt i Santiago, tog de 1971 kontakt med en svensk kvinna som hjälpt sin syster samt ytterligare ett par familjer med adoption av chilenska barn.⁵⁶ Kvinnan hade kommit till Chile 1965 med sin svenska man men gifte sig 1971 med en chilensk man som arbetat som polischef i Santiago. AC inledde sitt arbete i Chile med ett litet kontor i den svenska kvinnans bostad.⁵⁷ I början bistod hon AC på frivillig basis men 1979 anställdes hon av AC och hade månadslön fram till 1991.⁵⁸ Kvinnan blev AC:s Latinamerika-representant och byggde under åren upp en omfattande adoptionsverksamhet med egna socialarbetare, fosterammor och en barnläkare. Det har cirkulerat uppgifter om att AC:s representant i Chile var anställd på den svenska ambassaden i Santiago och även omfattades av diplomatisk immunitet. UD har efter omfattande sökningar i alla UD:s arkiv inte hittat några uppgifter om att representanten varit anställd

⁵³ Artikel 5 lag 19 620 från 1999.

⁵⁴ Artikel 27 lag 19 620 från 1999.

⁵⁵ Före 1979 behövde enskilda personer bosatta i ett annat land inte något tillstånd från Socialstyrelsen för att förmedla barn till personer bosatta i Sverige.

⁵⁶ AC. *Rapport angående: bakgrund och nuvarande adoptionssituation i Chile, kontakt med Instituto Interamericano del Niño, Montevideo. Resa till Chile och Uruguay den 14.11–26.11 1975.* AC korr Chile 1974–92.

⁵⁷ AC:s representants stämningsansökan mot Chilevisión 2018. Adoptionskommissionen har beställt den svenska översättningen.

⁵⁸ AC. *Adoptionscentrums verksamhet i Chile*, 2016-08-16, inkom till MFoF den 23 augusti 2016, dnr AD36:256:11/15.

inom UD eller lokalt på ambassaden i Santiago. Det finns inte heller några uppgifter om att diplomatpass skulle ha utfärdats för henne.⁵⁹

AC:s verksamhet var koncentrerad till regionerna Auracania och Biobio

I en rapport från Chiles parlamentariska kommission om olagliga adoptioner (se avsnitt 4.6.2) framgår att många av de personer som har adopterats till Sverige kommer från regionen Auracania.⁶⁰ AC:s representant i Chile hade ett nära samarbete med huvuddomaren i Temuco som är centralort i regionen. De hade varit nära vänner sedan 1973.⁶¹ När AC:s representant i Chile startade adoptionsverksamheten samarbetade hon främst med domstolarna i Rancagua och Concepción.⁶² Concepción ligger i regionen Biobio. Senare tillkom även domstolarna i Valdivia, Talcahuano, Vina del Mar, Traiguen och Santiago.

Från början samarbetade domaren i Temuco enbart med AC men från mitten av 1980-talet började domaren förmedla barn för privat adoption till framför allt Schweiz och Belgien.⁶³ I slutet av 1980-talet upphörde AC:s samarbete med domstolen i Temuco. Enligt AC skyllde domaren på en skandal i Lautaro där en social-assistent blivit anklagad för handel med barn men AC menade att domaren ”favoriserade” norska Adopsjonsforum.⁶⁴

4.5.8 Särskilt om eskortverksamheten från Chile

AC hade ett avtal med SAS om eskort av barn från Chile. Enligt en tidigare SAS-anställd eskortvärdinna tog de emot barnen på flygplatsen i Santiago. Det var en svensk kvinna som lämnade över barnen.⁶⁵

---

⁵⁹ E-post från UD till Adoptionskommissionen 2023-01-23 och 2024-12-17.

⁶⁰ Riksdagens andra kammare Chile (2019), s. 79.

⁶¹ AC. Brev från AC:s representant i Chile till AC:s kansli i Stockholm den 16 oktober 1987. Korr Chile 1972–94.

⁶² AC. *Rapport angående bakgrund och nuvarande adoptionssituation i Chile, kontakt med Instituto Interamericano del Nino, Montevideo, resa till Chile och Uruguay den 14.11–26.11 1975*. 1975-12-15. Korr Chile 1974–92.

⁶³ Kopia på den chilenska brottsutredningens förhör med en tidigare domare vid barn- och ungdomsdomstolen i Temuco 2022-07-05.

⁶⁴ AC. *Reserapport Chile + Paraguay och Argentina 14–22 april 1990*. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

⁶⁵ Intervju med en tidigare eskortvärdinna på SAS 2023-08-29.

Av en reserapport från AC 1985 framgår att det var AC:s representant i Chile och en av AC:s anställda socialarbetare som följde med barnen till flygplatsen. Det förekom även att en av AC:s foster-mammor och hennes man reste med barnen till flygplatsen i de fall det inte var mer än två barn som reste.⁶⁶ Flygningen gick till Köpenhamn med mellanlandning i Lissabon. Varje eskortvärdinna eskorterade två barn. Det var blandad ålder på barnen från Chile, en del var mycket små medan andra var äldre.⁶⁷ I en reserapport från AC 1975 framgår att AC var den näst största kunden på SAS flygningar från Santiago till Stockholm.⁶⁸

Även AC:s representant och AC:s socialarbetare i Chile, förestandaren för barnhemmet i Lautaro och det svenska missionärsparet som grundade barnhemmet i Lautaro eskorterade barn från Chile. Det svenska missionärsparet ska till exempel vid ett tillfälle ha eskorterat åtta barn vid en resa.⁶⁹

År 1983 ställde Chile krav på att de blivande adoptivföräldrarna skulle komma till landet för att själva hämta barnet.⁷⁰ I praktiken förekom dock eskort av barn ända till 1988 då det infördes krav på de blivande adoptivföräldrarna att inställa sig i domstolen i Chile.⁷¹

NIA gav rekommendationer om eskortverksamheten 1983

I NIA:s första handbok till adoptionsorganisationerna 1983 står att vid val av eskort ska hänsyn tas till barnets bästa i första hand och ekonomiska hänsyn i andra hand. Då det gäller eskort av äldre barn bör, om möjligt, eskorten hjälpligt tala barnets språk. Den som skulle eskortera barn måste ha praktisk erfarenhet av barnavård samt resvana. Vidare framgår att en eskort inte skulle eskortera mer än två barn samtidigt.⁷²

---

⁶⁶ AC. *Rapport från resa till Chile 1985-02-01-1985-02-11*. 1985-02-19. AC E4 Chile Landpärm 1975-87.

⁶⁷ Intervju med en tidigare eskortvärdinna på SAS 2023-08-29.

⁶⁸ AC. *Rapport angående: bakgrund och nuvarande adoptionssituation i Chile, kontakt med Instituto Interamericano del Nino, Montevideo. Resa till Chile och Uruguay den 14.11-26.11 1975*. AC korr Chile 1974-92.

⁶⁹ NIA. Minnesanteckningar från kansliträff AC - NIA 22/8 1980 och Anteckningar förda vid kansliträff mellan AC och NIA 1980-08-21.

⁷⁰ NIA. *Verksamhetsberättelse för Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor, NIA, 1 juli 1982-30 juni 1983* och NIA Protokoll 1983-01-20.

⁷¹ AC. *Brev till blivande Chile-familjer*. Den 30 november 1988. AC E4 Chile Landpärm 1975-87.

⁷² NIA. *Internationella adoptioner. Handbok för adoptionsorganisationer*. 1983, s. 18.

4.6 Generellt om oegentligheter i Chiles adoptionsverksamhet

4.6.1 Inledning

Det har länge funnits misstankar och rykten om att barn stulits i adoptionssyfte i Chile under 1970- och 1980-talen. Det har även funnits uppgifter om att barn till oppositionella som mördats under Pinochets militärdiktatur, placerats på barnhem och sedan adopterats internationellt.⁷³ Under 1970-talet rapporterade chilensk media om ”skandalös trafik med chilenska småbarn” till bland annat Sverige. År 2017 sändes flera reportage om olagliga adoptioner på chilensk tv.

I detta avsnitt går vi igenom vad som framkommit generellt om oegentligheter i internationella adoptioner från Chile.

4.6.2 Tidigare utredningar av de internationella adoptionerna från Chile

Det har tidigare genomförts granskningar av de internationella adoptionerna från Chile av mottagarländerna Danmark och Schweiz. Norges pågående utredning granskar adoptionerna från Chile och ska slutredovisa i december 2025. Även i Chile har det vidtagits flera utredningar, se vidare nedan.

Brottsutredning om oegentligheter i internationella adoptioner från Chile

År 2017 fick domaren vid Chiles Högsta domstol, Mario Carozza Espinoza, uppdraget att utreda brott mot mänskliga rättigheter under militärdiktaturen i Chile. I sitt arbete som domare hade Carozza redan på 1980-talet kommit i kontakt med ärenden som rörde olagliga adoptioner. Det handlade om 600 beslagtagna adoptionsakter. De utreddes av olika anledningar inte vidare då, men Carozza tog upp ärendena på nytt som en del i sin utredning av brott mot mänskliga rättigheter under militärdiktaturen.⁷⁴ År 2018 beslutade reger-

---

⁷³ SHAW (Zurich University of Applied Sciences), (2023), *Hinweise auf illegale Adoptionen von Kindern aus zehn Herkunftsländern in der Schweiz, 1970er- bis 1990er-Jahre. Bestandesaufnahme zu Unterlagen im Schweizerischen Bundesarchiv*, s. 45.

⁷⁴ Möte med domare Mario Carozza Espinoza vid Högsta domstolen i Santiago 2022-10-25.

ingen att utöka uppdraget till att också omfatta misstankar om oegentligheter i samband med nationella och internationella adoptioner. Sommaren 2019 delades utredningen upp i två delar: en som fortsatt utreder brott mot mänskliga rättigheter under diktaturen, och en annan som utreder adoptionsverksamheten från 1970-talet och framåt. Domaren Jaime Balmaceda Errázuriz tillsattes för att leda den senare utredningen. I praktiken utförs arbetet under ledning av den chilenska utredningspolisen (PDI).⁷⁵ År 2015 träffade organisationen Nos Buscamos en av AC:s anställda socialarbetare och fick då tillgång till 700 adoptionsakter, varav 475 gällde Sverige. Nos Buscamos överlämnade dessa akter till brottsutredningen 2017.⁷⁶ Handlingarna innehöll bakgrundsinformation om de adopterade barnen, mödrarnas levnadsförhållanden, en lista över 29 socialarbetare och uppgifter om ekonomiska transaktioner.⁷⁷ Utöver dessa akter har chilensk polis beslagtagit ytterligare hundratals handlingar hemma hos en av de socialarbetare som hade uppdrag av AC där ytterligare 371 barn kunde identifieras.⁷⁸

Utredningsgruppen fokuserar på de chilenska myndigheternas arbete och ansvar när det gäller hur barn omhändertogs, hur bakgrundsutredningarna genomfördes, och på vilka grunder barnen förklarades tillgängliga för adoption i chilensk domstol.⁷⁹ Brotsrubriceringen är bortförande av minderårig.⁸⁰

I februari 2024 lämnade föreningen Chileadoption.se in en skrivelse till brottsutredningen där de uttryckte allvarlig oro över utredningsprocessen. Enligt Chileadoption.se följer brottsutredningen inte internationellt erkända krav på hur en brottsutredning ska genomföras. Av skrivelsen framgår att målsäganden har lämnat vittnesmål utan tillgång till juridiskt biträde och tolk och att ärenden har lagts ner utan att målsäganden informerats om det. Dessutom har utredningen lämnat ut känsliga personuppgifter till utomstående. Chileadoption.se menar att förtroendet för utredningen därigenom har

---

⁷⁵ Möte med domare Mario Carozza Espinoza vid Högsta domstolen i Santiago 2022-10-25.

⁷⁶ MFoF. E-post från svenska ambassaden i Chile till MFoF den 7 mars 2018, dnr 43.1:90:10/18.

⁷⁷ The Guardian. *I just needed to find my family': the scandal of Chile's stolen children*. Publicerad 2021-01-26.

⁷⁸ Chilean adoptees worldwide. *An update from Mr Mario Carroza, and his team of investigators about the current findings*. 2018. Se även The Guardian. *She was told her babies were dead. Instead they were sold abroad. What happened when she met them 40 years on?* Publicerad 2024-04-27.

⁷⁹ MFoF. *Ny information från brottsutredningen i Chile om internationella adoptioner den 25 januari 2019*.

⁸⁰ Möte med en företrädare för brottsutredningen i Santiago 2022-10-25.

minskat drastiskt och anser att den bör avbrytas.⁸¹ I april 2024 beslutade Högsta domstolen i Santiago att entlediga domare Balmaceda och från och med den 1 juli 2024 ledes arbetet av domaren Guillermo Eduardo de la Barra Dunner.⁸² Delar av utredningen fick då startas om.

I mars 2025 omfattade brottsutredningen 1 296 ärenden för perioden 1973 till 1998 varav 713 är vilande och 583 ärenden är aktiva. Vilande ärenden kan återupptas om det kommer fram nya bevis. Brottsutredningen har valt ut tio ”praxis-fall” för att illustrera olika tillvägagångssätt. I dessa fall finns bevis för brottsliga handlingar. Det pågår åtals- och skadestandsprocesser i några av dessa ärenden.⁸³

Chiles parlamentariska kommission

I november 2018 tillsatte Chiles parlament en kommission med uppdrag att utreda myndigheternas agerande i samband med eventuella oegentligheter vid adoptionsförfaranden under hela 1900-talet. Kommissionen har också gått igenom lagstiftningen under den aktuella tiden samt hur processen fungerade på till exempel sjukhus, barnhem och domstolar. Parlamentsledamoten Boris Barrera Moreno utsågs till föredragande ledamot. Kommissionen presenterade sina slutsatser i juli 2019. Kommissionen har som underlag för rapporten bland annat intervjuat ett stort antal offentliga och andra aktörer samt organisationer som företräder förstafamiljer och adopterade. Även enskilda personer har hörts.

Chiles parlamentariska kommission har konstaterat att hundratal barn olovligen tagits från sina föräldrar och adopterats särskilt till utlandet, däribland Sverige. Ett vanligt tillvägagångssätt har varit att hälso- och sjukvårdspersonal felaktigt informerat modern om att barnet avlidit. Socialarbetare som arbetade på sjukhus, barnhem och vid barn- och ungdomsdomstolarna hade en central roll i att utreda och bedöma barnens bakgrund och behov men också familjens situation och mödrarnas behov. Utifrån utredningen har de föreslagit lämpliga skyddsåtgärder för barnen. I flera fall har socialarbetare utsetts som vårdnadshavare för barnet efter att det förklarats

---

⁸¹ Chileadoption.se. *Rapport: Kritik och åtgärdsförslag angående brottsutredningen i Chile – Causa Rol N 1044–2018*. Stockholm den 12 februari 2024.

⁸² E-post från en företrädare för brottsutredningen i Santiago 2024-06-18.

⁸³ Chileadoption.se. *Rapport från 7/3 möte-Brottsutredningen-Santiago/Chile*. Inkom till Adoptionskommissionen 2025-03-12.

övergivet eller lämnats för adoption. Socialarbetaren har ansökt om vårdnadsöverflyttning för barnet, domstolen har fattat beslut i ärendet och fört över vårdnadsansvaret till de blivande utländska adoptivföräldrarna och meddelat utresetillstånd för barnet. Barnet har sedan förts ut ur landet, ofta med eskort. Ärendet har därefter avslutats i Chile. Processen har ofta gått snabbt. Enligt kommissionen fick detta förfarande stor spridning och kommissionens slutsats är att det är ekonomiska intressen som varit styrande.⁸⁴

The National Human Rights Institute har uppmanat Chile att utreda och kompensera offren för de olagliga adoptionerna

I The National Human Rights Institute (INDH)⁸⁵ årsrapport om de mänskliga rättigheterna i Chile 2023 ägnas ett helt kapitel åt de olagliga adoptionerna.⁸⁶ Av rapporten framgår att barnen främst kom via vårdinrättningar och att flera aktörer agerade samordnat: socialarbetare, barnmorskor, läkare, sjuksköterskor, tjänstepersoner på folkbokföringsmyndigheten och poliser. Barn kom även via statliga ”skyddscenter” för barn, det antas att hundratals förmedlades genom National Children’s House and Corporation for Child Nutrition (CONIN).⁸⁷ Det fanns två huvudsakliga metoder för barnet att lämna landet. Antingen genom att domstolen förde över vårdnaden för barnet på en tredje part som sedan samtyckte till att barnet lämnade landet. Adoptionen genomfördes sedan i utlandet. Det andra sättet var att utfärda ett falskt dödsbevis för barnet. Sedan kunde de blivande adoptivföräldrarna registrera barnet som sitt biologiska barn i sitt hemland, eller genom att redan i Chile registrera sig som biologiska föräldrar till barnet, antingen genom en förfalskad födelseattest eller genom två falska vittnesmål.⁸⁸ INDH konstaterar att de olagliga adoptionerna kan klassificeras som olika typer av brott, beroende på vilka rättigheter som kränkts och med beaktande av de politiska, socioekonomiska, kulturella, geografiska och historiska sammanhang i vilka brotten begåtts samt de metoder som

---

⁸⁴ Riksdagens andra kammare Chile (2019).

⁸⁵ The National Human Rights Institute (Instituto Nacional de Derechos Humanos) är ett oberoende organ vars uppdrag är att främja och skydda de mänskliga rättigheterna för alla personer som bor i Chile.

⁸⁶ National Institute of Human Rights (2023) e, kap. 6.

⁸⁷ National Institute of Human Rights (2023), s. 385 f.

⁸⁸ National Institute of Human Rights (2023), s. 384 ff.

har använts. Det kan handla om bortförande, försäljning, människohandel och trafficking, sexuella övergrepp och utnyttjande, påtvingat försvinnande och olaglig adoption. I rapporten står även att minister Carroza identifierade element som utgjorde brott mot mänskligheten när han var ansvarig domare.⁸⁹ Enligt INDH har den chilenska staten inte erkänt de drabbade som offer för brott mot olika mänskliga rättigheter: rätten till identitet och att leva med sin ursprungsfamilj, rätten till personlig integritet, till liv, till erkännande av juridisk personlighet, till namn, till nationalitet, till personlig frihet, till rättvisa och till information. Staten har delegerat ansvaret till organisationer inom det civila samhället att, inom ramen för sina begränsade möjligheter, söka sanning och rättvisa.⁹⁰ INDH lämnade nio rekommendationer, bland annat att brottsutredningen fortsätter sitt arbete, att det inrättas en sanningskommission, att staten fullt ut kompenserar offren för de olagliga adoptionerna, att justitieministeriet återupptar arbetet med en genetisk databas och att adopterade ges rätt till sina biologiska föräldrars nationalitet och kan föra den vidare till sina barn.

Chile har tillsatt en statlig arbetsgrupp som ska samordna insatser för de som drabbats av oegentliga adoptioner

I mars 2024 beslutade Chiles president Gabriel Boric att tillsätta en statlig arbetsgrupp som ska ha i uppdrag att samordna de insatser som krävs för att tillgodose varje persons rätt att känna till sitt ursprung och rätt till familjeåterförening. Arbetsgruppen består bland annat av representanter från berörda departement, Chiles folkbokföringsmyndighet och Mejor Niñez.

Samtidigt tillsattes en statlig kommitté som ska försöka återförena de utlandsadopterade med sina ursprungliga familjer med hjälp av en kombination av AI- och DNA-teknik. Syftet är att skapa en central DNA-databas för både adopterade och ursprungliga familjer och via AI-teknik koppla samman dem bland annat med hjälp av ansiktsgenkänning. De första sökningarna genomfördes under våren 2024 och en person som adopterats till Sverige var en av de första som hittade sin mor via den nya tekniken. I det fallet användes algoritmer utifrån DNA-matchningar och efternamn. När man fått

---

⁸⁹ National Institute of Human Rights (2023), s. 411.

⁹⁰ National Institute of Human Rights (2023), s. 426 f.

fram ett efternamn gjordes en sökning i Registro Civil på barnets födelseår. I Registro Civil fick man träff på ett barn som födelse-registrerats men där det i övrigt helt saknades uppgifter (inget pass, ingen skolgång, ingen dödförklaring). Efter att ha letat i många år utan resultat hittade den adopterade sin chilenska mor på fem dagar genom AI-teknik.⁹¹

Ankestyrelsen har utrett adoptionerna från Chile till Danmark

Den danska centralmyndigheten Ankestyrelsen har, på uppdrag av social- och äldreministern, granskat misstankar om oegentligheter i samband med adoptioner från Chile till Danmark 1978 till 1988. Ankestyrelsen har undersökt de generella förhållandena inom adoptionsförmedlingen från Chile (inklusive uppgifter från Chiles parlamentariska kommission) samt granskat 31 enskilda adoptionsärenden från Chile till Danmark.

Ankestyrelsens övergripande slutsats är att det inte kan uteslutas att det förekommit olagligt agerande (ulovlig adfærd) i adoptionsförmedlingen från Chile till Danmark genom AC Børnehjælp under perioden 1978 till 1988. Myndigheten pekar bland annat på att AC Børnehjælp kontaktperson i Chile uppmanat organisationen att inte nämna vissa saker för det chilenska justitiedepartementet. Det gällde bland annat genomförda privata adoptioner, att vissa barn varit förutbestämda att komma till Danmark utan att de matchats mot danska adoptivföräldrar och att det inte kan uteslutas att det funnits ekonomiska incitament för involverade aktörer i Chile. Vidare konstaterade Ankestyrelsen att registreringarna på barnens födelseattester var ofullständiga, eftersom de biologiska föräldrarna i flera fall inte fanns med, och i flera fall har barnen de danska sökandes efternamn. Enligt Ankestyrelsen går det inte heller att entydigt fastställa att de biologiska föräldrarna var medvetna om att deras samtycke lämnats i syfte att barnet skulle adopteras utomlands.⁹²

---

⁹¹ Möte med Chileadoption.se 2024-04-23. Även Sveriges radio P1. *DNA-spåret i Chile – Annas resa hem*.

⁹² Ankestyrelsen (2021), *Mistanke om ulovlige forhold i adoptioner fra Chile til Danmark 1978–1988*.

4.6.3 Den chilenska adoptionslagstiftningen kringgicks för att kunna genomföra de internationella adoptionerna

Som beskrivits i avsnitt 4.5.4 fanns det ingen särskild reglering gällande internationella adoptioner i Chile före 1988. Den nationella adoptionslagstiftningen krävde att barn under sju år skulle ha varit i adoptantens vård i minst två år före adoptionen. För barn som fyllt sju år var vårdnadstiden fyra år. För att utländska adoptivföräldrar inte skulle behöva vänta så länge eller behöva vara i landet under denna tid tillämpades i stället en lag som reglerade skydd av minderåriga. De blivande adoptivföräldrarna utsågs till vårdnadshavare för barnet och på så vis kunde barnet tas direkt till sin nya familj i mottagarlandet. Beslut om adoption av barnet fattades i det nya hemlandet. Det innebar att den lagstadgade vårdnadstiden som krävdes enligt den chilenska adoptionslagen inte tillämpades vid internationell adoption. På så vis kringgicks den chilenska lagstiftningen för att kunna genomföra snabba adoptioner till utlandet.⁹³ Historikern Karen Alfaro Monsalve menar att i den femårsplan för barnpolitiken som militärjuntan antog 1978 ingick en kampanj för att öka adoptionerna. Det finns chilenska pressklipp som visar att domare från barn- och ungdomstolarna uppmanade, särskilt utländska familjer, att ta emot ett barn för adoption med motiveringen att handläggningen var mycket enkel och att ett chilenskt barn kunde adopteras på två till tre dagar.⁹⁴

Det utländska adoptionsbeslutet har i regel inte registrerats i Chile

Fram till och med 1998 fattades inte något beslut om adoption i Chile för de barn som skulle adopteras internationellt. Den chilenska konsuln i mottagarlandet skulle bevaka att adoptionen kom till stånd och skicka en kopia av domen till Utrikesdepartementet i Chile. Utrikesdepartementet skulle i sin tur underrätta den chilenska folkbokföringsmyndigheten.⁹⁵ Detta har dock inte alltid gjorts vilket innebär att många som har adopterats från Chile under denna period inte är registrerade som adopterade i Chile. Enligt brotts-

⁹³ Möte med domare Mario Carozza Espinoza vid Högsta domstolen 2022-10-25 och Ankestyrelsen (2021).

⁹⁴ Riksdagens andra kammare Chile (2019), s. 66.

⁹⁵ Artikel 46 lag 18 703 från 1988.

utredningen har 20 000 till 25 000 barn lämnat Chile men endast 5 000 är avregistrerade. Det kan leda till svåra olägenheter både för den adopterade personen och ursprungsfamiljen, till exempel i samband med arvsskiftet. Det finns exempel på att en adopterads identitet har använts på ett skadligt sätt av en annan person i Chile.⁹⁶

4.6.4 Födelseregistrering kunde ske med vittnen och barn kunde registreras i olika regioner

De lagar som reglerar folkbokföringen i Chile är från 1934 och medger att ett barns födelse kan registreras antingen genom uppvisande av det födelsebevis som utfärdas på sjukhus av läkare eller barnmorska eller genom vittnesbevis.⁹⁷ Vittnesbevis används i de fall barnet inte fötts på sjukhus. Processen går till så att två personer, efter att ha identifierat sig med namn och ID-nummer, försäkrar att de bevittnat förlossningen och lämnar sedan samma uppgifter som på ett medicinskt födelsebevis, det vill säga moderns namn, datum och tid för förlossningen, kön, vikt och längd på barnet samt eventuell flerbarnsfödsel.⁹⁸ Födelseregistrering med stöd av vittnen har främst skett på landsbygden under 1960- och 1970-talet.⁹⁹ Olagliga adoptioner har möjliggjorts antingen genom att födelsebeviset förfälskades eller genom att vittnena uppgav felaktiga uppgifter. Om en ung kvinna blev gravid kunde till exempel föräldrarna registrera sitt barnbarn som sitt eget barn. Det finns även många ärenden där adoptivföräldrar har registrerat sig som biologiska föräldrar till barnet.¹⁰⁰

Eftersom folkbokföringssystemet vid den här tidpunkten var helt manuellt och inte centraliserat var det möjligt att registrera en person i olika regioner.¹⁰¹ Ett barn kunde till exempel registreras med födelsebevis i en stad och med vittnen i en annan stad. En kvinna som fått ett barn i äktenskapet och registrerat barnet med födelsebevis kunde senare registrera om barnet med en ny partners namn i en annan region. Det finns adopterade personer som har dubbla födelseregistreringar. En registrering med sitt första namn efter

⁹⁶ Möte med Mejor Niñez i Santiago 2022-10-26.

⁹⁷ MFoF. *Reserapport Chile*. 22 juni 2022, dnr 2022:394, s. 6 f.

⁹⁸ Servicio de Registro Civil e Identificación, *Reporto of irregular adoptions and child abduction*.

⁹⁹ Riksdagens andra kammare Chile (2019), s. 21.

¹⁰⁰ Möte med Mejor Niñez i Santiago 2022-10-26. Se även Riksdagens andra kammare Chile (2019), s. 54.

¹⁰¹ MFoF. *Reserapport Chile*. 22 juni 2022, dnr 2022:394, s. 6 f.

sina förstaföräldrar och en födelseregistrering med sitt andra namn efter sina adoptivföräldrar som gjordes när de skulle resa ut från Chile. Dessa personer har kvar sin ursprungliga identitet i Chile och kan därför sägas ha ”dubbla identiteter”.¹⁰²

4.6.5 Barn har dödförklarats på sjukhus och sedan adopterats internationellt

Enligt den parlamentariska kommissionen i Chile var den vanligaste metoden i de olagliga adoptionerna att kvinnor som födde barn på sjukhus fick information om att deras barn hade dött i samband med eller efter förlossningen. Mödrarna kunde få information om att barnet hade missbildningar, så att det inte var lämpligt för dem att se barnet. Modern fick besked om att barnets kropp skulle tas om hand av sjukhuset eller bli föremål för forskning för vetenskapen. Vid flerbarnsfödelse kunde modern få besked om att det ena barnet var dött. Genom att få modern att tro att barnet hade dött säkerställde sjukhuset att hon inte kunde kräva tillbaka sitt barn.¹⁰³ Enligt INDH valde socialarbetare ut underåriga kvinnor som kom ensamma till sjukhuset för att föda barn. Enligt vittnesmål startade oegentligheterna redan under förlossningen genom att hälso- och sjukvårdspersonalen till exempel sövde kvinnan i stället för att ge henne partiell bedövning.¹⁰⁴

4.6.6 Barn som har lämnats för tillfällig vård har adopterats internationellt utan föräldrarnas samtycke

Chiles parlamentariska kommission har konstaterat att barn har adopterats utan föräldrarnas informerade och uttryckliga samtycke och att det har skett systematiskt. Mödrar har lämnat sina barn till barnhem eller liknande institutioner för tillfällig vård för att de till exempel ska kunna arbeta. Därefter har barnet flyttats till ett annat barnhem så att modern tappat spåret till sitt barn. På det sättet har barnet sedan kunnat förklarats vara övergivet då föräldrarna inte har besökt barnet.¹⁰⁵ Det finns även exempel på att mödrar har fått

---

¹⁰² Möte med Mejor Niñez i Santiago 2022-10-26.

¹⁰³ Riksdagens andra kammare Chile (2019).

¹⁰⁴ National Institute of Human Rights (2023), s. 384.

¹⁰⁵ Möte med Boris Barrera i Santiago 2022-10-28.

beskedet att de inte har rätt att besöka eller få tillbaka sitt barn. Vissa har hotats med polisanmälan om de fortsätter söka efter barnet. Eftersom detta var under militärdiktaturen vågade människor inte heller fråga för mycket. Kvinnorna har trots sig vara ensamma om att råka ut för detta, har känt skam och inte vågat berätta för andra om vad som hänt. På så sätt har de systematiska oegentligheterna kunnat fortgå.¹⁰⁶

Enligt uppgift från en domare i familjedomstolen i Temuco gällde de flesta adoptionsärendena omhändertagande av barn, det var inte en majoritet av övergivna barn. I de flesta ärendena hade modern samtyckt till att lämna över barnet för omvårdnad (till exempel för att hon måste arbeta eller hade andra barn att ta hand om). Modern underskrift gällde inte vårdnadsöverflyttning eller adoption utan hon har samtyckt till placering på barnhem, resten av processen kände modern inte till. Det var socialarbetarna som ansökte om överflyttning av vårdnaden till de blivande adoptivföräldrarna.¹⁰⁷ I Ankestyrelsens rapport om adoptionerna från Chile till Danmark står att det i de allra flesta fall inte går att bedöma om de biologiska föräldrarna var medvetna om att deras samtycke till vårdnadsöverflyttning gavs i syfte att barnet skulle adopteras utomlands.¹⁰⁸

4.6.7 Barn har blivit tillgängliga för adoption genom ekonomisk och moralisk press

Under kommissionens resa i Chile fick vi uppgifter om att föräldrar har lämnat samtycke till adoption under ekonomisk och moralisk press. Mödrar som har lämnat sina barn för tillfällig omvårdnad har till exempel krävts på att betala en vårdavgift för barnet, och när de inte kunnat betala har barnet tagits ifrån dem. Det har även förekommit att förlossningspersonal informerat modern om att hennes barn fötts med allvarliga hälsoproblem och att den enda möjligheten för barnet att överleva var att det adopterades till ett utländskt land som kunde ge rätt behandling.¹⁰⁹

---

¹⁰⁶ Riksdagens andra kammare Chile (2019), möte med domare Mario Carozza Espinoza vid Högsta domstolen i Santiago den 25 oktober 2022 och möte med familjer i Temuco i Chile den 27 oktober 2022.

¹⁰⁷ Möte med domare vid familjedomstolen i Temuco (Juzgado de Familia de Temuco) 2022-10-27.

¹⁰⁸ Ankestyrelsen (2021), s. 31.

¹⁰⁹ Möte med en företrädare för brottsutredningen i Santiago 2022-10-25.

4.6.8 Ekonomiska drivkrafter och handel med barn i adoptionerna från Chile

Enligt Chiles parlamentariska kommission var det ekonomiska intressen som var styrande för det nätverk av aktörer som samarbetade runt de internationella adoptionerna.¹¹⁰ Under kommissionens resa i Chile fick vi beskrivningen att adoptionerna i början sågs som en humanitär lösning för barnen, men efter hand övergick det till ett systematiskt agerande som blev praxis. Pengar bedöms ha varit en drivkraft, särskilt för socialarbetare. Processen tycks inte ha ifrågasatts i någon större omfattning. Enskilda tjänstepersoner har inte sett sig som de som ska förändra systemet. Vissa domare och domstolar har dock varit mer positiva till att fatta beslut om vårdnadsöverflyttning till föräldrar i utlandet än andra. Detta har uppfattats av aktörerna i systemet och medfört att de rört sig till de domstolar som varit positiva till denna typ av beslut och tvärtom.¹¹¹ Enligt historikern Karen Alfaro Monsalve framgår det av intervjuer med socialarbetare som var aktiva under denna period att de anser att allt de gjorde var inom ramen för lagar och förordningar och att de gjorde det med övertygelsen om att de räddade barn från fattigdom. Förutom den ekonomiska vinsten för de inblandade parterna, fanns det en politisk/ideologisk övertygelse om att rädda fattiga barn i ett sammanhang där Chile och Latinamerika genomgick en av de värsta ekonomiska kriserna i modern historia under 1980-talet.¹¹²

Det pågick omfattande handel med barn i Chile på 1980- och 1990-talet

Från att AC varit ensam utländsk adoptionsorganisation i Chile på 1970-talet så ökade antalet aktörer stadigt från och med 1980 och framåt. Enligt AC innebar de nya aktörerna att adoptionsverksamheten övergick i ren barnhandel. I en reserapport från AC 1985 står att fler och fler under de senaste åren börjat uppmärksamma marknadsvärdet på chilenska barn (ljusa, små barn). Advokater, läkare, barnmorskor och före detta socialassistenter på det privatägda barn-

---

¹¹⁰ Riksdagens andra kammare Chile (2019).

¹¹¹ Möte med domare Mario Carozza Espinoza vid Högsta domstolen i Santiago 2022-10-25 och möte med domare vid familjedomstolen i Temuco (Juzgado de Familia de Temuco) 2022-10-27.

¹¹² Riksdagens andra kammare Chile (2019).

hemmet Casa Nacional hade upptäckt att det gick att tjäna stora pengar på dessa barn och bedrev direkt uppsökande verksamhet mot gravida eller nyförlösta kvinnor. Enligt rapporten förekom det belopp i storleksordningen 12 000 USD i kontanter exklusive resa och uppehälle för adoptivföräldrarna.¹¹³ I en reserapport från AC 1987 står att privata adoptioner förekom ”vilt”, främst av italienare, fransmän och amerikaner.¹¹⁴ År 1990 konstaterade AC att adoptionerna i Chile till och med var värre än i Peru. Alla tog emot pengar och barn var en handelsvara. Även Sename tog emot pengar. Summorna som det talades om var ”horribla”, omkostnaderna kunde uppgå till 6 000 till 8 000 USD exklusive advokatkostnader.¹¹⁵ I en senare rapport från samma år står att Sename:s chef var helt klar över hur barnhandeln gick till. Hon visste vilka domstolar, domare, advokater och utlänningar som var involverade. Hon kände till summor på 30 000 till 50 000 USD i arvode för ett barn.¹¹⁶

4.7 Oegentligheter i den svenska adoptionsverksamheten och hur svenska aktörer har agerat och förhållit sig

4.7.1 Inledning

I detta avsnitt går vi igenom vilka oegentligheter som framkommit i den svenska adoptionsverksamheten i Chile, vad svenska aktörer känt till om oegentligheter och hur de agerat för att förhindra eller hantera oegentligheter.

Det är klarlagt genom Chiles parlamentariska kommission, vittnesmål från familjer i Chile och adopterade personer i Sverige samt föreningarna Chileadoption.se, Hijos y Madres del Silencio¹¹⁷ och Nos Buscamos att det har förekommit oegentligheter i adoptionerna från Chile till Sverige. Våra intervjuer med adopterade personer i Sverige, familjer i Chile och med organisationer och tjänstemän i Sverige och i Chile bekräftar det. Även AC uppger att de är väl med-

---

¹¹³ AC. *Rapport från resa till Chile 1985-02-01–1985-02-11*. 1985-02-19. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

¹¹⁴ AC. *Reserapport Chile 30 aug–14 sept 1987*. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

¹¹⁵ AC. *Reserapport Chile 900127–900203*. 90-02-14. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

¹¹⁶ AC. *Reserapport Chile 14–22 april 1990*. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

¹¹⁷ Hijos y Madres del Silencio är en chilensk organisation som arbetar för att återförena utlandsadopterade personer och deras ursprungliga familjer i Chile.

vetna om att det har förekommit oegentligheter i adoptionerna från Chile.¹¹⁸ Det handlar bland annat om bortförande av barn (även benämnt som stöld eller kidnappning av barn), avsaknad av frivilligt och informerat samtycke till adoption från barnets föräldrar, felaktiga uppgifter om barnens bakgrund och hur de blivit tillgängliga för adoption samt avsteg från den internationella adoptionsprocessen.

Vår genomgång av svenska tidningsartiklar om oegentligheter i internationella adoptioner visar att svensk media inte rapporterade om oegentligheter i adoptionerna från Chile förrän på 2000-talet. Däremot har chilensk media från 1970-talet och framåt återkommande rapporterat om handel med barn vilket den svenska ambassaden i Chile även informerat Utrikesdepartementet i Stockholm och NIA om. Adoptionsmyndigheten reste inte till Chile någon gång under de år som adoptionerna från Chile främst ägde rum. AC:s representant i Chile besökte NIA regelbundet och informerade då om verksamheten i Chile och i övriga Latinamerika.¹¹⁹ Chilenska myndigheter har besökt Sverige vid ett flertal tillfällen.¹²⁰ Efter att brottsutredningen i Chile utvidgades till att även omfatta misstankar om oegentligheter i samband med adoptioner har MFoF rest till Chile två gånger: 2018¹²¹ och 2022¹²². Syftet har varit att, i dialog med den chilenska centralmyndigheten, bistå adopterade som söker sitt ursprung att få tillgång till så mycket information som möjligt samt få information om den chilenska brottsutredningen.

I juni 2024 kom Sverige och Chile överens om ett fördjupat samarbete gällande oegentligheter i adoptionerna

Den 13 juni 2024 signerade Sveriges bistånds- och utrikeshandelsminister och Chiles utrikesminister en bilateral färdplan som anger ett antal områden för fördjupat samarbete mellan länderna. Ett av dessa områden handlar om de oegentligheter som eventuellt förekommit inom Chiles och Sveriges internationella adoptionsverksamheter. I färdplanen står att Sverige och Chile erkänner att oegent-

---

¹¹⁸ AC. *Synpunkter på textutkast Chile*. Inkom till Adoptionskommissionen 2024-09-06.

¹¹⁹ Till exempel 1975, 1979 och 1980, se NIA, Protokoll 1975:8 1975-11-20 och Protokoll 1980-06-12.

¹²⁰ Till exempel besökte en domare från Högsta domstolen i Chile Sverige 1974 och Chiles justitieministerium har besökt NIA 1980, 1988 och 1991.

¹²¹ MFoF. *Reserapport – Chile den 7–9 maj 2018*, 2018-06-05, dnr 4.2.2:1043/17.

¹²² MFoF. *Reserapport Chile*. 22 juni 2022, dnr 2022:394.

ligheter vid internationell adoption har allvarliga konsekvenser för offrens och deras släktingars liv och rättigheter, särskilt rätten till identitet. Den fördjupade dialogen mellan Sveriges och Chiles regeringar syftar till att underlätta samarbetet och fungera som en plattform för informationsutbyte i syfte att ta itu med och avhjälpa effekterna av dessa oegentligheter.¹²³

4.7.2 Merparten av adoptionerna från Chile genomfördes under militärdiktaturen

Merparten av adoptionerna från Chile till Sverige genomfördes under Augusto Pinochets militärdiktatur som pågick från och med 1973 till och med 1990. Enligt en tidigare anställd på AC var Chile en stor fråga på alla styrelsemöten på 1970-talet. Det osäkra läget i landet gjorde verksamheten riskabel och AC hade inga stora pengar i säkerhetsfonder som kunde ersätta familjer om det gick snett.¹²⁴ Tidigare anställda på AC har framhållit att AC:s representant i Chile var mycket noggrann med kontrollen av barnens bakgrund och att de måste komma från kända föräldrar. Till exempel ”blev det stort larm” när representanten vid två tillfällen stött på ärenden med ”hittebarn”, ett barn som hittats på en soptipp och ett barn som hittats nära den argentinska gränsen. Hon var noga med att barn inte skulle komma från fängslade personer.¹²⁵ I de 97 akter från Chile som vi granskat uppges endast fem procent av barnen vara övergivna.

AC uppger i dag att de inte borde ha samarbetat med Pinochets militärregim.¹²⁶

Adoptionerna har haft politisk betydelse för relationerna mellan Sverige och Chile

AC:s representant i Chile har beskrivit att arbetet inte var fritt från svårigheter eftersom den chilenska diktaturen inte hade någon bra relation till Sverige och såg Sverige som en av sina huvudmotståndare.

---

¹²³ *Letter of intent. Bilateral roadmap between Sweden and Chile*. Signed in duplicate in Stockholm, June 13th, 2024.

¹²⁴ Intervju med tidigare anställd på AC 2022-09-06.

¹²⁵ Intervju med en tidigare anställd på AC 2022-10-05.

¹²⁶ Uttalande från AC:s ordförande Wilhelm Kaldo i programmet Agenda som sändes den 24 november 2024.

Under de första åren var AC därför under myndigheternas vakande ögon.¹²⁷ Att adoptionerna hade politiska implikationer framgår tydligt av det arkivmaterial som vi har tagit del av.¹²⁸ Det finns en omfattande korrespondens mellan AC, svenska ambassaden i Chile och Utrikesdepartementet i Stockholm avseende adoptionerna från Chile till Sverige. Där framgår att AC:s verksamhet under 1970-talet ifrågasattes och motarbetades av den chilenska regeringen. I det svenska materialet framkommer en bild av att den chilenska regeringens motstånd mot adoptionerna berodde på den politiska motsättningen mellan Chile och Sverige och att den chilenska regeringen inte ville skicka chilenska barn till "ett land som attackerar Chile".¹²⁹ AC:s representant i Chile bedrev ett intensivt arbete för att få till stånd ett avtal med regeringen om adoptionerna. I november 1975 skrev svenska ambassaden i Chile till Utrikesdepartementet i Stockholm:

den enda önskan torde vara att för det fall verksamheten ska fortsätta detta sker i sådana former att saken inte på ett otillbörligt sätt ska kunna användas i propagandan mot Chile-juntan. För AC:s vidkommande skulle fördelen med en överenskommelse vara att den beredde ett visst skydd mot trakasserier från Sverige-fientliga kretsar. Sakligt sett finns inga invändningar av allmän eller politisk art mot en överenskommelse men alla kontakter och samarbetsformer mellan svenskar och regimen här kan naturligtvis låna sig till rubriker i massmedia i Sverige.¹³⁰

I ett brev från svenska ambassaden i Chile i november 1977 framgår att AC:s representant talat med hälsovårdsministern som sagt att han inte trodde att regeringen skulle fatta ett positivt beslut om ett avtal med Sverige om adoptioner. Möjligen kunde man i stället vänta ett förbud mot utländska adoptioner. Enligt ambassadören skulle detta tyda på att AC:s verksamhet i Chile skulle komma att avvecklas men att det ännu fanns domstolar som kontaktade henne för att få barn bortadopterade eftersom barnhemmen inte hade resurser att ta hand om barnen.¹³¹

---

¹²⁷ AC:s representants stämningsansökan mot Chilevisión 2018.

¹²⁸ Se även P. Lundberg, J. Sköld och A. Mahmoud (2022), *Adoptionerna. Ett granskande reportage*, s. 240 ff.

¹²⁹ Brev från AC:s representant i Chile till AC:s kansli i Stockholm den 29 september 1975, R 34.

¹³⁰ UD. Chiffertelegram från svenska ambassaden i Chile till Utrikesdepartementet i Stockholm den 13 november 1975, 71:B 153 R 34 Vch.

¹³¹ UD. Brev från svenska ambassaden i Chile till Utrikesdepartementet i Stockholm den 2 december 1977, inkom till UD den 6 december 1977 R 34 Vch.

Historikerna Karen Alfaro Monsalve och José Luis Morales, som har gått igenom diplomatiska dokument från den chilenska ambassaden i Sverige perioden 1973 till 1990, menar att militärdiktaturen inledningsvis var mycket skeptisk till adoptionerna då de ansåg att adoptionerna kunde användas som ett sätt för Sverige att smutskasta den chilenska regeringen. Men att de senare kom på att de kunde använda adoptionerna till Sverige i syfte att förbättra regimens rykte i Sverige och sprida en mer positiv bild av Chile och därmed bryta landets isolering.¹³² Enligt Alfaro och Morales var Sverige en viktig aktör på grund av Olof Palmes hårda kritik gentemot militärdiktaturen men även på grund av den växande exil-chilenska diasporan i Sverige. Regimen ville visa för omvärlden att diktaturen också brydde sig om de övergivna barnen. Enligt Alfaro och Morales var det Chiles justitieminister, som efter ett besök i Sverige 1974, lyckades övertyga militärjuntan om adoptionernas fördelar, justitiedepartement fick ansvar för frågan och förenklade adoptionsprocessen.¹³³ I boken ”Adoptionerna. Ett granskande reportage” redogörs för ett brev som en chilensk diplomat i Stockholm skrev till den chilenska regeringen 1979. I brevet står att det finns cirka 4 000 svenska par som vill adoptera utländska barn och att adoptionerna skulle förbättra Chiles rykte markant.¹³⁴

4.7.3 Modellen med vårdnadsöverflyttning innebar ett avsteg från Chiles adoptionslagstiftning

Som redovisats i avsnitt 4.5.4 ställde den chilenska adoptionslagstiftningen krav på en provotid på två respektive fyra år innan barnet fick adopteras. Under provotiden skulle barn och adoptanter bo tillsammans för att se att adoptionen var till barnets bästa. Enligt AC var modellen med provsamlevnad vanlig på 1970-talet och gällde även Indien, Thailand, Korea, Indonesien och Filippinerna. Enligt AC innebar kravet på provotid att det var praktiskt omöjligt att genomföra adoptionen i Chile.¹³⁵ AC utarbetade, tillsammans med Chiles justitiedepartement, därför en egen modell för de internationella adoptionerna. Genom att föra över vårdnaden på de blivande adoptivföräl-

¹³² Dagens Nyheter. *Pinochet använde adoptioner för att påverka Sverige*. Publicerad 2021-10-26.

¹³³ K. Alfaro Monsalve och J. L. Morales (2021).

¹³⁴ P. Lundberg, J. Sköld och A. Mahmoud (2022), s. 243.

¹³⁵ AC. *PM om Adoptionscentrums verksamhet i Chile*. 2004-03-11.

drarna och sedan adoptera barnet i Sverige kunde man göra avsteg från Chiles adoptionslagstiftning och snabba på adoptionsprocessen.

I vår aktgranskning fanns den chilenska domstolens beslut om vårdnadsöverflyttning i nästan 90 procent av de akter vi gått igenom. Den domstol som fattat flest beslut om vårdnadsöverflyttningar till Sverige är domstolen i Santiago. De flesta beslut har fattats av en och samma domare. Den domstol som fattat näst flest beslut om vårdnadsöverflyttningar till Sverige är domstolen i Temuco. Det är samma domare som fattat samtliga beslut i Temuco. Även domstolen i Concepcion har fattat relativt många beslut om vårdnadsöverflyttning. Där är det framför allt två olika domare som fattat besluten. Vår aktgranskning visar att det svenska tingsrättsbeslutet om adoption saknas i drygt hälften av de adoptionsakter som vi gått igenom. Av de adoptionsbeslut som fanns framgår att det tagit i genomsnitt 7 månader innan beslut om adoption fattats i svensk tingsrätt. Tiden varierar dock mellan knappt två och drygt 15 månader. Efter beslut om vårdnadsöverflyttning har det i genomsnitt tagit 20 dagar innan barnen anlänt till Sverige. Men det varierar från fyra dagar till närmare 4 månader. Tiden från det att adoptanterna har fått barnet i sin vård och beslutet om adoption har alltså varit betydligt kortare än den provotid som krävdes enligt den chilenska adoptionslagstiftningen.

Barnet har ofta fått ett svenskt namn före beslutet om vårdnadsöverflyttning

Av vår aktgranskning framgår att det har upprättats ett nytt födelsebevis för barnet i samband med det chilenska beslutet om vårdnadsöverflyttning. I de akter vi granskat har det funnits ett sådant nytt födelsebevis i cirka 30 procent av akterna. Det nya födelsebeviset utfärdas ibland före och ibland efter att den sociala utredningen görs. Det nya födelsebeviset har oftast upprättats några dagar eller veckor före det att den chilenska domstolen fattat beslut om att flytta över vårdnaden på de blivande svenska adoptivföräldrarna (men det förekommer också att födelsebeviset upprättas efter beslutet om vårdnadsöverflyttning). I det nya födelsebeviset har barnet oftast registrerats med ett nytt svenskt för- eller efternamn. De barn som har adopterats från Chile har alltså ofta fått ett nytt svenskt namn före beslutet om vårdnadsöverflyttning i Chile och före beslutet om adop-

tion i Sverige.¹³⁶ Ett ursprungligt födelsebevis med barnets ursprungliga chilenska namn finns endast i 14 procent av de granskade akterna.

Det finns även exempel på att barnet har registrerats med sitt svenska för- och efternamn före adoptivföräldrarna har fått barnbesked

I ett ärende registrerades barnet med sitt nya svenska för- och efternamn innan de blivande svenska adoptivföräldrarna hade fått barnbesked. Barnet har alltså fått de tilltänkta adoptivföräldrarnas namn innan de accepterat att ta emot barnet som sitt adoptivbarn.¹³⁷ Fyra dagar efter att de svenska blivande adoptivföräldrarna fått barnbeskedet, fattade domstolen i Temuco beslut om att flytta över vårdnaden om barnet på det svenska paret och knappt en månad senare kom barnet till Sverige. I media har det framkommit ett till sådant ärende.¹³⁸

Enligt Chileadoption.se har en socialarbetare registrerat över 200 barn med svenskt namn i byn Perquenco som ligger strax norr om Lautaro. Enligt deras uppgifter ska barnen registrerats som övergivna med stöd av samma vittne: socialsekreterarens son och dennes flickvän.¹³⁹ Även den chilenska brottsutredningen har i ett förhör med domaren i barn- och ungdomstolen i Temuco, ställt frågor om registreringen av barn med svenska namn i Perquenco.¹⁴⁰ I vår aktgranskning framkom att 60 procent av de födelsebevis som utfärdades inför beslutet om vårdnadsöverflyttning hade utfärdats i trakten kring Temuco inklusive Lautaro och Perquenco.

Adoptionsprocessen i Chile gick fort

Enligt företrädare för brottsutredningen i Chile har handläggnings-tiderna för internationella adoptionsärenden varit betydligt kortare än vad den juridiska handläggningstiden borde ha varit i Chile. Handläggningstiden varierar från bara några dagar upp till mer än 90 dagar

¹³⁶ Se även Ankestyrelsen (2021).

¹³⁷ I den svenska ansökningsprocessen för barn från Chile uppgav ofta de svenska sökandena redan vid sin ansökan om adoption ett flick- och ett pojknamn för sitt blivande adoptivbarn.

¹³⁸ Sveriges radio P1. *DNA-spåret i Chile – Annas resa hem*.

¹³⁹ Möte med Chileadoption.se 2024-04-23.

¹⁴⁰ Kopia på den chilenska brottsutredningens förhör med en tidigare domare i barn- och ungdomsdomstolen i Temuco 2022-07-05.

i ett fåtal fall. Den juridiska handläggningstiden i Chile borde varit minst fyra månader.¹⁴¹

Av vår aktgranskning framgår att det i genomsnitt har tagit 18 dagar från den sociala utredningen av barnets situation till att chilensk domstol har fattat beslut om vårdnadsöverflyttning och gett utresetillstånd. I nästan två tredjedelar av ärendena har beslutet om vårdnadsöverflyttning fattats inom två veckor efter den sociala utredningen. I cirka 80 procent av de granskade akterna har beslutet fattats inom tre veckor och i cirka 40 procent har beslutet fattats inom en vecka. Det saknades i regel uppgift i akten om hur gammalt barnet var när det matchats med de svenska blivande adoptivföräldrarna. Vi har dock sett exempel på att adoptivföräldrar utses samma dag som barnet föds. I de fyra akter det finns information om detta sker matchningen när barnet är mellan 0 dagar och 5 månader. Vi har också sett exempel på att barn i Chile har matchats med svenska adoptivföräldrar redan drygt en vecka innan den sociala utredningen av barnets situation gjorts (och i samband med det även utfärdat ett nytt födelsebevis). Barnen var i genomsnitt 13 månader gamla när beslut om vårdnadsöverflyttning fattades i Chile. Barnens ålder varierar dock mellan tio dagar och nästan fem år. Nästan en tredjedel av barnen har varit under två månader vid vårdnadsöverflyttningen och 13 procent har varit under en månad.

I en promemoria från AC till NIA våren 1976 står att adoptionsproceduren tar en till tre månader.¹⁴² År 1987 skrev en av AC:s anställda socialarbetare i Chile att handläggningen av ärendena tog åtminstone två månader vilket hon tyckte var mycket långsamt. Hon skrev att hon varje dag hade oroliga mödrar som pressade henne på att avsluta deras ärenden så snart som möjligt. De mödrar som lämnade sina barn för adoption var oftast personer med svåra ekonomiska och sociala problem som behövde kunna börja arbeta igen så snart som möjligt och därför ville att den juridiska handläggningen skulle gå snabbt. När de väl börjat arbeta kunde de inte få ledigt för att inställa sig i domstolen.¹⁴³

---

¹⁴¹ MFOF. *Ny information från brottsutredningen i Chile om internationella adoptioner den 25 januari 2019.*

¹⁴² AC. *PM om adoptioner i Chile*, inkom till Socialstyrelsen den 14 maj 1976, dnr 49:701/76.

¹⁴³ AC. Brev från en av AC:s socialarbetare i Chile till AC:s kansli i Stockholm den 28 mars 1987. AC Korrr Chile 1974–92.

Barnen från Chile var ofta väldigt små när de kom till Sverige

I en promemoria från AC till NIA våren 1976 står att barnen vanligtvis kommer från sjukhus och är mycket små när ombuden får dem i sin vård. Barnen placeras då i privata fosterhem.¹⁴⁴ I vår aktgranskning har åldern på barnen vid ankomst till Sverige varierat från 24 dagar till närmare fem år. Nästan hälften av barnen från Chile har i vårt urval varit under fyra månader gamla när de anlät till Sverige och nästan en fjärdedel av barnen har varit under två månader. I våra intervjuer har vi fått exempel på att barn varit tio respektive 15 dagar gamla när de rest till Sverige.¹⁴⁵ Vi har även fått uppgift om att ett två dagar gammalt spädbarn rest med eskort till Sverige.¹⁴⁶ Enligt AC har de inte förmedlat någon adoption där ett spädbarn var två dagar gammalt när det kom till Sverige.¹⁴⁷ Det torde således ha varit fråga om en privat adoption.

Det svenska adoptionsbeslutet har i regel inte registrerats i Chile

När domstolen i Chile hade lämnat tillstånd för barnet att lämna landet skulle den chilenska konsuln i Sverige bevaka att adoptionen kom till stånd och skicka en kopia av domen till Utrikesdepartementet i Chile. Utrikesdepartementet skulle i sin tur underrätta den chilenska folkbokföringsmyndigheten. Detta har dock inte alltid gjorts vilket innebär att många personer som har adopterats från Chile under denna period inte är registrerade som adopterade i Chile. I vårt urval av akter har Chile fått information om det svenska beslutet om adoption efter i genomsnitt 2,6 månader. Tiden varierar dock från en vecka till drygt fem månader.

Att personer som adopterats från Chile fortfarande är registrerade i sin familj i Chile kan leda till svåra olägenheter både för den adopterade personen och familjen, till exempel i samband med arvskiften. I de fall då modern inte har berättat för sin familj i Chile att hon lämnat ett barn för adoption avslöjas detta i samband med hennes död eftersom barnet fortfarande finns registrerat på modern i folkbokföringen.¹⁴⁸ Det finns även exempel på att adopterade personer

¹⁴⁴ AC. *PM om adoptioner i Chile*, inkom till Socialstyrelsen den 14 maj 1976, dnr 49:701/76.

¹⁴⁵ Möte med familjer i Temuco i Chile 2022-10-27.

¹⁴⁶ Möte med domare vid familjedomstolen i Temuco (Juzgado de Familia de Temuco) 2022-10-27.

¹⁴⁷ AC. *Synpunkter på textutkast Chile*. Inkom till Adoptionskommissionen 2024-11-06.

¹⁴⁸ Sveriges Radio. *Terese sökte en mor men fann en bror*. Publicerad 2024-12-28.

har dubbla registreringar i den chilenska folkbokföringen: en registrering med sitt första namn och en registrering med sitt nya svenska namn, det vill säga de har i någon mån dubbla identiteter.¹⁴⁹

Modellen med vårdnadsöverflyttning var accepterad av svenska myndigheter

Modellen med att flytta över vårdnaden till de blivande adoptivföräldrarna och sedan genomföra adoptionen i adoptivföräldrarnas hemland ansågs i Sverige vara en lösning för de ursprungsländer som antingen saknade adoptionsinstitutet i sin lagstiftning eller hade en lång och tidskrävande adoptionsprocedur.¹⁵⁰

År 1975 bad det svenska justitiedepartementet om hjälp från Utrikesdepartementet att klarlägga om de ansökningar om godkännande av adoption som inkommit till Justitiedepartementet (se avsnitt 4.5.2) utgjorde bevis om rättskraftig adoption i Chile. Enligt Justitiedepartementet hade sökandena entydigt förklarat att AC sagt att det förelåg gällande adoptioner.¹⁵¹ Utrikesdepartementet svarade att de bifogade handlingarna endast synes utvisa att förmynderskap för de blivande adoptivföräldrarna hade anordnats samt att tillstånd för dessa hade givits att resa till Sverige.¹⁵² Enligt en chilensk expert på adoptionsfrågor som svenska ambassaden i Chile hade tillfrågat så innebar handlingarna att förmynderskapet övergått på adoptivföräldrarna som ett första steg mot adoption. Den innefattade en prövotid på två eller fyra år. Enligt ambassadens advokat borde adoptionsförfarandet lämpligen avslutas i Sverige genom svensk tingsrätt.¹⁵³ År 1981 beskrev svenska ambassaden i Chile lagstiftningen så här:

Som ett första steg mot adoption tillerkänner en domstol de blivande adoptanterna vårdnaden om barnet genom ett "tuicion definitiva", stundom kallad "proteccion definitiva". Detta är inte en adoption. Adoptionen kan emellertid påskyndas, om svenska adoptanter ej önskar avvakta väntetiden på 2–4 år, genom att i Sverige ansökan om adoption göres i svensk domstol. --- Adoptanter som med svensk domstols tillstånd,

¹⁴⁹ Möte med Mejor Niñez i Santiago 2022-10-26.

¹⁵⁰ Se U. Lindström (1968), *Att ha barn eller inte*, s. 121 f. och O. Hellberg (1977), *Internationella adoptioner – aktuella problem mot rättshistorisk bakgrund*. SvJT 1977.

¹⁵¹ UD. Brev från Justitiedepartementet till Utrikesdepartementet den 17 mars 1975 dnr 3268/74, 264/75, 657/75, inkom till UD den 19 mars 1975, dnr 207/108 R 34 Vch.

¹⁵² UD. Brev från Utrikesdepartementet till Justitiedepartementet den 25 mars 1975, 293 R 34 Vch.

¹⁵³ UD. Brev från svenska ambassaden i Chile till Utrikesdepartementet den 9 juni 1975 Hr 145, inkom UD den 10 juni 1975 dnr 145 R 34 Vch.

adopterat ett barn från Chile kan sedermera när väntetiden 2–4 år för legitimación adoptiva utgått, om de önskar vid samma domstol som meddelat beslut om tuición definitiva söka slutligt beslut om adoption. Ett sådant beslut saknar i praktiken betydelse, om den adopterade förblir bosatt i Sverige men kan vara av värde i en situation när den adopterade, före uppnådd myndig ålder, besöker Chile och då kanske alltså innehar medborgarskap i Chile jämte att efter adoption i Sverige förvärvat svenskt medborgarskap.¹⁵⁴

I ett brev från AC:s kansli i Stockholm till AC:s representant i Chile framgår att NIA 1984 frågat om den svenska adoptionen blir gällande i Chile direkt vid den svenska tingsrättens beslut om adoption eller först efter två år då barnet varit tillräckligt länge i den svenska familjens vård enligt chilensk lag. AC ber sin representant i Chile ta reda på vad som gäller och konstaterar att ”det alltid är svårt att ge sig ut på juridiskt gungfly”.¹⁵⁵

4.7.4 AC:s organisation i Chile kan ha skapat drivkraft att få fram fler barn för adoption

AC:s organisation i Chile skiljer sig från hur de har arbetat i andra länder. I Chile byggde AC:s representant upp en egen organisation med socialarbetare, fostermammor och en läkare som fick ersättning för det arbete som de utförde åt AC. AC:s representant hade dessutom ett mycket självständigt mandat från AC och arbetade direkt mot de chilenska barn- och ungdomsdomstolarna. Först 1988 fick Chiles barnskyddsmyndighet Sename en roll i adoptionsprocessen. I ett brev från AC:s kansli till svenska ambassaden i Chile 1975 skriver kansliet att hon ”arbetat som ensamman vargen och att hon inte velat veta av någon inblandning”.¹⁵⁶ I en reserapport från AC 1987 står att representanten riktat kraftig kritik mot AC för bristande kontakt och stöd och egentligen bristande intresse från svensk sida av hennes arbetsinsatser. I rapporten konstateras att det alltid funnits väldigt liten kunskap och lite information i Sverige om adoptionsverksamheten i Chile.¹⁵⁷ AC har framfört att de med

¹⁵⁴ UD. *Adoptionslagstiftning m.m.*, 1981-11-11, nr 92 R 34.

¹⁵⁵ AC. Brev från AC:s kansli i Stockholm till AC:s representant i Chile den 21 november 1984. AC Korr Chile 1974–92.

¹⁵⁶ UD. Brev från AC:s kansli i Stockholm till svenska ambassaden i Chile den 23 oktober 1975, inkom till ambassaden den 4 november 1975, 14/122 R 34.

¹⁵⁷ AC. *Reserapport Chile 30 aug–14 sept 1987*. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

dagens perspektiv på internationell adoptionsförmedling inte skulle låtit representanten arbeta så nära socialarbetare, fostermammor och läkare.¹⁵⁸

AC:s socialarbetare kom i kontakt med barnen via domstolarna men även genom direkt kontakt med mödrarna

I en rapport från AC 1974 står att barnen blev tillgängliga för adoption på olika sätt. Ett kunde vara att föräldrar eller några andra anhöriga kontaktade domstolen eller en socialassistent i det distrikt där de bodde och bad om hjälp med adoption. Domstolen/socialassistenten lämnade barnet till ett barnhem eller vände sig direkt till AC:s ombud. I de fall då barnet övergivits utgick en arresteringsorder på föräldrarna. Om någon förälder inte kunde hittas utsågs domaren i det distrikt där barnet hittades till vårdnadshavare för barnet. Domaren överlämnade barnet till ett barnhem eller till AC:s ombud.¹⁵⁹

Av en reserapport från AC 1982 framgår att i Temuco, Concepcion, Valdivia, Talcahuano och Vina del Mar var det domstolen som tog kontakt med AC när det fanns ett barn för adoption. Domstolen bad AC:s socialarbetare om hjälp med att söka upp mödrarna för att prata med dem och uppmana dem att infinna sig i domstolen. I Santiago var det däremot olika institutioner som AC samarbetade med som tog kontakt med AC:s anställda socialarbetare. En av AC:s chilenska socialarbetare har beskrivit att i Santiago så samarbetade AC med mödrahem och nunne-hem som de fått kontakt med genom domare vid barnavårdsdomstolarna. Mödrarna remitterades till dessa hem av socialassistenter/kuratorer vid vårdcentralerna.¹⁶⁰ När en institution kontaktade AC gjorde AC:s socialarbetare en social utredning som bedömdes av domstolen. Domstolen kallade även modern för en intervju. Att det fungerade på detta sätt i Santiago berodde på att domstolen där inte hade någon mottagande verksamhet utan mödrarna hänvisades till befintliga institutioner.¹⁶¹ I en reserapport från 1982 framgår att AC samarbetade med två hem för ensamma mödrar i Santiago. Grundtanken vid dessa hem var att mödrarna skulle kunna behålla sitt barn men om de inte kunde det kontaktades

¹⁵⁸ AC. *Sympunkter på textutkast Chile*. Inkom till Adoptionskommissionen den 6 september 2024.

¹⁵⁹ AC. *Chile*. 1978-09-12. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

¹⁶⁰ Brev från en av AC:s anställda socialarbetare i Chile till AC:s kansli i Stockholm den 28 mars 1987. AC Korrr Chile 1974–92.

¹⁶¹ AC. *Reserapport Bolivia – Chile 4/3–15/3 1982*. 82-04-05. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

AC:s socialarbetare. AC:s socialarbetare träffade modern upprepade gånger för samtal. I 50 procent av fallen lyckades hon övertala modern att behålla barnet. På detta sätt påbörjade AC:s socialarbetare 100 utredningar om året i Santiago. 50 ärenden per år ledde till adoption. Modern skrev under på att hon frivilligt lämnade barnet och att hon när som helst kunde få barnet tillbaka fram till domstolens beslut. Om modern var omyndig deltog även moderns föräldrar i beslutet. AC:s utredning presenterades sedan i domstolen, modern måste inställa sig i domstolen och fick då ensam tala med domaren och domstolens socialassistent som kunde göra en kompletterande utredning. En funktionär skrev ned moderns deklaration som hon sedan undertecknade.¹⁶²

Av flera reserapporter från AC framgår även att en av AC:s socialarbetare blev direkt kontaktad av mödrar som inte kunde ta hand om sina barn.¹⁶³ AC:s representant i Chile har uppgivit att hon aldrig hade direkt kontakt med barnets biologiska föräldrar.¹⁶⁴

AC hade egna socialarbetare som utredde barnens situation åt de chilenska domstolarna

Enligt AC har antalet socialarbetare varierat under åren beroende på verksamhetens omfattning¹⁶⁵ men det är framför allt tre socialarbetares namn som finns på utredningarna för de barn som adopterades till Sverige.¹⁶⁶ En av socialarbetarna var anställd av AC, en var anställd av AC:s representant och en socialarbetare fick ersättning per uppdrag. En av AC:s anställda socialarbetare hade tidigare haft en hög befattning på det statliga barnhemmet Casa Nacional del Niño i Santiago.¹⁶⁷ Enligt uppgifter i media förmedlade hon även

¹⁶² AC. *Rapport från resa till Chile 1985-02-01–1985-02-11*. 1985-02-19. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

¹⁶³ AC. *Reserapport Chile 900127–900203*. 90-02-14. AC och AC. *Reserapport Chile 14–22 april 1990*. AC E4 Chile Landpärm 1975–87. Det framgår även av AC:s beskrivning av verksamheten i Chile som sammanställdes 2016-08-16, inkom till MFoF den 23 augusti 2016, dnr AD 36:256:11/15.

¹⁶⁴ AC:s representants stämningsansökan mot Chilevisión 2018.

¹⁶⁵ AC. *PM om Adoptionscentrums verksamhet i Chile*. 2004-03-11.

¹⁶⁶ AC. *Adoptionscentrums verksamhet i Chile*, 2016-08-16, inkom till MFoF den 23 augusti 2016, dnr AD36:256:11/15.

¹⁶⁷ AC. *Rapport angående: bakgrund och nuvarande adoptionssituation i Chile, kontakt med Instituto Interamericano del Niño, Montevideo. Resa till Chile och Uruguay den 14.11–26.11 1975*. AC korr Chile 1974–92.

barn till andra adoptionsorganisationer under åren 1950 till 2001.¹⁶⁸ Den socialarbetare som fick ersättning per uppdrag var socialarbetare vid domstolen i Concepción. Vi har i aktgranskningen identifierat ytterligare två vanligt förekommande socialarbetare som anlätades av AC. AC:s chilenska socialarbetare utredde barnens situation på uppdrag av de lokala barnavårdsdomstolarna. Enligt AC berodde denna särskilda konstruktion på att de socialarbetare som arbetade på sjukhusen och för domstolarna hade så mycket att göra att utredningarna drog ut på tiden. Vår aktgranskning visar att i drygt 40 procent av alla akter där det framgår vem som gjort den sociala utredningen av barnets situation, så har det varit någon av AC:s socialsekreterare i Chile. I övriga fall är det oftast en socialsekreterare vid domstolen eller på sjukhuset som utrett barnets bakgrund.

AC:s representant använde sig även av ett antal egna fostermammor i Santiago som tog hand om barnen. År 1978 var det 17 fostermammor.¹⁶⁹ De flesta bodde i området Lo Barnechea som låg nära AC:s representants hem. Enligt vår aktgranskning vistades nästan 70 procent av barnen i fosterhem. I övriga akter saknas i regel information om detta. Det varierar om barnet har placerats i fosterhemmet före eller efter att barnet har matchats med de svenska adoptivföräldrarna. Av de barn som fötts i området kring Temuco flyttades 40 procent till fosterhem i Santiago inför avresan till Sverige. De flesta har vistats i fosterhemmet mindre än två månader men tiden varierar mellan tio dagar och tio månader.

En barnläkare anlätades för att kontrollera barnens hälsotillstånd, det var samma läkare under alla år.¹⁷⁰ Enligt en tidigare anställd på AC var läkaren en högt respekterad yrkesman som anlätades av "eliten" i Chile och han var en garant för att det gick rätt till.¹⁷¹ Vår aktgranskning visar att det saknas hälsobeskrivning av barnen i de flesta akterna. I de fall det finns en hälsobeskrivning är det ofta en kort beskrivning, till exempel från en sjukhusvistelse eller i brevet från AC:s socialsekreterare till de svenska adoptivföräldrarna. Barnen som adopterats från Chile har i regel inte haft några särskilda behov, åtminstone inte som beskrivs i akten. I de akter vi granskat framgår

---

¹⁶⁸ The Guardian. *She was told her babies were dead. Instead they were sold abroad. What happened when she met them 40 years on?* Publicerad 2024-04-27.

¹⁶⁹ AC. *Chile*. 1978-09-12. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

¹⁷⁰ AC. *Adoptionscentrums verksamhet i Chile*, 2016-08-16, inkom till MFoF den 23 augusti 2016, dnr AD36:256:11/15.

¹⁷¹ Intervju med tidigare anställda på AC 2022-09-06.

endast i några enstaka fall att barnen har haft någon sjukdom eller behövt någon form av specialvård eller särskild omsorg.

AC:s ersättningsmodell innebar jämförelsevis höga löner och ibland betalt per uppdrag

I början bistod AC:s representant AC på frivillig basis men 1979 anställdes hon av AC och hade månadslön fram till 1991.¹⁷² Enligt anställningsavtalet 1979 utgick månadslön till representanten enligt den statliga löneskalan.¹⁷³

Med anledning av att det funnits uppgifter i media om att AC:s representant berikat sig på adoptionsverksamheten har AC gjort en utredning av hennes ekonomi. AC:s representant ägde en ridskola tillsammans med sin make som såldes i slutet på 1980-talet. Enlig AC är det förklaringen till hennes tillgångar.

Ersättningen till AC:s socialarbetare

Två av AC:s socialarbetare var anställda och de andra fick ersättning per uppdrag.¹⁷⁴ År 1985 fick en av AC:s anställda socialarbetare 200 000 pesos¹⁷⁵ i månadslön för vardera januari och februari och 161 135 pesos¹⁷⁶ i månadslön för mars.¹⁷⁷ Den socialarbetare som fick ersättning per uppdrag fick 30 000 pesos per månad det första kvartalet 1985.¹⁷⁸ Dessutom fick socialarbetarna ersättning för utlägg.¹⁷⁹ Enligt uppgift från den svenska ambassaden i Chile varierade lönen för en socialassistent beroende på arbetsplats. Man skiljde på privat och statligt anställda. För en socialassistent vid en chilensk barnavårdsdomstol betalades brutto 51 374 pesos och inom servicios

---

¹⁷² AC. *Adoptionscentrums verksamhet i Chile*, 2016-08-16, inkom till MFoF den 23 augusti 2016, dnr AD36:256:11/15.

¹⁷³ AC. *Anställningsavtal den 1 oktober 1979*. AC Korr Chile 1974–92.

¹⁷⁴ AC. *Adoptionscentrums verksamhet i Chile*, 2016-08-16, inkom till MFoF den 23 augusti 2016, dnr AD36:256:11/15.

¹⁷⁵ 1 550:38 USD.

¹⁷⁶ 1 120:54 USD.

¹⁷⁷ Genomsnittlig dollarkurs 1 USD = 129 pesos i januari och februari och 144 pesos i mars 1985.

¹⁷⁸ Genomsnittlig dollarkurs 1 USD = 129 pesos i januari och februari och 144 pesos i mars 1985.

¹⁷⁹ AC. *Redovisning för kostnader i Chile under januari, februari och mars 1985*. AC Korr Chile 1974–92.

públicos uppgick högsta beloppet till 71 343 pesos. Inom den privata sektorn varierade lönerna mellan 35 000 och 90 000 pesos.¹⁸⁰

I en reserapport från AC 1985 framgår att AC:s socialarbetare i Concepcion under lång tid varit månadsarvoderad av AC men att hon sagts upp på grund av att det under lång tid inte hade kommit några barn från Concepcion. När samarbetet återupptogs hade AC:s representant i Chile valt att arvoda socialarbetaren för varje utredning som resulterade i en adoption. Av rapporten framgår att man enades om att så snart som möjligt återgå till månadslön men till dess skulle socialarbetaren få ersättning för varje utredning oavsett om den ledde till adoption.¹⁸¹

I en reserapport från AC 1990 står att deras anställda socialarbetare som slutat i mars 1990 fortfarande blev uppsökt av mödrar för att få hjälp. Enligt rapporten försökte hon utnyttja den situationen mot AC för att få så god ekonomisk ersättning som möjligt för sitt arbete. Hon hade även blivit erbjuden bra arvode av en advokat. Av reserapporten framgår att frågan om socialarbetarens ersättning och villkor måste lösas snarast.¹⁸²

Ersättningen till AC:s fostermammor och barnläkare i Chile

AC anlidade egna fostermammor i Santiago som tog hand om barnen samt en barnläkare som kontrollerade barnens hälsotillstånd.¹⁸³

År 1985 fick fostermammorna ersättning med 500 pesos per dag för de större barnen, vilket då motsvarade 36 svenska kronor. För spädbarn fick de ersättning med 400 pesos per dag, vilket då motsvarade 29 svenska kronor. De fick även alla omkostnader ersatta.¹⁸⁴ Av ett dokument som vi tagit del av på AC framgår att läkaren fick ”minimalt betalt för sitt arbete”.¹⁸⁵ Av ett brev till blivande adoptiv-

---

¹⁸⁰ Brev från svenska ambassaden i Chile till AC:s kansli Stockholm den 7 januari 1985. AC Korr Chile 1974-92.

¹⁸¹ AC. *Rapport från resa till Chile 1985-02-01–1985-02-11*. 1985-02-19. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

¹⁸² AC. *Reserapport Chile 14–22 april 1990*. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

¹⁸³ AC. Adoptionscentrums verksamhet i Chile, 2016-08-16, inkom till MFoF den 23 augusti 2016, dnr AD36:256:11/15.

¹⁸⁴ AC. *Reserapport från resa till Chile 1985-02-01–1985-02-11*. 1985-02-19. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

¹⁸⁵ AC. *Rapport angående: bakgrund och nuvarande adoptionssituation i Chile, kontakt med Instituto Interamericano del Nino, Montevideo. Resa till Chile och Uruguay den 14.11–26.11 1975*. AC korr Chile 1974–92.

föräldrar 1988 framgår att det var möjligt att boka en tid med barnläkaren vilket kostade 4 500 pesos (ungefär 110 svenska kronor).¹⁸⁶

De adoptioner som förmedlades genom AC var billigare än en privat adoption

Av en promemoria från AC 1976 framgår att kostnaderna för adoptioner från Chile hållit sig omkring 10 000 svenska kronor.¹⁸⁷ På en konferens 1973 uttalade AC att 3 000 svenska kronor var billigt och 10 000 svenska kronor var mycket dyrt för att genomföra en adoption.¹⁸⁸ I början på 1980-talet var de totala kostnaderna för adoptionerna i Chile (exklusive reskostnader) cirka 20 000 svenska kronor och i slutet på 1980-talet hade kostnaden stigit till cirka 35 000 svenska kronor. Enligt AC avsåg kostnaderna främst administration, vård- och medicinska kostnader samt transporter. Advokater anlätades enbart för konsultation i juridiska frågor.¹⁸⁹ Det var AC:s representant som skrev inlagorna och företrädde barnet i domstolen.¹⁹⁰ I ett brev från AC:s representant i Chile framgår dock att hon måste använda advokat i en av domstolarna i Santiago.¹⁹¹

Som jämförelse beskrev Utrikesdepartementet 1977 att kostnaden för en privat adoption från Chile berodde på valet av advokat. Arvodena skiftade från 150 till 300 USD men även arvoden om 900 till 1 000 USD förekom. Sedan tillkom ofta en kostnad för socialarbetarnas utredning av barnet vilken varierade mellan 150 och 200 USD och kostnader för läkarundersökningar, eventuella behandlingar och resor inom landet. Totalkostnaden berodde slutligen på var barnet vistades fram till avresan (barnhem eller inackordering i privathem).¹⁹² De adoptioner som förmedlades genom AC torde således ha varit billigare än en privat adoption, främst beroende på

¹⁸⁶ AC. *Brev till blivande Chile-familjer*. Den 30 november 1988. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

¹⁸⁷ AC. *PM om adoptioner i Chile*, inkom till Socialstyrelsen den 14 maj 1976, dnr 49:701/76.

¹⁸⁸ NIA. *Dokumentation från Konferens kring internationella adoptionsfrågor, sommaren 1973*, s. 20.

¹⁸⁹ AC. *Kommentarer till enskilda påståenden i uppsatsen (2004 – Ana María Olivares och Pablo Soto)*, inkom till MFoF den 23 augusti 2016, dnr 1103.6:256:11/15.

¹⁹⁰ AC. *Adoptionscentrums verksamhet i Chile*, 2016-08-16, inkom till MFoF den 23 augusti 2016, dnr AD36:256:11/15.

¹⁹¹ AC. Brev från AC:s representant i Chile till AC:s kansli i Stockholm den 27 juni (året framgår inte men bör var tidigt 1980-tal). AC Korr Chile 1974–92.

¹⁹² UD. Brev från svenska ambassaden i Chile till Utrikesdepartementet den 21 november 1977, inkom till UD den 25 november 1977, 75, 223 R 34 Vch.

att AC i regel inte anlät advokater för att sköta handläggningen i domstolen.

I en reserapport från AC 1988 står att AC:s administration i Chile tedde sig förhållandevis dyr. En del kostnader som låg på organisationen i Chile borde flyttas över till vård, till exempel lönen för en av AC:s anställda socialarbetare som nästan enbart gällde barnens utredningar.¹⁹³

Det fanns uppenbara risker med AC:s system med egna anställda socialarbetare i Chile

På 1980-talet var månadslönen för AC:s representant nästan 20 gånger högre än den genomsnittliga månadslönen i Chile och AC:s anställda socialarbetare tjänade cirka tre till fyra gånger mer än de socialarbetare som var anställda av de chilenska barnavårdsdomstolarna.

Att detta var en riskabel ordning tydliggjordes av de så småningom framtagna riktlinjerna från HCCH och EuroAdopt, som AC också var drivande i att arbeta fram. Enligt HCCH kan otillbörlig ekonomisk vinning uppstå när lönen för det ackrediterade organets representant i ursprungsstaten är för hög jämfört med den genomsnittliga lönen för arbetstagare i det landet som utför samma typ av arbete utanför adoptionssammanhang.¹⁹⁴ En av AC:s socialarbetare fick dessutom ersättning för varje utredning som resulterade i en adoption. Enligt EurAdopt bör ett sådant ersättningssystem undvikas eftersom det kan leda till en kommersialisering av adoptionsverksamheten, vilket även AC:s kansli i Stockholm uppmärksammade och åtgärdade.¹⁹⁵

EurAdopt har även uppmärksammat risken med att adoptionsorganisationernas representanter bistår ursprungslandet med att ta fram nödvändiga dokument för ett individuellt barn innan barnet har blivit "fördelat" till organisationen. Enligt EurAdopt måste särskilda försiktighetsåtgärder vidtas för att undvika varje påverkan på antalet barn som placeras för internationell adoption eller specifikt för den särskilda mottagande organisationen. I princip ska dubbla

---

¹⁹³ AC. *Reserapport Chile 14–23 november 1988*. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

¹⁹⁴ HCCH (2012), *Accreditation and adoption accredited bodies. General principles and guide to good practice Guide no 2*, s. 75 ff. Se även prop. 2003/04:131 s. 40.

¹⁹⁵ EurAdopt (2002), *EurAdopt Guidelines on financial factors in co-operation with counterparts and co-workers in countries of origin*. Adopted by the EurAdopt General Meeting in Aarhus, Danmark, den 7 april 2002, s. 17.

roller för representanten undvikas men kan accepteras tillfälligt om det krävs för barnets och den biologiska moderns bästa. För att minska den risk som uppstår genom de motstridiga rollerna måste ett officiellt organ ta ansvar för arrangemanget.¹⁹⁶

4.7.5 På 1970-talet genomfördes flera polisundersökningar av AC:s verksamhet i Chile

Under 1970-talet genomfördes flera polisundersökningar av AC:s adoptionsverksamhet i landet.

År 1975 utredde den chilenska kriminalpolisen AC:s verksamhet men utredningen lades ned

År 1975 inledde den chilenska kriminalpolisens internationella avdelning en utredning gällande AC:s representant och hennes förmedlingsverksamhet av adoptivbarn till Sverige. Upprinnelsen var en artikel i den chilenska veckotidningen VEA om ”skandalös trafik med chilenska småbarn”. Av artikeln framgick att den chilenska polisen utredde en organisation som adopterade ensamstående mödrars barn för vidarebefordran till europeiska länder. Cirka 70 chilenska småbarn hade under tre år förts till Sverige för adoption till barnlösa äktenskap. Den svenska ambassadören i Chile informerade Utrikesdepartementet om att AC:s representant varit i förbindelse med polisen. I brevet står att ambassadens intryck är att representanten handlägger adoptionsärendena med stor grundlighet och öppenhet och således på alla sätt korrekt men att det har uppstått två händelser som kastar en mörk skugga över adoptionsverksamheten och som bekymrar polisen. Det finns nämligen exempel på adoptionsärenden där AC:s representant själv påbörjat adoptionsprocessen. Brevet avslutades:

Medan polisen går vidare i sina undersökningar för att uppnå klarhet i dessa ärenden, fortsätter händelsen att bekymra, ty överföringen av chilenska småbarn till Sverige växer i stället för avtar.¹⁹⁷

---

¹⁹⁶ EurAdopt (2002), s. 17 f.

¹⁹⁷ UD. Brev från svenska ambassaden i Chile till Utrikesdepartementet den 19 augusti 1975, Bil. 2 t. 190A, inkom till UD den 19 augusti 1975 dnr 190 R 34.

I ett senare telegram från den svenska ambassadören i Chile till Utrikesdepartementet i Stockholm skrev han att utredningen synes vara "extraofficiell". Då ingen formell anklagelse förelåg kunde utredningen enligt ambassadören vara olaglig. Så vitt ambassadören kunde bedöma så fanns inget att dölja men två saker oroade: att AC:s representant var helt uppriven och att polisen verkade ha tryck på sig från något betydelsefullt håll. Ambassadören hade satt AC:s representant i kontakt med en chilensk advokat som skulle ta sig an ärendet.¹⁹⁸

I ett brev från AC:s representant i Chile till AC:s kansli i Stockholm skrev hon att polisen ställt frågor men att det hon gjort i Chile var oantastligt. Hon skrev bland annat att många domare och auktoriteter försäkrat att internationella adoptioner var en möjlighet till brygga mellan två folk. Hon berättade vidare att polisen ville ha en lista varifrån barnen kom. AC:s representant trodde att det var ett politiskt spel och att en "general" ville avancera och använda AC som ett tjuvnyp mot fiendelandet Sverige och att Chile diskuterade att bryta de diplomatiska förbindelserna med Sverige. "Man kan inte skicka chilenska barn till ett land som attackerar Chile". I brevet står också att de talat med justitieministern och hälsovårdsministern som var synnerligen närstående till det statliga barnhemmet Casa Nacional del Niño.¹⁹⁹ I slutet på september skickade den svenska ambassaden i Chile ett nytt telegram till Utrikesdepartementet i Stockholm där de skrev att det var fastlagt att kriminalpolisens undersökningar om adoption av chilenska barn till Sverige utgjorde en förberedelse på högsta nivå för en politisk kampanj riktad mot Sverige. Möjligheterna att rädda verksamheten var obetydliga.²⁰⁰ I oktober 1975 hade situationen dock förändrats och den svenska ambassaden skrev till AC:s kansli i Stockholm att frågan om adoption hade utvecklats på ett betydligt mera positivt sätt än vad ambassaden haft anledning att tro för några veckor sedan. Efter att en representant från Högsta domstolen i Chile besökt Sverige och fått en positiv bild av AC:s verksamhet hade den chilenska justitieministern uttalat att inga lagbrott förekommit och att barnen hade det bra i Sverige. Det fanns heller ingen önskan att utnyttja frågan för allmänpolitiska syf-

¹⁹⁸ UD. Telegram från svenska ambassaden i Chile till Utrikesdepartementet den 24 september 1975, 66:A 420 R 34 Vch.

¹⁹⁹ Brev från AC:s representant i Chile till AC:s kansli i Stockholm den 29 september 1975, R 34.

²⁰⁰ UD. Chiffertelegram från svenska ambassaden i Chile till Utrikesdepartementet, den 30 september 1975, 71:B 129 R 34 Vch.

ten.²⁰¹ Justitieministern var i princip villig att skriva ett avtal eller på annat sätt medverka till att AC:s arbete underlättades i Chile. Ministern ville dock att AC:s representant skulle inkomma med en lista på de barn som lämnats i förmynderskap. En sådan åtgärd skulle han tyda som en samarbetsgest: ”den som ingenting har att dölja har heller ingenting att frukta”. Vidare ville han att AC skulle dementera de uppgifter som publicerats i Finland om att juntan sålde barn. Under dessa förutsättningar skulle justitieministern se till att polisundersökningen lades ned.²⁰² Enligt ambassaden var det ett politiskt pris som de inte ansåg vara överdrivet.²⁰³ En anställd på AC:s kansli i Stockholm svarade²⁰⁴ att deras representant hade gjort ett enastående arbete och att alla papper var klara och korrekta och att hennes enorma arbete var kopplat till hennes genuina vilja att rädda så många barn som möjligt till en bättre framtid. Hon skrev vidare att deras representant i Chile inte ville lämna ut en lista på de barn som adopterats till Sverige eftersom hon kände att hon svek alla människor som lämnat sina barn till adoption och inte ville bli påmind om det. På AC:s kansli tyckte man dock att det var ett politiskt mycket rimligt pris att betala för att adoptionerna skulle kunna fortsätta och att de nog kunde komma fram till en lösning med henne.²⁰⁵

Sommaren 1977 begärde den chilenska säkerhetspolisen ut listor från SAS på samtliga barn som flugit till Sverige

Sommaren 1977 inleddes en ny undersökning av AC:s verksamhet i Chile. Denna gång var det den chilenska underrättelsepolisen DINA²⁰⁶ som begärde att SAS skulle lämna ut listor över samtliga barn som flugits till Sverige för adoption. I ett brev från den svenska ambassadören i Chile till Utrikesdepartementet i Stockholm skrev ambassadören att han redan under våren nämnt att det fanns uppgifter om att den chilenska säkerhetspolisen hade tankar på ”att komma

---

²⁰¹ UD. Brev från svenska ambassaden i Chile till Adoptionscentrum den 14 oktober 1975, dnr 112 R 34.

²⁰² AC. *Memorandum. Samtal med justitieministern*, den 3 november 1975, R 34 Vch.

²⁰³ UD. Brev från svenska ambassaden i Chile till Adoptionscentrum den 14 oktober 1975, dnr 112 R 34.

²⁰⁴ Svaret verkar följa efter ett telefonsamtal mellan ambassaden och AC.

²⁰⁵ UD. Brev från AC:s kansli i Stockholm till svenska ambassaden i Chile den 23 oktober 1975, R 34.

²⁰⁶ Dirección de Inteligencia Nacional.

åt” skandinaviska intressen i Chile. Han skrev att han inte kunde undgå att ha det i sinnet när SAS-chefen anmälde att hans kontor besökts av en representant för DINA. Ambassadören skrev att det var en ström av barn som i AC:s regi förts över till Sverige och att AC tidigare haft betydande svårigheter då högt uppsatta krafter, ledda av nationalistiska och anti-svenska känslor försökt att slå politiskt mynt av adoptionerna. Ambassadören konstaterar att försöket avväjdes den gången, sedan en officiell chilensk delegation i Sverige konstaterat hur utmärkt adoptionerna hade skötts. Enligt ambassadören kunde dock DINA:s besök hos SAS vara ett obehagligt tecken på ny aktivitet. Ambassadören skrev vidare att AC:s representant hade fått deponera en del dokument och pengar (mest resecheckar) på ambassaden eftersom hon var rädd för att avhändas material som kunde visa att verksamheten skötts lagligt vid en plötslig husundersökning.²⁰⁷

I november 1977 misstänktes en av AC:s socialarbetare för barnaröv men friades från misstankarna

I november 1977 skrev ambassadören återigen till Utrikesdepartementet att AC:s adoptionsverksamhet, särskilt i Concepcion, allvarligt motarbetades. Även generellt sett hade verksamheten utsatts för närgångna kontroller, till exempel i passmyndigheten och vid passkontroll. AC:s representant sade sig vara noga övervakad av folk från säkerhetstjänsten. Den 22 november hade en ”barntransport” från Concepcion fångats upp på centralstationen i Santiago av polisen. AC:s socialarbetare hade förts till förhör och anklagats för barnaröv. Socialarbetarna släpptes, men barnet togs ifrån dem. Enligt AC:s representant var det intendenten i Concepcion som motarbetade verksamheten eftersom han trodde att barn fördes till Sverige för att bli kommunister.²⁰⁸ I ett brev från AC: representant till AC:s kansli, där hon informerade om att en av hennes socialarbetare grips misstänkt för barnaröv, skrev hon att hon haft ett möte med Chiles hälsovårdsminister som sagt att han försökt öka de internationella adoptionerna men inte fått gehör. Justitieministern, alla

---

²⁰⁷ UD. Brev från den svenska ambassadören i Chile till Utrikesdepartementet den 6 juni 1977, dnr 50 R 34.

²⁰⁸ UD. Chiffertelegram från svenska ambassaden i Chile till Utrikesdepartementet, den 25 november 1977, 73:B 281, R 34 Vch.

andra ministrar och Pinochet själv var emot idén. Enligt hälsovårdsministern hade AC:s representant oerhörda fiender i det statliga barnhemmet Casa Nacional del Niño och i en rad kvinnoorganisationer. Hälsovårdsministern hade funderat över varför regeringen helt enkelt inte bara förbjöd att ge barn till utländska medborgare men att det förmodligen berodde på att den sociala situationen var mycket svår och att det fanns många barn som behövde föräldrar eftersom det inte fanns plats på de institutioner som fanns.²⁰⁹

I januari 1978 skrev AC:s representant till AC:s kansli i Stockholm att intendenten i Concepcion hade rapporterat till inrikesministern att AC:s representant hade köpt de barn som de blivit tvungna att lämna tillbaka. Rapporten hade skickats vidare till justitieministern. Hon skrev vidare att det på nytt fanns rykten om att ”AC-folket gjorde sig jätteförmögna på internationella adoptioner”. Med anledning av dessa rykten hade AC:s representant blivit varnad för de krav som en del domstolar ställde på att advokat skulle medverka vid ansökan om ”tuicion” och om hon behövde anlita advokat skulle hon anlita den fria advokathjälp som förmedlades till exempel genom Universidad Catolica.²¹⁰

Undersökningen som gällde AC:s socialarbetare i Concepcion pågick i två månader av en specialdelegation som läste samtliga domstolshandlingar i de adoptionsärenden som tagits upp under 1980 till 1981. Även mödrar som lämnat sina barn för adoption, personal vid Registro Civil, sjukhuspersonal och socialassistenter vid olika institutioner kallades till förhör. Enligt AC bedömdes AC:s insatser som oklanderliga.²¹¹

AC:s kansli i Stockholm ställde frågor men hade stort förtroende för verksamheten i Chile

Av det arkivmaterial som vi har tagit del av framgår att såväl AC som svenska ambassaden i Chile hade stort förtroende för AC:s representant i Chile. I samband med den första polisutredningen 1975 skrev AC till svenska ambassaden i Chile att deras represen-

²⁰⁹ UD. Brev från AC:s representant i Chile till AC:s kansli i Stockholm den 6 december 1977, R34.

²¹⁰ UD. Brev från AC:s representant i Chile till AC:s kansli i Stockholm den 10 januari 1978, Beskickningsarkiv Santiago de Chile FIH:10 R 34, mapp 3.

²¹¹ AC. *Reserapport Bolivia – Chile 4/3–15/3 1982*. 82-04-05. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

tant gjort ett enastående arbete och att alla papper var klara och korrekta:

Jag förstår mer än väl att Du tycker att det borde räckt, som Du säger, med att få iväg säg 30 ungar om året, men detta sammanhänger också med det faktum att vi aldrig fått riktigt klart för oss HUR hon arbetat och under vilka former hon fått ta emot barnen. Vi har bara, för att uttrycka det drastiskt, tackat och tagit emot.²¹²

I efterhand har brevskrivaren på AC sagt att uttalandet låter idiotiskt men att hon aldrig hade en tanke på att barnen kunde vara stulna. Hon beskriver personal på plats i Chile som besjälade av sin uppgift att kunna hjälpa barn till ett bättre liv.

Det fanns inte på kartan att det skulle handla om trafficking, vi litade fullständigt på dem vi samarbetade med.²¹³

I ett brev från AC:s kansli till AC:s representant 1982 går att utläsa att AC ställt frågor om hur och vem som gör de sociala rapporterna i Chile och om AC:s socialarbetare gör en och domstolens socialarbetare gör ytterligare en. Brevskrivaren skriver att frågorna inte ska förstås som att hon inte tror att det inte går rätt till utan att hon i en diskussion vill kunna säga att hon vet hur det går till.²¹⁴ I ett brev från en av AC:s socialarbetare i Chile till AC:s kansli i Stockholm framgår att hon är upprörd över att AC gör uttalanden som ger intryck av att de tvivlar på hennes ”yrkesmässiga ärlighet och lämplighet”. Hon skriver att hon arbetat i 21 år med övergivna barn och att hon genom sin mycket korrekta yrkesutövning vunnit de chilenska fackmännens förtroende och likaså myndigheternas och den chilenska polisens förtroende. Brevet avslutades med att hon bad AC att göra en självvrannsakan och sluta med kommentarer som inte var sagda med goda avsikter och som enbart skadade AC.²¹⁵

---

²¹² UD. Brev från AC:s kansli i Stockholm till svenska ambassaden i Chile den 23 oktober 1975, R 34.

²¹³ SVT Nyheter. *Brevskrivaren minns inte sitt eget brev om misstänkta oegentligheter*. Publicerad 2019-12-16.

²¹⁴ Brev från AC:s kansli i Stockholm till AC:s representant i Chile den 26 januari 1982. AC Korr Chile 1974–92.

²¹⁵ Brev från AC:s socialarbetare i Chile till AC:s kansli i Stockholm den 16 april 1982. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

Den svenska adoptionsmyndigheten gjorde ingen egen undersökning

I ett protokoll från NIA 1975 framgår att NIA:s styrelse informeras om tidningsartikeln i VEA om ”skandalös trafik med chilenska småbarn” samt de åtgärder som vidtagits av AC:s representant i Chile med anledning av artikeln.²¹⁶ Av NIA:s arkivmaterial kan vi inte se att NIA gjorde någon undersökning av adoptionsverksamheten i Chile. I våra intervjuer med tidigare anställda på NIA så minns de inte att det förekom några diskussioner på myndigheten om hur barnen kom in i AC:s verksamhet.²¹⁷ Sammantaget är NIA väldigt osynlig i den korrespondens som gäller polisutredningarna i Chile. Korrespondensen sker mellan AC, svenska ambassaden i Chile och Utrikesdepartementet i Stockholm.

4.7.6 AC uppmärksammade handel med barn och falsk födelseregistrering i privata adoptioner till Sverige

År 1979 mottog NIA en promemoria från polisen i Helsingborg som gällde misstänkt handel med barn. En man som arbetade som konsul i Honduras för ett annat europeiskt land, hade blivit kontaktad av en svensk man som berättat att han var medlem i en större organisation som förmedlade barn från utlandet till svenska adoptivföräldrar och att denna organisation bland annat förmedlat barn från Chile. Den svenske mannen erbjöd konsuln 10 000 svenska kronor för varje barn som konsuln kunde förmedla från Sydamerika. Konsuln hade svarat att han inte ville göra sådana affärer och inte tala med mannen igen.²¹⁸ NIA skrev därefter ett brev till konsuln där de uttryckte stor oro över uppgifterna eftersom de styrkte rykten som NIA hört om barnhandel från Sydamerika. Enligt NIA fanns uppgifter om att barn fördes från andra länder i Sydamerika till Chile för att därifrån föras ut till blivande adoptivföräldrar i andra länder. Dessa barn återfanns dock inte i den svenska statistiken vilket enligt NIA tydde på att dessa barn fördes ut som biologiska barn till adoptivföräldrarna, det vill säga att födelseattest upprättades som felaktig uppgav de nya föräldrarna som biologiska föräldrar till barnet. NIA

²¹⁶ NIA. Protokoll 1975:6 1975-09-02.

²¹⁷ Intervjuer med tidigare anställda på NIA 2023-02-16 och 2023-04-24.

²¹⁸ NIA. Brev från Polisdistrikt Helsingborg till NIA den 21 november 1979. *PM Misstänkt handel med adoptionsbarn från utlandet*, saknr 429 A 10356.

skrev att de inte hade några faktiska uppgifter att ta på, utöver de uppgifter som konsuln lämnat till polisen i Helsingborg. NIA önskade därför kontakt med mannen för ytterligare uppgifter som kunde styrka NIA:s misstankar.²¹⁹ Av ett protokoll från NIA:s styrelse 1981 framgår att AC:s kontakt i Chile hade rapporterat att ett större antal privata adoptioner genomförts, i flera fall sannolikt genom falska födselar.²²⁰ Även i ett protokoll från 1987 framgår att NIA:s kansli fått uppgift om att svenska familjer genomfört så kallade kuddadoptioner i Chile.²²¹

AC uppmärksammade handel med barn och fick färre barn för adoption

I ett brev från AC:s representant i Chile till AC:s kansli i Stockholm 1984 beskrev hon att det blev färre barn för de organisationer som arbetade som AC. Det berodde inte bara på att det blev fler inhemska adoptioner utan även på att det fanns en mängd advokater som förmedlade barn för adoption genom direktkontakt med havande kvinnor och via ”feta” kontanterbjudanden på de publika förlossningsanstalterna.²²² År 1985 frågade NIA den svenska ambassaden i Chile hur de chilenska myndigheternas ställde sig till adoptioner utan medverkan av i Sverige auktoriserade organisationer. Ambassaden svarade att de chilenska myndigheternas inställning till så kallade privata adoptioner teoretiskt sett var relativt sträng men att den officiella inställningen inte delades av ett antal barndomstolar. Ställda inför den bistra verkligheten i Chile med övergivna, undernärda och tiggande barn, valde många domare att överlämna vården av chilenska barn till de som önskade adoptera. Enligt ambassaden arbetade ett stort antal advokater med privata adoptioner i Chile mot varierande ersättning, från 3 000 till 12 000 USD.²²³ Vissa domare var ”synnerligen noggranna, medan andra synes helt sakna skrupler”. Det var svårt för personer som önskade adoptera privat att bedöma domarnas noggrannhet.²²⁴

²¹⁹ NIA. Brev från NIA till konsuln den 3 december 1979, NIA 49:545/79.

²²⁰ NIA. Bilaga till NIA-protokoll 1980-01-30, Protokoll 1980-04-17.

²²¹ NIA. Protokoll 1986/87 Nr 7 1987-02-18.

²²² Brev från AC:s representant i Chile till AC:s kansli i Stockholm den 29 juli 1984. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

²²³ Vilket enligt Adoptionskommissionens uträkning motsvarade cirka 25 00 till 100 00 svenska kronor 1985.

²²⁴ UD. Brev från svenska ambassaden i Chile till NIA den 4 mars 1985, R 34:315 Vch.

I ett brev från en av AC:s anställda socialarbetare i Chile 1987 beskrev hon för AC att det var mycket svårt att arbeta i Santiago eftersom arbetssättet skiljde sig mot övriga landet. Hon beskrev att det förekom uppgifter om försäljning och handel med barn i chilensk media och att det fanns fall då mödrar tvekade och ringde och frågade efter sina barn. Hon skrev att hon tyckte att det var mycket obehagligt och en anledning till att hon inte längre ville fortsätta att handlägga ärenden i Santiago. Hon bad AC att inte få några nya ärenden eftersom hon hade tio ärenden som väntade och hon måste finnas till hands för de domare som ville besöka fostermammorna och till alla de mödrar som kom hem till henne och ville prata om hur deras barn hade det och hur de reste, det vill säga om barnen såldes eller inte. Några mödrar hade ringt och bett om aktuella rapporter om sina barn och hon bad därför AC att kontakta några av de familjer som adopterat barn i Santiago för att lugna ner personer och få bort tvivel.²²⁵

Av en reserapport från AC 1989 framgår att det var helt omöjligt att komma in i adoptionsverksamheten utan hjälp av dyrbara advokater som arbetade ”mer eller mindre snyggt”. I rapporten konstaterades att risken var att AC skulle bli helt utkonkurrerade med sin strikta etik.²²⁶ I en reserapport från 1990 står att två av de domare som AC samarbetade med hade slutat och ”slagit sig på” adoption i stället, varav en hade startat en adoptionsorganisation. Rapportskrivaren ställde sig frågan om AC skulle arbeta i ett land där adoption är lika med barnhandel.²²⁷ I en senare reserapport från samma år står att AC informerat den svenska ambassaden om den pågående barnhandeln och att de skulle tala med ambassadens nya viseringspersonal för att få bättre kontroll. AC uppmanade ambassaden att fråga vem som varit ombud, advokatarvode och varifrån barnet kom i samband med ansökan om visum för barnet. AC hade även uttryckt oro för att en skandal skulle inträffa och att svenskar var inblandade. Ambassaden lovade att tala med statssekreteraren i det chilenska justitieministeriet samt skriva en rapport till svenska UD.²²⁸ Vi har inte kunnat återfinna denna rapport, varken på Riks-

---

²²⁵ Brev från en av AC:s anställda socialarbetare i Chile till AC:s kansli den 28 mars 1987. AC Korr Chile 1974–92.

²²⁶ AC. Reserapport Chile 16–25 maj 1989. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

²²⁷ AC. *Reserapport Chile 900127–900203*, 90-02-14. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

²²⁸ AC. *Reserapport Chile 14–22 april 1990*. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

arkivet eller i arkivet på UD eller på svenska ambassaden i Chile. Det är oklart om rapporten aldrig skrevs eller om den har gallrats.²²⁹

AC:s representant i Chile tog avstånd från betalningar till mödrarna

Av en reserapport från AC 1985 står att ekonomisk ersättning eller annat materiellt stöd aldrig har använts i AC:s relation till mödrarna.²³⁰ I ett brev från AC:s representant i Chile till AC:s kansli i Stockholm framgår att representanten reagerat på att en italiensk familj ”skämt ut sig” genom att erbjuda pengar för snabbare handläggning av sitt ärende i domstolen.²³¹ I ett annat brev meddelade hon att de måste lämna tillbaka ett barn som lovats till en familj i Sverige dels för att fadern hade motsatt sig adoption och för att modern nu ville ha betalt för att lämna flickan ifrån sig. AC:s representant skrev att hon trodde att detta skulle bli allt vanligare då advokater och andra förmedlare tog kontakt med kvinnor som de visste funderade på att lämna barn, eller som kanske inte ens funderat ännu, och de som redan lämnat ifrån sig sitt barn. De som redan lämnat ifrån sig sitt barn övertalades att begära tillbaka barnet och sedan lämna det till den nya kontakten mot betalning. AC:s representant skrev att hon inte kunde göra mycket mer än att beklaga.²³²

I ett brev 1987 skrev AC:s representant att domaren i domstolen i Temuco planerade att hålla adoptionsdagar där etiken skulle ägnas stort utrymme. Domaren hade med djupt förakt nämnt en fransk adoptionsorganisation som erbjudit henne donationer till ett barnhem i Temuco om de därigenom kunde tänkas få fler barn. Domaren hade även berättat att norska Adopsjonsforum hade bjudit henne på en resa till Oslo.²³³ Syftet med dessa adoptionsdagar var att stoppa förslaget till ny adoptionslag och riktade sig till socialassistenter, läkare, jurister och personal från Registro Civil. Syftet med den nya

---

²²⁹ E-post till Adoptionskommissionen från RK arkiv den 28 juni 2024 och från svenska ambassaden i Chile den 16 juli 2024.

²³⁰ AC. *Rapport från resa till Chile 1985-02-01–1985-02-11*. 1985-02-19. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

²³¹ AC. Brev från AC:s representant i Chile till AC:s kansli i Stockholm. Brevet är odaterat men är förmodligen från mitten av 1980-talet. AC Korr Chile 1974–92.

²³² AC. Brev från AC:s representant i Chile till AC:s kansli i Stockholm den 29 mars. Årtalet framgår inte men torde vara 1986 eller 1987. AC Korr Chile 1974–92.

²³³ AC. Brev från AC:s representant i Chile till AC:s kansli i Stockholm den 24 juli 1987. AC Korr Chile 1974–92.

lagen var bland annat att spädbarn i första hand skulle adopteras nationellt och att främst äldre barn skulle komma i fråga för internationell adoption (se avsnitt 4.5.5). AC bidrog till kostnader för resor och uppehälle för medverkande i seminariet till ett belopp om högst 5 000 USD.²³⁴ I en rapport från adoptionsseminariet skrev AC:s representant att hon blivit helt chockad av att se och höra hur olika länders representanter diskuterade advokatarvoden, donationer och önskemål om barn för att tillfredsställa sina klienters behov.²³⁵

I ett brev till representanten i Chile från AC:s kansli i Stockholm framhöll de att en av hennes starkaste sidor var att hon vägrade att kompromissa i etikfrågor. I brevet står att hennes säkra känsla för vad som är rätt och riktigt på kort och lång sikt samt hennes uppfattning och erfarenheter hade varit ovärderliga för diskussionerna i Sverige:

Vi ser på andras verksamhet hur lätt det är att hamna i en tveksam eller en verksamhet som i alla händelser starkt kan ifrågasättas och kritiseras även om syftet har varit det allra bästa.²³⁶

I media har en adoptivförälder som hämtade sitt barn i Chile 1973, berättat att han och AC:s representant åkte från myndighet till myndighet och på varje ställe skulle de ha pengar.²³⁷

4.7.7 Barn har dödförklarats för sina föräldrar och sedan adopterats till Sverige

Flera personer som har adopterats till Sverige har i samband med att de återförenats med sina familjer i Chile fått reda på att deras föräldrar fått besked från hälso- och sjukvårdspersonal att deras barn hade dött.²³⁸ Barnen har alltså falskeligen dödförklarats för sina föräldrar för att adopteras till Sverige.²³⁹ Ibland har det skett i samband med förlossningen och ibland har det skett i samband med att

²³⁴ AC. *Reserapport Chile 30 aug–14 sept 1987*. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

²³⁵ AC. *Rapport från AC:s representant i Chile om adoptionsseminariet i Concepcion mellan 5 och 8 december 1987*. Dokumentet är odaterat men bör vara från våren 1988. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

²³⁶ AC. Brev från AC:s kansli i Stockholm till AC:s representant i Chile den 26 januari 1982. AC Korr Chile 1974–92.

²³⁷ SVT. UG-referens: *De stulna barnen*. Publicerad 2021-06-16.

²³⁸ Det finns flera sådana vittnesmål från adopterade personer i Sverige i svensk media. Se även L. Wool-Rim Sjöblom (2022), *Den uppgrävda jorden*.

²³⁹ Brottsrubriceringen kan till exempel vara människorov enligt 4 kap. 1 § BrB eller människohandel enligt 4 kap. 1 a § BrB.

föräldrarna har sökt vård för barnet på sjukhus.²⁴⁰ I en svensk adoption hade en socialarbetare skrivit in modern på ett kloster där hon fick bo med sitt barn. När barnet var tre månader fick hon besked om att barnet dött i plötslig spädbarnsdöd. Socialarbetaren bad modern, som då var 17 år, att skriva på dödsbeviset för barnet. I själva verket var det samtycke till adoption som modern skrev under. I de svenska adoptionshandlingarna står att barnet har lämnats av sina föräldrar på grund av fattigdom och att de önskade en bättre framtid för sitt barn.²⁴¹

Även vi har mottagit sådana vittnesmål från adopterade personer i Sverige och deras familjer i Chile. En av våra intervjupersoner har berättat att hen kom till Sverige vid tre månaders ålder. När hen återförenades med sin mor i Chile berättade modern att hon fått besked om att barnet dött i samband med förlossningen. I den adopterade personens adoptionsdokument står att modern inte kunde ta hand om barnet. En kvinna som vi träffade i Chile berättade att hon fått besked om att hennes barn dött vid förlossningen men 42 år senare återfanns barnet i Sverige. Båda dessa två adoptioner förmedlades av AC under 1970- respektive 1980-talet.

4.7.8 Barn har adopterats till Sverige utan samtycke av föräldrarna

Barn som lämnats för tillfällig vård har adopterats till Sverige

I DN:s granskning finns vittnesmål om att föräldrar har lämnat sitt barn för tillfällig vård och att barnet blivit bortfört och adopterat utan deras samtycke till Sverige.²⁴² En person som kom till Sverige 1978 när hen var 17 månader gammal, har berättat att modern blev övertalad att lämna sitt barn till en av AC:s socialarbetare. Modern som var sjuk blev erbjuden att barnet kunde bo tillfälligt en tid på barnhem. Redan samma kväll fick hon dock en dålig känsla och gick till barnhemmet för att få tillbaka sitt barn. Personalen meddelade då att hennes barn var borta och till slut fick hon information om

---

²⁴⁰ Se till exempel P. Lundberg, J. Sköld och A. Mahmoud (2022), s. 25, 30 f. och 65 ff., *Proletären. Min mamma i Chile trodde att jag var död*. Publicerad 2021-06-30, Smålandsposten. *Liza dödförklarades på sjukbuset, stals och såldes till Sverige*. Publicerad 2022-09-30 och pjäsen *1 300 mil från verkligheten* som spelades på Alias teatern våren 2024.

²⁴¹ Sveriges radio Verkligheten i P3. *Markus blev stulen som barn: "Hon trodde jag var död"*. Publicerad 2024-02-20.

²⁴² P. Lundberg, J. Sköld och A. Mahmoud (2022), s. 26 f. och 34.

att hennes barn adopterats till Schweiz (trots att barnet adopterats till Sverige). I adoptionsdokumenten står att modern beslutat att lämna bort barnet eftersom hon var fattig och inte kunde ta hand om barnet. Modern säger dock att hon inte samtyckt till adoptionen. Det tog två veckor från det att modern lämnade barnet till AC:s socialarbetare tills barnet var i Sverige. Adoptivföräldrarna fick barnbesked två månader innan modern lämnade barnet till AC:s socialarbetare.²⁴³ Vittnesmålet innebär alltså att AC utsett barnet för adoption långt innan modern lämnade barnet för tillfällig vård. Enligt AC är det inte möjligt att adoptivföräldrarna fick besked om barnet två månader innan den biologiska modern lämnade barnet för adoption. Enligt AC måste det i detta fall vara den mänskliga faktorn som förorsakat felet genom att man till exempel återanvänt en mall och missat att ändra datum eller skrivit fel datum.²⁴⁴

En kvinna har berättat att hennes tvillingar försvann när de vårdades på sjukhus 1977 då de var 19 månader. När hon besökte sjukhuset en dag var tvillingarna borta och sjukvårdspersonalen sa att det inte fanns någon information om barnen på sjukhuset. Modern tänkte att barnen måste ha dött och att personalen inte vågade berätta det. I de svenska adoptionshandlingarna som upprättades av AC:s representant i Chile står att modern inte visat intresse för sina barn och att hon lämnat dem för adoption.²⁴⁵ En kvinna som adopterades till Sverige på 1970-talet har berättat att det i hennes adoptionsbrev står att hennes mor lämnade bort henne. I själva verket bodde hon på ett barnhem på veckorna (veckohem) men hos modern på helgerna. Hon skulle hämtats av sin far, men han greps av regimen. När modern fick reda på detta försökte hon själv hämta sitt barn, men hemmet var då tomt och inga barn fanns kvar.²⁴⁶

Även vi har tagit emot sådana vittnesmål från adopterade personer i Sverige och familjer i Chile. Vid kommissionens besök i Chile berättade två mödrar att de hade övertalats att lämna sina barn på barnhem. En av mödrarna berättade att socialarbetaren hade sagt att hon kunde ha barnen ett år på ett barnhem, under den tiden kunde hon arbeta som hembiträde. Hon blev lovad att hon kunde besöka

²⁴³ A. Arpi (2023), *De kritiska. Berättelser om internationell adoption*, s. 129 ff. och SVT Nyheter. *Adopterade tänker inleda juridisk process efter skandal*. Publicerad 2018-01-31.

²⁴⁴ AC. *Synpunkter på textutkast Chile*. Inkom till Adoptionskommissionen den 6 september 2024.

²⁴⁵ Sveriges Radio Konflikt. *Sveriges stulna adoptivbarn*. Publicerad 2023-11-17.

²⁴⁶ Den adopterade personen berättade sin historia i pjäsen *Sammanflätade* som spelades på Dramaten 2023/24. Se även SVT Nyheter. *Veronica stals från sin mamma: "Jag utsattes för människohandel"*. Publicerad 2024-11-24.

barnen men när hon kom tillbaka sa de att hon inte fick hämta hem barnen och att det yngsta barnet hade skickats till Sverige. En del mödrar uppger att de överhuvudtaget inte har skrivit på några papper, andra uppger att de var analfabeter och inte visste vad de skrev under. Vid vårt möte med en domare i familjedomstolen i Temuco uppgav hon att i de flesta ärenden har modern samtyckt till att lämna barnet för omvårdnad (till exempel för att hon måste arbeta eller hade andra barn att ta hand om). Samtycket gällde inte vårdnadsöverflyttning eller adoption, resten av processen kände modern alltså inte till.²⁴⁷

Mödrar har pressats att lämna sina barn för adoption

AC har framfört att de sedan 1990-talet stöttat ett 100-tal adopterade att återförenas med sin familj i Chile och ingen av dessa mödrar har uttryckt att de blivit pressade att lämna sina barn för adoption.²⁴⁸ I vår aktgranskning finns det dock i flera fall information i akten som indikerar att modern kan ha övertalats till adoption av sjukhuspersonal, personal på mödrahem eller AC:s socialarbetare. I några fall framgår att modern inte riktigt varit säker på om hon vill lämna bort barnet och i vissa fall uttryckt att hon inte vill. Av en akt framgår att det var svårt att få modern med sig till domstolen för att gå med på att lämna bort barnet. Det framgår att anhöriga följer med till domstolen och till slut godkänner modern, och även fadern, vårdnadsöverflyttningen i domstolen. I ett fall hade modern bestämt sig för adoption under graviditeten, men ångrat sig efter födseln och ville behålla barnet. Hon blev dock "vägled och stödd" av nunnorna på mödrahemmet, socialsekreterare och psykolog och lämnade barnet för adoption. I ett annat fall får man intryck av att läkaren på sjukhuset och AC trycker på om adoption, trots att föräldrarna vacklar i frågan om de vill behålla barnet. Modern motsatte sig först överlämningen av barnet. Domstolen bedömde att föräldrarna inte var kapabla att ge den yngsta den vård som krävs. Enligt ett senare dokument har modern ändrat sig. Det finns också exempel på att modern gått med på att gå till domstol och lämna över barnet till adoption efter påtryckningar från faderns familj.

²⁴⁷ Möte med domare i familjedomstolen i Temuco (Juzgado de Familia de Temuco) 2022-10-27.

²⁴⁸ AC. *Sympunkter på textutkast Chile*. Inkom till Adoptionskommissionen den 6 september 2024.

Mödrar har inte förstått att de skrivit på ett samtycke för framtida adoption

I SVT:s granskning 2018 berättade en kvinna att en socialarbetare hade sökt upp henne på sjukhuset när hennes dotter var nyfödd 1980. Efter en tid kom hon tillbaka och tog barnet utan att tala om vart de förde barnet. När kvinnan sökte efter sin dotter sa de att hon skrivit på ett papper om att hon godkände adoption av barnet trots att hon inte kunde skriva på den tiden.²⁴⁹ Vi har intervjuat en person som kom till Sverige på 1970-talet genom AC, vars ärende ingår i brottsutredningen i Chile. Den adopterade personen har återförenats med sin mor i Chile. Modern har berättat att hon ännu inte fyllt 21 år när barnet föddes, vilket innebär att hon var omyndig enligt chilensk lag.²⁵⁰ I adoptionsdokumentet står att modern kom tillbaka med barnet till sjukhuset en vecka efter förlossningen och sa att hon ville lämna barnet för adoption till Sverige. Modern har dock i sitt vittnesmål inför brottsutredningen i Chile berättat att hon varken fick se eller hålla sitt barn efter förlossningen. En socialassistent tog barnet direkt efter födseln. Detta har inneburit ett stort trauma för modern. Modern har berättat att hon med tumavtryck signerade ett papper efter förlossningen som hon trodde handlade om att hon skulle lämna sjukhuset, inte att hon ville lämna bort sitt barn. Det dokument som finns i akten är signerat med ett tumavtryck men moderns namn är felstavat och rutan för ID-nummer är tom. I barnets födelsebevis står modern som okänd. Födelsebeviset är bevitnat av två personer varav den ena bara var 16 år. Brottsutredningen i Chile har förhört dessa vittnen och enligt brottsutredningen är födelsebeviset ogiltigt då det inte är korrekt bevitnat.

Det kan även ha funnits språkliga orsaker till att mödrar inte har förstått att deras barn skulle adopteras internationellt. Urfolket mapuches traditionella språk är mapudungun och på 1970- och 1980-talet när merparten av adoptionerna ägde rum, kan det ha förekommit att föräldrar inte fullt ut förstod vad som sades eller vad som stod i dokumenten på spanska.

---

²⁴⁹ SVT. *Marianne Skoglund adopteras till Sverige från Chile: Jag blev kidnappad*. Publicerad 2018-01-29.

²⁵⁰ Myndighetsåldern var 21 år i Chile fram till den nya grundlagen 1980 då den sänktes till 18 år.

Samtycke till adoption har lämnats av andra än modern

I svensk media finns uppgifter om att släktingar har lämnat barnet för adoption utan moderns samtycke och vetskap. Ett vanligt exempel är att modern arbetade på annan ort och barnet bodde under tiden hos mor- eller farföräldrarna som lämnat barnet för adoption.²⁵¹ AC uppger att detta inte är specifikt för Chile. I de fall den biologiska modern är under 18 år har moderns vårdnadshavare rätt att lämna samtycke. Enligt AC förekommer det även i dag.²⁵²

Vi har intervjuat en person som kom till Sverige på 1980-talet genom AC. I den adopterade personens adoptionsdokument står att modern var 18 år, att fadern inte ville ha kontakt och att hennes mor inte ville hjälpa henne med barnet. I dokumenten står att modern sagt att hon ville lämna barnet för adoption så att barnet kunde få föräldrar som älskade det och få ett bra och normalt liv. När den adopterade personen återförenades med sin mor i Chile berättade modern att hon var 17 år och att hon inte hade gett sitt samtycke till adoption. Mormodern hade blivit arg när hon blev gravid och ordnat en plats på ett katolskt mödrahem där hon fick arbeta för mat och husrum. På mödrahemmet blev hon varnad av de andra gravida kvinnorna att barnen försvann när de hade fötts. Efter förlossningen åkte en av AC:s socialarbetare med i bilen hem och när modern klev ur bilen åkte socialarbetaren i väg med barnet. Mormodern sa att de tagit barnet och att barnet skulle adopteras bort.

I ett annat ärende hade en moster lämnat tre syskon till ett barnhem i Santiago. När modern kom för att hämta barnen var de borta.²⁵³ I DN:s granskning redogörs för en privat adoption där det är mormodern som lämnat barnet för adoption. Adoptionen förmedlades av svenska missionärer år 1975. Barnet var endast 21 dagar gammalt när det flögs till Sverige. Det fanns inget samtycke från modern i de handlingar som följde med till Sverige. Av korrespondensen mellan missionärerna i Chile och de svenska adoptivföräldrarna framgår att socialarbetaren i Chile hade lovat att hon skulle ha en söt flicka att komma med innan missionärerna reste hem. I ett senare brev skrev missionärerna att de hade tackat nej till en pojke som var fem och

---

²⁵¹ Till exempel Sveriges Radio. P4 Blekinge. *Alexandras adoption utreds: "Känns för jävligt"*. Publicerad 2021-03-05.

²⁵² AC. *Synpunkter på textutkast Chile*. Inkom till Adoptionskommissionen 2024-09-06.

²⁵³ SVT Nyheter. *Viviana i Karlstad övertygad om att hon såldes till adoption mot mammans vilja*. Publicerad 2022-06-16.

ett halvt år men att sjukhuset väntade en baby i slutet på veckan. När kvinnan som adopterats till Sverige i vuxen ålder återförenades med sin mor i Chile berättade modern att det var hennes mor och syster som lämnade barnet för adoption.²⁵⁴

I vår aktgranskning framgår att modern har varit delaktig i att lämna barnet för adoption i drygt 60 procent av ärendena. I några få fall var även fadern delaktig. Relativt ofta har en familjemedlem varit involverad i att lämna bort barnet, oftast mormor eller barnets far. I några enstaka fall står att morföräldrarna gett sitt samtycke till adoption, men utan att det finns dokumenterat i akten. Ibland har det varit en faster, sambo eller bror till modern som lämnat barnet för adoption. I några enstaka fall har de lämnat bort barnet utan att modern varit involverad. I ett fall inställde sig till exempel barnets morbror i domstolen eftersom modern uppgavs vara utvecklingsstörd, vilket dock AC:s representant skriver att hon inte trodde på. I nästan 40 procent av de granskade akterna har även någon samhällsinstans utöver domstolen haft en roll i att barnet lämnas för adoption. Det handlar om sjukhus/nutritionshem, spädbarnshem och mödrahem.

Barn som omhändertagits av sociala myndigheter har adopterats till Sverige

I sin årsrapport för 2023 har The National Human Rights Institute beskrivit hur hundratals olagliga adoptioner har förmedlats genom de skyddshem där barn som omhändertagits av de sociala myndigheterna placerades. I rapporten står bland annat att en av de socialarbetare som AC anlitade har berättat att när barnen hade återhämtat sig efter en tid på skyddshemmet så ville mödrarna inte ta hand om dem. Det var därför som barnen lämnades för internationell adoption. Det finns dock många fall där föräldrarna varken lämnat samtycke till eller informerats om att barnet lämnades för adoption och enligt rapporten har dussintals olagliga adoptioner skett till Sverige på det sättet.²⁵⁵ I vår aktgranskning framgår i cirka en fjärdedel av akterna att barnet har vistats på sjukhus eller nutritionscenter. Mer än hälften av alla barn som föddes i trakten runt Temuco har antingen

---

²⁵⁴ Dagens Nyheter. *Pingstadoption utreds som brott mot mänskliga rättigheter*. Publicerad 2018-11-18.

²⁵⁵ National Children's House and Corporation for Child Nutrition (CONIN).

varit inlagda på sjukhuset i samband med födseln eller bott på tillfälligt spädbarnshem i Temuco. De exempel som framkommit i Chiles utredningar om att barn tas om hand på nutritionscenter och att familjen inte visar intresse för barnet när det ska skrivas ut syns alltså även i vår aktgranskning.

Organisationerna Hijos y Madres del Silencio och Nos Buscamos har även beskrivit hur barn hämtades i hemmet av polis och socialarbetare, särskilt i södra delen av Chile. Enligt Hijos y Madres del Silencio är de rapporter som låg till grund för omhändertagandet i dessa ärenden i princip identiska. Det är bara namnen på föräldrarna och barnet som bytts ut.²⁵⁶ Vi har intervjuat en person som kom till Sverige på 1970-talet genom AC. Vi har även träffat den adopterade personens familj i Chile. Familjen i Chile, som tillhör urfolket mapuche, berättade att socialarbetare och polis hämtade flera barn i familjen och placerade dem på barnhem. Den yngsta, som föräldrarna ännu inte hade registrerat i folkbokföringsregistret, adopterades till Sverige via barnhemmet i Lautaro. På barnhemmet fick hen ett nytt namn vilket medfört stora problem för den adopterade senare i livet. Familjen beskrev hur polisen hade varit mycket brutal mot föräldrarna (fadern fick så stora skador att han inte kunde arbeta mer) och att det inneburit ett livslångt lidande för hela familjen. I den adopterade personens adoptionsdokument står att föräldrarnas leverne är av dålig karaktär på grund av alkoholism och psykisk ohälsa och att modern själv ansökt hos domstolen om hjälp med sitt yngsta barn då hon hade andra barn att ta hand om och inte kunde ta hand om det yngsta barnet. Det står vidare att modern anser att det enda sättet att hjälpa sitt barn är att ge bort det till adoptivföräldrar som kan ge barnet "kärlek, vård och allt det nödvändiga för att kunna utvecklas och bli lycklig i sitt liv".

AC skriver på sin webbplats att det i media beskrivs tragiska scenarier där biologiska familjer träder fram med berättelser som visar en annan bild än den som framgår i adoptionsdokumenten. Det handlar till exempel om hur inhemska myndigheter på ett brutalt sätt tagit barnen från familjerna. Enligt AC visar dock den dokumentation de fått del av att barnen blivit övergivna eller omhändertagna av sociala myndigheter på grund av bristande omsorg, vanvård och övergrepp. Enligt AC är det vad de har att förhålla sig till, när

---

²⁵⁶ National Institute of Human Rights (2023), s. 386 f.

de blir kontaktade för att förmedla en internationell adoption.²⁵⁷ I vår aktgranskning har vi i 16 procent av akterna uppfattat att barnet har varit omhändertaget av sociala myndigheter i landet, men endast i något enstaka fall framgår tydligt att det rört sig om ett tvångsomhändertaget barn. Det finns dock relativt många ärenden då det utifrån akten är oklart om barnet är omhändertaget av sociala myndigheter eller inte.

Uppgift om att barnet var tvångsomhändertaget av sociala myndigheter kan avsiktligt ha undanhållits svenska domstolar

Som redovisats i avsnitt 4.5.2 genomfördes adoptionen i svensk domstol med tillämpning av svensk lag. Svensk domstol kräver som huvudregel samtycke från barnets vårdnadshavare för att adoption ska kunna beslutas. Om det framgår att barnets vårdnadshavare motsatt sig ett socialt omhändertagande kan det därför vara ett hinder för adoption. I ett dokument som vi tagit del av på AC från 1990 står att det inte får stå i domstolsbeslutet att barnets chilenska biologiska föräldrar motsatt sig omhändertagandet eftersom det då blir problem i tingsrätten.²⁵⁸ Citatet indikerar att AC ville undanhålla för svenska domstolar att barnet var tvångsomhändertaget och att det därmed saknades samtycke från föräldrarna till adoptionen.

Brister i moderns samtycke

I vår aktgranskning saknas en särskild samtyckeshandling från modern i drygt 90 procent av akterna, även i de fall som fullständigt namn på modern framgår av akten. I ytterligare några fall står i akten att mamman skrivit på ett samtycke, men det finns inte något dokument i akten som intygar det. Det kan finnas ett samtycke från en förälder, även om det inte har dokumenterats och vidarebefordrats till Sverige. Av de få samtyckeshandlingar som finns framgår oftast att samtycket avser framtida adoption och att det kan vara till utlandet. Modern har oftast undertecknat det med signatur eller fingeravtryck, och i ungefär hälften av fallen har även en notarie eller sekreterare

²⁵⁷ <https://www.adoptionscentrum.se/ac/adoption-i-media>. Hämtad 2024-10-07.

²⁵⁸ AC. *Anteckningar från möten med personer vid besök i Chile 9/11–13/11 1990*. 90-11-19. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

bevittnat moderns underskrift. Fram till 1980 var myndighetsåldern i Chile 21 år då den sänktes till 18 år. I vår aktgranskning har vi sett flera exempel på att modern inte var myndig vilket innebär att även hennes vårdnadshavare skulle samtycka till adoptionen. Vi har dock inte sett några samtyckeshandlingar från någon annan person än modern i vår aktgranskning.

Utifrån aktgranskningen kan vi inte bedöma när i tid samtycket har lämnats. I de få fall det finns sådana uppgifter har vi inte sett några exempel på att modern lämnat sitt samtycke före förlossningen. I ungefär tio procent av akterna framgår dock att modern beslutat om adoption under graviditeten. Av ett internt brev som vi tagit del av hos AC (det framgår inte vem som är mottagare av brevet) framgår att AC haft problem med tingsrätter som inte velat godkänna adoptioner där modern lämnat sitt medgivande tidigare än sex veckor efter nedkomsten. I brevet skriver en anställd på AC:

Det har inte på länge varit något fall i Chile nu, så ni kanske har löst det genom att domsluten är skrivna så att det passar Sverige nu?²⁵⁹

Citatet indikerar att AC ville undanhålla för svenska domstolar att det förekom samtycken som inte uppfyllde svenska, och internationellt erkända, krav på moderns samtycke. Enligt 1967 års Europarådskonvention om adoption av barn fick moderns samtycke till adoption inte lämnas förrän minst sex veckor förflutit efter barnets födelse.²⁶⁰ Sveriges ratificering av konventionen medförde en ändring av 4 kap. 5 § FB²⁶¹ så att det av lagtexten framgick att moderns samtycke skulle inhämtas sedan hon hunnit tillräckligt återhämta sig efter nedkomsten. I förarbeten till bestämmelsen står att denna tid i allmänhet inte bör understiga den i konventionen angivna tiden om sex veckor.²⁶² I en skrivelse från AC 1986 uppmärksammades att det i en kommentar till föräldrabalken från Kommunförbundet fanns skrivningar som skulle kunna påverka AC:s arbete i adoptionsärenden, ”särskilt om den blev väl spridd”. I skrivelsen tog AC upp 4 kap. 5 § FB. Enligt AC var kravet på moderns betänketid ingen nyhet (bestämmelsen infördes 1968) men att domstolarna inte alltid var uppmärksamma på det. Enligt AC fanns kravet endast vid

---

²⁵⁹ AC. Brevet är inte daterat men verkar höra till skrivelsen *Ny bok om svensk barnavårds-lagstiftning*. 86-07-08. AC Korr Chile 1974–92.

²⁶⁰ Artikel 5 p. 4.

²⁶¹ Numer 4 kap. 9 § FB.

²⁶² Prop. 1968:114 med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 § föräldrabalken, m.m., s. 17.

tingsrättsadoptioner och endast när modern var förmyndare och var den som skulle lämna medgivande till adoption.²⁶³ AC har framfört att samtycke lagligen kan lämnas samma dag som förlossningen även i Sverige om modern har återhämtat sig efter förlossningen. Enligt AC finns det svenska exempel på att modern lämnar samtycke och barnen hämtas av tilltänkta adoptivföräldrar från BB direkt efter förlossningen.²⁶⁴

4.7.9 Felaktiga uppgifter i adoptionsdokument till Sverige

I intervjuer med tidigare anställda på AC har de framhållit att AC:s representant i Chile var mycket noggrann med dokumentationen och att barnen hade med sig en fyllig bakgrundsberättelse vilket var något som var särskilt utmärkande för barnen från Chile.²⁶⁵ AC:s representant eller någon av de socialsekreterare som hon anlätade, skrev i regel ett personligt brev till de svenska adoptivföräldrarna med information om barnets bakgrund. I vår aktgranskning finns ett sådant brev i nästan 70 procent av akterna. Brevet har oftast skickats en vecka innan barnet anländer till Sverige. I 80 procent av de granskade akterna anges moderns för- och efternamn och i hälften av akterna anges även faderns för- och efternamn. I ytterligare några fall finns antingen för- eller efternamn på fadern. Det finns ofta information om moderns livssituation men det saknas i regel information om faderns situation. Personalen på AC:s kansli hade ”långa sittningar” med representanten i Chile om hur hon skulle göra när barnen hade en fruktansvärd bakgrund. Skulle hon vara ärlig gentemot adoptivföräldrarna?

Vi hade en hektisk diskussion med vår representant i Chile, om det över huvud taget skulle berättas i akten, eller till barnet ens när det var vuxet, att det var hittat i en soptunna. För det var så negativt. Det ville hon behålla i sitt huvud så att säga.²⁶⁶

²⁶³ AC. *Ny bok om svensk barnavårdslagstiftning*. 86-07-08. AC Korr Chile 1974-92.

²⁶⁴ AC. *Synpunkter på textutkast Sydkorea*. Inkom till Adoptionskommissionen den 30 maj 2024. Samma problem med att samtycke lämnats tidigare än vad svensk rätt kräver beskrivs i volym 2 kapitel 10 *Oegentligheter i adoptionsverksamheten i Sydkorea*.

²⁶⁵ Intervju med tidigare anställda på AC 2022-10-05. Se även AC. *Adoptionscentrums verksamhet i Chile*, 2016-08-16, inkom till MFoF den 23 augusti 2016, dnr AD36:256:11/15.

²⁶⁶ C. Lindgren (2010), *Internationell adoption i Sverige: Politik och praktik från sextital till nittital*, s. 142.

Citatet tyder på att AC:s representant i Chile ibland inte ville skriva ut den verkliga orsaken till adoptionen i syfte att skydda barnet från information som hon uppfattade som skadlig för barnet. AC:s uppfattning i dag är dock att dokumentationen i akterna var korrekt.²⁶⁷ Utifrån både vittnesmål i media och i de intervjuer som kommissionen har genomfört med adopterade personer som har återförenats med sina familjer i Chile framgår dock att bakgrundshistorierna ofta inte stämmer. Det är till exempel vanligt att det i bakgrundsbeskrivningen om barnet står att modern frivilligt lämnat sitt barn för adoption då hon inte anser att hon kan ta hand om sitt barn och att hon tror att barnet får det bättre hos sina adoptivföräldrar. I realiteten har modern lämnat barnet för tillfällig vård, till exempel för att kunna arbeta, eller så har barnet tvångsomhändertagits av sociala myndigheter. Det finns dock även exempel i media där modern bekräftar att hon har lämnat samtycke till adoptionen.²⁶⁸

Återkommande beskrivs att modern måste lämna barnet för adoption eftersom hon är ensamstående och har ytterligare barn att försörja

Vår aktgranskning visar att i cirka 60 procent av ärendena anges skälet för adoption vara att modern är ensamstående och inte kan ta hand om barnet. Ofta handlar det om en tillfällig relation där fadern lämnat modern när han fick reda på graviditeten och han inte vill ta ansvar eller bidra ekonomiskt. Modern lämnar barnet av ekonomiska skäl, för att hon inte kan behålla sitt arbete (ofta som hembiträde) om hon har hand om barnet eller för att hon redan har flera andra barn sedan tidigare att försörja. Ofta är modern ung och bor hemma hos sina föräldrar, som inte har ekonomiska möjligheter att ta hand om ytterligare ett barnbarn eller inte accepterar barnet. I nästan 70 av akterna framgår moderns ålder. Den genomsnittliga åldern är 23 år men den varierar från 14 till 44 år. Faderns ålder anges i drygt 40 procent av akterna. Faderns genomsnittliga ålder är 31 år men den varierar från 16 till 58 år.

Ett typfall är alltså en ung ensamstående kvinna som inte kan arbeta med ytterligare ett barn och morföräldrarna kan inte försörja ett barn till. I vissa fall handlar det om att barnet inte accepteras av

---

²⁶⁷ Intervju med en tidigare anställd på AC 2022-09-06.

²⁶⁸ Sveriges Radio. *Tereze sökte en mor men fann en bror*. Publicerad 2024-12-28.

hennes övriga familj, det vill säga hennes egna föräldrar eller en man hon bor tillsammans med men som inte är barnets far. Ett annat återkommande skäl till att barnen lämnas för adoption är att föräldrarna (båda eller en ensamstående förälder) är fattiga och redan har många barn eller att barnen inte får tillräcklig omvårdnad eller vanvårdas av föräldrarna eller den som tar hand om barnet. Relativt många barn har varit undernärda. Ibland har föräldern inte råd med till exempel vårdkostnader för ett sjukt barn. I flera fall har en socialassistent eller liknande bedömt att barnet behöver en skyddsåtgärd. I en del fall finns andra sociala problem som missbruk och våld. Återkommande är också beskrivningar om att modern är ointresserad av barnet eller inte visar några känslor/är likgiltig inför barnet. Att det finns mönster när det gäller skälen för adoption väcker frågor, men det behöver inte betyda att beskrivningarna inte stämmer.

Motstridiga uppgifter

I vår aktgranskning finns någon form av motstridiga uppgifter i cirka 20 procent av akterna från Chile. Det rör sig oftast om mindre skillnader, till exempel sådant som skulle kunna vara felskrivning av datum eller att det finns fler detaljer i ett av dokumenten som gör att det kan framstå som olika uppgifter. I några fall står dock modern som okänd i ett dokument och i andra dokument finns information om hennes fullständiga namn eller omfattande information om henne. I ett fall står det i den sociala utredningen att fadern inte känner till faderskapet medan det i brevet till adoptivföräldrarna står att han inte visat intresse eller ansvar för barnen. Vi har sett några exempel på att det i olika dokument finns olika uppgifter om moderns eller faderns ålder. I ett fall står i den sociala utredningen att modern är 15 år och fadern är en tonårspojke, medan det i brevet från AC:s representant till adoptivföräldrarna står att modern är 22 år och att fadern är en gift man. Det finns också exempel på olika uppgifter om barnets födelsedatum, moderns antal tidigare barn eller ålder på dem. I ett fall står i domstolsbeslutet att det är modern som ansökt om skyddsåtgärd, medan AC:s socialsekreterare i brevet till adoptivföräldrarna skriver att det är mormodern som ansökt om skyddsåtgärd.

4.7.10 Svenska missionärer har förmedlat adoptioner från Chile utan förmedlingstillstånd

De första adoptionerna från Chile till Sverige förmedlades genom ett svenskt missionärspär

De första svenska adoptionerna från Chile till Sverige torde ha skett via ett svenskt missionärspär tillhörande Pingströrelsen. De kom till staden Lautaro, strax norr om Temuco 1939. År 1959 fick deras församling status som egen juridisk person. Missionärspäret grundade ett barnhem i Lautaro. Flera personer som har adopterats till Sverige har bott på det barnhemmet. Vi har intervjuat en person med nära anknytning till barnhemmet och följande redogörelse över verksamheten kommer från den informanten.

Barnhemmet i Lautaro

Barnhemmet i Lautaro tog emot de första barnen 1964. Barnhemmet drevs som en Kooperation med ordförande och styrelseledamöter från församlingen och barnhemmet i nära samarbete. Den svenska pastorn var ordförande och administrativ chef för barnhemmet till 1970 men deltog i verksamheten till 1982. Även efter det att pastorn gick i pension 1982, åkte han en gång per år till Chile. Under perioden 1965 till 1979 ska pengar ha skickats från Sverige för barnhemmets omkostnader. Därefter ska barnhemmet ha samarbetat och styrts av Sename.²⁶⁹

Päret samarbetade med socialsekreterare, polis och domare i olika städer och barnen kom till barnhemmet från olika områden. Från 1971 förmedlades barn för adoption till Sverige från barnhemmet. Ibland skickades barnen till Santiago innan de reste till Sverige och ibland var det föreståndaren för barnhemmet som eskorterade barnen till Sverige. Föreståndaren gjorde flera resor till Sverige med barn för adoption. När barnen kom till Sverige fungerade missionärspärets hem som en mellanstation dit de svenska adoptivföräldrarna kom för att hämta barnen. Det finns uppgift om att många dokument som omfattade tiden från 1964 när de första barnen kom till barnhemmet, avsiktligt brändes upp 1995 när föreståndaren fick

---

²⁶⁹ Det framgår även av en kopia på den chilenska brottsutredningens förhör med en tidigare domare vid barn- och ungdomsdomstolen i Temuco 2022-07-05.

sluta sitt arbete på barnhemmet. Barnhemmet stängdes 2015. Adopterade personer som vi har intervjuat har berättat att det i Lautaro ”pratades” om barnhemmet och att det främst var barn från urfolket mapuche som togs till barnhemmet för att adopteras utomlands.

AC har förmedlat barn från barnhemmet i Lautaro

I våra intervjuer med adopterade personer framgår att AC samarbetade med det svenska missionärsparet och att AC förmedlat adoptioner från deras barnhem i Lautaro.²⁷⁰ I intervjuer med tidigare anställda på AC känner de dock inte igen det barnhemmet. I vår aktgranskning framgår endast i 25 procent av akterna att barnet har bott på barnhem eller ett tillfälligt spädbarnshem. Av dessa 24 akter framgår att tre barn har bott på barnhemmet i Lautaro. I en reserapport från AC 1990 står att AC:s representant ”gått i däck” bland annat på grund av skandalen och effekterna av Lautaro-historien. Vidare står att en av AC:s socialarbetare i Chile var på väg till domstolen i Lautaro för att åter deklarerat AC:s oskuld och äntligen få ärendet avslutat.²⁷¹ I en reserapport från samma år framgår att AC inte fått några barn från Temuco de senaste åren och att domaren i domstolen i Temuco skylld på en skandal i Lautaro med en socialassistent som blivit anklagad för barnhandel och som nämnt AC:s namn. I rapporten står att AC inte är inblandade och att det säkerligen inte heller var fråga om barnhandel.²⁷²

NIA kände till att det svenska missionärsparet förmedlade adoptioner till Sverige utan tillstånd

Enligt 54 § barnavårdslagen (1960:97) fick enskild person eller sammanslutning inte utan tillstånd av Socialstyrelsen bedriva förmedlingsverksamhet beträffande fosterbarn. Enligt Socialstyrelsen var rättsverkningarna av bestämmelsen begränsad till Sverige. Socialstyrelsen kunde därmed inte förhindra att personer med hemvist utomlands förmedlade fosterbarn/blivande adoptivbarn till i Sverige

---

²⁷⁰ Se även L. Wool-Rim Sjöblom (2022).

²⁷¹ AC. *Reserapport Chile 900127–900203*, 90-02-14. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

²⁷² AC. *Reserapport Chile 14–22 april 1990*. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

bosatta personer utan Socialstyrelsens tillstånd.²⁷³ Det innebär att enskilda personer, till exempel missionärer bosatta i ett annat land, inte behövde ha något tillstånd från Socialstyrelsen för att förmedla barn till personer bosatta i Sverige. Detta åtgärdades i samband med att kravet på auktorisation för förmedlingsorgan infördes 1979. Enligt 1 § lagen (1979:552) om internationell adoptionshjälp fick internationell adoptionshjälp endast lämnas av en ideell sammanslutning som var auktoriserad av Socialstyrelsen. Det gällde dock inte hjälp i enstaka fall, till exempel en missionär eller utlandsarbetare som i ett eller enstaka fall förmedlade ett barn.²⁷⁴ Den som lämnade internationell adoptionshjälp utan tillstånd kunde dömas till böter (9 §).

År 1979 framförde AC:s representant i Chile farhågor om att missionärer förmedlade adoptivbarn till Sverige. Enligt uppgift skulle 20 barn kommit till Sverige utanför AC-kontakterna, men endast sex kunde återfinnas i statistiken.²⁷⁵ Av minnesanteckningar från en kansliträff mellan AC och NIA 1980 framgår att den svenska pastorn som drev barnhemmet i Lautaro förmedlat barn till svenska familjer. En familj som fått ett barn förmedlat via pastorn hade nyligen fått sina handlingar stoppade av svenska ambassaden i Chile vilket innebar att han hade ett barn som han sökte föräldrar till. Det står vidare att det från Chile kommer eskorter med åtta barn åt gången. ”Till Belgien lär barn ha kommit som små turister från Chile.” På kansliträffen kom man överens om att NIA skulle be missionsrådet om kopia av det brev som gått till missionärerna då det i Latinamerika hänt att missionärer hänvisat till detta brev som bevis för att de får arbeta med adoptioner.²⁷⁶

Vi kan av arkivmaterialet inte se om och i så fall vad NIA vidtog för vidare åtgärder för att stoppa den svenska pastorns förmedlingsverksamhet. Vi kan till exempel inte se att NIA gjorde någon polisanmälan.

---

²⁷³ AC. Brev till ordförande i AC. *Beträffande adoption av etiopiska barn*. 1973-06-12. I AC:s arkivbox ”Adoptionscentrum Etiopien Länderpärm E4a, 1973–83”.

²⁷⁴ Ds 1978:6 *Internationella adoptioner. Riktlinjer och organisationsförslag*, s. 45 och prop. 1978/79:108 om organisationen av verksamheten med internationella adoptioner m.m. s. 12 f.

²⁷⁵ NIA. Protokoll 1979-10-31.

²⁷⁶ NIA. Minnesanteckningar från kansliträff AC – NIA 22/8 1980 och Anteckningar förda vid kansliträff mellan AC och NIA 1980-08-21.

4.7.11 Adopterade personer som tillhör en minoritet eller ett urfolk har inte fått sina rättigheter tillgodosedda

I vår aktgranskning har vi endast i sex procent av akterna noterat att barnet troligtvis tillhör en minoritet eller ett urfolk. Det anges som förklaring till att det inte är möjligt att hitta en nationell lösning eftersom chilenska par inte vill ha ett barn med utseendemässiga drag av urbefolkningen. Däremot framgår barnets födelseort i cirka 80 procent av akterna. I dessa akter framgår att 29 procent av barnen var födda i trakten kring Temuco (inklusive Lautaro, Freire och Tolten), 13 procent av barnen var födda i Concepcion och 7 procent var födda i Talcahuano. Dessa orter ligger i regionerna Auracania och Biobio som är ursprunglig hemvist för urfolket mapuche.²⁷⁷ Chileadoption.se uppskattar att cirka hälften av de personer som har adopterats från Chile till Sverige tillhör mapuche.²⁷⁸ Vår aktgranskning visar att den uppskattningen kan vara rimlig. I ett dokument som vi tagit del av på AC från 1990 står att många barn kan placeras nationellt vilket innebär att det blir fråga om mapuche för internationell adoption.²⁷⁹

Chiles parlamentariska kommission bedömde inte att det funnits etniska orsaker till de internationella adoptionerna, även om många av de som har adopterats internationellt tillhör en minoritet. Deras bedömning var att orsaken till adoption var fattigdom och att många av föräldrarna var analfabeter vilket gjorde det lättare att vilseleda föräldrarna.²⁸⁰ Vid kommissionens möte med en domare i familjedomstolen i Temuco så uppgav hon tre riskfaktorer för att ett barn skulle adopteras internationellt: att familjen bodde på landsbygden, att familjen levde under ekonomiskt svåra förhållanden och att de tillhörde en etnisk minoritet.²⁸¹

²⁷⁷ Det finns officiellt nio urfolk i Chile varav det största är mapuche.

²⁷⁸ Se även Riksdagens andra kammare Chile (2019), s. 85.

²⁷⁹ AC. *Anteckningar från möten med personer vid besök i Chile. 9/11–13/11 1990.* 90-11-19. AC E4 Chile Landpärm 1975–87.

²⁸⁰ Möte med Boris Barrera i Santiago 2022-10-28.

²⁸¹ Möte med domare vid familjedomstolen i Temuco (Juzgado de Familia de Temuco) 2022-10-27.

Adopterade personer har förlorat sina rättigheter som urfolk och har svårt att återta sin identitet som mapuche

Adopterade personer som tillhör urfolket mapuche har genom adoptionen till Sverige förlorat sitt namn, sitt språk och sin kultur. De har därmed mycket små möjligheter att återta sina kulturella traditioner och sin identitet som mapuche.²⁸² Många adopterade personer har dessutom sina svenska adoptivföräldrars namn i sitt födelsebevis och inte sina ursprungliga föräldrars namn. Detta innebär att de kan ha svårt att bevisa sin identitet som mapuche i Chile.²⁸³ För att en person ska kunna få ett så kallat urfolksintyg (*certificado de acreditación de la calidad indígena*) måste vissa krav vara uppfyllda,²⁸⁴ bland annat att personen har en ursprungsförälder som hör till en av de tio urfolksgrupper som anges i lagen. Det kan till exempel styrkas genom att personen har ett efternamn som tillhör ett urfolk eller att personen kan bevisa sitt ursprung minst tre generationer bakåt. Det innebär att personen måste bevisa sitt ursprung genom exempelvis födelsebevis (sitt eget och eventuellt föräldrars/tidigare generationer).²⁸⁵ Om den adopterade personen inte kan styrka att hen är mapuche kan hen inte utkräva sina särskilda rättigheter som tillhörande ett urfolk, till exempel tillgång till mark och ekonomiskt stöd.²⁸⁶

De svenska aktörerna har haft ansvar att säkerställa de adopterade barnens rättigheter som urfolk

Enligt artikel 30 barnkonventionen har ett barn som tillhör en minoritet eller ett urfolk rätt till sitt kulturliv, sin religion och sitt eget språk. Barnkonventionen trädde i kraft i Sverige 1990. Majoriteten av de barn som har adopterats från Chile har varit barn, det vill säga under 18 år, även efter 1990 och därmed omfattats av de rättigheter som följer av konventionen. Det är även viktigt att erinra om den nära koppling som finns mellan artikel 30 i barnkonventionen och

---

²⁸² Uppgift vid möte med familjer i Temuco i Chile 2022-10-27 samt Alina Namuncura Rodenkirchen (mapuche aktivist adopterad till Tyskland).

²⁸³ Riksdagens andra kammare Chile (2019), s. 85.

²⁸⁴ Ley 19253 Establece normas sobre protección, fomento y desarrollo de los indígenas, y crea la corporación nacional de desarrollo indígena.

²⁸⁵ E-post till Adoptionskommissionen från svenska ambassaden i Chile 2024-05-10.

²⁸⁶ Uppgift vid möte med familjer i Temuco i Chile 2022-10-27 samt Alina Namuncura Rodenkirchen (mapuche aktivist adopterad till Tyskland).

artikel 27 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR) som Sverige undertecknade 1967.²⁸⁷ Även ICCPR slår fast att de som tillhör etniska, religiösa eller språkliga minoriteter inte ska förvägras rätten att i gemenskap med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, bekänna sig till och utöva sin egen religion och använda sitt eget språk.

Enligt artikel 2.1 barnkonventionen ska konventionsstaterna respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i konventionen utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt. Även preambeln uttrycker ett ansvar för konventionsstaterna att ta vederbörlig hänsyn till vikten av varje folks traditioner och kulturella värden när det gäller barnets skydd och harmoniska utveckling. Det finns inget krav på att konventionsstaterna ska ha erkänt ursprungsbefolkningar officiellt för att de ska få utöva sina rättigheter.²⁸⁸ Enligt artikel 3.1 ska vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa. Vad som menas med offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner är inte definierat i konventionen. Enligt barnrättskommittén ska begreppet välfärdsinstitutioner inte tolkas snävt eller begränsas till sociala institutioner i strikt bemärkelse. Kommittén anser i stället att begreppet omfattar alla institutioner vars arbete och beslut påverkar barn och förverkligandet av deras rättigheter. Inom den privata sektorn omfattas bland annat institutioner som medverkar till att tillhandahålla tjänster som är avgörande för ett barns rättigheter. Det gäller oavsett om institutionen är vinstdrivande eller inte och den verkar å det allmännas vägnar eller vid sidan av.²⁸⁹

Vi anser således att såväl svenska myndigheter som AC haft ansvar enligt barnkonventionen och ICCPR att säkerställa de adopterade barnens rättigheter som urfolk.

²⁸⁷ Barnombudsmannen. *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 11 (2009) Barn som tillhör ursprungsbefolkningar och deras rättigheter enligt konventionen*. Översättning december 2012, p. 16.

²⁸⁸ Barnombudsmannen. *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 11 (2009) Barn som tillhör ursprungsbefolkningar och deras rättigheter enligt konventionen*. Översättning december 2012, p. 19.

²⁸⁹ SOU 2020:63 s. 188 f.

De svenska aktörerna har inte vidtagit några åtgärder för att de adopterade barnen ska kunna behålla sin identitet som mapuche

Av det arkivmaterial som vi har tagit del av på AC framgår att det funnits en medvetenhet om att flera barn var mapuche. Däremot finns det ingenting som tyder på att de svenska aktörerna reflekterat över om det skulle kunna finnas politiska orsaker till den höga representationen av mapuche bland de barn som adopterats till Sverige från Chile.²⁹⁰ Den höga andelen barn från mapuchefamiljer har förklarats med att de barnen inte var lika attraktiva hos de amerikanska adoptanterna.

Det finns inte heller något som visar att de ansvariga aktörerna har agerat för att säkerställa dessa barns rätt till sina kulturella traditioner och sin identitet som mapuche enligt artikel 7, 8 och 30 i barnkonventionen. Enligt artikel 20.3 ska staterna vid adoption ta vederbörlig hänsyn till kontinuitet i fråga om barnets uppföstran och etniska, religiösa, kulturella och språkliga bakgrund. Enligt barnrättskommittén innebär vederbörlig hänsyn att barn ges tillgång till sitt ursprungslands och familjs kultur (och om möjligt språk), samt möjlighet att få information om sin biologiska familj.²⁹¹ Staterna ska säkerställa att barn som tillhör ett urfolk kan få traditionella namn som deras föräldrar väljer i överensstämmelse med sina kulturella traditioner, och rätten att behålla sin identitet.²⁹² Barnrättskommittén har understrukt att de specifika hänvisningarna i konventionen till barn som tillhör ursprungsbefolkningar vittnar om ett erkännande av att det behövs särskilda åtgärder för att kunna åtnjuta sina rättigheter till fullo.²⁹³ Staterna bör alltid säkerställa att principen om barnets bästa är helt avgörande när det gäller att placera barn som tillhör ursprungsbefolkningar i alternativ omvårdnad. I synnerhet om ett barn placeras i omvårdnad utanför sitt lokalsamhälle ska konventionsstaten vidta särskilda åtgärder för att

---

²⁹⁰ Barnrättskommittén har uttryckt oro över att barn som tillhör ursprungsbefolkningar löper stor risk att falla offer för människohandel, se Barnombudsmannen. *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 11 (2009) Barn som tillhör ursprungsbefolkningar och deras rättigheter enligt konventionen*. Översättning december 2012, p. 72.

²⁹¹ Barnombudsmannen. *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om Barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa*. Översättning mars 2014, p. 56.

²⁹² Barnombudsmannen. *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 11 (2009) Barn som tillhör ursprungsbefolkningar och deras rättigheter enligt konventionen*. Översättning december 2012, p. 44. Se även SOU 2020:63 *Barnkonventionen och svensk rätt* s. 1174.

²⁹³ Barnombudsmannen. *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 11 (2009) Barn som tillhör ursprungsbefolkningar och deras rättigheter enligt konventionen*. Översättning december 2012, p. 5.

säkerställa att barnet kan behålla sin kulturella identitet.²⁹⁴ Staterna måste även vidta särskilda åtgärder för att säkerställa att adoptivföräldrarna är medvetna om hur de kan skydda och bevara barnets identitet. Det kan till exempel handla om kulturell utbildning för adoptivföräldrarna.²⁹⁵

År 1984 besökte en chilensk sociolog Sverige för att undersöka hur de chilenska barnen hade det i Sverige. I sin rapport skrev han att flera familjer som han besökt hade framfört att de ville ha mer information om Chile. Han skrev att eftersom många av barnen var mapuche efterfrågade flera familjer särskild information om denna etniska grupp. Enligt rapporten behövde AC göra en ansträngning att tillmötesgå önskemålet, till exempel genom att be Latinamerikanska institutet att anordna föreläsningar om olika minoriteter i Chile, uppdra åt AC:s representant i Chile att samla in information och köpa in böcker om mapuche.²⁹⁶

Trots att adoptivföräldrar efterfrågade mer kunskap vidtog de ansvariga svenska aktörerna inga kunskapshöjande åtgärder, inte heller kan vi se någon medvetenhet om dessa barns rätt till sitt språk: mapudungun.

4.7.12 Handläggning av svenskt adoptionsbeslut och svenskt medborgarskap

I det urval av akter från Chile som vi granskat har det tagit igenomsnitt sju månader från det att barnet anlänt till Sverige till beslut om adoption i svensk domstol. Det varierar dock från en månad till närmare 16 månader. Eftersom chilensk domstol fattat beslut om att flytta över vårdnaden om barnet var de blivande adoptivföräldrarna vårdnadshavare för barnet under denna tid.

²⁹⁴ Barnombudsmannen. *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 11 (2009) Barn som tillhör ursprungsbefolkningar och deras rättigheter enligt konventionen*. Översättning december 2012, p. 48.

²⁹⁵ J. Tobin (2019), *The UN Convention on the Rights of the Child. A Commentary*, s. 804 f.

²⁹⁶ Report on the visit to Sweden by Francisco J. Pilotti, sociologist from Chile, daterad den 31 juli 1984, U-68 83/84 R 34.

I genomsnitt har barnet fått svenskt medborgarskap ett år efter ankomst till Sverige

Information om när barnet blev svensk medborgare har funnits i 30 procent av de akter vi gått igenom. Det har i genomsnitt tagit ett år innan barnet fått svenskt medborgarskap. Tiden varierar dock från drygt två månader till nästan fyra år. En av våra intervjupersoner har berättat att hen kom till Sverige vid tre månaders ålder men fick svenskt medborgarskap först vid 11 års ålder. Adoptivföräldrarna upptäckte att barnet saknade svenskt medborgarskap när de skulle göra en resa utomlands och behövde ansöka om pass för barnet.

4.7.13 Adoptionsmyndigheten har inte granskat verksamheten – varken då den pågick eller i efterhand

NIA reste aldrig till Chile under den tidsperiod som adoptionerna från Chile främst ägde rum. Även om NIA inte hade ansvar att bedriva tillsyn över adoptionsorganisationerna förrän 1979 hade de bland annat i uppdrag att följa den internationella utvecklingen på området och förmedla ansökningar om adoption av utländska barn. NIA gjorde flera resor till andra länder under 1970-talet. NIA reste dock inte till Chile i samband med polisundersökningarna av AC:s verksamhet på 1970-talet. Inte heller efter det att NIA fått tillsynsansvar reste myndigheten till Chile, trots uppgifter om att svenska missionärer förmedlade adoptioner från Chile i strid med förmedlingsförbudet, omfattande handel med barn och att svenska föräldrar registrerades som biologiska föräldrar till chilenska barn.

I början av 2000-talet fick AC och NIA information om oegentligheter i adoptionerna från Chile

I media har det framkommit att en adopterad ringde AC redan 2000 för att informera om att hennes chilenska mor berättat att hon hade blivit stulen.²⁹⁷ Sommaren 2003 kontaktade journalisten Ana María Olivares NIA. Hon informerade om att hon gjorde en undersökning av internationella adoptioner från Chile och ville få information om de barn som adopterats till Sverige. Hon skrev vi-

---

²⁹⁷ SVT. UG-referens: *De stulna barnen*, publicerad 2021-06-16.

dare att hon hade mycket information som hon ville dela med NIA. I svaret lämnade NIA allmän information och hänvisade till AC för mer specifika frågor.²⁹⁸ NIA informerade AC om kontakten.²⁹⁹

Senare samma år publicerade Olivares och Pablo Soto en uppsats som byggde på vittnesmål från mödrar som hade berättat att deras barn försvunnit under diktaturen. I uppsatsen beskrevs ett nätverk av personer som på olika sätt tagit barn från deras mödrar för att sedan föra ut barnen från Chile. Det handlade inte om enskilda fall utan ett mönster.³⁰⁰ AC fick del av uppsatsen i november 2003³⁰¹ och delar av uppsatsen publicerades i den chilenska tidningen Siete i december 2003.³⁰² AC översatte uppsatsen och gjorde därefter en intern utredning av verksamheten i Chile där de kom fram till att inga fel hade begåtts.³⁰³ Av arkivmaterialet kan vi inte se att uppsatsen diskuterades i NIA:s styrelse och det står ingenting i NIA:s årsredovisning för 2003. Däremot framgår det av arkivmaterialet att en översatt kopia av artikeln i Siete inkom till NIA i mars 2004.³⁰⁴

NIA förhöll sig således passiv till uppgifterna om oegentligheter i Chile. Och detta trots att frågan om oegentligheter i den internationella adoptionsverksamheten var i högsta grad aktuell på myndigheten. År 2003 tilldelades NIA 100 000 svenska kronor av regeringen för att bistå adopterade personer från Thailand att söka sitt ursprung. Bakgrunden var att det under 2002 framkommit uppgifter i TV och radio om felaktigheter i adoptioner från Thailand under åren 1974 till 1978.

---

²⁹⁸ NIA. E-post från Ana María Olivares till NIA den 8 juli 2003, dnr 72:278:1/03 och 72:278:4/03.

²⁹⁹ NIA. E-post från NIA till AC den 8 juli 2003, dnr 72:278:2/03 och 72:278:03/03.

³⁰⁰ A. M. Olivares och P. Soto (2003), *Adopciones internacionales: ¿un acto de amor? Centro de Adopción Sueco en Chile (1973–1992)*.

³⁰¹ L. Wool-Rim Sjöblom (2022), s. 33 ff.

³⁰² AC. *PM om Adoptionscentrums verksamhet i Chile*. 2004-03-11.

³⁰³ AC. *PM om Adoptionscentrums verksamhet i Chile*. 2004-03-11 och *Kommentarer till enskilda påståenden i uppsatsen (2004 – Ana María Olivares och Pablo Soto)*, inkom till MföF den 23 augusti 2016, dnr 1103.6:256:11/15.

³⁰⁴ MIA. Översättning av en artikel i den chilenska tidningen Siete publicerad 2004-01-09, inkom till MIA den 8 mars 2004, dnr 69:771/04.

MFoF bedömde att de inte hade mandat att utreda historiska oegentligheter

År 2015 kontaktade organisationen Nos Buscamos svenska ambassaden i Chile och informerade om att de hade tio familjeåterföreningar där alla var olagliga adoptioner, till exempel hade en kvinna berättat att läkaren meddelade att hennes barn hade dött och att hon aldrig fick se kroppen eller fick några papper. Nos Buscamos hade även kontakt med 10 till 15 personer i Sverige som behövde hjälp av rätt myndighet i Sverige att utreda sina adoptioner.³⁰⁵ Ambassaden hänvisade till MFoF som inledde en dialog med berörda myndigheter och frivilligorganisationer i Chile. MFoF var dock tydlig med att myndigheten inte hade mandat att utreda uppgifter om historiska oegentligheter.

År 2018 sände SVT, i samarbete med chilensk tv, ett reportage som visade hur barn under 1970- och 1980-talen kan ha tagits utan mödrars medgivande för adoption. SVT hade varit i kontakt med 25 vuxna personer i Sverige som var adopterade från Chile. I 16 av de fallen fanns det uppgifter som tydde på att adoptionen inte gått rätt till. Antingen genom motsägelsefulla uppgifter i dokumenten eller genom vittnesmål och uppgifter från de anhöriga i Chile. I fem av fallen fanns uppgifter från mödrar eller nära anhöriga som hävdade att deras barn togs från dem helt mot deras vilja. I samtliga fall hade AC förmedlat adoptionerna.³⁰⁶ I MFoF:s tillsynsrapport över AC 2018 framgår att adopterade personer hade hört av sig till MFoF och uttalat att de inte kände tillit till AC som organisation. Det berodde delvis på de uppgifter om oegentligheter som framkommit och delvis på det sätt som AC agerat och kommunicerat.³⁰⁷ I maj 2018 besökte MFoF Chile för att inleda en dialog med den chilenska centralmyndigheten i syfte att adopterade personer som sökte sitt ursprung skulle få tillgång till så mycket information som möjligt.³⁰⁸ Hösten 2018 begärde AC att MFoF skulle inleda en tillsyn för att klargöra om AC följt gällande regler för adoption under den aktuella tiden. MFoF svarade att myndighetens tillsyn handlar om att

³⁰⁵ UD. E-post från svenska ambassaden i Chile till Utrikesdepartementet den 26 november 2015, dnr AD 3.6:256:1/15.

³⁰⁶ SVT Nyheter. *Sverige i centrum för olagliga adoptioner med chilenska barn*. Publicerad 2018-01-29.

³⁰⁷ MFoF. *Tillsynsrapport 2018 den 22 maj 2018*, dnr 3.3.6:17/18, dnr 3.3.6:17/18, dnr 3.3.6:58/18.

³⁰⁸ MFoF. *Reserapport – Chile den 7–9 maj 2018*, 2018-06-05, dnr 4.2.2:1043/17.

bedöma nuvarande förmedlingsverksamhet, inte utreda tidigare förhållanden.³⁰⁹

SVT:s Uppdrag granskning tog 2021 på nytt upp adoptionerna från Chile i två granskningsprogram "De stulna barnen". DN:s granskningsserie som började publiceras i februari 2021 fördjupade rapporteringen ytterligare.³¹⁰ År 2022 reste MFoF på nytt till Chile. Syftet med resan var att informera om och underlätta genomförandet av tre pågående uppdrag: att hjälpa internationellt adopterade personer i Sverige att söka sitt ursprung, att förmedla adoptionsspecifikt samtalsstöd samt att vara nationell kontaktpunkt för de som söker information om oegentligheter inom internationella adoptioner. MFoF ville också veta hur den chilenska brottsutredningen fortskred.³¹¹

---

³⁰⁹ MFoF. *Begäran om tillsyn*. 2018-10-05, dnr 3.38:658/18.

³¹⁰ Dagens Nyheter. *Barn till varje pris*.

³¹¹ MFoF. *Reserapport Chile*. 22 juni 2022, dnr 2022:394.

5 Oegentligheter i adoptionsverksamheten i Colombia

5.1 Uppdraget

Syftet med utredningsuppdraget är bland annat att klargöra förekomsten av eventuella oegentligheter inom Sveriges internationella adoptionsverksamhet och hur regeringen, berörda statliga myndigheter, kommuner, auktoriserade sammanslutningar, ideella organisationer och andra privata aktörer agerat och förhållit sig till eventuella oegentligheter utifrån respektive aktörs ansvar och roll.

Colombia är det tredje största ursprungslandet för adoptioner till Sverige. Verksamheten har pågått från 1972 till i dag. Merparten av adoptionerna från Colombia genomfördes under 1970–1990-talen. Adoptionscentrum (AC) har än i dag förmedlingsverksamhet i landet.

Vår granskning av adoptioner från Colombia har omfattat dokumentation från myndigheter och de tre adoptionsorganisationer som varit verksamma med adoptionsförmedling i landet samt intervjuer med dessa aktörer. Vi har också intervjuat personer som adopterats från Colombia. Under ett besök i Colombia hösten 2022 intervjuade vi även ett antal ursprungsföräldrar. Därtill har 101 adoptionsakter för adoptioner som förmedlats genom AC och adoptionsföreningen La Casa under perioden 1973–2021 granskats. Adoptioner från Colombia har granskats även av andra länder som tagit emot barn från landet och vi har tagit del av de iakttagelser som gjorts i dessa granskningar. Vi har också haft ett utbyte med den norska utredningen om adoptionsverksamheten i Colombia.

5.2 Bedömning

Utredarens bedömning: Granskningen visar att det har förekommit oegentligheter i Colombias adoptionsverksamhet. Det handlar bland annat om handel med barn och att det funnits bristfällig dokumentation om barnens bakgrund liksom hur barnen blivit tillgängliga för adoption. De svenska aktörerna har tagit stora risker genom att vara verksamma i Colombia, inte minst genom att betala höga donations- och vårdavgifter till privata barnhem. Svenska myndigheter och organisationer har accepterat förfaranden som försvårat och i vissa fall omöjliggjort en bedömning av om en adoption är till barnets bästa.

Vi har vid vår granskning särskilt noterat följande.

- Privata adoptioner till Sverige var del av den handel med barn som avslöjades i Colombia 1981. Det är oklart hur många svenska adoptioner som var berörda, obekräftade uppgifter säger att det handlar om ett 20-tal barn.
- De svenska adoptionsorganisationer som samarbetat med privata barnhem i Colombia har betalat höga donations- och vårdavgifter till barnhemmen. Barnhemmen har även haft mödrahem som en del av sin verksamhet, vilket ökat riskerna för att barn lämnats för adoption under oriktiga förutsättningar.
- Det finns brister i dokumentationen av hur barn bedömts vara i behov av internationell adoption samt hur och varför barnen blivit tillgängliga för adoption. Inte minst gäller detta de tidiga adoptionerna från Colombia. Det är inte alltid tydligt vilken aktör som har bedömt att barnet är tillgängligt för adoption och det är ovanligt att det står i akten att man sökt nationell lösning för barnet före internationell adoption. Svenska aktörer har därmed inte i tillräcklig grad säkerställt att adoptionen varit till barnets bästa. Bristen på information får konsekvenser för adopterade personers rätt till sin identitet och ursprung.
- Det saknas ofta ett dokumenterat samtycke från barnets mor. Det förekommer att det står i den sociala rapporten att modern lämnat samtycke utan att det finns någon undertecknad samtyckeshandling i akten. Där det finns en särskild samtyckes-

handling framgår det ofta att samtycket avser adoption, men det är mycket ovanligt att det framgår att samtycket avser internationell adoption.

- Barn har i många fall kommit till Sverige utan ett slutligt colombianskt adoptionsbeslut. Ibland har det dröjt lång tid innan ett slutligt adoptionsbeslut fattats i Colombia. Detta var särskilt vanligt under 1970- och 1980-talen. Barnets rättsliga ställning har därmed kunnat vara osäker under alltför lång tid. I flera fall har beslut om adoption fattats i Sverige i väntan på det slutliga adoptionsbeslutet för att på så sätt ge barnet rättsliga föräldrar. Problemet minskade efter 1989 då Colombia skärpte sin lagstiftning.
- I ett fall har en adoption genomförts till Sverige av ett barn vars mor dödats i den väpnade konflikten i landet och där ansvariga aktörer i Colombia inte gjorde en tillräcklig utredning av om det fanns kvarvarande släktingar som kunde ta hand om barnet. Fallet visar på de risker som finns med att genomföra adoptioner från länder som är i en konflikt- eller katastrofsituation.
- Det förslag till samarbetsavtal mellan Sverige och Colombia som togs fram i mitten av 1980-talet i syfte att stärka regleringen av de privata adoptionerna och minska risken för oegentligheter, avvisades av AC med hänvisning till att deras förmedlingsverksamhet skulle påverkas negativt. Regeringen eller NIA gick därefter inte vidare med avtalet.
- Den svenska tillsynsmyndigheten har, trots kännedom om missförhållanden rörande handel med barn och information om de problem som varit förenade med höga donations- och adoptionsavgifter till privata barnhem och mödrahem, inte agerat tillräckligt. När det gäller donationsavgifterna agerade myndigheten inte alls utan fortsatte att godkänna avgifterna trots skärpt reglering och höjda avgifter. Tillsynsmyndigheten har inte heller i tillräcklig grad följt upp information för att kunna vidta åtgärder eller säkerställa att föreslagna åtgärder gett resultat.

5.3 Sveriges adoptionsverksamhet i Colombia

Colombia är Sveriges tredje största adoptionsland med totalt cirka 5 700 genomförda adoptioner från 1973 fram till i dag. Adoptioner har genomförts löpande under hela perioden. Den absoluta merparten av adoptionerna genomfördes under 1980-talet (drygt 40 procent) och 1990-talet (30 procent).

I tabell 5.1 redovisas det totala antalet adoptioner från Colombia till Sverige per år 1973–2024.

Tabell 5.1 Antal adoptioner från Colombia per år, 1973–2024

År	Antal	År	Antal	År	Antal	År	Antal	År	Antal	År	Antal
1973	36	1983	233	1993	200	2003	90	2013	22	2023	7
1974	60	1984	249	1994	164	2004	71	2014	21	2024	3
1975	31	1985	320	1995	157	2005	54	2015	23		
1976	40	1986	289	1996	136	2006	47	2016	18		
1977	108	1987	276	1997	107	2007	39	2017	23		
1978	121	1988	232	1998	90	2008	41	2018	21		
1979	203	1989	175	1999	109	2009	50	2019	17		
1980	252	1990	186	2000	110	2010	71	2020	2		
1981	199	1991	188	2001	138	2011	79	2021	7		
1982	194	1992	225	2002	122	2012	40	2022	9		

Statistik från SCB som visar utomnordiskt födda barn som invandrat i adoptionssyfte. Här ingår barn som adopterats både via adoptionsorganisationer och via enskilda adoptioner.

Källa: MFOF.

Det totala antalet internationella adoptioner från Colombia uppgår enligt statistik från den colombianska myndigheten Instituto Colombiano de Bienestar Familiar (ICBF) till cirka 51 000 för perioden 1997–2021.¹ Denna siffra bedöms dock ligga i underkant.² Vid en intervju med företrädare för ICBF:s centrala kontor uppskattades antalet adoptioner från Colombia till ungefär 100 000.³ Andelen nationella adoptioner av totala antalet adoptioner ligger relativt lågt i jämförelse med andra länder – 52 procent för 2019.⁴

¹ Swedish Foundation for Human Rights and Plan Angel (2022), *Report about irregular inter-country adoptions of Colombian children linked to the armed conflict*, s. 29–30.

² Möte med företrädare för Plan Angel 2022-11-25 och möte med företrädare för MR-fonden 2022-11-30.

³ Möte med företrädare för ICBF:s centrala kontor i Bogotá 2022-10-31.

⁴ Statskontoret (2021), *Organiseringen av den internationella adoptionsverksamheten*.

Privata adoptioner

Det finns ingen sammanställning över antalet privata och enskilda adoptioner från Colombia till Sverige över tid. Om man räknar bort de adoptioner som genomförts via auktoriserade organisationer från det totala antalet adoptioner från Colombia framgår att ungefär 500 privata och enskilda adoptioner har genomförts under perioden 1973–2023, vilket motsvarar cirka 10 procent av det totala antalet adoptioner från Colombia. Det saknas statistik före 1973.

Under perioden 1976–1984 gjorde Nämnden för internationella adoptionsfrågor (NIA) uppföljningar per adoptionsland över antalet adoptioner som inte gick via auktoriserad organisation.⁵ Cirka 70 procent av de privata adoptionerna från Colombia genomfördes under den här perioden. Statistiken har dock registrerats på olika sätt och det är oklart om den är jämförbar mellan åren. NIA konstaterade 1981 att huvuddelen av de privatförmedlade adoptionerna kom från barnhemmet La Casa de la Madre y el Niño.⁶ Antalet och andelen privata adoptioner från Colombia under perioden 1976–1984 visas i tabell 5.2.

Tabell 5.2   Antal och andel privata adoptioner från Colombia 1976–1984

År	Antal	Andel	År	Antal	Andel
1976	29	56 %	1981	43	22 %
1977	40	37 %	1982	34	18 %
1978	53	44 %	1983	27	12 %
1979	40	20 %	1984	12	5 %
1980	74	29 %			

Anm. Som privat adoption räknas de som inte gått genom auktoriserad organisation eller NIA. Andel avser antalet privata adoptioner av det totala antalet adoptioner från Colombia per år.

Källa: NIA.

⁵ NIA, statistik enligt uppgifter från RSV på barn under 10 år som invandrat i adoptions syfte 1976–1978, statistik sammanställd 1980-09-11 över utländska blivande adoptivbarn redovisade efter tidpunkten för kyrkobokföringen, rapport till NIA-sammanträde 84-06-20 och NIA-sammanträde 85-02-27.

⁶ NIA, Rapport från besök i Bogotá, Colombia 1981-05-31–06-03.

5.4 Bakgrund till de internationella adoptionerna från Colombia

5.4.1 Långvarig väpnad konflikt och stora sociala klyftor⁷

Colombia har sedan andra världskriget präglats av stora sociala problem och motsättningar vilket gjort landet till ett av de mest våldsdrabbade länderna i världen med omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna. På 1960-talet växte beväpnade gerillarörelser fram och på 1970-talet etablerades flera narkotikakarteller som skaffade sig politiskt, socialt och ekonomiskt inflytande. Från slutet av 1980-talet inleddes en fredsprocess med gerillan vilket banade väg för politiska reformer och en demokratisering av landet. Det dröjde dock fram till 2016 innan merparten av gerillagrupperna ställde sig bakom fredsavtalet. Några grupper ägnar sig än i dag åt väpnad verksamhet. Enligt en statlig colombiansk utredning har 260 000 människor dödats i det halvsekelånga inbördeskriget. Våldet är fortsatt ett problem i samhället och de sociala spänningarna är stora. En sanningskommission tillsattes 2016 med syfte att klargöra vad som skett och lägga grunden för fredlig samexistens. Kommissionen kom med sin rapport 2022.⁸ En av delrapporterna beskriver situationen för colombianer i exil och där ingår gruppen adopterade.⁹

Välfärden i Colombia har varit och är ojämnt fördelad och klyftorna mellan rika och fattiga är bland de största i världen. Inflyttningen från landsbygden till de stora städerna har varit omfattande och många fattiga bor i kåkstäder i storstädernas utkanter. Områdena präglas av hög arbetslöshet och trångboddhet. Många människor lever i instabila förhållanden och våld i hemmet är vanligt.¹⁰

Enligt en uppskattning är cirka 75 procent av befolkningen katoliker. Den katolska kyrkan har en stark position i samhället, inte minst i moraliska och sociala frågor. Ett tidigare totalförbud mot abort luckrades upp 2006 och 2022 avkriminaliserades abort till och med den 24 graviditetsveckan. Motståndet från konserva-

---

⁷ Avsnittet bygger på Utrikespolitiska institutets landguide, <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/sydamerika/colombia/> hämtad 2024-02-29 där inget annat anges.

⁸ Comisión para el Esclarecimiento de la Verdad, la Convivencia y la No Repetición (2022). *Hay futuro si hay verdad – Informe Final. La Colombia fuera de Colombia. Las verdades del exilio.*

⁹ Möte med företrädare för den colombianska sanningskommissionen, 2022-11-02.

¹⁰ Hoelgaard, S. (1998), *Cultural determinants of adoption policy – a Colombian Case Study*, International Journal of Law, Policy and the Family 12, s. 206-208.

tiva krafter inom den katolska kyrkan är dock ett fortsatt hinder för aborter.

Sammantaget har dessa faktorer bidragit till att barn omhändertagits eller övergetts.

5.4.2 Adoption – från familjeangelägenhet till statlig barnskyddsåtgärd¹¹

Under lång tid var adoption ett privat arrangemang som byggde på informella kontrakt. Föräldralösa och övergivna barn togs om hand lokalt av familj, kyrkan eller privata välgörenhetsorganisationer.

Under 1960-talet byggdes den statliga hälso- och välfärdssektorn upp i Colombia och i samband med detta började adoption användas som en mer systematisk skyddsåtgärd för barn. Det inrättades en särskild avdelning för barnskyddsfrågor inom Justitieministeriet och där ingick också en särskild adoptionsenhet. En central myndighet för familjeskydd – ICBF – etablerades 1968. Genom dessa förändringar överfördes ansvaret för föräldralösa och övergivna barn till staten.

Den statliga adoptionsverksamheten för övergivna och institutionaliserade barn utökades därefter genom att licensiera privata barnhem (casas) för att stödja adoptionsverksamheten. Den statliga myndigheten knöt också kontakter med västerländska adoptionsorganisationer för att främja placeringen av colombianska barn utomlands.

Antalet adoptioner ökade därefter snabbt och med tiden även de internationella adoptionerna. 1968 uppgick antalet adoptioner (både nationella och internationella) till cirka 100, 1974 hade de ökat till över 800 och nådde en topp 1981 med 3 900 adoptioner då adoptionsprogrammet etablerades. Andelen utländska adoptioner av det totala antalet adoptioner ökade kraftigt under 1980-talet, från 36 procent 1984 till 79 procent, 1991 då antalet utländska adoptioner uppgick till nästan 2 300 adoptioner. De privata barnhemmen har i högre grad förmedlat adoptioner till utländska familjer jämfört med de statliga barnhemmen. År 1994 var 93 procent av det totala antalet förmedlade adoptioner från de privata barnhemmen

---

¹¹ Avsnittet bygger på Hoelgaard, S. (1998), s. 202–209, 240–241.

utländska adoptioner. Motsvarande siffra för de statliga barnhemmen var 57 procent.

5.5 Aktörer, reglering och den svenska adoptionsprocessen i Colombia

5.5.1 Svenska adoptionsorganisationer som varit aktiva i landet

Tre svenska adoptionsorganisationer har varit aktiva i Colombia. Adoptionscentrum (AC) startade sin verksamhet 1972 och är fortfarande verksamma i landet. Familjeföreningen för internationell adoption (FFIA) var verksamma perioden 2000–2014 och Adoptionsföreningen La Casa 1997–2015. De svenska organisationerna har samarbetat med den statliga myndigheten Instituto Colombiano de Bienestar Familiar (ICBF) och med samtliga licensierade privata barnhem i landet.

Adoptionscentrum (AC)

AC har varit verksamma i Colombia sedan 1972. De etablerade tidigt kontakt med (ICBF) i Colombia. På 1980-talet uppmanades AC av ICBF att besöka ICBF:s regionala kontor i landet och berätta om sin verksamhet. Kontakter etablerades i ett 20-tal städer i olika delar av landet. Som mest arbetade AC med 24 kontakter i 17 städer. Allteftersom verksamheten växte engagerade AC fler medarbetare för löpande kontakter med ICBF:s regionala kontor och för att hjälpa adoptivföräldrar. Tolkar engagerades i de större städerna liksom advokater för domstolsproceduren. AC har samarbetat med samtliga auktoriserade privata barnhem i Colombia. De har haft flera kontaktpersoner i landet. Den nuvarande kontaktpersonen har arbetat för AC sedan 1980.¹²

Fram till och med 2024 hade AC förmedlat totalt 5 006 barn från Colombia. Flest barn förmedlades 1985.¹³

---

¹² A-C Gudmundsson m.fl. (2015). *Adopterad från annat land. Om samarbetet med barnens ursprungsländer*, s. 274–282 samt möte med AC 2022-09-08.

¹³ Adoptionscentrum, Antal förmedlade adoptioner per land 1970–2018

<https://www.adoptionscentrum.se/app/uploads/2023/01/1970-2018-antal-adoptioner-per->

Familjeföreningen för internationell adoption (FFIA)

FFIA började samarbeta med Colombia år 2000. De var verksamma i landet fram till 2014 då FFIA beslutade att avveckla hela sin förmedlingsverksamhet. Totalt har 70 barn förmedlats via FFIA. Flest antal barn förmedlades 2002, 2005 och 2010. I början kom två barn från privat barnhem (La Casa de Maria y el Niño), men därefter samarbetade FFIA endast direkt med ICBF. Barnen har kommit genom ICBF:s olika regionkontor i landet och hade oftast blivit vårdade i fosterhem innan de adopterades. FFIA hade en eller flera representanter i Bogotá som ansvarade för kontakten med ICBF centralt och lokalt och för all organisation i samband med adoptionens genomförande. Ibland reste representanten med adoptivfamiljen till regionen.¹⁴

Adoptionsföreningen La Casa

Adoptionsföreningen La Casa var verksam i Colombia 1997–2015 och förmedlade adoptioner från barnhemmet La Casa de la Madre y el Niño i Bogotá. Föreningen startades av föräldrar som själva adopterat på egen hand från Colombia. La Casa har enbart förmedlat adoptioner från barnhemmet La Casa de la Madre y el Niño. Det finns ingen exakt siffra på hur många barn som förmedlats via La Casa, personer som varit engagerade i föreningen bedömer att det uppgår till några hundra barn totalt.¹⁵

5.5.2 Svenska myndigheters roll i adoptionerna från Colombia

De första formella kontakterna tas med Colombia 1969

De första sonderingarna för möjligheterna att få till stånd en organiserad adoptionsverksamhet från Colombia gjordes 1969 när Sociala barna- och ungdomsvårdsbyrån vid Socialstyrelsen skickade en förfrågan till Utrikesdepartementet om att få hjälp med att utreda förut-

---

utlandskontakt.pdf samt antal adoptioner per månad och land 2019–2024 och Statistik – Adoptionscentrum, hämtad 2025-03-25.

¹⁴ Möte med FFIA:s tidigare verksamhetschef, 2022-09-19 samt <http://www.ffia.se/laender/landoeversikt/colombia.aspx>.

¹⁵ Möte med tidigare verksamma inom Adoptionsföreningen La Casa 2022-09-26.

sättningarna för adoptionsverksamhet. Bifogat fanns en promemoria framtagen av Socialdepartementet som kort beskrev förutsättningarna för adoption från Colombia. Där framgick att det inte tycktes föreligga några hinder för utlänningar att adoptera colombianska barn. En advokat måste presentera adoptionsärendet för en civildomare varvid en adoptionshandling utfärdades. Adoptionen kunde ta ungefär tre månader och kostade cirka 3 000 pesos (1 000 kronor). Det fanns flera hem för föräldralösa barn.¹⁶

Svenska ambassaden i Bogotá återkom till Socialstyrelsen med ett uttalande från den ansvariga myndigheten i Colombia. Av uttalandet framgick att ICBF var ”alldeles särskilt intresserat av att börja en stor adoptionskampanj” och att ett av deras mål var just adoptioner. ICBF uttryckte att de var glada över att andra länder var villiga att adoptera colombianska barn och att de var övertygade om att de barn som blev utvalda för adoption skulle få många förmåner. ICBF kommenterade några av de frågor som ambassaden ställt. Det handlade bland annat om att ICBF förstått att man från svensk sida föredrog föräldralösa barn. ICBF framhöll att det stora problemet i stället var de barn som övergivits av sina föräldrar och som inte hade någon familj och de rekommenderade att dessa barn adopterades. ICBF redogjorde vidare för de gällande bestämmelserna och hänvisade till några institutioner (barnhem) i Colombia som man kunde vända sig till, bland annat La Casa de la Madre y el Niño i Bogotá. ICBF skrev vidare att ”Adoptivbarnet kan lämna landet med sina blivande föräldrar utan att adoptionen fullbordats men i så fall bör denna institution lämna tillåtelse på det villkor att ärendet avslutas till barnets bästa.”¹⁷

Svenska myndigheter

Nämnden för internationella adoptionsfrågor (NIA), Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA) och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) har beviljat auktorisation för organisationernas verksamhet i Colombia. De har också utövat tillsyn över verksamheten.

---

¹⁶ Socialstyrelsen, inkommen till Utrikesdepartementet 1969-07-03, dnr R34, Vco, 225:36.

¹⁷ Svenska ambassaden i Bogotá, inkommen till Utrikesdepartementet 1969-11-11, dnr R34, Vco,10:249.

Svenska ambassaden i Bogotá har utfärdat pass för de barn som adopterats till Sverige. Ambassaden har också förmedlat information i samband med förändringar i regelverk och processer och när det framkommit uppgifter om oegentligheter i den colombianska adoptionsverksamheten samt deltagit vid möten om samarbetsavtal.

Fram till 1998 fattades beslut om adoption i Colombia och godkändes av NIA. Under 1980-talet fattades dock i flera fall beslut även i svensk domstol eftersom det slutliga adoptionsbeslutet från Colombia dröjde eller inte kom alls. Från 1998, efter att Colombia ratificerat 1993 års Haagkonvention, erkändes det colombianska adoptionsbeslutet automatiskt i Sverige.

5.5.3 Aktörer i Colombia

Instituto Colombiano de Bienestar Familiar (ICBF)

År 1968 etablerades det statliga colombianska institutet för familjeomsorg – Instituto Colombiano de Bienestar Familiar (ICBF). ICBF ansvarar för alla barn- och familjerelaterade frågor i landet, inklusive adoptionsfrågor (nationell och internationell adoption) och är centralmyndighet enligt Haagkonventionen. ICBF ligger sedan 2011 under Socialministeriet, innan dess låg myndigheten under Justitieministeriet. ICBF utfärdar riktlinjer för adoptionsverksamheten och utövar tillsyn gentemot såväl barnhem som utländska adoptionsorganisationer genom ett licensförfarande. Myndigheten finns på nationell, regional och lokal nivå och har 33 regionala kontor och 215 lokala centra i hela landet. I Bogotá finns ICBF:s centrala enhet för adoptionsverksamheten i landet. De hanterar alla adoptionsansökningar och fördelar adoptionsärendena mellan de lokala ICBF-kontoren. Det är det lokala ICBF som beslutar om lämplig familj för varje enskilt barn bland de ansökningar man fått från ICBF:s centrala enhet. ICBF kan placera ett barn i fosterhem eller på institution (statligt barnhem eller privat barnhem). I första hand ska barnet placeras i fosterhem.¹⁸ Fosterhemmen har ofta flera barn och får ersättning per barn.

---

¹⁸ Artikel 59 lag 1098 från 2006.

Privata barnhem (Institucion Autorizada para desarrollar el Programa de Adopciones)

I Colombia har privata barnhem en viktig roll i den internationella adoptionsverksamheten. Barnhemmen kallas "Institucion Autorizada para desarrollar el Programa de Adopciones", IAPA. De är licensierade av ICBF och bedriver på uppdrag av ICBF olika verksamheter inom adoptionsprogrammet och den internationella adoptionsverksamheten. Barnhemmen har haft mödrahem kopplade till verksamheten.

Totalt har åtta barnhem varit licensierade av ICBF över tid. Det är: FANA (grundades 1972 i Bogotá), CRAN (grundades 1979 i Bogotá, deras första samarbete var med AC), Ayúdame (startade 1977 i Bogotá, AC började samarbeta 1980), Los Pisingos (startades 1968 i Bogotá, AC blev första samarbetsorganisationen 1979 och den största mottagaren av barn), Chiquitines (grundades 1978 i Cali), Casita Nicolás (grundades 1978 i Medellín), Casa de Maria y el Niño (grundades 1980 i Medellín) och La Casa de la Madre y el Niño (grundades 1942 i Bogotá, samarbetade med La Casa-föreningen).¹⁹

Till en början skötte barnhemmen själva en stor del av adoptionsprocessen. Från och med 1981 skärptes styrningen och ICBF fick en allt tydligare roll i adoptionerna och gentemot barnhemmen. I början av 2000-talet började ICBF placera barn på de privata barnhemmen. ICBF betalar en vårdavgift men enligt uppgift från barnhemmen täcker det inte hela kostnaden för placeringen. Barnhemmen är därför beroende av de inkomster som kommer genom donationer och samarbeten med näringslivet.²⁰

Domstolar

Familjedomstolar i olika delar av landet fattar beslut om adoption. Fram till 1989 fattade domstolen beslut i två steg, det slutliga adoptionsbeslutet fattades ofta när barnet befann sig i sitt nya hemland. Detta ändrades med den nya lagen 1989 och domstolen fattar därefter beslut innan barnet lämnar Colombia.

---

¹⁹ A-C Gudmundsson m.fl. (2015), s. 280–281.

²⁰ Möte med föreståndare på barnhemmen CRAN 2022-11-01 och Chiquitines 2022-11-03.

5.5.4 Reglering före 1975 – adoption är ett civilrättsligt avtal utan inblandning av staten

Den första regleringen av adoption finns i den colombianska civil-lagen från 1887.²¹ Från 1960 reglerades adoptioner i ett särskilt kapitel i lagen.²² Det fanns dock ingen särskild reglering för internationella adoptioner i civillagen. Före 1975 kunde en adoption godkännas av notarius publicus utan kontroll av någon statlig aktör. Om föräldrarna ville lämna sitt barn för adoption kunde detta ordnas administrativt av en notarie, med eller utan advokat. Därefter kunde barnet registreras under ett nytt namn på registermyndigheten. Det var ett civilrättsligt kontrakt som kunde hävas av parterna. Adoptioner dokumenterades inte centralt, eftersom de fortfarande omfattades av privaträtten och det inte fanns någon statlig kontroll. Dokumentationen om adoptionen förvarades på notariekontor runt om i Colombia.²³

Det fanns två olika adoptionsformer; stark och svag adoption. En stark adoption innebar att alla rättsliga band till de biologiska föräldrarna upphörde. Vid svaga adoptioner behöll barnet i vissa fall ett av de biologiska föräldrarnas två efternamn och hade endast viss begränsad arvsrätt efter adoptivföräldrarna. Denna skillnad kvarstod fram till 1989.

Adoptioner som godkänts av notarius publicus har aldrig erkänts eller godkänts av svenska myndigheter utan adoptanterna har hänvisats till att ansöka om adoption vid svensk domstol. Det är dock inte känt huruvida domstolarna ansett sig kunna godta uppgifterna i sådana dokument utifrån den svenska lagens krav på samtycken till adoption och utredning om barnets bakgrunds-förhållanden.²⁴

---

²¹ Colombian civil code, 1887, lag 57.

²² Lag 140 från 1960.

²³ Commissie onderzoek interlandelijke adoptie Committee on the Investigation of Inter-country Adoption (2021).

²⁴ O. Hellberg (1988), *Erkännande av internationella adoptionsbeslut*, s. 74 f.

5.5.5 1975 införs regler för internationell adoption

År 1975 trädde en ny adoptionslag i kraft som även reglerade internationell adoption.²⁵ Fortsatt fanns två adoptionsformer: svag och stark adoption. En juridisk åtskillnad gjordes mellan det administrativa och det rättsliga adoptionsförfarandet. Det administrativa förfarandet, som hanterades av ICBF, krävde en övergivandeförklaring för barnet, att det saknades information om barnets föräldrar eller att det fanns ett samtycke till adoption från föräldrarna. Det rättsliga förfarandet innebar att en domstol fattade beslut om adoptionen. Det räckte inte längre med enbart moderns samtycke för adoption utan det krävdes även att ICBF bedömt att barnet var tillgängligt för adoption. Adoptivföräldrar som var bosatta utomlands måste komma till Colombia och personligen inställa sig hos ICBF eller i domstolen.²⁶

Från och med 1981 fick barn endast lämnas för adoption genom ICBF. Tidigare hade enskilda sökande kunnat ta direkt kontakt med ICBF:s regionkontor, men nu skulle alla sökande gå via ICBF centralt. Ansökningarna skickades sedan till ICBF:s regionkontor för beviljande och sedan till lokal familjedomstol. ICBF auktoriserade också de privata barnhem som fick bedriva adoptionsverksamhet. Ansökningar till de privata institutionerna kunde dock fortfarande skickas direkt till de godkända privata institutionerna. Barnhemmen tog till en början emot barn från hela landet men i mitten på 1980-talet blev det förbjudet att flytta barn från en region till en annan.²⁷ Upphittade övergivna barn lämnades till ICBF som försökte spåra släktingar genom att annonsera i tidningar och leta i bostadsområden. Andra barn lämnades direkt av modern till ICBF eller till ett barnhem. Om ingen besökte eller frågade efter barnet kunde ICBF förklara barnet som officiellt övergivet och en adoptivfamilj utses. ICBF hade tre månader på sig att utreda barnets situation, man sökte inte i hela barnets nätverk och adoptionsprocessen gick mycket snabbt.²⁸

Domstolen fattade beslut i två steg: i det första godkände domstolen adoptionsansökan och dokumenten för barnet. ICBF utfär-

---

²⁵ Lag 5 från 1975.

²⁶ Skrivelse från svenska ambassaden i Bogotá 1976-02-25 med information om den nya lagstiftningen.

²⁷ A-C Gudmundsson m.fl. (2015) s. 276.

²⁸ Möte med företrädare för ICBF:s regionkontor i Cali 2022-11-04.

dade utresetillstånd för barnet till Sverige. Det andra steget, själva adoptionsbeslutet, togs i domstol när barnet ofta befann sig i sitt nya hemland. Barnets födelsebevis ändrades och barnet skrevs in med sina nya föräldrars efternamn. NIA godkände adoptionen. Ibland kunde det dröja flera år innan adoptionsbeslutet skickades från Colombia trots att adoptionen var genomförd. Det hände också att domsluten arkiverades och aldrig sändes till Sverige. Eftersom det saknades ett beslut om adoption som kunde godkännas i Sverige var barnets rättsliga ställning osäker och adoptivföräldrarna kunde inte ansöka om svenskt medborgarskap för barnet. För att lösa detta problem och ge barnet rättsliga föräldrar ansökte adoptivföräldrarna om adoption i svensk domstol i stället för att avvakta ett svenskt godkännande av det colombianska beslutet.²⁹

5.5.6 Från 1989 stärks barnets rättigheter i adoptionsprocessen

År 1989 trädde lagen om minderåriga (Código del menor) i kraft och adoptionslagen från 1975 upphävdes. Fokus flyttades från ursprungsfamiljens rättigheter till barnets rättigheter. Svag adoption avskaffades och endast stark adoption blev möjlig. Adoption definierades som en skyddsåtgärd. Moderns samtycke till adoption kunde endast lämnas efter förlossningen och modern kunde återkalla sitt samtycke inom en månad efter att det lämnats. Alla adoptioner måste ske via auktoriserade aktörer, såväl i Colombia som i mottagarlandet. Adoptionsprocessen omfattade en administrativ process där ICBF utredde barnets bakgrund och en juridisk process där domstolen prövade om barnet kunde adopteras.

Lagen kompletterades 1994 med nya riktlinjer som bland annat innebar att barn under 18 år måste ha förklarats övergivna för att kunna adopteras, alternativt måste föräldrar eller defensor de familia ha godkänt adoptionen (art. 92). Samtycke till adoption från dem som hade föräldraansvar skulle lämnas personligen till defensor de familia, som skulle informera om vad en adoption innebar.³⁰ Till

---

²⁹ A-C Gudmundsson m.fl. (2015) s. 279 samt NIA 42:18/84.

³⁰ (Resolución Nr. 1267 av 1994), artikel 92 och 94.

skillnad mot tidigare skulle också det slutliga adoptionsbeslutet vara godkänt i domstol innan barnet lämnade Colombia.³¹

Enligt lagen hade varken ICBF eller de privata institutionerna rätt att kräva direkt eller indirekt ersättning för ett barn. I samma bestämmelse slås fast att föräldrar inte kan få ersättning för att de överlämnar barn för adoption och att de inte får utsättas för påtryckningar för att lämna samtycke till adoption. För auktorisation av privata institutioner utgick man från att institutionerna inte drevs i vinstsyfte och att de stod under myndigheternas kontroll. ICBF kunde kräva full tillgång till institutionernas konton, arkiv och dokument, och också ha en representant i institutionernas styrelse.³²

Colombia ratificerade barnkonventionen 1991 och 2003 det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi. År 1993 signerade Colombia 1993 års Haagkonvention och konventionen ratificerades i juli 1998. Den trädde i kraft i colombiansk lag den 1 november 1998.

5.5.7 Från 2006 införs skärpta krav på samtycke och förbud mot donationer till privata barnhem

År 2006 skärptes lagstiftningen ytterligare avseende både nationella och internationella adoptioner. Då upphävdes lagen om minderåriga och ersattes med barn- och ungdomslagen (Código de la Infancia y la Adolescencia).³³ Efter en dom 2003 i Högsta domstolen i Colombia skärptes kraven på informerat samtycke vid adoption och samhällets stöd till ensamstående mödrar skulle förstärkas. Bakgrunden var ett fall där modern gett sitt samtycke strax efter förlossningen, men ångrat sitt beslut en kort tid efter. Då hade barnet redan adopterats av ett utländskt par. En annan förändring var att blivande mödrar under 18 år inte längre fick tas emot på de mödrahem som drevs av de privata barnhemmen. De skulle i stället få stöd och hjälp via olika ICBF-program.³⁴ Man skärpte även reglerna om donationer till barnhemmen. Det infördes ett totalt förbud mot donationer från utländska personer eller institutioner till colombianska barnhem som ersättning för adoption av barn, adoptiv-

---

³¹ Brev från svenska ambassaden i Bogotá till NIA 1990-11-01.

³² Código del Menor, Nr. 2737 av 27 november 1989, artikel 120, 125 och 127.

³³ Lag 1098 från 2006.

³⁴ MIA, Rapport från MIA:s tillsynsresa till Colombia 15–24 mars 2006, dnr 74:19:40/06.

föräldrar kunde inte längre göra en donation till barnhemmet före adoptionen.³⁵

Adoptionsprocessen består fortsatt av den administrativa processen som sköts av ICBF och den juridiska processen som sker i domstol. Den administrativa processen får pågå i högst 18 månader och ska leda fram till ett beslut om barnet kan återgå till den biologiska familjen eller om barnet är tillgängligt för adoption.³⁶ Utredningen görs av ICBF och de privata barnhemmen som har särskilda adoptionskommittéer bestående av en representant från ICBF, förestandaren för barnhemmet, en socialarbetare och en psykolog.³⁷ ICBF står för 80 procent av besluten och 20 procent beslutas av de privata barnhemmen.³⁸ Om barnets föräldrar inte samtycker till beslutet så är det domstolen som bestämmer om beslutet är rätt. Domstolen inhämtar personbevis, besöker familjen och talar med barnet. Det är en del av den administrativa processen. I den juridiska processen kontrollerar domstolen utredningen av barnet och att adoptivföräldrarna uppfyller kraven enligt den colombianska lagstiftningen. Föräldrarna får vårdnaden om barnet under en prövotid om två till tre veckor innan domstolen beslutar om adoption.³⁹ När adoptionsbeslutet vunnit laga kraft utfärdas ett intyg som bevisar att adoptionen är genomförd enligt 1993 års Haagkonvention. Barnets nya efternamn skrivs in i civilregistret i den stad där barnet tidigare är inskrivet, vilket vanligtvis är barnets födelsestad. Barnet får ett colombianskt pass i den stad där barnet adopteras. Därefter ansöker adoptivföräldrarna om ett svenskt pass på svenska ambassaden i Bogotá.⁴⁰

Enligt ett prejudicerande beslut i Constitutional Court från 2013 som gällde barn till föräldrar som förlorat den juridiska vårdnaden om sitt barn, skulle ICBF söka efter släktingar i sju led innan barnet kunde förklaras tillgängligt för adoption.⁴¹ Eftersom detta ledde till att utredningarna tog mycket lång tid och barnen blev kvar på institution ändrades kravet 2016 till att släktingar skulle sökas i fjärde led. År 2013 kom krav på att man som utländsk adoptionssökande behövde vara öppen för barn med särskilda behov

³⁵ Artikel 74 lag 1098 från 2006.

³⁶ Möte med företrädare för ICBF:s regionkontor i Cali 2022-11-04.

³⁷ Artikel 73 lag 1098 från 2006.

³⁸ Möte med företrädare för barnhemmet Chiquitines i Cali 2022-11-03.

³⁹ Möte med domare från familjedomstolen de la Mesa 2022-11-02.

⁴⁰ MIA, Rapport från MIA:s tillsynsresa till Colombia 22–31 maj 2013.

⁴¹ MIA, Rapport från MIA:s tillsynsresa till Colombia 22–31 maj 2013.

(Resolución 4274). Anledningen var att de barn som var aktuella för adoption hade andra behov än tidigare. Kraven på de sökande har också skärpts.⁴²

5.6 Generellt om oegentligheter i Colombias adoptionsverksamhet

Rapporter om oegentligheter har förekommit i Colombia ända sedan de internationella adoptionerna ökade i antal under andra halvan av 1970-talet. Det har gjorts några få granskningar i Colombia av den internationella adoptionsverksamheten. Det har också gjorts granskningar i colombiansk media och det finns exempel på brottsutredningar och rättsfall som rör oegentligheter i den internationella adoptionsverksamheten. Den nederländska granskningskommissionen granskade adoptioner från Colombia och konstaterade att det förekommit olika typer av oegentligheter i de nederländska adoptionerna.⁴³ Även den franska utredningen har redogjort för oegentligheter i Colombia.⁴⁴ I januari 2025 kom en delrapport från den norska utredningen som bland annat beskriver oegentligheter i den norska adoptionsverksamheten i Colombia.⁴⁵

I detta avsnitt går vi igenom vad som framkommit generellt om oegentligheter i internationella adoptioner från Colombia.

5.6.1 Utbredd korruption och illegala adoptioner

Korruptionen i Colombia är ett utbrett problem i samhället. Olika faktorer har bidragit till detta, bland annat narkotikahandeln, den väpnade konflikten, svag reglering och övervakning från myndigheter samt ineffektiv brottsbekämpning. En hög korruptionsnivå kan indikera att det också finns en risk för att rättssäkerheten i landets adoptionssystem är låg även om det inte nödvändigtvis behöver innebära det.⁴⁶ Vi har vid möten med olika aktörer i Colombia fått

---

⁴² Information från AC 2024-06-24.

⁴³ Commissie onderzoek interlandelijke adoptie Committee on the Investigation of Inter-country Adoption (2021).

⁴⁴ Gouvernement, *Mission interministérielle relative aux pratiques illicites dans l'adoption internationale en France, Rapport définitif*, Octobre 2023.

⁴⁵ Granskningsutvalget for utenlandsadoptionsjoner. Delrapport om Ecuador og Colombia 2025-01-22.

⁴⁶ Statskontoret (2021), s. 83.

beskrivningar att korruptionen i landet är utbredd.⁴⁷ Trots en väl utvecklad adoptionslagstiftning, finns risk för oegentligheter även i den internationella adoptionsverksamheten till följd av den utbredda korruptionen.⁴⁸

I en underlagsrapport till den colombianska sanningskommisionen beskrivs att det ökande intresset för internationella adoptioner från Colombia under 1970-talet bidrog till en ökning av tillgången på barn för adoption. Brister i statlig kontroll tillsammans med en väpnad konflikt gynnade tillväxten av en adoptionsmarknad och därmed också illegala adoptioner. Ekonomiska incitament har varit drivande och medfört att det etablerats nätverk som letat efter barn och som underlättat processen att göra barn tillgängliga för adoption. Det har tagit sig flera uttryck, exempelvis kidnappning av barn, förfalskning av adoptionshandlingar och expressadoptioner som inte följer lagstiftningen. Det har också funnits brister hos ICBF, polisen och rättssystemet när det gäller att söka efter barnens familjer innan de förklarats övergivna och tillgängliga för adoption. Offentliga tjänstemän vid colombianska myndigheter och inom rättsväsendet har varit en del av detta. Många händelser som är kopplade till illegala adoptioner har ägt rum utan att ansvariga har ställts till ansvar. Kopplingar mellan barnhem och den politiska eliten bedöms ha underlättat barnhemmens internationella adoptionsverksamhet. Sammantaget har adoptionsverksamheten beskrivits som en "business" som generar stora pengar.⁴⁹

Barnrättskommittén⁵⁰ har i flera granskningar av hur Colombia efterlever barnkonventionen uttalat sig om de internationella adoptionerna. I en granskning 2006 uttryckte kommittén oro över det höga antalet internationella adoptioner och att endast hälften av adoptionerna administrerades av ICBF. Kommittén var särskilt oroad över de privata barnhemmen, att de innebar en ökad risk för ekonomisk vinning i samband med adoptioner samt att det strider mot artikel 21 i konventionen.⁵¹ I sin granskning 2010 upprepade

---

⁴⁷ Möte med Defensoria del Pueblo 2022-11-02 och möte med Chiquitines 2022-11-03.

⁴⁸ Möte med Defensoria del Pueblo 2022-11-02.

⁴⁹ Swedish Foundation for Human Rights and Plan Angel (2022).

⁵⁰ FN:s kommitté för barnets rättigheter i Genève övervakar efterlevnaden av barnkonventionen. Varje konventionsstat rapporterar till kommittén vart femte år. Efter att kommittén har tagit del av alla rapporter drar den slutsatser och ger rekommendationer till staterna om hur barnkonventionen ska genomföras (concluding observations).

⁵¹ Committee on the Rights of the Child, Forty-second session, 8 June 2006, Concluding observations: Colombia.

kommittén oron över att inte alla adoptioner administrerades av ICBF. De pekade också på att privata barnhem bedrev hem för gravida kvinnor vilket enligt kommittén kunde påverka kvinnornas beslut att ge samtycke till adoption och främja försäljning av barn för adoption. Kommittén rekommenderade att alla nationella och internationella adoptioner skulle administreras av ICBF och att Colombia skulle förbjuda adoption genom privata hem för gravida kvinnor.⁵² Vid granskningen 2015 konstaterade Barnrättskommittén att antalet internationella adoptioner var fortsatt högt och att nationella adoptioner inte prioriterades. De konstaterade återigen att alla adoptioner inte administrerades direkt av ICBF och att de privata barnhemmen fortfarande förmedlade adoptioner vilket ökade risken för otillbörlig ekonomisk och annan vinning, inklusive att barn såldes för adoption. Kommittén rekommenderade Colombia att bland annat stärka insatserna för att prioritera inhemska adoptioner, att säkerställa att alla nationella och internationella adoptioner administrerades genom ICBF samt förbjuda adoption genom privata barnhem där det fanns risk för otillbörlig ekonomisk eller annan vinning.⁵³

5.6.2 Adoptioner i krissituationer ökar risken för oegentligheter

Naturkatastrofer, konflikter och andra allvarliga situationer som leder till att barn skiljs från sina föräldrar kan missbrukas för att genomföra internationella adoptioner.

I Colombia har den långvariga väpnade konflikten i landet inneburit en ökad risk för att barn tas eller skiljs från föräldrarna. Detta beskrivs i den colombianska sanningskommissionens rapport⁵⁴ liksom i en underlagsrapport⁵⁵ till sanningskommissionen. Enligt rapporterna medförde den väpnade konflikten under 1970–1990-talen att många barn blev föräldralösa. Kvinnliga gerillasoldater kunde bli ofrivilligt gravida och hade inte möjlighet att ta hand om sina barn. Även om det inte är möjligt att fastställa ett direkt orsakssamband

---

⁵² Committee on the Rights of the Child, Fifty-fourth session 25 May–11 June 2010, Concluding observations: Colombia.

⁵³ Concluding observations on the combined fourth and fifth periodic reports of Colombia (CRC/C/COL/4–5) at its 1955th and 1957th meetings (see CRC/C/SR.1955 and 1957), held on 20 and 21 January 2015, and at its 1983rd meeting, held on 30 January 2015.

⁵⁴ Comisión para el Esclarecimiento de la Verdad, la Convivencia y la No Repetición (2022).

⁵⁵ Swedish Foundation for Human Rights and Plan Angel (2022).

mellan den väpnade konflikten och internationella adoptioner finns exempel på oegentligheter som hänger ihop med krigets effekter och situationen för befolkningen i landet. I rapporten beskrivs ett antal exempel på barn som adopterats internationellt efter att deras föräldrar förts bort eller mördats i konflikten. Ett av exemplen rör en pojke som förklarades övergiven efter att hans mor förts bort och mördats av en paramilitär grupp och sedan adopterats till Sverige 1993. Ett annat exempel är en pojke som 1995 togs tillsammans med sina syskon från sitt hem av okända män i militäruniform. Modern fördes bort och mördades. Barnen adopterades sedan av ett par i USA.

Ett annat exempel på krissituation är Armero-katastrofen där staden Armero begravnades av ett jordskred efter ett vulkanutbrott 1985. Fler än 20 000 av stadens 29 000 invånare omkom. Den totala dödssiffran efter katastrofen uppgick till 23 000 personer. Räddningsinsatserna kom sent och var dåligt organiserade. Vuxna och barn fördes till närmaste regionstad, men registreringen av överlevande var bristfällig. Enligt Fundación armando Armero, som arbetar aktivt för att hitta och återföreana överlevande vuxna barn med sina föräldrar, fördes barn bort och såldes av kriminella organisationer. De har nu 524 vuxna personer registrerade som utifrån dokumentation, videofilmer och vittnesmål på plats ska ha överlevt katastrofen. De misstänker att många av dessa kan ha adopterats internationellt.⁵⁶

5.6.3 Advokater har varit drivande i handel med barn

På 1970-talet var det möjligt för advokater i Colombia att enligt då gällande lagstiftning förmedla barn till utländska familjer. Genom att ha direktkontakt med barnens mödrar kunde advokaterna hitta barn till utländska familjer och hjälpa dem genom adoptionsprocessen tills adoptionen var genomförd. För detta kunde de få bra betalt.

Ett sådant exempel uppdagades i Colombia 1981. En advokat anklagades för att sedan mitten av 1970-talet ha stulit och kidnappat cirka 500 barn från deras föräldrar. Fattiga mödrar hade övertygats att sälja sina barn. Advokaten anklagades för att ha samarbetat med den colombianska folkbokföringsmyndigheten, med den högsta barnavårdande myndigheten (ICBF) och med barnkliniker. Advoka-

---

⁵⁶ Möte med representanter för Fundación armando Armero, 2022-11-02.

ten uppgavs ha haft kontakter inom colombianska UD och med en konsul i Spanien, dit barnen först fördes. Advokaten uppgavs också ha haft agenter i Sverige. Barnen skulle ha sålts till adoptivföräldrar i Sverige, Frankrike, Spanien och USA genom advokaten och hans organisation. Organisationen hade kontakt med två barnkliniker i den fattiga delen av södra Bogotá där de tog emot fattiga eller ensamstående havande kvinnor som bland annat övertygades om att deras barn dött vid födseln. När tillgången på barn minskade i Bogotá hade barn kidnappats i byarna runt staden. Advokaten hade fem hus dit barnen fördes i väntan på adoptivföräldrar. Adoptivföräldrarna fick betala 365 kronor per dag för barnens uppehälle. I regel fanns 15 barn ”i reserv” för försäljning. Barnen registrerades hos myndigheterna av en kvinna under falskt namn och med falska papper. Därefter kom man överens om adoption med en adoptivfamilj som fick betala mellan 7 500–15 000 USD för ett barn. Samma kvinna som figurerade i födelsebeviset uppträdde som moder inför de colombianska myndigheterna för att adoptionen skulle godkännas. Advokatens sekreterare hade figurerat som mor till 15 av barnen. Under utredningen, som leddes av en domare, kallade man in nunnor, sjuksköterskor samt äldre och gifta kvinnor som också agerat mödrar till barnen.⁵⁷

De colombianska myndigheterna vidtog åtgärder för att minska advokaternas makt. År 1981 skärptes reglerna för hur adoptioner skulle genomföras. Enligt de nya kraven skulle alla adoptioner gå genom ICBF och via vissa licensierade barnhem. Det skulle minska advokaternas möjligheter att tjäna pengar på privata adoptioner vid sidan av systemet.⁵⁸

5.6.4 Oklarheter kring hur barn blivit tillgängliga för adoption

Det har funnits oklarheter om hur barn i Colombia blivit tillgängliga för adoption. Även om det kan se korrekt ut i dokumenten, kan barnet ha blivit tillgängligt på ett oegentligt sätt. Exempelvis kan ett barn ha förklarats övergivet utan att det gjorts en tillräcklig utredning eller att en mor kan ha tvingats att lämna samtycke till omhändertagande eller adoption av sitt barn. Några uppmärksam-

---

⁵⁷ DN 1981-07-22, Colombiansk advokat kidnappade 500 småbarn.

⁵⁸ C. Lindgren (2010). *Internationell adoption i Sverige. Politik och praktik från sextiotial till nittiotial*. Myndigheten för internationella adoptionsfrågor, s. 107–108, 112.

made rättsfall vad gäller adoptionsbeslut ledde till att Constitutional Court genomförde en utredning av ICBF:s arbete där man kom fram till att ICBF inte gjort tillräckligt noggranna utredningar av barnens bakgrund innan barnen förklarats tillgängliga för adoption.⁵⁹ Det finns också exempel där mödrar fått information om att deras barn avlidit i samband med födseln och att barnet sedan adopterats utomlands. Detta beskrivs också i den nederländska kommissionens granskningsrapport.⁶⁰

Barn förklaras övergivna utan närmare utredning

I våra intervjuer med olika aktörer i Colombia har det framkommit att många barn omhändertogs och förklarades övergivna av ansvariga myndigheter i Colombia under 1970- och 1980-talen. Det sades att barnen hittats utanför kyrkor eller på gatan. I andra fall hade modern lämnat barnet till en släkting eller bekant och sedan inte återkommit för att ta hand om sitt barn. En mor kunde också lämna felaktiga kontaktuppgifter så att hon inte skulle kunna nås. Barnen saknade ofta födelsebevis eller annan dokumentation. Det finns också exempel på barn till föräldrar med missbruk som förklarats övergivna när föräldrarna tagits in på klinik för behandling. Ansvariga myndigheter gjorde vid den här tiden inte alltid tillräckliga utredningar för att ta reda på om det fanns någon i barnets familj som kunde ta hand om barnet. Processen gick ofta fort. Barnet förklarades övergivet och gick vidare för internationell adoption.⁶¹

Barn som omhändertagits lämnas vidare för adoption

I intervju med ursprungsföräldrar i Colombia har det också framkommit exempel där barn tagits om hand av sociala myndigheter eller privata barnhem och sedan lämnats för adoption. I vissa fall har barnets mor, efter att ha fått information om att hon skulle kunna träffa barnet löpande eller att omhändertagandet gällde för en tid, gett sitt samtycke till omhändertagande (inte samtycke för

---

⁵⁹ MIA, Rapport från MIA:s tillsynsresa till Colombia 22–31 maj 2013.

⁶⁰ Commissie onderzoek interlandelijke adoptie Committee on the Investigation of Inter-country Adoption (2021).

⁶¹ Möten med AC:s kontaktperson i Colombia, 2022-10-31 och med företrädare för ICBF:s regionala kontor i Cali, 2022-11-04.

adoption). När modern kommit för att träffa barnet har hon fått information om att hon inte får göra det och att hon gett sitt samtycke till att lämna bort det. I andra fall har barnet förklarats övergivet då modern inte besökt barnet under en tid. Barnet har då lämnats för adoption.⁶²

Samtycke till adoption saknas, är falskt eller har inhämtats på felaktigt sätt

I den adoptionsskandal som avslöjades i Colombia 1981 utgav sig personer falskt för att vara mor till ett barn och gav sitt samtycke till adoption. Barnen adopterades sedan internationellt. Enligt en företrädare för ett regionalt ICBF-kontor har fattigdom inte varit ett giltigt skäl för att ge samtycke till adoption. Men i praktiken har det tolkats som ett samtycke när modern uttryckt att hon inte kan ta hand om sitt barn, exempelvis på grund av fattigdom. Det finns också exempel där anställda på sjukhus skrivit under dokumentet för samtycke i stället för modern.⁶³ Vi har också tagit del av ett vittnesmål från en kvinna som födde ett barn på sjukhus när hon var 16 år. Hon fick inte se sitt barn efter födseln och trodde länge att barnet hade avlidit. Barnet hade adopterats internationellt. Efter att ha sökt och hittat sitt vuxna barn framkom av adoptionshandlingarna att kvinnan uppgetts vara 18 år vid förlossningen vilket var ett ålderskrav för att kunna ge samtycke och att hon givit samtycke för adoption av barnet. Adoptionen var inte registrerad i någon domstol.⁶⁴

Mödrahem har ställt krav på unga mödrar att adoptera bort sitt barn

De privata barnhemmen har fått barn till sig på olika sätt. Socialarbetare på barnhemmen kunde till en början åka ut i provinserna och ta med sig omhändertagna barn som lämnats till ”nunne-inrättningar”. Det förbjöds senare, men i stället kunde mödrarna ta sig till något av de privata barnhemmen och lämna sitt barn där.⁶⁵

---

⁶² Möte med ursprungsföräldrar i Bogotá, 2022-11-01.

⁶³ Möte med företrädare för ICBF:s regionala kontor i Cali 2022-11-04.

⁶⁴ Möte med ursprungsföräldrar i Bogotá, 2022-11-01.

⁶⁵ Möte med en av AC:s tidigare landansvariga i Colombia 2024-04-10.

Flera av de privata barnhemmen som är eller varit licensierade av ICBF har bedrivit mödrahem där blivande mödrar fått bo under graviditeten och fått vård i samband med födseln. Det här har setts som ett sätt att hjälpa unga och ofta fattiga kvinnor som blivit gravida. Men mödrahemmen beskrivs också som ett exempel på att unga kvinnor tvingats lämna bort sitt barn. Mödrahemmet har sagt till kvinnan att hon själv väljer om hon vill behålla barnet eller lämna bort det efter födseln. När barnet väl är fött och modern velat behålla barnet har mödrahemmet sagt att hon då måste betala för sina och barnets kostnader för den tid hon varit på mödrahemmet. Om hon inte betalar måste hon lämna ifrån sig barnet. De flesta mödrar har inte haft möjlighet att betala och tvingats lämna ifrån sig sitt barn. Mödrahemmen har anklagats för att utnyttja unga kvinnors sårbarhet och brist på pengar. Kvinnorna har haft små möjligheter att påverka sin situation.⁶⁶ Detta beskriver även den norska utredningen.⁶⁷ I dag finns inga mödrahem kvar.

5.6.5 Döljande av ursprung

Att dölja barnets ursprung kan vara en medveten handling för att dölja en oegentlig adoption. Det kan till exempel göras genom att uppge falska namn och falsk födelseort i födelsebeviset eller felaktigt uppge att barnets föräldrar är okända. När det gäller adoptioner före 1975 kan det också bero på att mödrarna hade rätt att vara anonyma.⁶⁸ Modern kan också själv ha lämnat felaktiga uppgifter i födelsebeviset för att dölja barnet för sin familj eller för att hon var rädd för att bli bestraffad av myndigheterna.⁶⁹ Övergivna barn har givits ett namn och ett uppskattat födelsedatum av ICBF. I Colombia upprättas en ny födelseattest i samband med adoption, varvid barnet får adoptivföräldrarnas namn och ibland ett nytt förnamn. Om det ursprungliga födelsebeviset inte bevaras försvårar det möjligheterna att spåra den ursprungliga familjen. Organisationen Plan Ángel Foundation uppger att i nio av tio av de ärenden som de arbetar med så stämmer inte den historia som den adop-

---

⁶⁶ Möte med ursprungsföräldrar i Bogotá, 2022-11-01, möte med svensk adopterad från Colombia, 2022-10-31.

⁶⁷ Granskningsutvalget for utenlandsadopsjoner (2025).

⁶⁸ Swedish Foundation for Human Rights and Plan Angel (2022), s. 21.

⁶⁹ Möte med företrädare för ICBF:s regionkontor i Cali 2022-11-04.

terade har i sina adoptionsdokument. Många kan därför inte hitta sina familjer genom dokumentationen. Plan Ángel arbetar därför med DNA-tester i sina ursprungssökningar.⁷⁰

5.6.6 Brister i ICBF:s kontroll av de privata barnhemmen

Procuraduría General de la Nación i Colombia, som kan jämföras med den svenska Justitiekanslern publicerade 2012 en granskningsrapport av adoptionsverksamheten inom ICBF och de privata barnhemmen. Syftet med granskningen var att säkerställa att ICBF uppfyllde kraven som centralmyndighet för adoptionsprogrammet på nationell och internationell nivå och att de privata barnhem som ingick i adoptionsprogrammet följde ICBF:s krav och riktlinjer. Enligt rapporten är ICBF:s uppdrag i adoptionsprogrammet att bevilja licenser till de privata barnhemmen och bedriva tillsyn och rådgivning till barnhemmen. På så sätt ska ICBF säkerställa en bra kvalitet i adoptionsprogrammet och garantera barns och ungdomars rättigheter i den verksamhet som barnhemmen utför på uppdrag av ICBF.

I granskningsrapporten framkom bland annat följande:

- Licenserna mellan ICBF och de privata barnhemmen var otydliga och ICBF hade inte förnyat licenserna i tid. Det framgick inte heller hur ofta ICBF skulle besöka barnhemmen för tillsyn.
- ICBF hade inte genomfört någon årlig tillsyn av barnhemmen. Den senaste tillsynen gjordes 2007 (fem år tillbaka) i samband med att licenserna för barnhemmen förnyades. Förklaringen enligt ICBF:s personal var att de inte bedrev tillsyn genom årliga tillsynsbesök, utan i varje enskilt adoptionsärende när ICBF deltog i barnhemmens adoptionskommittéer. Procuraduría konstaterade att det inte var så tillsynen skulle bedrivas.
- Kort efter att Procuraduría besökt barnhemmen i april 2012 genomförde ICBF tillsynsbesök vid samtliga barnhem. Av ICBF:s tillsynsanteckningar framgick flera brister på barnhemmen. Det handlade bland annat om felaktig kompetens i barnhemmens adoptionskommittéer, bristfällig administration, oklarheter kring adoptionskostnader och donationer och bristande redovisning. Procuraduría konstaterade att bristerna kan

---

⁷⁰ Möte med företrädare för Plan Ángel Foundation 2022-11-25.

ha funnits sedan den senaste tillsynen, dvs fem år tillbaka, utan att åtgärdas.

- Brister i barnhemmens dokumentation av adoptionsärenden. Procuraduría pekade på att relevanta handlingar måste finnas i de olika stegen i adoptionsprocessen.
- Bristande styrning av adoptionskostnader. Det fanns oklarheter kring kostnaderna inom adoptionsprogrammet, om de uppfyllde de krav som ställdes på verksamheten och vem som bestämde vad som var minimistandard i verksamheten. På ICBF:s webbsida framgick avgifterna för de administrativa kostnaderna men inte hur de reglerades.
- Donationer är en viktig inkomstkälla för barnhemmen. Det skiljde sig åt mellan barnhemmen hur donationerna redovisades, vissa barnhem var mer transparenta än andra.

Procuraduría lämnade flera rekommendationer i rapporten, bland annat att ICBF skulle genomföra tillsyn av barnhemmen varje år och att ICBF skulle skärpa styrningen av administrativa kostnader och redovisning av barnhemmens finansiering.⁷¹

5.7 Oegentligheter i den svenska adoptionsverksamheten och hur svenska aktörer har agerat och förhållit sig

5.7.1 Inledning

I detta avsnitt går vi igenom vilka oegentligheter som framkommit i den svenska adoptionsverksamheten i Colombia, vad svenska aktörer känt till om oegentligheter och hur de agerat för att förhindra eller hantera oegentligheter.

Av det material vi samlat in och analyserat kan vi konstatera att de största problemen under 1970- och 1980-talet handlade om privata adoptioner och handel med barn genom advokater. Så länge adoptionerna genomfördes genom de svenska auktoriserade adoptionsorganisationerna sågs verksamheten i Colombia som ett före-

---

⁷¹ Procuraduría General de la Nación (2012), *Informe de Vigilancia Superior sobre el Programa de Adopción*.

döme vad gällde lagstiftning och med en central myndighet som kontrollerade adoptionsverksamheten. Efter hand har dock problem uppdagats i själva organiseringen av den internationella adoptionsverksamheten i Colombia där privata barnhem och mödrahem finansierats med höga donations- och vårdavgifter.

Den svenska tillsynsmyndigheten har genomfört sex resor till Colombia: 1981, 1985, 1992, 1994, 2006 och 2013. Alla resor har inte varit renodlade tillsynsresor. Vår genomgång av arkivmaterial visar att det är först på 2000-talet som tillsynsmyndigheten började ställa högre krav på adoptionsorganisationerna i samband med auktorisationsansökan. Det gällde framför allt redovisning av adoptionsavgifter.

5.7.2 Problem med privata adoptioner

När adoptionerna från Colombia kom i gång i början av 1970-talet så var det i form av privata adoptioner. Som vi beskrivit i avsnitt 5.3 uppskattas antalet privata och enskilda adoptioner från Colombia till totalt cirka 500 från 1973 fram till i dag. Ungefär 70 procent av de privata adoptionerna genomfördes under perioden 1976–1984. Ända fram till början av 1980-talet var det möjligt för advokater att genom direkt kontakt med mödrar hitta barn till sökande och hjälpa dem att genomföra en adoption. Vissa barnhem föredrog också att ha direkt kontakt med sökande och inte samarbeta med någon adoptionsorganisation, exempelvis La Casa de la Madre y el Niño i Bogotá. NIA konstaterar vid besök i Colombia 1981 att privatförmedlade adoptioner från detta barnhem utgjort huvudparten av de privata adoptionerna från Colombia.⁷²

I arkivmaterialet finns flera exempel under 1970- och början av 1980-talet där svenskar kontaktar svenska ambassaden i Bogotá med frågor om möjligheten att adoptera barn från Colombia. Ambassaden redogör för förutsättningarna för adoption, att det enligt colombiansk lag inte finns några formella hinder för utlänningar att på privat väg adoptera ett barn men att man måste anlita advokat för att klara det rättsliga förfarandet. Det är förenat med relativt stora kostnader och tar mycket tid. Ambassaden rekommenderar därför att man vänder till sig AC.⁷³ Det finns också något exempel

⁷² NIA, Rapport från besök i Bogotá, Colombia 1981-05-31–06-03.

⁷³ Till exempel Svenska ambassaden Bogotá, Angående adoption i Colombia, 1979-07-10, dnr R34:12/84 och brev till adoptanter 1978-04-06, dnr R34: 12/109.

där enskilda ambassadtjänstemän tillfrågas om direkt hjälp i samband med adoption.⁷⁴

År 1975–1977 hade NIA en försöksverksamhet där de begärde in information från kommuners socialförvaltningar angående uppgifter om utländska barn som anlänt till Sverige utan medverkan av NIA och AC. NIA hade tagit fram en särskild blankett som kommunerna kunde fylla i. Alla kommuner rapporterade inte och omfattningen på rapporteringen varierade. För Colombia rapporterades sammanlagt att sex barn kommit via privata kontakter 1975–1977. I två fall hade man via privat kontakt sammanförts med en advokat i Colombia som sammanfört dem med barnet. I två andra fall hade man genom privata kontakter adopterat direkt från barnhem eller från barnavårdsmyndighet. Ett par som bott utomlands hade fått hjälp genom vänner och svenska ambassaden att adoptera ett barn. Ytterligare ett exempel var ett par som via en svensk person som arbetade i Medellín fick kontakt med en colombiansk läkare som kände till olika barnhem.⁷⁵

Vid ett internationellt adoptionssymposium i Bogotá 1979 lyfte de colombianska aktörerna att man saknade kontroll över hur adoptionerna gick till eftersom en adoption inte behövde godkännas av ICBF utan kunde göras genom advokat som klarade av formaliteterna vid domstol. Det sågs som ett känt faktum att det förekom köpslående om barn som adopterades. Ett sätt att öka kontrollen var att ge ICBF beslutanderätt i alla adoptionsfall.⁷⁶

Ambassaden hade 1982 ett möte med ICBF som fått information om att 150 ensamstående svenskar avsåg att på privat väg adoptera barn från Colombia eftersom det var så dyrt att gå genom AC. Företrädarna för ICBF var rädda att privata adoptanter inte hade ”sina papper i ordning” eller kom till Colombia med ”falska papper” i och med att de inte kontrollerades av AC. Farhågan från ICBF var i första hand att kontrollen av adoptivföräldrarna i Sverige var bristfällig och inte att det kunde finnas oklarheter i hur barnen blivit tillgängliga för adoption i Colombia.⁷⁷ År 1984 begärde ICBF rapportering från NIA om samtliga svenska fall där svenska med-

⁷⁴ Svenska ambassaden Bogotá, 1978-03-17, dnr R34:12/92.

⁷⁵ NIA, Försök med statistik över barn som anlänt utan medverkan av NIA och AC 1975 till första kvartalet 1977, dnr 49:1071/75.

⁷⁶ Svenska ambassaden Bogotá, Adoptionssymposium i Bogotá 10–14 december 1979, dnr R34:nr 43.

⁷⁷ Svenska ambassaden Bogotá, Adoption av colombianska barn, 1982-03-30, dnr R 34: Vco 15/60.

borgare mottagit barn för adoption från Colombia vid sidan av AC:s förmedling. ICBF hade uppfattat att denna typ av adoptioner förmedlats genom NIA och svensk socialförvaltning. I sitt svar skrev NIA att varken NIA eller socialnämnderna var förmedlingsorgan, att de inte förmedlade adoptioner som gick vid sidan av AC och att de därmed inte heller hade insyn i förmedlingsledet i den här typen av oberoende adoptionsärenden. Eftersom NIA ville tillmötesgå ICBF och bidra till säkra adoptioner lovade de ändå att samla in de begärda uppgifterna från kommunerna.⁷⁸

Som en del i arbetet att öka kontrollen över de privata adoptionerna fick NIA också information via socialtjänsten och AC om enskilda personer i Sverige som misstänktes förmedla adoptioner från Colombia. Två fall uppdagades. I ett fall hade man fått vetskap via AC att det anordnats ett möte för blivande adoptivföräldrar där det delats ut informationsmaterial med tips och råd om hur man kunde gå till väga för att på egen hand adoptera genom ICBF:s lokala kontor i Manizales. Enligt AC hade en advokat i Manizales uppgivit att 120 barn kommit till svenska familjer via denna kontaktväg under årens lopp (8–10 år).⁷⁹ NIA övervägde olika sätt att hantera detta; att informera Socialdepartementet, kontakta polisen eller ta direkt kontakt med de berörda. NIA valde att kontakta personerna enskilt i brev med information om att de fått kännedom om att personerna förmedlat barn från Colombia. De uppmanades att omedelbart upphöra med verksamheten.⁸⁰ I båda fallen svarade personerna att de inte ägnat sig åt någon förmedlingsverksamhet utan endast delat med sig av sina egna erfarenheter till andra adoptivföräldrar. NIA lämnade därefter ärendena utan ytterligare åtgärd.⁸¹ I verksamhetsberättelsen för 1979/80 skriver NIA att de genom rapporterna från kommunerna fått en relativt god överblick över de vägar på vilka barn kommer till Sverige för adoption.⁸²

Att få kontroll över de privata adoptionerna var alltså i fokus både för de svenska och colombianska aktörerna.

---

⁷⁸ NIA, Rapportering i privata adoptionsärenden avseende colombianska barn, 1984-10-15, dnr 72:221/84.

⁷⁹ NIA, tjänsteanteckning 1983-07-11, dnr 49:194/83.

⁸⁰ NIA, Förmedling av adoptivbarn från Colombia, 1983-10-26, dnr 49:194/83.

⁸¹ NIA, Yttrande med anledning av Er skrivelse dnr 49:194/83 och NIA, Förmedling av adoptivbarn från Colombia, 1983-10-26, dnr 49:194/83.

⁸² NIA, Verksamhetsberättelse 1 juli 1979–31 december 1980.

5.7.3 Svenska adoptioner del i handel med barn i början av 1980-talet

Den första adoptionsskandalen i Colombia avslöjas 1979

Samtidigt som diskussionerna om ökad kontroll av adoptionsverksamheten pågick avslöjades den första adoptionsskandalen i Colombia. Svenska ambassaden i Bogotá kontaktade i februari 1979 UD och AC angående information om försäljning av colombianska barn till andra länder. En colombiansk tidningsartikel fanns bifogad och beskrev att en advokat som arbetade som Defensoria del menor vid ICBF i Boyaca anklagats för att ha stulit ett barn från ett sjukhus. När modern bad att få tillbaka sitt barn fick hon i stället ett annat barn. Advokaten, som hade arbetat sex år för ICBF, var försvunnen men en annan person som var inblandad berättade att barnet fanns i ett europeiskt land, kanske i Frankrike. En fördjupad utredning hade visat att det inte var första gången detta hände och man misstänkte att upp till tio barn kunde ha försvunnit på samma sätt.⁸³ Av arkivmaterialet framgår inte att det vidtas några åtgärder från svensk sida med anledning av informationen.

En mer omfattande adoptionsskandal avslöjas 1981

En mer omfattande adoptionsskandal avslöjas 1981. Som vi beskriver i avsnitt 5.6.3 rapporterade colombiansk press i juli 1981 att en advokat som under mitten av 1970-talet arbetat för ICBF häktats för att ha stulit och sålt 300–500 colombianska barn för adoption till bland annat Sverige. Verksamheten hade pågått i cirka fyra år.⁸⁴

I en artikel i DN intervjuas AC:s kanslichef om skandalen. Hon säger att ”Det är svårt att hitta metoder för att stoppa olaglig adoptering (sic) men man får enligt svensk lag inte ta betalt för att få adoptera ett barn. Samma lag gäller i Colombia.”⁸⁵ I en uppföljande artikel intervjuas AC:s landansvariga i Colombia som säger att svenska myndigheter känt till advokaten sedan länge och att han samarbetat med barnhemmen FANA och CRAN som AC sam-

⁸³ Svenska ambassaden Bogotá, Adoptioner i Colombia, kurirpost 1979-02-21, dnr R34.

⁸⁴ El Tiempo, 500 bebés colombianos robados venden en Europa, 1981-07-19 och El Tiempo Registro civil se hacía en oficinas del abogado, 1981-07-22.

⁸⁵ DN 1981-07-22, Colombiansk advokat kidnappade 500 småbarn.

arbetar med. Advokaten hade även kontaktat AC och erbjudit dem barn, men AC hade tackat nej. Enligt den landansvariga hade AC undrat varifrån advokaten fått barnen och att de uppfattade att "han enbart var ute efter pengar". Av artikeln framgår också att NIA under 1980 registrerade fem adoptioner som genomfördes via advokaten. Samma år adopterades totalt 178 barn via AC och 74 barn på privat väg från Colombia. NIA visste dock inte hur många adoptioner som tidigare skett via advokaten till Sverige.⁸⁶

Svenska ambassaden i Bogotá kontaktade UD och NIA kort efter publiceringen, bifogade artiklarna och gav en summering av händelserna.⁸⁷ Ambassaden återkom senare med ytterligare information. Advokaten hade via kontakter vid ett notariatkontor i Bogotá och inom domstolsväsendet ordnat falska födelsebevis och annan nödvändig dokumentation för adoptionerna. Även advokatens sekreterare hade häktats för medverkan i barnhandeln. Advokaten hade erkänt att han förmedlat 300–500 barn utomlands. Ambassaden skriver också att de varit i kontakt med ICBF och fått information om att ICBF fått kännedom om ett fall med barnhandel 1979 som advokaten förmedlat och att de då kontaktat säkerhetspolisen och bett dem undersöka advokatens verksamhet. Enligt ICBF fanns starka misstankar om liknande verksamhet mot åtminstone ytterligare fem advokater. ICBF underströk att de var mycket angelägna att söka reglera och kontrollera adoptionerna helst genom avtal med berörda länder vilket också var en av huvudpunkterna vid det internationella adoptionsseminariet i Bogotá i december 1979 där Sverige deltog.⁸⁸

NIA fick innan skandalen uppmärksammades information om att handel med barn förekom

I början av juni 1981, bara någon månad innan adoptionsskandalen avslöjades, hade NIA varit på besök i Colombia och träffat företrädare för ICBF, AC och barnhemmen FANA och Casa de la Madre y el Niño. NIA skriver i sin reserapport att Colombia varit utsatt för ett hårt tryck vad gäller önskemål och krav om barn för

---

⁸⁶ DN 1981-07-23, Myndighet varnar för privata förmedlare.

⁸⁷ NIA, Brev från svenska ambassaden i Bogotá, Handel med adoptivbarn från Colombia, 1981-07-22, dnr 72:174/81.

⁸⁸ NIA, Telefax från svenska ambassaden Bogotá 1981-07-22, dnr 72:174/81.

adoption och att barnhandel och kidnappning av barn förekom med advokater inblandade. Colombia var därför ett av de länder som först började tala öppet om problemen med barnhandel och behovet av lämpliga motåtgärder och regleringar. ICBF uttryckte till NIA att de hade stora problem med den barnhandel som förekom. ICBF såg det också som problematiskt att de inte var involverade i förmedlingen av barn som inte var övergivna eller omhändertagna. Det konstaterades också att privata adoptioner förekom i stor skala från Colombia till Sverige och att en del av dem misstänktes vara olagliga. Det fanns en önskan att få stopp på privata adoptioner och att alla adoptioner skulle gå via auktoriserade organisationer. Avtalsreglering var ett sätt att åstadkomma detta. NIA:s slutsatser från resan var att det genomfördes privata adoptioner i stor skala från Colombia även till Sverige varav en del misstänktes vara ”olagliga”, att samtliga adoptioner borde gå genom en auktoriserad organisation i båda länderna, vilket krävde lagändringar. Föreslagna åtgärder var bland annat att NIA bör vara särskilt uppmärksamma på privatadoptioner från Colombia och att ett utkast till avtal mellan Sverige och Colombia skulle tas fram.⁸⁹

Svenska socialministern uttalar att privata adoptioner måste förhindras

Kort efter att adoptionsskandalen avslöjats kommenterade socialminister Karin Söder i ett pressmeddelande uppgifterna om att barn i bland annat Colombia och Indonesien kidnappats för att sedan säljas för adoption. Av socialministerns uttalande framgår att ”vi måste skyndsamt överväga vilka åtgärder som erfordras för att förhindra privat förmedlade adoptioner av detta omänskliga slag”. Två åtgärder angavs: förbättrad information till blivande adoptivföräldrar och en uppföljning av de bestämmelser som gällde för ansökan om uppehållstillstånd för de utländska barn som skulle adopteras i Sverige. Socialministern uttryckte vidare att ”det är alldeles nödvändigt att få en bättre kontroll och överblick av den verksamhet som går vid sidan av de auktoriserade organisationerna. Annars kan respekten för hela vårt regelsystem för internationella adoptioner undergrävas och seriösa adoptioner försvåras.” Hon sa att ”man

---

⁸⁹ NIA, Rapport från besök i Bogotá, Colombia 1981-05-31–06-03.

måste självklart ta avstånd från varje form av barnhandel. Jag vill avråda alla föräldrar som på egen hand tänker ge sig ut till andra länder enbart för att på privat väg ta hem ett barn till Sverige för adoption.” Socialministern hänvisade till att de åtta organisationer som auktoriserats av NIA hade en betydligt bättre kunskap om länderna än vad enskilda kunde skaffa sig. ”Det är ofta svårt att som enskild person, utan kunskaper om ett land och dess system, kunna veta vad som är tillförlitliga kontakter när det gäller förmedling av barn och vad som är skäliga kostnader för till exempel advokathjälp och för barnets uppehälle. Därför är det viktigt att de personer som vill adoptera ett barn vänder sig till organisationerna. Väntetiderna har kortats väsentligt.” NIA skickar pressmeddelandet till UD för vidarebefordran till samtliga svenska ambassader i adoptionsländerna samt ländernas beskickningar i Sverige.⁹⁰

Flera av barnen hade kommit till Sverige men oklart hur många

I rapporteringen i samband med adoptionsskandalen framkom att advokaten hade förmedlat barn även till Sverige. Frågan var hur många barn det handlade om. Det finns uppgifter från en tidigare anställd på NIA att ett 20-tal barn kommit till Sverige genom advokaten.⁹¹ Vi har dock inte kunnat få uppgiften bekräftad. I arkivmaterialet kan vi se att NIA i möte med Statens invandrarverk (SIV) i oktober 1981 diskuterade praktiska rutiner för uppehållstillstånd för utländska adoptivbarn och hur man skulle få kontroll på de privata adoptionerna. I en promemoria skrev SIV att det under sommaren 1981 framkommit att barnhandel hade förekommit i Colombia och att en advokat beskyllts för att ha sålt barn till godtrogna adoptivföräldrar. NIA kände till att några barn hade kommit till Sverige via den aktuella advokaten.⁹²

I NIA:s reserapport från maj 1981 har ett tillägg gjorts i efterhand (mars 1982). Där beskrivs att den advokat som omnämnts i rapporten anhöllits för kidnappning och barnhandel men att någon rättslig process ännu inte påbörjats. Flera av barnen skulle ha kommit till Sverige. ICBF utlovade under hand att några barn inte auto-

---

⁹⁰ NIA, Pressmeddelande från socialdepartementet 1981-07-24 med kommentar av socialminister Karin Söder, dnr 72:174/81.

⁹¹ C. Lindgren (2010), s. 112.

⁹² NIA, PM från Statens invandrarverk, Adoptivbarn i Sverige, 1981-10-16, dnr 40:225/81.

matiskt skulle återkrävas. Däremot borde NIA vara beredda på begäran om särskilda rapporter i de enskilda fallen.⁹³

Svenska ambassaden i Bogotá kontaktade UD i juni 1982 med uppdaterad information i ärendet. Tjänstemannen informerade om att generaldirektören för ICBF vid ett möte hade framfört att pressuppgifterna om att 300–500 colombianska adoptivbarn skulle ha sålts utomlands var betydligt överdrivna. Troligen rörde det sig om cirka 100 barn. Det var dock mycket svårt att fastställa det rätta antalet eftersom det fanns fall som ICBF inte kände till. Enligt generaldirektören hade det största antalet barn sålts till Spanien, men denne kunde inte ange hur många som varit destinerade till Sverige. Inget av de adopterade och sålda barnen hade återkrävts av sina biologiska föräldrar. Ambassadtjänstemannen hade också fått en lista med namn på två advokater (varav den ena redan var känd) som det väckts åtal mot. Åtalet handlade om ”icke reguljära aktiviteter i samband med adoptionsmål”, vilket enligt ambassadtjänstemannen var detsamma som barnhandel. Tjänstemannen hade också fått en lista på sex personer – advokater och tjänstemän – som ingick i undersökningen. Någon fällande dom förelåg ännu inte. Tjänstemannen avslutade med att det fanns all anledning att från svensk sida agera med så stor försiktighet och omsorg som möjligt i fråga om adoptioner av barn från Colombia. Detta hade tjänstemannen också framhållit vid flera tillfällen i möten med NIA och AC.⁹⁴

De svenska myndigheterna får aldrig full klarhet i ärendet

I vår arkivgenomgång framkommer inte någon ytterligare information om antalet barn som kommit till Sverige genom advokaten eller om det blev en fällande dom för de som var inblandade i barnhandeln. Det blev inte klart för de svenska myndigheterna hur ärendet utreddes i Colombia. NIA ställde uppgifter om de barn som adopterats till Sverige till de colombianska myndigheternas förfogande, men myndigheterna efterfrågade dem aldrig.⁹⁵ I NIA:s verksamhetsberättelse för 1981 står om adoptionsskandalen, att ICBF presenterat ett avtalsförslag för NIA och att NIA i april 1982

---

⁹³ NIA, Rapport från besök i Bogotá, Colombia 1981-05-31–06-03.

⁹⁴ UD, Barnhandel, brev från svenska ambassaden i Bogotá, 1982-06-09, dnr R34, Vco.

⁹⁵ C. Lindgren (2010), s. 112.

överlämnat synpunkter på förslaget via svenska ambassaden.⁹⁶ I en promemoria från 1983 beskriver NIA problemen med olämpligt genomförda adoptioner, där Colombia lyfts fram som exempel. NIA skriver att de åtgärder som vidtagits i Sverige inte varit tillräckliga för att komma till rätta med olagligt och olämpligt genomförda adoptioner. NIA skriver också att representanter från ansvariga myndigheter i bland annat Colombia vid möten med Socialdepartementet och NIA efterlyst hjälp från de svenska myndigheterna att komma till rätta med den barnhandel som bedrivs av privata förmedlare.⁹⁷

Ett ärende om barnarov hanteras 1982

I juli 1982 rapporterade svenska ambassaden i Bogotá till UD om ett ärende om barnarov. Denna gång handlade det om en 3-årig flicka som rövats bort från sitt hem i staden Cali i Colombia och som inte hade återfunnits trots intensiva efterforskningar. Föräldrarna var rädda att flickan kidnappats för att illegalt adopteras till utlandet och hade vänt sig till ambassaden med begäran om bistånd och att de svenska immigrationsmyndigheterna underrättades. Ambassaden hemställde om att Interpol och gränsmyndigheterna skulle aviseras så att de kunde ingripa om någon försökte smuggla in flickan för adoption eller under annan täckmantel.⁹⁸

Därefter vidtog korrespondens mellan NIA och SIV. SIV skrev att inget tydde på att barnet kommit till Sverige. Troligen hade samtliga beskickningar i Colombia kontaktats. Enligt SIV skulle ett barn inte utan "förfalskningar" kunna resa ut ur landet i egen person. I ett normalt adoptionsärende skulle det antingen finnas ett fullständigt domstolsbeslut eller ett särskilt utresetillstånd utfärdat av ICBF. SIV skrev också att de fått uppgift om ett exempel med en colombiansk "mor" som skulle ha rest med ett barn till Sverige för adoption vid svensk domstol. Tjänstemannen vid SIV hade mottagit ett antal anonyma telefonsamtal från en person som förberedde och genomförde adoptionen. Enligt SIV hade det förekommit i mer än ett fall, bland annat med den häktade advokaten (skandalen var då

---

⁹⁶ NIA, Verksamhetsberättelse 1981/82.

⁹⁷ NIA, PM "Angående olämpligt genomförda adoptioner", 1983-02-15, dnr 49:48/83.

⁹⁸ UD, Barnarov, brev från svenska ambassaden i Bogotá 1982-07-29, dnr R34 och NIA 72:323/82.

ännu ej utredd och klar). SIV:s förslag var att informera Justitiedepartementet och Domstolsverket ”eftersom svenska domstolar tydligen tar adoptionsbeslut i Colombia-ärenden trots skandalen”.⁹⁹ NIA:s kansli föreslog för nämnden att svenska tingsrätter skulle informeras genom Domstolsverket om att ”största vaksamhet anbefalls om ansökan om adoption av colombianskt barn läggs in vid tingsrätt. Vid tveksamhet kan NIA kontaktas.”¹⁰⁰ Något ytterligare framgår inte därefter.

Uppgifter om illegal handel med barn till bland annat Sverige 1999

I december 1998 kontaktades NIA av Rikskriminalpolisen angående frågor om handel med barn från Colombia. Rikskriminalpolisen ville ha information om antalet adopterade barn från Colombia till Sverige 1995–1998, hur adoptionsprocessen gick till och vilken uppföljning som gjordes om barnen.¹⁰¹ Anledningen var uppgifter från Interpol om att 2 000 barn skulle ha adopterats illegalt från Colombia, varav 1253 till europeiska länder 1996–1997 utan att de registrerats av ICBF. Sverige, Frankrike och Italien utpekades som de länder som tog emot störst antal colombianska barn. Enligt Interpol betalades mellan 30 000–80 000 USD för ett barn och polisen hade upptäckt flera ligor som sålde barn till de par som inte lyckades adoptera barn på legal väg genom ICBF. Tillvägagångssättet skulle vara att adoptivföräldrarna simulerade havandeskap, vistades i Colombia i drygt nio månader och tog in på BB där de erhöll ett barn som registrerades som sitt biologiska. Immigrationsmyndigheterna kunde inget göra eftersom alla handlingar var legala. Interpol bad med anledning av detta mottagarländerna att redovisa antalet adoptioner för att kunna jämföra med ICBF:s siffror. Svenska ambassaden i Bogotá kontaktade UD och Invandrarverket och uttryckte att de hade svårt att tro att det skulle vara attraktivt för svenska par att tillbringa så lång tid i Colombia i väntan på en förlossning och därefter registrera barnet som sitt eget. Anledningen till skillnader i siffror kunde enligt ambassaden bland annat bero på att det varit möjligt att göra

⁹⁹ NIA, tjänsteanteckning Colombia barnaröv, dnr 72:324/82.

¹⁰⁰ NIA, tjänsteanteckning 1982-10-18, dnr 72:324/82.

¹⁰¹ NIA, telefax från Rikskriminalpolisen till NIA 1998-12-09.

privatoptioner som inte registrerats av ICBF.¹⁰² NIA går igenom siffrorna med AC och drar slutsatsen att siffrorna från Interpol och ICBF inte stämmer.

I september 1999 kommer en rapport från ECPAT där Sverige utpekas som ett av fyra mottagarländer för handel med barn från Colombia, s.k. olaglig adoption. De andra länderna är Italien, Danmark och Nederländerna. Enligt ECPAT är det sannolikt att en del av denna handel har sexuella syften eftersom adoptionerna är illegala och inte följer adoptionsprocessen.¹⁰³ NIA framför i ett brev till ECPAT International att de känner igen uppgifterna från tidigare rapporter från Interpol och att de bygger på ett missförstånd. Enligt NIA var orsaken till de felaktiga siffrorna att ICBF inte hade fått in rapporter om genomförda optioner till Sverige från de regionala ICBF-kontoren och de åtta privata barnhem som förmedlade optioner internationellt. NIA skriver också att eftersom informationen i rapporten kunde oro familjer i Sverige som adopterat barn från Colombia liksom deras barn var det viktigt att NIA fick vetskap om det fanns något som krävde ytterligare utredning eller klargöranden från deras sida.¹⁰⁴ Kort därefter skriver NIA till Rikskriminalpolisen och hänvisar till ECPAT-rapporten. NIA framför att de anser att de har kontroll över det antal barn som kommit för adoption från Colombia, men trots detta förekommer fakta i ECPAT-rapporten att Sverige är en av de största marknaderna för illegal barnhandel med Colombia. NIA har försökt skicka över material till Interpol men inte lyckats. NIA ber därför Rikskriminalpolisen om hjälp med att vidarebefordra informationen till Interpol.¹⁰⁵ Någon ytterligare information i ärendet finns inte i NIA:s arkiv.

5.7.4 Samarbetsavtal har diskuterats i syfte att undvika illegal adoptionsverksamhet

En ökad reglering och kontroll av adoptionerna sågs alltså som viktigt för att minska den illegala adoptionsverksamheten och stoppa de privata adoptionerna. Ett samarbetsavtal var ett sätt att göra

---

¹⁰² NIA, Telefax till UD från svenska ambassaden i Bogotá 1999-04-28, inkom till NIA 1999-05-04, dnr 72:150/99.

¹⁰³ ECPAT Sverige, Pressmeddelande 1999-09-21 och rapport A Step Forward, s. 10 (1999).

¹⁰⁴ NIA, Brev till ECPAT International 1999-10-11, dnr 79:309/99.

¹⁰⁵ NIA, Fax till Rikskriminalpolisen 1999-10-15, dnr 79:309/99.

detta. Faktum är att det tidigt påbörjades ett arbete med att ta fram ett samarbetsavtal mellan Sverige och Colombia på adoptionsområdet. Redan 1977 hade Colombia framfört att man ville få till ett adoptionsavtal med Sverige för att på så sätt få en garanti mot illegala adoptioner. Ett avtal skulle även kunna gynna svenska adoptionsökande om det uppstod konkurrens mellan sökande av olika nationaliteter. Colombia diskuterade inte bara adoptionsavtal med Sverige utan även med Holland och Frankrike.¹⁰⁶

Ett avtal kan öka kontrollen av de privata adoptionerna

I dialogen om samarbetsavtal fick Colombia del av Sveriges adoptionsavtal för bland annat Sydkorea och ICBF efterfrågade konkreta punkter som Sverige ville ha inskrivna i ett avtal. NIA:s strävan var att reglera det sätt och de vägar som skulle nyttjas om ett barn blev aktuellt för adoption till Sverige. NIA ville ha ett så konkret avtal som möjligt med beskrivning av administrativa rutiner, krav på ansökningshandlingar etc. NIA tillfrågade även AC om synpunkter på ett avtal. AC framförde att ett avtal skulle lösa tre problem, varav ett problem var de privata adoptionerna. En del av de privata adoptionerna skedde från samma barnhem som AC samarbetade med och AC ville att adoptionerna koncentrerades till AC så att en enhetligare handläggning kunde uppnås. Detta skulle enligt AC kunna bidra till att öka förtroendet för Sverige som adoptionsland och risken för tryck på vissa kontakter skulle kunna elimineras.¹⁰⁷

Oklarheter kring avtalets form och innehåll

Arbetet med samarbetsavtalet gick dock trögt och NIA konstaterade i december 1979 att det var svårare att få fram ett avtal än vad både NIA och AC trott. Enligt ICBF krävdes att ett avtal ratificerades i den colombianska kongressen, vilket bedömdes ligga mycket långt fram i tiden. AC, som 1979 fick auktorisation för Colombia, föreslog i stället att ett avtal skulle slutas mellan ICBF

¹⁰⁶ Svenska ambassaden Bogotá, Internationella adoptioner Colombia, inkommen till UD den 22 november 1977, dnr R34 Vco 11/201.

¹⁰⁷ Socialstyrelsen NIA, Diskussioner om adoptionsavtal Colombia, inkommen till UD 3 oktober 1978, dnr R34, Vco, 220/656a.

och AC. Något motsvarande diskuterades med en nederländsk adoptionsorganisation.¹⁰⁸

Frågan om samarbetsavtal fortsatte att diskuteras under de kommande åren, både vad gäller form och innehåll. Från NIA lyftes bland annat att man inte kunde medverka till att barn som med sitt hemlands godkännande förts till Sverige i adoptionssyfte kunde återföras till sitt hemland. Detta med anledning av att det i utkastet till avtal stod att om adoptionsbeslutet inte bifallits i domstol skulle avtalsparterna åta sig återförandet av barnet till ursprungslandet.¹⁰⁹ En mer praktisk fråga handlade om vilken aktör man skulle sluta avtal med. Från svenskt håll ville man ha NIA som avtalspart medan Colombia ville ha ett avtal på regeringsnivå.¹¹⁰

Nytt avtalsförslag diskuteras 1984

Ett nytt avtalsförslag överlämnades till NIA 1984. Avtalet hade då förändrats så att det skulle tillämpas reciprokt, dvs att det även avsåg adoption av svenska barn till Colombia.¹¹¹ Detta såg Sverige som problematiskt. Utifrån det nya avtalsförslaget ställde NIA bland annat krav på att det skulle finnas ett slutgiltigt adoptionsbeslut (sentencia) från domstol i Colombia innan barnet kunde beviljas utresetillstånd. Anledningen var att flera barn som adopterats till Sverige inte fått sina adoptionsbeslut eller fått vänta i flera år på dem, vilket bland annat innebar att de inte kunde beviljas svenskt medborgarskap.

I ett möte mellan chefen för ICBF och svenska ambassaden i februari 1985, där även en företrädare för AC deltog (med NIA:s godkännande), uttryckte ICBF att man var överens med NIA om ett krav på slutgiltigt adoptionsbeslut. Svenska ambassaden hade också fått kopia på brev från ICBF till utrikesministeriet där detta krav framhölls. Efter mötet med ICBF sammanfattade svenska ambassaden till NIA vad som framkommit vid mötet liksom AC:s synpunkter efter mötet. AC uttryckte att de efter samtal med de barnhem som de samarbetade med i Colombia hade förstått att om

¹⁰⁸ NIA, Promemoria angående adoptioner, 1979-12-17. Telefax från svenska ambassaden Bogotá 1978-10-06, dnr R34, 3:259.

¹⁰⁹ NIA, Fördragsförslag mellan Sverige och Colombia angående internationella adoptionsfrågor, 1984-05-09, dnr 70:160/81.

¹¹⁰ Svenska ambassaden Bogotá, telefax till NIA 841031, dnr R34 Vco.

¹¹¹ NIA, PM Kort bakgrund om adoptionsavtal med Colombia, 1985-03-18, dnr 70:160/81.

ett adoptionsavtal med krav på slutgiltigt adoptionsbeslut (sentencia) skulle gå igenom, skulle det innebära att det inte längre gick att samarbeta med Sverige. Barnhemmen kunde inte låta barnen vänta på att få resa med sentencia utan skulle då föredra samarbete med andra länder. AC beskrev vidare att ”för närvarande får barnen lämna landet efter ett förhandsgodkännande av adoptionen från domstolen. Sentencian kommer i efterhand och tiden varierar från ett halvt år och uppåt och kan i vissa fall ta flera år. Endast från 4 av de 18 städer som AC arbetar i får familjen sentencia direkt. Cirka 15 av totalt 240 barn kom under 1984 från dessa städer. Domstolarna i Colombia är självständiga och bestämmer därmed arbetsformen.”¹¹²

AC förordar att ett avtal inte sluts

I maj 1985 skickade AC också en skrivelse till Socialdepartementet om Colombia-avtalet med kopia till NIA. AC framförde att förutsättningarna för ett avtal förändrats väsentligt, att de privata adoptionerna minskat och att ett bilateralt adoptionsavtal skulle få en liten betydelse för att ytterligare minska de privata adoptionerna. AC menade att kravet på att adoptioner skulle vara slutförda i domstol genom adoptionsbeslut (sentencia) innan barnet fick lämna Colombia skulle innebära att det blev omöjligt för colombianska myndigheter att placera barn i Sverige. Barnets bästa skulle bli lidande, vårdkostnaderna skulle öka och det skulle kostnadsmissigt vara omöjligt att ha en adoptionsverksamhet på sådana premisser. Om det föreliggande förslaget till avtal skulle genomföras skulle det innebära att antalet adoptioner från Colombia skulle minska i antal från 250 till 15 per år. Närmare 1/3 av adoptionerna genom AC skulle upphöra. AC underströk att ett avtal enligt det liggande förslaget skulle vara ett hårt slag mot adoptionerna till Sverige och för AC. Det var därför angeläget att man från svensk sida förhindrade att avtalet som det var skrivet slutfördes. AC menade att det vore bäst om det inte blev något avtal alls. AC

---

¹¹² UD, Telex från svenska ambassaden Bogotá 1985-02-13, dnr R34, Vco och NIA dnr 70:160/81.

kände stor oro och var angelägna om att få möjlighet till information och samråd i eventuella fortsatta avtalsdiskussioner.¹¹³

Avtalsfrågan läggs ned

Avtalsfrågan togs därefter upp i samband med NIA:s besök i Colombia i september 1985 men det framgår inte av arkivmaterialet vad som sades. Av arkivmaterialet kan vi inte se att avtalet tas upp på nytt efter det. Något avtal kom aldrig till stånd.

5.7.5 Bristande information och senfärdigt svenskt agerande i ett fall där adoptionen ogiltigförklarats i Colombia

I våra intervjuer i Colombia har vi fått beskrivet att ansvariga myndigheter under 1970- och 1980-talet inte alltid utredde tillräckligt noggrant om det fanns någon i barnets familj som kunde ta hand om barnet. Barnet förklarades övergivet och adopterades utomlands, processen gick ofta fort.¹¹⁴ Detta är särskilt problematiskt mot bakgrund av att den långvariga väpnade konflikten i Colombia inneburit en ökad risk för att barn tagits eller skiljts från sina föräldrar.¹¹⁵ Ett tydligt exempel på detta har direkt koppling till Sverige.

Ett barns mormor driver process för att få tillbaka sitt barnbarn

Fallet handlar om en 1 ½ år gammal pojke från Popayán som i juni 1993 adopterades genom AC till en familj i Sverige. Enligt ett telex som svenska ambassaden skickade till UD i juni 1995 hade pojken i december 1992 hittats övergiven efter att pojkens mor och en släkting förts bort av en grupp paramilitärer i sydvästra Colombia. Pojken togs tillfälligt om hand av en familj och förklarades sedan övergiven av en domstol i Pasto. Domstolen fattade därefter beslut om adoption av pojken till en svensk familj. Enligt uppgifter följdes inte gällande

---

¹¹³ NIA, kopia på brev till Socialdepartementet om Avtal Sverige – Colombia beträffande internationella adoptioner, inkom NIA 1985-05-14, dnr 70:160/81.

¹¹⁴ Möten med AC:s kontaktperson i Colombia, 2022-10-31 och med företrädare för ICBF:s regionala kontor i Cali, 2022-11-04.

¹¹⁵ Comisión para el Esclarecimiento de la Verdad, la Convivencia y la No Repetición (2022), Hay futuro si hay verdad – Informe Final. La Colombia fuera de Colombia. Las verdades del exilio.

regler vid upphittande av minderåriga. Pojkens mormor fick i slutet av 1993 veta att barnbarnet hade blivit adopterad av ett par i Sverige och inledde med stöd av bland annat Asfaddes (föreningen för anhöriga till häktade och försvunna) en process om hävande av adoptionen vid domstolen i Pasto. Domstolen förklarade den 9 juni 1995 adoptionen ogiltig. Skälet till domstolens beslut var att man underkände övergivandeförklaringen. Adoptivfamiljen överklagade beslutet. Mormodern hade vid ungefär samma tidpunkt, i juni 1995, bjudits in av norska flyktingrådet för att berätta om dotterns försvinnande och adoptionen. I samband med detta reste hon till Sverige för att träffa pojken och adoptivföräldrarna. AC deltog vid mötet.¹¹⁶

Adoptionen förklaras ogiltig i Colombia

Mer fakta framkommer i en rapport från Inter-American Commission on Human Rights (IACHR).¹¹⁷ Där beskrivs att pojken och hans mor kidnappades den 9 december 1992. Pojken hittades övergiven i Pasto (25 mil från Popayán) den 17 december 1992 och togs om hand av ett par som lämnade pojken till ICBF i Pasto. Den 18 december 1992 annonserade ICBF i lokalmedia i Pasto om att man funnit ett övergivet barn. Vid tre tillfällen i januari 1993 annonserade ICBF efter pojkens föräldrar via den lokala radiostationen. Det namn som man angav på pojken var inte hans riktiga namn utan samma namn som den person som hittat honom. ICBF gjorde inte någon sökning för matchning med saknade barn i andra regioner. Den 4 februari 1993 förklarade ICBF pojken övergiven och den 4 juni 1993 avslutade ICBF adoptionsprocessen av barnet till ett svenskt par. Pojken lämnade Colombia med adoptivföräldrarna den 20 juni 1993 och den 4 augusti 1993 godkände NIA adoptionen i Sverige. I september 1993 fick mormodern ett anonymt telefonsamtal där någon lovade att lämna tillbaka hennes barnbarn i Pasto. Något barn överlämnades aldrig men mormodern lyckades söka upp det par i Pasto som hittat pojken och fick då veta att barnet tagits om hand av ICBF. När mormodern fick veta att barnet adopterats bort begärde hon att adoptionen skulle ogiltigförklaras. I februari 1994 annullerade Högsta domstolen i Pasto sekretessen kring adop-

¹¹⁶ Svenska ambassaden Bogotá, kryptotelegram till UD 1995-06-21, dnr R34, Vco, 139.

¹¹⁷ IACHR, Report No. 309/20, Petition 1521-10. Report on admissibility, October 16 2020, OEA/Ser.L/V/II.Doc 326.

tionen och gav order till ICBF att lämna ut information om pojken, adoptivfamiljen och i vilket land pojken fanns. Den 9 juni 1995 ogiltigförklarade Högsta domstolen i Pasto adoptionen och begärde att ICBF skulle vidta nödvändiga åtgärder för att återföra pojken till morföräldrarna i Colombia. Pojken var då fyra år gammal och det hade gått två år sedan pojken adopterades och blev svensk medborgare.

AC kände tidigt till omständigheterna kring barnet men informerade inte NIA

I en artikel från 1996 intervjuades bland annat mormodern och hennes advokat samt företrädare för AC och NIA om ärendet. Där framkommer olika uppgifter om när AC och NIA fick vetskap om fallet och vilka åtgärder de vidtog.¹¹⁸

Enligt mormodern och dennes advokat hade AC tidigt fått information om omständigheterna kring barnets bakgrund. De beskrev att ICBF i Pasto fick information den 26 september 1993 om att pojken och hans mor hade kidnappats och att modern var försvunnen. I samband med detta ska även AC ha fått informationen. I slutet av 1993 besökte mormodern och advokaten AC:s kontaktperson i Bogotá och där framkom att AC kände till bakgrunden till kidnappningen och att adoptivfamiljen hade anlitat en advokat. Kontaktpersonen uppmanade mormodern att inte kontakta några myndigheter och att AC skulle göra allt för att återföra barnet och tala med adoptivföräldrarna. I Bogotá besökte mormodern och advokaten också utrikesdepartementet och fick svaret att de inte kunde hjälpa dem eftersom det skulle kunna skada relationerna mellan Colombia och Sverige.

I artikeln intervjuades också en företrädare för AC i Sverige. Hon gav en annan beskrivning än mormodern. Enligt AC skulle de först den 11 februari 1994 ha fått veta att barnet var kidnappat. AC skulle då ha informerat NIA muntligt och i april 1994 informerade AC svenska ambassaden i Bogotá om ärendet. Av en sammanställning av förloppet som finns i AC:s arkiv framgår att advokaten kontaktade AC på telefon den 11 februari 1994 och att han ensam besökte AC:s kontor i Bogotá den 18 februari 1994.¹¹⁹

---

¹¹⁸ Folket i Bild, Stulet barn, 6–7/96.

¹¹⁹ AC, Sammanställning 1996-10-02 av förloppet.

En tjänsteman på NIA som intervjuades i artikeln berättade att NIA fick information om ärendet först i januari 1995. Informationen kom inte från AC utan genom en svensk person som arbetade för Peace Brigade International (PBI) i Colombia och som genom organisationen Asfaddes fått reda på att en kidnappad colombiansk pojke hade adopterats till Sverige. NIA fick också informationen per brev den 2 februari 1995. NIA skrev till AC den 3 februari 1995 och bad dem redogöra för vad som föregått adoptionen. Enligt artikeln svarade AC först den 17 februari 1995 NIA skriftligen. I svaret skriver AC att de haft kontakt med ICBF och fått rådet att stödja en dialog mellan mormodern och adoptivföräldrarna. NIA kontaktade den 24 februari 1995 den svenska ambassaden i Bogotá som redan kände till fallet. Ambassaden informerade dock UD först i juni 1995. Vår genomgång av arkivmaterial från NIA i ärendet bekräftar denna bild.

I artikeln hävdar mormodern att AC och ICBF medvetet förhållat processen så att en återförening inte skulle vara möjlig. AC å sin sida hävdar att adoptionen aldrig hade ägt rum om man känt till omständigheterna, men att det inte går att lämna tillbaka ett barn som är adopterat i Sverige eftersom en svensk adoption inte går att häva.¹²⁰

Svenska aktörer menar att en utländsk adoption som godkänts i Sverige inte kan hävas och barnet återförs inte

I samband med mormoderns besök i Sverige 1995 uttalar sig en docent i internationell privaträtt om ärendet. Hon säger att hon aldrig hört talas om ett liknande fall men att det förefaller som att det inte finns någon skyldighet för Sverige att reagera på en ogiltigförklaring av ett adoptionsbeslut i Colombia. Hon är också övertygad om att det är helt uteslutet att skicka tillbaka pojken.¹²¹

Av NIA:s arkivmaterial framkommer att NIA utreder vad som gäller när en adoption ogiltigförklaras i ett annat land. En handläggare på NIA skriver att om adoptionen ogiltigförklaras så kan den som är att betrakta som vårdnadshavare vända sig till länsrätten¹²² i Sverige med begäran om verkställighet eller annan åtgärd enligt

---

¹²⁰ Folket i Bild, Stulet barn, 6–7/96.

¹²¹ Västervikstidningen 1995-06-30.

¹²² Numer förvaltningsrätten.

21 kap. FB. Det colombianska beslutet skulle då återopas och länsrätten skulle få ta ställning till vilken verkan beslutet skulle få i Sverige. NIA pekar också på en bestämmelse i FB om vägran av verkställighet, vilken skulle kunna få betydelse om ogiltigförklaringen skulle bedömas gälla i Sverige.¹²³ I augusti 1995 meddelar AC till NIA att adoptivföräldrarna förlorat i högre instans i Colombia, att överklagandemöjligheterna därmed är uttömda och att beslutet i Colombia träder i kraft.¹²⁴ I aktmaterialet finns också ett brev från svenska Justitiedepartementet till UD. Där framgår att Colombias konsulat begärt att få del av den svenska adoptionslagstiftningen och bestämmelser kring upphävande (annullering) av adoptioner. Justitiedepartementet konstaterar att LIA inte innehåller några bestämmelser om hävning av en adoption, men att det finns skrivningar i förarbetena till LIA som kan vara tillämpliga. Justitiedepartementets slutsats är ändå att frågan om ett utländskt beslut om hävande av adoption kan och bör få verkan i Sverige måste avgöras i rättstillämpning och bedömas enligt de grunder som i allmänhet gäller om verkan i Sverige av utländska beslut i statusfrågor.¹²⁵ UD förmedlar detta svar vidare till det colombianska konsulatet.¹²⁶ I NIA:s arkivmaterial finns inte något dokument som slutligt fastställer vad som gäller angående ogiltigförklarade adoptioner. AC skriver i en kommentar till tidningen *Arbetet* angående fallet att även om adoptionen är ogiltigförklarad i Colombia så betyder inte det att adoptionen blir ogiltig enligt svensk lag eftersom adoptioner inte kan hävas i Sverige.¹²⁷

Pojken återfördes inte till Colombia. Med stöd av det colombianska konsulatet och genom rådgivning och hjälp från AC slöts en gemensam överenskommelse mellan mormodern och adoptivföräldrarna som bland annat innebar att pojken fick stanna i Sverige under vissa villkor. AC informerade NIA 2000 om att Procuraduría de la Nación undersökt handläggningen hos ICBF och det colombianska utrikesministeriet. Procuraduría konstaterar att colombianska konsulatet anlitat en advokat och att man funnit juridiska svårigheter i Sverige att få barnet utlämnat. De konstaterar också att adoptivföräldrarna följt överenskommelsen. Procuraduría drar slutsatsen att ICBF och Utrikesministeriet skött sina åligganden på

¹²³ NIA, Ang. den ogiltigförklarade colombianska adoptionen, 1995-07-06.

¹²⁴ NIA, brev från AC till NIA 1995-08-31.

¹²⁵ NIA, brev från Justitiedepartementet till UD 1995-09-18.

¹²⁶ NIA, Brev från UD till the Consulate of Colombia 1995-09-27, dnr R34 271:001.

¹²⁷ NIA, Fax från AC till tidningen *Arbetet* 1995-12-15.

det sätt som bäst tillgodosett pojkens intressen och grundläggande rättigheter. De beslutar därför att ärendet läggs till handlingarna.¹²⁸

Rapport från Inter-American Commission on Human Rights (IACHR)

Mormodern och den adopterade samt familj i Colombia lämnade i oktober 2010 in en framställan till Inter-American Commission on Human Rights (IACHR). De sökande deklarerar att den colombianska staten är ansvarig bland annat för moderns försvinnande och den olagliga adoptionen av barnet. De ansvariga myndigheterna utredde inte barnets och moderns försvinnande på ett oberoende och ändamålsenligt sätt vilket ledde till att pojken kunde adopteras bort. IACHR har prövat framställan och presenterade i oktober 2020 sin rapport. Där framgår att ärendet är lämpligt att pröva mot följande rättigheter enligt den amerikanska konventionen för mänskliga rättigheter: artikel 17 (rätt till familj), artikel 18 (rätt till ett namn), artikel 19 (barnets rätt till skydd). I rapporten framgår den colombianska statens svar på framställan. Staten hävdar att processen där adoptionen ogiltigförklarades av colombiansk domstol 1995 genomfördes på ett korrekt sätt. Utrikesdepartementet vidtog med anledning av domstolsbeslutet åtgärder för att återföra barnet till Colombia. De särskilda omständigheterna i fallet medförde dock att det i praktiken var omöjligt att genomföra de åtgärder som beslutats, dvs att återföra barnet.¹²⁹

5.7.6 Bristfällig administration och dokumentation i adoptionsärenden

Felaktigheter i adoptionsdokument

Som vi beskrivit i avsnitt 5.6.4 finns oklarheter i hur barn i Colombia blivit tillgängliga för adoption. Det kan handla om att det saknas bakgrundsinformation om barnet eller att barnet felaktigt förklarats tillgängligt för adoption. Många av de barn som adopteras från Colombia är omhändertagna av de sociala myndigheterna och

¹²⁸ NIA, Brev från AC till NIA 2000-03-21, dnr 69:31/95.

¹²⁹ IACHR, Report No. 309/20, Petition 1521–10. Report on admissibility, October 16 2020, OEA/Ser.L/V/II.Doc 326.

det finns uppgifter om att barn adopterats internationellt i stället för att ges möjlighet att växa upp i sin biologiska familj. Adopterade som vi intervjuat säger att det finns felaktigheter i deras adoptionsdokument och att det saknas uppgifter om till exempel ursprungsföräldrar.

En av våra intervjupersoner som adopterades från Colombia 1984 har upptäckt många felaktigheter i sina dokument efter att ha återförenats med sin ursprungsfamilj. Det finns felaktiga uppgifter om hur och av vem barnet lämnades för adoption. I dokumenten står att barnets mor var fattig och lämnade barnet till barnhemmet. Men modern har själv berättat att nunnorna på det mödrahem hon bodde på tog barnet direkt efter födseln och meddelade att det var borta. Nunnorna hade redan under graviditeten tipsat om att det fanns en familj i Sverige som vill ta hand om hennes barn, och nunnorna erbjöd henne jobb om hon lämnade bort barnet. I den sociala utredningen och samtyckesdokument anges ett felaktigt namn på modern. Samtycket är undertecknat av en annan kvinna med ett annat namn. Det finns även ett vittne som skrivit under samtycket. Moderns födelseort och adress stämmer inte heller. Det står olika födelsedatum i olika dokument, det som anges i födelsebeviset är korrekt. Vår intervjuperson känner till ett liknande fall från Colombia där det framkommit att familjen inte alls var fattig och att den adopterade hade stulits. Personen känner även till två fall där adopterade från Colombia har hittat sitt ursprung och kunnat konstatera att uppgifterna i adoptionshandlingarna stämmer.

Adoptionsbeslutet från Colombia saknades i många ärenden på 1980-talet

Vår arkivgenomgång visar att det, åtminstone under 1980-talet, var ett återkommande problem med de slutgiltiga adoptionsbesluten (sentencia) från Colombia. Besluten kom i många fall flera år efter att barnet lämnat Colombia och i vissa fall kom inte något beslut alls. Avsaknaden av ett slutgiltigt adoptionsbeslut innebar att NIA inte kunde godkänna adoptionen och att barnet inte kunde bli svensk medborgare. Barnet hade fortsatt colombianskt medborgarskap och colombianskt pass. Adoptivföräldrar kontaktade AC som försökte få fram besluten genom advokater, barnhem och ICBF. Men i väntan på besluten rekommenderade AC adoptivföräldrar

att vända sig till svensk tingsrätt för att få adoptionen beslutad i svensk domstol. Flera tingsrätter kontaktade därför NIA för att få vägledning i hur de skulle agera. Frågan hanterades vid NIA-sammanträde i maj 1984 där man kom fram till att det för barnens skull var rimligt att familjer som ännu inte ett år efter barnets ankomst till Sverige fått det colombianska adoptionsbeslutet skulle kunna vända sig till svensk tingsrätt för svenskt adoptionsbeslut. AC skulle dock inte upphöra med sina ansträngningar att få fram ett giltigt adoptionsbeslut i Colombia.¹³⁰ I januari 1984 saknades adoptionsbeslut i 189 ärenden, i slutet av 1985 hade det minskat till 69 ärenden.¹³¹ Detta problem uppmärksammades även i Norge som diskuterade frågan med ICBF. ICBF avrådde dock Norge från att fatta ett beslut om adoption innan frågan avgjorts rättsligt i Colombia, vilket Norge respekterade.¹³²

En domare vid en familjerätt i Bogotá säger att det faktum att barn kunde lämna landet utan slutgiltigt adoptionsbeslut var en grund för oegentliga adoptioner.

I och med den nya lagen 1989 ställdes krav på att det slutliga domstolsbeslutet skulle vara fastställt och barnets nya födelsebevis registrerat innan barnet lämnade landet.

Omfattningen på dokumentation och bakgrundsinformation varierar

Enligt AC har bakgrundsinformationen om barnen utvecklats över tid. Det är stor skillnad på adoptionsakter från 1970- och 1980-talen jämfört med i dag. Till en början var dokumentationen mycket knapphändig medan den i dag är mycket omfattande. En av AC:s tidigare landansvariga för Colombia säger i en intervju att det i början var väldigt ojämna bakgrundsbeskrivningar, en del var väldigt torftiga. Hon skrev därför ner den information hon hörde för hand. AC:s uppfattning är att de barn som kommit via ICBF i regel har mindre bakgrundsinformation än barn som kommit via något av de privata barnhemmen.¹³³

¹³⁰ NIA, PM till NIA-sammanträde 1984-05-23, Adoption i Sverige av colombianska minderåriga, dnr 42:18/84.

¹³¹ NIA, Oavslutade adoptionsärenden, dnr 42:18/84.

¹³² Granskningsutvalget for utenlandsadopsjoner (2025). s. 141 f.

¹³³ Möte med AC 2024-03-20 och med en av AC:s tidigare landansvariga i Colombia 2024-03-22.

Vi kan i vår arkivgenomgång inte se att frågan om barnens bakgrundsinformation varit specifikt uppmärksammas av tillsynsmyndigheten eller adoptionsorganisationerna.

I en dansk tillsynsrapport från 2007 har Adoptionsnaevnet inför en tillsynsresa till Colombia gått igenom 37 adoptionsakter från 2006. Adoptionsnaevnet konstaterar att omfattningen på barnens bakgrundsinformation i akterna varierar liksom hur barnen blivit tillgängliga för adoption. De barn som kommit via ICBF var antingen övergivna eller omhändertagna av de sociala myndigheterna. För dessa barn fanns i regel mer information om barnens bakgrund och föräldrar. Merparten av de barn som kommit genom något av de privata barnhemmen föddes av kvinnor på mödrahemmen eller ingick i hjälpprogram för mödrar. För vissa barn fanns ingen information om vem som lämnat dem på barnhemmet. Informationen om samtycke var sparsam, särskilt för några av de privata barnhemmen. Bakgrundsinformationen om modern skilde sig mellan barnhemmen, för vissa barnhem fanns ingen information alls. Adoptionsnaevnets slutsats var att det colombianska adoptionssystemet var betryggande men man var medveten om att det sannolikt genomfördes ett inte obetydligt antal illegala adoptioner varje år.¹³⁴

MFoF gjorde i samband med auktorisationsförfarandet 2017 en systematisk kartläggning av adoptionsprocessen i samtliga auktoriserade länder. Som en del i kartläggningen gick MFoF igenom samtliga barnrapporter för de barn som adopterats till Sverige under 2017. MFoF gick bland annat igenom barnets bakgrundsutredningar och tittade på vilken information som fanns tillgänglig om barnet, hur barnet hittats, information om föräldrar, hur släktingar eftersökts liksom information om samtycke. Totalt gick MFoF igenom 238 akter, varav 23 akter för Colombia. Kartläggningen sammanställdes aldrig i en rapport och det är därför svårt att läsa ut vad som specifikt kom fram för Colombia. MFoF noterar att bakgrunden till att föräldrarna inte kan ta hand om barnet framgår men inte om föräldrarna samtyckt. Den samlade slutsatsen av kartläggningen var att MFoF behövde skaffa sig fördjupad kunskap och få en bättre helhetsbild av bland annat barnets bakgrundsutredning och efterföljandet av subsidiaritetsprincipen.¹³⁵

¹³⁴ MIA, Adoptionsnaevnets rejse til Colombia 8 september–14 september 2007, dnr 72:283/08.

¹³⁵ MFoF, Tillsyn barnrapporter januari 2018, 2017-12-20, dnr 3.3.6:19/18.

Vår granskning av adoptionsakter

Vi har granskat totalt 101 akter för adoptioner från Colombia som förmedlats genom AC, FFIA och La Casa under perioden 1973–2021.

Beskrivning av barnens bakgrund

Aktgranskningen visar att barnen kommer från olika delar av Colombia, men de allra flesta barn kommer från Bogotá och Cali. Från 2000 och framåt kommer ungefär 80 procent av barnen ursprungligen från Bogotá eller Cali. Barnen som adopterats från Colombia har i regel inte några särskilda behov. I urvalet hade mindre än 10 procent av barnen någon form av skada, sjukdom eller särskilt behov. Barnen var i genomsnitt 1 år och 9 månader när de kom till Sverige, det yngsta barnet var drygt 1 månad och det äldsta barnet tolv år. Hälften av barnen i urvalet var under ett år gamla när de kom till Sverige.

I de adoptionsakter som vi granskat har 75 procent av barnen bott på barnhem innan de kom till Sverige. Drygt 20 procent av barnen hade bott i fosterfamilj. För de barn som bott på privat barnhem hade flest barn bott på Chiquitines i Cali, följt av FANA, CRAN, Los Pisingos och La Casa de la Madre y el Niño i Bogotá. Åldersmässigt var barnen från en dag upp till sju år när de kom till barnhemmet, men hälften av barnen var mindre än en vecka och 65 procent mindre än en månad. Barnen hade varit på barnhemmet i genomsnitt ett år innan det fattades beslut om adoption. Drygt en tredjedel av barnen var mindre än sex månader på barnhemmet och 60 procent av barnen bodde kortare tid än ett år på barnhemmet innan beslut om adoption fattades. Ungefär 10 procent av barnen hade vistats mer än två år på barnhem när adoptionsbeslutet fattades.

Bristfällig information i adoptionsakterna

I 20 procent av de akter vi granskat från Colombia saknas uppgifter om var barnet är fött. Uppgifter om barnets födelsedatum finns dock i nästan samtliga akter. Hälsobeskrivning saknas helt i nästan 40 procent av akterna och i de fall de finns så är de mycket kortfattade.

När det gäller uppgifter om föräldrarna så finns det inga uppgifter om modern i en tredjedel av akterna. I 55 procent av akterna finns moderns för- och efternamn angivet, medan faderns namn endast finns med i tolv procent av akterna. Det är mycket ovanligt att föräldrarnas adress anges. Moderns ålder anges i drygt 40 procent av akterna, för fadern endast i tolv procent. I de fall det finns en beskrivning av modern så står det kort om hennes livssituation, exempelvis om hennes civilstånd, hur många barn hon har, vad hon arbetar med eller att hon studerar. Det är relativt vanligt med beskrivningar om att modern har sociala eller psykiska problem, att hon inte lyckats ta hand om barnet, inte är intresserad av barnet, försökt skada det eller att modern missbrukar droger, är prostituerad eller hemlös. I några fall framgår att barnet blivit till genom våldtäkt. Endast i en tredjedel av akterna framgår något om faderns situation och då står oftast att fadern lämnade modern före barnets födelse, att han inte erkänner barnet eller att det var en tillfällig relation. I några enstaka fall framkommer att någon av barnets föräldrar är död, vanligtvis fadern.

De flesta barn har lämnats av en förälder eller ICBF för adoption

Till skillnad mot exempelvis adoptionerna från Kina har de barn som förmedlats för adoption från Colombia sällan varit övergivna. Endast sex procent av barnen i vårt urval har varit övergivna barn. Barnen hade lämnats på olika platser, exempelvis vid kyrkor, busshållplatser eller att modern lämnat barnet på ett sjukhus eller förskola och inte kommit tillbaka och hämtat det.

I Colombia är det i stället vanligt att modern och ibland även båda föräldrarna lämnat barnet för adoption, så är fallet i mer än hälften av akterna vi gått igenom. Anledningen är oftast att föräldern eller föräldrarna inte kan ta hand om barnet. Det vanligaste är att fadern till barnet har lämnat modern under graviditeten och att modern inte har ekonomiska möjligheter att ta hand om barnet. Ofta har modern barn sedan tidigare. I vissa fall handlar det om en ung mor som blivit gravid vid en tillfällig relation eller att fadern till barnet inte vill erkänna barnet. Ekonomiska skäl anges i 30 procent av fallen. Det finns också andra skäl till att barnen lämnats för adoption, exempelvis vanvård i hemmet eller att föräldrarna dött. I de

tidiga adoptionerna från Colombia anges dock sällan skälet för adoptionen. Även andra än barnets förälder har i några fall lämnat barnet för adoption, exempelvis barnets mormor eller moster eller någon annan person. I drygt 40 procent av akterna är det i stället ICBF som varit delaktiga i att lämna barnet för adoption. I drygt 10 procent av akterna framkommer att barnet som adopteras har varit omhändertaget av sociala myndigheter i landet, men endast i något enstaka fall framgår att det har rört sig om ett tvångsomhändertaget barn. I många fall är det oklart om barnet är omhändertaget eller inte.

Det saknas i många fall samtycke från barnets mor, information om hur barnet blivit tillgängligt för adoption liksom vilka nationella lösningar man sökt

I en tredjedel av de akter vi granskat framgår inte vilken aktör som utrett barnets bakgrund. I de akter där det framgår har ICBF utrett barnets bakgrund i drygt hälften av fallen. Det är också vanligt att privata barnhem utrett barnens bakgrund, exempelvis Chiquitines, FANA, CRAN och La Casa de la Madre y el Niño.

I 70 procent av akterna framgår inte vilken aktör som avgör att barnet är tillgängligt för adoption, men i de fall det framgår så är det ICBF som avgjort detta. Det finns, vad vi kan utläsa, dock mycket sällan ett skriftligt beslut om att barnet är tillgängligt för adoption (i fyra procent av akterna). Endast i fem procent av akterna framgår av dokumentationen i akten att man sökt nationell lösning för barnet före internationell adoption. Från 2000-talet och framåt förekommer det i knappt tio procent av akterna.

I de fall barnen är övergivna saknas ofta uppgifter om att man har sökt efter ursprungsföräldrarna. När det finns uppgift om att man sökt efter föräldrarna finns oftast också information om när och var man annonserade om att barnet hittats. Oftast har det skett i en viss tidning och i ett par fall har det även annonserats via radio.

Ett dokumenterat samtycke från modern finns endast i tolv procent av akterna. I de fall där det finns ett fullständigt namn på modern (vilket är i drygt hälften av akterna), så finns ett dokumenterat samtycke från modern i var femte akt. I några fall framgår av akten att modern har lämnat samtycke, men utan att det finns någon särskild samtyckeshandling med i akten. Ett samtycke från en förälder

kan dessutom ha inhämtats, även om det inte har dokumenterats och bevarats i akten. Svenska aktörer har dock i många fall inte säkerställt att samtycke har inhämtats.

I de akter där det finns en särskild samtyckeshandling framgår i ungefär två tredjedelar av fallen att samtycket avser adoption, men det framgår i stort sett aldrig att det avser internationell adoption. I en tredjedel av akterna framgår inte alls att samtycket avser adoption. Barnhemmet FANA hade under en period på 1980-talet en förtryckt samtyckesblankett med en standardskrivning om varför modern lämnade barnet för adoption. Där stod "Hon har inte de ekonomiska förutsättningarna att ta hand om barnet. Barnets far övergav modern redan innan barnet föddes." FANA skrev bara in moderns och barnets namn och modern skrev under blanketten. I mer än hälften av adoptionerna från FANA där skäl för adoption anges, så står just detta som skäl för adoptionen även när den förtryckta blanketten inte använts. Detta väcker frågor, men behöver inte innebära att det gått felaktigt till.

När det gäller födelsebevis finns ett ursprungligt födelsebevis i 30 procent av akterna. I hälften av akterna finns ett födelsebevis som utfärdats i samband med adoption. I dessa födelsebevis är det vanligaste att barnets colombianska förnamn finns registrerat tillsammans med det svenska efternamnet. I var tredje akt framgår även barnets colombianska efternamn, antingen i det ursprungliga födelsebeviset eller i födelsebeviset som utfärdats i samband med adoption. I var fjärde akt framgår endast barnets svenska namn i det födelsebevis som utfärdats i samband med adoption. Vi har även sett exempel på att svenska namn har skrivits in i födelsebevis redan innan adoptionsbeslut fattats i Colombia.

I de akter vi granskat framgår mycket sällan vilken aktör som gjort matchningen mellan barn och adoptivföräldrar. I de fall det framgår så har matchningen i regel gjorts av något av de privata barnhemmen i Colombia.

Hälften av barnen har kommit till Sverige utan ett slutgiltigt adoptionsbeslut från Colombia

Av aktgranskningen framkommer att barnen från Colombia ibland anlände till Sverige före och ibland efter att ett slutligt beslut om adoption fattats i Colombia. Lite mer än hälften (56 procent) av

barnen kom till Sverige efter att ett slutligt adoptionsbeslut fattats. Resterande del (44 procent) av barnen kom till Sverige utan ett slutligt adoptionsbeslut. Det colombianska adoptionsbeslutet fattades då oftast några månader efter att barnet kommit till Sverige, men det varierar från några dagar till närmare två år efter ankomst.

Efter att barnen anlände till Sverige tog det i genomsnitt upp till sju månader innan adoptionen godkändes eller beslutades i Sverige. Efter att beslut fattats i Colombia har det i 25 procent av fallen tagit mer än sex månader innan beslutet godkänts i Sverige. Det finns också exempel där adoptionsbeslut fattats av svensk domstol innan colombiansk domstol fattat ett slutligt adoptionsbeslut. Detta hänger ihop med problemen med försenade slutliga adoptionsbeslut i Colombia fram till slutet av 1980-talet som Sverige löste genom att svensk domstol fattade beslut om adoption.

Från 1999 finns Haagintyg i samtliga akter från Colombia.

Andra oklarheter och tecken på oegentligheter

Det finns också andra exempel på oklarheter och tecken på oegentligheter i de granskade akterna. Vi har sett flera exempel på att fel person utgett sig för att vara barnets mor, och där modern lämnat felaktiga uppgifter. I ett par fall framgår att barnet lämnats för adoption mot föräldrarnas vilja. I ett fall har barnets mor motsatt sig övergivandeförklaringen. I ett annat fall har barnets mor lämnat barnet och därefter återkommit tillsammans med barnets far för att få tillbaka barnet men inte kunnat visa att de varit släkt. Det finns också några exempel på motsägelsefulla uppgifter i olika dokument.

5.7.7 De svenska aktörerna har inte problematiserat mödrahemmens koppling till adoptionsverksamheten

FN:s barnrättskommitté har vid flera tillfällen uttryckt oro över att kvinnorna på de privata barnhemmens mödrahem riskerade att påverkas i sitt beslut att behålla eller lämna sitt barn för adoption och att mödrahemmen har främjat försäljning av barn för adoption. Detta har också den norska utredningen beskrivit. Alla de åtta privata barnhem som över tid varit licensierade av ICBF och som de svenska adoptionsorganisationerna har samarbetat med har bedrivit

mödrahem. Mödrahemmen har bland annat finansierats genom de donationer och vårdavgifter som adoptionsorganisationerna betalat per adoption.

Vårt arkivmaterial visar att de svenska aktörerna har varit väl informerade av såväl barnhemmen som ICBF om att mödrahemmen har varit viktiga för barnhemmen och den internationella adoptionsverksamheten. Enligt AC:s landrapport från 2004 beskriver barnhemmen att de är motarbetade av ICBF och att de svåraste frågorna handlar om storleken på donationerna (vårdavgifterna) och kopplingen mellan mödrahem och barnhem som finansieras av donationer. Antalet mödrar som varit inskrivna i mödrahemmets program hade minskat vilket berodde på att fler mödrar valde att behålla sina barn men enligt barnhemmen berodde det också på att handläggare på ICBF vägrat att ta emot mödrarnas medgivande för adoption. En barnhemsföreståndare menade att det var etiskt svårt att försvara ett mödrahem i direkt anslutning till barnhemmet vilket hon också hade sagt på ett möte mellan barnhemmen och ICBF och fått kritik för efteråt. Barnhemmet hade haft två ärenden där mödrar lämnat in klagomål (tutelas) för att de tvingats lämna ifrån sig sina barn. Enligt barnhemsföreståndaren var anklagelserna dock felaktiga. AC hade också möten med företrädare för ICBF som menade att de inte var motståndare till att barnhemmen bedrev mödrahem men att vissa barnhem måste bli bättre på att informera mödrarna om alla de alternativ de hade.¹³⁶ I samband med en tillsynsresa 2013 träffade MIA företrädare för flera barnhem. En barnhemsföreståndare uttryckte att det inte längre fanns skäl att driva mödrahem när de internationella adoptionerna minskade.¹³⁷

AC säger att de privata barnhemmen historiskt sett varit de enda som erbjudit stöd till ensamstående mödrar i Colombia. AC:s erfarenhet, efter att årligen besökt mödra- och barnhem sedan 1970-talet, är att hemmen erbjöd mödrarna ett fint och genomtänkt omhändertagande och bemötande. AC har mött både mödrar som valt att behålla sina barn och mödrar som lämnat sina barn för adoption. AC:s uppfattning är att de bemötts med stor respekt.¹³⁸

---

¹³⁶ NIA, reserapporter AC Colombia, dnr 69:386/03.

¹³⁷ MIA, Rapport från MIA:s tillsynsresa till Colombia 22–31 maj 2013.

¹³⁸ AC, synpunkter på textutkast Colombia 2024-09-05.

I åtta procent av de akter vi gått igenom framgår att barnets mor vistats på något av mödrahemmen Chiquitines, FANA, CRAN eller La Casa de la Madre y el Niño. Det kan dock vara fler som vistats på mödrahem, eftersom det i de flesta fall inte framgår om modern vistats på mödrahem eller inte. I de fall där mödrarna vistats på mödrahem har det skett under perioden 1985–2013. Där det framgår att modern vistats på mödrahem är det barnets mor som lämnat barnet för adoption och barnhemmet har utrett barnets bakgrund. Moderns namn och ålder finns angivet, och i några fall har hon även uppgett faderns namn.

5.7.8 Sverige har accepterat höga donations- och vårdavgifter till de privata barnhemmen

Sverige har samarbetat med samtliga licensierade privata barnhem i Colombia

De privata barnhemmen har av tradition varit en del av adoptionsverksamheten och internationella adoptioner i Colombia. Barnhemmen har haft en mycket självständig ställning och finansierats med bland annat avgifter från adoptionsorganisationer och donationer från adoptivföräldrar som tidigare adopterat från barnhemmen. Över tid har åtta barnhem i Bogotá, Medellín och Cali varit licensierade av ICBF. Sverige har genom adoptionsorganisationerna samarbetat med samtliga barnhem. Enligt uppgift från ICBF 2006 varierade avgifterna mellan barnhemmen, från 6 000 USD upp till 12 000 USD per adoption.¹³⁹

Redan tidigt 1980-tal framförde en svensk sjuksköterska som bodde i Colombia och hade erfarenhet från barnhem i olika delar av världen synpunkter och frågor till Socialstyrelsen om ett av de privata barnhemmen i Colombia. Personen hade följt barnhemmets utveckling och sett att antalet barn på barnhemmet ökat väsentligt under bara några få år. ”Från en liten välskött institution till stor rullans med internationell adoptionsverksamhet främst till Sverige.” Hon menade att det var mycket ”business” runt adoptionsbarnhemmen, att barnen hanterades som försäljningsobjekt och att barnhemmen snarare övertalade mödrarna att lämna ifrån sig barnen i stället för att tala med dem och undvika ett överlämnande. Hon

---

¹³⁹ MIA, Rapport från MIA:s tillsynsresa till Colombia 15–24 mars 2006, dnr 74:19:40/06.

menade också att adoptionshemmen betalade förlossningskostnaderna om mödrarna lämnade ifrån sig barnen.¹⁴⁰ AC inkom med ett yttrande till NIA där de tillbakavisade påståendena och beskrev aktörerna och processen för adoption i Colombia. I sitt svar beskrev AC också att det aktuella barnhemmet baserade sin verksamhet på donationer från olika aktörer och från de avgifter som adoptivfamiljerna betalade. Avgifterna fastställdes årligen av barnhemmets styrelse där ICBF hade en representant. AC fick del av boksluten och hade därigenom en god bild av barnhemmets ekonomi.¹⁴¹

Den tidigare verksamhetschefen för FFIA säger i en intervju att FFIA samarbetade med två privata barnhem när de började sin förmedlingsverksamhet i Colombia i början av 2000-talet. FFIA reagerade på de avtal som skrevs mellan adoptionsorganisationen och barnhemmen. ”Vi brukade inte arbeta så. Det var väldigt mycket pengar involverade, både kostnader till barnhemmen och till advokat-kostnader. Det kostade cirka 50–60 000 kronor mer än i andra fall. Det var betydligt dyrare än i andra länder.” FFIA genomförde två adoptioner genom privat barnhem men bestämde sig därefter för att enbart samarbeta med ICBF.¹⁴²

Olika syn på vårdavgifter och donationer

Den colombianska synen på avgifter och donationer skiljer sig från den svenska. Medan Sverige accepterat ett rimligt avgiftsuttag för vårdkostnader men varit skeptiska till donationer har Colombia genom ICBF uttryckt att adoptioner ska vara gratis samtidigt som man accepterat donationer till barnhemmen. Förklaringen till detta ligger i hur den colombianska staten valt att finansiera de sociala välfärdsprogrammen. Knappa statliga resurser täcker inte de stora sociala behov som finns i landet och staten ger inte full kostnadsersättning till de privata barnhem som utför tjänster för ICBF. Barnhemmen förutsätts hitta sponsorer för sin verksamhet, ofta företag med lokal förankring. Företagen i sin tur får skattereduktioner och det finns en allmän förväntan att företagen ska bidra till

¹⁴⁰ NIA, Brev från privatperson bosatt i Colombia till Socialstyrelsens generaldirektör 1983-11-19, inkommet till NIA 1983-12-16, dnr 79:378/83.

¹⁴¹ NIA, Yttrande från AC 1984-01-25 över brev till Socialstyrelsen, dnr 79:378/83.

¹⁴² Intervju med FFIA:s tidigare verksamhetschef, 2022-09-26.

olika sociala program. Donationer och sponsorskap ses med andra ord som en förutsättning för utveckling av den sociala sektorn.¹⁴³

Donationerna ifrågasätts från flera håll och vissa förändringar görs men inte i Sverige

I början av 2000-talet började donationerna till de privata barnhemmen i Colombia att ifrågasättas.

Utredning pekar på risker med donationer

Utredningen om internationella adoptioner som kom med sitt slutbetänkande 2003 analyserade kostnader och biståndsverksamhet i samband med internationell adoption. De tittade bland annat på kostnader för barnets vård och uppehälle samt övriga kostnader i utlandet, vad som ingick i kostnaderna och hur de skiljde sig åt mellan olika länder. Avgifterna till de privata barnhemmen i Colombia lyftes fram som ett exempel på avgifter som togs ut i form av ett fast belopp och där kostnader utöver de faktiska kostnaderna ingick. Avgiften bestämdes av förmedlingskontakten och avsåg barnets andel av kontaktens totala verksamhet. Det kunde jämföras med länder där det inte ställdes krav på att betala mer än de faktiska kostnaderna, men där samarbetet ändå byggde på en förväntan om extra bidrag och länder som enbart krävde ersättning för faktiska kostnader. Utredningen pekade på att även om det som betalades utöver de faktiska kostnaderna användes till ett gott ändamål fick ett sådant bidrag aldrig bli villkor för att ett barn skulle bli tillgängligt för adoption. De pekade också på riskerna med att barnhem och andra aktörer i ursprungslandet blev beroende av stora penningssummor från den internationella adoptionsverksamheten och att intäkterna från verksamheten kunde medföra att barnen blev en handelsvara. Utredningen föreslog att den del av kostnaden som avsåg annat än faktiska kostnader för adoptionen, genomsnittligt beräknade, successivt skulle minska och att den faktiska kostnaden för adoption skulle beräknas från och med tidpunkten då barnförslag lämnats.¹⁴⁴

---

¹⁴³ MIA, Rapport från MIA:s tillsynsresa till Colombia 15–24 mars 2006, dnr 74:19:40/06.

¹⁴⁴ SOU 2003:49, *Adoption – till vilket pris?*, s. 130–134 och 144–147.

I proposition 2003/04: 131 framhöll regeringen att:

Det är av stor vikt att inte bidra till en situation där barnens ursprungsländer blir beroende av inkomster som härrör från den internationella adoptionsverksamheten. När det är fråga om stora belopp som lämnas, utöver ersättningar för de faktiska kostnaderna, kan det tänkas att det är mer ekonomiskt fördelaktigt att förmedla barn för internationell adoption än att ge stöd för att barnet skall kunna vara kvar i sin familjemiljö eller tas om hand på lämpligt sätt i sitt hemland. En sådan situation kan leda till en utveckling där fler barn adopteras till andra länder, än vad situationen i ursprungslandet motiverar.¹⁴⁵

Regeringen menade dock att ersättning bör kunna ges för kostnader knutna till barnet även innan barnförslaget ges och att det dessutom var rimligt att ge en viss ersättning till ett barnhem för de barn som var kvar på barnhemmet.¹⁴⁶ Resultatet blev att det infördes en lagstadgad skyldighet för de svenska adoptionsorganisationerna att redovisa kostnaderna i utlandet och hur de fördelade sig. Det infördes även en bestämmelse om att annan verksamhet som adoptionsorganisationerna bedriver inte får äventyra förtroendet för adoptionsverksamheten.¹⁴⁷

Norge ställer krav på att donationer inte ska betalas till de privata barnhemmen

Även i Norge lyftes problem och risker med donationer till de privata barnhemmen i Colombia. Detta beskriver den norska utredningen i sin delrapport.¹⁴⁸ Vi har också fått del av dokumentation från den norska utredningen som rör Sverige.

Den norska adoptionsmyndigheten (nuvarande Bufdir) beslutade 2002 om ett begränsat förmedlingstillstånd till den norska adoptionsorganisationen Adopsjonsforum för deras samarbete med de privata barnhemmen i Colombia. Anledningen var att barnhemmen krävde höga, obligatoriska och ospecificerade donationer vid adoption. Myndigheten hänvisade till att donationerna innebar en blandning av bistånd och adoptionsförmedling och att donationerna inte låg i linje med Haagkonventionens artikel 32 om att endast

---

¹⁴⁵ Prop. 2003/04:131, *Internationella adoptionsfrågor*, s. 27.

¹⁴⁶ Prop. 2003/04:131, s. 27.

¹⁴⁷ SFS 2004:769.

¹⁴⁸ Granskningsutvalget for utenlandsadopsjoner (2025).

skäliga kostnader kan krävas eller betalas för en adoption. Myndigheten ställde krav på Adopsjonsforum att hitta en annan lösning för samarbetet med de privata barnhemmen. Förmedlingstillståndet skulle inte förlängas om en förändring inte kom till stånd.

Adopsjonsforum, som precis som AC började förmedla adoptioner från Colombia 1973, lämnade med anledning av beslutet in ett klagomål till Kungliga barn- och familjdepartementet 2002 för prövning av det begränsade förmedlingstillståndet. Organisationen argumenterade att adoptionsmyndigheten hade en för snäv tolkning av artikel 32, att de privata barnhemmen var godkända och kontrollerades av ICBF och att det inte var den norska adoptionsmyndighetens uppdrag att dubbelkontrollera godkända organisationer i andra länder. Adopsjonsforum beskrev att donationsbeloppet omfattade mer än själva adoptionskostnaden, medel gick bland annat till barnhemmens mödraprogram vilket de tyckte var naturligt. De menade att det vore fel att se adoptionsförmedlingen som isolerad från mödraprogrammen. Adopsjonsforum pekade också på att privata institutioner hade en viktig roll i omhändertagandet av barn i många ursprungsländer och att de ofta arbetade på ideell basis med liten statlig finansiering. Det var därför både etiskt riktigt och nödvändigt att adoptivfamiljer betalade en ”decency support” vid adoption så länge det skedde inom rimliga ramar och med beaktande av subsidiaritetsprincipen. Adopsjonsforum hänvisade också till att varje adoption beslutades i domstol.

I sin prövning av ärendet betonade Barn- och familjdepartementet att det var viktigt att den norska adoptionsmyndigheten i sin tillsynsroll prövade frågan om adoptionskostnader. De konstaterade att donationsbeloppet var högt, att det gick till annat än själva adoptionsärendet och att det krävdes donationer för att barnhemmen skulle kunna bedriva sin verksamhet. Departementet menade dock att det vore en för ingripande åtgärd att stoppa Adopsjonsforums adoptionsförmedling genom de privata barnhemmen. De menade att frågan om tillämpningen och tolkningen av artikel 32 i Haagkonventionen inte hade prövats fullt ut och att det hanterades bäst genom aktivt utbyte mellan centralmyndigheter i konventionsländerna och i möten vid Haagkonferensen. Departementet beslutade

därför att adoptionsmyndigheten skulle bevilja Adopsjonsforum fullt förmedlingstillstånd t.o.m. 2004, vilket de också gjorde.¹⁴⁹

Adopsjonsforum ansökte 2004 om förnyat förmedlingstillstånd för perioden 2005–2006. Bufdir kontaktade ICBF och fick information om att donationsbeloppet till barnhemmen uppgick till 6 000 USD och att det skulle höjas till 6 500 USD. ICBF framhöll att eftersom adoption i Colombia var gratis hade ICBF inte fastställt donationsbeloppen, donationer måste vara frivilliga och det kunde inte ställas krav från barnhemmen på fasta donationsbelopp. Adopsjonsforum fick återigen krav på sig från Bufdir att hitta en alternativ lösning med barnhemmen. Lösningen som togs fram innebar att Adopsjonsforum skulle betala cirka 3 500 norska kronor per barn och månad för den tid barnet vistades på barnhemmet inför adoption. Kostnaden skulle täcka mellanskillnaden för barnets kostnad och det belopp ICBF betalade till barnhemmet. Detta var också godkänt av ICBF. Adoptionsmyndigheten beviljade i maj 2005 förmedlingstillstånd utifrån dessa principer.¹⁵⁰

I juni 2006 kontaktade Bufdir dock ICBF och informerade om att de beslutat om ett tillfälligt stopp för adoptioner från de privata barnhemmen. Anledningen var att Bufdir fått information från Adopsjonsforum om att fasta donationsbelopp fortfarande betalades. Skillnaden var att adoptivfamiljerna betalade en del av summan direkt till barnhemmen. För två av de tre barnhemmen (CRAN och Los Pisingos) hade dessutom donationsbeloppet höjts till 9 000 USD per adoption. Enligt Adopsjonsforum skickade både Los Pisingos och CRAN ett brev vid årsslutet varje år där de meddelade hur många adoptioner Adopsjonsforum kunde räkna med att få första halvåret därefter och de ombads betala in ett belopp för kommande år (alltså en förskottsbetalning). En del av betalningen gick till konton i USA. Denna information hade Adopsjonsforum gett ICBF i mars 2006 på förfrågan från ICBF. Frågan om de privata barnhemmen och internationella adoptioner hade också debatterats i det colombianska parlamentet och en granskning av barnhemmen hade inletts. I Bufdirs brev till ICBF skrev de att om granskningen visade

---

¹⁴⁹ Det kongelige Barne- og Familiedepartementet, Klage over vedtak om begrenset formidlingstillatelse for adopsjon av barn fra private institusjoner i Colombia, 2003-12-16, dnr 00304210-/HKBBU2.

¹⁵⁰ Bufdir, Søknad om fornyet formidlingstillatelse for Colombia, 2005-01-14, dnr 04/8439:4. Bufdir, Fornytt formidlingstillatelse private barnehjem Colombia JNR 04/8439, 2005-04-04, dnr 64/8439:7. Bufdir, Søknad om fornytt formidlingstillatelse til adopsjon fra private barnehjem i Colombia, 2005-07-02, dnr 04/8439:9.

att organisationerna brutit mot den colombianska lagen så skulle förmedlingstillståndet för Adopsjonsforum för de privata barnhemmen dras in. Bufdir betonade att samarbetet med ICBF fungerade väldigt väl och att man hoppades att granskningen av barnhemmen inte skulle påverka samarbetet med ICBF.¹⁵¹ Bufdir beslutade 2006 att adoptioner endast kunde förmedlas genom ICBF.¹⁵²

Den norska myndigheten informerar MIA om situationen

Av arkivmaterialet från Bufdir framgår att myndigheten också informerade MIA om situationen. I ett mejl till MIA och den danska centralmyndigheten i juni 2006 beskrev Bufdir det tillfälliga stoppet för adoptioner från de privata barnhemmen och anledningarna till det: efterforskningar i Colombia som rörde ekonomiska frågor för barnhemmen, att barnhemmen fortsatt att ta ut donationer (belopp anges) och att frågan varit uppe i det colombianska parlamentet. Bufdir klargjorde att stoppet gjorts i samråd med Adopsjonsforum och att organisationen varit ärliga med fakta både gentemot Bufdir och ICBF. De frågor som ICBF bitt Adopsjonsforum att besvara hade också ställts till adoptionsorganisationerna i Sverige och Danmark. Enligt Bufdir hade andra utländska adoptionsorganisationer svarat ICBF att donationerna aldrig varit obligatoriska eller gällt ett fast belopp, sannolikt hade de enligt Bufdir varit i kontakt med barnhemmen och kommit fram till en lämplig skrivning. De visste inte om det gällde de svenska och danska adoptionsorganisationerna. Bufdir uttryckte också att de var chockade över att en del av donationsbeloppen överförts till konton i USA. Eftersom det förelåg misstanke om barnhandel så hade Bufdir inget annat alternativ än att tillfälligt stoppa adoptionerna tills situationen var utklarad. Bufdir önskade ett fortsatt utbyte mellan de nordiska myndigheterna i frågan.¹⁵³

MIA:s dåvarande generaldirektör svarade Bufdir samma dag. Hon skrev att informationen lät bekymmersam och frågade om Bufdir hade mer detaljerade uppgifter om påståendet att barnhemmen

¹⁵¹ Bufdir, Temporary suspension of the Adoption Co-operation between Adopsjonsforum and the private Adoption Organizations in Colombia, 2006-06-28, dnr 04/8439. Bufdir, mejl från Adopsjonsforum till ICBF 2005-09-09.

¹⁵² Mejl från den norska kommittén för utredning av oegentligheter i den internationella adoptionsverksamheten i Norge, 2024-05-07.

¹⁵³ Bufdir, mejl till MIA och den danska adoptionsmyndigheten, 2006-06-29, dnr 04-8439/19.

begärt att pengar skulle överföras till banker i USA. Hon frågade också om i vilket led det fanns misstankar om barnhandel. ”Är det fråga om huruvida barnen över huvud taget är tillgängliga för adoption dvs. misstänks det att barnen har ”köpts” från sina föräldrar, eller gäller misstanken att barnen har ”köpts” från barnhemmen?” Företrädaren för Bufdir svarade att enligt Adopsjonsforum hade ledamöter i debatten i det colombianska parlamentet bland annat uttalat att med donationsbelopp på 9 000 USD så innebar det att det sätts en regelrätt prislapp på barn och att man i praktiken säljer dem. Bufdir framhöll att det faktum att en del av eller hela överskottsbeloppet som betalades till barnhemmen sattes in i banker i Florida och New York förstärkte misstanken om grova kränkningar av colombiansk lag och regelverk. Bufdir visste inte om det förelåg misstanke om att mödrarna hade fått pengar för att ge samtycke till att lämna ifrån sig sina barn. Men eftersom mödrar i andra länder lockats med pengar för att lämna barn till adoption kunde det inte uteslutas i Colombia, inte minst när det förekom stora pengar i ett land där adoptioner enligt lag i princip skulle vara gratis. Enligt Adopsjonsforum var det också mycket inflytelserika familjer som drev barnhemmen. Chefen för barnhemmet CRAN var dotter till en tidigare president. Barnhemmen hade därför haft en mycket stark position i Colombia och ICBF hade haft svårt att bedriva tillsyn över barnhemmen och stoppa oegentligheter. Situationen skulle dock ha ändrats efter senaste valet då ICBF fått en stärkt ställning.¹⁵⁴

Bufdir återkom i ett mejl till generaldirektören för MIA dagen därpå. Företrädaren för Bufdir skrev att han påmint sig om att han vid ett nordiskt möte 2005 haft ett samtal med en företrädare för AC som uttryckt sig mycket kritiskt mot den lösning som Bufdir hade slutit med Adopsjonsforum för samarbetet med de privata barnhemmen, dvs ett belopp per barn och månad. Företrädaren för AC hade uttryckt att det var helt fel av Bufdir att lägga sig i frågan om donationer och hävdade att systemet såsom det fungerade var ett exempel på mycket god praxis. Företrädaren för Bufdir skrev till MIA att AC därmed sannolikt var kritiska till hur Adopsjonsforum besvarat ICBF:s frågor. Adopsjonsforum ville inte själva dela med sig av sitt svar, utan hänvisade till att det kunde begäras ut från ICBF. Bufdir visste därför inte om AC fått del av Adopsjons-

---

¹⁵⁴ Bufdir, mejl till MIA, 2006-06-30, dnr 04-8439.

forums svar. MIA ombads att inte sprida materialet utan enbart använda det till myndighetens egna eventuella åtgärder gentemot adoptionsorganisationerna.¹⁵⁵

Vår genomgång ovan bygger som sagt på material som vi fått från den norska utredningen. Vi har i vår genomgång av MIA:s arkiv inte hittat motsvarande korrespondens i arkivmaterialet. Där framkommer inget om att man fått information från Norge om donationer och risker för barnhandel. Den dåvarande generaldirektören för MIA säger i en intervju att de hade mycket utbyte med Bufdir och den danska myndigheten, men att hon inte minns att de hade något utbyte om donationer till de privata barnhemmen.¹⁵⁶

Colombia skärper kraven på donationer till de privata barnhemmen

Som framgår ovan var frågan om donationer till privata barnhem uppe på bordet både inom ICBF och det colombianska parlamentet. Av AC:s reserapporter från 2004 framgår att det fanns en stor oro bland barnhemmen att ICBF skulle begränsa möjligheterna att ge donationer till barnhemmen. AC skriver att ett av barnhemmen hade ställt krav på AC om högre ersättning. AC-representanten hade beskrivit situationen i Sverige med den pågående utredningen om internationella adoptioner och kommande proposition på adoptionsområdet. AC hade även refererat till situationen i Colombia med lagförslag och kritiken mot donationer och sagt att de ”absolut inte kan höja just nu i alla fall, låt oss avvakta några månader och se vad som händer.” Representanten från barnhemmet höll med om att det var klokast så.¹⁵⁷

År 2006 skärpte Colombia reglerna om donationer. Det infördes ett totalt förbud mot utländska donationer till barnhem som ersättning för adoption av barn. Adoptivföräldrar kunde inte längre ge donation till barnhem före en adoption.¹⁵⁸ I stället ville man skapa samarbeten där mottagarländerna på olika sätt gav stöd till verksamheter i den sociala sektorn.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Bufdir, mejl till MIA 2006-06-30, dnr 04-8439/20.

¹⁵⁶ Intervju med dåvarande generaldirektören för MIA 2024-06-24.

¹⁵⁷ NIA, reserapporter AC Colombia, dnr 69:386:10/03.

¹⁵⁸ Artikel 74 lag 1098 från 2006.

¹⁵⁹ MIA, Rapport från MIA:s tillsynsresa till Colombia 15–24 mars 2006, dnr 74:19:40/06.

MIA vidtar inga åtgärder – donationer kallas i stället vårdavgifter

För de svenska adoptionsorganisationerna innebar de skärpta reglerna i Colombia i praktiken dock ingen större skillnad jämfört med tidigare. MIA vidtog inga åtgärder med anledning av informationen från Bufdir eller de skärpta reglerna i Colombia. Det som tidigare kallats donationer övergick i stället till att benämnas vårdavgifter. I en tillsynsrapport för AC 2006 konstaterade MIA att de donationer som de privata barnhemmen önskade från adoptivföräldrar egentligen motsvarade avgifter för barnets vård och omsorg och därför snarare var en vårdavgift än en donation.¹⁶⁰ Enligt den dåvarande generaldirektören analyserade MIA organisationernas adoptionskostnader, tog in information om vad kostnaderna gick till, såg att det var olika, och gjorde bedömningen att det var rimligt.¹⁶¹

Stora skillnader i adoptionsavgift för adoptioner genom ICBF respektive privata barnhem

Vi har gått igenom organisationernas adoptionsavgifter för perioden 2006–2020. Det går inte att följa avgifterna löpande för hela perioden eftersom det saknas uppgifter för några år. Från 2016 anges adoptionsavgiften generellt och särskiljer inte avgift för adoptioner som går genom ICBF respektive privata barnhem. Beloppet inkluderar kostnader både i Sverige och i Colombia. Kostnaderna i utlandet redovisas inte alltid specifikt och vårdkostnaderna redovisas inte separat i auktorisationsansökningarna.

---

¹⁶⁰ MIA, Tillsynsrapport AC 2006, dnr 67:639/06.

¹⁶¹ Intervju med dåvarande generaldirektören för MIA 2024-06-24.

Tabell 5.3 Avgift per adoption genom ICBF och privata barnhem för AC, FFIA och La Casa 2006–2020

År	AC ICBF	AC privat barnhem	FFIA ICBF	La Casa privat barnhem
2006	63 000	125 000	74 400	61 000
2007	–	120 000	92 000	69 000
2008	66 000	141 000	99 800	49 000
2009	100 000	188 000	108 500	87 000
2010	–	162 000	107 500	61 800
2011	139 000	170 000	105 000	72 000
2012	–	171 000	108 000	–
2013	–	196 000	113 000	–
2014	–	–	–	–
2015	–	–		–
2016	–	223 000		
2017	–	166 000		
2018	–	164 000		
2019	–	163 000		
2020	–	166 000		

Källa: Auktorisationsansökningar från AC, FFIA och La Casa perioden 2006–2020.

Beloppet inkluderar kostnader både i Sverige och i Colombia. Till detta tillkommer familjens egna kostnader för resor och uppehälle. Ett streck innebär att uppgift saknas i auktorisationsansökan.

Av tabell 5.3 framgår att det är stora skillnader i adoptionsavgift för en adoption genom ICBF jämfört med privata barnhem. Avgiften för adoption genom privata barnhem är avsevärt högre. Den stora skillnaden kan inte förklaras av skilda kostnader i Sverige eftersom de är desamma för ett år oavsett om adoptionen gjorts genom ICBF eller ett privat barnhem. Avgifterna mellan adoptionsorganisationerna skiljer sig åt, vilket både kan bero på skillnader i kostnader i Colombia och i Sverige. Att avgiften för FFIA:s adoptioner från ICBF är högre än för AC förklaras av FFIA med att organisationen hade högre kostnader generellt i Sverige som fördelades per adoption. Avgiften för adoption genom La Casa och barnhemmet La Casa de la Madre y el Niño är lägre än för AC:s adoptioner genom privata barnhem. Detta förklaras av att La Casa i huvudsak bedrivits som en ideell organisation där adoptivfamiljerna gjort mycket eget arbete och därmed inte betalat några administrationsavgifter

till organisationen i Sverige. Avgiften avser La Casas kostnader i utlandet, inklusive avgift till barnhemmet.¹⁶²

MIA försöker få insyn i vårdavgifterna

Som vi beskrivit vidtog MIA inga åtgärder utifrån den information de fick av Bufdir 2006 eller de skärpta reglerna som infördes i Colombia samma år. Av arkivmaterialet framgår dock att MIA från 2006 börjar ställa högre krav på adoptionsorganisationernas redovisning av vårdavgifter och andra kostnader i enlighet med de skärpta bestämmelserna i LIA. Avgifterna är också föremål för tillsyn. Adoptionsorganisationerna redovisar inte explicit vårdkostnadens storlek och fördelningen av kostnader. MIA måste ställa ett flertal frågor för att få klarhet i adoptionskostnaden, hur hög vårdavgiften är, vad som ingår i vårdavgiften och hur den fördelar sig mellan olika kostnadsposter.

AC anger att vårdavgiften 2006 uppgår till 9 000 USD per adoption. I sitt svar till MIA skriver AC att de "tillsammans med barnhemmen kommit fram till en genomsnittlig och rimlig vårdavgift per ärende eftersom den svenska lagen kräver det och denna avgift ansåg även MIA efter sin resa vara rimlig utifrån de faktiska omständigheterna på barnhemmen."¹⁶³ I en tillsynsrapport för AC 2007 skriver MIA att de granskat förhållandena i Colombia med anledning av de höga vårdavgifter som finns vid adoption från privata barnhem. Någon vidare åtgärd har inte föranletts av granskningen.¹⁶⁴ Avgiften höjdes 2008 till 10 500 USD.¹⁶⁵ La Casa redovisar en avgift på 3 000 euro per adoption.¹⁶⁶ Fr.o.m. 2012 tar barnhemmet också ut en administrativ avgift om 1 200 euro. Anledningen är att barnhemmets administrativa kostnader ökat, bland annat på grund av att ICBF kräver mer redovisning och rapportering än tidigare. Barnhemmets advokatkostnader har också ökat i och med en ökad närvaro i rättsprocessen vid en adoption.¹⁶⁷

¹⁶² Genomgång av auktorisationsansökningar för AC, FFIA och La Casa för Colombia 2006–2022.

¹⁶³ MIA, mejl från AC 2007-11-16, dnr 61:524:11/07.

¹⁶⁴ MIA, Tillsynsrapport AC 2006, dnr 67:639/06.

¹⁶⁵ MIA, mejl från AC 2009-10-19, dnr 61:499:4/09.

¹⁶⁶ MIA, mejl till La Casa 2014-03-27, dnr 3.1.2:493:22/13 och MIA, mejl från La Casa 2014-04-03, dnr 3.1.2:493:23/13.

¹⁶⁷ MIA, Rapport från MIA:s tillsynsresa till Colombia 22–31 maj 2013.

I samband med auktorisationsprövning för AC 2008–2009 ställde MIA frågor om fördelningen av de kostnader som ingick i vårdavgiften för de olika barnhemmen. MIA hänvisade till vad som framhållits i förarbetena om successivt ökade krav på öppenhet och specificering av kostnader och framhöll att de behövde uppgifterna innan de fattade beslut.¹⁶⁸ AC svarade att kostnadsfördelningen såg olika ut beroende på om barnen vistades i fosterfamilj eller på barnhem. För barn som vistades i fosterfamilj (det finns ingen redovisning för barn som vistas på barnhem) fördelade sig de direkta kostnaderna på kläder och mat (35 procent), fosterfamiljens kostnader för barnet (5 procent), barnhemmets kostnader för barnet (5 procent), administrativa kostnader i samband med adoption (10 procent), medicinska kostnader (10 procent), utbildning och förberedelser av äldre barn (5 procent). Indirekta kostnader bestod av personalkostnader (10 procent), kostnader för barnhemmets drift (8 procent), kostnader för övriga program, bland annat mödrahem (12 procent).¹⁶⁹ Detta visar att vårdavgifterna har gått till annat än de direkta kostnader som är förenade med adoptionen av ett enskilt barn. De har också finansierat mödrahemsverksamheten.

MIA beviljade genomgående auktorisation till adoptionsorganisationerna.

MIA och adoptionsorganisationerna har olika uppfattningar om vårdavgifter är tillåtna

När MIA 2014 hanterade auktorisationsansökningar för AC och La Casa för perioden 2014–2015 aktualiserades frågan om vårdavgifterna på nytt. MIA menade att det inte längre var tillåtet att betala vårdavgift för adoptioner från Colombia och hänvisade till ICBF:s konferens 2013 och till artikel 5 i Resolucion nr 4274 från den 6 juni 2013. MIA övervägde att ställa som villkor att vårdavgifter inte fick tas ut av de sökande. AC och La Casa fick möjlighet att yttra sig.¹⁷⁰

AC svarade att de och deras samarbetsorganisationer inte tolkade artikel 5 som ett förbud mot att betala en avgift för barnets

---

¹⁶⁸ MIA, auktorisationsansökan AC Colombia 2008–2009, dnr 61:524/07.

¹⁶⁹ MIA, mejl till AC 071115, dnr 61:524:10/07, MIA, mejl från AC 071116, dnr 61:524:11/07 och MIA, Beslut auktorisation AC Colombia, dnr 61:524/07.

¹⁷⁰ MIA, mejl till AC 131119, dnr 3.1.2:511:6/13.

vård och uppehålle, utan att förbudet avsåg donationer och gåvor som motprestation till att ett barn överlämnas för adoption. AC hade också varit i kontakt med en domare vid Högsta domstolen i Colombia som menade att ICBF gjort en felaktig tolkning av lag 1098 artikel 74 och utfärdat resolutionen på felaktiga grunder och i strid mot landets konstitution. Enligt AC menade domaren också att ”de lagar som reglerar adoptionsverksamheten i Colombia är så tydliga och ställer så höga krav på transparens och etiskt arbete att det inte finns några risker för att barn blir tillgängliga för adoption av ekonomiska skäl.” Enligt AC hade de personer på ICBF som utfärdat resolutionen avskedats och fanns inte längre kvar.¹⁷¹ MIA kontaktade ICBF för ett klargörande om svenska adoptionsorganisationer fick betala vårdkostnader eller ge donationer till barnhemmen, men fick inget svar.¹⁷² De kontaktade även ISS som hänvisade till ICBF. Även svenska ambassaden i Bogotá kontaktades, och de hänvisade till en person på ICBF som svarade att resolutionen gällde. MIA bad återigen AC om svar, men AC hänvisade till att barnhemmen skulle hålla möten om kostnader etc.¹⁷³ MIA kontaktade på nytt ICBF och fick denna gång ett svar där ICBF framhöll att det var nödvändigt att upprepa förbudet mot betalning som föreskrevs i paragraf 74 i lag 1098 från 2006.¹⁷⁴ Nästan ett år efter att MIA först ställde frågan om kostnader kallade MIA:s generaldirektör adoptionsorganisationerna till ett möte. Vid mötet vidhöll AC och La Casa det man tidigare framhållit, dvs att vårdkostnader kunde betalas och att de avsåg de extra undersökningar som gjordes för de barn som fanns tillgängliga för adoption.¹⁷⁵ MIA beslutade därefter om auktorisation för både AC och La Casa.¹⁷⁶

Av arkivmaterialet kan vi notera att adoptionsorganisationerna anpassar benämningen av avgifterna till vad som är godkänt av ICBF. Avgifterna till de privata barnhemmen som tidigare benämndes som vårdavgifter ändras senare till att benämnas ”övriga kostnader” eller ”projektkostnader”.¹⁷⁷ Enligt AC uppgår avgifterna 2024 till mellan 2 600–3 400 USD per adoption och avser barnhemmens administra-

¹⁷¹ MIA, mejl från AC 2013-12-09, dnr 3.1.2:511:12/13.

¹⁷² MIA, mejl till ICBF 2013-12-10, dnr 3.1.2:511:16/13 och 3.1.2:686:6/13.

¹⁷³ MIA, mejl från AC 2014-01-29 och 2014-03-10, dnr 3.1.2:511:29-30/13.

¹⁷⁴ MIA, mejl från ICBF juli 2014, dnr 3.1.2:511:45/13.

¹⁷⁵ MIA, Minnesanteckningar från möte angående Colombia den 7 oktober 2014, dnr 3.1.2:493/13 och 3.1.2:511/13.

¹⁷⁶ MIA, Beslut om auktorisation för AC Colombia 2014–2015, dnr 3.1.2:511/13.

¹⁷⁷ MFoF, Auktorisationsansökan AC Colombia 2018–2019, dnr 3.1.2 :636 :7/17.

tiva och juridiska avgifter för handläggning av en adoption. I avgifterna ingår bland annat handläggning av adoptionsansökan, förberedelser av barnet inför adoption, stöd till adoptivfamiljen inför och när barnet överlämnas, förberedelse och inlämnande av ärendet i domstol, slutförande och arkivering av dokumentation samt att ta emot och granska uppföljningsrapporter efter adoptionen.¹⁷⁸

---

¹⁷⁸ Information från AC 2024-06-24.

6 Oegentligheter i adoptionsverksamheten i Etiopien

6.1 Uppdraget

Syftet med utredningsuppdraget är bland annat att klargöra förekomsten av eventuella oegentligheter inom Sveriges internationella adoptionsverksamhet och hur regeringen, berörda statliga myndigheter, kommuner, auktoriserade sammanslutningar, ideella organisationer och andra privata aktörer agerat och förhållit sig till eventuella oegentligheter utifrån respektive aktörs ansvar och roll.

Etiopien är det tionde största ursprungslandet för barn adopterade till Sverige. Det är den enskilt största afrikanska landet från vilket barn kommit till Sverige. Adoptioner av barn från Etiopien till Sverige pågick från slutet av 1960-talet fram till i dag. En stor del av adoptioner av barn från Etiopien har varit privata och enskilda adoptioner. Adoptionscentrum (AC), den enda organisation som förmedlat adoptioner från Etiopien, började förmedla barn 1971 och upphörde med sin verksamhet 2015.

Granskningen av adoptioner från Etiopien har omfattat dokumentation från myndigheter, adoptionsorganisationer och intervjuer med verksamma inom dessa. Vi har också intervjuat adopterade. Därtill har 40 adoptionsakter mellan 1971 och 1990 granskats. Det är framför allt privata och enskilda akter som granskats, men 9 av de granskade akterna från 1970-talet gäller adoptioner som förmedlats av AC.¹ Adoptionsverksamheten i Etiopien har granskats

---

¹ I många adoptioner från Etiopien på 1970-talet framgår inte av själva akten om det är en privat eller organiserad adoption. Om akten funnits i AC:s eget arkiv och det där också framgår att AC har slutfört adoptionen har vi kategoriserat den som en adoption via AC, och inte som en privat adoption.

av andra länder som mottagit barn därifrån, och de granskningarna har vi tagit del av.

6.2 Bedömning

Utredarens bedömning: Vår granskning visar att det har förekommit oegentligheter i adoptionsverksamheten från Etiopien, främst under 1970-talet. Det handlar bland annat om att adoptioner har genomförts utan informerat samtycke samt att det funnits bristfällig dokumentation och ibland felaktiga uppgifter om barnens bakgrund och hur de blivit tillgängliga för adoption. Dessutom står det klart att svenska myndigheter och organisationer har accepterat förfaranden och agerat på sätt som försvårat och i vissa fall omöjliggjort en bedömning av om en adoption är till barnets bästa. Vi har vid vår granskning särskilt noterat följande:

- Det har förekommit felaktiga uppgifter i barns adoptionshandlingar, främst avseende barnets bakgrund, föräldrarnas situation samt hur och varför barnet lämnades för adoption. I de privata och enskilda adoptionsakter vi granskat finns mycket lite information om barnets bakgrund, hur och varför det har blivit tillgängligt för adoption. Där saknas ofta information om vem som utrett barnets bakgrund och vem som har bedömt att det är tillgängligt för adoption. Detta innebär att svenska aktörer inte kunnat säkerställa att adoptionen varit till barnets bästa. Det motverkar också adopterade personers rätt att få kännedom om sin identitet och ursprung.
- I Etiopien har ursprungsföräldrar ibland lämnat barn för adoption utan att förstå vad adoption i västerländsk mening innebär, och att barnet inte skulle återvända till dem när det blivit äldre och fått utbildning. Det finns därmed stora risker för att ursprungsföräldrarnas samtycke inte varit informerat på det sätt som krävs för ett giltigt samtycke. Från 1982 har beslut om adoption fattats först i etiopisk domstol och sedan även av svensk domstol med tillämpning av föräldrabalkens regler. Det innebär att samma lagkrav på samtycke har gällt vid adoption av barn från Etiopien som från Sverige. Trots det har svensk domstol inte säkerställt att det funnits samtycke till

adoption från barnets föräldrar. I privata och enskilda adoptioner på 1970- och 1980-talet finns sällan ett undertecknat samtycke från ursprungsföräldrar med i adoptionsdokumenten, inte ens då modern finns omnämnd.

- På 1970-talet hade AC en anställd socialarbetare i Etiopien som utredde barnets bakgrund. AC anlidade även en advokat som företrädde adoptivföräldrarna i domstolen. Ibland var det AC:s ombud i Etiopien som var adoptivföräldrarnas ombud i rätten. Detta innebär att AC anlidade både den som företrädde barnet och den som företrädde adoptivföräldrarna. Detta innebär en uppenbar risk för intressekonflikt. AC:s olika ombud i Etiopien har också varit mer eller mindre delaktiga i att förmedla barn till blivande adoptivföräldrar, vilket öppnat för att tillgodose föräldrarnas särskilda önskemål beträffande barnet. Även andra svenskar bosatta i Etiopien hade på 1970- och 1980-talet en central roll i det praktiska arbetet med att förmedla barn till föräldrar, både i adoptioner via AC samt privata och enskilda adoptioner. Tillsynsmyndigheten har i sin tur haft ett stort förtroende för AC och har inte krävt insyn. Trots att adoptionerna från Etiopien inleddes på 1960-talet var det först 2005 som svenska myndigheter genomförde en resa till landet. Sammantaget innebär detta att verksamheten har kunnat bedrivas utan extern insyn.
- Trots att MIA omkring 2010 fick information om att det förekommit oegentligheter i adoptionsverksamheten i Etiopien vidtogs inte några åtgärder för att undersöka om det även gällde svenska fall. Vad gäller enskilda adoptioner kan särskilt noteras att en etiopisk man som var involverad i adoptioner till Sverige på 1970-talet och som 1977 dömdes för olagliga handlingar i samband med adoptionsförmedling, har fortsatt kunnat medverka i enskilda adoptioner på 1990-talet utan att den svenska tillsynsmyndigheten reagerar.

6.3 Sveriges adoptionsverksamhet i Etiopien

6.3.1 Adoptioner från Etiopien har skett under en lång tid

Sverige har haft ett långt adoptionssamarbete med Etiopien. Totalt har närmare 1 300 barn adopterats från Etiopien till Sverige under perioden 1969–2020. Fler än 500 av dessa barn adopterades under 1970-talet. Därefter har adoptionerna varit utspridda över hela tidsperioden.² Åren 1977–1982 var det inte möjligt att bedriva verksamhet i Etiopien på grund av kriget mot Somalia.³ Etiopien är det tionde största ursprungslandet när det gäller adoptioner till Sverige, och det land i Afrika som Sverige adopterat flest barn ifrån.⁴ Sverige har dock inte varit ett av de största mottagarländerna för adoptioner från Etiopien, åtminstone inte ett av de åtta största under perioden 1998 till 2007.⁵

Det fanns tidigt etablerade kontakter mellan Sverige och Etiopien. Adoptionerna startade med att svenska läkare och missionärer som var verksamma i Etiopien kom i kontakt med föräldralösa barn och adopterade dem. Intresset spreds sedan bland andra svenskar. Barnen kom inledningsvis från barnsjukhuset Ethio-Swedish Pediatric Clinic, ESPC, och barnhemmet Kebebe Tshay. Etiopien var också ett av de första länder som Sverige från mitten av 1950-talet lämnade statligt bistånd till, och även biståndsarbetare har varit delaktiga i adoptioner.⁶

AC är den enda svenska adoptionsorganisation som förmedlat adoptioner från Etiopien och de inledde sin verksamhet i landet 1971.

En stor del av adoptionerna från Etiopien har varit privata och enskilda adoptioner, som har utgjort åtminstone 44 procent av samtliga adoptioner från Etiopien.⁷ Det var vanligast i början när barn adopterades från Etiopien, men minskade under 2000-talet. Under perioden 2003–2014 utgjorde de endast 13 procent.⁸ De privata och en-

---

² MFOF:s statistik, <https://mfof.se/sarskilda-innehallssidor/statistik/statistik-om-internationella-adoptioner.html>. Hämtad 2023-09-05.

³ C. Lindgren (2010), *Internationell adoption i Sverige: Politik och praktik från sextiotial till nittiotial*, s. 122.

⁴ MFOF:s statistik.

⁵ P. Selman (2009), The rise and fall of intercountry adoption in the 21st century, *International Social Work*, August 2009, Vol. 52, nr 5, s. 589.

⁶ A-C. Gudmundsson m.fl. (2015), *Adopterad från annat land: om samarbetet med barnens ursprungsländer*, s. 120–121.

⁷ Egen uträkning utifrån AC:s och MFOF:s uppgifter. Totalt adopterades 1268 etiopiska barn till Sverige 1970–2018. 713 av dessa förmedlades av AC. Minst 555 var därmed privata/enskilda adoptioner.

⁸ Egen uträkning utifrån att 288 av totalt 330 barn från Etiopien adopterades genom adoptionsorganisationer, dvs. AC 2013–2014.

skilda adoptionerna till Sverige har bland annat genomförts av svenska missionärer och biståndsarbetare.⁹

I tabell 6.1 redovisas antal adopterade barn från Etiopien uppdelat per år under perioden 1969–2021. Här ingår både adoptioner via adoptionsorganisationer samt privata och enskilda adoptioner. Ett fåtal adoptioner från Etiopien skedde även tidigare: en på 1950-talet och arton på 1960-talet.

Tabell 6.1 Antal adoptioner från Etiopien per år, 1969–2021

År	Antal	År	Antal	År	Antal	År	Antal	År	Antal	År	Antal
1969	7	1980	1	1990	38	2000	15	2010	30	2020	1
1970	31	1981	4	1991	17	2001	17	2011	31	2021	0
1971	64	1982	5	1992	31	2002	18	2012	19		
1972	66	1983	19	1993	11	2003	21	2013	15		
1973	67	1984	19	1994	15	2004	26	2014	4		
1974	68	1985	25	1995	16	2005	37	2015	0		
1975	113	1986	22	1996	15	2006	32	2016	3		
1976	106	1987	14	1997	21	2007	39	2017	1		
1977	3	1988	28	1998	24	2008	42	2018	3		
1978	0	1989	21	1999	15	2009	34	2019	1		
1979	2										

Källa: MFOF.

6.4 Bakgrunden till de internationella adoptionerna från Etiopien

6.4.1 Barn har lämnats till internationell adoption på grund av extrem fattigdom och sjukdom

Adoption, av västerländsk modell, existerade i princip inte i Etiopien före 1960. Ordet adoption finns inte heller i det officiella språket amhariska. När adoption infördes i etiopisk rätt 1960, byggde det därför på en europeisk modell. Etiopien har dock en lång kulturell historia av att ta hand om föräldralösa och övergivna barn i samhället. Olika folkgrupper har haft sina egna seder för omhändertagande av barn som behövde en ny familj. På landsbygden i Etiopien

⁹ A-C. Gudmundsson m.fl. (2015); Möte med Adopterade etiopiers och eritreaners förening (AEF) 2022-03-25; Upprop från Adopterade etiopiers och eritreaners förening, AEF, 2018-03-13 "Det finns ingen svensk lag som skyddar internationellt adopterades rätt att känna till sitt ursprung".

sågs det inte som en börda för en anhörig att ta hand om ett barn eftersom barnet var en tillgång i det traditionella bondesamhället.¹⁰

När de internationella adoptionerna från Etiopien började på 1960-talet var det en följd av en extrem fattigdom i landet. Utländska aktörer som vistades i Etiopien (till exempel missionärer, sjukvårdspersonal och biståndsarbetare) såg de stora behoven av stöd och hur barn dog på sjukhus. Extrem fattigdom har även fortsatt varit ett av de vanligaste skälen till att etiopiska barn adopterats internationellt. Etiopien blev senare hårt drabbad av aidsepidemin, så sjukdom har varit en vanlig orsak till adoption. En förälder som blev ensam med många barn efter att den andra föräldern avlidit kunde få svårt att ta hand om barnen. Många stora syskongrupper blev också helt föräldralösa. Barn som blev föräldralösa togs ofta om hand inom storfamiljen, men när även storfamiljerna utarmades av HIV kunde det bli aktuellt med internationell adoption.¹¹

År 1984 och 1985 drabbades Etiopien av extremtorka. Svår torka drabbade även främst östra Etiopien under 2002 och 2003. Det blev ett hårt bakslag för ekonomin och miljontals människor blev beroende av matbistånd från utlandet för sin överlevnad. UNICEF uppskattade 2005 att fem miljoner barn hade förlorat en eller två föräldrar på grund av aids och torkan.¹²

6.4.2 Adoptionerna ökade snabbt under 2000-talet

Adoptionerna från Etiopien ökade snabbt under 2000-talet. De femdubblades från 2003 till 2009, då 4 500 etiopiska barn adopterades internationellt. År 2009 och 2010 var Etiopien det näst

---

¹⁰ "An informal memorandum by Mebrahtu Yohannes", överlämnat av AC till kommissionen 2023-09-08 och inkom till NIA 1973 enligt protokoll 1973/74:4 1973-12-14; M. W. Ossa (2017), *International adoption of children in Ethiopia: A comparative analysis with South Africa*. Avhandling, Wolaita Sodo University, s. 52–53.

¹¹ C. Lindgren (2010), s. 123; A-C. Gudmundsson m.fl. (2015); AC:s ansökan om auktorisation för Etiopien 2005–2014; MIA:s "Rapport från MIA:s tillsynsresa till Etiopien 17–26 mars 2011 MIA dnr 74:754:55/10; AC:s rapport till MIA "Anteckningar från resa till Etiopien 2010-10-02–10" inkom MIA 2010-11-08 dnr 64:308:12/10; AC:s skrift "Etiopien – fascinerande och annorlunda" inkom MIA 2011-02-10 dnr 74:754:20/10; Möte AC 2023-09-05; Föreläsning "Okänd bakgrund" anordnad av AC via Teams 2023-04-03; S. A. Steenrod (2021), *The Legacy of Exploitation in Intercountry Adoptions from Ethiopia: "We Were under the Impression That Her Birth Parents Had Died"*, *Adoption Quarterly*. Vol. 25, nr. 2, s. 81–108.

¹² Uppgifter från Utrikespolitiska institutets landguide. <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/afrika/etiopien/>. Hämtad 2023-07-06.

största ursprungslandet efter Kina, internationellt sett.¹³ Antalet utländska adoptionsorganisationer i landet ökade från cirka 20 till 70 mellan 2003 och 2008.¹⁴

Även om den grundläggande orsaken till att etiopiska barn övergetts och adopterats internationellt har varit den extrema fattigdomen och aidsepidemin, har även andra faktorer bidragit till den snabba ökningen av adoptioner från Etiopien på 2000-talet. Forskare har pekat på olika faktorer som kan ha varit drivande. En sådan faktor är att flera ursprungsländer i Asien och Latinamerika (exempelvis Kina, Ryssland och Guatemala) minskade eller avslutade sin adoptionsverksamhet under den här perioden. Att dessa länder minskade sina internationella adoptioner bidrog till att adoptionerna från Etiopien ökade.¹⁵ Forskare lyfter också fram att Etiopien blev ett attraktivt land att adoptera från eftersom landet inte hade ratificerat Haagkonventionen och ansågs sätta upp färre hinder för internationell adoption. Tillsynen var begränsad och adoptionerna relativt billiga. Det etiopiska systemet upplevdes fungera väl och barnen var vanligtvis små och friska. Därtill har vissa pekat på den så kallade "Madonnaeffekten". Skådespelerskan Angelina Jolie adopterade ett etiopiskt barn 2005 och popsångerskan Madonna adopterade ett barn från Malawi ett år senare, vilket fäste uppmärksamheten på möjligheten att adoptera från Afrika.¹⁶

6.5 Aktörer, reglering och den svenska adoptionsprocessen i Etiopien

I detta avsnitt beskrivs de aktörer i Etiopien som varit centrala i den internationella adoptionsverksamheten. Därefter redogörs för de lagar från 1969, 2000 och 2018 som reglerat internationella adoptioner, samt de riktlinjer som däremellan upprättats för att styra den internationella adoptionsverksamheten.

---

¹³ P. Selman (2012), *The Global Decline of Inter-country Adoption: What Lies Ahead?*, *Social Policy and Society*. Vol. 11, nr. 3, s. 384–385.

¹⁴ Möte AC 2023-09-05; E. J. Graff i Pacific Sun 2017-05-03 "They steal babies, don't they?".

¹⁵ E. Loibl (2019), *The transnational illegal adoption market: A criminological study of the German and Dutch intercountry adoption systems*, s. 230–234; M. W. Ossa (2017), s. 53; E. J. Graff i Pacific Sun 2017-05-03 "They steal babies, don't they?". Se även MIA Info 2/2011.

¹⁶ E. Loibl (2019), s. 37, 52 och 230; K. S. Rotabi (2010), *From Guatemala to Ethiopia: shifts in intercountry adoption leaves Ethiopia vulnerable for child sales and other unethical practices*, *The Social Work and Society Online News Magazine June 2010*; E. J. Graff i Pacific Sun 2017-05-03 "They steal babies, don't they?"; P. Selman (2009), s. 588.

6.5.1 Adoptionscentrum är den enda svenska organisation som förmedlat adoptioner från Etiopien

AC började sin verksamhet i Etiopien 1971. En av AC:s grundare adopterade ett syskonpar från Etiopien, vilket blev inledningen på deras verksamhet i landet. AC hade kontakt med en svensk sjuk-sköterska som bodde i landet och som hjälpte till att ordna de första adoptionerna. AC hade under 1970-talet flera olika samarbetspersoner i Etiopien som hjälpte till att förmedla barn för adoption. De hade också särskilda advokater som hjälpte dem, och även en anställd socialarbetare som utredde barnens bakgrund. Från 1982 hade de en svensk medarbetare och representant i Etiopien som skötte kontakten med myndigheter och barnhem i Etiopien och som hjälpte de familjer som skulle adoptera. Representanten var knuten till AC genom ett uppdragsavtal med månadsersättning.¹⁷

AC hade auktorisation för adoptionsförmedling i Etiopien från 1982 till 2015. Totalt sett har de förmedlat 713 adoptioner från Etiopien under perioden 1971–2014.¹⁸ Det var, som tidigare nämnts, ett avbrott i förmedlingsverksamheten i Etiopien 1977–1982.

Förutom AC hade även African Hope Adoptions (AHA) auktorisation för adoptionsförmedling i Etiopien under 1,5 år 2008–2009.¹⁹ De förmedlade dock aldrig några barn.

6.5.2 Svenska myndigheters roll i adoptionerna från Etiopien

NIA har från 1982 gett AC auktorisation för att förmedla adoptioner i Etiopien och utövat tillsyn. När NIA 1985 fick uppgiften att lämna yttrande om förmedlingssättets tillförlitlighet i samband med enskilda adoptioner gällde det bland annat adoptioner från Etiopien. I samtliga fall handlade det dock om den enda instans som hade rätt att förmedla adoptioner i Etiopien, nämligen adoptionsavdelningen vid Ministry of Labour and Social Affairs (MOLSA). När NIA fick frågan om yttrande om förmedlingssättets tillför-

---

¹⁷ C. Lindgren (2010), s. 122–123; A-C. Gudmundsson m.fl. (2015); AC:s ansökan om auktorisation för Etiopien 2005–2014; MIA:s rapport från tillsynsresa till Etiopien 17–26 mars 2011, MIA dnr 74:754:55/10; Ppt-presentation vid möte med AC 2023-09-05; Möte med tidigare AC-representant 2023-12-06; Synpunkter på textutkast Etiopien 2024-05-23.

¹⁸ AC, *Antal förmedlade adoptioner per land 1970–2018*.

<https://www.adoptionscentrum.se/app/uploads/2023/01/1970-2018-antal-adoptioner-per-utlandskontakt.pdf>. Hämtad 2023-09-05.

¹⁹ MIA:s årsredovisning 2007; MIA:s årsredovisning 2009.

litlighet vid enskilda adoptioner godkände de alltid denna instans som adoptionskontakt.²⁰ Från 2005 var det MIA som tog över ansvaret för auktorisation och tillsyn.

På 1960- och 1970-talet var det Justitiedepartementet som godkände adoptionsbesluten från Etiopien. Ibland beslutade dock svensk domstol om adoptionen. Från 1980-talet och framåt har beslut om adoptioner från Etiopien fattats av svensk domstol.

På 1970-talet kom många barn från Etiopien till Sverige som fosterbarn. Då skulle svenska ambassaden i Addis Abeba införa Justitiedepartementets bedömning intyga de sökandes lämplighet att ta emot ett etiopiskt barn som fosterbarn med avsikt att senare adopteras.²¹

6.5.3 Övriga svenska aktörer verksamma i Etiopien

Många svenskar som befunnit sig i Etiopien som missionärer, biståndsarbetare och vårdpersonal har själva adopterat barn från Etiopien, och vissa av dem har förmedlat adoptioner åt andra.

Evangeliska Fosterlandsstiftelsen (EFS) var aktiva i Etiopien på framför allt 1960-talet. EFS samarbetade med och var med i uppbyggnaden av Etiopiska Evangeliska kyrkan Mekane Yesus i Addis Abeba.²² Flera svenska EFS-missionärer i Etiopien adopterade barn själva på 1960- och 1970-talet. Flera förmedlade också barn för adoption till Sverige, både privat och via AC.²³ Vissa av missionärerna medverkade till att ”rätt många” etiopiska barn adopterades till Sverige.²⁴

Även den svenska pingstkyrkan hade verksamhet i Etiopien från 1960-talet, men var inte verksamma i Addis Abeba, utan på andra orter. Pingströrelsen drev inte några barnhem, men det fanns en acceptans i missionärskåren för verksamheten och missionärer förmedlade adoptioner på egen hand. En missionär förmedlade till exempel 16 barn till Sverige på 1970-talet. Hon har själv beskrivit att

---

²⁰ NIA:s brev till svenska ambassaden i Addis Abeba 1986-02-07 NIA dnr 72:54/86; NIA:s yttrande över förmedlingssättet vid adoption 1988-10-17 NIA dnr 46:339/88; Svenska ambassadens brevvar till NIA 1986-04-10 ”Adoptivbarn från Etiopien” NIA dnr 72:54/86.

²¹ Se t.ex. Beskickningsarkiv Addis Abeba volym F1i:5-6 (mål R34).

²² Telefonsamtal med företrädare för EFS 2024-01-26.

²³ Möte AEF 2023-08-31; Möte med tidigare AC-representant 2023-12-06; Möte med AC 2023-09-05.

²⁴ Brevsvar till Adoptionskommissionen från tidigare EFS-missionär 2024-03-02, inkom 2024-03-06.

hon blev indragen i adoptionerna, att barn lämnades på hennes trappa eller sattes i hennes knä.²⁵ Före 1979 behövde inte svenskar bosatta utomlands ha Socialstyrelsens tillstånd för att förmedla barn för adoption.

Vissa svenskar som befunnit sig i landet, till exempel medföljande till anställda på Sida-anställda, har förmedlat barn privat eller hjälpt AC. En sådan person beskriver att hon blev kontaktad av AC innan hon åkte till Etiopien. Hon fick från AC namn på familjer som önskade adoptera barn. Barnen hon förmedlade kom från barnsjukhuset och barnhem i området.²⁶

Svenskar som av olika anledningar bodde i Etiopien var även på andra sätt delaktiga i adoptionerna till Sverige. AC tog hjälp av dem för att ta hand om barnen i väntan på att adoptionen skulle bli klar. Exempelvis tog AC kontakt med Sida-anställdas medföljande fruar, som lät barn bo hos sig i väntan på att adoptionen skulle bli klar. De fick ingen ekonomisk ersättning för detta, men betalt för omkostnader. Svenskar som befann sig i Etiopien hjälpte dessutom AC att eskortera barnen till Sverige. Det kunde vara AC-personal, men även andra svenskar som vistades i landet, exempelvis missionärer, biståndsarbetare, Sida-personal eller deras medföljande. De som hjälpte till att eskortera barn kunde de få resan till Sverige betald.²⁷

6.5.4 Aktörerna i Etiopien

Ministry of Labour and Social Affairs (MOLSA) har haft en central roll i Etiopiens adoptionsverksamhet sedan början av 1980-talet. MOLSA:s uppgift har bland annat varit att ta emot adoptionsansökningar från adoptionsorganisationer och enskilda sökanden samt skriva yttrande till grund för domstolens beslut. År 2006 flyttade MOLSA:s adoptionsavdelning över till Ministry of Woman Affairs (MOWA) som 2010 bytte namn till Ministry of Women, Children and Youth Affairs (MOWCYA).

---

²⁵ D. Lindberg (2021), *Internationella adoptioner inom pingströrelsen*; Intervju med den som gjort utredningen om internationella adoptioner inom pingströrelsen, 2024-03-07.

²⁶ Möte med person som förmedlat adoptioner via AC 2024-01-30.

²⁷ Möte med tidigare AC-representant 2023-12-06; Möte med person som förmedlat adoptioner via AC 2024-01-30; Skriftliga svar på Adoptionskommissionens frågor till en person som tog hand om barn i väntan på adoptionen, inkom via e-post 2023-12-11; Intervju med en person som tog hand om barn i väntan på adoption 2023-12-19; ”Tips från AEF på personer som varit inblandade vid adoptioner från Etiopien och Eritrea” inkom via e-post 2023-10-13; D. Lindberg (2021). *Internationella adoptioner inom pingströrelsen*.

Från 2002 hade MOLSA, och senare MOWA, också i uppdrag att ackreditera de utländska adoptionsorganisationer som skulle få verka i landet. Från 2010 var det Ministry of Federal Affairs, Charity and Societies Agency (CSA) som hade det uppdraget. De hade också i uppdrag att ge licens till vissa barnhem som fick förmedla adoptioner.²⁸

Det har funnits många barnhem i Etiopien som har förmedlat adoptioner. AC samarbetade bland annat med det statliga barnhemmet Kebebe Tsehay samt Missionaries of Charity (MOC) och Kids Care.²⁹

Etiopisk domstol har beslutat om adoption efter domstolsförhandling och utifrån yttrande från MOLSA/MOWA/MOWCYA.

6.5.5 Lag från 1960 reglerar internationella adoptioner

När adoptionerna från Etiopien till Sverige inleddes 1969 reglerades adoptionerna i en federal lag, Civil Code, från 1960. I lagen görs ingen åtskillnad mellan nationell och internationell adoption. Etiopien tillämpar svag adoption. I övrigt framgår av 1960 års lag bland annat följande:³⁰

- Adoption får ske om det finns goda skäl för det och den innebär fördelar för barnet.
- I de fall ursprungsföräldrar lever och är kända ska båda ge sitt samtycke. Om någon av dem är avliden, frånvarande, okänd eller oförmögen att avge giltig viljeyttring ska samtycke inhämtas av närmaste släkting i uppstigande led. Om inga sådana finns ska det så kallade familjerådet ge sitt samtycke, vilket består av barnets äldre släktingar och eventuella myndiga syskon.
- Ett adoptionskontrakt ska upprättas mellan de blivande adoptivföräldrarna och barnets vårdnadshavare, i de fall barnet är under

²⁸ MIA:s ”Rapport från MIA:s tillsynsresa till Etiopien 17–26 mars 2011 MIA dnr 74:754:55/10; AC:s ansökan om auktorisation för förmedlingsverksamhet i Etiopien 2012-06-12 MIA dnr 61:390:1/12.

²⁹ Det framgår av bilagorna till AC:s auktorisationsansökningar, t.ex. Bilaga till AC:s ansökan om auktorisation för förmedling i Etiopien 2009-08-25 MIA dnr 61:502:1/09 samt Bilaga till AC:s ansökan om auktorisation för förmedling i Etiopien 2007-08-28 MIA dnr 61:527:1/07.

³⁰ The civil code of the empire of Ethiopia (Negarit Gazeta No 165 of 1960), book II, Title IV, Chapter 11, article 796–806. Se även kapitel 1 om släktskapsband, särskilt artikel 556–559 samt kapitel 12 om underhållsskyldighet, särskilt artikel 808 och 823.

15 år. Adoptionskontraktet ska godkännas av domstol för att bli gällande.

- Adoption kan inte hävas. Undantag är om adoptionen har skett före barnets födelse. I de fallen kan adoptionen på begäran av modern hävas innan barnet fyllt tre månader.
- Genom adoptionen inlemmas adoptivbarnet i adoptantens släkt som adoptantens eget barn, men behåller vissa rättsliga band med sin ursprungsfamilj.
- Den adopterade har underhållsskyldighet gentemot sina biologiska släktingar i vissa fall. Underhållsskyldigheten är ömsesidig.

På 1970-talet bestod adoptionsprocessen av inhämtande av samtycke, domstolsförhandling och utfärdande av pass. Det var sällan som ursprungsföräldrarna deltog vid domstolsförhandlingarna. För de föräldralösa barnen skulle domstolen annonsera i tidningen efter föräldrarna. AC lät svenskar som bodde i landet ta hand om barnen i väntan på att adoptionen skulle bli klar. Barnen reste sedan till Sverige med eskorter. På 1970-talet var det ovanligt att adoptivföräldrarna själva hämtade sitt barn i Etiopien.³¹

6.5.6 Från 1982 kräver Etiopien att alla adoptionsansökningar ska godkännas av etiopisk myndighet

Under perioden 1977–1982 var det inte möjligt att bedriva adoptionsverksamhet i Etiopien. Den revolutionära regimen meddelade genom ett dekret i augusti 1976 att adoption av etiopiska barn till utlandet i princip förbjöds. Skälet var att antalet adoptioner till utlandet blivit så många att det krävdes åtgärder. Adoption ansågs inte alltid vara till barnens bästa, barn borde i stället tas om hand inom Etiopien. Därför stoppas adoptionerna till utlandet och en ny

---

³¹ Möte med tidigare AC-representant 2023-12-06; Möte med person som förmedlat adoptioner via AC 2024-01-30; Skriftliga svar på Adoptionskommissionens frågor till en person som tog hand om barn i väntan på adoptionen, inkom via e-post 2023-12-11; Intervju med en person som tog hand om barn i väntan på adoption 2023-12-19; ”Tips från AEF på personer som varit inblandade vid adoptioner från Etiopien och Eritrea” inkom via e-post 2023-10-13.

adoptionslag skulle tas fram.³² Även kriget mot Somalia uppges vara ett skäl till avbrottet i adoptionsverksamheten i Etiopien.³³

Hösten 1981 fick NIA information om att adoptioner från Etiopien åter var möjliga och 1982 återupptogs adoptionerna till Sverige.³⁴ Ett förslag till avtal med etiopiska myndigheter överlämnades via den svenska ambassaden.³⁵ Något avtal kom dock aldrig på plats. Etiopien ville inte ha något avtal eftersom det skulle göra att andra länder också ställde krav på avtal.³⁶

När de internationella adoptionerna från Etiopien återupptogs 1982 kunde enligt AC endast övergivna barn komma i fråga för utländsk adoption.³⁷ Samtidigt var det olagligt att överge barn i Etiopien.³⁸ AC har beskrivit att detta ledde till att många barn övergavs anonymt, antingen på sjukhuset direkt efter födseln eller lämnats anonymt på olika platser och sedan hittats och kommit till ett barnhem.³⁹ NIA skriver i ett PM 1986 att möjligheten att adoptera barn vars föräldrar är kända endast finns för etiopisk adoptant, medan utländska adoptanter endast får adoptera föräldralösa barn.⁴⁰ Definitionen av "orphan" förefaller ha varierat.⁴¹

År 1982 beslutade Etiopien också att alla adoptioner skulle gå genom MOLSA, även de enskilda adoptionerna. Övergivna barn registrerades hos MOLSA. Den inom MOLSA nyinrättade "Adoption Committee" skulle granska och godkänna adoptivfamiljernas adoptionsansökningar och därefter placera barn till godkända familjer. För att adoptionskommittén skulle godkänna ansökan krävde de att en svensk myndighet hade gjort en adoptionsutredning och gett familjerna medgivande att adoptera. Adoptionen behövde inte

---

³² "Intyg" från kanslirådet på juridiska enheten 1978-01-13 R34 Yab Etiopien (dnr saknas); Brev från Ethiopian Provisional Military Government 1976-08-20 R34 yab (dnr saknas) inkom UD 1976-09-15.

³³ C. Lindgren (2010), s. 122.

³⁴ AC:s ansökan om auktorisation för förmedling i Etiopien 2009-08-25 MIA dnr 61:502:1/09. Även auktorisationsansökningar från 2005, 2007, 2011, 2012, 2013 och 2014; NIA protokoll 1981-09-24.

³⁵ NIA protokoll 1981-10-29.

³⁶ Etiopien, exempel på enskilt ärende NIA dnr 72:206/81.

³⁷ Skriftliga svar från AC:s representant på Adoptionskommissionens frågor, inkom via e-post 2023-11-08; Svenska ambassaden i Addis Abebas brev till UD 1985-09-02 "Internationella adoptionsärenden" dnr R34 135.

³⁸ Mailsvar från AC till MIA 2009-11-06 MIA dnr 61:502:8/09.

³⁹ Möte med AC och ppt-presentation 2023-09-05; Möte med tidigare AC-representant 2023-12-06; Föreläsning "Okänd bakgrund" anordnad av AC via Teams 2023-04-03; AC:s skrift "Etiopien – fascinerande och annorlunda" inkom MIA 2011-02-10 dnr 74:754:20/10.

⁴⁰ NIA:s PM om lagstiftningen i Etiopien mars 1986. Dnr MIA 73:414/08. (Obs, det saknas närmare info om dokumentet.)

⁴¹ S. A. Steenrod (2021).

ske genom en auktoriserad svensk organisation, även om det sågs som positivt. Etiopien ställde krav på uppföljningsrapporter fram till dess att barnet var 18 år.⁴²

MOLSA annonserade efter ursprungsföräldrar eller släktingar i 30 dagar. Sedan följde en domstolsprocedur där vårdnaden om barnet överfördes till adoptivföräldrarna. Adoptivföräldrarna kunde låta ett juridiskt ombud företräda dem i rätten. Därefter skedde nödvändig administration för att få inresetillstånd till Sverige, utresevisering från Etiopien och anskaffande av pass.⁴³

6.5.7 Etiopien ratificerade FN:s barnkonvention 1991, men har inte undertecknat Haagkonventionen

Etiopien ratificerade FN:s barnkonvention den 13 juni 1991. Men det var först 2014 som Etiopien ratificerade det fakultativa protokollet om barn i väpnade konflikter respektive det fakultativa protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi.⁴⁴

Etiopien har inte undertecknat eller ratificerat 1993 års Haagkonvention. År 2010 fanns långt framskridna planer för Etiopien att ansluta sig till konventionen, men det arbetet avstannade.⁴⁵ FN:s barnrättskommitté har vid flera tillfällen rekommenderat Etiopien att ratificera Haagkonventionen.⁴⁶

---

⁴² "Directives for the Adoption of Ethiopian Children" utfärdade av MOLSA 1982, se t.ex. MIA dnr 73:414/08; Svenska ambassaden i Addis Abebas svar på NIA:s frågor rörande internationella adoptioner 1984-12-18 NIA dnr 9/95 R34; Skriftliga svar från AC:s representant på Adoptionskommissionens frågor, inkom via e-post 2023-11-08.

⁴³ Se t.ex. NIA:s yttrande över förmedlingssättet vid adoption 1988-10-17 NIA dnr 46:339/8, ansökan privat adoptionskontakt Etiopien 1988-08-13 inkom till NIA 1988-08-23 dnr 46:274/88; "Directives for the Adoption of Ethiopian Children" utfärdade av MOLSA 1982, se t.ex. MIA dnr 73:414/08.

⁴⁴ The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations on the combined fourth and fifth periodic reports of Ethiopia*. CRC/C/ETH/CO/4-5. 10 July 2015.

⁴⁵ AC:s rapport till MIA "Anteckningar från resa till Etiopien 2010-10-02-10" inkom MIA 2010-11-08 MIA dnr 64:308:12/10.

⁴⁶ The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Ethiopia*. CRC/C/15/Add.67. 24 January 1997; The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Ethiopia*. CRC/C/15/Add.144. 21 February 2001; The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations: Ethiopia*. CRC/C/ETH/CO/3. 1 November 2006.

6.5.8 Reviderad familjelag från 2000

År 2000 kom en ny familjelag i Etiopien, the Revised Family Code of Ethiopia, som reglerar internationella adoptioner. Precis som tidigare gäller att adoption endast får genomföras om det finns goda skäl och om den är till fördel barnet samt att ett adoptionskontrakt upprättas och godkänns av domstol för giltighet. Den adopterade ska dessutom fortfarande behålla vissa rättsliga band med ursprungsfamiljen. Ursprungsföräldrarna ska ge sitt samtycke till adoptionen om de är vid liv och kända. Om en förälder är avliden, frånvarande, okänd eller oförmögen att avge giltig viljeyttring räcker det dock, till skillnad från vad som gällde enligt 1960 års lag, att den andra föräldern ger samtycke. Om barnet inte har någon förälder som kan ge sitt samtycke, får domstolen godkänna adoptionsavtalet med hänsyn till barnets intressen.⁴⁷

Enligt 2000 års familjelag gäller precis som tidigare att även ett ofött barn kan adopteras. ISS har påpekat att denna praxis inte är kompatibel med barnkonventionen eller 1993 års Haagkonvention.⁴⁸ Fortfarande gäller att en adoption inte kan hävas, med ett undantag. En adoption kan hävas om adoptanten hanterar barnet som en slav, får barnet att ägna sig åt omoraliska handlingar för adoptantens vinning eller hanterar barnet på något annat sätt som är skadligt för barnets framtid. År 2006 uttryckte FN:s barnrättskommitté oro över att familjelagen tillåter att en adoption hävs, eftersom det kan lämna barnet utan vårdnadshavare. Kommittén har förordat att den bestämmelsen ändras för att säkerställa att barnet alltid har en vårdnadshavare.⁴⁹

Året efter att den nya familjelagen trätt i kraft rekommenderade FN:s barnrättskommitté Etiopien att vidta ytterligare lagstiftningsåtgärder för att skydda och främja barnets rättigheter i samband med adoption. Kommittén uttryckte oro över att barn i Etiopien riskerar att få sina rättigheter kränkta i samband med internationell adoption.⁵⁰

⁴⁷ The Revised Family Code (Proclamation No. 213/2000) chapter 10, article 180–195.

⁴⁸ ISS (2010), "ETHIOPIA – Protection of the child deprived of, or at risk of being deprived of, the family of origin. COUNTRY SITUATION". Inkom MIA 2012-09-03 MIA dnr 61:390:15/12.

⁴⁹ The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations: Ethiopia*. CRC/C/ETH/CO/3. 1 November 2006.

⁵⁰ The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Ethiopia*. CRC/C/15/Add.144. 21 February 2001.

6.5.9 Nya riktlinjer för adoptionsförfarandet 2002 – krav på ackreditering av adoptionsorganisationer och barnhem

År 2002 införde MOLSA nya direktiv för adoptionsförfarandet som syftade till att verkställa vad som föreskrivs i 2000 års familjelag. I dessa direktiv införs bland annat krav på ackreditering. Utländska adoptionsorganisationer behövde nu ett arbetsstillstånd godkänt av justitieministeriet.⁵¹ Vissa barnhem registrerades och fick licens att förmedla adoptioner. Barnhemmen tog över förmyndarskapet för barnet, fastslog barnens adopterbarhet, föreslog adoptivföräldrar, skrev på adoptionskontraktet och företrädde barnen i domstolen. De fick enbart samarbeta med ackrediterade adoptionsorganisationer. De fick dessutom endast ta emot barn från polisen eller lokala socialkontor, inte direkt från föräldrarna. Det har generellt krävts att ett barn vistas tre månader på barnhem innan det kan adopteras internationellt.⁵²

Enligt de nya riktlinjerna 2002 framgick att inte enbart föräldralösa eller övergivna barn kunde adopteras internationellt, utan även barn vars föräldrar inte kunde ta hand om dem på grund av att de var sjuka eller häktade. Från 2005 beskriver AC i sina landrapporter att etiopisk polis hade börjat acceptera att mödrar lämnar barn direkt till polisen. Om föräldrarna var kända gjordes en utredning om deras möjligheter att ta hand om barnet.⁵³

År 2006 flyttades adoptionsavdelningen på MOLSA över till MOWA, men processen var i stort sett densamma som tidigare. De blivande adoptivföräldrarna skulle lämna ansökningsdokument till MOWA:s adoptionsavdelning, som också tog emot en rapport om barnet. MOWA granskade dessa underlag och skrev ett utlåtande till grund för domstolens beslut. Adoptionerna centraliserades till en enda domstol i Addis Abeba. Barnen från andra delar av landet flyttades till barnhem i huvudstaden.⁵⁴

---

⁵¹ MOLSA's "Adoption Service Procedure Directives" 2002 (vår tideräkning, 1994 enligt etiopisk kalender) inkom till MIA via AC "SV: Etiopien" 2015-01-28 MIA dnr 3.1.2:697:6/14.

⁵² AC:s ansökan om auktorisation för Etiopien 2005-10-03 dnr 61:580:1/05; AC:s ansökan om auktorisation för Etiopien 2007-08-28 MIA dnr 61:527:1/07; AC:s auktorisationsansökan för förmedling i Etiopien 2009-08-25 MIA dnr 61:502:1/09; AC:s landrapport Etiopien 2007-05-15 inkom MIA 2007-06-05 dnr 64:355:1/07; D. Delepiere (2011), "ETHIOPIA: The challenges of a country that has experienced a too rapid increase in adoptions", International Reference Centre for the Rights of Children Deprived of their Families (ISS/IRC) *Monthly Review N° 3-4/2011 March-April 2011*, inkom till MIA 2012-09-03 med dnr 61:390:15/12.

⁵³ AC:s landrapporter Etiopien 2005–2012.

⁵⁴ AC:s ansökan om auktorisation för Etiopien 2007-08-28 MIA dnr 61:527:1/07; AC:s auktorisationsansökan för förmedling i Etiopien 2009-08-25 MIA dnr 61:502:1/09.

Liknande procedur gällde även efter 2010, även om MOWA då bytte namn till MOWCYA.⁵⁵

6.5.10 Nya riktlinjer 2008 – med uttryckliga krav på bidrag för att få förmedla adoptioner

MOWA reviderade sina riktlinjer 2008. I de nya riktlinjerna ställdes uttryckliga krav på att adoptionsorganisationer som ville arbeta i landet skulle ge ett ekonomiskt stöd till sociala utvecklingsprojekt i de regioner de arbetade.⁵⁶ Enligt AC fanns även tidigare en förväntan om att ge den typen av bidrag. Det var en förutsättning för att få förmedla adoptioner i Etiopien.⁵⁷

En annan förändring i de nya riktlinjerna var att även barn till föräldrar med ekonomiska svårigheter kunde adopteras internationellt.⁵⁸ Detta har av vissa tolkats som att internationell adoption började accepteras som en viktig del av det etiopiska barnskyddssystemet, i ett skede då många barn övergavs till följd av fattigdom eller aids epidemin.⁵⁹

6.5.11 Reviderade guidelines för "alternative childcare" 2009

MOWA uppdaterade sina Alternative Childcare Guidelines 2009. Ett särskilt avsnitt behandlar adoption (inhemsk och internationell) och inkluderar bland annat adoptionsorganisationers roller och ansvar, den centrala adoptionsmyndighetens roll samt adoptivföräldrars behörighetskrav. Där beskrivs också förfarandet vid internationell adoption, inkluderat förberedelse av barnet, matchning och uppföljningsförfaranden. Där tydliggörs också vilka barn som får adopteras internationellt samt att anknytningsbanden till de biologiska familjerna inte upphör vid adoption. Dessutom definieras olagliga handlingar. Bland annat ska etiopiska myndigheter

---

⁵⁵ AC:s landrapport Etiopien 2011-05-27 MIA dnr 64:411:1/11. Även landrapporterna 2012 och 2013.

⁵⁶ MOWA:s "Directive of Internal Procedure for International Adoption" 2008-05-31 inkom MIA 2011-02-22 dnr 74:754:28/10, se även dnr MIA 73:414/08; MIA:s tillsynsrapport AC 2009.

⁵⁷ MIA:s tillsynsrapport AC 2007; AC:s landrapporter 2007 och 2008; Möte AC 2023-09-05.

⁵⁸ MOWA:s "Directive of Internal Procedure for International Adoption" 2008-05-31 inkom MIA 2011-02-22 dnr 74:754:28/10. Se även MIA dnr 73:414/08; MIA:s tillsynsrapport AC 2009.

⁵⁹ D. Delepiere (2011), "ETHIOPIA: The challenges of a country that has experienced a too rapid increase in adoptions", International Reference Centre for the Rights of Children Deprived of their Families (ISS/IRC) *Monthly Review* N° 3-4/2011 March-April 2011.

vidta åtgärder om de upptäcker att det förekommer falsk information om barnet och dess bakgrund, ekonomisk eller annan vinning vid adoption eller att föräldrar vilseletts om syftet med adoptionen.⁶⁰

6.5.12 Från 2011 började Etiopien vidta olika åtgärder för att komma till rätta med problem i adoptionerna

Etiopien började begränsa adoptionerna och göra noggranna bakgrundsundersökningar

Efter flera rapporter om oegentligheter började Etiopien 2011 att vidta åtgärder för att begränsa de internationella adoptionerna. I mars 2011 beslutade MOWCYA att kraftigt reducera antalet adoptionsärenden per dag för att förbättra kvaliteten i förfarandet. MOWCYA skulle nu endast handlägga fem ärenden per dag, jämfört med cirka 30 tidigare. Det innebar en kapacitetsminskning på 90 procent.⁶¹ Avsikten var att få tid att göra mer noggranna undersökningar av barnens bakgrund och säkerställa att alla dokument och all information i ärendet uppfyller de lagstadgade kraven. Ofta bad MOWCYA (och ibland domstolen) om kompletteringar och förtydliganden. Förfarandet att endast handlägga fem ärenden per dag pågick i cirka sex månader. I slutet av 2011 ansåg MOWCYA att det inte längre fanns någon anledning att begränsa antalet ärenden till fem per dag, eftersom ärendena då anlände till dem mer kompletta än tidigare.⁶² De skulle helt enkelt arbeta på i den takt de förmådde.

Även senare ökade MOWCYA och domstolen sina krav på detaljinformation i barnens bakgrundsundersökningar. År 2013 beskriver AC att noggrannare kontroller görs av intyg från lokala myndigheter (exempelvis föräldrars dödscertifikat) och att domstolsföreträdare har djupare samtal med eventuella biologiska släktingar till barnet. Från 2014 krävs ett intyg från det regionala socialkontoret (BOWCYA) om att barnet inte kunnat få en permanent familj inom Etiopien och därför kan placeras för internationell

---

⁶⁰ Ethiopian Ministry of Women's Affairs (2009). *Alternative Childcare Guidelines on Community-based Childcare, Reunification and Reintegration Program, Foster Care, Adoption and Institutional Care Service*. Se även ISS (2010); M. W. Ossa (2017), s. 57.

⁶¹ Telemeddelande från svenska ambassaden i Addis Abeba till MIA 2011-03-09 "Betydande förändring av Etiopiens adoptionshantering" MIA dnr 74:754:47/10.

⁶² AC:s landrapport Etiopien 2012-05-16 MIA dnr 64:367:1/12.

adoption. Tidigare hade det räckt med ett sådant intyg från det lokala socialkontoret.⁶³

Åtgärder för att kontrollera adoptionsorganisationerna och barnhemmen

År 2011 började Etiopien arbeta fram nya ackrediteringsregler för utländska adoptionsorganisationer, med målet att få bättre kontroll över organisationerna och begränsa antalet organisationer. År 2012 inleddes en mer djuplodande tillsyn av barnhemmen. Ett 15-tal barnhem fick stängas, främst i de södra delarna av landet.

Dubbla domstolsförhandlingar införs för att säkerställa informerat samtycke

Etiopien införde omkring 2011 (eventuellt något år tidigare) en process med två domstolsförhandlingar för att säkerställa informerat samtycke och korrekt bakgrundsinformation. Vid den första domstolsförhandlingen kallades ursprungsföräldrarna till domstolen för att bekräfta det medgivande de lämnat till den lokala domstolen. Om en ensamstående mor ville lämna sitt barn för adoption behövde domstolen först konstatera att hon var för fattig eller på andra sätt oförmögen att ta hand om barnet. Om fadern var okänd behövde det bevisas och intygas av tre vittnen. De flesta barn som adopterades till Sverige hade okända föräldrar. Domstolen beslutade med MOWCYA:s utlåtande som underlag, att barnet kunde adopteras av den föreslagna familjen. Vid den andra domstolsförhandlingen kallades de blivande adoptivföräldrarna till domstolen. Utifrån en personlig intervju med adoptivföräldrarna och utifrån MOWCYA:s utlåtande bedömde domaren om de sökande skulle bli bra föräldrar till barnet och fattade beslut om adoptionen. Adoptivföräldrarna måste ha träffat barnet innan den andra domstolsförhandlingen ägde rum.⁶⁴

⁶³ AC:s landrapport Etiopien 2014-05-12 MIA dnr 3.3.2:343:7/14; AC:s ansökan om auktorisation för förmedlingsverksamhet 2014-12-17 MIA dnr 3.1.2:697:1/14; E-post från AC "Nytt från Etiopien" till MIA 2013-11-29 MIA dnr 3.1.2:514:6/13.

⁶⁴ AC:s ansökan om auktorisation för Etiopien 2005–2014; Möte med tidigare AC-representant 2023-12-06; Föreläsning "Okänd bakgrund" anordnad av AC via Teams 2023-04-03; A-C. Gudmundsson m.fl. (2015); MIA Info 2/2011; MIA:s "Rapport från MIA:s tillsynsresor till Etiopien 17–26 mars 2011 MIA dnr 74:754:55/10.

I övrigt var adoptionsprocessen ungefär som tidigare

I övrigt var adoptionsprocessen ungefär densamma som tidigare. Fortfarande gällde exempelvis att ett adoptionskontrakt skulle upprättas mellan barnhemmet och adoptivföräldrarna, att MOWCYA skulle skriva ett yttrande till grund för domstolsbeslutet efter att ha granskat barnets bakgrundsdokument, familjens adoptionsansökan och adoptionskontraktet.⁶⁵ Precis som tidigare gällde att barnet i regel skulle ha bott tre månader på barnhemmet innan domstolen kunde fatta ett adoptionsbeslut.⁶⁶ Under den tiden sökte polisen efter ursprungsföräldrarna. Om man inte fick tag på anhöriga efter två månader kunde man börja utreda ett barn för adoption.⁶⁷ Efter att domstolen fattat adoptionsbeslutet utfärdades födelsecertifikat och pass. Efter ankomsten till Sverige skulle adoptivfamiljen ansöka om adoption i svensk domstol. Adoptionsproceduren i Etiopien tog sammantaget cirka 2–3 månader, men adoptivfamiljen vistades cirka två veckor i Etiopien. Etiopien ställde också fortsatta krav på återrapportering, nu upp till 15 års ålder.⁶⁸

UNICEF stöttade Etiopien i att öka de inhemska alternativen samt förbereda sig för anslutning till Haagkonventionen

FN:s barnrättskommitté har vid flera tillfällen rekommenderat Etiopien att ratificera 1993 års Haagkonvention och uppmuntra nationell snarare än internationell adoption.⁶⁹ Etiopien påbörjade 2010 ett målmedvetet arbete för att skapa bättre och fler möjligheter till inhemska alternativ för att ta hand om barnen. De vidtog

---

⁶⁵ AC:s auktorisationsansökningar; MIA info; MIA:s reserapport från Etiopien mars 2011; MIA:s landsammanställningen över Etiopien 2011.

⁶⁶ AC:s ansökan om auktorisation för förmedlingsverksamhet i Etiopien 2005, 2007 och 2009; MIA Info 2/2011, MIA:s ”Rapport från MIA:s tillsynsresa till Etiopien 17–26 mars 2011 MIA dnr 74:754:55/10.

⁶⁷ Mailsvar från AC till MIA 2009-11-06 MIA dnr 61:502:8/09; AC:s landrapport Etiopien 2014-05-12 MIA dnr 3.3.2:343:7/14.

⁶⁸ AC:s auktorisationsansökningar; MIA info; MIA:s reserapport från Etiopien mars 2011; MIA:s landsammanställningen över Etiopien 2011.

⁶⁹ The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Ethiopia*. CRC/C/15/Add.67. 24 January 1997; The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Ethiopia*. CRC/C/15/Add.144. 21 February 2001; The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations: Ethiopia*. CRC/C/ETH/CO/3. 1 November 2006.

åtgärder för att öka antalet inhemska adoptioner, utveckla fosterfamiljssystem och ge direktstöd till fattiga familjer.⁷⁰

Den etiopiska regeringen började 2011 att samarbeta med UNICEF för att skapa alternativa inhemska lösningar, såsom fosterhem, för barn på institution.⁷¹ UNICEF var aktivt involverade i att ge direkt stöd och råd till MOWCYA i detta arbete. UNICEF samarbetade med MOWCYA både centralt och regionalt. Permanenta byrån i Haag och ISS hade lovat stöd och rådgivning, bland annat i slutförandet av nya Adoption Guidelines. Detta arbete finansierades av UNICEF.⁷²

År 2012 gjorde UNICEF genomgripande insatser och genomförde flera utbildningar för myndighets- och barnhemspersonal. ”Ethio Alternative Care Network” bildades inom MOWCYA. Det var tänkt att fungera som koordinator för alla alternativa vårdformer för barn som lever utanför sin biologiska familj. År 2014 fortsatte ansträngningarna för att stärka inhemska alternativ. Etiopien gav då utbyggt stöd till utsatta familjer. Från myndighetshåll poängterades ständigt att det skulle göras mer och fler ansträngningar att hitta permanenta familjer till barnen inom Etiopien. UNICEF hade en aktivt rådgivande roll och involveras i att lotsa Etiopien i riktning mot anslutning till Haagkonventionen.⁷³

Processen att göra Etiopien redo att underteckna 1993 års Haagkonvention avstannade dock under 2013. Även utfärdandet av nya riktlinjer för adoption stoppades av ministern.⁷⁴

6.5.13 Lagändring 2018 innebar ett stopp för de internationella adoptionerna

I maj 2017 avbröt den etiopiska premiärministerns kansli internationella adoptioner efter rapporter om korruption, handel med barn och olaglig praxis, till exempel att adoptionsbyråer hade fått etiopiska barn att lämnas för adoption trots att de inte var föräldralösa. Enligt AC handlade Etiopiens beslut om att avsluta interna-

---

⁷⁰ AC:s landrapport Etiopien 2014-05-12 MIA dnr 3.3.2:343:7/14; MIA Info 2/2011, MIA:s ”Rapport från MIA:s tillsynsresa till Etiopien 17–26 mars 2011” MIA dnr 74:754:55/10.

⁷¹ MIA Info 2/2011.

⁷² AC:s landrapport Etiopien 2012-05-16 MIA dnr 64:367:1/12; AC:s landrapport Etiopien 2013-05-06 MIA dnr 3.3.2:335:1/13.

⁷³ Ppt-presentation vid möte med AC 2023-09-05.

⁷⁴ Anteckningar från ICA-möte 2014-01-21 MIA dnr 3.1.2:697:15/14; MIA:s tillsynsrapport avseende AC 2013.

tionella adoptioner också om att minst två barn hade misshandlats till döds i USA av sina adoptivföräldrar.⁷⁵ I mars 2018 antog parlamentet en ny lag som förbjuder internationella adoptioner.⁷⁶

6.6 Generellt om oegentligheter i Etiopiens adoptionsverksamhet

I detta avsnitt går vi igenom vad som har framkommit generellt om oegentligheter i de internationella adoptionerna från Etiopien. I senare avsnitt analyserar vi hur Sveriges internationella adoptionsverksamhet har berörts av oegentligheter.

6.6.1 Tidigare studier indikerar omfattande och systematiska oegentligheter i Etiopiens adoptionsverksamhet

FN:s barnrättskommitté har vid flera tillfällen uttryckt oro över att barnets rättigheter kan kränkas i samband med internationell adoptionsverksamhet i Etiopien.⁷⁷ Den nederländska utredningen drar slutsatsen att det förekommit strukturella oegentligheter i adoptionerna från Etiopien.⁷⁸ Organisationen Against Child Trafficking (ACT) genomförde 2009 en undersökning där de upptäckte oegentligheter i 19 av 25 slumpmässigt utvalda adoptionsakter.⁷⁹ Flera forskare har också beskrivit oegentligheterna i Etiopiens adoptionsverksamhet som systematiska och allvarliga.⁸⁰ Därtill har interna-

---

⁷⁵ Offentliga uttalanden från Etiopien, enligt AC:s synpunkter på textutkast Etiopien 2024-05-23.

⁷⁶ Se t.ex. E. Loibl (2019), s. 233; S. A. Steenrod (2021), s. 81–108; A. Branigan i *The Root* 2018-01-11 "Ethiopia Moves to Ban All International Adoptions after High-Profile Abuse Cases".

⁷⁷ The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Ethiopia*. CRC/C/15/Add.67. 24 January 1997; The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Ethiopia*. CRC/C/15/Add.144. 21 February 2001; The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations: Ethiopia*. CRC/C/ETH/CO/3. 1 November 2006; The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations on the combined fourth and fifth periodic reports of Ethiopia*. CRC/C/ETH/CO/4-5. 10 July 2015.

⁷⁸ Commissie onderzoek interlandelijke adoptie (2021), *Report Committee on the Investigation of Inter-country Adoption* (unofficial translation).

⁷⁹ Wereldkinderen and Against Child Trafficking (2009), *Fruits of Ethiopia. Inter-country Adoption: The Rights of the Child, or the "Harvesting" of Children? A Study on Inter-country Adoption in Ethiopia*.

⁸⁰ Se t.ex. N. Cantwell (2017), *The sale of children and illegal adoption*; D. Hailu (2017), *Children for Families: An Ethnography of Illegal Inter-country Adoption from Ethiopia*,

tionell media rapporterat om utbredda oegentligheter i adoptionerna från Etiopien. I vissa fall har det också bekräftats genom utfrågning och diskussion i det etiopiska parlamentet.⁸¹ Dokumentärfilmer har visat på oegentligheter och i vissa fall bidragit till att länder avbrutit sina adoptioner från Etiopien.⁸²

Rapporterna om oegentligheter började komma i slutet av 2000-talet, när Etiopien fick svårt att hantera den snabba ökningen av internationella adoptioner och de många utländska adoptionsorganisationerna som började verka i landet.⁸³ International Reference Centre for the Rights of Children Deprived of their Family (ISS/IRC) rapporterade 2011 att det i Etiopien förekom olaglig verksamhet i samband med internationell adoption samt att det som uppdagats borde ses som toppen av ett isberg.⁸⁴ Dessutom varnade FN:s barnfond UNICEF 2012 för ”barnexport” från Etiopien och uttryckte oro över att Etiopien höll på att utvecklas till en marknad för adoption.⁸⁵

Det som framför allt lagt grunden för dessa oegentligheter är kombinationen av extrem fattigdom, stor efterfrågan på barn samt att det fanns en möjlighet att tjäna pengar på adoptionsverksamheten. Loibl (2019) framhåller att dessa strukturella svagheter gjorde adoptioner från Etiopien extremt riskabla. Man kunde inte vara säker på att de etiopiska barnen på ett lagligt sätt hade blivit tillgängliga för internationell adoption och att barnen verkligen var föräldralösa.⁸⁶

Adoption Quarterly. Vol 20, nr. 3; E. Loibl (2019); B. Mezmur (2010), ”The sins of the ‘saviours’”: *Child trafficking in the context of intercountry adoption from Africa*. Paper presented at the Special Commission of the Hague Conference on Private International Law, The Hague, Netherlands, 17–25 June 2010, Information Document no. 2; S. A. Steenrod (2021), s. 81–108.

⁸¹ Se Belgisk utredning (2021), *Panel of experts on intercountry adoption. Final report*. De hänvisar till rapporten om utfrågningen och diskussionen:

<https://docs.vlaamsparlament.be/pfile?id=1482428>. Hämtad 2023-09-15.

⁸² En australiensisk tv-dokumentär från 2009, ”Fly Away Children” och ”Fly Away Home”, fick den australiensiska regeringen att stoppa adoptioner från Etiopien i november 2009. Den danska dokumentärfilmen ”Mercy Mercy – Adoptionens pris” skapade stor debatt i Danmark när den kom 2012. I april 2013 stoppade den danska adoptionsmyndigheten tillfälligt DanAdopts adoptioner från Etiopien. DanAdopt är en av de två danska adoptionsorganisationerna som förmedlade adoptioner från Etiopien, och den organisation som förmedlar adoptioner i filmen.

⁸³ Se t.ex. D. M. Smolin (2010), *Child Laundering and the Hague Convention on Intercountry Adoption: The Future and Past of Intercountry Adoption*, *University of Louisville Law Review*. Vol 48, nr. 3, s. 483; N. Cantwell (2017).

⁸⁴ ISS/IRC ”Africa and intercountry adoption from an African point of view” International Reference Centre for the Rights of Children Deprived of their Family (ISS/IRC) *Monthly Review* N° 3-4/2011 March-April 2011, inkom till MIA 2012-09-03 med dnr 61:390:15/12.

⁸⁵ Se t.ex. Sveriges radio, SVT och Aftonbladet 2012-07-29 ”FN:s barnfond varnar för etiopisk barnexport”.

⁸⁶ E. Loibl (2019).

Det är vanligt att en snabb ökning av antalet internationella adoptioner leder till att ursprungsländer inte klarar att hantera efterfrågan och att problem med oegentligheter uppstår, vilket så småningom leder till restriktioner och att adoptionsverksamheten avslutas.⁸⁷ Forskare har visat hur Etiopien gick igenom en sådan "cycle of abuse". I den första fasen utgjorde ett relativt litet antal internationella adoptioner en viktig humanitär satsning. I Etiopien ansågs internationell adoption vara en allra sista utväg för de barn som inte kunde tas om hand av sin släkts nätverk – oftast barn som blivit föräldralösa på grund av aids-pandemin ("aids orphans"). Sedan ökade de internationella adoptionerna snabbt under en kort period. När efterfrågan på barn blev större än utbudet började oegentligheter uppstå. I den andra fasen ("gold rush") som i Etiopien påbörjades 2006, började adoptionsbyråer och barnhem att leta efter barn tillgängliga för adoption hos fattiga familjer på landsbygden, ibland genom att ge falska löften för att få dem att överge barnet. Den tredje fasen nådde Etiopien 2011. Efter rapporter om oegentligheter erkände Etiopien sin oförmåga att kontrollera den snabba expansionen och beslutade att kraftigt minska adoptionerna till utlandet.⁸⁸

6.6.2 Rapporter om oegentligheter fick flera länder att avsluta adoptionerna

Flera länder valde att stoppa adoptionerna från Etiopien på grund av uppgifter om eller risken för oegentligheter. Det gäller bland annat Australien 2012, Schweiz 2014 samt Frankrike och Danmark 2016. Danmark hade dessutom tillfälligt stoppat adoptionsorganisationen Danadopts adoptioner 2013.⁸⁹ Australiens skäl till att avsluta adoptionsverksamheten var framför allt riskerna kopplade till Etiopiens krav på ekonomiska bidrag. För de övriga länderna hand-

---

⁸⁷ Report of the Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography, A/HRC/34/55, thirty-fourth session 27 february–24 March 2017, p. 60; D. M. Smolin (2010), Child Laundering and the Hague Convention on Intercountry Adoption: The Future and Past of Intercountry Adoption, *University of Louisville Law Review*. Vol 48, nr 3, s. 483; N. Cantwell (2017); E. J. Graff i Pacific Sun 2017-05-03 "They steal babies, don't they?".

⁸⁸ E. J. Graff i Pacific Sun 2017-05-03 "They steal babies, don't they?"; E. Loibl (2019), s. 230-234; P. Selman (2012).

⁸⁹ N. Cantwell (2017); Se t.ex. Sveriges radio 2016-04-02 "Danmark stoppar adoptioner från Etiopien"; Dagens Nyheter 2013-04-06 "Danmark stoppar adoptioner"; Dagens Nyheter. 2021-02-22. "Larm om barnhandel, falska papper och "babyfabriker" i svenska adoptionsländer".

lade det företrädesvis om avsaknaden av informerat samtycke och förekomsten av förfalskade dokument.⁹⁰

6.6.3 Risk att barn felaktigt har förklarats övergivna

När antalet etiopiska barn som placeras i internationell adoption snabbt ökade under slutet av 2000-talet började forskare peka på att det i sådana lägen är viktigt att notera hur och varifrån dessa barn kommer in i adoptionsprocessen. Barnen kan komma in i systemet antingen genom direkt avstående från ursprungsfamiljen eller genom övergivandeförfaranden. Efter att Etiopien höjde kraven på rapporterna om ursprungsfamiljernas situation för att ett barn skulle bli tillgängligt för adoption på 2000-talet, resulterade det i en ökning av antalet övergivna barn.⁹¹

Etiopisk domstol blev orolig över den oförklarliga ökningen av antalet övergivna barn som lämnades för adoption och misstänkte att det inte alltid stämde att de verkligen var övergivna. I maj 2009 införde domstolen ett tillfälligt moratorium för fall som involverade övergivna barn från barnhem i Addis Abeba.⁹² Domaren beordrade en federal polisutredning av 154 fall. Polisrapporten var dock mycket kortfattad och angav att alla 154 barn var övergivna. Det indikerar att det inte gjordes någon ordentlig utredning.⁹³ ISS har kommenterat att det är olyckligt att ytterligare information om utredningarnas art, oberoende och lämplighet inte finns tillgänglig.⁹⁴

Under detta moratorium 2009 arresterades en tjänsteman från en amerikansk adoptionsbyrå efter att ha avslöjats med en lastbil med spädbarn och småbarn. Han var på väg från Addis Abeba till en annan region för att där uppge barnen som övergivna. Syftet var att kringgå det tillfälliga stoppet av adoption av övergivna barn i Addis Abeba.⁹⁵

ISS/IRC uttryckte 2010 oro över det höga antalet övergivna barn och deras verkliga bakgrund. De ifrågasatte om antalet barn aktuella för adoption verkligen speglade ett växande antal barn som

---

⁹⁰ N. Cantwell (2017).

⁹¹ K.S. Rotabi (2010), s. 4.

⁹² B. Mezmur (2010); K.S. Rotabi (2010), s. 4.

⁹³ Wereldkinderen and Against Child Trafficking (2009).

⁹⁴ ISS (2010).

⁹⁵ K. S. Rotabi (2010).

behöver denna barnskyddsåtgärd eller om det är ett resultat av ökad efterfrågan från mottagarländerna.⁹⁶

6.6.4 Otillräcklig och felaktig information till ursprungsföräldrar – avsaknad av informerat samtycke

En av de oegentligheter som varit mest förekommande i adoptionerna från Etiopien handlar om att ursprungsföräldrar har fått fel eller vilseledande information om vad en internationell adoption innebär. Forskning visar att adoptionsbyråer och barnhem i Etiopien aktivt letade efter barn för adoption hos fattiga familjer på landsbygden, ibland genom att ge falska löften för att få dem att överge barnet. Lögner och övertalningstekniker har ibland använts för att få familjer att lämna ifrån sig sina barn.⁹⁷

Kulturella missförstånd kan ha spelat in och utnyttjats. Efter som adoption inte har varit ett traditionellt sätt att ta hand om föräldralösa barn i Etiopien har det funnits en okunskap om vad det västerländska begreppet innebär. Familjer har trott att syftet med adoptionen var att barnet skulle få en utbildning i ett annat land och sedan komma tillbaka till familjen.⁹⁸ I Etiopien har det nämligen funnits en lång tradition av att skicka en familjemedlem för att utbilda sig, vilket bidrog till att familjerna blev lurade och inte förstod vad de samtyckte till.⁹⁹

Olika aktörer började uppmärksamma detta fenomen omkring 2010. ISS/IRC var oroad över att ursprungsföräldrar fick för lite information om konsekvenserna av att deras barn adopteras internationellt. De påtalade också att antalet brottmål kopplade till internationella adoptioner hade ökat och att fallen bland annat handlade om bristande samtycke från ursprungsföräldrar.¹⁰⁰ Amerikanska ambassaden upptäckte att föräldrar på lokal nivå hade blivit felinformerade om vad adoption innebär, något de redan hade noterat 2003 då de beskrev att skrupelfria individer gick in i byar för att

---

⁹⁶ ISS (2010).

⁹⁷ E. Loibl (2019); D. Hailu (2017), s. 208–211; S. A. Steenrod (2021), s. 81–108.

⁹⁸ Wereldkinderen and Against Child Trafficking (2009); A-C. Gudmundsson m.fl. (2015), s. 123; K. Joyce i The Atlantic 2011-12-21 "How Ethiopia's Adoption Industry Dupes Families and Bullies Activists"; E. J. Graff i Pacific Sun 2017-05-03 "They steal babies, don't they?".

⁹⁹ Möte AC 2023-09-05.

¹⁰⁰ ISS (2010).

”samla barn” genom att övertala föräldrar att överlämna dem.¹⁰¹ Dessutom började amerikanska adoptivföräldrar publicera berättelser om sina adoptivbarn som hade ursprungsfamiljer i Etiopien som trodde att barnen skulle till USA för att få en utbildning och sedan återvända.¹⁰²

6.6.5 Felaktiga uppgifter och förfalskade dokument

En annan oegentlighet i adoptionerna från Etiopien handlar om felaktiga uppgifter och påhittade historier i adoptionshandlingarna. Den belgiska utredningen konstaterar att det i Etiopien förekommit ofullständiga adoptionsakter och felaktiga bakgrundsbeskrivningar.¹⁰³ Även den nederländska utredningen konstaterar bristfällig dokumentation och att det systematiskt har förekommit förfalskade dokument och döljande av ursprung.¹⁰⁴ Forskare beskriver även att det är vanligt att det som uppges i adoptionshandlingarna inte stämmer överens med verkligheten.¹⁰⁵

I vissa fall beror avsaknaden av uppgifter och felaktiga uppgifter på slarv eller på att informationen helt enkelt inte funnits. I andra fall är det ett resultat av medvetna försök att dölja barnens ursprung, bedrägerier och att dokument har förfalskats.

En återkommande företeelse i Etiopien är att ursprungsföräldrar felaktigt har uppgetts vara döda.¹⁰⁶ Etiopiens regering har beskrivit att vissa barns dokumentation har manipulerats så att det framstår som att barnen är föräldralösa trots att deras föräldrar levde. På så sätt kunde adoptionsorganisationerna undvika långdragna domstolsförfaranden.¹⁰⁷ När organisationen ACT undersökte Wereldkinderens adoptionsakter 2009 hittade de brev från föräldrar som enligt doku-

¹⁰¹ MIA:s ”Rapport från MIA:s tillsynsresa till Etiopien 17–26 mars 2011 MIA dnr 74:754:55/10; Dagens Nyheter 2021-02-21 ”Svenska tjänstemän har larmat om misstänkta Oegentligheter”; E.J. Graff i Pacific Sun 2017-05-03 ”They steal babies, don’t they?”.

¹⁰² K. Joyce i The Atlantic 2011-12-21 ”How Ethiopia’s Adoption Industry Dupes Families and Bullies Activists”.

¹⁰³ Belgisk utredning (2021) som hänvisar till rapporten om utfrågningen och diskussionen: <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1482428>. Hämtad 2023-09-15.

¹⁰⁴ Commissie onderzoek interlandelijke adoptie (2021).

¹⁰⁵ Se t.ex. S. A. Steenrod (2021), s. 81–108; D. Hailu (2017), s. 209–2015.

¹⁰⁶ Wereldkinderen and Against Child Trafficking (2009); B. Mezmur (2010); S. A. Steenrod (2021), s. 81–108.

¹⁰⁷ K. Joyce i The Atlantic 2011-12-21 ”How Ethiopia’s Adoption Industry Dupes Families and Bullies Activists”.

menten var döda.¹⁰⁸ En undersökning bland adoptivföräldrar visar att flera av dem hade upptäckt falsk information om att ursprungsföräldrarna var döda.¹⁰⁹ Det finns också ett fall med en fjortonåring som lyckades häva sin adoption på grund av att adoptionen baserades på ett falskt påstående om att hennes föräldrar hade dött.¹¹⁰ ISS påtalade 2010 att antalet brottmål kopplade till internationella adoptioner hade ökat och att fallen bland annat avsåg förfalskning av dokument och felaktiga framställningar om att modern var död eller att föräldrarnas hälsa var dålig.¹¹¹

Det har också förekommit andra typer av falska uppgifter om både ursprungsfamiljen och barnet. När det gäller barnet har det exempelvis handlat om falsk medicinsk information och förfalskade födelsedatum.¹¹²

Ett uppmärksammat fall från 2007 handlar om två etiopiska barn som stals, såldes och adopterades av en familj i Österrike med hjälp av falsk dokumentation. I detta fall var det barnhemsarbetare och personal från den statliga förvaltningen som hjälpte till att upprätta falska dokument och spelade en roll i den slutliga adoptionen av barnen. Det finns också uppgifter om att adoptionsbyråer i Etiopien har fått ursprungsfamiljer att repetera svar på potentiella frågor innan de framträder i domstol.¹¹³

6.6.6 Handel med barn med avlönade "child finders"

Forskare har beskrivit Etiopien som ett av de länder som haft tydliga incidenter med barntvätt och handel med barn under 1990- och 2000-talet.¹¹⁴ I ACT:s undersökning från 2009 framkom att det i Etiopien fanns ett system för att samla in barn från byar. Barnhem

---

¹⁰⁸ Möte med Against child trafficking (ACT) 2023-10-04; Wereldkinderen and Against Child Trafficking (2009).

¹⁰⁹ "Results of PEAR's Ethiopia Study" 2010-10-14, inkom till MIA via e-post UNICEF Etiopien 2011-03-18 dnr 74:754:53/10.

¹¹⁰ VOA Africa 2013-02-11 "Ethiopian Adoptee Wins Legal Case to Revoke Adoption" https://www.voanews.com/a/ethiopian_adoptee_wins_legal_case_to_revoke_adoption/1601306.html. Hämtad 2024-03-28.

¹¹¹ ISS (2010).

¹¹² "Results of PEAR's Ethiopia Study" 2010-10-14, inkom till MIA via e-post UNICEF Etiopien 2011-03-18 MIA dnr 74:754:53/10; Wereldkinderen and Against Child Trafficking (2009).

¹¹³ B. Mezmur (2010).

¹¹⁴ D. M. Smolin (2010), *Abduction, Sale, and Traffic In Children in the Context of Intercountry Adoption*. In Special Commission of the Hague Conference on Private International Law, The Hague, Netherlands.

skickade bussar till byarna och "child finders" fick månadslöner. Dessa "child finders" var också aktiva på vårdcentraler och andra platser där familjer söker hjälp. Det fanns indikationer på att mellan-händer ibland hade tagit emot pengar i utbyte mot barn och att ursprungsfamiljen tog emot ett mindre belopp.¹¹⁵

Personen på ACT som gjorde undersökningen 2009 berättar i vår intervju att han tillsammans med en socialarbetare på Wereldkinderen hyrde bil och letade efter föräldrarna som fanns nämnda i akterna han gått igenom. Vid dessa möten var det tydligt att de i Etiopien inte har konceptet adoption. Domstolen i Etiopien beslutar om en svag adoption, medan det i många mottagarländer sedan fattas beslut om en stark adoption utan att föräldrarna samtyckt till det. Föräldrarna blev kontaktade och övertalade att de gjorde något bra genom att överlämna barnen till adoptionsorganisationerna. Han beskriver att child finders fick pengar för att få föräldrar att lämna bort sina barn mot pengar. De övertygades att lämna bort barnen, men barnen stals inte.¹¹⁶ Forskning och även en undersökning bland adoptivföräldrar bekräftar att det funnits exempel på att barn lämnats över mot betalning.¹¹⁷ Bland annat beskrivs att lokala tjänstemän har samarbetat med barnhem för att "hitta" barn som var tillgängliga för adoption i utbyte mot pengar, och att lokala barnhem har mutat familjer för att avstå sina barn. Vissa barnhem visade sig vara genomgångshem där barn stannade några timmar innan de fördes vidare till betalande kunder.¹¹⁸ Även AC har beskrivit att det förekom att medarbetare vid till exempel amerikanska adoptionsorganisationer erbjöd pengar direkt till familjerna på landsbygden.¹¹⁹

En etiopisk forskare beskrev 2010 att det i Etiopien blev allt vanligare med anklagelser om otillbörlig ekonomisk vinning från adoptionsbyråer och att det rapporterats om fall där adoptionsförmedlare betalas på basis av provision.¹²⁰ Det kom också artiklar som handlade om korruption, handel med barn och bedrägeri i adoptionsverksamheten i Etiopien.¹²¹ ISS/IRC var 2010 mycket

---

¹¹⁵ Wereldkinderen and Against Child Trafficking (2009).

¹¹⁶ Intervju med ACT 2024-04-15.

¹¹⁷ "Results of PEAR's Ethiopia Study" 2010-10-14, inkom till MIA via e-post UNICEF Etiopien 2011-03-18 MIA dnr 74:754:53/10; S. A. Steenrod (2021), s. 81–108.

¹¹⁸ E. J. Graff i Pacific Sun 2017-05-03 "They steal babies, don't they?"

¹¹⁹ Möte AC 2023-09-05.

¹²⁰ B. Mezmur (2010).

¹²¹ Se t.ex. K. Joyce i The Atlantic 2011-12-21 "How Ethiopia's Adoption Industry Dupes Families and Bullies Activists".

oroande över att vissa barnhem anställer så kallade child finders för att hitta utsatta familjer som är villiga att lämna sina barn för adoption i andra länder.¹²² En företrädare för UNICEF beskrev dock vid ett möte med den danska tillsynsmyndigheten 2010 att de inte uppfattade att handel med barn för internationell adoption var ett systematiskt fenomen i Etiopien.¹²³

6.6.7 Donationer och bidrag ökar risken för oegentligheter och att subsidiaritetsprincipen inte följs

Etiopien är ett av de länder som enbart tillät utländska adoptionsbyråer att placera barn om de stöttade lokala hjälpprojekt eller donerade pengar till regeringen för att hjälpa till att finansiera det lokala barnskyddssystemet.¹²⁴ Etiopien blev beroende av privatägda barnhem som alltmer finansierades av utländska adoptionsbyråer. När ett välfärdssystem i första hand finansieras av bidrag från utländska adoptionsorganisationer finns en risk att det skapar en ekonomisk drivkraft att göra fler barn tillgängliga för internationell adoption, vilket i sin tur ökar incitamenten att hitta fler adopterbara barn och därmed uppstår en risk för oegentligheter.¹²⁵

Internationella adoptionsbyråer drev allt fler icke licensierade "orphanages and transition homes" som barn kunde adopteras direkt ifrån. Forskare har pekat på att en sådan nära koppling mellan vårdinrättningar och adoptionsbyråer ökar risken för oegentligheter, särskilt om adoptionerna är den huvudsakliga intäktskällan.¹²⁶ ISS har dessutom pekat på att det var ett problem att "agency and adoption fees" inte var reglerat eftersom det bidrog till en konkurrens mellan adoptionsorganisationerna.¹²⁷ Forskare har också framhållit att även om det inte finns någon uppenbar eller direkt koppling mellan de lokala biståndsprojekten och internationella adoptioner i Etiopien, så kunde donationer ändå bidra till att bevara det internationella adoptionssystemet och motverka subsidiaritetsprincipen om att i första hand söka inhemska lösningar.

---

¹²² ISS (2010).

¹²³ "Adoptionsnaevnets tilsynsrejse til etiopien – Rejseberetning vedrørende tilsynsrejse til Etiopien i perioden 13–22 oktober 2009" inkom MIA 2010-04-28 MIA dnr 72:294:1/10.

¹²⁴ E. Loibl (2019).

¹²⁵ E. Loibl (2019); Wereldkinderen and Against Child Trafficking (2009).

¹²⁶ N. Cantwell (2017).

¹²⁷ ISS (2010).

Forskare och andra aktörer har pekat på att Etiopien är ett av de länder som har haft utmaningar i genomförandet av subsidiaritetsprincipen.¹²⁸ Det finns uppgifter om att de flesta föräldrar som lämnade sitt barn för internationell adoption inte fick rådgivning om andra alternativa vårdmöjligheter för sina barn. Dessutom fick föräldrar inte betänketid att ändra sig när det gällde beslutet att lämna sitt barn för adoption.¹²⁹ Internationell adoption beskrivs fram till 2011 ha använts som ett första alternativ och inte som en sista utväg, med bristfälliga ansträngningar för att hitta lämplig omsorg för barnen i Etiopien.¹³⁰ Under 2006 genomfördes 130 inhemska adoptioner jämfört med 2 760 internationella adoptioner.¹³¹ Ett så stort antal barn tillgängliga för internationell adoption indikerar att Etiopien inte klarade av att utveckla nationella adoptioner eller ”alternative care” i tillräckligt hög grad. I Etiopien var dock så kallad ”kinship care” en vanlig barnskyddsåtgärd för att ta hand om barn som saknar föräldrar, men enligt AC finns den alternativa metoden inte med i statistiken.

6.7 Oegentligheter i den svenska adoptionsverksamheten och hur svenska aktörer har agerat och förhållit sig

6.7.1 Inledning

I förra avsnittet konstaterade vi att det funnits oegentligheter i internationella adoptioner från Etiopien. I detta avsnitt går vi igenom de oegentligheter som vi kunnat se har koppling till just Sverige, vad olika aktörer känt till om oegentligheter och hur de agerat utifrån den informationen.

Vi kan konstatera att vissa oegentligheter berör Sverige direkt. Exempelvis har en etiopisk man som förmedlat adoptioner till Sverige, både privat och via AC, dömts till fängelse för olagliga handlingar i samband med adoptionsverksamhet.

I tidigare avsnitt beskrev vi att två typer av oegentligheter var särskilt vanliga i Etiopiens adoptionsverksamhet; att föräldrar inte

---

¹²⁸ B. Mezmur (2010).

¹²⁹ ISS (2010), som hänvisar till Teshome (2009).

¹³⁰ Wereldkinderen and Against Child Trafficking (2009).

hade fått korrekt information om vad en adoption innebar samt att uppgifter i adoptionshandlingarna inte stämmer. Det är också dessa två problem som vi fått flest uppgifter om har förekommit även i adoptionerna till Sverige. Det är dock osäkert under vilken tidsperiod dessa oegentligheter har förekommit. De uppgifter och vittnesmål som rör just Sverige handlar om tidiga adoptioner, främst under 1970-talet, samtidigt som de svenska aktörerna i huvudsak fick information om att dessa problem fanns generellt först runt 2010, och då handlade det sällan specifikt om svenska fall.

Många som adopterats från Etiopien till Sverige har begränsade möjligheter att söka sitt ursprung. I många akter saknas viktig information, och vissa adopterade får inte del av all information på grund av att en enskild förmedlare har handlingar i ett eget arkiv och inte lämnar ut dem. Adopterade etiopiers och eritreaners förening (AEF), och även andra flera adopterade från Etiopien som vi intervjuat, har påtalat att det finns oegentligheter i adoptionerna från Etiopien. AEF har gjort en kartläggning bland sina medlemmar. Drygt hälften av de som besvarat AEF:s enkät, 16 av 30 personer, uppger att de vet eller misstänker oegentligheter kopplat till sin adoption.¹³²

I vår aktgranskning av framför allt privata och enskilda adoptionsakter framkommer att det förekommit barnbyten, felaktiga födelsedatum eller andra uppgifter i adoptionsdokumenten samt påtryckningar för att få barnen tillgängliga för adoption. Trots att vi totalt sett endast granskat 40 adoptionsakter från Etiopien mellan 1971 och 1990, har vi sett exempel på detta.

Den svenska tillsynsmyndigheten har endast gjort två resor till Etiopien under de cirka 50 år som adoptionerna pågått. Den första resan var 2005, trots att uppgifter om oegentligheter framkommit redan under 1970-talet. Utifrån vad vi kan se i arkivmaterialet var det först på 2000-talet som myndigheten började ställa kritiska frågor till AC i samband med auktorisationsansökan.

---

¹³² AEF 2022-05-31 "Skrivelse till Adoptionskommissionen: Kartläggning och fördjupning av oegentligheter i samband med adoptioner från Etiopien och Eritrea".

6.7.2 I början av 1970-talet kom många barn till Sverige som fosterbarn

Vår granskning av adoptionsakter från Etiopien 1970–1990 visar att en del barn har anlänt till Sverige innan ett beslut om adoption fattats i Etiopien. Det vanligaste verkar dock vara att barnen har anlänt till Sverige 2–3 veckor efter adoptionsbeslutet. Men i ungefär en tredjedel av fallen, de flesta från 1970-talet, har barnen anlänt några månader eller några år innan beslut om adoption fattats i Etiopien.

Detta förklaras av att det på 1970-talet kom många barn från Etiopien till Sverige som fosterbarn, utan att en domstol först fattat beslut om adoption. Ett av skälen till att ett stort antal etiopiska barn fördes till Sverige utan något beslut om adoption var att den etiopiska domstolen vid den tiden hade omkring 2,5 års väntetid.¹³³

Svenska ambassaden i Addis Abeba intygade att det svenska paret godkännts av svensk socialnämnd att ta emot ett etiopiskt barn som fosterbarn med avsikt att senare adopteras. Utifrån vår genomgång på Riksarkivet uppskattar vi att det under perioden 1970–1976 finns åtminstone 350 sådana intyg.¹³⁴ Det är mer än hälften av adoptionerna från Etiopien under den perioden, och det förekom både i privata adoptioner och adoptioner via organisation, det vill säga AC. Ett ”foster care agreement” om att barnet ska adopteras skrevs mellan barnets vårdnadshavare i Etiopien och de svenska föräldrarna (ofta en svensk person i Etiopien med fullmakt).

AC beskriver att det var så det gick till i alla deras adoptioner under den här perioden. År 1973 förmedlade de till exempel 28 barn för adoption från Etiopien till Sverige på detta sätt. De bedömde att ett sådant förfarande var bättre utifrån ett barnrättsperspektiv, jämfört med att låta barnen vara kvar länge på institutioner med hög dödlighet.¹³⁵ Syftet var inte att kringgå den etiopiska lagstiftningen, utan att möjliggöra för barnet att bli adopterat av svenska föräldrar. Det förfarandet skedde öppet och så småningom fattades adoptionsbeslut både i svensk domstol och domstol i Etiopien.¹³⁶

¹³³ PM 1973-04-07 inkom till Socialstyrelsens NIA 1973-10-12 dnr 14:116/72 och 79:455/73.

¹³⁴ Beskickningsarkiv Addis Abeba volym F1i:6–7 (mål R34).

¹³⁵ Möte med AC och BFA 2024-03-11.

¹³⁶ AC:s synpunkter på textutkast Etiopien 2024-05-23; Möte med tidigare AC-representant 2023-12-06.

Vår arkivgenomgång visar samtidigt att AC:s landansvarig vid flera tillfällen uttryckt att hon inte tyckte om detta tillvägagångssätt.¹³⁷

Dessa adoptioner beslutades senare av etiopisk domstol när barnet befunnit sig i Sverige. Det har hänt att svensk domstol beviljat adoptionen innan den etiopiska domstolen fattat sitt beslut. Ett annat tillvägagångssätt som förekom vid den här tiden och som inte var juridiskt korrekt i Etiopien, var att det etiopiska barnet togs till Sverige som turist.¹³⁸ Vi har i vår aktgranskning sett exempel på detta i en privat adoption från 1971. Då anlände barnet på turistvisum till Sverige och sedan tog det nästan tre år innan ett adoptionskontrakt upprättades och beslut om adoption fattades i Etiopien. Därefter dröjde det ytterligare nästan ett år innan beslut om adoption fattades i Sverige.

6.7.3 En etiopisk man som förmedlade adoptioner till Sverige greps 1977 och dömdes till fängelse

I mars 1977 greps en etiopisk man i Etiopien och häktades för bland annat olaga valutahantering i samband med förmedling av barn för adoption.¹³⁹ Polisen fann en större summa pengar hos honom som härrörde från barnförmedling. AC:s ombud i Etiopien, som själv samarbetat med mannen, berättar i ett brev till AC:s medarbetare i Sverige att polisen hade hittat två pistoler och en stor summa pengar hos honom (6–10 000 USD, enligt det svenska ombudet). Det svenska ombudet tror att mannen hade fått dessa pengar från svenska adoptivföräldrar som hade adopterat eller skulle adoptera barn via honom.¹⁴⁰

DN rapporterade om detta i april 1977 och uppgav att tre svenskar var involverade i denna adoptionsskandal, misstänkta för att ha förmedlat privata adoptioner. DN rapporterade också om att det fanns ett tjugotal familjer från en svensk ort som haft kontakt med mannen i Etiopien angående adoption. Familjer i ett fattigt område i

¹³⁷ Brev 1974-12-12 i AC:s arkivbox "Adoptionscentrum Korr kontaktperson Etiopien E4B 1973–1977". Se även exempel i AC:s "Minnesanteckningar från resa till Addis Abeba april -75" i AC:s arkivbox "Adoptionscentrum Etiopien Länderpärm E4a, 1973–83".

¹³⁸ PM 1973-04-07 inkom till Socialstyrelsens NIA 1973-10-12 dnr 14:116/72 och 79:455/73.

¹³⁹ Telegram från svenska ambassaden till svenska UD 1977-04-15, R34 yab (dnr framgår ej); Brev från Rättsavdelningen på UD till svenska ambassaden i Addis Abeba 1977-04-06 "Re adoptioner", dnr 45 R34 yab.

¹⁴⁰ Brev 1977-03-30, i AC:s arkivbox "Adoptionscentrum Korr kontaktperson Etiopien E4B 1973–1977".

Addis Abeba hade övertalats att lämna ifrån sig sina barn med löfte om att barnen skulle återvända när de blev äldre.¹⁴¹

Efter att mannen häktats följer en skriftväxling mellan svenska ambassaden i Addis Abeba och svenska UD. Där framgår att efter att mannen häktades, stoppades ett antal adoptioner som enligt mannen själv var i det närmaste slutförda. En grupp på ungefär 20 familjer som skulle adoptera barn via honom sände ett ”nödrops” till svenska UD. Familjerna var mycket upprörda och bad UD om hjälp med att spåra upp barnen och slutföra adoptionerna. UD bad ambassaden att undersöka det exakta rättsläget för adoptionerna som finns med i listan på familjer, det vill säga hur nära de var att fullbordas.¹⁴² Svenska ambassaden tog hjälp av en advokat som tidigare hade varit inkopplad i adoptioner via AC. Efter att advokaten fått se listan med uppgifter om adoptivföräldrar och barn och försökt ta reda på vilket stadium adoptionsärenden befann sig i, skrev ambassaden till UD att det fanns ”tvivel på att barnen enligt den överlämnade förteckningen överhuvudtaget existerar.”¹⁴³

Av skriftväxlingen mellan svenska ambassaden och UD framgår också att det 20-tal familjer som skulle adoptera via den aktuella mannen och som fanns med på listan har översänt ett belopp om cirka 1 000 USD per familj.¹⁴⁴ De betalningar som överfördes från familjerna till den etiopiska mannen hade överlämnats med bud i form av American expresscheckar utställda på honom personligen. Även därefter har olika familjer översänt pengar i checkform.¹⁴⁵ Mannens kusin hade, enligt svenska ambassaden, uppgett att man i samband med häktandet hade hittat motsvarande 60 000 kronor i utländsk valuta.¹⁴⁶

I arkivgenomgången ser vi också brev från adoptivföräldrar som redan hade adopterat barn via mannen och som efter att han häktats frågar svenska ambassaden i Addis Abeba om de kan göra något för

¹⁴¹ DN 1977-04-15, ”Clas Barkman: ’Adoptionsstopp från Thailand’”; Möte AC 2023-09-05; Upprop från Adopterade etiopiers och eritreaners förening, AEF, 2018-03-13 ”Det finns ingen svensk lag som skyddar internationellt adopterades rätt att känna till sitt ursprung”.

¹⁴² Brev från Rättsavdelningen på UD till svenska ambassaden i Addis Abeba 1977-04-06 ”Re adoptioner” dnr 45 R34 yab.

¹⁴³ Telegram från svenska ambassaden till UD (juridiska enheten) 1977-04-22 R34 yab dnr 1:A 111; Telegram från svenska ambassaden till svenska UD 1977-04-18 R34 yab dnr 1:A 103.

¹⁴⁴ Brev från Rättsavdelningen på UD till svenska ambassaden i Addis Abeba 1977-04-06 ”Re adoptioner” dnr 45 R34 yab.

¹⁴⁵ Telegram från UD till svenska ambassaden 1977-04-22 R34 yab (dnr framgår ej).

¹⁴⁶ Svarsbrev från svenska ambassaden i Addis Abeba till adoptivföräldrar, 1977-05-15 R34 (dnr framgår ej).

att hjälpa honom. De framhåller att han gjort ett viktigt arbete för att hjälpa barnen, att han räddat livet på många barn och att ett barn via honom "inte på långt när kostat hälften så mycket som genom AC". De menar också att han fyller en viktig funktion som kontakt mellan det adopterade barnet och den biologiska familjen. Dessa adoptivföräldrar menar att de cirka 60 familjer som de vet fått barn via mannen, har en liknande bild av honom. Adoptivföräldrarna frågar bland annat ambassaden om de ska framföra detta till etiopiska myndigheter, ifall mannen till exempel behöver advokathjälp.¹⁴⁷

Mannen dömdes senare till fängelse i Etiopien.¹⁴⁸ Långt senare har det enligt företrädare för AEF börjat cirkulera en lista i Sverige med namn, personnummer, adresser och telefonnummer till familjer som adopterat barn från Etiopien med hjälp av mannen. AEF uppger att han har fått adoptivföräldrar att skicka pengar till honom under flera år i tron att pengarna lämnades vidare till ursprungsfamiljerna, men som han behöll själv.¹⁴⁹ Företrädare för AEF uppger att ett 100-tal barn kommit till Sverige från det område som mannen var verksam i. Han finns omnämnd i flera av de privata och enskilda akter som vi har granskat.

AC samarbetade med den etiopiska mannen under åtta månader, några år innan han greps

AC samarbetade med denna man under cirka 8 månader under 1974, det vill säga tre år innan han greps för olaglig adoptionsverksamhet.¹⁵⁰ Han förekommer ofta i skriftväxlingen mellan AC:s medarbetare i Sverige och deras ombud i Etiopien. Han var socialarbetare och med i samma församling som AC:s svenska ombud och arbetade som chaufför på svenska skolan där ett av ombuden också arbetade.¹⁵¹

AC inledde samarbetet med honom i januari 1974 och avslutade samarbetet i september samma år. När samarbetet inleddes i januari 1974 skriver AC:s medarbetare i ett brev om tre alternativa vägar framåt för adoptionsverksamheten i Etiopien, där ett av alternativen var denna man. Hon skriver att AC:s ombud i Etiopien känner

---

¹⁴⁷ Brev från adoptivföräldrar till svenska ambassaden i Addis Abeba 1977-05-02 R34 yab (dnr framgår ej).

¹⁴⁸ Möte AC 2023-09-05; Möte AEF 2023-08-31.

¹⁴⁹ Möte AEF 2023-08-31.

¹⁵⁰ Möte AC 2023-09-05; A-C. Gudmundsson m.fl. (2015).

¹⁵¹ Möte AC 2023-09-05.

honom, att han ska få avsluta ett pågående fall och ”på så sätt visa lite vad han går för”. AC:s medarbetare skriver vidare:

Det är även vad gäller honom en tidsfråga och kostnadsfråga. Har bett att [ett av AC:s ombud] skall rådgöra med [ett annat av AC:s ombud] innan hon ger honom ett förslag på vad han kan få per genomfört fall. Jag vet inte vad [AC:s ombud] har tänkt sig ersätta [en annan möjlig samarbetsperson i Etiopien] med om han nappar, men det bör väl bli samma summa för alla fall.¹⁵²

Personer som arbetade på AC vid den tiden har i våra intervjuer beskrivit att mannen inte har varit avlönad av AC.¹⁵³ Av citat ovan framgår att de åtminstone planerade att betala honom och andra förmedlare med en ersättning per adoption. AC uppger dock att de inte har hittat att någon betalning gjordes.¹⁵⁴

I ett annat brev från AC:s medarbetare i april 1974 framgår att de inledde ett samarbete med den etiopiska mannen:

[AC:s ena ombud i Etiopien] och [den etiopiska mannen] tror jag i framtiden kommer att fungera fint /.../ Då [den etiopiska mannen] tycks klara procedurerna och [AC:s ombud] är en god och redig brevskrivare, är vi så nära ett idealiskt arrangemang som vi kan komma.¹⁵⁵

I samma brev skriver AC:s medarbetare att det nog är viktigt att låta AC:s ombud jobba rätt självständigt, och att de märkt en irritation från henne när andra har lagt sig i hennes arbete.

I maj 1974 reste AC:s medarbetare i Sverige till Etiopien för möten med AC:s ombud, den etiopiska mannen och andra samarbetspersoner.¹⁵⁶ I dokumentationen från resan skriver AC:s medarbetare om mötet med mannen och där framgår bland annat att han förväntar sig betalt för att barnet ska få bo hos honom:

Han hade även gjort en ordentlig kalkyl över kostnader för att ”förvara barnet” under de tiden det tar för alla handlingar att bli klara. Ett rum nära hans bostad, är nu fullt av barn, en del är redan placerade andra skall vi placera. [Mannens] hustru och syster sköter barnen tillsammans

---

¹⁵² Brev 1974-01-31 i AC:s arkivbox ”Adoptionscentrum Korr kontaktperson Etiopien E4B 1973–1977”.

¹⁵³ Möte med tidigare AC-representant 2023-12-06; Möte med tidigare AC-representant 2024-05-06.

¹⁵⁴ AC:s synpunkter på Adoptionskommissionens textutkast 2025-03-20.

¹⁵⁵ Brev 1974-04-26 i AC:s arkivbox ”Adoptionscentrum Korr kontaktperson Etiopien E4B 1973–1977”.

¹⁵⁶ AC:s ”Proposed program 5–11 may 1974” 1974-04-17. I AC:s arkivbox ”Adoptionscentrum Korr kontaktperson Etiopien E4B 1973–1977”.

med ett par av mammorna som ej har någon bostad. Rummet ligger i ett litet hus som även innehåller en bar. Kanske lite väl mycket folk i närheten av så små barn, men [han] har planer på att hyra ett hus tvärs över "gatan". Han tvekar, då hyran är hög, et \$ 80 i månaden (ca 170 kr!). Jag gör vad jag kan för att övertyga honom om att det är rimligt ur de svenska föräldrarnas synpunkt att 15–20 familjer delar på den månads-kostnaden. Tror att jag till slut lyckas, men lätt var det inte.¹⁵⁷

I dessa anteckningar från AC:s resa till Etiopien i maj 1974 framkommer också att AC:s medarbetare åt lunch hemma hos den etiopiska mannen. Han hade ett par barn i sin egen sängkammare som han tyckte behövde lite extra vård och tillsyn. Övriga barn fanns i ett särskilt hus, som AC:s medarbetare beskriver så här: "Rummet var verkligen litet, man fick tränga sig fram mellan rader av sängar, de vuxnas bäddar i samma rum var våningssängar med knappt rum för näsan. Men rent och fint, nappflaskorna var kokta och de får fin mat." I ett senare brev framgår att barn på hans hem blivit sjuka, och det antyds bland annat att barnen bor för trångt. AC:s medarbetare skriver i ett brev att hon blir upprörd och att man bör anmäla det till polisen: "Han får inte driva detta enbart efter sitt eget huvud."¹⁵⁸

I september 1974 väljer AC att avbryta samarbetet med mannen när det uppdagas att han försökt gå runt de svenska köerna och lämna barn direkt till familjer i Sverige. Efter att mannen varit på besök i norra Sverige lovar han familjer att de snabbt kan få ett barn av honom, om de bara lämnar papper på det till AC. Detta trots att han hade lovat AC:s medarbetare att inte göra så. Hon känner sig lurad av honom, och vill att AC:s två ombud i Etiopien avbryter samarbetet med honom. De flyttar därefter ut ur hans hus, och letar efter ett nytt hus för barnen.¹⁵⁹ AC:s två ombud gör klart för honom att han inte ska jobba för dem mer.¹⁶⁰ AC:s medarbetare i Sverige skriver i ett brev att hon ska gå upp till ambassaden för att klargöra att de inte har med mannen i fråga att göra.¹⁶¹

¹⁵⁷ AC:s "Lista över sammanträffanden i Addis Abeba maj 1974" i AC:s arkivbox "Adoptionscentrum Etiopien Länderpärm E4a, 1973–83".

¹⁵⁸ Brev 1974-06-18 i AC:s arkivbox "Adoptionscentrum Korr kontaktperson Etiopien E4B 1973–1977".

¹⁵⁹ Brev 1974-09-09; Brev 1974-08-23; Brev 1974-09-02; Brev 1974-09-19; Brev 1974-09-06. Alla i AC:s arkivbox "Adoptionscentrum Korr kontaktperson Etiopien E4B 1973–1977".

¹⁶⁰ Brev 1974-09-17 i AC:s arkivbox "Adoptionscentrum Korr kontaktperson Etiopien E4B 1973–1977".

¹⁶¹ Brev 1974-12-18 i AC:s arkivbox "Adoptionscentrum Korr kontaktperson Etiopien E4B 1973–1977".

Det är oklart hur många adoptioner som denna etiopiska man har varit involverad i, och exakt på vilket sätt. Vi vet att han förmedlade barn till ett av AC:s ombud. Sedan tog AC:s andra ombud emot bakgrundsinformation för barnen och skötte den juridiska processen. Hon var adoptivfamiljens ombud i domstolen och förmedlade totalt 60 barn till AC 1974, och nästan lika många 1975. I intervju med oss uppger hon att hon inte vet hur många av dessa barn som förmedlats av den etiopiska mannen som senare dömdes. Hon uppskattar att cirka 30 av dessa barn kom till henne via AC:s andra ombud, som fick barn direkt från den etiopiske mannen. Dock vet hon inte hur många av dessa 30 barn som ursprungligen kom från honom.¹⁶²

AC framför att de har svårt att se att det har förmedlats oegentliga adoptioner via den här mannen, eftersom de inte betalade honom för att ”skaffa fram barn”.¹⁶³ Som framgått i detta avsnitt finns dock vissa oklarheter kring hur han fick betalt av AC. Dessutom finns uppgifter om att han tagit emot pengar direkt från adoptivföräldrar före och efter adoptionen, samt att han övertalat föräldrar att lämna ifrån sig sina barn.

AC avbröt samarbetet när de upptäckte problem, men verkar inte ha informerat NIA eller adoptivfamiljer när han greps 1977

Etiopiska myndigheter vidtog åtgärder och dömde mannen till fängelse när brott upptäcktes. Medarbetare vid AC:s kansli kände till att mannen greps för olaga valutahantering i samband med adoptionsverksamhet 1977.¹⁶⁴ Det framgår av korrespondensen mellan AC:s medarbetare och ombud i Etiopien. AC avslutade också all kontakt med mannen efter att brott upptäcktes.

Även UD kände till att mannen som förmedlade barn för adoption till Sverige häktades. Av arkivmaterialet ser vi att AC:s medarbetare sökte kontakt med UD, som bad medarbetaren informera de familjer som var berörda.¹⁶⁵ Av arkivmaterialet kan vi inte se att AC

---

¹⁶² Möte med tidigare AC-representant 2023-12-06; Möte med tidigare AC-representant 2024-05-06.

¹⁶³ AC:s synpunkter på textutkast Etiopien 2024-05-23.

¹⁶⁴ Brev 1977-03-30 i AC:s arkivbox ”Adoptionscentrum Korr kontaktperson Etiopien E4B 1973–1977”.

¹⁶⁵ Brev 1977-04-2 i AC:s arkivbox ”Adoptionscentrum Korr kontaktperson Etiopien E4B 1973–1977”.

har undersökt hur många av deras adoptioner till Sverige som den etiopiska mannen varit involverad i. Vi kan inte heller se att AC har informerat NIA om att mannen häktades eller att NIA känner till det. AC:s dåvarande verksamhetschef uppger i intervju med oss att hon inte känner till att de har samarbetat med mannen, att hon endast hört talas om mannen en gång.¹⁶⁶ Nuvarande företrädare för AC uppger dock att de med all säkerhet informerade NIA om den uppkomna situationen, men att det kan ha skett informellt.¹⁶⁷

I arkivmaterialet kan vi inte heller se att AC har informerat om händelsen till de svenska familjer som redan hade adopterat barn från det aktuella området i Etiopien. AEF har uttryckt kritik mot att adopterade i Sverige som kom från området och som kan vara berörda av händelserna inte har fått någon information från svenska organisationer eller myndigheter. I stället har AEF fått kännedom om detta tack vare att några adopterade på egen hand fått kontakt med sina etiopiska släktingar i Etiopien.¹⁶⁸

Den etiopiska mannen har förmedlat privata och enskilda adoptioner till Sverige – både innan och efter att han fängslades

Den etiopiska mannen har förutom samarbetet med AC varit involverad i att förmedla adoptioner till Sverige på privat väg, åtminstone under perioden 1974–1977. AC:s medarbetare skriver i ett brev 1974 att mannen hjälper AC:s ombud i ”med alla hennes privata fall” som hon hade tillsammans med en annan svensk kvinna som förmedlat adoptioner både privat och via AC. Den etiopiska mannen hade hand om fullmakterna i utrikesministeriet och fick betalt per legalisering.¹⁶⁹ Vi har också sett exempel på att den etiopiska mannen som senare dömdes för olagliga handlingar i samband med adoptionsförmedling har varit svenska adoptivföräldrars ombud i rätten.

Även efter att AC avslutat sitt samarbete med mannen hösten 1974 fortsatte han att förmedla adoptioner privat till Sverige. AC:s medarbetare skriver till exempel i ett brev från december 1974 att

---

¹⁶⁶ Intervju med tidigare chef vid AC 2024-04-10.

¹⁶⁷ AC:s synpunkter på Adoptionskommissionens textutkast 2025-03-20.

¹⁶⁸ Upprop från Adopterade etiopiers och eritreaners förening, AEF, 2018-03-13 ”Det finns ingen svensk lag som skyddar internationellt adopterades rätt att känna till sitt ursprung”.

¹⁶⁹ Brev 1974-04-26 i AC:s arkivbox ”Adoptionscentrum Korr kontaktperson Etiopien E4B 1973–1977”; Brev 1974-04-24 i AC:s arkivbox ”Adoptionscentrum Korr kontaktperson Etiopien E4B 1973–1977”.

”det äger sin riktighet att [den etiopiska mannen] arbetar för fullt”.¹⁷⁰ Vi har i arkivmaterialet också sett ett domstolsbeslut från juli 1976 där han har varit den som översatt handlingar från amhariska till engelska.¹⁷¹

Arkivhandlingar från NIA visar att myndigheten redan 1975 hade information om den etiopiske mannens arbetsmetoder och att han förmedlade barn till Sverige privat. I NIA:s försök att föra statistik över enskilda adoptioner finns en anteckning som visar att NIA redan då ville stoppa förmedlingen av barn via honom. I en kommentar om Etiopien nämner de honom vid namn och skriver:

Svårt att få folk att klämma fram vem som är förmedlare. Jag tror inte man ska vänta att fråga om detta tills §47 tillståndet är aktuellt. Då har de ofta barnet hos sig. Det är då trots allt oralistiskt att under hot om uteblivet tillstånd få dem att yppa förmedlarens namn. Bättre att be om namn på förmedlaren under den preliminära utredningen.¹⁷²

Vår arkivgenomgång visar att denna man även långt senare, på 1990-talet, var involverad i enskilda adoptioner till Sverige. I januari 1990 skrev den svenska adoptionsorganisationen BFA ett brev till den etiopiska mannen med förfrågan om han ville bli deras kontaktperson. AC:s representant i Etiopien reagerade på detta och sade i ett telefonsamtal med AC:s kansli: ”Skall BFA arbeta i Etiopien skall de i alla fall inte arbeta med [den etiopiska mannen] och varför frågade de inte oss först?”¹⁷³ Medarbetaren på AC:s kansli ringde och varnade både BFA och NIA. BFA hade fått tips om honom från privata adoptanter, och de var tacksamma för varningen och skulle inte gå vidare med honom som kontakt.¹⁷⁴

NIA skriver i ett brev till MOLSA i oktober 1990 att den etiopiska mannen hade varit i Sverige och haft med sig två barn till svenska adoptivföräldrar.¹⁷⁵ AC:s representant berättar för AC:s kansli i november 1990 att mannen hade besökt henne och frågat om råd och vem han kan vända sig till på MOLSA. Hon kunde inte ge honom några sådana råd och av anteckningarna framgår att hon tar avstånd

¹⁷⁰ Brev 1974-12-12 i AC:s arkivbox ”Adoptionscentrum Korr kontaktperson Etiopien E4B 1973–1977”. Se även brev 1975-02-25 samt brev 1974-12-19, båda i AC:s arkivbox ”Adoptionscentrum Korr kontaktperson Etiopien E4B 1973–1977”.

¹⁷¹ Nr 3 i R34 F1i:7 (dnr saknas).

¹⁷² ”Försöksverksamhet med viss statistik privata/enskilda adoptioner” NIA dnr 49:1071/75.

¹⁷³ Samtal 1990-01-02 i AC:s box ”E4b Korr/samtal NN Etiopien 1990–1993”.

¹⁷⁴ Brev 1990-10-31 i AC:s box ”E4b Korr/samtal NN Etiopien 1990–1993”.

¹⁷⁵ Brev från NIA till MOLSA 1990-10-29 NIA dnr 46:442/90 i AC:s box ”E4b Korr/Samtal NN Etiopien 1990–1993”.

från mannen.¹⁷⁶ I början av 1991 meddelade AC:s representant att mannen tog emot ansökningar och letade fram folk som kunde ta fullmakterna, men att han inte själv hade genomfört adoptioner.¹⁷⁷ Att både AC:s representant i Etiopien och medarbetare på AC:s kansli tar avstånd från den etiopiska mannen framgår i flera anteckningar från deras samtal som finns sparade i AC:s arkiv.

I både april 1993 och mars 1994 yttrade sig NIA över förmedlingssättet vid enskild adoption från Etiopien där det i underlaget från kommunen tydligt framgår att den etiopiska mannen var involverad. Av en handskriven anteckning från ett telefonsamtal med den sökande i februari 1993 står att en svensk missionär, som var den sökandes kontaktperson i Etiopien, har låtit den etiopiska mannen gå till socialministeriet i Etiopien och fått dem att göra ett undantag från sin regel att inte ta emot ansökningar direkt från sökanden. Enligt anteckningen hade mannen gjort sådant i 106 fall förut, senast ett år tidigare. Vad vi kan se reagerade inte NIA på detta utan ansåg att förmedlingssättet var tillförlitligt och att MOLSA kunde anges som adoptionskontakt vid ett eventuellt medgivande. Socialnämnden ger två veckor senare ett sådant medgivande.¹⁷⁸ När den sökande ett år senare, i mars 1994, ansöker om ett nytt medgivande, står den etiopiska mannen angiven som en av kontaktpersonerna i hennes ansökan. Som underlag till ansökan finns ett brev från den etiopiska mannen till den sökande som visar att han fortfarande förmedlar adoptioner till Sverige och att arbetsmetoderna är tvivelaktiga. Han beskriver att han aktivt hjälper personen att söka efter en flicka på under två år, utifrån de önskemål som den sökande tidigare uttryckt. Men de statliga barnhemmen ("orphanage home") har främst barn över tre år, och ministeriet accepterar endast att adoptera bort barn som har hittats på statliga barnhem, sjukhus eller polisstationer. Han beskriver att han därför behöver söka mer aktivt: "I have to go round and assess to find your will". Han ställer i brevet vidare frågor om de sökandes önskemål:

¹⁷⁶ Anteckning från samtal 1990-11-30 i AC:s box "E4b Korrr/Samtal NN Etiopien 1990-1993".

¹⁷⁷ Anteckning från samtal 1991-01-31 i AC:s box "E4b Korrr/samtal NN Etiopien 1990-1993".

¹⁷⁸ "Yttrande över förmedlingssättet vid adoption 1993-04-01 NIA 46:46/93; Köpings kommuns anhållande om NIA:s utlåtande avseende privat adoptionskontakt 1993-01-29 NIA 46:46/93.

What do you think if I find a child whose ages are above two years?
Do you agree with this? Also I will try to find a small girl. If this does
not work, what will be your feelings?¹⁷⁹

NIA skriver också uttryckligen i sitt yttrande i mars 1994 att mannen är den sökandes ombud i Etiopien och att MOLSA kan anges som adoptionskontakt i ett eventuellt medgivande. En månad senare ger kommunen medgivande. Av arkivhandlingarna ser vi också att den sökande några månader senare ansöker i svensk tingsrätt om att få adoptera barnet.¹⁸⁰

NIA lämnade alltså ett positivt yttrande trots att det i underlaget tydligt framgår att den dömda mannen var en av de sökandes kontaktpersoner i Etiopien. Detta trots att NIA vid denna tidpunkt hade varnats av AC om honom 1990 och dessutom redan 1975 hade försökt att stoppa adoptioner som förmedlades via honom. I ett fax från till AC:s kansli i juli 1994 skriver AC:s representant att hon fått höra att det kommit ett barn till en ensamstående kvinna som hade ett alltför gammalt medgivande med den etiopiska mannen som ”avsändare av barnet”. Hon undrar hur det kan ha gått till och uppger att informationen kom från NIA.¹⁸¹ Det går inte av dokumentationen att utläsa om det är en annan adoption än den ovan nämnda.

6.7.4 Adoptivföräldrarna har ibland adopterat barn utan giltiga medgivanden

Från 1985 ska de som adopterar vid sidan av adoptionsorganisationerna ha ett godkännande av förmedlingsväg. Ett sådant finns oftast med i de privata och enskilda akter vi granskat från Etiopien. Där saknas godkännande av förmedlingsväg i 10 procent av akterna i de adoptioner som skett efter 1985. Det förekommer också att barn har adopterats privat trots att godkännandet av förmedlingsväg endast gällde adoption via svensk auktoriserad adoptionsorganisation. Vi har vi också sett exempel på att sökanden först angett

---

¹⁷⁹ Brev från den etiopiska mannen till den sökande 1993-11-29 i ”Anhållande om yttrande över privat adoptionskontakt i Etiopien” 94-03-07 NIA dnr 46:106/94; ”Yttrande över förmedlingssättet vid adoption 1993-04-01 NIA dnr 46:46/93.

¹⁸⁰ ”Anhållande om yttrande över privat adoptionskontakt i Etiopien” 1994-03-07 NIA dnr 46:106/94.

¹⁸¹ Fax från AC:s representant i Etiopien till AC:s kansli 1994-07-20 i AC:s box ”E4B 1994 Etiopien korrespondens medarbetare”.

en privat kontakt i sin ansökan, men sedan fått fylla i en ny ansökan där de i stället uppger MOLSA som kontakt.

6.7.5 Organiseringen av den svenska adoptionsverksamheten i Etiopien kan ha medfört ökad risk för oegentligheter

Att AC haft många olika roller i adoptionsverksamheten i Etiopien kan ha inneburit vissa risker

AC hade under 1970-talet flera olika samarbetspersoner i Etiopien som hjälpte till att förmedla barn för adoption. Många kände varandra och många tillhörde också samma församling, Evangeliska fosterlandsstiftelsen (EFS). 1971–1973 hade AC åtminstone tre ombud i Etiopien.¹⁸²

1974–1976 var de år som AC förmedlade flest barn för adoption från Etiopien. Då hade de framför allt två ombud i Etiopien som skrev brev, vaccinerade barnen, höll kontakt med mödrarna med mera. Det ena ombudet var fredskårist för Sida och arbetade som sjuksköterska på ett nutritionssjukhus i Addis Abeba (ENI-institutet). Hon förmedlade under dessa tre år ungefär 160 etiopiska barn till Sverige. Hon gjorde det på sin fritid och fick inte betalt av AC. Hon kom i kontakt med barnen främst via sjukhuset. Oftast kontaktade den biologiska modern AC:s ombud på sjukhuset, men ibland kom de hem till henne och lämnade sina barn till henne. De barn som föddes på sjukhuset placerades på barnhem, i Sida-familjer eller lämnades för adoption. Barnen kom också från barnhem, exempelvis det barnhem som låg i närheten av sjukhuset och som AC:s ombud arbetade på.¹⁸³ Enligt AEF har många av deras medlemmar bott där innan de placerades hos en svensk familj i Etiopien i väntan på att adoptionen skulle bli klar.¹⁸⁴ AC:s ombud hade ofta direktkontakt med mödrarna eftersom hon fick många barn lämnade direkt till sig, och samtidigt var hon den som ibland företrädde adoptivföräldrarna i rätten.

AC:s andra ombud under den här perioden var också missionär. I AC:s arkiv finns omfattande brevväxling mellan henne och AC:s

¹⁸² Se bl.a. artikel om adoption i Svenskladet april 1971 Addis Abeba, i AC:s arkivbox "Adoptionscentrum Etiopien Länderpärm E4a, 1973–83".

¹⁸³ Möte med tidigare AC-representant 2023-12-06.

¹⁸⁴ "Tips från AEF på personer som varit inblandade vid adoptioner från Etiopien och Eritrea" inkom via e-post 2023-10-13.

kansli om alla barn som skulle förmedlas till Sverige via AC. Hon förmedlade dock även adoptioner privat och samarbetade med den etiopiska mannen som dömdes till fängelse 1977. Deras samarbete gällde adoptioner både via AC och privata adoptioner.¹⁸⁵

Under perioden 1974–1976 hade AC även en egen advokat i Addis Abeba. (Det var två olika varav den första även arbetade för Sida.) Advokaten upprättade ett adoptionskontrakt mellan ursprungsföräldrar/barnets företrädare och adoptivföräldrarna samt står som adoptivföräldrarnas företrädare ("agent") i domstolsbeslutet. Att advokaten har denna roll bekräftas av vår aktgranskning, men vi har även sett exempel på att AC:s ombud i Etiopien har varit adoptivföräldrarnas ombud i rätten. AC hade dessutom under en period på 1970-talet en anställd socialarbetare som hjälpte dem med att försöka utreda barnens bakgrund.¹⁸⁶ Detta innebär att de anlidade både den som företrädde adoptivfamiljerna och den som företrädde barnet. Aktgranskningen visar också att det är samma domare i Addis Abeba som verkar ha deltagit i de flesta beslut om adoptioner till Sverige på 1970-talet, både privata och förmedlade via AC.

Från 1982 hade AC en svensk medarbetare och representant i Etiopien som skötte kontakten med myndigheter och barnhem i Etiopien och som hjälpte de familjer som skulle adoptera. Hon företrädde adoptivföräldrarna i rätten. Denna representant var knuten till AC genom ett uppdragsavtal med månadsersättning. Hon beskriver själv att det var ett halvtidsarbete, samtidigt som hon arbetade halvtid på Svenska Skolan i Addis Abeba. Från och med 2004, efter att AC registrerats som en NGO, arbetade hon heltid för AC.¹⁸⁷ Vissa av barnen som var i mycket dålig kondition fick efter att adoptionen var beslutad bo hemma hos henne där hon även anställde en barnsköterska för att ge barnen bästa omvårdnad. Hon drev från mitten av 1990-talet även ett gästhus som hyrdes ut till blivande adoptivföräldrar. AC uppger att detta "guesthouse" inte drevs för ekonomisk vinnings skull utan för att adoptivföräldrarna skulle erbjudas ett tryggt och billigt boende, när det var politiskt osäkert i Etiopien.¹⁸⁸ Hennes man var en högt uppsatt etiopisk

¹⁸⁵ Se t.ex. brev 1974-04-26 i AC:s arkivbox "Adoptionscentrum Korrr kontaktperson Etiopien E4B 1973–1977".

¹⁸⁶ AC:s "Minnesanteckningar från resa till Addis Abeba april -75" i AC:s arkivbox "Adoptionscentrum Etiopien Länderpärm E4a, 1973–83"; Möte med tidigare AC-representant 2023-12-06.

¹⁸⁷ Skriftliga svar från AC:s representant på Adoptionskommissionens frågor, inkom via e-post 2023-11-08.

¹⁸⁸ AC:s synpunkter på Adoptionskommissionens textutkast 2025-03-20.

advokat.¹⁸⁹ I korrespondensen i AC:s arkiv omnämns både verksamheten i hemmet, gästhuset och representantens man.¹⁹⁰

I vår aktgranskning av privata och enskilda adoptioner från Etiopien ser vi flera exempel på att barn som adopterats till Sverige har hittats och vistats i närheten av där många svenskar arbetade, bland annat de sjukhus som Sverige bistod. I Etiopien förefaller det ha varit vanligare att ett sjukhus varit delaktigt i att lämna barnet för adoption, jämfört med övriga länder vi undersökt. Barnen har bland annat vistats på Ethio-Swedish Pediatric Clinic (ESPC) eller Black Lion Hospital. ESPC grundades 1957 och var Etiopiens första sjukhus för barn. 1962 bildades Ethiopian Nutrition Institute (ENI, som under de första åren hette Children's Nutrition Unit). ENI utvecklade bland annat en näringsrik gröt som kallades "FAFFA". Sida stödde ESPC 1957–1974 och ENI 1962–1992. År 1975 flyttades hela sjukhuset till och inkluderades i Black Lion sjukhus, som låg precis bredvid svenska ambassaden i Addis Abeba.¹⁹¹ Svenska adoptivföräldrar drev projekt vid Black Lion.¹⁹² I akterna ser vi flera exempel på att de som adopterat barn från Etiopien arbetade på till exempel Sida, UD eller svenska ambassaden, eller tillhörde Svenska Missionsförbundet eller Evangeliska Fosterlandsstiftelsen.

AC:s representanter i Etiopien har haft direktkontakt med mödrar och tagit hand om barnen innan de reste till Sverige, och AC har anlitat egna advokater som företrätt adoptivföräldrarna i rätten samt under en period även en socialarbetare som utredde barnens bakgrund. I arkivmaterialet och aktgranskningen ser vi flera exempel på att AC även varit involverad i att föra samman barn med föräldrar, och i flera fall utifrån ett tydligt sökandeperspektiv. De har ibland försökt ge föräldrar som vill ha små barn eller barn av ett visst kön, det de önskar. I ett fall beskriver de att de har "lovat något alldeles extra" till en de känner som ska adoptera.¹⁹³ I en adoptionsakt finns ett brev från AC:s landansvarig till adoptivför-

---

¹⁸⁹ Bl.a. intervju med tidigare chef för MIA 2024-06-24; "Tips från AEF på personer som varit inblandade vid adoptioner från Etiopien och Eritrea" inkom via e-post 2023-10-13; Intervju med AC 2023-09-05.

¹⁹⁰ Se t.ex. e-post från AC:s kansli till AC:s representant 2002-11-06.

¹⁹¹ Y. Hofvander (2010), *50 Years of Ethio-Swedish Collaboration in Child Health and Nutrition: The Ethio-Swedish Pediatric Clinic (ESPC) and The Ethiopian Nutrition Institute (ENI): A Chronicle with Recollections and Personal Experiences*.

¹⁹² MIA:s tillsynsrapport AC 2007; AC:s landrapporter 2007 och 2008; Möte AC 2023-09-05.

¹⁹³ AC:s reserapport från Etiopien mars-april 1976; Brev 1982-11-29; AC:s "Lista över sammanträffanden i Addis Abeba maj 1974". Alla i AC:s arkivbox "Adoptionscentrum Etiopien Länderpärm E4a, 1973–83".

äldrarna där hon skriver att det varit ett ovanligt jobbigt fall för både AC:s representant och den advokat som var adoptivföräldrarnas ombud i rätten. Den landansvariga skriver bland annat att "det är enbart genom deras envishet och diplomati som det hela lyckats", att det var besvärligt att få nunnorna att samarbeta och att "de vägrade ju en lång tid att alls släppa barnet!" Grundprincipen är att ursprungslandet ansvarar för att utreda barnets situation och behov av internationell adoption, samt att barnets behov ska styra och inte efterfrågan hos sökanden. Att det fanns risker med AC:s organisering av verksamheten i Etiopien tydliggjordes av de så småningom framtagna riktlinjerna från EuroAdopt, som AC också var drivande i att arbeta fram. Enligt riktlinjerna måste särskilda försiktighetsåtgärder vidtas för att undvika varje påverkan på antalet barn som placeras för internationell adoption eller specifikt för den särskilda mottagande organisationen. Dubbla roller, det vill säga att adoptionsorganisationernas representanter bistår ursprungslandet med att ta fram nödvändiga dokument för ett individuellt barn innan barnet har blivit "fördelat" till organisationen, ska i princip undvikas.¹⁹⁴

Även i de privata och enskilda adoptionerna har svenskar varit involverade i att förmedla barn med föräldrar

I 1970-talets privata adoptionsakter från Etiopien framgår sällan vem som förmedlat barnet och matchat det medsvenska adoptivförälder. Det är dock tydligt att det är privata kontakter, till exempel svenskar som var bosatta i Etiopien, som haft en central roll i att förmedla barn för adoption och föra samman barn med svenska föräldrar. På 1980-talet var det ofta biståndsarbetare och anställda på Sida som har hjälpt till, men även missionärer, barnmorskor på Rädda Barnen eller kuratorer på födelsesjukhuset har varit delaktiga i att förmedla privata och enskilda adoptioner till Sverige. Det personliga ombudet har förmedlat ansökningshandlingarna vidare till MOLSA, varit fullmaktsinnehavare åt de sökande, signerat adoptionskontraktet och varit adoptivföräldrarnas representant i rätten. Ibland framgår också att de försökt hitta ett lämpligt barn, och

---

¹⁹⁴ EurAdopt. *EurAdopt Guidelines on financial factors in co-operation with counterparts and co-workers in countries of origin*, s. 17 f.

ibland har barnet också bott hemma hos personen i väntan på att adoptionen skulle bli klar.

År 1982 beslutade Etiopien att alla adoptioner skulle gå genom MOLSA, även de enskilda adoptionerna. Från 1982 och framåt framgår i de flesta privata och enskilda akterna från Etiopien att MOLSA har förmedlat adoptionen. Även i akter där MOLSA står som formell kontakt, framkommer ändå att det är andra aktörer som i praktiken hjälpt till med adoptionerna. I flera fall framgår att adoptivföräldrarna fått hjälp av svenskar på plats i Etiopien att genomföra adoptionen. I flera fall under 1980-talet ser vi att de sökande först har angett den privata kontakten i sin ansökan, men sedan ändrat till MOLSA efter att NIA i sitt yttrande om förmedlingsväg påpekat att de sökande måste ange MOLSA som formell kontakt.

I en enskild adoption från 1990 framgår att adoptivföräldrarna fått hjälp av flera svenskar på plats i Etiopien att genomföra adoptionen. De har en vän som arbetar på Sida i Addis Abeba som sitt ombud och en svensk sjuksköterska på Rädda Barnen som fullmaktsinnehavare. Adoptivföräldern skriver i ett brev till socialnämnden att denna person "åker nu flera gånger i veckan runt och besöker sjukhus för att hitta ett lämpligt barn". Som formell kontakt har dock MOLSA angetts, efter att NIA i sitt yttrande om förmedlingsväg påpekat att de sökande måste ange MOLSA som formell kontakt.

AC:s representant i Etiopien beskrev i ett telefonsamtal med AC:s kansli i början av 1990-talet att "de privata ombuden jagar barn hej vilt och anmäler dem sedan till ministeriet". Hon sade också att hon var mycket oroad av alla privatadoptanter och att Sverige där "leder stort".¹⁹⁵

I akterna från 1970-talet framgår sällan om adoptionen var förmedlad privat eller via AC

När vi sökt efter privata och enskilda adoptionsakter från Etiopien för att genomföra aktgranskning, har vi upptäckt att det ofta är oklart om det har varit en privat adoption eller en adoption via AC. Ibland framstår det som en privat adoption, men sedan nämns ändå AC i förbifarten i till exempel ett protokoll från ett hembesök, eller så framgår det att AC:s ombud i Etiopien gett adoptivföräldrarna för-

¹⁹⁵ Anteckning från samtal 1991-02-27 i AC:s box "E4b Korrt/Samtal NN Etiopien 1990-1993".

slag på ett barn eller hjälpt dem att få adoptionen klar i Etiopien. Vi har också sett det omvända, att AC inte nämns alls i akten men att den ändå finns i deras arkiv. På 1970-talet har vi i aktgranskningen sett exempel på att AC:s representant i Etiopien har varit delaktig i förmedlingen av flera privata adoptioner.

Enskilda svenska förmedlare har bevarat handlingar i egna arkiv

Flera av de svenskar som varit delaktiga i adoptionsförmedlingen i Etiopien har skrivit böcker om sina erfarenheter.¹⁹⁶ Flera har även sparat handlingar med uppgifter om barnen i egna arkiv i sina hem. Det gäller både personer som förmedlat adoptioner privat och via AC. Många adopterade personer från Etiopien är frustrerade över att de inte får tillgång till alla sina adoptionshandlingar eftersom dessa personer inte vill lämna ut handlingarna. Personerna börjar i många fall bli gamla, och vissa har gått bort.

När det gäller de förmedlare som inte längre lever, har AEF i flera fall vänt sig till förmedlarens barn för att få ut handlingarna. I ett fall har det dragit ut på tiden och sedan har de slängts i samband med tömning av dödsbo. I ett annat fall har barnen till den avlidna gjort sig av med handlingarna. Enligt AEF fanns där en mängd handlingar gällande adopterade personers bakgrund som personen endast delgett ett fåtal.¹⁹⁷

Under 2011 gjorde MIA ett försök att samla in privata adoptionsförmedlares arkiv med adoptionshandlingar, som MIA hade fått uppgift om fanns på privata vindar, källare osv. MIA skickade ett brev till enskilda personer som medverkat i internationella adoptioner. Myndigheten skrev att det för de adopterades skull är viktigt att dokumentation om adoptioner bevaras och att Riksarkivet kan ta emot arkiv från enskilda aktörer som förmedlat adoptioner. Riksarkivet skickade därefter ett brev till åtta personer som förmedlat barn till Sverige från olika ursprungsländer, däribland Etiopien, med ett erbjudande om att ta emot handlingar.¹⁹⁸ Det är dock endast en

¹⁹⁶ Exempel på böcker som publicerats: U. Stern (2014), *Flyttfågeln. En självbiografi*; K. Torhall (1972), *Brev från Etiopien*; E. Wolde Selassie (2014), *Herdepojken och bönhusflickan*.

¹⁹⁷ Möte med AEF 2023-08-31; "Tips från AEF på personer som varit inblandade vid adoptioner från Etiopien och Eritrea" inkom via e-post 2023-10-13; E-post inkommen till Adoptionskommissionen 2024-06-19.

¹⁹⁸ Brev från MIA till privata aktörer "Angående dokumentation av adoptionsverksamhet" 2011-05-25 MIA dnr 47:95/11.

person som har lämnat in handlingar, och det är inte en av dem som fick brevet. Det är fortfarande det enda privata arkiv som finns på Riksarkivet. Riksarkivet har upprättat en förteckning över personer som kan ha enskilda arkiv med adoptionsdokument. Där nämns ytterligare fyra namn, varav åtminstone en har haft adoptionshandlingar från Etiopien.¹⁹⁹

En av AC:s medarbetare i Etiopien 1982–2012 hade ett eget arkiv som hon överlämnade till AC när hon slutade. AC uppger att de under 2016 hämtade hem hennes arkiv med 560 ärenden från Etiopien och arkiverade det i de adopterades akter. De gick igenom allting och kompletterade de befintliga akterna med det som inte redan fanns arkiverade på Riksarkivet. Det mesta var enligt AC dubbletter, inte någon ny information utan sådant som redan lämnats till adoptivföräldrarna vid adoptionstillfället.²⁰⁰

En annan person som var involverad i förmedling av uppåt 160 barn till AC har i en anteckningsbok samlat information om de etiopiska barn hon kom i kontakt med i samband med adoptionen, då hon representerade adoptivföräldrarna i domstolen. Hon beskriver att boken innehåller fotografier på barnen och datum när de reste.²⁰¹ Hon uppger att AC för många år sedan skulle ta en kopia av boken, men de har i dag inte någon sådan kopia. Vi har uppmanat personen att göra en kopia på sin bok och lämna in den till Riksarkivet eller AC.²⁰² I våra intervjuer med adopterade från Etiopien har flera nämnt denna bok och velat se vilken information som finns där om deras egen adoption.²⁰³ Vi har fått se boken. Den innehåller uppgifter om 138 av de 159 barn vars adoptionsprocedur denna kontaktperson var involverad i före resan till Sverige. (Det förefaller vara de tidiga adoptionerna, fram till 1973/1974, som inte har dokumenterats i boken.) För varje barn finns förnamn på barnet, datum för resan till Sverige, passfoto samt foto som adoptivföräldrarna skickat till förmedlaren efter adoptionen. Oftast finns namn på adoptivföräldrarna, deras adress och ibland telefonnummer. Detta är uppgifter som redan borde finnas med i den adopterades akt, och som

¹⁹⁹ "Lista privata adoptionsförmedlare som kan ha adoptionshandlingar", enligt Riksarkivet okänt ursprung, inkom till Adoptionskommissionen via e-post från Riksarkivet 2023-09-29.

²⁰⁰ Möte AEF 2023-08-31; Möte med AC 2023-09-05; Brev från AEF till AC 2018-10-26

²⁰¹ "Angående Adoptionscentrums hantering av adopterades handlingar".

²⁰² Möte med tidigare AC-representant 2023-12-06.

²⁰³ Möte med tidigare AC-representant 2024-05-06.

²⁰⁴ "Tips från AEF på personer som varit inblandade vid adoptioner från Etiopien och Eritrea" inkom via e-post 2023-10-13.

troligtvis inte tillför någon extra information. I vissa fall finns dock ytterligare uppgifter. I 14 fall finns förnamn på modern och i 11 av dem även moderns efternamn. I ett fall finns uppgifter om båda ursprungsföräldrarna. I två fall finns ett foto på modern. I något enstaka fall finns ursprungsföräldrars telefonnummer eller boendeort. I några fall finns namn eller kontaktuppgift till ytterligare personer, såsom en syster eller någon som känner modern, en socialarbetare eller en kontaktperson på skolan.²⁰⁴

6.7.6 Informerat samtycke saknas i adoptioner till Sverige – föräldrarna har fått otillräcklig eller fel information

En typ av oegentlighet som tydligt framträder i adoptionerna från Etiopien till Sverige är att ursprungsföräldrarna inte har fått korrekt information om vad adoptionen innebär. Det framkommer i våra intervjuer med både AC, AEF och personer som är adopterade från Etiopien. Det bekräftas också av personer som själva förmedlat adoptioner till Sverige. Detta innebär att adoptioner till Sverige i dessa fall har skett utan ett informerat samtycke. Det faktum att adoptionsbeslutet i Etiopien har inneburit svag adoption och det svenska adoptionsbeslutet har inneburit stark adoption, ökar risken för att föräldrarna i Etiopien inte har förstått konsekvenserna av sitt samtycke. Även de personer som har haft ansvar för att informera föräldrarna om innebörden av en internationell adoption kan haft bristande insikt om de kulturella och juridiska skillnaderna mellan ländernas olika adoptionsinstitut.²⁰⁵ Att detta har varit ett problem i Etiopien märkte även den norska adoptionsutredningen under sitt besök i Etiopien 2025:

Under granskingsutvalgets besök i Etiopia i månedsskiftet januar/februar 2025 gikk det frem at flere adopsjonsaktører – inkludert flere jurister – opplevde det vestlige adopsjonsinstituttet med «sterk adopsjon» som problematisk. Mange familier har ikke forstått at alle bånd til familien blir brutt ved en internasjonal adopsjon. Informasjon om at de adopterte kan ta kontakt etter at de har fylt 18 år har i flere tilfeller ledet til en forventning om at de kommer til å gjøre det, og at de vil returnere til Etiopia. To advokater med lang erfaring innen adopsjon viste til

²⁰⁴ Møte med tidligere AC-representant 2024-05-06.

²⁰⁵ D. M. Smolin (2021), The case for moratoria on intercountry adoption, *Southern California Interdisciplinary Law Journal*. Vol. 30:501, s. 509.

etiopiske lovregler som sier at familiebåndene ikke brytes, og mente det var problematisk at mottakerlandene ikke respekterte dette.²⁰⁶

På 1970-talet adopterades barn till Sverige utan att ursprungsföräldrarna förstod vad adoptionen innebar

Företrädare för AC har i intervju med oss beskrivit att många adopterade som har träffat sin familj upplever att familjen blivit lurad.²⁰⁷ En av AC:s ombud som förmedlade adoptioner från Etiopien på 1970-talet medger att det kan vara så att mödrarna inte förstod innebörden av adoptionen, att en del nog trodde att barnen skulle få en utbildning i Sverige. Hon har senare träffat ursprungsfamiljer som besökt Sverige och som inte hade förstått vad adoption innebar. Hon berättar också att en advokat lät mödrarna skriva under ett samtycke, men mödrarna var inte med i domstolen och de var inte heller läskunniga. AC:s ombud var med när advokaten förklarade vad adoptionen innebar. Hon själv talade språket men förstod inte allt, ibland hade hon tolk.²⁰⁸

AEF skriver i sitt upprop från 2018 att familjer i ett fattigt område i Addis Abeba övertalades att lämna ifrån sig sina barn med löfte om att barnen skulle återvända när de blev äldre.²⁰⁹ Vår intervju med en person i Etiopien som hjälpt många svenskar med ursprungssökning bekräftar bilden av att familjerna i detta område fick begränsad information om vad adoption innebar och fick höra att barnen senare skulle komma tillbaka och försörja familjen. Han menar att den svenska parten borde varit tydligare med vad adoption var och var barnen hamnade.

En person som är adopterad från Etiopien har i intervju med oss, och även i andra forum²¹⁰, berättat att hon under sina resor till Etiopien mött föräldrar som lämnat barn för adoption. Samtliga har vittnat om att de inte förstått vad adoption gått ut på. De saknar och söker efter sina barn och undrar hur barnen har fått det. Hon har senare, som utbildad socialantropolog, gjort intervjuer med ur-

²⁰⁶ Information från den norska utredningens besök i Etiopien, inkom till Adoptionskommissionen via e-post 2025-03-06.

²⁰⁷ Möte AC 2023-05-09.

²⁰⁸ Möte med tidigare AC-representant 2023-12-06.

²⁰⁹ Upprop från Adopterade etiopiers och eritreaners förening, AEF, 2018-03-13 "Det finns ingen svensk lag som skyddar internationellt adopterades rätt att känna till sitt ursprung".

²¹⁰ Sara Grönroos poddavsnitt på Teater Tribunal – *MittÅrsrapport 2021*.

<https://tribunalen.com/arkiv/mittarsrapport-2021/#sara>. Hämtad 2024-06-17.

springsföräldrar i Etiopien som visade att föräldrarna hade tvingats eller övertalats att överlämna sitt barn för adoption. I samtliga fall hade de fått information om att barnen skulle komma tillbaka när de var 18 år. Det var en viktig förutsättning för att de skulle gå med på adoption. De fick inte förklarat för sig vad en internationell adoption faktiskt innebar, att den var oåterkallelig.

En person som är adopterad från Etiopien beskriver i vår intervju att hennes ursprungsförälder berättat att hon inte förstod vad adoption innebar. Hon tänkte att hon gav barnet en bra chans till mat och utbildning, men förstod inte att barnet inte skulle komma tillbaka. Även DN rapporterade 2021 om en adopterad person från Etiopien som i efterhand fått höra att familjen hade fått löften om att barnen skulle få återvända till Etiopien. DN rapporterade också om en adopterad person från Etiopien som i vuxen ålder fick fram nya dokument där det står att föräldrarna inte hade gett sitt medgivande till adoptionen. Hon fick också veta att hennes mor hade letat efter henne.²¹¹

Omkring 2010 började svenska myndigheter få uppgifter om att ursprungsföräldrar i Etiopien inte förstod vad adoption innebar

Exemplen ovan handlar främst om adoptioner på 1970-talet. För att upptäcka att ett informerat samtycke inte lämnats behöver man som regel ha hittat sin ursprungsfamilj som kan berätta det, och de som adopterades på 2000-talet har i regel inte hunnit göra det. Vår arkivgenomgång visar dock att detta var ett utbrett problem generellt sett i Etiopien 2010. Då började svenska myndigheter få information om att ursprungsfamiljer i Etiopien adopterade bort sina barn utan att förstå vad en adoption innebär.

MIA tar upp detta problem i sin tillsynsrapport avseende AC 2010 och under MIA:s tillsynsresa i Etiopien 2011 lämnade de amerikanska och franska ambassaderna i Etiopien uppgifter om detta. Amerikanska ambassaden hade upptäckt allvarliga brister i adoptionsprocessen på lokal nivå, bland annat att föräldrar blivit felinformerade om vad adoption innebär. Även MOWCYA och BOWCYA beskrev för MIA under tillsynsresan problemen med att föräldrar inte alltid förstår innebörden av adoption, och att det

---

²¹¹ Dagens Nyheter 2021-02-20 "Carola från Sydkorea, Daniel från Chile, Hanna från Etiopien. De vill att Sverige ska ta sitt ansvar för adoptionerna".

särskilt fanns problem med detta på landsbygden.²¹² MIA tar upp detta i sin årsredovisning 2011. Men i årsredovisningen kommenterar MIA också att amerikanska ambassaden uppfattar att felaktigheterna troligen beror på missförstånd, skam eller en vilja att påskynda processen, eftersom amerikanska ambassaden inte hade sett fall av handel med barn eller kidnappning av barn.

MIA får under 2012 information från danska Ankestyrelsen med en hemställan från den danska tillsynsmyndigheten Adoptionsnaevnet, där de bland annat lyfte fram att ursprungsföräldrars dödsattester behöver verifieras mer noga samt att det inte var tillräckligt säkert att det fanns informerat samtycke.²¹³ MIA hade även tidigare under 2012 fått brev från danska Ankestyrelsen och Adoptionsnaevnet där de betonade vikten av att säkerställa att ursprungsföräldrarna förstår vad adoption innebär och att de ger ett informerat samtycke innan adoption genomförs.²¹⁴

MIA får dock inte uttryckliga rapporter om att detta problem finns i adoptionerna till Sverige. Av arkivmaterialet kan vi inte se att den svenska adoptionsmyndigheten eller AC har undersökt om detta problem även funnits i adoptionerna till Sverige. Men eftersom det är ett generellt problem i Etiopien på 2010-talet och problemet åtminstone på 1970-talet även gällde adoptioner till Sverige, finns en risk att detta förekom i de svenska adoptionerna även på 2000-talet. AC-medarbetare har i en bok beskrivit att många föräldrar tidigare hade trott att barnen skulle komma tillbaka till Etiopien efter att ha utbildats i ett annat land. Informationen till föräldrarna förbättrades när Etiopien införde dubbla domstolsförhandlingar, vilket var omkring 2011.²¹⁵

---

²¹² MIA:s "Rapport från MIA:s tillsynsresa till Etiopien 17–26 mars 2011 MIA dnr 74:754:55/10; MIA:s tillsynsrapport avseende AC 2010; Dagens Nyheter 2021-02-21 "Svenska tjänstemän har larmat om misstänkta oegentligheter".

²¹³ E-post från Ankestyrelsen "Etiopien" till MIA 2012-09-20 MIA dnr 61:390/12 nr 18–19.

²¹⁴ Brev "Etiopien" från Ankestyrelsen och Adoptionsnaevnet till MIA 2012-05-25 MIA dnr 61:390:20/12.

²¹⁵ A-C. Gudmundsson m.fl. (2015), s. 123.

Särskilda samtyckeshandlingar saknas i de flesta privata och enskilda akter från Etiopien vi granskat

Under hela den period Sverige förmedlat barn för adoption från Etiopien har det enligt etiopisk lag funnits krav på att ursprungsföräldrar som lever och är kända ska ge sitt samtycke till adoptionen. Vår aktgranskning av privata och enskilda adoptioner från Etiopien visar att det i vissa fall finns skrivningar i akten som beskriver att föräldrarna frivilligt lämnat barnet för adoption, att modern erbjuder sitt barn för adoption till de sökande eller att hon har gått med på eller inte har några invändningar mot adoption. Det kan då ha funnits ett muntligt samtycke eller dokumenterat samtycke som inte finns med i akten. I de privata och enskilda adoptionerna från Etiopien finns dock mycket sällan ett undertecknat samtycke av en familjemedlem. Trots att det på 1970-talet ofta fanns en namngiven förälder som hade lämnat över barnet, finns det endast undantagsvis med i akten, då i form av ett signerat adoptionskontrakt där det framgår att kontraktet avser adoption till Sverige. Ett sådant kontrakt skulle alltid upprättas i Etiopien innan domstolen fattade beslut om adoption. Från 1982, när det främst var föräldralösa barn som adopterades, var det en företrädare från MOLSA som företrädde barnet och undertecknade adoptionskontraktet tillsammans med adoptivföräldrarnas ombud. Om vi endast räknar med de akter där det finns en namngiven förälder, finns ett undertecknat samtycke från föräldern i ungefär var tionde akt. Vi har granskat ett mycket begränsat urval av akter under en begränsad period och kan därför inte dra slutsatsen att detta gäller generellt för adoptioner från Etiopien. Det kan också finnas ett samtycke från en förälder, även om det inte har dokumenterats och bevarats i akten. Men en slutsats vi kan dra är att det långt ifrån alltid finns med ett särskilt dokument som intygar att föräldern har samtyckt till adoptionen. En annan slutsats vi kan dra är att de svenska aktörerna därmed inte har säkerställt att samtycke har inhämtats.

Vårt stickprov av 9 av AC:s akter från 1970-talet indikerar att det något oftare finns ett dokumenterat samtycke från barnets mor i AC:s adoptioner i form av ett signerat adoptionskontrakt. I det stickprov av 9 AC-akter från 1970-talet som vi granskat finns ett adoptionskontrakt med en förälders signatur med i två av akterna. Men även i AC:s akter finns många oklarheter. I flera av akterna

från 1970-talet finns ingen bakgrundsinformation alls om barnet, hur det blev tillgängligt för adoption eller vilka som hanterat ärendet och hur det gått till. Det finns oftast kända föräldrar, men trots det framgår sällan tydligt varför barnet behövde lämnas för adoption och vid domstolsförhandlingen fanns bara adoptivföräldrarnas ombud närvarande i rätten, oftast den advokat som AC hade anlitat. Besluten fattas vid samma domstol i Addis Abeba, ofta av samma domare. I domstolsbeslutet hänvisas tillbaka till ett adoptionskontrakt som endast ibland finns med i akten och som adoptivföräldrarnas ombud har upprättat och skrivit under tillsammans med företrädaren för barnet, vilket var ursprungsföräldrar eller annan företrädare såsom AC:s representant i Etiopien eller föreståndare för ett sjukhus.

En av våra intervjupersoner beskriver att hon mött sina ursprungsföräldrar som berättat att fadern tog barnet till Addis Abeba för att lämna bort det, trots att modern inte ville det. Han fick en annan kvinna att skriva på adoptionspapperen i stället för modern.

En person som adopterades från Etiopien till Sverige via AC 1990 har visat att hennes ursprungsförälders för- och efternamn finns angivet i akten, men att det ändå saknas samtyckeshandlingar i akten. Det framgår inte heller att föräldern har deltagit i domstolsförhandlingen. Vår aktgranskning bekräftar att ursprungsföräldrarna inte har närvarat i domstolen vid beslutet om adoption. Endast adoptivföräldrarnas ombud närvarar. Det finns inte heller signaturer från ursprungsföräldrar eller barnets representant i domstolsbeslutet.

Vi har inte granskat några adoptionsakter från 2000-talet. Men AC:s representant beskriver att när det i början av 2000-talet åter blev tillåtet för mödrar att lämna barn för adoption, skulle de också infinna sig i domstolen och ge sitt medgivande efter att domstolen informerat om vad adoptionen innebar. Även barnhemmen hade i ansvar att informera om vad en internationell adoption innebar.²¹⁶

---

²¹⁶ Skriftliga svar från AC:s representant på Adoptionskommissionens frågor, inkom via e-post 2023-11-08.

6.7.7 Bristfällig dokumentation i adoptionsakterna

Företrädare för AEF beskriver i vår intervju att det är vanligt med bristfällig information i adoptionsakterna från Etiopien. Det står ofta att föräldern har lämnat barnet, men det saknas närmare beskrivningar och samtyckeshandlingar. De menar att det är svårt att utifrån adoptionsakterna förstå om den bristfälliga dokumentationen handlar om obetänksamhet eller om systematiskt undanröjande av uppgifter.²¹⁷

I vår granskning av 40 akter från Etiopien 1970–1990, framför allt privata och enskilda adoptioner, framkommer att det generellt sett finns mycket lite information om barnets bakgrund, om föräldrarna samt hur och varför barnen har blivit tillgängliga för adoption. Det saknas också ofta dokument som styrker att samtycke inhämtats och det finns nästan aldrig några födelsebevis eller hälso-beskrivningar med i akten.

Etiopien har inte haft någon födelse- eller folkbokföring, vilket har försvårat domstolens möjlighet att klarlägga omständigheterna i de fall de betvivlat underlaget om barnets status/ställning.²¹⁸ FN:s barnrättskommitté har vid flera tillfällen (bland annat 1997, 2001 och 2006) uttryckt oro över de mycket låga nivåerna av födelseregistrering i Etiopien och har rekommenderat Etiopien att avsevärt förbättra födelseregistreringen.²¹⁹ 2015 såg FN:s barnrättskommitté positivt på de åtgärder som Etiopien hade vidtagit för att förbättra födelseregistreringen, men kommittén var fortfarande oroad över den höga andelen oregistrerade barn och att endast fem procent uppgavs vara folkbokförda på landsbygden.²²⁰

²¹⁷ Möte med AEF 2023-08-31.

²¹⁸ ”Adoptionsnaevnets tilsynsreise til etiopien – Rejseberetning vedrørende tilsynsreise til Etiopien i perioden 13–22 oktober 2009” inkom MIA 2010-04-28 MIA dnr 72:294:1/10.

²¹⁹ The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Ethiopia*. CRC/C/15/Add.67. 24 January 1997; The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Ethiopia*. CRC/C/15/Add.144. 21 February 2001; The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations: Ethiopia*. CRC/C/ETH/CO/3. 1 November 2006.

²²⁰ The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations on the combined fourth and fifth periodic reports of Ethiopia*. CRC/C/ETH/CO/4-5. 10 July 2015.

Information om barnet, föräldrarna och varför barnet ska adopteras saknas ofta i de akter vi granskat

När det gäller uppgifter om barnens bakgrund ser vi i de privata och enskilda adoptionsakterna från Etiopien att födelsedatum finns angivet i samtliga akter. Födelseort anges i uppåt hälften av akterna, och det finns ingen tydlig förändring av detta över tid. Ett ursprungligt födelsebevis med barnets ursprungliga namn finns endast undantagsvis med i akterna. I vår arkivgenomgång har vi sett exempel på att barns namn har funnits med i etiopiska domstolens originalprotokoll, men inte i den svenska översättningen.²²¹ Om det ursprungliga födelsebeviset inte finns kvar så försvårar det rätten att söka sitt ursprung.

I ungefär var tionde privat och enskild akt vi granskat från Etiopien finns barnets ursprungliga namn med i ett födelsebevis – antingen i ett ursprungligt födelsevis eller i ett som upprättats i samband med adoptionen. Vårt stickprov av AC-akter från 1970-talet visar att det inte verkar ha funnits fler födelsebevis med ursprungligt namn i AC:s adoptionsakter. I de få exempel på födelsebevis som vi sett finns ibland det ursprungliga namnet angivet och ibland ett etiopiskt förnamn tillsammans med svenskt efternamn. Ändring av namnet har då skett efter att adoptionsbeslutet är fattat. Då har barnets efternamn ändrats i födelseregistreringen och adoptivföräldrarnas namn skrivs in i födelsecertifikatet.

Det finns inte hälsobeskrivningar eller medicinsk rapport med i de privata och enskilda akter vi gått igenom från Etiopien, förutom i ett fall då det står att barnen var undernärda och försummade när de omhändertogs. Det finns inte heller några hälsobeskrivningar av barnen i vårt stickprov av 9 AC-akter från 1970-talet. Inte i någon av de akter vi gått igenom från Etiopien framkommer att barnen har haft några särskilda behov.

I ungefär en tredjedel av de privata och enskilda akterna från Etiopien framgår inte alls vad skälet är till att barnet lämnas bort och förmedlas för adoption. I de fall det framgår är det vanligast att barnet har övergetts eller hittats övergivet. Återkommande är att modern har övergett sitt nyfödda barn på sjukhuset direkt efter förlossningen eller så har barnet lämnats in för behandling på sjukhuset. De två sjukhus som Sverige lämnat bistånd till återkommer:

---

²²¹ R34 dnr 1:259 (finns i beskickningsarkiv Addis Abeba volym F1i:7 (mål R34)).

Ethio-Sweden pediatric clinic och Black Lion Hospital i Addis Abeba. Det näst vanligaste skälet till att barnet förmedlas för adoption är att modern har dött och fadern är okänd eller inte kan ta hand om barnet själv. Det var vanligast på 1970- och början av 1980-talet. Då framgår av närmare 30 procent av alla privata akter att modern är död. Det tredje vanligaste skälet till att barnet adopteras är att barnets mor är ensamstående och inte själv kan vårda och försörja barnet. Vi ser vissa mönster över tid i vårt urval av akter. Från 1983 och framåt handlade det i de allra flesta fall om övergivna barn, som ofta övergetts av modern på sjukhus. De exemplen vi sett på att barnet adopteras på grund av att modern dött har varit före 1983. Även de flesta exempel på att barnet adopterats på grund av att modern varit ensamstående och inte själv kan vårda och försörja barnet är från 1970-talet.

I de privata och enskilda akterna från Etiopien där det inte har handlat om övergivna barn, saknas ofta uppgifter om ursprungsföräldrarna. Fullständigt namn på någon av ursprungsföräldrarna, oftast modern, samt någon uppgift om moderns livssituation finns i ungefär hälften av dessa akter. Någon form av uppgift om faderns livssituation finns i ungefär en tredjedel av de akter som inte rör övergivna barn. Föräldrarnas ålder finns angivet i ungefär var tionde akt som vi granskat. Föräldrarnas adress har nästan aldrig funnits angivet i de granskade akterna.

I adoptionerna via AC på 1970-talet framgår oftare någon form av information om modern och skälen för adoption. Även här förekommer akter med uppgifter om att modern är död och fadern vill lämna bort barnet, men det allra vanligaste är att modern är ogift och fadern okänd. I samtliga av de fem AC-akter vi granskat från 1975 står nästan ordagrant samma beskrivning i domstolsbesluten: Att modern "has agreed to offer her son/doughter who was born out of wedlock for adoption to the applicants" och att fadern var okänd. Ett av AC:s ombud i Etiopien som förmedlade adoptioner på 1970-talet uppger att hon efter ett tag tyckte att socialarbetarens bakgrundsbeskrivningar blev väldigt lika, att han "inte varierade sig så mycket". Hon beskriver att det ofta handlade ofta om ensamstående kvinnor som hade övergetts av sin partner och inte kunde ta hand om sitt barn. AC:s ombud säger också att hon nu inser att de borde ha skrivit mer om barnens bakgrund. Hon säger i en intervju med oss att hon inte tänkte på att det var viktigt att ställa frågor

om barnens bakgrund. I dag skulle man enligt henne gjort annorlunda och frågat mer om detta. Namnet på mödrarna finns enligt henne ofta angivet i domstolshandlingarna, men man hade till exempel kunnat ange flera namn. Hon tänker att hon själv borde ha varit mer aktiv i att skriva om bakgrunden, men eftersom AC hade anlitat en socialarbetare som hade i uppgift att skriva om barnens bakgrund så gjorde hon inte det.²²²

Att det finns mönster över tid när det gäller skälen för adoption väcker frågor, men det behöver inte betyda att beskrivningarna inte stämmer. Förändringarna kan bero på att förutsättningarna för ut-satta människor i landet förändrats över tid. AC beskriver exempelvis att situationen för ensamstående kvinnor i Etiopien var svår. Att en ensamstående kvinna inte kunde ta hand om sitt barn var därför ett vanligt skäl till att de tvingades lämna ifrån sig barnet. Att många av barnen lämnades vid sjukhus där svenskar arbetade, kan enligt AC förklaras med att ursprungsfamiljerna kan ha uppfattat sjukhuset som en trygg och säker plats att lämna barnet på för att barnen skulle omhändertas. AC betonar också att de etiopiska barnen nästan alltid var undernärda, sjuka och i behov av vård.²²³

I de granskade akterna saknas beslut om att barnet är tillgängligt för adoption samt dokument om att nationell lösning prövats

I de privata och enskilda adoptionerna från Etiopien 1970–1990 som vi gått igenom framgår i stort sett aldrig vem som utrett barnets bakgrund. Det finns inte heller i akterna något dokument som intygar att barnet är tillgängligt för adoption eller något dokument som visar vem som har matchat barn med adoptivföräldrar.

Vår aktgranskning visar att det inte i några av de granskade privata och enskilda akterna från Etiopien framgår att man sökt nationell lösning innan barnet förmedlas för adoption till Sverige. Det framgår inte heller i vårt stickprov på 9 av AC:s akter från 1970-talet. Som vi påtalat tidigare kan vi inte dra generella slutsatser om adoptionerna från Etiopien utifrån vårt begränsade urval av akter, men eftersom resultaten här är så tydliga kan det tyda på att detta varit ett utbrett problem.

---

²²² Möte med tidigare AC-representant 2023-12-06.

²²³ AC:s synpunkter på Adoptionskommissionens textutkast 2025-03-20.

I de fall det handlar om övergivna barn framgår endast i undantagsfall av akten att man i Etiopien sökt efter barnets föräldrar eller släktingar. Från 1982 och framåt framgår dock oftast att myndigheterna i Etiopien satt in en annons i en nyhetstidning några veckor innan domstolen fattar beslut om adoption, där de annonserat att barnet föreslås att adopteras för att se om någon gjorde anspråk på barnet inom föreskriven tid.

6.7.8 Felaktiga uppgifter i dokumentationen har förekommit i adoptioner till Sverige – särskilt på 1970-talet

En annan oegentlighet som har förekommit i adoptionerna till Sverige är olika typer av felaktiga uppgifter. Precis som när det gäller problemen kring samtycke så handlar de uppgifter vi fått främst om adoptioner från 1970-talet. Detta kan eventuellt förklaras av att det ofta krävs att man hittat sin ursprungsfamilj för att upptäcka den här typen av oegentligheter, vilket kan ta tid.

I AEF:s kartläggning över deras medlemmars erfarenheter av oegentligheter i sina adoptioner var falsk dokumentation den vanligaste bekräftade oegentligheten, vid sidan av felaktig information till förstaföräldrarna.²²⁴ Företrädare för AEF ger också i intervju med oss flera exempel på att bakgrundsbeskrivningarna i akterna inte stämmer med vad de själva fått veta under sina resor i Etiopien. De beskriver också att historieskrivningarna om hur barnet blivit övergivet eller lämnat ofta liknar varandra.²²⁵

En etiopisk person som hjälpt svenskar med ursprungssökning, har i intervju med oss beskrivit att dokumentationen i adoptionshandlingarna ofta är felaktig och att det till exempel ofta står att föräldrarna är döda fast de inte är det. Andra felaktigheter är enligt honom att barn uppges ha övergetts fast det inte har det, att vittnen som förekommer i dokumenten inte alls har vittnat eller att personer eller adresser som nämns inte har existerat i verkligheten.

Motstridiga uppgifter i en adoptionsakt indikerar att det finns åtminstone någon uppgift som inte stämmer. I vår aktgranskning av privata och enskilda akter från Etiopien har vi uppmärksammat motstridiga uppgifter i 10–20 procent av akterna. Eftersom det är

---

²²⁴ AEF 2022-05-31 "Skrivelse till Adoptionskommissionen: Kartläggning och fördjupning av oegentligheter i samband med adoptioner från Etiopien och Eritrea".

²²⁵ Möte med AEF 2023-08-31.

ett begränsat urval kan vi inte dra slutsatsen att detta gäller för adoptionerna från Etiopien generellt, men det visar att motstridiga uppgifter förekommer. Vårt mycket begränsade stickprov av 9 akter från AC indikerar att det kan vara ungefär lika vanligt i deras akter. Det vanligaste har varit att det finns olika födelsedatum angivet i olika dokument i akten. Vi har sett exempel på detta från både 1970- och 1980-talet. Vi har också sett exempel på motsägelsefulla uppgifter om hur gammalt barnet var när ursprungsmoderns lämnade barnet och när barnet kom till adoptivföräldrarna, samt motsägelsefulla beskrivningar av ursprungsföräldrarna och skälet för adoption.

När det gäller motsägelsefulla uppgifter om barnets födelsedatum kan det eventuellt i vissa fall förklaras av att det i Etiopien inte ansetts lika viktigt att känna till exakt vilken dag man är född. AC framhåller att många barn har levt i storfamiljer och det inte alltid varit tydligt och viktigt när barnen är födda eller om de exempelvis är syskon, tvillinger eller kusiner. Den etiopiska kalendern är baserad på den julianska kalendern och är cirka sju år efter den gregorianska kalendern. I de fall det har skiljt omkring sju år mellan olika födelsedatum har vi utgått ifrån att det handlar om just denna skillnad i tidsangivelse och inte räknat med det som en motstridig uppgift.²²⁶

Vittnesmål om felaktiga uppgifter om barnets bakgrund, föräldrarna samt hur och varför det lämnades för adoption

Vi har intervjuat flera personer som redogör för att det förekommit felaktig information i deras egna adoptioner från Etiopien. En person som adopterades från Etiopien i början av 1970-talet har under sin uppväxt fått höra att hon blev lämnad av sin mor i ett buskage utanför ett hus där en svensk kvinna bodde, och att modern två dagar senare kom till den svenska kvinnan och uttryckte ånger. När vår intervjuperson senare reser tillbaka till Etiopien och träffar sin ursprungsfamilj visar det sig att den historien inte stämmer. Föräldrarna hade lämnat barnet till mannen som senare blev dömd för olagliga handlingar i samband med adoptionsverksamhet. De hade fått kontakt med honom via kyrkan, som är en del av EFS-kyrkan i

---

²²⁶ AC:s synpunkter på Adoptionskommissionens textutkast 2025-03-20.

Addis Abeba, och kommit överens om att lämna bort barnet eftersom modern inte hade råd att ta hand om det. I det här fallet framställdes alltså barnet som övergivet trots att det inte var det. I adoptionshandlingarna har moden lämnat ett tumavtryck men inte fadern, han står som okänd trots att han var känd. Trots att adoptionen inte var klar när barnets pass utfärdades, står barnets svenska namnet tillsammans med det etiopiska tilltalsnamnet (inte efternamnet), och där står även adoptivföräldrarnas för- och efternamn. Det här fallet är också ett exempel på när adoptivföräldrarna har haft kontakt med den etiopiska mannen efteråt och skickat pengar till honom under flera år, som de trodde gick till ursprungsfamiljen men som han behöll själv. Den svenska kvinnan som barnet uppgavs ha lämnats till i Etiopien, har i en självbiografi beskrivit hur pengar användes för att möjliggöra adoptionen: "Det behövdes mycket pengar för att muta alla, från de tre domarna, de tre förhandlingar, ett domslut samt till passmyndigheten, till den man som stämplade utresehandlingarna."²²⁷

En annan person som vi talat med och som adopterades från Etiopien på 1970-talet har flera motstridiga och felaktiga uppgifter i sina handlingar. Hon har felaktigt uppgetts vara tvilling. Den svenska kvinnan som hjälpte AC att ta hand om barnet i väntan på att adoptionen skulle bli klar och som barnet bodde hos, har bekräftat detta. Barnet hämtades för att åka till Sverige tillsammans med sin "tvillingsyster", som hade bott hos en annan svensk kvinna. De har sedan vuxit upp tillsammans i Sverige men så småningom gjort fyra olika DNA-test som visat att de inte är tvillingar och inte heller syskon, utan troligen halvsyskon eller kusiner. AC:s kontaktperson i Etiopien vid den tiden har för den adopterade beskrivit att "tvillingarna" hade lämnats utanför ett visst sjukhus, men i adoptionskontraktet och domstolsbeslutet står det att tvillingarna var upphittade vid ett annat sjukhus. I adoptionskontraktet står att "tvillingarna" omhändertogs av sjukhuset månaden innan de ens var födda, enligt det födelsedatum som AC:s kontaktperson uppgett i ett brev till adoptivföräldrarna. Trots att barnen uppgavs vara föräldra-

---

²²⁷ U. Stern (2014), s. 178.

lösa och upphittade står i brevet när de är födda och att de föddes en månad för tidigt samt vad deras respektive födelsevikt var.²²⁸

En person som adopterades från Etiopien 1971 berättar att hennes mor inte finns angiven i adoptionshandlingarna, trots att hon visst hade en mor och det står om henne i ett dokument från polisen. Födelsedatumet är också ändrat; adoptivföräldrarna fick själva välja födelsedatum. Hennes adoptivförälder har berättat att de egentligen skulle ha fått ett annat barn, men att det barnets far inte ville ge bort sitt barn. I det skedet var dokumenten redan klara. AC har i ett brev till denna adoptivförälder beskrivit att de i ett annat fall har låtit barn komma till Sverige på ett annat barns dokument.

En annan person som adopterades från Etiopien i början av 1970-talet berättar att hon troligtvis är ett år äldre än vad som står i adoptionsdokumenten. Det har framkommit av dokument hon hittat hos sina adoptivföräldrar. I hennes adoptionsdokument står också att hon kommer från Eritrea, men i efterhand har det visat sig att hon kommer från Etiopien. Det har hon förstått efter att ha hittat sin syster med hjälp av DNA-test. Även i vår aktgranskning har vi sett exempel på en adoption via AC på 1970-talet där barnet enligt både adoptivföräldern och fosterbarnsinspektören är minst ett år äldre än vad som angetts från Etiopien. Trots att barnet enligt domstolsbeslutet är 7 år, och man i Sverige bedömer att barnet är 8–9 år, så finns ingen information om varför barnet ska adopteras eller om barnets bakgrund och föräldrar. I aktgranskningen har vi sett flera exempel på motsägelsefulla uppgifter när det gäller barnets födelsedatum och ålder.

DN har rapporterat om en person som adopterats från Etiopien till Sverige och som enligt dokumentationen föddes på ett sjukhus och fördes till ett barnhem efter att modern dött vid förlossningen. Uppgifter om föräldrarnas identitet saknades. Men i efterhand har hon hittat sin moderns namn, och det visade sig att hon inte alls var okänd.²²⁹

---

²²⁸ Skriftliga svar på Adoptionskommissionens frågor till en person som tog hand om barn i väntan på adoptionen, inkom via e-post 2023-12-11; Intervju med en person som tog hand om barn i väntan på adoption 2023-12-19; Telefonsamtal med adopterad 2024-01-12; Uppgifter inkomna via e-post till Adoptionskommissionen 2024-08-29.

²²⁹ Dagens Nyheter 2021-02-20 "Carola från Sydkorea, Daniel från Chile, Hanna från Etiopien. De vill att Sverige ska ta sitt ansvar för adoptionerna".

De flesta uppgifter vi fått om felaktiga uppgifter i adoptionshandlingar rör adoptioner från 1970-talet. Men vi har åtminstone ett vittnesmål om motstridiga uppgifter i adoptionshandlingar från en person som adopterades från Etiopien 1997. Det födelsedatum som finns angivet i hennes domstolsbeslut är ett annat än det som finns i det ursprungliga adoptionskontraktet (två månaders skillnad). I det ursprungliga adoptionskontraktet på amhariska står dessutom att hon har en tvilling, men den informationen finns med inte i domstolsbeslutet, vare sig i originalet eller i översättningen.²³⁰

Risk att ursprungsföräldrar felaktigt har uppgetts vara döda i adoptioner till Sverige på 1970-talet

Som vi redogjorde för i avsnitt 6.6.5 har det varit en återkommande företeelse i Etiopien att ursprungsföräldrar felaktigt har uppgetts vara döda. Bland annat har Etiopiens regering uppgett att vissa barns dokumentation har manipulerats så att det framstår som att barnen är föräldralösa trots att deras föräldrar levde, för att adoptionsorganisationerna skulle slippa långdragna domstolsförfaranden.²³¹

I vår aktgranskning har vi sett exempel på en privat akt från 1975 där fadern i ett av dokumenten beskrivs vara död, men inte i domstolens adoptionsbeslut. Adoptivföräldrarna hade fått höra att barnets far hade dött och modern var nybliven änka med fem barn och därför inte kunde behålla barnet. Men i adoptionsbeslutet står båda föräldrarna som "applicants" och skälet till adoption är att föräldrarna inte kan ta hand om barnet och ge det utbildning. Denna adoption har förmedlats av den etiopiska man som senare dömdes för olagliga valutahantering i samband med adoptionsförmedling. Vi har även i AC:s akter från 1970-talet sett liknande exempel på motstridiga uppgifter när det gäller om fadern är död eller inte.

Aktgranskningen är alltför begränsad för att generalisera resultaten, men den indikerar att det är vanligare i adoptionerna från Etiopien jämfört med andra länder att en ursprungsförälder uppges vara död. I ungefär 20 procent av de privata och enskilda akterna som vi granskat från Etiopien anges en av föräldrarna ha dött, oftast modern i samband med förlossningen. I något fall anges dock att

---

²³⁰ Uppgifter inkomna till Adoptionskommissionen via e-post 2024-08-29.

²³¹ K. Joyce i The Atlantic 2011-12-21 "How Ethiopia's Adoption Industry Dupes Families and Bullies Activists".

fadern är död. Alla exempel vi sett har gällt tiden före 1983. Inte i något av dessa fall har det funnits ett dödsbevis med i akten. Vårt stickprov av 9 AC-akter från 1970-talet visar att det även där förekommer att en förälder uppges vara död utan att det finns dödsbevis med i akten. Det fanns inte något krav på att dödsbevis skulle finnas med i akten vid den här tidpunkten, och att det saknas behöver inte betyda att uppgiften om en förälders död är felaktig.

Det finns alltså exempel på motstridiga uppgifter i adoptionsakterna om huruvida en förälder lever eller inte. Det finns vittnesmål om att föräldrar till barn som adopterats till Sverige felaktigt har förklarats döda. Dessutom verkar det under 1970-talet finnas förhållandevis många adoptionsakter där föräldrar uppges vara döda, utan att det finns dödsbevis med i akten. Sammantaget finns därför en viss risk att problemen med att ursprungsföräldrar felaktigt har uppgetts vara döda även kan ha förekommit i adoptioner till Sverige på 1970-talet.

Risk att barn kan ha beskrivits som övergivna eller föräldralösa trots att de inte var det

Som vi beskrivit i tidigare avsnitt har det i Etiopien skiftat över tid vilka barn som förmedlats för adoption till Sverige. Före 1982 kunde både föräldralösa barn och barn med kända föräldrar adopteras internationellt, men från 1982 till 2002 uppfattade svenska aktörer att endast övergivna eller föräldralösa barn kunde adopteras internationellt. Från 2002 kunde även barn till sjuka eller häktade föräldrar adopteras, och från 2008 även barn till föräldrar med ekonomiska svårigheter. Från hösten 2013 till dess att adoptionerna till Sverige avslutades 2015 var det endast i undantagsfall möjligt att lämna bort sitt barn för adoption.

Under perioden 1982 till 2002 samt efter 2013 finns därför en ökad risk att barnen övergavs anonymt eller att barnen beskrevs som övergivna trots att de inte var det. Även om det enligt etiopisk lag inte har varit förbjudet för föräldrar att med samtycke överlämna sitt barn för adoption, så var den processen mer komplicerad. Den norska adoptionsutredningen konstaterar följande, efter sin resa till Etiopien 2025:

Selv om etiopisk lovgivning åpner for at foreldre kan samtykke til adopsjon, har vilkårene for å si fra seg foreldreansvaret variert mellom ulike perioder, og prosedyren har vært komplisert. Regelverket – og hvordan dette har blitt oppfattet – har ført til at noen foreldre har unnlatt å kontakte myndighetene, og heller har forlatt barna f.eks. på et offentlig sted, på/ved en institusjon, eller hos privatpersoner. Siden det har vært/ har blitt oppfattet som ulovlig å forlate barnet sitt på andre måter enn gjennom de regulerte prosedyrene, har foreldre i liten grad kunnet angre eller forsøke å få tilbake barna i etterkant uten frykt for straffeansvar. I noen tilfeller kan privatpersoner og adopsjonsaktører ha oppgitt uriktig eller mangelfull informasjon om barnets bakgrunn for å beskytte foreldrene.²³²

Ett tecken på att barn felaktigt kan ha uppgetts vara övergivna är att det ofta saknas information i adoptionsakterna om hur, när, var och av vem barnet hittades. Det kan såklart även handla om att man bara inte har dokumenterat detta. Vi har granskat 40 adoptionsakter från Etiopien på 1970–1990, framför allt privata och enskilda akter. I nästan hälften av de fall som rör övergivna barn har det inte funnits någon information i akten om var barnet hittades och av vem. I drygt hälften av de granskade akterna finns dock information om var barnet hittades. Endast i ungefär var tionde akt vi granskat finns uppgift om vem som hittade barnet eller vilket datum barnet hittades.

Ett annat tecken på att barn felaktigt kan ha uppgetts vara övergivna är att det finns tydliga mönster och återkommande beskrivningar av hur barnen hittats. Det som kännetecknar adoptionerna av övergivna barn från Etiopien är att många av dem har blivit övergivna på svenska sjukhuset i Addis Abeba (Ethio-Swedish Pediatric Clinic och Black Lion Hospital – vilka slogs samman 1975). Det har antingen skett genom att modern dog i samband med förlossningen, vilket var vanligt på 1970-talet, eller att modern övergav sitt barn på sjukhuset kort efter förlossningen, vilket var vanligt på 1980-talet. Som vi påpekat tidigare väcker sådana mönster i skälen för adoption frågor, men det behöver inte innebära oegentligheter. AC framhåller att barnen var undernärda och sjuka när de lämnades och att det vid dessa sjukhus fanns vård att få.²³³

Ytterligare ett tecken på att barn felaktigt kan ha uppgetts vara övergivna är om det finns motsägelsefulla uppgifter om hur barnet

²³² Information från norska utredningens besök i Etiopien, inkom till Adoptionskommissionen via e-post 2025-03-06.

²³³ AC:s synpunkter på Adoptionskommissionens textutkast 2025-03-20.

övergavs eller hittades. Vi har intervjuat en person som adopterades från Etiopien på 1970-talet och som enligt uppgifter i akten hittades vid Black Lion Hospital, vilket inte överensstämmer med muntliga uppgifter som personen fått av dem som deltog i förmedlingen.

Från 2009 fick MIA information om att barn felaktigt förklarats övergivna och om felaktiga uppgifter i adoptionshandlingarna

Utifrån vad vi kan se i arkivmaterialet dröjde det till 2009 innan MIA fick tydliga signaler om problem med felaktiga uppgifter i adoptionshandlingar från Etiopien. Dessa uppgifter rörde oftast inte Sverige specifikt, men det visade sig vara ett generellt problem i Etiopiens adoptionsverksamhet.

I juni 2009 fick MIA information från FFIA om att etiopisk domstol tillfälligt hade stoppat adoptioner av övergivna barn i Addis Abeba, på grund av en stor ökning av antalet barn som kommer dit för adoption och att de etiopiska myndigheterna hade blivit medvetna om några fall som kunde vara förknippade med oetiska metoder. FFIA skrev att de tyckte detta påminde om vad en amerikansk rapport hade sagt om Vietnam, innan regeringen valde att avbryta adoptionerna därifrån.²³⁴ Även AC:s medarbetare i Etiopien berättade senare för MIA att Etiopien hade problem med adoptionsorganisationer som inte var seriösa, samt att det för tillfället var stopp för nya organisationer. MIA fick också information från AC om att en polisutredning hade initierats i Etiopien. Några polisdistrikt i Addis Abeba, barnhem och adoptionsorganisationer hade kontrollerats. Polisutredningen resulterade i att några barnhem och några adoptionsorganisationer inte fick förnyad ackreditering/licensiering av myndigheterna. Utredningen ledde också till att polisen fick order om att alla övergivna barn i Addis Abeba stad skulle placeras direkt i det statliga barnhemmet Kebebe Tsehay och att en av socialcheferna i Addis Abeba stad skulle placera barnen vidare till adoptionsorganisationer eller privata barnhem i stället för polisen. Om och när de distribuerades till andra barnhem var det BOWA (Addis Abeba stads socialförvaltning) som skulle göra det.²³⁵

²³⁴ E-post "Etiopien, har ni sett det här?" från FFIA till MIA 2009-06-02 dnr 79:739:6/08.

²³⁵ MIA Info 2/2011, MIA:s "Rapport från MIA:s tillsynsresa till Etiopien 17–26 mars 2011 MIA dnr 74:754:55/10; E-post från AC till MIA 2009-11-25 MIA dnr 61:502:13/09; MIA:s

I september 2009 fick MIA en skrivelse från Justitiedepartementet i Holland om den holländska adoptionsorganisationen Wereldkinderen som hade gjort en intern undersökning av ett antal adoptionsakter och upptäckt några fall med felaktig information om barnens bakgrund i barnbeskeden.²³⁶ MIA svarar att myndigheten hade besökt Etiopien 2005 samt att AC uppfattar att bakgrundsinformationen vanligtvis är korrekt. MIA beskriver också att svaren på MIA:s enkät till adoptivfamiljer efter adoption visar att nästan alla adoptivföräldrar uppfattar att den information de fick inför adoptionen var korrekt, men i några få fall stämde inte informationen om längd, vikt och ålder.²³⁷ MIA skrev om detta i sin tillsynsrapport avseende AC 2009. Där beskriver de också att det hade förekommit felaktigheter avseende längd, vikt och ålder i några få fall i adoptioner från Etiopien till Sverige.²³⁸

I AC:s reserapport från 2010 framgår att det fanns problem med etiopiska barns födelsecertifikat. Även övergivna barn behövde ha ett födelsecertifikat. Men det hade förekommit i några ärenden att födelsecertifikat för övergivna barn hade utfärdats med fiktiv födelseplats, fiktivt födelsedatum och namn på den person som uppges vara barnets mor, men som i själv verket är exempelvis föreståndaren för barnhemmet. Efter adoptionen utfärdades ett nytt födelsecertifikat i adoptivföräldrarnas namn.²³⁹ AC har för oss förklarat problemen med barnens födelsecertifikat är beklagliga administrativa misstag i några fall, inte förfalskning eller manipulation med ont uppsåt. De förklarar att problemen uppstod på grund av nya datoriserade blanketter där en handläggare behövde uppge födelseort och förälder. Det gick dock inte att fylla i ordet "okänd" och därför angavs vårdnadshavaren/föreståndaren på barnhemmet som förälder. AC framhåller att barnets verkliga bakgrund beskrevs i en bakgrundsrapport som domstolen fick del av. De förklarar att även de felaktigheter avseende längd, vikt och ålder som uppmärksammades av MIA 2009 var administrativa misstag som inte bör ses som oegent-

---

tillsynsrapport AC 2010, Minnesanteckningar från möte med AC:s representant i Etiopien den 26 maj 2010 MIA dnr 79:730/08 nr 8; AC:s landrapport Etiopien 2010-05-28 MIA dnr 64:367:7/10.

²³⁶ E-post från holländska Justitiedepartementet 2009-09-30 "VB: Request for information on China and Ethiopia in view of a parliamentary debate in the Netherlands" MIA dnr 72:607:1/09.

²³⁷ E-post från MIA "China and Ethiopia" till holländska Justitiedepartementet 2009-10-02 MIA dnr 72:607:2/09.

²³⁸ MIA:s tillsynsrapport AC 2009.

²³⁹ AC:s rapport till MIA "Anteckningar från resa till Etiopien 2010-10-02–10" inkom MIA 2010-11-08 MIA dnr 64:308:12/10.

ligt.²⁴⁰ Även om det inte berodde på ont uppsåt kan detta ha resultatet i motstridiga uppgifter i akten eller – om alla dokument inte bifogas den svenska akten – felaktiga uppgifter. Det kan försvåra för den som söker sitt ursprung.

Under MIA:s tillsynsresa i Etiopien 2011 uppgav UNICEF att amerikanska ambassaden hade gjort en undersökning som visade att 72 procent av de ärenden där det finns en känd biologisk förälder innehöll felaktigheter i barnens bakgrundspapper.²⁴¹ Amerikanska ambassaden uppgav att barn vid flera tillfällen visat sig vara betydligt äldre än vad som hade uppgetts. Många ”övergivna” barn hade visat sig ha familj. Det var vanligt att modern gett medgivande och uppgett att fadern är okänd, vilket står i alla dokument, men att det sedan framkommit att de visste vem den biologiska fadern var. Amerikanska ambassaden hade också upptäckt adoptionsärenden där vittnen som lämnat intyg i domstolen inte kände modern utan de var anställda på barnhemmet och i kebelen (stadsdelen). Under MIA:s tillsynsresa 2011 beskrev även MOWCYA och BOWCYA för MIA att man ibland upptäckt felaktigheter i barnens bakgrundsbeskrivningar.²⁴²

Inför AC:s auktorisationsbeslut för Etiopien 2012 inhämtade MIA bland annat information från den danska adoptionsmyndigheten Ankestyrelsen. Ankestyrelsen beskriver att det har varit mycket kritisk press på adoptionsförmedlingen från Etiopien och en allmän debatt i Danmark om bland annat felaktiga uppgifter om barnens ålder, om avtal med biologiska föräldrar och om tillståndens giltighet. Ankestyrelsen skickar också med en hemställan från den danska tillsynsmyndigheten Adoptionsnaevnet där de skriver att det funnits flera fall där barnets ålder inte stämmer, att barnen som kommit till Danmark visat sig vara äldre än vad som angetts i dokumenten från Etiopien.²⁴³

Vi kan av arkivmaterialet inte kunnat se att MIA vidtagit några särskilda åtgärder med anledning av informationen om felaktiga uppgifter i adoptionsakter. Exempelvis ser vi inte att den svenska myndigheten försökt att ta reda på om samma problem finns i adoptioner till Sverige.

---

²⁴⁰ Synpunkter från AC på textutkast Etiopien 2024-05-23.

²⁴¹ AC:s minnesanteckningar resa Etiopien 2011-10-4–11, från ”AC:s arkivbox Etiopien E4a Ansökningar & Intyg korr MIA”.

²⁴² MIA:s ”Rapport från MIA:s tillsynsresa till Etiopien 17–26 mars 2011” MIA dnr 74:754:55/10.

²⁴³ E-post från Ankestyrelsen ”Etiopien” till MIA 2012-09-20 MIA dnr 61:390/12 nr 18–19.

6.7.9 AC lämnade bidrag till lokala utvecklingsprojekt för att få förmedla adoptioner från Etiopien

Etiopien har krävt att utländska adoptionsorganisationer ska ge ekonomiskt stöd till sociala utvecklingsprojekt för att få förmedla adoptioner i landet. Enligt AC har det varit en förutsättning för att få förmedla adoptioner. MIA upptäckte att det fanns en sådan förväntan från de etiopiska myndigheterna i sin tillsyn av AC 2006.²⁴⁴ Från och med de nya riktlinjerna 2008 ställde Etiopien uttryckliga krav på att utländska adoptionsorganisationer måste bedriva sociala utvecklingsprojekt för att få förmedla barn för adoption. Etiopiens villkor var att ett bistånd på 90 000 Birr per år skulle lämnas för att få arbeta i landet (vilket uppskattningsvis motsvarade cirka 35 000 svenska kronor per år, i dåtidens pengavärde²⁴⁵). Addis Abeba stad skulle godkänna de projekt som AC finansierade, men AC hänvisade till det redan pågående projektet vid sjukhuset Black Lion som drevs av adoptivföräldrar. Addis Abeba stad accepterade detta, även om de inte tyckte om det eftersom sjukhuset inte drevs av AC.²⁴⁶

Under perioden 2007–2010 bidrog AC med 90 000 Birr per år till ett projekt inom Addis Ababa stad för att barn skulle kunna stanna i sina familjer och få hjälp med skolutbildning. De hade inte samtidigt några adoptioner genom Addis Abeba stad.²⁴⁷ Under perioden 2011–2014 bidrog AC med 168 000 Birr per år till ett projekt som arbetade för att familjer skulle bli självförsörjande.²⁴⁸

Biståndsverksamheten var enligt AC helt separerad från adoptionsverksamheten. De framförde också detta till MIA, att de höll biståndet åtskilt från adoptionsverksamheten.²⁴⁹ Bidragen till de lokala utvecklingsprojekten betalades centralt från AC till myndigheten, och gick inte till barnhemmet så som vårdavgiften gjorde. Däremot låg den obligatoriska avgiften för biståndsprojekten som en ”övrig kostnad” eller ”avgift till övriga myndigheter” under de

---

²⁴⁴ MIA:s tillsynsrapport av AC 2006; MIA:s tillsynsrapport av AC 2007.

²⁴⁵ Obs! Detta är en uppskattning utifrån uppgift från MIA om att 5000 Birr motsvarade 2 000 kronor 2015.

²⁴⁶ MIA:s tillsynsrapport AC 2007; AC:s landrapporter 2007 och 2008; Möte AC 2023-09-05.

²⁴⁷ AC:s auktorisationsansökan för förmedling i Etiopien 2009-08-25 MIA dnr 61:502:1/09.

²⁴⁸ AC:s ansökan om auktorisation för förmedlingsverksamhet i Etiopien 2012-06-12 MIA dnr 61:390:1/12.

²⁴⁹ AC:s ansökan om auktorisation för förmedlingsverksamhet i Etiopien 2011-06-21 MIA dnr 61:559:1/11, AC:s ansökan om auktorisation för förmedlingsverksamhet i Etiopien 2012-06-12 MIA dnr 61:390:1/12; AC:s landrapporter 2007 och 2008; Möte AC 2023-09-05.

direkta adoptionskostnaderna. Dessa sociala projekt ingick alltså i adoptionsavgiften som betalades av adoptivföräldrarna.²⁵⁰

Tidigare medarbetare vid MIA uppger i intervju med oss att MIA tyckte det var fel att AC hade lagt in kostnaden för biståndet i adoptionsavgiften, vilket innebar att kostnaden för biståndet belastade adoptivföräldrarna. MIA ansåg därmed att AC inte hade separerat biståndet tillräckligt. Kostnaderna för biståndet var visserligen helt separerade från adoptionsverksamheten i Etiopien, men inte i Sverige. MIA ansåg också att det principiellt var problematiskt att etiopiska myndigheter ställde krav på bistånd för att förmedla barn för adoption.²⁵¹

AC var under 2011 tydlig gentemot de etiopiska myndigheterna att de gärna ville stödja, men att de måste göra det via sin biståndsavdelning och lokala NGO:s.²⁵² AC svarade senare samma år på en fråga från MIA att verksamheten är separerad från adoptionsverksamheten, att det inte finns någon relation mellan denna verksamhet och antalet adoptioner. Däremot betraktade AC det som en obligatorisk avgift som syftade till att göra något för barnen i Etiopien som inte var aktuella för adoption. Verksamheten strävade efter att bevara familjekonstellationer och förhindra att barn blev övergivna eller hamnade på gatan.²⁵³

På AC:s resa till Etiopien 2014 fick de information om att de sociala projekten skulle genomföras på en institution som organisationen samarbetade med. Det ekonomiska stödet skulle alltså lämnas till barnhemmens egna sociala projekt. AC skriver i sin reserapport att detta inte var förenligt med svensk lagstiftning och att de i stället hade haft andra projekt med Addis Abeba stad. 2014 arbetade AC dessutom endast med Kids Care eftersom övriga krävde att de skulle betala stora pengar i projekt.²⁵⁴

---

²⁵⁰ AC:s ansökan om auktorisation för förmedlingsverksamhet i Etiopien 2007-08-28 MIA dnr 61:527:1/07; AC:s ansökan om auktorisation för förmedling i Etiopien 2009-08-25 MIA dnr 61:502:1/09.

²⁵¹ Intervju med tidigare medarbetare vid MIA 2024-08-22.

²⁵² AC:s anteckningar från resa till Etiopien 2011-10-04-11 inkom MIA 2011-12-21 dnr 64:46:15/11.

²⁵³ E-post "Svar angående Etiopien" 2011-11-23 MIA dnr 61:559:10/11. Bakgrunden är att MIA ställer en kompletterande fråga till AC om detta innebär att stödet inte kommer att belasta adoptionsavgifterna. Se e-post AC "Etiopien" 2011-11-15 MIA dnr 61:559:9/11.

²⁵⁴ AC:s reserapport Etiopien 2014-12-07-13 MIA dnr 3.3.4:79:15/14; MIA:s minnesanteckningar från möte med AC den 22 januari 2015 angående Etiopien MIA dnr 3.1.2:697/14 nr 18.

Vi uppfattar att AC försökte hitta en omdömesgill lösning på Etiopiens krav på bistånd och försökte hålla den verksamheten skild från adoptionsverksamheten. Men Etiopiens krav på ekonomiskt bistånd har varit problematiskt. AC har betalat pengar för att få adoptera barn, och då inte enbart en vårdavgift för det specifika barnet utan bistånd till de barn som blir kvar i landet. Det riskerar att skapa en drivkraft att tillhandahålla barn för adoption, vilket ökar risken för oegentligheter och äventyrar subsidiaritetsprincipen. Både MIA och AC har lyft Etiopiens krav på ekonomiskt bistånd som ett problem. MIA skriver i sin reserapport från 2011 att det alltid är problematiskt när ett land kräver någon form av bistånd för att en adoptionsorganisation ska få förmedla adoptioner. Än mer bekymmersamt blir det enligt MIA då antalet barn som det statliga barnhemmet placerar för adoption hos en organisation beror på hur stora projekt som organisationen har.²⁵⁵ I efterhand har AC i intervju med oss beskrivit att det blev problematiskt att de privata barnhemmen skulle finansiera sin verksamhet själva, utan statliga medel. De menar att de tydligaste bristerna i det etiopiska regelverket var att de inte hade tillräcklig insyn och kontroll över hur pengarna kom till de privata barnhemmen. Barnhemmen skulle ju från 2014 ha sociala projekt som de skulle finansiera, och de pengarna kom från adoptionsorganisationerna.²⁵⁶

6.7.10 Från 2009 började Sverige få tydliga signaler om oegentligheter – oklart om det rörde svenska fall

I juni 2009 fick MIA information från FFIA om att etiopisk domstol tillfälligt hade stoppat adoptioner av övergivna barn i Addis Abeba, och att de etiopiska myndigheterna hade blivit medvetna om några fall som kunde vara förknippade med oetiska metoder.²⁵⁷ Som vi beskrivit tidigare fick MIA också från 2009/2010 information och skrev själva om problemen med felaktiga uppgifter i adoptionshandlingarna. MIA fick till exempel en skrivelse från Justitiedepartementet i Holland 2009 om att adoptionsorganisationen Wereldkinderen i en intern undersökning av sina adoptionsakter hade upptäckt några fall

---

²⁵⁵ MIA:s "Rapport från MIA:s tillsynsresa till Etiopien 17–26 mars 2011" MIA dnr 74:754:55/10.

²⁵⁶ Möte AC 2023-09-05.

²⁵⁷ E-post "Etiopien, har ni sett det här?" från FFIA till MIA 2009-06-02 MIA dnr 79:739:6/08.

med felaktig information om barnens bakgrund i barnbeskeden.²⁵⁸ Under 2010 och 2011 fick de svenska myndigheterna information om problemen med att ursprungsfamiljer inte hade förstått vad en adoption innebar. MIA skrev, förutom i reserapporten, även om detta i sin tillsynsrapport och årsredovisning.

MIA valde att genomföra en tillsynsresa i mars 2011 på grund av att antalet internationella adoptioner från Etiopien hade ökat explosionsartat sedan början av 2000-talet – dock inte till Sverige – och att uppgifter om oegentligheter inom adoptionsverksamheten i Etiopien började komma fram.²⁵⁹ Innan dess hade den svenska adoptionsmyndigheten endast gjort en resa till Etiopien under de 50 år som Sverige adopterat från landet. Det var när MIA reste dit 2005. Under resan till Etiopien 2011 fick MIA information från bland annat amerikanska ambassaden, UNICEF, MOWCYA och BOWCYA om att oegentligheter hade uppdagats i samband med internationell adoptionsverksamhet. Det handlade som vi tidigare beskrivit om felaktigheter i barnens bakgrundsbeskrivningar, att många ”övergivna” barn hade visat sig ha familj samt att ursprungsföräldrar inte alltid förstått vad adoption innebar. Några institutioner hade fått stänga eftersom MOWCYA upptäckt oegentligheter. UNICEF uppgav att det på senare tid framkommit mer bevis på oegentligheter i samband med adoptioner i Etiopien.²⁶⁰

I mars 2011 fick MIA även information om oegentligheter från både AC, svenska ambassaden i Addis Abeba och svenska UD. Svenska ambassaden beskriver att det vid ett möte med ett antal beskickningar samt UNICEF framkom att adoptionsförfarandet i Etiopien ”möjligen var i vandel”. I samband med ett möte mellan de konsulärt ansvariga från EU-länderna samt USA, Canada, Japan och Australien, bekräftades de ryktena. Uppgifter om trafficking, fusk, korruption och mänskliga tragedier med koppling till adoptionsförfarandet, hade varit återkommande.²⁶¹

AC skriver till MIA att Etiopien skulle minska antalet internationella adoptioner med 90 procent för att försöka ”rensa upp ett system som är fullt av bedrägerier och korruption”. AC:s medarbe-

²⁵⁸ E-post från holländska Justitiedepartementet 2009-09-30 ”VB: Request for information on China and Ethiopia in view of a parliamentary debate in the Netherlands” MIA dnr 72:607:1/09.

²⁵⁹ MIA:s årsredovisning 2011, MIA:s ”Rapport från MIA:s tillsynsresa till Etiopien 17–26 mars 2011” MIA dnr 74:754:55/10; MIA:s tillsynsrapport AC 2011.

²⁶⁰ MIA:s ”Rapport från MIA:s tillsynsresa till Etiopien 17–26 mars 2011” MIA dnr 74:754:55/10.

²⁶¹ Telemeddelande från svenska ambassaden i Addis Abeba till MIA 2011-03-09 ”Betydande förändring av Etiopiens adoptionshantering” MIA dnr 74:754:47/10.

tare i Etiopien redogör för att ministeriets talesman hade sagt att åtgärden vidtogs som svar på indikationer om omfattande bedrägerier i adoptionsprocessen, med en del olagliga metoder och "abuses".²⁶² Några dagar senare skickar AC också över information till MIA där MOWCYA beskrev att det existerar olaglig verksamhet i form av falska handlingar och kränkning av barns rättigheter och säkerhet samt att de därför behövde ta krafttag mot detta. AC skickade också en amerikansk nyhetsartikel till MIA som tar upp att det förekommit anklagelser om handel med barn och att skrupelfria aktörer tjänar pengar på adoption. Det har förekommit anklagelser om att mödrar tvingats att avstå från sina barn. Barnhem hade anklagats för bedrägeri, bland annat har amerikaner blivit vilseledda om åldern på barnet de adopterat.²⁶³

Svenska UD skickar vidare en artikel till MIA som handlar om oegentligheter. UD skriver dock att information från den typen av hemsidor som domineras av uttalat oppositionella, inte alltid är trovärdig. Artikelnen handlar om att anklagelser om oetiska metoder och bedrägerier i samband med internationella adoptioner hade ökat dramatiskt. Både i USA och i Etiopien hade det rapporterats om att adoptionsbyråer direktrekryterar barn från föräldrar. Artikelförfattaren menade att det etiopiska samfundet, både i USA och Etiopien, uppfattar att västerländska regeringar ignorerar de eskalerande anklagelserna om bedrägliga adoptioner och olaglig handel med etiopiska barn. Artikelförfattaren hade tidigare varit praktiserande advokat med expertkunskap om de etiopiska och amerikanska civil- och familjelagarna. Han påstod sig därför vara medveten om de otaliga övergrepp som skedde i samband med de tusentals privata adoptioner som kringgick granskning genom att följa lokala snarare än internationella adoptionsförfaranden.²⁶⁴

Den norska adoptionsutredningen fick under sin resa till Etiopien 2025 information om att en tidigare föreståndare för det statliga barnhemmet Kebebe Tsehay misstänktes ha varit involverad i oegentligheter:

---

²⁶² E-post från AC "VB: ethiopia adoption" till MIA 2011-03-09 MIA dnr 74:754:45/10.

²⁶³ "Ethiopian adoptions may be in peril" inkom till MIA via e-post från AC 2011-03-14 MIA dnr 74:734:50/10.

²⁶⁴ Y. Yacob "Adoption Fraud and the Ethiopian Government's Response" artikel på webbsidan Ethiomedia.com – An African-American news and views website 2011-03-18, MIA dnr 74:754:54/10.

Det offentlige barnehemmet Kebebe Tsehay hadde mellom 2010 og 2016 en direktør som ble mistenkt for korrupsjon og «trafficking» av barn. Utvalget fikk under sitt besøk i Etiopia opplyst at direktøren rømte til Kenya etter at hun ble kjent med mistankene. Før hun reiste skal hun ha brent dokumenter fra barnehemmet.²⁶⁵

AC samarbeidet med dette barnhem og förmedlade enstaka barn därifrån under den aktuella perioden, 2010–2016.²⁶⁶

6.7.11 Sverige förlitade sig på AC och på Etiopiens åtgärder och fortsatte ge auktorisation för ett år i taget till 2015

Som en konsekvens av kritiken mot adoptionsverksamheten i landet vidtog Etiopien från 2011 och några år framåt olika åtgärder som begränsade de internationella adoptionerna (se avsnitt 6.5.12). AC bedömde att Etiopien tog stora hänsyn till barns behov och att de genomförde stora förändringar för att förbättra och kontrollera adoptionerna. Som vi beskrev handlar det framför allt om noggrannare undersökningar av barnens bakgrund, kontroller av adoptionsorganisationer och barnhem samt olika försök att öka tillgången på inhemska omsorgsalternativ innan barn adopteras utomlands. De etiopiska myndigheternas krafttag, tillsammans med UNICEF:s insatser, ledde till att fler barn placerades i inhemsk adoption eller fosterfamilj, och att färre barn adopteras internationellt.²⁶⁷ AC har även i intervjuer med oss beskrivit att det pågick ett konstruktivt arbete för att stödja etiopiska myndigheter i att utveckla rättssäkerhet, arbeta fram etiska riktlinjer och försöka få Etiopien att Haag-anpassa lagen. UNICEF, ACPF och Haagsekretariatet var involverade, och AC uppger att de var pådrivande i det arbetet.²⁶⁸

---

²⁶⁵ Information från norska utredningens besök i Etiopien, inkom till Adoptionskommissionen via e-post 2025-03-06.

²⁶⁶ Se t.ex. AC:s ansökan om auktorisation för förmedlingsverksamhet i Etiopien 2011-06-21 MIA dnr 61:559:1/11; AC:s ansökan om auktorisation för förmedlingsverksamhet i Etiopien 2012-06-12 MIA dnr 61:390:1/12.

²⁶⁷ AC:s ansökan om auktorisation för förmedlingsverksamhet i Etiopien 2011-06-21 MIA dnr 61:559:1/11; AC:s ansökan om auktorisation för förmedlingsverksamhet i Etiopien 2012-06-12 MIA dnr 61:390:1/12; AC:s ansökan om auktorisation för förmedlingsverksamhet 2014-12-17 MIA dnr 3.1.2:697:1/14; AC:s landrapport Etiopien 2011-05-27 MIA dnr 64:411:1/11, AC:s landrapport Etiopien 2012-05-16 MIA dnr 64:367:1/12, AC:s landrapport Etiopien 2013-05-06 MIA dnr 3.3.2:335:1/131, AC:s landrapport Etiopien 2014-05-12 MIA dnr 3.3.2:343:7/14. Se även AC:s rapport till MIA "Anteckningar från resa till Etiopien 2010-10-02–10" inkom MIA 2010-11-08 dnr 64:308:12/10.

²⁶⁸ Möte med AC och ppt-presentation 2023-09-05; AC:s synpunkter på Adoptionskommissionens textutkast 2025-03-20.

Inför auktorisationsbeslutet 2012 varnade både ISS och UNICEF för att bedriva adoptionsverksamhet i Etiopien

Inför beslutet om AC:s auktorisation för Etiopien 2012 inhämtade MIA information om Etiopien från bland annat ISS, UNICEF och Ankestyrelsen. Både ISS och UNICEF avrådde uttryckligen MIA från att fortsätta med adoptioner från Etiopien. ISS skrev till MIA att de problem som ISS hade tagit upp i ett tidigare dokument fortfarande var giltiga. Det fanns fortfarande allvarliga farhågor över det höga antalet övergivna barn, sanningen kring deras bakgrund, genomförandet av subsidiaritetsprincipen med mera. ISS skrev att internationell adoption från Etiopien tyvärr fortfarande var en riskabel process och rekommenderade MIA att inte inleda ett nytt förfarande.²⁶⁹

UNICEF skrev till MIA att Etiopien håller på att införa system och strukturer för att säkerställa etiska adoptioner, men att det kommer att ta tid att genomföra, eftersom systemen och strukturerna för närvarande är svaga och få garantier kan ges angående etisk praxis. UNICEF rekommenderade MIA att vänta tills den etiopiska regeringen hade slutfört sina reformansträngningar.²⁷⁰ MIA svarade UNICEF att de vill förtydliga att det handlar om en förnyelse av AC:s nya auktorisation som MIA på grund av situationen i Etiopien endast gav för ett år. MIA skriver också att AC arbetar mycket professionellt och att de inte har arbetat i Etiopiens södra provinser.²⁷¹ På detta svarar personen vid UNICEF att det är bra att MIA är medveten om den aktuella situationen men att hon råder MIA att vara försiktiga: "I would just advise you to remain cautious".²⁷² MIA skickar detta vidare till AC som svarar att det nu görs stora ansträngning i Etiopien och att AC:s person i Etiopien hela tiden fick bekräftelse på detta. Hon blev kallad till möten och workshops titt som tätt. AC skrev att "det känns mycket bra."²⁷³ I ett annat mejl i samband med att de söker auktorisationen för Etiopien 2012 skriver AC att utvecklingen i Etiopien fortsätter i positiv riktning. De har flera gånger uttryckt att de tror på de

²⁶⁹ E-post från ISS "Ethiopia" till MIA 2012-07-30 MIA dnr 61:390/15/12.

²⁷⁰ E-post från UNICEF "Re: Adoptions from Ethiopia" till MIA 2012-08-28 MIA dnr 61:390/12 nr 8 och 9.

²⁷¹ E-post från MIA "SV: Adoptions from Ethiopia" till UNICEF 2012-08-28 MIA dnr 61:390/12 nr 10 och 11.

²⁷² E-post från UNICEF "Re: SV: Adoptions from Ethiopia" till MIA 2012-08-29 MIA dnr 61:390/12 nr 10 och 11.

²⁷³ E-post från AC "SV: Adoptions from Ethiopia" till MIA 2012-08-29 MIA dnr 61:390/12 nr 12 och 13.

etiopiska myndigheterna och har bedömt att adoptionerna kan fortgå, även efter att utbredda oegentligheter uppdagats. Exempelvis skriver de i sin reserapport från 2011 att det är svårt och komplicerat, men att de starkt tror på att myndigheterna är på rätt väg.²⁷⁴

Ankestyrelsen skriver i sitt svar till MIA att det har varit mycket kritisk press på adoptionsförmedlingen från Etiopien och en allmän debatt i Danmark om bland annat felaktiga uppgifter om barnens ålder, om avtal med biologiska föräldrar och om tillståndens giltighet.²⁷⁵ År 2012 får MIA information om de kritiska diskussionerna som uppstått i Danmark efter den uppmärksammade danska dokumentärfilmen "Adoptionens pris". MIA har beskrivit att kritiken handlade om tveksamheter i utredningarna av barnens bakgrund, till exempel att ursprungsföräldrarna inte fick tillräcklig information och att dokument förfälskades.²⁷⁶

Senare under 2012 skickade ISS mejl till MIA med information om att USA:s utrikesdepartement sett allvarliga problem i den etiopiska adoptionsverksamheten. Utrikesdepartementet skrev på sin webbplats att de delar familjers oro över senaste medierapporter som påstår direktrekrytering av barn från ursprungsföräldrar av "adoption service providers" eller deras anställda. De skriver vidare om problemen med att några adoptivbarn som verkar vara äldre än vad som anges på etiopiska regeringens utfärdade dokument. De skriver också att de fortsätter att stöta på släktingar som har fått höra att barnet kommer att återvända till Etiopien vid 18 års ålder. ISS skriver i mejlet att detta visar att det finns allvarliga problem inom det etiopiska adoptionssystemet.²⁷⁷

Inför auktorisationen 2012 ställde MIA även frågor om adoptionsverksamheten i Etiopien till den etiopiske forskaren Benyam Mezmur, som MIA tidigare hade träffat på en konferens. Han skrev i sitt svar att ett antal barnhem hade stängts för illegal verksamhet särskilt landets södra regioner (SNNPR, Southern Nations, Nationalities, and People's Region). Detta hade dock bidragit till att Etiopien nu hade börjat vidta åtgärder för komma till rätta med olaglig verksamhet relaterade till internationella adoptioner. Han bedömde att det gått i en mycket mer positiv riktning jämfört med slutet av 2010

²⁷⁴ E-post från AC "Böcker till Ghana + Etiopien" till MIA 2012-08-27 MIA dnr 61:390:4/12.

²⁷⁵ E-post från Ankestyrelsen "Etiopien" till MIA 2012-09-20 MIA dnr 61:390/12 nr 18–19.

²⁷⁶ Dokument publicerat av MIA, troligtvis i MIA info 2013.

²⁷⁷ E-post från ISS "Ethiopia" till MIA 2012-09-03 MIA dnr 61:390:15/12.

och början av 2011.²⁷⁸ MIA skriver senare, i sin tillsynsrapport avseende AC 2013 att oegentligheter uppdagats i provinsen SNNPR i Etiopien och att myndigheterna därför hade stängt 23 av de 52 barnhem i den provinsen. MIA poängterar att Sverige inte hade samarbetat med något barnhem i den provinsen.²⁷⁹

Trots avrådan och tydliga signaler om oegentligheter fortsatte MIA ge AC auktorisation för Etiopien fram till 2015

Trots tydliga signaler om att det förekom oegentligheter i Etiopien från 2009 och avrådan från UNICEF och ISS 2012 fortsatte MIA att ge AC auktorisation för adoptionsverksamhet i Etiopien fram till 2015. MIA valde dock att från 2012 endast ge dem auktorisation för ett år i taget. Skälet till det var den kritik som under några år hade riktats mot adoptionsverksamheten i Etiopien, samtidigt som antalet internationella adoptioner från landet hade ökat kraftigt.²⁸⁰ I auktorisationsansökan för 2013 och 2014 har AC fått ange vilka riskfaktorer som finns i adoptionerna från Etiopien. Där valde de att lyfta fram risken med att barn som hade kunna vara kvar i sin familj i Etiopien ändå adopteras internationellt för att få ett bättre liv, med bättre utbildning och ekonomi.²⁸¹

MIA motiverade 2013 den fortsatta auktorisationen med att antalet adoptioner till Sverige inte hade ökat och att adoptionerna endast skedde från barnhem i Addis Abeba där det fanns en fungerande administration. Dessutom hade AC en mycket erfaren medarbetare i Etiopien som försökte försäkra sig om att ursprungsföräldrarna hade förstått vad adoptionen innebär.²⁸² Denna medarbetare har själv meddelat att det var barnhemmen som på 2000-talet hade ansvar att informera om vad en internationell adoption innebar, och att föräldrarna skulle ge sitt medgivande i domstolen efter att domaren informerat om vad det innebar att lämna barnet

---

²⁷⁸ E-post från Benyam Dawit Mezmur "Adoptions from Ethiopia" till MIA 2012-09-14 MIA dnr 61:390:17/12.

²⁷⁹ MIA:s tillsynsrapport avseende AC 2013.

²⁸⁰ MIA:s auktorisationsbeslut 2011-12-19 MIA dnr 61:559:16/11; Auktorisationsbeslut 2012-09-25 MIA dnr 61:390/12; MIA:s auktorisationsbeslut 2013-11-28 MIA dnr 3.1.2:514/13 nr 5.

²⁸¹ AC:s ansökan om auktorisation för förmedlingsverksamhet i Etiopien 2013-08-30 MIA dnr 3.1.2:514/13 nr 1; AC:s ansökan om auktorisation för förmedlingsverksamhet 2014-12-17 MIA dnr 3.1.2:697:1/14.

²⁸² Dokument publicerat av MIA, troligtvis i MIA info 2013.

för adoption.²⁸³ Men vid de tillfällen hon närvarade försökte hon försäkra sig om att ursprungsföräldrarna hade förstått vad en adoption innebar. AC uppger att när detta problem uppdagades gjordes kraftanstängningar för att förklara innebörden för de berörda.²⁸⁴

AC har velat att adoptionerna från Etiopien ska fortsätta. Efter att de hade fått beslut om auktorisation för Etiopien 2014 gör de till exempel ett försök att övertala om längre auktorisationstid på grund av att Etiopien vidtagit ytterligare en åtgärd. AC skriver att ministern (MOWCYA) har beordrat att chefen för det regionala kontoret måste godkänna bakgrundsutredningen och dokument som bekräftar att ett barn får adopteras samt utfärda ett intyg som ska presenteras för MOWCYA:s huvudkontor i Addis Abeba före domstolsförhandlingen. Tidigare hade det räckt med ett intyg från lägre nivå. AC undrar därefter om det "inte möjligtvis [är] så att detta skulle kunna vara anledning till att auktorisation skulle kunna beviljas för två år i stället för ett?".²⁸⁵ Vid ett möte mellan AC och UNICEF 2014 talade de om fördelarna och nackdelarna med ett eventuellt moratorium. UNICEF menade då att statsministern i Etiopien hade förespråkade det, men hittills utan officiellt gehör. Av AC:s anteckningar framgår att UNICEF hoppades på att det skulle ske positiv förändring under 2015 och att AC skulle "orka hålla ut". De menade att det vore förfärligt om de seriösa organisationerna stänger ner, medan de "tvivelaktiga" får större utrymme.²⁸⁶

Processen att göra Etiopien redo att underteckna 1993 års Haagkonvention hade avstannat under 2013 och utfärdandet av nya riktlinjer för adoption hade stoppats. Det berodde till stor del på att en ny socialminister som var kritisk till internationella adoptioner tillträdde under 2013 och lade arbetet på is. AC har i efterhand beskrivit att det var på väg att bli så bra, med många enande krafter. AC var pådrivande i arbetet för att få Etiopien att ratificera Haagkonventionen. De har i intervjuer med oss beskrivit att de ville fortsätta förbättringsarbetet men att MIA var tveksamma. Men parallellt med MIA:s överväganden kring om de skulle ge AC auktorisation eller inte, började även AC att omvärdera sitt samarbete med Etiopien. När de under 2014 insåg att det inte längre fanns en vilja från etiopisk

²⁸³ Skriftliga svar från AC:s representant på Adoptionskommissionens frågor, inkom via e-post 2023-11-08.

²⁸⁴ AC:s synpunkter på Adoptionskommissionens textutkast 2025-03-20.

²⁸⁵ E-post från AC "Nytt från Etiopien" till MIA 2013-11-29 MIA dnr 3.1.2:514:6/13.

²⁸⁶ AC:s reserapport Etiopien 2014-12-07-13 MIA dnr 3.3.4:79:15/14.

sida att ta arbete med inträde till 1993 års Haagkonvention vidare, beslutade de att avsluta samarbetet. AC har i intervjuer med oss beskrivit att ett skäl till att de avslutade verksamheten i Etiopien också var att de kände att det inte gick att arbeta korrekt.²⁸⁷

Från 2013 började dessutom antalet internationella adoptioner i Etiopien att minska drastiskt på grund av den etiopiska regeringens åtgärder för att begränsa adoptionerna och stärka inhemska omsorgsalternativ. Den etiopiska adoptionsmyndigheten poängterade 2014 att de skulle fortsätta dessa ansträngningar och att de internationella adoptionerna därmed kommer att minska. År 2014 adopterades endast tre barn via AC från Etiopien till Sverige. AC ville se hur adoptionsverksamheten utvecklade sig, men menade att om antalet adopterade barn från Etiopien inte ökar, får de kanske omvärdera samarbetet med landet.²⁸⁸ Det fanns alltså flera faktorer som samverkade för att AC avslutade sin adoptionsverksamhet i Etiopien. Ytterligare ett skäl som nämnts i våra intervjuer är att AC:s medarbetare i Etiopien skulle sluta sitt arbete.²⁸⁹

År 2015 uttrycker MIA en oro över att oegentligheterna i Etiopien fortsätter. Inför beslutet om auktorisation för Etiopien 2015 frågade MIA UNICEF om deras åsikt om utvecklingen av internationella adoptioner i Etiopien. MIA skriver till UNICEF att de är "oroade över situationen" då de hade fått indikationer på att det fortfarande fanns en hel del oegentligheter kring internationell adoptionsförmedling när det gäller barnens bakgrundsutredningar. MIA skriver att AC endast arbetar i Addis Abeba, men att de är oroliga för att barn kanske flyttas dit från andra provinser. MIA beskriver också att de känner till att UNICEF har samarbetat med MOWCYA för att förbättra situationen för övergivna barn i Etiopien, men att samarbetet har minskat på sistone. MIA hade tidigare gett AC auktorisation eftersom de kunde se att många åtgärder vidtogs för att stoppa oegentligheterna och för att arbetet med att ratificera Haagkonventionen pågick. Men nu ville MIA ha UNICEF:s åsikt om utvecklingen av internationella adoptioner i

²⁸⁷ Anteckningar från ICA-möte 2014-01-21 MIA dnr 3.1.2:697:15/14; MIA:s tillsynsrapport avseende AC 2013; AC:s minnesanteckningar från resa till Etiopien 2013-10-14 till 2013-10-18; Minnesanteckningar från möte med AC den 22 januari 2015 angående Etiopien 2015-02-02 MIA dnr 3.1.2:697/14 nr 18; Möte med AC 2023-09-05, bl.a. ppt-presentation.

²⁸⁸ Se t.ex. MIA:s tillsynsrapport AC 2014; E-post från franska ambassaden 2015-02-02 MIA dnr 3.1.2:697:16/14; Minnesanteckningar från möte med AC den 22 januari 2015 angående Etiopien 2015-02-02 MIA dnr 3.1.2:697/14 nr 18.

²⁸⁹ Möte med tidigare generaldirektör för MIA 2024-06-12.

Etiopien. UNICEF:s barnskyddschef (chief child protection) svarar MIA att ytterligare arbete måste göras för att säkerställa ett starkt funktionellt system i linje med internationella standarder. UNICEF skriver att det har tagits en rad initiativ under de senaste månaderna, som att MOWCYA granskar ”Adoption service directive document”. Men de är ännu inte slutförda och inte redo att spridas. Ratificeringen av Haagkonventionen kommer sannolikt inte att ske före valen och ytterligare åtgärder måste vidtas från regeringens sida.²⁹⁰

AC fick, som vi tidigare nämnt, under några år auktorisation för ett år i taget. Sista året var AC och MIA överens om att avsluta de sista tre ärendena. Under 2015 justerade AC sin auktorisationsansökan till att avse auktorisation för att handlägga och slutföra pågående ärenden i Etiopien, och MIA gav då AC auktorisation för perioden fram till 31 maj 2015 för slutförande av pågående ärenden. Det var dock enligt AC inte möjligt att slutföra dem.²⁹¹

AC bedömer att det har gått att genomföra etiska adoptioner i Etiopien trots utbredda oegentligheter i landet

AC har i efterhand beskrivit att när adoptionerna ökade under 2000-talet blev det omöjligt för Etiopien att kontrollera alla nya oseriösa aktörer som började förmedla adoptioner i landet. Det var uppenbart för AC att andra länder som USA och sydeuropeiska länder hade stora problem med sina adoptionsorganisationer och lokala kontakter. Vissa adoptionsorganisationer var väldigt aggressiva. AC:s bild är dock att den statliga myndigheten i Etiopien inte var korrupt, men att den delegerade ut ansvaret till sina regionkontor som inte hade resurser att bemanna dem. Ju längre ut man kom desto mindre kontroll fanns över verksamheten.²⁹²

I arkivmaterialet har vi sett exempel på när AC stått emot erbjudanden om få fler barn på oetiska vis. I AC:s reserapport från oktober 2011 finns anteckningar från ett möte med företrädare för BOWCYA. AC:s medarbetare skriver:

---

²⁹⁰ E-post från UNICEF ”RE: VB: Intercountry Adoptions” till MIA 2015-03-10 MIA dnr 3.1.2.:697:25/14.

²⁹¹ Möte AC 2023-09-05; MFoF:s årsredovisning 2015.

²⁹² Möte AC 2023-09-05.

Någonstans mitt i samtalet säger hon plötsligt att om vi registrerar ett barnhem kan ni få flera barn! Vi kan till och med registrera flera barnhem och få barn genom dem! Jag blir mållös för en stund, men frågar sedan om hon verkligen tycker att det skulle vara en bra idé? Hon svarar då med att säga att så gör amerikanarna hela tiden och de får många barn. Jag säger att: nej tack, vi vill inte jobba så och vi nöjer oss då hellre med de barn vi får på det sätt som jobbar nu. Då brister hon ut i ett förtjust skratt: "That is why I love Sweden!"²⁹³

AC har uppgett att det fanns medarbetare vid utländska adoptionsorganisationer som på 2000-talet gav sig ut på landsbygden och "skaffade fram barn för adoption på ett sätt som inte var etiskt". AC anser dock att det gick att bedriva reglerad adoptionsverksamhet och etiska adoptioner trots att det fanns många oseriösa aktörer och oetiska inslag i adoptionsverksamheten generellt. När det gäller Etiopien valde de att inte arbeta utanför Addis Abeba, eftersom de bedömde att riskerna var större där.²⁹⁴ AC poängterar också att deras adoptioner inte ökade under den period då oseriösa aktörer kom in. Exempelvis adopterades 2009 endast 33 barn till Sverige via AC, av de totalt 4 500 barn från Etiopien som adopterades internationellt det året.²⁹⁵ AC beskriver dessutom att en viktig faktor för att de valde att förmedla adoptioner från Etiopien var att de hade en noggrann och försiktig medarbetare i landet som hade högt rättspatos, etiskt tänkande och hög integritet. Hon hade kunskap om vilka områden som man kunde verka i och vilka kontaktpersoner som var lämpliga att samarbeta med. AC menar att det var hennes integritet som gjorde att de kunde vara kvar i landet.²⁹⁶

Även MIA:s dåvarande generaldirektör lyfter fram att AC hade en mycket bra representant i Etiopien som var noggrann, ansvarsfull och angelägen om att allt skulle gå rätt till. MIA fick information om att det fungerade väl i Etiopien, så hon kände sig trygg i att AC klarade det och litade på AC och deras representant i Etiopien. MIA:s dåvarande generaldirektör minns dock inte några problem i adoptionerna från Etiopien eller att både ISS och UNICEF varnade MIA att bedriva adoptionsverksamhet i Etiopien. Hon minns inte heller om myndigheten resonerade om risken med att bedriva adoptionsverksamhet i ett land med mycket oegentligheter i den inter-

²⁹³ AC:s minnesanteckningar resa Etiopien 2011-10-04 till 2011-10-11, från AC:s arkivbox "Etiopien E4a Ansökningar & Intyg korr MIA".

²⁹⁴ Möte AC 2023-09-05, bl.a. ppt-presentation.

²⁹⁵ AC:s synpunkter på textutkast Etiopien 2024-05-23.

²⁹⁶ Möte AC 2023-09-05, bl.a. ppt-presentation.

nationella adoptionsverksamheten generellt sett.²⁹⁷ Det finns även andra tidigare medarbetare på MIA som uppger att de inte minns några problem när det gäller adoptioner från Etiopien. En medarbetare berättar att man pratade om AC:s representant som en ”garant” i Etiopien.²⁹⁸

AC har som vi beskrivit uppgett att de inte arbetat utanför Addis Abeba, eftersom de bedömde att riskerna var större där. Vi har dock i vår aktgranskning sett flera exempel på att AC har förmedlat adoptioner från orter långt utanför Addis Abeba, både på 1970-, 1980- och 1990-talet. Vi har också fått in uppgifter som visar att AC:s medarbetare i Etiopien vid flera tillfällen på 1990-talet förmedlat adoptioner från orten Jimma, som ligger 35 mil från Addis Abeba.²⁹⁹ Även i AC:s arkiv framgår att barn har kommit från Jimma under 1980-, 1990- och 2000-talet. I ett brev från 1989 framgår också att det i Jimma fanns cirka 70 barn på ett barnhem och att AC:s representant gärna vill börja arbeta med det barnhemmet.³⁰⁰

Det är inte möjligt för oss att avgöra om AC har kunnat undvika oegentligheter i just sina adoptioner, men vi konstaterar att det funnits risker för oegentligheter.

---

²⁹⁷ Intervju med MIA:s tidigare generaldirektör 2024-06-24.

²⁹⁸ Intervju med tidigare medarbetare på MIA och MFoF 2024-03-07.

²⁹⁹ Uppgifter inkomna via e-post 2024-08-30; Uppgifter inkomna via e-post 2024-08-28.

³⁰⁰ Anteckning från telefonsamtal 1989-10-03 i AC:s mapp ”E4b korr/samtal NN Etiopien 1982–08 t.o.m. 1989”. Se även fax från AC:s representant till AC kansli 1994-07-12, i AC:s box ”E4b 1994 Etiopien korrespondens medarbetare”; Brev 1994-04-27 i AC:s box ”E4b 1994 Etiopien korrespondens medarbetare”; Mail 2002-10-22 i AC:s mapp ”Etiopien korr medarbetare 2002”.

7 Oegentligheter i adoptionsverksamheten i Kina

7.1 Uppdraget

Syftet med utredningsuppdraget är bland annat att klargöra förekomsten av eventuella oegentligheter inom Sveriges internationella adoptionsverksamhet och hur regeringen, berörda statliga myndigheter, kommuner, auktoriserade sammanslutningar, ideella organisationer och andra privata aktörer agerat och förhållit sig till eventuella oegentligheter utifrån respektive aktörs ansvar och roll.

Kina är det fjärde största ursprungslandet för adoptioner till Sverige. Adoptionsförmedlingen från Kina tog sin början 1992 och avslutades 2021. Merparten av adoptionerna från Kina skedde under perioden 2000–2010.

Granskningen av adoptionerna från Kina har omfattat dokumentation från myndigheter och de tre adoptionsorganisationer som förmedlat barn från Kina. Vi har också intervjuat företrädare för tillsynsmyndigheten samt verksamma inom de tre adoptionsorganisationerna. Därtill har 97 adoptionsakter för adoptioner som förmedlats genom Adoptionscentrum (AC), Barnens Vänner internationell adoptionsförening (BV) och Familjeföreningen för internationell adoption (FFIA) för perioden 1993–2017 granskats. Adoptioner från Kina har i viss mån granskats även av andra länder som tagit emot barn från landet och vi har tagit del av de iakttagelser som andra gjort.

7.2 Bedömning

Utredarens bedömning: Granskningen visar att det har förekommit oegentligheter i adoptionerna från Kina. Det handlar bland annat om handel med barn. De svenska adoptionsorganisationerna har tagit stora risker genom att vara verksamma i Kina, som under hela perioden varit ett stängt land med mycket begränsade möjligheter till insyn. Därtill kommer att samtliga barn som adopterats har beskrivits som övergivna och saknar bakgrundsbeskrivning. Svenska myndigheter och organisationer har accepterat förfaranden som försvårat och i vissa fall omöjliggjort en bedömning av om en adoption är till barnets bästa.

Vi har vid vår granskning särskilt noterat följande.

- Kinesiska myndigheter har bekräftat att fyra adoptioner till Sverige haft kopplingar till den systematiska handel med barn i Hunan som avslöjades 2005. Det kan dock inte uteslutas att fler svenska adoptioner är berörda av handeln med barn i Kina. Det gavs inte reella möjligheter för den svenska tillsynsmyndigheten att utreda om barn adopterade till Sverige varit föremål för barnhandeln. Frågor från svenska aktörer besvarades endast med information om att de barn som adopterats av svenska föräldrar var ”verkligt övergivna”.
- Samtliga barn som adopterats från Kina uppges vara övergivna och saknar bakgrundsinformation. Det innebär att det inte finns samtycken från barnens föräldrar. Avsaknaden av bakgrundsinformation innebär att det inte är möjligt för adopterade att söka information om sitt ursprung. Det stod klart för de svenska adoptionsorganisationerna och tillsynsmyndigheten redan när adoptionerna från Kina startade och de kinesiska myndigheterna har också klargjort detta för de svenska aktörerna.
- De barnhem i Kina som tagit hand om barnen har ansvarat för att utreda barnen och besluta om barnen är tillgängliga för adoption. Det framgår inte att barnhemmen eller någon annan aktör prövat möjligheterna till nationell adoption före internationell adoption. Barnhemmen fick ersättning för de barn som lämnades för internationell adoption. Därigenom uppstod ekonomiska incitament för barnhemmen att finna

barn för internationell adoption. Den svenska tillsynsmyndigheten har konstaterat att barnhemmen var beroende av avgifterna.

- Adoptionssystemet har förutsatt att adoptivföräldrarna betalat en donation direkt till barnhemmet vid mottagandet av barnet. Från början var donationsavgiften 3 000 USD, därefter 5 000 USD. Donationen var avsedd för att förbättra förhållandena vid barnhemmen och de barn som var kvar. Någon möjlighet att kontrollera om så verkligen skedde fanns dock inte efter 1996 då Kina begränsade möjligheterna att besöka barnhemmen. Det har varit oklart för den svenska tillsynsmyndigheten om donationerna har varit obligatoriska eller frivilliga. Mycket talar för att de har varit obligatoriska, inte minst mot bakgrund av att beloppet kunde bli mindre i de fall barnet hade något funktionshinder. Donationerna avskaffades 2018.
- Tillsynsmyndigheten har ställt frågor om förekomsten av oegentligheter till de kinesiska myndigheterna, men har inte i tillräcklig grad följt upp informationen, vidtagit åtgärder eller säkerställt att föreslagna åtgärder gett resultat. Myndigheten har accepterat de svar man fått om att allt är i sin ordning. Tillsynsmyndigheten har beviljat auktorisation trots vetskap om riskerna i systemet och började först i ett sent skede ställa kritiska frågor om donationsavgifterna.

7.3 Sveriges adoptionsverksamhet i Kina

Adoptioner av barn från Kina kom i gång i mycket liten skala i slutet på 1980-talet. Från början var det svenskar bosatta i Kina som adopterade under sin vistelse i Kina.¹ Den svenska adoptionsverksamheten genom adoptionsorganisationer startade 1992. De första åren genomfördes i genomsnitt ett 60-tal adoptioner per år men ökade därefter i antal från 1998.

Totalt har knappt 4 300 adoptioner genomförts fram till i dag, vilket gör Kina till det fjärde största adoptionslandet för Sverige sett till antalet adoptioner. Flest adoptioner genomfördes under

¹ MIA, Rapport från MIA:s studie- och tillsynsresa till Kina 6–17 mars 2007.

perioden 2000–2010 då sammanlagt drygt 3 200 barn adopterades från Kina till Sverige. Under denna period var Kina det överlägset största adoptionslandet för Sverige med i genomsnitt 300 adoptioner per år. Kina är ett av få länder som godkänt adoption av små barn till ensamstående adoptanter. Så vitt känt har det inte förekommit enskilda adoptioner i någon större omfattning till Sverige.

Sverige var det femte största adoptionslandet för Kina perioden 1992–2017 efter USA, Spanien, Kanada och Nederländerna.² I tabell 7.1 redovisas antal adopterade barn från Kina till Sverige per år 1992–2021.

Tabell 7.1   Antal adoptioner från Kina per år 1992–2021

År	Antal	År	Antal	År	Antal	År	Antal
1992	8	2000	165	2008	206	2016	22
1993	34	2001	220	2009	244	2017	12
1994	58	2002	316	2010	190	2018	15
1995	68	2003	373	2011	111	2019	3
1996	78	2004	497	2012	92	2020	0
1997	93	2005	462	2013	61	2021	0
1998	123	2006	314	2014	51		
1999	123	2007	280	2015	49		

Källa: MföF.

7.4 Bakgrund till de internationella adoptionerna från Kina

7.4.1 Ettbarnspolitiken infördes 1979 för att reglera befolkningsökningen³

Kina fördubblade sin folkmängd på knappt ett halvsekel och landet har i dag över 1,4 miljarder invånare. Befolkningstrycket oroadе länge Kinas ledare och man försökte med olika medel förmå eller tvinga invånarna att föda färre barn.

Ettbarnspolitiken infördes 1979 med syfte att stävja befolknings-tillväxten. Den har haft stor påverkan på befolkningen. En familj

² P. Selman (2019), *International Adoptions from the People's Republic of China as recorded by receiving states 1992–2017*, Newcastle University, May 2nd. 2019. Antal adoptioner för de fyra största länderna är USA med nästan 95 000 adoptioner; Spanien cirka 16 000 adoptioner; Kanada cirka 13 000 adoptioner och Nederländerna knappt 7 000 adoptioner.

³ Avsnittet bygger på Utrikespolitiska institutets landguide Kina. <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/asien/kina/> hämtad 2024-02-09 där inget annat anges.

fick endast skaffa ett barn, på landsbygden tilläts efter hand två barn om det första barnet var en flicka. Befolkningsminoriteter var undantagna dessa krav.⁴ Ettbarnspolitiken reglerades i lag, men genomförandet och kontrollen har varierat i olika delar av landet och över tid beroende på hur befolkningsutvecklingen sett ut och vilka befolkningsmål som satts upp lokalt. Par som skaffade fler barn än tillåtet fick vanligtvis betala straffavgifter och man kunde också förlora sitt arbete. I vissa regioner har kontrollen varit mycket strikt och straffen om man inte följt reglerna har varit mycket hårda, exempelvis har kvinnor utsatts för tvångssterilisering och påtvingade aborter. Möjligheterna till nationell adoption var fram till 2007 också mycket begränsade vilket enligt vissa forskare berodde på att den kinesiska regeringen såg nationell adoption som ett sätt att kringgå ettbarnspolitiken.⁵ Vissa lättnader infördes i början av 2000-talet då par där båda föräldrarna var enda barnet fick rätt att skaffa två barn.

Även om ettbarnspolitiken bidrog till att befolkningstillväxten minskade kraftigt så ledde den också till obalanser på grund av den gamla traditionen att värdera pojkar högre än flickor. Pojkar har traditionellt stor betydelse för familjen eftersom de säkrar familjelinjen och ansvarar för familjens framtida försörjning och omhändertagande av föräldrarna när de blir äldre. Flickor däremot tillhör makens familj när de gifter sig och kan därför inte bidra till den egna familjens framtida trygghet.⁶ Detta har bidragit till en könsmässig snedfördelning som inneburit att andelen nyfödda pojkar varit mycket hög i Kina i förhållande till andra länder. År 2004 var skillnaden 121 pojkar per 100 flickor, och obalansen kvarstod även under de följande åren. I början av 2020-talet fanns det enligt officiell statistik nära 35 miljoner fler män än kvinnor i Kina.

Det har gjorts vissa lättnader i ettbarnspolitiken efter hand i syfte att avhjälpa de negativa konsekvenser som den fört med sig. Hösten 2015 tillkännagavs att det skulle bli tillåtet för par att skaffa två barn. Men slopandet av ettbarnspolitiken ledde inte till någon större ökning av antalet födselar. Under de senaste åren har födelse-takten tvärtom minskat. Till förklaringarna hör, enligt bedömare, att det blivit vedertaget att bara skaffa ett barn tillsammans med höga

⁴ N. Luo and D. M. Smolin (2005), *Intercountry adoption and China: emerging questions and developing Chinese perspectives*, Cumberland Law Review, s. 599–601.

⁵ D. M. Smolin (2011), *The missing girls of China: population, policy, culture, gender, abortion, abandonment and adoption in East-Asian perspective*, Cumberland Law Review, s. 15 och 52.

⁶ D. M. Smolin (2011), s. 52.

kostnader förknippade med att ha barn. Den långvariga och omdebatterade ettbarnspolitiken har numera upphört. År 2021 beslöts att det skulle bli tillåtet även med tre barn per familj. I takt med minskande födelsetal har pressen ökat på kvinnor att föda tre barn.

7.4.2 Internationella adoptioner etableras i början av 1990-talet

Internationella adoptioner var inte vanligt förekommande i Kina fram till 1990-talet. Adoptioner skedde inom landet enligt gamla traditioner från familj till familj.

Den stränga ettbarnspolitiken i kombination med kulturella värderingar har medfört att familjer valt bort flickor framför pojkar. Det har gjorts på olika sätt över tid – genom könssselektiva aborter, genom att flickor dödade efter födseln eller att flickor övergivits. Eftersom det inte är juridiskt möjligt att överlåta vårdnaden av ett barn i Kina och det är förbjudet att överge ett barn har detta i många fall skett i hemlighet. Barn har lämnats anonymt på olika platser där de kunnat hittas och tas om hand. Under 1980- och 1990-talet var barnhem och andra institutioner överfulla med barn som till övervägande del var friska flickor.⁷ På barnhemmen fanns även många barn som var tvångsomhändertagna. De hade kända föräldrar och kunde enligt lag inte adopteras.⁸ Efterfrågan på barn för internationell adoption var vid denna tidpunkt stor i västvärlden. Från att tidigare ha haft en mycket restriktiv syn på internationell adoption beslutade den kinesiska regeringen i början av 1990-talet att starta det omfattande internationella adoptionsprogrammet.⁹

År 1992 kom den första lagen som reglerade internationella adoptioner och de internationella adoptionerna ökade i antal under 1990-talet. Intresset för adoptioner från Kina ökade ytterligare efter att BBC 1996 sände en dokumentär som beskrev hur övergivna barn på barnhem vanvårdades och lämnades att dö.¹⁰ Samma år kom också en rapport om omfattande vanvård och höga dödstal på kinesiska barnhem. Enligt rapporten fungerade många institutioner som löpande band för att bli av med föräldralösa barn, där

---

⁷ D. M. Smolin (2011), s. 52.

⁸ MIA, Rapport från MIA:s studie- och tillsynsresa till Kina 6–17 mars 2007.

⁹ N. Luo and D. M. Smolin (2005), s. 602.

¹⁰ BBC (1995), *The Dying Rooms*.

antalet intagna barn vida översteg antalet tillgängliga platser på barnhemmen. Majoriteten av barnen kom dock inte ens till barnhemmen utan placerades i stället på institutioner för intellektuell och fysiskt funktionsnedsatta, äldre och psykiskt sjuka. Dödstalen för barn på dessa institutioner bedömdes vara ännu högre än vid de statliga barnhemmen.¹¹ Samma år uttalade FN:s barnrättskommitté att Kina behövde vidta ytterligare åtgärder för att främja att barn, särskilt övergivna barn, gavs möjlighet att växa upp i en hemlik miljö genom fosterhemsplacering och adoption. Kommittén rekommenderade också Kina att se över sin lagstiftning om adoption i syfte att främja nationell adoption.¹²

De internationella adoptionerna var som mest omfattande mellan 2000–2005 då nästan 65 000 barn adopterades internationellt till sammanlagt 16 länder. Bara under 2005 genomfördes 14 500 internationella adoptioner från Kina. Till en början var det framför allt små flickor som adopterades internationellt. Allteftersom antalet nationella adoptioner i Kina började öka från mitten av 2000-talet blev färre barn aktuella för internationell adoption. Från 2006 minskade antalet internationella adoptioner successivt. Mellan 2006 och 2010 genomfördes totalt cirka 36 000 adoptioner för att mellan 2011–2017 uppgå till knappt 23 000. Från 2007 har de barn som adopterats internationellt haft ofta olika typer av särskilda behov. Totalt beräknas drygt 150 000 kinesiska barn ha adopterats internationellt från 1992 fram till 2017.¹³ Kina beslutade i september 2024 att avsluta det internationella adoptionsprogrammet.¹⁴

---

¹¹ Human Rights Watch/Asia (1996), *Death by Default. A Policy of Fatal Neglect in China's State Orphanages*, s. 1–6.

¹² United Nations, Convention on the Rights of the Child, CRC/C/15/Add.56 7 June 1996, Twelfth session Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the convention, Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: China, s. 7.

¹³ P. Selman (2019).

¹⁴ DN 2024-09-10.

7.5 Aktörer, reglering och den svenska adoptionsprocessen i Kina

7.5.1 Svenska adoptionsorganisationer som varit aktiva i landet

Tre svenska adoptionsorganisationer har varit aktiva i Kina: Familjeföreningen för Internationell Adoption (FFIA), Barnens Vänner (BV) och Adoptionscentrum (AC). FFIA var den första organisationen att etablera samarbete i landet, vilket var 1991. De var verksamma fram till 2014. BV var verksamma i Kina perioden 1994–2020. AC startade sin verksamhet 1998 och var verksamma fram till 2021. Varje adoptionsorganisation har haft en lokal kontaktperson i landet som haft möten med blivande adoptivföräldrar, fungerat som länk till myndigheterna och varit ett stöd i krissituationer. Barnen har kommit från olika barnhem runt om i Kina. Sverige har inte haft något särskilt samarbete med specifika barnhem eller provinser.

FFIA¹⁵

År 1991 fick FFIA som en av de första adoptionsorganisationerna i världen en samarbetsöverenskommelse med Kina. Bakgrunden var att FFIA:s verksamhetschef i slutet av 1980-talet fått information från en tjänsteperson på Statistiska Centralbyrån som arbetade med att införa ett folkräkningssystem i Kina att det fanns en stor skillnad i antal pojkar och flickor i landet. Det "saknades" mängder av flickor. En förklaring var att det fanns många barn och framför allt flickor på institutioner och barnhem. FFIA:s verksamhetschef tillfrågade det kinesiska justitieministeriet om möjligheten att genomföra adoptioner från landet och blev 1990 inbjuden till justitieministeriet för att diskutera hur det skulle kunna gå till. Under en vecka fördes samtal mellan FFIA och ministeriet och FFIA fick göra studiebesök på några institutioner och skolor. Ett halvår senare, våren 1991, kom en kinesisk delegation till Sverige för att möta företrädare för FFIA, Nämnden för internationella adoptionsfrågor (NIA) och adopterade. Det officiella besöket avslutades med att det kinesiska justitieministeriet bekräftade ett kommande samarbete. FFIA

---

¹⁵ Avsnittet bygger på information från <http://www.ffa.se/laender/landoeversikt/kina>.

erbjöds sända ansökningar omgående, trots att Kina då ännu inte hade en färdig adoptionslag.¹⁶

Våren 1992 trädde adoptionslagen i kraft och då kom också de första barnen från landet. Totalt kom 1622 barn via FFIA under perioden 1992–2014. De flesta barnen har kommit från regionerna Anhui, Guandong, Guangxi, Hunan, Jiangsu och Jiangxi.

Barnens vänner

BV tog kontakt med Sveriges ambassad i Beijing 1994 för att få information om lagstiftning och andra förutsättningar för adoptionsförmedling från landet.¹⁷ De sökte och fick auktorisation för Kina 1994¹⁸ och hade auktorisation fram till och med 2019.¹⁹ Totalt har BV förmedlat 833 barn från Kina.²⁰

Adoptionscentrum

AC ansökte om auktorisation för Kina 1997. Ansökan hade förberetts genom besök vid CCAA, China Center of Adoption Affairs. NIA beviljade AC auktorisation för Kina från 1998.²¹ De första adoptionerna genom AC genomfördes 1998. AC avslutade samarbetet med Kina 2021. Totalt har AC förmedlat 1 774 barn från landet fram till 2021.²²

7.5.2 Svenska myndigheters roll i adoptionerna från Kina

Nämnden för internationella adoptionsfrågor (NIA), Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA) och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) har beviljat auktorisation för organisationernas verksamhet i Kina. De har också utövat tillsyn över verksamheten.

---

¹⁶ A Tidskrift om adoption, Nr 1 2022, s. 16–17, möte med FFIA 2022-03-28.

¹⁷ Sveriges ambassad Beijing, 1994-05-06, brev till Barnens Vänner Internationell Adoptionsförening om adoptioner.

¹⁸ NIA, Beslut om auktorisation för föreningen Barnens Vänner Internationell Adoptionsförening, dnr 60:201/94.

¹⁹ MFoF, Beslut om auktorisation för adoptionsförmedling, dnr 3.1.2:760/17 och 3.1.2:761/17.

²⁰ Mejl från BV 2023-09-08.

²¹ NIA, Auktorisationsansökan för Kina, 97-09-11, dnr NIA 60:294/97.

²² Material från AC 2023-05-12.

Svenska ambassaden i Beijing har utfärdat visum för de barn som adopterats till Sverige. Ambassaden har också förmedlat information i samband med förändringar i regelverk och processer och när det framkommit uppgifter om oegentligheter i den kinesiska adoptionsverksamheten.

Före 2008 fattades beslut om adoption i Kina och därefter beslutade även svensk domstol om adoption i Sverige. Från 2008, efter att Kina ratificerat 1993 års Haagkonvention, erkändes det kinesiska adoptionsbeslutet automatiskt i Sverige.²³

7.5.3 Aktörer i Kina

När Sverige började sin adoptionsverksamhet i Kina 1992 var två ministerier ansvariga för adoptionsfrågor; Civilministeriet och Justitieministeriet. De arbetade parallellt med internationella adoptionsansökningar.²⁴ År 1996 slogs adoptionsenheterna samman under Civilministeriet och China Center of Adoption Affairs (CCAA) bildades. CCAA blev senare centralmyndighet. Civilministerier på provinsnivå ansvarade för barnhemmen, utfärdade licens till barnhemmen och utredde om ett barn kunde förklaras övergivet.²⁵ År 2011 fick CCAA ett utökat ansvarsområde, bland annat för nationella adoptioner och bytte namn till China Centre for Children's Welfare and Adoption (CCCWA).²⁶

På provinsnivå var det myndigheten Civil Affairs Bureau som hade det yttersta ansvaret för övergivna barn. När ett övergivet barn hittades eller lämnades in på ett barnhem ansvarade myndigheten för att annonsera efter föräldrar och släktingar. Om sökningarna inte gav något resultat gjorde myndigheten en utredning för barnet och beslutade om barnet kunde förklaras övergivet och aktuellt för adoption. Adoptionen registrerades av Notarius Publicus som kan liknas vid svensk tingsrätt i civilmål.²⁷

Den kinesiska adoptionsmyndigheten har haft specifika resbyråer kopplade till verksamheten som har samarbetat med adop-

---

²³ MIA, meddelande från svenska ambassaden Beijing 2008-03-14 om att CCAA infört ett Certificate of Conformity of Intercountry Adoption, dnr 72:289:7/07.

²⁴ MIA, Brev från svenska ambassaden Beijing till BV, 1994-05-06, dnr 60:201/94.

²⁵ MIA, FFIA Ansökan om auktorisation för förmedlingsverksamhet i Kina 2010–2011, dnr 61:525:1/09.

²⁶ Material från FFIA.

²⁷ MIA, Rapport från MIA:s studie- och tillsynsresa till Kina 6–17 mars 2007, material från FFIA samt MIA, auktorisationsansökan för BV 2005, dnr 61:461:1/05.

tionsorganisationerna. Resebyråerna har ansvarat för att organisera resor för adoptivfamiljer i samband med adoption och för återresor. Återresor skulle gå genom resebyråerna och adoptionsorganisationen i Sverige.²⁸

I början av 1990-talet fanns många institutioner av varierande standard i Kina. I alla stora städer fanns Social Welfare Institute (SWI), ett kombinerat barn- och ålderdomshem. I många provins-huvudstäder fanns stora barnhem med hög standard (så kallade mönsterbarnhem) med tillgång till läkare, psykologer, logopeder och förskollärare. Barnhem hade i vissa fall fosterhem knutna till sig. Barnhem i fattigare provinser hade avsevärt sämre standard. Stora förändringar skedde standardmässigt med tiden. CCAA beviljade tillstånd till de barnhem i en provins som uppfyllde vissa kriterier för att förmedla internationella adoptioner (antal barn, personal och utrustning). Adoptionsorganisationerna hade ingen direktkontakt med de olika barnhemmen. Allt fler institutioner runtom i landet kom med i det internationella adoptionsprogrammet och de donationer som kommit barnhemmen till del användes för att bygga om, renovera och bygga nya institutioner. År 2016 fanns inte så många av de gamla, sämre byggnaderna kvar.²⁹ Enligt FFIA var det från början ett 30-tal barnhem som ingick i det internationella adoptionsprogrammet. När FFIA avslutade sin verksamhet 2014 var cirka 300 barnhem licensierade för internationella adoptioner.³⁰

7.5.4 Internationella adoptioner regleras i lag 1992

När det utländska intresset för adoptioner från Kina ökade i början av 1990-talet såg Kina behov av att reglera verksamheten. År 1991 antogs en ny adoptionslag av nationalkongressen. Den nya lagen reglerade både nationella och internationella adoptioner och trädde i kraft 1992.³¹

---

²⁸ NIA, Auktorisationsansökan för Kina, 97-09-11, dnr 60:294/97 och MIA, Rapport från MIA:s studie- och tillsynsresa till Kina 2007.

²⁹ A-C Gudmundsson m.fl. (2015), *Adopterad från annat land – om samarbetet med barnens ursprungsländer*, s. 171.; material från FFIA samt MIA, Rapport från MIA:s studie- och tillsynsresa till Kina 6–17 mars 2007.

³⁰ Intervju med FFIA 2023-09-21.

³¹ Sveriges ambassad Beijing, 1992-10-12, R34. Engelsk översättning av "Adoption law of the People's republic of China".

Enligt lagen kunde barn under 14 år adopteras om de blivit föräldralösa, var övergivna eller om deras föräldrar inte kunde fastställas eller hittas samt om deras föräldrar av särskilda skäl inte kunde uppfostra dem. Lagen reglerade vilka som hade rätt att lämna medgivande eller samtycke till adoption: vårdnadshavare till ett föräldralöst barn, sociala välfärdsinstitutioner samt föräldrar som av särskilda skäl inte kunde fostra sina barn. Endast ett barn (flicka eller pojke) fick adopteras, men föräldralösa barn och barn med funktionshinder var undantagna denna begränsning. Kraven var desamma för utländska medborgare som ville adoptera barn från Kina. Det var förbjudet att köpa eller sälja ett barn för adoption. Om adoptanten och den som lämnat barnet för adoption ville hemlighålla adoptionen, skulle andra respektera deras önskan och inte lämna ut informationen. Det fanns också bestämmelser om straffansvar för den som bortförde eller kidnappade kvinnor eller barn. Den som övergav ett spädbarn skulle böta högst 1 000 yuan till ett offentligt säkerhetsorgan och om omständigheterna var ett uppenbart brott skulle det utredas. Det senare gällde också den som sålde sitt eget barn.

Samma år som adoptionslagen trädde i kraft, ratificerade Kina barnkonventionen. Det fakultativa protokollet om barnhandel, barnprostitution och barnpornografi ratificerades 2002 och det fakultativa protokollet om barn i väpnade konflikter ratificerades 2008.³²

Föreskrifter till lagen

I föreskrifter till lagen som började gälla den 10 november 1993 beskrevs adoptionsprocessen för internationella adoptioner närmare.³³ Exempelvis framgick vilka krav på dokumentation som ställdes beroende på vem som lämnat barnet för adoption.

- Om barnet lämnades av biologiska föräldrar skulle det finnas ett skriftligt samtyckesdokument undertecknat av båda föräldrarna.
- En ensamstående förälder där maken/makan var död eller inte kunde hittas skulle kunna visa upp ett dödsbevis eller meddelande

---

³² MIA, Rapport från MIA:s studie- och tillsynsresa till Kina 6–17 mars 2007.

³³ Sveriges ambassad Beijing, 1993-12-02, Nr 100 R34, Implementation Measures on the Adoption of Children by Foreigners in the People's Republic of China.

från maken/makans föräldrar att barnet kunde lämnas för adoption.

- Om barnets båda föräldrar inte hade förmåga att ha vårdnaden om barnet skulle barnets vårdnadshavare visa upp ett vårdnadsintyg och ett intyg om att föräldrarna inte kunde ta hand om barnet.
- Om barnets båda föräldrar var döda skulle vårdnadshavaren visa upp föräldrarnas dödsbevis, vårdnadsintyg och samtycke till adoption av personer med ansvar för barnet.
- Om ett barnhem eller annan institution lämnade barnet för adoption skulle de redovisa hur barnet övergavs och hittades. De skulle också ha ett certifikat som visade att de sökt efter föräldrar eller släktingar till barnet. Om barnet var föräldralöst skulle dödsbevis eller liknande för barnets föräldrar redovisas liksom ett skriftligt samtyckesdokument från dem som ansvarade för barnet.
- Om barnet hade ett funktionshinder skulle det finnas ett sjukhusintyg på detta.

I föreskrifterna står också att de kinesiska aktörerna skulle hålla adoptionshandlingarna för varje barn i god ordning och att de kontrollerades av "judicial administrative department" och "the civil administration department of the State Council".

Adoptionsprocessen

När adoptionerna från Kina startade 1992 såg adoptionsprocessen ut enligt följande.³⁴ Adoptionsansökningarna översattes till engelska i Sverige. Adoptivfamiljen skulle tillhandahålla dokument som intygade uppgifter om ålder, civilstånd, yrke, egendom, hälsa och utdrag ur brottsregistret. Handlingarna skulle vara attesterade av en notariebyrå eller en notarie och vara bestyrkta av den kinesiska ambassaden eller konsulatet i Sverige. Adoptionsorganisationerna skickade sedan adoptionsansökningarna till den kinesiska adoptionsmyndigheten. I Kina översattes handlingarna till kinesiska.

---

³⁴ Adoption law of the People's republic of China, NIA, auktorisationsansökan FFIA 1991, dnr 60:401/91, FFIA (1995), Informationsfilm "Adoptionsresa till Kina".

Till en början skulle både Civilministeriet och Justitieministeriet godkänna adoptionsansökningarna innan ett barn kunde föreslås för adoption, efter 1996 gjordes det av CCAA. Ansökan vidarebefordrades till lämplig provins och Justitieministeriet i provinsen meddelade förslag på barn till adoptionsorganisationen.

Det tog i regel några månader för de kinesiska myndigheterna att handlägga en ansökan och föreslå ett barn. Myndigheten skickade sedan över uppgifter om barnet (ålder, kön och hälsorapport) till adoptionsorganisationen. De flesta barn var övergivna och därför fanns sällan uppgifter om barnets bakgrund. Ibland fanns en lapp med namn och födelsedatum. När allt var klart kunde familjen resa till Kina. Resan planerades av den kinesiska myndigheten och den kinesiska resebyrån. Engelsktalande guider följde familjerna under hela vistelsen. De svenska familjerna togs emot i Beijing och reste sedan till den provins och det barnhem där barnen fanns. Efter hand etablerade man också fosterhem kopplade till barnhemmen.

Adoptivfamiljen betalade en donation på 3 000 USD till barnhemmet i samband med att barnet lämnades över till dem. Donationen var en etablerad del av den internationella adoptionsprocessen i Kina. Den ingick i adoptionsavgiften och betalades per barn. Barnhemmen hade dock inte rätt att begära ersättning för det enskilda barnets vård och uppehälle utan donationerna användes till att förbättra standarden på barnhem och till vården av de barn som var kvar på barnhemmet.³⁵ Till en början betalades donationen kontant av adoptivföräldrarna. Det ändrades senare så att adoptionsorganisationerna förde över summan till CCAA och senare CCCWA för att därifrån överföras till barnhemmet i provinsen.

Nästa steg var registrering av adoptionen hos socialmyndigheten i provinsen. Familjerna fick försäkra att de skulle ta hand om barnet, ge det en god uppfostran och utbildning och att aldrig överge barnet. Adoptivföräldrarna signerade med tumavtryck och de små barnen med fotavtryck. Adoptionen genomfördes sedan inför Notarius Publicus i provinsen där adoptivföräldrarna ingick ett skriftligt avtal med den person som lämnat barnet för adoption. När adoptionen bekräftats utfärdade notariatkontoret ett certifikat som bevis på att adoptionen var genomförd och giltig i Kina. Därefter kunde barnet få ett kinesiskt pass utfärdat. Ofta gjorde familjerna ett besök på

---

³⁵ SOU 2003:49, *Adoption till vilket pris? Betänkande av utredningen om internationella adoptioner*, s. 101 och 134.

barnens barnhem innan de reste tillbaka till Beijing. I Beijing ansökte de om visum för barnet på svenska ambassaden. Det tog i regel några dagar. Därefter kunde de resa hem med barnen. Adoptionen beslutades sedan i svensk domstol.

7.5.5 Ny adoptionslag 1999

År 1999 trädde en ny adoptionslag i kraft.³⁶ I den nya lagen hade möjligheten för en familj att adoptera fler än ett barn utökats. Det gällde nu inte bara föräldralösa barn och barn med funktionshinder utan även övergivna spädbarn och barn på sociala institutioner vars biologiska föräldrar inte kunnat fastställas eller hittas. De fick adopteras oberoende av begränsningarna. Lagen ställde också tydligare krav på processen för internationella adoptioner både i mottagarlandet och i Kina.³⁷

Adoptionsprocessen

Adoptionsprocessen var i stort densamma som tidigare. För övergivna barn gällde följande. När ett barn hittades övergivet lämnades det till polisen som tog barnet till sjukhus för undersökning. Polisen utredde barnets bakgrund. Provinsmyndigheten Civil Affairs Bureau i barnets hemstad sökte därefter efter föräldrarna. Man annonserade med foto efter anhöriga i lokala tidningar. Efter 60 dagar förklarades barnet övergivet och kunde adopteras nationellt. Om man inte fann kinesiska adoptivföräldrar anmäldes barnet till provinsens centralmyndighet i provinshuvudstaden. Denna beslutade att barnet kunde placeras i internationell adoption och översände barnets dokument till CCAA i Beijing för registrering. CCAA registrerade, översatte och granskade ansökningsdokument från blivande adoptivföräldrar. På matchningsavdelningen valde man adoptivföräldrar till barnen. CCAA meddelade föräldrarna sitt val i brevet "Letter Seeking Confirmation from Adopter". När de blivande adoptivföräldrarna bekräftat att de ville adoptera barnet kallades de efter ett

---

³⁶ CCAA (1998), *Adoption law of the people's republic of China* (engelsk översättning med kommentar "The English translation has not been examined and approved by the legislative body – and can not be used as basis for law enforcement and public prosecution. Therefore it is for your reference only").

³⁷ Adoption law of the people's republic of China, article 8.

par månader till provinshuvudstaden i den provins i Kina där barnet fanns. Under de första dagarna i provinsen placerades barnet av centralmyndigheten i provinsen i de blivande adoptivföräldrarnas vård under en ”anpassningsperiod” på mellan 24–48 timmar. Genom ett avtal överfördes vårdnadsansvaret för barnet tillfälligt på de blivande adoptivföräldrarna tills adoptionsbeslutet registrerades vid centralmyndigheten i provinsen. När familjen var tillbaka i Sverige genomfördes adoptionen i svensk domstol.³⁸

7.5.6 År 2005 ratificerar Kina 1993 års Haagkonvention

Kina undertecknade 1993 års Haagkonvention år 2000 och ratificerade den 2005. Den trädde sedan i kraft den 1 januari 2006. I och med ratificeringen utökades möjligheterna till nationell adoption i Kina. Det gjordes inte några lagändringar i samband med ratificeringen utan adoptionslagen från 1999 gällde fram till 2021.³⁹ I stället anpassades processen och från den 1 maj 2007 införde CCAA ett antal nya intyg som ett led i att uppfylla konventionskraven.

- Letter of seeking confirmation (bekräftelse från centralmyndigheten i mottagarlandet om placering av barn).
- Letter of seeking confirmation from adopter (bekräftelse från adoptivföräldrarna om det föreslagna barnet).
- Notice of travelling to China for adoption (som utfärdas av CCAA).

Enligt de nya reglerna skulle två uppföljningsrapporter skickas till CCAA: en efter sex månader och en ett år efter barnets ankomst till Sverige.⁴⁰ Från den 1 mars 2008 infördes också ett ”Certificate of Conformity of Intercountry Adoption” (Haagintyg) för de adoptioner som genomfördes enligt Haag-konventionen.⁴¹

---

³⁸ A-C Gudmundsson m.fl. (2015), s. 172–173.

³⁹ ISS (2023), *Country Situation China, Revised by local contacts*, s. 8. ”The original Adoption Law of 1992 (modified in 1999) has ceased to be effective with the entry into force of the first PRC’s Civil Code, on January 1, 2021.”

⁴⁰ MIA, ”Notice of Adjustment of Inter-Country Adoption. Procedure and related documents from CCAA”, dnr 72:289:1/07.

⁴¹ MIA, mejl från svenska ambassaden i Beijing, 2008-03-14, dnr 72:289:7/07.

Från 2011 ökades antalet uppföljningsrapporter till sex rapporter: en månad efter barnets hemkomst, efter sex månader, ett år, två år, tre år och fem år.⁴²

Adoptionsprocessen

I samband med att Kina ratificerade 1993 års Haagkonvention anpassades processen utifrån de krav som följer av konventionen. I huvudsak handlade det om att provinsmyndigheten Civil Affairs utfärdade Haagintyg enligt Artikel 23 i Haagkonventionen. Genom detta intyg erkändes det kinesiska adoptionsbeslutet automatiskt i Sverige. I övrigt såg processen ut som tidigare.⁴³

År 2009 höjdes donationen per barn till 35 000 RBN, vilket motsvarade ungefär 5 000 USD.⁴⁴ Donationsavgiften togs bort 2019.⁴⁵

Digitala databaser införs 2009 för förmedling av barn med särskilda behov

Från 2009 var det i huvudsak endast barn med särskilda behov som adopterades internationellt. Samma år infördes också en digital databas – Online Operational System for Special-Needs Program – som CCAA ansvarade för och som licensierade internationella adoptionsorganisationer kunde koppla upp sig mot. Organisationerna betalade en avgift och fick då en krypterad nyckel och kunde ta del av informationen i systemet.⁴⁶ I systemet lade licensierade barnhem upp information om barn som var aktuella för adoption. Informationen omfattade namn, kön, födelsedatum och diagnos för barnet, hur det hittats och från vilken provins barnet kom samt vilket barnhem det fanns på. Det fanns också foton på barnen.⁴⁷

När Kina lade ut nya barn som var aktuella för adoption hade alla certifierade adoptionsorganisationer till en början 24 timmar

---

⁴² Material från FFIA, Requirements for the content and Format of Post Placement Reports.

⁴³ MIA, Auktorisationsansökan för Kina 2010–2011, dnr 61:525:1/09. Auktorisationsansökan för Kina 2012–2013, dnr 61:592/11.

⁴⁴ Material från FFIA. CCAA, A letter to adoption agencies and adoptive families, December 2, 2008.

⁴⁵ MFoF, Ansökan om auktorisation för Kina för att avsluta två pågående ärenden, dnr AD 2021-876.

⁴⁶ Material från FFIA; CCAA, Notice, March 3, 2009.

⁴⁷ Presentation och underlag från möte med Adoptionscentrum 2023-05-15.

på sig att gå igenom all dokumentation för barnet och få ett utlåtande från en konsultläkare. Detta utökades senare till 48 timmar. Om utlåtandet var positivt gick adoptionsorganisationen vidare och den sökande familjen skulle ta ställning. Om familjen bekräftade barnförslaget lämnade adoptionsorganisationen det som förslag till centralmyndigheten i Kina som beslutade om matchning. De sökande hade redan innan dess fått godkännande som adoptivföräldrar i Sverige och i Kina. Adoptionsorganisationerna fick inte ha någon kontakt med barnhemmet, allt gick via centralmyndigheten.⁴⁸

CCAA meddelade 2010 att det framkommit att vissa adoptionsorganisationer ”låst” flera barn för en familj. CCAA meddelade att det var tillåtet att låsa endast ett barn och att tiden på 48 timmar inte skulle handla om att söka efter en adoptivfamilj, de skulle redan vara inskrivna i systemet. Bilder, foton och videos samt information om barn i onlinesystemet fick inte spridas. CCAA skulle kontrollera att organisationerna följde detta.⁴⁹ Kort därefter, i mars 2010, gick CCAA ut med ny information om att svarstiden i systemet utökades till 72 timmar. Anledningen var att adoptionsorganisationer inte hunnit svara i tid i systemet och att barn därför inte kunnat placeras.⁵⁰ Från september 2010 införde CCAA också en särskild lista för ”special focus children” som omfattade barn som varit på onlinelistan mer än två månader.⁵¹

Ett nytt system – Child Placement Information System for Intercountry Adoption (CPIS) – ersatte 2013 det tidigare onlinesystemet. Syftet med det nya systemet var att ytterligare reglera och effektivisera processen för internationell adoption. CCCWA ansvarade för CPIS som liksom tidigare omfattade barn med särskilda behov. Mottagarländerna skulle lägga in uppgifter om adoptivfamiljer och ladda upp dokument i systemet. Även adoptionsorganisationernas ackrediteringsdokument skulle läggas in. Adoptivföräldrar som fanns registrerade i systemet kunde ansöka om ”special-focus” och ”non-special-focus” barn medan adoptivföräldrar som inte ansökt tidigare endast kunde ansöka om ”special-focus” barn. Efter att adoptionen var klar laddades uppföljningsrapporter upp i CPIS.⁵²

⁴⁸ Presentation och underlag från möte med Adoptionscentrum 2023-05-15.

⁴⁹ Material från FFIA, CCAA, Notice, February 10, 2010.

⁵⁰ Material från FFIA, CCAA, Announcement, March 8, 2010.

⁵¹ Material från FFIA, CCAA, Announcement, August 16, 2010.

⁵² Material från FFIA, CCCWA, Notice, April 8, 2013.

7.6 Generellt om oegentligheter i Kinas adoptionsverksamhet

7.6.1 Kina sågs till en början som ett välstrukturerat och kontrollerat adoptionsland

Kina hade tillsammans med Sydkorea till början ett gott rykte inom internationella adoptioner. Den centralstyrda kinesiska adoptionsverksamheten sågs som välorganiserad och kontrollerad jämfört med exempelvis Guatemala, Indien och Vietnam där flera adoptionsskandaler uppdagats.⁵³ Det kinesiska adoptionssystemet var anpassat till Haagkonventionen redan innan Kina undertecknade och ratificerade konventionen. Adoptionsverksamheten kombinerade central styrning och kontroll av internationella adoptioner med ett system av statliga barnhem med verksamhet i provinsregioner och på lokal nivå. Kina uppfyllde därmed både kraven på att ha en centralmyndighet och på att staten skötte den operativa adoptionsverksamheten, inklusive barnomsorgen. Vissa forskare har hävdad att Kina medvetet byggde upp det internationella adoptionssystemet utifrån Haagkonventionens principer men att detta också låg i linje med hur kinesisk offentlig verksamhet generellt organiserats och styrts. Dessutom hade internationella adoptioner stor diplomatisk betydelse för Kina vilket ställde krav på en statligt kontrollerad verksamhet.⁵⁴

7.6.2 Systematiska oegentligheter har konstaterats

De första avslöjandena om handel med barn och förekomsten av en svart marknad för små pojkar och flickor kom redan 2002 och har fortsatt även därefter.⁵⁵ Den mest omfattande skandalen var den i Hunan som avslöjades 2005 och som fick konsekvenser för den internationella adoptionsverksamheten i Kina. Hunan-skandalen visade att det förekommit systematisk handel med kinesiska barn ända sedan slutet av 1990-talet och att såväl barnhem som lokala

---

⁵³ D. M. Smolin (2006), *Child laundering: how the intercountry adoption system legitimizes and incentivizes the practices of buying, trafficking, kidnapping and stealing children*, The Wayne Law Review, s. 125, 127, 179.

⁵⁴ D. M. Smolin (2010), *Child Laundering and the Hague Convention on Intercountry Adoption: The Future and Past of Intercountry Adoption*, s. 465–466.

⁵⁵ D. M. Smolin (2010) s. 472.

tjänstepersoner varit inblandade. Därefter har fler skandaler avslöjats. De olika exemplen följer en likartad systematik. Barn som förklarats övergivna har inte alltid varit det utan gjorts övergivna ”på papperet” och därmed kunnat passera in i det internationella adoptionssystemet. Oegentligheterna har omfattat stöld och handel med barn, förfälskning av dokument och döljande av ursprung.

FN:s barnrättskommitté uttalade 2013⁵⁶ att den kinesiska staten visserligen gjort ansträngningar för att bekämpa olagliga adoptioner men att det var djupt oroande att tusentals barn beräknades bli bortförda, utsatta för människohandel och sålda varje år, också för illegal adoption. Kommittén menade att det var särskilt oroande att vissa familjeplaneringstjänstemän tvingade föräldrar att ge upp barn som föddes utöver den angivna familjekvoten och sälja eller lämna dem till lokala barnhem för nationell och internationell adoption eller tvångsarbete. Man var också oroad över att det inte fanns någon information och offentlig statistik över antalet kinesiska barn som sålts till nationell och internationell adoption liksom hur många fall som utretts och lagförts. Kommittén rekommenderade Kina att omedelbart se över rutiner och processer för nationella och internationella adoptioner utifrån Haagkonventionen och säkerställa att de tjänstepersoner som ansvarade för adoptionsärenden hade förmåga att bedöma, granska och behandla ärenden i tid. Kina rekommenderades också att utreda alla fall av bortföranden och olagliga adoptioner av barn i Kina, även från sjukhus och barnhem, och se till att de som begått brotten hölls ansvariga. Ytterligare en rekommendation var att Kina skulle inrätta ett centralt datainsamlings-system för att identifiera antalet bortförda barn för bland annat adoptionsändamål.

I den nederländska utredningen om internationella adoptioner drog kommittén slutsatsen att det förekommit systematiska oegentligheter i adoptionerna från Kina. Det handlade om bristfällig administration, bedrägeri och korruption samt stöld av barn och barnhandel.⁵⁷

---

⁵⁶ United Nations, Convention on the Rights of the Child, CRC/C/CHN/CO/3–4, Distr.: General 29 October 2013. Concluding observations on the combined third and fourth periodic reports of China, adopted by the Committee at its sixty-fourth session (16 September–4 October 2013), s. 12.

⁵⁷ Commissie onderzoek interlandelijke adoptie (2021), *Report Committee on the Investigation of Intercountry Adoption* (unofficial translation), s. 123–124.

7.6.3 Övergivna barn är inte alltid övergivna

Som beskrivits i tidigare avsnitt byggdes det kinesiska systemet för internationell adoption upp när det fanns ett stort antal barn på barnhem. De allra flesta barn var flickor. Den internationella efterfrågan på små, friska flickor var stor. Kina var ett populärt land att adoptera ifrån, bland annat eftersom adoptionsprocessen gick snabbt, var förutsägbar men också för att barnen beskrevs som övergivna. Bilden var att barn lämnades vid polisstationer, utanför barnhem och andra platser där barnen kunde hittas. Adoptivföräldrar såg en möjlighet att hjälpa barnen genom att adoptera dem, annars skulle de bli kvar på barnhemmen. I samband med adoptionen i Kina fick adoptivföräldrarna ett intyg om att barnet var övergivet och att de biologiska föräldrarna därmed hade avstått sin rätt till barnet. Det fanns inga möjligheter för de biologiska föräldrarna att återkräva vårdnaden.⁵⁸ Uppfattningen i omvärlden var också att Kina var fritt från korruption och att det stora antalet övergivna barn minskade risken för handel med barn.⁵⁹

Den första större adoptionsskandalen i Kina avslöjades 2005 och visade att barn stulits från sina föräldrar och förklarats övergivna för att sedan adopteras. Skandalen väckte frågor om hur många barn på barnhem som verkligen var övergivna. Brian Stuy publicerade 2014 en vetenskaplig artikel⁶⁰ där fakta från de barnhem som ingick i adoptionsskandalen 2005 jämfördes med resultaten från en studie om övergivna barn som en amerikansk forskare genomfört tillsammans med två kinesiska forskare och som publicerades 2004.⁶¹ Studien om övergivna barn från 2004 byggde bland annat på intervjuer med biologiska föräldrar, adoptivföräldrar och tjänstepersoner (polis, sjukhusanställda, myndighetspersoner på lokal och regional nivå) i några adoptionsprovinser i Kina. Forskarna analyserade bland annat köns- och åldersfördelning på de övergivna barnen, om barnen hade någon sjukdom eller funktionsnedsättning liksom vilken geografisk plats barnen lämnades på. Studien visade att de barn som hade övergetts av sina föräldrar i regel var mellan 2–6 månader gamla även om

---

⁵⁸ B. Stuy (2014), *Open Secret: Cash and Coercion in China's International Adoption Program*, Samford University, s. 361.

⁵⁹ D. M. Smolin (2006) s. 127; Smolin (2004), *Intercountry Adoption as Child Trafficking*, Valparaiso University Law Review, Volume 39, number 2, Winter 2004, s. 317.

⁶⁰ B. Stuy (2014) s. 365–386.

⁶¹ K. A. Johnson (2004), *Wanting a daughter, needing a son. Abandonment, adoption and orphanage care in China*, s. 76–134.

vissa var äldre och andra yngre. Både flickor och pojkar hade övergetts och barnen hade hittats på en mängd olika platser (utanför till exempel skolor, butiker, bostadshus och på stigar och vägar där de lätt kunde hittas). De biologiska föräldrar som intervjuades i studien beskrev att de undvek att lämna barn på platser där de riskerade att upptäckas av myndigheterna, exempelvis utanför polisstationer eller barnhem.

När Stuy jämförde dessa fakta med de barn som ingick i adoptionskandalen 2005 framkom att mönstren vad gällde barnens ålder, kön och platser där de hittats skiljde sig åt jämfört med de barn som övergetts "naturligt". Barnen som fanns på de barnhem som varit inblandade i barnhandel var i regel små flickor, ofta spädbarn, som hittades på ett färre antal och ofta återkommande platser. Vanligast förekommande var polisstationer, utanför barnhem och myndighetsbyggnader, dvs. de platser som de biologiska föräldrarna uppgett att de undvek för att upptäckas. Stuy beskriver också att de som ingick i barnhandelsligan i Hunan uppgav påhittade platser där barnen hittats, ofta uppgavs samma platser. Barnen togs först till barnhemmet och därefter till polismyndigheten där de inblandade visade upp "hittebevis" för barnen som hade utfärdats av den lokala myndigheten. Polismyndigheten ombads utfärda ett "hittecertifikat" som sedan kunde användas för att registrera barnet. Därefter kunde barnen gå vidare till internationell adoption. Enligt Stuy var endast ett mindre antal av barnen på barnhem verkligen övergivna. Många barn hade hamnat på barnhemmen på andra sätt: genom barnhandel, åtgärder inom familjeplaneringen (inklusive konfiskering av barn utöver det godkända antalet) och vilseledande information till de biologiska föräldrarna för att få dem att lämna ifrån sig sina barn.

7.6.4 Barn har stulits och sålts till barnhem för internationell adoption

De första rapporterna om handel med barn i Kina kommer 1999

I en artikel i Svenska Dagbladet framkom att polisen i de nordkinesiska provinserna Shandong och Shanxi försökt stoppa den blomstrande handeln med spädbarn. Poliser hade slagit till mot en babyhandlare som hade köpt minst fyra spädbarn och sålt dem vidare. Myndigheterna sökte efter ytterligare två män som var miss-

tänkta för att ha sålt 14 barn inom loppet av 20 dagar. Enligt tidningen Wenhui Bao var handeln med spädbarn mycket utbredd och väl organiserad – från familjer som föder barn och överlämnar dem till uppköpare som sedan kan sälja dem vidare till barnlösa par. En flicka kostade på marknaden cirka 2 400 svenska kronor och en pojke 5 600 kronor. Anställda barnsköterskor fungerade som mellan-händer mellan handlaren och barnens föräldrar. 1996 greps ett gäng som hade sålt över 100 spädbarn.⁶²

TT rapporterade 2004 om att 95 människor enligt kinesisk statlig press gripits i Inre Mongoliet i norra Kina, misstänkta för människohandel. Det yngsta barnet de misstänktes ha sålt var bara två timmar gammalt, det äldsta fem dagar. Barnen hade under 2003 köpts från 28 privatägda sjukhus och kliniker för att sedan säljas vidare till barnlösa par.⁶³ Det framgår inte av artiklarna om några av barnen adopterats utomlands.

Hunan-skandalen 2005

De barnhem som ingick i det internationella adoptionssystemet i Kina såg i början av 2000-talet en allt större efterfrågan på barn både nationellt och internationellt. Fram till dess hade det funnits många barn på barnhemmen men det stora antalet internationella adoptioner som genomförts hade lett till att det nu fanns färre barn. Barnhemsföreståndare tog därför till olagliga medel för att hitta barn för adoption.

Under första halvan av 2006 rapporterade internationell press om att 27 personer som ingick i en kinesisk liga hade arresterats av polisen i november 2005 och att de sedan 2002 hade fört bort eller köpt totalt 1 000 barn från Guangdong-provinsen i Kina. Enligt åtalet hade Hengyang County Orphanage i provinsen Hunan köpt barn från ligan och sedan sålt dem vidare till andra barnhem. Ligan hade sin bas i Guangdong, tog sedan barnen med buss och tåg till staden Hengyang i Hunan. De riktade in sig på barn till migrant-arbetare eftersom de förväntades ha svårt att övertyga polisen. Direktörerna för de sex barnhemmen i Hengyang samarbetade med lokala civila byråer för att ta fram polisrapporter som hävdade att barnen

---

⁶² SvD, 1999-02-03.

⁶³ TT, 2004-07-13.

hade övergivits. Ligan hade sålt barnen till barnhem i Hunan för mellan 400 och 538 USD enligt rapporter i Chinese State Media och i intervjuer. Barnen placerades till största del internationellt (varav många i USA) i utbyte mot en obligatorisk avgift på 3 000 USD per barn. I adoptionshandlingarna framgick att barnen var övergivna, men barnhemsföreståndare hade förfalskat dokument för att barnen skulle se ut att vara övergivna och därmed kunna adopteras internationellt. Det fanns också uppgifter om att barn stulits och förts till Changning County Social Welfare Institute i Hengyang redan 2001. Tre av barnhandlarna dömdes till 15-åriga fängelsestraff, sex andra fick straff på mellan 3–13 år. 23 lokala tjänstemän i Hengyuang hade avskedats.⁶⁴

I Brian Stuys studie från 2014 beskrivs den bakomliggande historien till medierapporteringen.⁶⁵ Av rättegångshandlingar framgår att ligan hade försett barnhemmen i Hengdong med barn mot betalning ända sedan 1995. Barnhemmen hade 1996 börjat erbjuda anställda och andra ersättning för att hitta och rekrytera barn till barnhemmen. Ersättningen var till en början 200 yuan per barn men steg snabbt och uppgick 2005 när skandalen avslöjades till 3 500 yuan per barn. Polisen hade vid flera tillfällen arresterat medlemmar i ligan men de släpptes när barnhemmen intygade att ligan tog hand om och transporterade barn till barnhemmen och att det inte handlade om kidnappning. År 2005 ville barnhemmen slippa betala ligan som mellanhand och gå direkt till den person som skaffade fram barnen. När detta inte lyckades anmälde de ligan till polisen. När ligan arresterats krävde polisen en ersättning på 600 000 yuan per barn, totalt 4,8 miljoner yuan som barnhemmen skulle betala till polisen. För att pressa barnhemmen anlät polisen en lokal journalist som skrev en artikel om att barnhemmen köpte barn. Artikeln plockades upp av China Daily och fick därefter internationell spridning. I en första artikel stod att det inte fanns någon koppling till internationell adoption, men när barnhemmen inte ville betala såg polisen till att det publicerades en andra artikel där kopplingen till internationell adoption klargjordes. Tjänstemän vid Hengyang City Civil Affairs agerade för att ledningen i Beijing inte skulle bli involverade och för att undvika ytterligare granskning av adoptions-

---

⁶⁴ Exempelvis Washington Post, 2006-03-12, *Stealing Babies for Adoption; With U.S. Couples Eager to Adopt, Some Infants Are Abducted and Sold in China*.

⁶⁵ B. Stuy (2014) s. 370–386.

programmet. Kinesiska statstjänstemän förklarade för mottagarländerna att barnen inte gått till internationell adoption. Av barnhemmens dokumentation 2002–2004 framkom dock att barnen adopterats till flera länder, bland annat hade fyra barn adopterats till Sverige. Ansvariga myndigheter i Kina deklarerade också att ansvariga på barnhemmen hade avskedats eller degraderats. Enligt Stuys undersökning skedde dock inte detta i praktiken, flera ansvariga fick behålla sina arbeten eller flyttades till andra tjänster. Vid ett möte med barnhemsföreståndare 2006 klargjorde den ansvariga adoptionsmyndigheten CCAA den officiella linjen som var att barnhemmen tilläts betala ett maxbelopp på 500–1 000 yuan per barn. Barnhem som betalade mer än det fastställda maxbeloppet fick själva stå ansvariga för sitt agerande. Samtidigt klargjorde CCAA att de fortfarande behövde så många barn som möjligt. Detta enligt en intervju med en barnhemsföreståndare som deltog vid mötet med CCAA.

Nya rapporter om handel med barn 2009 och 2012

År 2009 rapporterade flera medier om en adoptionsskandal i den centralkinesiska Guizhou-provinsen.⁶⁶ Omkring 80 små flickor skulle ha tagits från sina föräldrar av lokala myndigheter eftersom föräldrarna inte kunde betala de böter som ålades par som hade fler barn än tillåtet enligt Kinas ettbarnspolitik. Barnen fördes sedan till barnhem varifrån de adopterades till par i USA och Europa. Barnens dokument förfalskades så att de framstod som föräldralösa. Ärendet utreddes av den lokala polismyndigheten.

Svensk media rapporterade 2012 om att kinesisk polis slagit till mot tre människohandelsligor som tjänade pengar på försäljning av nyfödda barn. Totalt hade 310 personer gripits och 77 barn fritagits. Barnen var under en månad gamla. Enligt artikeln var händelsen inte ovanlig. År 2011 hade den kinesiska polisen sprängt 3 200 människohandelsligor och fritagit 24 000 barn och kvinnor som kidnappats eller köpts för att sedan säljas vidare, enligt officiella uppgifter. Enligt myndigheterna minskade antalet kidnappningar av barn, men antalet föräldrar som sålde sina barn fortsatte att öka. Många nyfödda barn övergavs av sina föräldrar på sjukhusen och förlossningsläkare tjänade sedan pengar på att tipsa ligor eller familjer som de

---

⁶⁶ China Daily, BBC News, The Telegraph, TT, Expressen, SR Ekot.

visste ville köpa ett barn. Handeln med barn skedde huvudsakligen inom landet, men kidnappade kinesiska barn hade spårats ända till USA och Nederländerna. I artikeln hänvisas också till Hunan-skandalen.⁶⁷

Chefen för en nederländsk adoptionsorganisation avgick efter att ha konstaterat höga risker och bristande granskning av adoptionsverksamheten i Kina

Verksamhetschefen för den största adoptionsorganisationen i Nederländerna – Wereldkinderen – vittnade i oktober 2009 i det nederländska parlamentet om adoptionsverksamheten i Kina, att barnhemmen betalade för barn som sedan adopterades internationellt och om Wereldkinderens försök att få till granskning av adoptionerna från Kina till Nederländerna. Hon hade avgått som chef för Wereldkinderen i september 2009. Enligt henne själv var anledningen att hon såg stora risker för barnen i det kinesiska adoptions-systemet, att centralmyndigheterna i Nederländerna och Kina satte andra intressen än barnen i första rummet och ointresset från den nederländska centralmyndigheten att göra en fördjupad granskning av adoptionsverksamheten i Kina.

I hennes vittnesmål⁶⁸ framgår att de nederländska aktörerna fick information om barnhandeln i Hunan i början av 2006. Wereldkinderen försökte på egen hand få information från CCAA men fick i stället invänta information via den nederländska centralmyndigheten Ministry of Justice. Enligt CCAA hade inget av barnen adopterats till Nederländerna, de länder som var berörda hade fått information om detta och de kinesiska myndigheterna hade saken under kontroll. Wereldkinderen bad ministeriet ställa ytterligare frågor om hur barnen i Kina blev tillgängliga för adoption. CCAA svarade i februari 2008 att Hunan-skandalen var en enskild händelse, alla barn var övergivna och hade blivit tillgängliga för adoption enligt gällande lagar och konventioner. CCAA betonade att det inte fanns anledning att utreda detta ytterligare eftersom det skulle kunna skada relationen mellan barn och adoptivföräldrar. Våren 2008 fick Wereldkinderen information om att betydligt fler barn kunde vara

⁶⁷ MIA, Artikel i Vestmanlands Läns Tidning 2012-04-10, *Barn till salu*, dnr 72:254:1/13.

⁶⁸ Rapportering 2009-10-01 av Ina Hut, verksamhetschef för Wereldkinderen februari 2003 till september 2009.

del i skandalen och att det fanns en kö av kineser som ville adoptera. En granskning av nederländsk media 2008 visade också att barnhemsföreståndare i Kina betalade för barn och att barn tagits till adoption på felaktiga grunder. Wereldkinderen bad Ministry of Justice att ta reda på mer fakta och de frågade också HCCH om de kunde göra en utredning. HCCH svarade att inga centralmyndigheter begärt någon utredning och att sekretariatet inte hade mandat eller resurser att göra sådana utredningar. I maj 2008 reste en nederländsk delegation till Kina för att träffa de kinesiska myndigheterna. Slutsatsen som drogs efter resan var att det låg på den ansvariga myndigheten i ursprungslandet att säkerställa att barnen kom till adoption på rätt sätt och att samarbetet byggde på ömsesidigt förtroende. Några ytterligare åtgärder var därför inte nödvändiga. Eftersom Wereldkinderen tyckte att många frågor var obesvarade beslutade de att resa till Kina och göra egna efterforskningar. Under sin resa i juli 2008 träffade de företrädare för lokala myndigheter och barnhem ute i några provinser men också forskare och andra aktörer som kunde ge information om hur adoptionerna gick till. Av intervjuerna framkom bland annat att barnhemmen hade kontakt med barnmorskor som tipsade gravida kvinnor om möjligheten att lämna bort sitt barn för pengar och att det ofta fanns mer information om barnen än vad CCAA lämnade till adoptionsorganisationerna. Wereldkinderen drog bland annat slutsatsen att det fanns tillräckligt många nationella adoptivföräldrar som kunde ta hand om friska barn i Kina och att subsidiaritetsprincipen inte följdes. Frågan var om adoptionerna från Kina till Nederländerna skulle fortsätta. Wereldkinderen ställde på nytt krav på en oberoende granskning av verksamheten. Enligt den tidigare verksamhetschefen meddelade företrädare för Ministry of Justice att en sådan granskning inte var aktuell och att Wereldkinderen skulle bli av med sin auktorisation för Kina om de genomförde en egen granskning. Anledningen var att en granskning kunde skada relationerna mellan Nederländerna och Kina. I stället föreslog ministeriet att man skulle fråga ISS och HCCH om de kunde genomföra en granskning, men båda organisationerna svarade att det inte var aktuellt. Någon oberoende granskning kom inte till stånd.

Den tidigare verksamhetschefen menade att adoption från början handlade om idealism men att det med åren kommit att fungera mer som en marknad som karaktäriseras av korruption och stora risker

för barnen som finns i systemet. Hon pekade på tre principer som skulle gälla för adoption enligt HCCH, men som inte uppfylls i Kina:

- Samtycke till adoption ska ges frivilligt och efter att barnet fötts.
- De som är involverade i adoptionsprocessen ska inte ha ett vinstintresse eller tjäna pengar på adoption.
- Barnet ska i första hand adopteras nationellt (subsidiaritetsprincipen).

Den tidigare verksamhetschefen framhöll i sitt vittnesmål att många kinesiska mödrar tvingades lämna ifrån sig sina barn med hänvisning till ettbarnspolitiken och att det fanns tecken på att barn också såldes till adoption redan före födelsen genom ”baby buying programs”. Barnhemmen betalade stora summor för barn som kunde adopteras utomlands och eftersom de fick mer betalt för barn som adopterades internationellt föredrog de i högre grad internationell adoption före nationell adoption. Detta var CCAA väl medvetna om. Hon pekade också på att CCAA gav motsägelsefulla uppgifter. Å ena sidan sa CCAA att det var förbjudet att betala för ett barn, samtidigt som de sa att det var OK att betala för de som ”hittar” eller lämnar in ett barn till ett barnhem. Internationella adoptioner gav avsevärt mycket mer pengar till barnhemmen än det som kinesiska staten betalade per barn som fanns på barnhem. Det gör att internationella adoptioner går före nationella, vilket äventyrar subsidiaritetsprincipen och går emot principen om vinstintresse. Hon pekade också på att de barn som adopteras utomlands alltid beskrivs som övergivna och därmed saknar uppgifter om biologiska föräldrar. Det finns dock, enligt henne, exempel som visar att lokala myndigheter, och ibland också CCAA, har uppgifter om biologiska föräldrar som de inte ger till de utländska adoptionsorganisationerna. Hon menar också att Haagkonventionen ger en hög grad av falsk säkerhet. När oegentligheter eller missbruk av adoptionssystemet uppdagas gör de deltagande staterna i praktiken avvägningar mellan flera olika intressen för om de ska rapportera eller inte.

Kinesisk forskningsstudie om handel med barn

Ett kinesiskt forskningsteam publicerade 2018 en rapport om barnhandel och illegala adoptioner i olika provinser i Kina. Forskarna hade analyserat data på Baby's home (the largest public welfare website) och konstaterade att åtta provinser i Kina var mer utsatta för handel med barn än andra: Henan, Jiangsu, Shandong, Fujian, Hebei, Sichuan, Guangdong och Anhui. Orsaken till detta var enligt forskarna en kulturell preferens för söner som arvingar. De provinser där barnhandeln var som störst sett till antalet barn var Fujian, Henan, Hebei, Jiangsu och Shandong.⁶⁹

7.6.5 Donationsavgifter har lockat barnhem att hitta barn för internationella adoptioner

Kina har tagit ut en donation på 3 000 USD per barn vid internationell adoption. Beloppet är ett schablonbelopp och kan jämföras med Kinas BNP per capita som 1998 var 860 USD (dvs. tre gånger högre).⁷⁰ Donationsavgiften höjdes 2009 till 5 000 USD.⁷¹

Systemet har kritiserats för att det byggde på att barnhemmen fick betalt per adopterat barn. Det fanns därmed en ekonomisk drivkraft att få till så många internationella adoptioner som möjligt.⁷² Vissa statliga institutioner och barnhem blev beroende av donationer och avgifter från adoptionsverksamheten och betalade för att få tillgång till barn. När tillgången på barn minskade skapades en marknad för handel med barn där såväl enskilda som barnhem och myndigheter var inblandade. På vissa barnhem fick anställda betalt för att hitta spädbarn för internationell adoption. De barnhem som inte ingick i det internationella adoptionsprogrammet kunde i sin tur tjäna pengar på att sälja barn till de barnhem som ingick i systemet.⁷³ Barn flyttades också från en institution till en annan för att säkerställa att det fanns barn för internationell adoption. Även

⁶⁹ Z. Wang m.fl. (2018), *Child-trafficking networks of illegal adoption in China*, Nature Sustainability Vol. 1, May 2018, s. 254–260.

⁷⁰ P. Sellman (2002), *Intercountry adoption in the new millennium; the "quiet migration" revisited*, Population Research and Policy Review, Kluwer Academic Publishers, s. 16–17.

⁷¹ D. M. Smolin (2006), s. 179. MIA, Rapport från MIA:s studie- och tillsynsresa till Kina 6–17 mars 2007.

⁷² N. Cantwell (2017), *The Sale of Children and Illegal Adoption*, November 2017, Defence for Children, Ecpat och Terre des Hommes, s. 56–57.

⁷³ D. M. Smolin (2010), s. 495.

om standarden och kvaliteten kunnat höjas på många barnhem genom donationsavgifterna så fanns det flera exempel på oegentligheter där lokala tjänstemän och anställda på barnhem använt pengarna för egen del. Det var tydligt i Hunanskandalen där tjänstemän köpte nya bilar och renoverade sina privata hus för donationsmedel.⁷⁴

Utöver att donationssystemet för internationella adoptioner blev en ekonomisk drivkraft för barnhem har det också kritiserats som ett effektivt sätt för den kinesiska staten att avhända sig kostnader för barn i offentlig vård.⁷⁵

7.6.6 Felaktig information och döljande av ursprung

Den strikta ettbarnspolitiken och förbudet enligt kinesisk lag att överge ett barn har medfört att ett stort antal barn, främst flickor, har övergivits anonymt. Den kinesiska adoptionslagen tillåter adoption av barn under 14 år om de blivit föräldralösa, är övergivna eller om deras föräldrar inte kan fastställas eller hittas. Detta har skapat incitament för barnhem och andra att förfalska uppgifter så att barnen framstår som föräldralösa. Sammantaget innebär detta att adopterade från Kina har mycket lite, om ens någon, bakgrundsinformation eller information om sina biologiska föräldrar. De uppgifter som finns i adoptionsakten kan också vara felaktiga eller förfalskade. Det gör det mycket svårt för adopterade att söka sitt ursprung och att hitta sina biologiska föräldrar.

Den nederländska utredningen visade att adopterade från Kina som sökt sitt ursprung mer sällan än adopterade från andra länder hittat någon bakgrundsinformation. De som hittat bakgrundsinformation fann ofta att informationen var inkorrekt. Det gällde särskilt födelsebevis och beslut om adopterbarhet (proof of relinquishment).⁷⁶

---

⁷⁴ Meier/Zhang (2008), *Sold into adoption: The Hunan baby trafficking scandal exposes vulnerabilities in Chinese adoptions to the United States*, Cumberland Law Review, Vol. 39:1, s. 99–102.

⁷⁵ N. Luo and D. M. Smolin (2005), s. 602–603.

⁷⁶ Commissie onderzoek interlandelijke adoptie, Report Committee on the Investigation of Intercountry Adoption (unofficial translation), s. 36–37.

FN:s barnrättskommitté framförde 2005⁷⁷ att man var bekymrad över bristen på uttryckliga garantier för rätten för barn utan födelsebevis att behålla sin rätt till identitet under hela adoptionsprocessen. Kommittén rekommenderade Kina att anta lagstiftande och administrativa åtgärder för att säkerställa att alla barn utan födelsebevis garanteras denna rätt.

7.7 Oegentligheter i den svenska adoptionsverksamheten och hur svenska aktörer har agerat och förhållit sig

7.7.1 Inledning

Vi har i föregående avsnitt konstaterat att det förekommit oegentligheter i den internationella adoptionsverksamheten från Kina. I detta avsnitt går vi igenom de oegentligheter eller tecken på oegentligheter som vi kunnat se i den svenska adoptionsverksamheten i Kina, vad olika aktörer känt till om oegentligheter och hur de agerat utifrån informationen.

Vår arkivgenomgång och intervjuer med tjänstepersoner och andra aktörer visar att även de svenska adoptionerna från Kina berörs av oegentligheter. Det är klarlagt att fyra svenska adoptioner från Hunan varit kopplade till systematisk handel med barn. I de andra fallen är det mer oklart. Det kan dock inte uteslutas att fler svenska adoptioner varit kopplade till barnhandel i Kina. Det har funnits oklarheter kring de donationer som betalats till de kinesiska barnhemmen och som setts som en central drivkraft i handeln med barn. Det har också varit känt från början för de svenska aktörerna att det i de flesta fall saknas bakgrundsinformation om barnen. Uppgifter om oegentligheter har också framkommit i samband med tillsynsmyndighetens auktorisationsprövning. Tillsynsmyndigheten har besökt Kina fyra gånger under de nästan 30 år som adoptionsverksamheten funnits i landet – 1994, 2002, 2007 och 2014.

Vi har tyvärr mycket få intervjuer med adopterade från Kina och har därför lite fakta om deras erfarenheter och om eventuella oegent-

---

⁷⁷ United Nations, Convention on the Rights of the Child, CRC/C/CHN/CO/2 24 November 2005. Fortieth session Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the convention. Concluding observations: China (including Hong Kong and Macau Special Administrative Regions) s. 10.

ligheter. Vi har intervjuat tre adoptivfamiljer som berättat om sina erfarenheter av adoptionerna från Kina.

Vid vår artikelgenomgång har vi konstaterat att det finns relativt lite rapporterat i svensk media om adoptioner från Kina. Detta trots att internationella media vid flera tillfällen uppmärksammat oegentligheter i de kinesiska adoptionerna och att det också framkommit oegentligheter i de svenska adoptionerna från Kina. Den mesta rapporteringen kring oegentligheter är från 2018 och framåt.

7.7.2 Både Sverige och Kina har haft intresse av ett adoptionssamarbete

Vår genomgång av arkivmaterial visar att det funnits ett ömsesidigt nationellt intresse av adoption från Kina till Sverige.

När NIA första gången besökte Kina 1994 tillsammans med en delegation med riksdagsledamöter, företrädare för UD, Socialstyrelsen och Kommunförbundet samt en representant från FFIA konstaterade delegationen att den kinesiska myndighetsorganisationen och beslutsfunktionen var mycket klart definierade enligt principen om snabbhet och enkelhet. Samma rutiner hade genomförts i de olika provinserna. Detta såg delegationen som positivt. Från Kinas sida var man positiv till internationella adoptioner eftersom syftet var barnens bästa, vänskap mellan länder och hjälp till barnlösa makar i andra länder. Adoption var enligt Kina ett sätt att stärka banden med andra delar av världen och öka kontakterna mellan länder. Kina framhöll att det viktigaste adoptionssamarbetet var med Sverige och adoptionerna fungerade som en bro för att stärka banden mellan Sverige och Kina. Anledningen till att Kina accepterat internationell adoption var för att tillmötesgå förhoppningar, inte för att de inte hade möjlighet ta hand om barnen.⁷⁸

Intresset för att adoptera barn från Kina var stort i Sverige eftersom barnen var små, friska och de allra flesta barn beskrevs som föräldralösa eller övergivna.

Företrädare för FFIA säger i en intervju att Kina till en början hade en väldigt välordnad adoptionsverksamhet. ”Det var förutsägbart, tydligt, ingen konkurrens och inga pengar utöver det man kommit överens om.”⁷⁹ Detta bekräftas av BV. ”Kinas arbetssätt

---

⁷⁸ NIA, Resa till Kina, dnr 72:455/93.

⁷⁹ Intervju med FFIA 2023-09-21.

passade perfekt för svenskar. Det fanns en tydlig struktur och det var tydligt hur lång väntetiden för adoption var.”⁸⁰ Enligt AC:s tidigare kanslichef var det inte självklart för AC att gå in i Kina. De var tveksamma om Kina var ett bra adoptionsland med tanke på ettbarnspolitiken som ledde till att flickor övergavs. Men det fanns skriftligt från NIA att det var en tillförlitlig kontakt och andra organisationer var redan där, så AC valde att etablera verksamhet.⁸¹

Med tiden ökade dock konkurrensen när fler länder och adoptionsorganisationer etablerade förmedlingsverksamhet i landet. I samband med detta började det också komma rapporter om oegentligheter i adoptionerna. Det fanns också svårigheter i samarbetet med Kina eftersom adoptionsorganisationerna inte fick ha direkt kontakt med barnhemmen. Det gick inte att kontrollera hur barnhemmen arbetade och vilket bakgrundsarbete som gjordes. ”Man kom inte in bakom kulisserna, de kinesiska aktörerna svarade ja eller nej på frågor, men man fick inte fram mycket mer information.”⁸²

7.7.3 Kinesiska myndigheter har vid ett tillfälle bekräftat att svenska adoptioner kan kopplas till handel med barn i Kina

Som vi beskrivit i tidigare avsnitt har svensk media vid några tillfällen rapporterat om barnhandel i Kina. Den första rapporteringen är från 1999 och beskriver barnhandel i de nordkinesiska provinserna Shandong och Shanxi. Det framgår inget specifikt som är kopplat till Sverige.⁸³ I juli 2004 rapporterar TT om att minst 76 nyfödda barn i Kina köpts från sjukhus och kliniker och att 95 personer gripits för misstänkt människohandel i Inre Mongoliet i norra Kina. En företrädare från AC uttalar sig. Hon tror att det strikta regelverket kring internationella adoptioner förhindrar att de barn som kommer till Sverige varit i kontakt med människohandlare.⁸⁴ Det sägs i övrigt inget om Sverige.

---

⁸⁰ Intervju med BV 2023-10-16.

⁸¹ Intervju med AC:s tidigare kanslichef 2024-04-10.

⁸² Intervju med FFIA 2023-09-21.

⁸³ SvD, 1999-02-03.

⁸⁴ TT, 2004-07-13.

Hunan 2005 – handel med barn berör också adoptioner till Sverige

Den mest omfattande handeln med barn avslöjas i Hunan i november 2005 och beskrivs först i kinesisk statlig media och därefter i internationell media. Enligt rapporteringen arresterades 27 personer som ingick i den liga som sedan 2002 hade fört bort eller köpt totalt 1 000 barn från Guangdong-provinsen och sålt till barnhem i Hunan.⁸⁵ I vår artikelgenomgång har vi däremot inte hittat någon rapportering i svensk media i samband med eller direkt efter händelsen i Hunan. Det är först senare som det publiceras artiklar om barnhandeln och dess koppling till adoptionerna till Sverige. Bland annat beskrivs i en artikel i Aftonbladet 2018 att det enligt rättegångsprotokollet framgår att fyra barn som stulits av barnhandelsligan adopterades till Sverige genom FFIA. Ett 70-tal barn hade under den aktuella perioden adopterats genom AC, BV och FFIA från barnhem som på olika sätt var involverade i Hunan-skandalen och därmed kunde vara del av barnhandeln.⁸⁶

MIA efterfrågar information från svenska ambassaden om handeln med barn

Vår genomgång av arkivmaterial visar att MIA kontaktar den svenska ambassaden i Beijing den 29 november 2005. I arkivet finns inte MIA:s brev utan endast ambassadens svar. Där framgår att frågan gäller hjälparbetare gripna för barnhandel i Kina. Ambassaden redogör för att de varit i kontakt med flera aktörer i Kina för att få information. Civil Administration Bureau och External Affairs Department har uppgett att de känner till att personer har gripits för barnhandel i Hunan men att de inte har någon ytterligare information. Ambassaden har även talat med Hunan Public Security Department som utreder fallet men som inte kan lämna ut uppgifter så länge polisutredningen pågår. Utöver det har ambassaden varit i kontakt med Ministry of Public Security och Brottsutredningsenheten i Beijing som upplyst dem om att barnen såldes av sina egna föräldrar, antingen direkt till barnhemmen i fråga, eller via en mellanhand. Enligt ambassaden tyder ingenting i utredningen

---

⁸⁵ Washington Post, 2006-03-12.

⁸⁶ Aftonbladet, 2018-08-20.

på att något av barnen befinner sig i Sverige eller att barn som kommit till barnhem på olämpligt sätt riskerar att hamna i Sverige. Samtliga barnhem som förekommer i utredningen ligger i Hunan-provinsen, men utredningen rör bara ett litet antal barnhem i Hunan.⁸⁷ Det framgår inte av arkivmaterialet vad MIA gör med denna information.

Några månader senare, i mars 2006, publiceras några artiklar om Hunan-skandalen i amerikansk press. Där beskrivs att det är svårt att spåra hur många västerländska adoptivföräldrar som fått sina barn genom barnhandel.⁸⁸

MIA träffar CCAA i Stockholm angående handeln med barn i Hunan och ställer frågor om det finns kopplingar till adoptionerna till Sverige

Den 12 maj 2006 träffar MIA företrädare för CCAA i Stockholm för möte om uppgifter om barnhandeln.

Av anteckningarna från mötet framgår att företrädaren för CCAA informerade MIA att fallet var helt utrett och att rättsprocessen avslutades i mars 2006. De berörda personerna i härvan var straffade. Man såg från kinesisk sida mycket allvarligt på det inträffade men bedömde att situationen var mycket speciell och inte skulle upprepas. Enligt CCAA var det första gången ett fall av trafficking inträffade i Kina. Ministry of Civil Affairs och CCAA hade hållit nationellt möte och informerat institutioner om krav på ökad kontroll och förbättrade rutiner för att utreda att barnen verkligen var tillgängliga för adoption och inte var föremål för trafficking. Alla provinser skulle till slutet av maj 2006 rapportera till CCAA vilka åtgärder man hade vidtagit för att förhindra att liknande saker skulle hända igen och vilka åtgärdsprogram man hade för framtiden. 80 barn berördes av skandalen varav de flesta fanns på institutioner i Kina. Cirka tio barn hade adopterats till USA och ytterligare några till länder i Europa.⁸⁹

⁸⁷ MIA, brev från svenska ambassaden Beijing 2005-12-30, dnr 72:689:6/06.

⁸⁸ Washington Post, 2006-03-12, Stealing Babies for Adoption; With U.S. Couples Eager to Adopt, Some Infants Are Abducted and Sold in China. Sunday Telegraph, 2006-03-12, China's great – Scandal shocks West baby sell-off.

⁸⁹ MIA, Anteckningar från möte mellan CCAA och MIA den 12 maj 2006 angående uppgifter om barnhandel, dnr 72:689:24/05.

Enligt MIA:s dåvarande generaldirektör frågade hon flera gånger CCAA:s företrädare på mötet om några av barnen adopterats till Sverige. Till slut svarade han att det rörde sig om fyra barn. Samtliga barn var övergivna – ”really abandoned” – enligt en utredning som säkerhetstjänsten gjort. Ministry of Civil Affairs och CCAA hade granskat handlingarna och konstaterat att alla legala förutsättningar för adoption var uppfyllda. Han sa vidare att det egentligen aldrig var fråga om regelrätt barnhandel i dessa fall eftersom de personer som hittat övergivna barn lämnade dem till institutioner och begärde ersättning för kostnader för transporter och vård av barnen. Det lagvidriga bestod i att barnhemsföreståndare betalat ersättning till dem, vilket stred mot lagen. CCAA hade beslutat att muntligen informera de berörda länderna. Ingen ytterligare information om barnen eller deras nuvarande familjer skulle enligt företrädaren lämnas ut, inte heller vilket år adoptionerna ägde rum eller vilken organisation som förmedlade adoptionen. Detta för att skydda de berörda barnen och deras familjer. De kinesiska myndigheterna skulle inte heller begära tillbaka barnen till Kina. Företrädaren för CCAA uttryckte en förhoppning om att MIA hade förtroende för CCAA och deras förmåga att hantera det inträffade på ett korrekt sätt. CCAA skulle vidta kraftfulla åtgärder om något problem skulle uppstå i framtiden.⁹⁰

Enligt MIA:s dåvarande generaldirektör fick de ingen information från CCAA om vilka barn det handlade om eller vilka svenska adoptionsorganisationer barnen kommit genom. Efter mötet med CCAA informerade hon verksamhetscheferna för de tre organisationer som hade auktorisation för Kina. Hon ringde också upp MIA:s kontaktperson på Socialdepartementet som informerade departementschefen. Svenska ambassaden i Beijing kontaktades också. Generaldirektören minns inte om MIA visste hur många barn som adopterats från Hunan den aktuella perioden och hon minns inte heller om MIA bad adoptionsorganisationen att ta fram sådan information.⁹¹ Vi kan dock inte se av arkivmaterialet att så gjordes. Enligt FFIA:s dåvarande verksamhetschef hade MIA redan denna information.⁹² AC säger i en intervju att det gick att se i deras system varifrån i Kina barnen kom. AC gjorde dock inte någon egen

⁹⁰ MIA, Anteckningar från möte mellan CCAA och MIA den 12 maj 2006 angående uppgifter om barnhandel, dnr 72 689.24/05.

⁹¹ Intervju med MIA:s dåvarande generaldirektör 2024-06-24.

⁹² Intervju med FFIA 2024-04-22.

utredning.⁹³ Enligt AC gjorde MIA och alla tre adoptionsorganisationer i Sverige en bedömning att det gick att fortsätta förmedla adoptioner från Kina och att vidtagna åtgärder i Kina var tillräckliga.⁹⁴

AC, BV och FFIA besöker Kina i november 2006

De svenska adoptionsorganisationerna AC, BC och FFIA besökte Kina i november 2006. Syftet med resan var att stämma av aktuella och gemensamma frågor om handläggningen med CCAA samt kontakt- och relationsskapande. Av FFIA:s reserapport framgår inte att de ställt några frågor till CCAA om Hunan och de svenska adoptionerna. Däremot finns noterat att FFIA:s kontaktperson i Kina menar att Hunan-skandalen bidragit till att provinsmyndigheterna är mycket försiktiga och noggranna när det gäller att utreda huruvida ett barn är tillgängligt för adoption eller inte.

FFIA skriver också att de ställt en fråga till kontaktpersonen om fler barnhem i Kina blir licensierade för internationell adoption. Kontaktpersonen svarade att det inte finns någon särskild licens för barnhem som arbetade med internationell adoption. Om det fanns ett barn som var tillgängligt för internationell adoption så kunde det adopteras oavsett på vilket barnhem det fanns på. FFIA skriver att de blev förbryllade över svaret eftersom de hade fått information om att sådan licens existerade. De skriver också att detta måste följas upp.⁹⁵

MIA besöker Kina i mars 2007 och tar på nytt upp handeln med barn i Hunan med svenska ambassaden och CCAA

Den 6–17 mars 2007 var MIA på studie- och tillsynsresa i Kina. Syftet med resan enligt reserapporten var att följa upp möten som man haft med CCAA under 2005 och 2006, att få information om utvecklingen av adoptionsverksamheten och förändrade regler samt att följa de svenska adoptionsorganisationernas arbete i Kina.

---

⁹³ Intervju med AC 2023-05-15.

⁹⁴ Skriftliga synpunkter från AC 2024-05-23.

⁹⁵ FFIA, Reseberättelse för besök i Kina den 12–21 oktober 2006.

Av reserapporten framgår inte att det diskuterats några specifika frågor rörande Hunan och adoptioner till Sverige.⁹⁶ Det kan man i stället läsa i separata minnesanteckningar från möten med CCAA respektive svenska ambassaden i Beijing. På mötet med svenska ambassaden berättar MIA att de 2006 fått information från CCAA om att personer i Hunan-provinsen straffats för barnhandel och att fyra av de barn som berörts av händelserna adopterats till Sverige. MIA ansökte därför om tillstånd att få resa till Hunanprovinsen. De ville dels följa AC:s och FFIA:s arbete i Hunan genom att följa med två grupper med adoptivföräldrar som skulle hämta sina barn där, dels lära sig mer om händelsen i Hunan och få information om vilka åtgärder som vidtagits i Hunan-provinsen efter avslöjandena om barnhandel för att det inte skulle hända igen. MIA fick dock inte tillstånd att resa till Hunan, utan i stället fick de resa till Jiangsu-provinsen. En delegation på fyra personer från CCAA följde dem under hela besöket i provinsen. Av anteckningarna framgår att ambassadpersonalen blev bekymrade av uppgifterna. MIA informerade om att det generellt var mycket svårt att få ut information om brottsutredningar i Hunan. Ambassaden bekräftade detta och att det till och med kunde vara svårt att få information om den kinesiska lagstiftningen.⁹⁷

Den 15 mars 2007 träffades MIA och CCAA för möte. De diskuterade de fall av barnhandel som inträffat i Hunan-provinsen under 2005. CCAA berättade att nya rutiner och ökad kontroll skulle införas. MIA ville höra vilka åtgärder som vidtagits. Enligt företrädaren för CCAA var händelsen med barnhandel i Hunan ett ovanligt och speciellt fall i Kina. De redovisade vad som skett efter att barnhandeln avslöjades:

- Civil Affairs Bureau och Security Office i Hunan vidtog flera åtgärder och de inblandade fick hårda straff.
- En företrädare för CCAA besökte provinsen för att noggrant utreda den inträffade händelsen.

---

⁹⁶ MIA, Rapport från MIA:s studie- och tillsynsresa till Kina den 6–17 mars 2007, dnr 74:634:59/06.

⁹⁷ MIA, Möte på svenska ambassaden den 9 och 16 mars 2007, dnr 72 689/05.

- CCAA skrev en rapport som spreds till alla Social Welfare Institutions (SWI) i hela Kina. SWI och Civil Affairs i provinserna uppmanades att följa instruktionerna för att förhindra att en liknande händelse skulle inträffa igen.
- Ministry of Civil Affairs och CCAA hade begärt att provinserna skulle göra en översyn av problem på SWI.

Den institution i staden Hengyang i Hunan som var inblandad i oegentligheterna fick inte verka i adoptionsprogrammet under ett halvår. De var tvungna att visa att de vidtagit åtgärder och bättrat sig. Ärendet var avslutat, institutionen i Hengyang hade vidtagit åtgärder och hade fått återuppta den internationella adoptionsverksamheten.

Enligt företrädare för CCAA hade alla myndigheter och instanser i Kina tagit den inträffade händelsen på största allvar och agerat. CCAA menade att denna inställning var viktig för att förhindra ett upprepande, men uppgav att någon fullständig garanti aldrig kunde lämnas. Myndigheterna skulle göra allt för att så inte skulle ske. Vidare sa CCAA att de familjer som adopterat från Hengyang i Hunan inte hade frågat eller klagat så händelsen hade inte skadat det internationella adoptionsprogrammet. CCAA uppgav också att det redan innan oegentligheterna inträffade i Hunan fanns instruktioner för vilka åtgärder som skulle vidtas och vilka utredningar som skulle göras då barn hittades. Problemet var att man bröt mot dessa instruktioner i Hunan och även mot den kinesiska lagstiftningen och Haagkonventionen. CCAA hade understrukt vikten av att följa instruktionerna. Reglerna hade utformats i enlighet med kinesisk lag. Lagen var tydlig – det var förbjudet att sälja barn i Kina. Om man följde lagen uppstod inga problem med barnhandel. CCAA höll årligen konferenser för SWI, där de understrykte vikten av att följa instruktionerna.⁹⁸

Den 16 mars 2007 hade MIA ett uppföljningsmöte med ambassaden och berättade då om mötet med CCAA. Av anteckningarna från mötet framgår att MIA:s uppfattning är att de kinesiska myndigheterna tagit händelsen på stort allvar och vidtagit åtgärder för att förhindra ett upprepande. Ambassadpersonalen är tillfreds med

---

⁹⁸ MIA, Möte mellan MIA och CCAA i Beijing den 15 mars 2007, dnr 72:689/05.

de upplysningar MIA lämnat och säger att de kommer att diskutera händelserna i Hunan med sina europeiska kollegor i Kina.⁹⁹

I årsredovisningen för 2007 skriver MIA att de under året har genomfört en tillsynsresa till Kina. Syftet med resan var att följa upp de möten MIA haft i Sverige med CCAA under 2005 och 2006. MIA hade fått svar på de frågor som fanns och MIA hade också fått en djupare inblick i adoptionsförfarandet i Kina.¹⁰⁰ Den dåvarande generaldirektören vid MIA, som deltog vid resan, uppger också att MIA:s kontaktperson vid Socialdepartementet informerades om händelserna, vilket för övrigt alltid gjordes.¹⁰¹

En adoptivförälder informerar MIA om uppgifter om missförhållanden i internationella adoptioner från Kina

I januari och oktober 2008 kontaktas MIA av en adoptivförälder som adopterat barn via FFIA. Personen vill göra MIA uppmärksam på material om adoptionerna från Kina som amerikanen Brian Stuy lagt ut på sin blogg. Hon bifogar utdrag från bloggen, bland annat om hur Justitieministeriet i Nederländerna försöker få svar på hur adoptionerna från Kina går till. Hon lyfter bland annat att Brian Stuy påstår att det finns grova missförhållanden gällande ”rekrytering” av barn till barnhem i Kina och att förhållandena i förlängningen också berör internationell adoption. Personen frågar hur MIA ställer sig till denna information.¹⁰² MIA skriver i sitt svar att de som myndighet inte kan ta ställning till Brian Stuys blogg i sig utan förhåller sig till den samlade bilden.¹⁰³

MIA och adoptionsorganisationerna sammanfattar vidtagna åtgärder i Hunan-fallet

I arkivmaterialet finns därefter, i mars 2008, en korrespondens mellan AC, BV och FFIA med kopia till MIA om ett uttalande om barnhandeln i Hunan. Där framgår att AC i samråd med MIA beslutat om följande uttalande:

---

⁹⁹ MIA, Möte på svenska ambassaden 9 och 16 mars 2007, dnr 72:689/05.

¹⁰⁰ MIA, Årsredovisning 2007.

¹⁰¹ Intervju med MIA:s dåvarande generaldirektör 2022-03-29.

¹⁰² MIA, mejl från enskild 2008-01-30 och 2008-02-07, dnr 41:76:1/08.

¹⁰³ MIA, mejl till enskild 2008-10-13, dnr 41:76:1/08.

De svenska adoptionsorganisationerna fick information om utredningen och den rättsliga processen rörande barnhandel i den kinesiska provinsen Hunan redan 2005. De rättsliga myndigheterna hade tagit itu med saken och vi fick också senare veta att ett antal personer dömts för dessa brott. De kinesiska myndigheterna agerade med stor beslutsamhet för att straffa de skyldiga och förhindra att något liknande kunde hända igen. Den svenska adoptionsmyndigheten MIA har såväl skriftligen som muntligen vid flera möten med adoptionsmyndigheten CCAA tagit upp dessa frågor. Vårt intryck är att man från kinesiska myndigheters sida genom sitt agerande visat att man inte tolererar barnhandel av någon form.¹⁰⁴

Det dröjde därefter till 2011 då Hunan och frågan om kopplingen till adoptioner till Sverige på nytt aktualiserades.

Hunan uppmärksammas på nytt 2011 när det framkommer att FFIA kan ha förmedlat barn som varit del i handeln med barn

I november 2011 kontaktas FFIA av tre adoptivfamiljer med barn från barnhemmet Qidong i Hunan-provinsen. Familjerna har fått information från Brian Stuy som driver "research-china" att deras barn varit inblandade i Hunan-skandalen. En av familjerna har bifogat en anonymiserad "Birth Parent Search Analysis" och en rapport från Brian Stuy. Av rapporten framgår att det inte finns någon tvekan om att barnhemmet i Qidong vid den tidpunkt som barnet hittades var inblandat i barnhandeln i Hunan.

FFIA kontakter MIA och skriver att de vid flera tidigare tillfällen då de varit i kontakt med CCAA och svenska ambassaden i Beijing, fått till svar att inget skulle tyda på att något av barnen som var inblandade i skandalen befann sig i Sverige eller att barn som kommit till barnhem på olämpligt sätt riskerade att hamna i Sverige. FFIA skriver också att CCAA försäkrat att inga av de barn som adopterats till Sverige från de aktuella provinserna hade varit illegalt framtagna sina biologiska föräldrar. Familjerna hade vänt sig till FFIA för att få informationen verifierad och eventuellt få ytterligare information. FFIA hade i sin tur vänt sig till sina representanter i Kina som menade att de inte hade någon möjlighet att få fram någon mer information kring detta, att de inte kunde få tillgång till domen i rättsprocessen eller få informationen från Brian

---

¹⁰⁴ MIA, mejl från AC till BV och FFIA, 2008-03-20, dnr 49:196:2/08.

Stuy bekräftad. FFIA bad därför MIA undersöka om de kunde få fram denna information.¹⁰⁵

Korrespondens mellan MIA, FFIA och ambassaden i Beijing

MIA kontaktade svenska ambassaden i Beijing och bad att få ambassadens bistånd med närmare information om vad som inträffat, om uppgifterna i brevet var korrekta samt vilka åtgärder de kinesiska myndigheterna hade vidtagit.¹⁰⁶ Ambassaden i Beijing svarade att de gått igenom sina arkiv och att de inte kunde finna något svar där de uttryckt att ”inget skulle tyda på att något av barnen inblandade i skandalen befinner sig i Sverige eller att barn som kommit till barnhem på olämpligt sätt riskerar att hamna i Sverige”. Ambassaden skriver också att de googlat och fått fram information om att kinesisk massmedia vid flera tillfällen skrivit om att barnhem i Hunan varit inblandade i köp av barn. Där framgår också att lagföring har skett och att flera personer har dömts till längre fängelsestraff. Ambassaden skriver att de ska sondera ytterligare med ambasadkollegor och återkomma.¹⁰⁷ MIA ber FFIA ta reda på varifrån informationen kommer varpå FFIA skickar över reserapporten från 2009 med hänvisningar till vad CCAA och ambassaden tidigare sagt.¹⁰⁸ MIA vidarebefordrar detta och anteckningar från möten mellan MIA och CCAA 2006 och 2007 till ambassaden.¹⁰⁹

Någon vecka senare svarar ambassaden MIA. De skriver att det, såvitt de kunnat utröna, inte framkommit några nya uppgifter om den s.k. Hunan-skandalen. Skandalen är väl känd och både lokal och internationell massmedia har beskrivit händelsen. Flera ansvariga personer fick lämna sina arbeten och flera dömdes till längre fängelsestraff, bland annat flera personer från ”the Duan family”. När det gäller svaret från ambassaden daterat den 14 december 2005 var det de uppgifter som ambassaden fick fram vid det tillfället. Därefter har annan fakta tillkommit som helt motsäger de uppgifter ambassaden lämnade då. Bland annat har handeln med barn i Hunan diskuterats ingående i möte mellan MIA och CCAA den

¹⁰⁵ MIA, brev från FFIA 11-12-20, dnr 47:847:1/11.

¹⁰⁶ MIA, mejl till svenska ambassaden Beijing 2011-12-23, dnr 47:847:5/11.

¹⁰⁷ MIA, mejl från svenska ambassaden Beijing, 2011-12-28, dnr 47:847:7/11.

¹⁰⁸ MIA, mejl från FFIA med bifogat brev från svenska ambassaden Beijing 2012-01-02, dnr 47:847: nr 11 och 12/11.

¹⁰⁹ MIA, mejl till svenska ambassaden 2012-01-04, dnr 47:847:16/11, nr 11 och 12.

12 maj 2006, där CCAA informerade MIA om att fyra barn adopterats till Sverige. Ambassaden skriver vidare att Brian Stuy och hans organisation Research-China.org synes vara välinformerad, om de uppgifter som ges i "Birth Parent Search Analysis är sanningsenliga. Ambassaden skriver avslutningsvis att de inte lyckats få fram uppgifter som kan bekräfta eller motsäga trovärdigheten i analysen i det enskilda fallet.¹¹⁰

MIA avslutar ärendet

FFIA skriver till MIA i slutet av februari 2012 att de meddelat familjerna att MIA undersöker informationen angående Hunan och att FFIA nu avvaktar till dess ytterligare information kommer från MIA. De undrar därför om MIA fått någon mer information.¹¹¹ MIA svarar FFIA den 1 mars 2012 och hänvisar till ambassadens svar.¹¹² Det framgår också av en tjänsteanteckning samma dag att "FFIA är införstådda med de åtgärder MIA vidtagit och anser att ärendet kan avslutas".¹¹³

Enligt företrädare för FFIA ville CCAA pröva om det var barnhandel i Hunan-fallet och att CCAA gav FFIA garantier om att det inte var det i deras fall. Det lagvidriga var att barnhemmen betalats ersättning för resor för dem som kom med barn till barnhemmet. FFIA trodde på CCAA:s svar då och de har inte fått annan information senare. De kunde inte göra mer och de fick lita på CCAA. "Kina skulle ju inte kunna kontrollera våra adoptivföräldrar. Det hade varit samma sak. Om de ska respektera vår centralmyndighet så ska vi respektera deras när man har ett sådant här samarbete. Man måste respektera deras bedömningar och beslut." FFIA menar också att MIA reagerade snabbt och kraftfullt och att ambassaden skötte det bra. "Frågan blev utredd."¹¹⁴

---

¹¹⁰ MIA, svar från svenska ambassaden Beijing, 2012-01-11, dnr 47:847:16/11.

¹¹¹ MIA, mejl från FFIA 2012-02-27, dnr 47:847:17/11.

¹¹² MIA, mejl till FFIA 2012-03-01, dnr 47:847:18/11.

¹¹³ MIA, tjänsteanteckning från telefonsamtal med FFIA, dnr 47:847:18/11.

¹¹⁴ Intervju med FFIA, 2023-09-21.

Guizho 2009 – oklart om barn som adopterats till Sverige är berörda

Som vi beskrivit i tidigare avsnitt rapporterade TT och flera utländska media 2009 om en ny adoptionsskandal där 80 flickbebisar i Guizhou-provinsen i södra Kina tagits från föräldrarna av lokala myndigheter. Barnen adopterades internationellt och kunde enligt rapporteringen även ha kommit till Sverige. En företrädare för AC uttalar sig och säger att det är oerhört svårt att säga om några barn har kommit till Sverige och att de först måste ta reda på vad som hänt och kontakta de kinesiska myndigheterna. Enligt AC är köerna för att adoptera barn från Kina långa och trycket stort. Det är väldigt stränga regler i Kina och de flesta barn som går till adoption är "hittebarn" som utreds noga. Företrädaren för AC menar att det inte bara är att ta barn, men att det är klart att det alltid finns personer som bryter mot lagen.¹¹⁵

Dagen efter publiceringen kontaktar den norska centralmyndigheten Bufdir MIA. De hänvisar till den senaste rapporteringen från Kina i norsk media och frågar om MIA vet något ytterligare.¹¹⁶ MIA svarar samma dag att man för närvarande inte vet mer än vad som står i tidningarna och att MIA ska be den svenska ambassaden i Beijing att närmare undersöka vad det handlar om.¹¹⁷

MIA efterfrågar information om hur många barn som adopterats från Guizhou och om adoptionerna kan kopplas till handeln med barn

Därefter vidtar korrespondens mellan MIA och AC, BV och FFIA där MIA efterfrågar information om antalet barn som adopterats från Guizhou genom respektive adoptionsorganisation. AC svarar MIA att 35 barn kommit via AC från sju olika institutioner i den aktuella provinsen och att barnen kom 2004, 2006, 2007 och 2009. FFIA svarar att ett barn kom genom FFIA 2004 samt en grupp om sex barn 2008. BV anger att totalt sju barn kommit från Guizhou via dem.¹¹⁸

---

¹¹⁵ TT, Expressen, SR Ekot, 2009-07-02.

¹¹⁶ MIA, mejl från Bufdir 2009-07-03, dnr 72:426:1/09.

¹¹⁷ MIA, mejl till Bufdir 2009-07-03, dnr 72:426:2/09.

¹¹⁸ MIA, korrespondens med AC, BV och FFIA 2009-07-02, dnr 72:426:3/09, 72:426:5/09, 72:426:6/09.

I korrespondensen kommer FFIA med ytterligare information till MIA, AC och BV om adoptionerna från Guizhou. Enligt FFIA:s kontaktperson i Kina finns information på kinesiska på Civil affairs hemsida där man säger att 81 barn adopterats från barnhemmet Zhenyuan mellan 2002–2009, varav 60 adopterats internationellt. Av de 81 barnen kom tre till barnhemmet via "birth control office". Man skriver att birth control office funnit dessa tre barn och att familjerna hävdar att de funnit barnen övergivna. Civil affairs skriver att det är birth control office som har brustit i sina rutiner och inte utrett barnen ordentligt. Ett av dessa tre barn ska ha adopterats till Nederländerna, de övriga två fanns det inga uppgifter på.¹¹⁹

MIA mejlar UD och svenska ambassaden i Beijing i juli 2009, bifogar aktuella artiklar i svensk och utländsk press och ber om ambassadens bistånd med att få närmare information om vad som inträffat, vilka åtgärder de kinesiska myndigheterna vidtagit och om några av de aktuella barnen adopterats till Sverige.¹²⁰ Svenska ambassaden svarar MIA den 6 juli 2009 att de undersöker frågan med kinesiska myndigheter och återkommer så fort de kan.¹²¹ Den 14 juli 2009 återkommer ambassaden med meddelandet att enligt CCAA är ärendet under utredning och att berörda länder kommer att hållas informerade.¹²²

MIA får frågor från Nederländernas centralmyndighet och från två enskilda personer

Den 30 september 2009 kontakter centralmyndigheten i Nederländerna (Ministry of Justice) MIA och informerar om att det nederländska parlamentet ska ha en diskussion om internationella adoptioner från Kina och Etiopien den 6 oktober 2009. De önskar därför få information om samarbetet mellan Sverige och Kina och frågar om även Sverige fått del av information om "misuse or abuse of the adoption procedure" i Kina.¹²³ MIA svarar att de tagit del av mediainformation om att kinesiska barn sålts för adoption och att

---

¹¹⁹ MIA, mejl från FFIA, 2009-07-03, dnr 72:426:9/09.

¹²⁰ MIA, mejl till UD och Sveriges ambassad i Beijing, 2009-07-03, dnr 72:426:4/09, dnr 72:426:8/09 och dnr 72:426:10/09.

¹²¹ MIA, mejl från Sveriges ambassad Beijing, 2009-07-06, dnr 72:426:11/09.

¹²² MIA, mejl från Sveriges ambassad Beijing, 2009-07-14, dnr 72:426:12/09.

¹²³ MIA, mejl från Ministry of Justice Nederländerna, 2009-09-30, dnr 72:607:1/09.

ärendet enligt CCAA är under utredning och att de länder som är berörda ska få information om det.¹²⁴

MIA kontaktas den 8 oktober 2009 av två enskilda personer. Den ena skriver att hon fått information om att den holländska riksdagen hållit en debatt om illegala adoptioner från Hunan-provinsen i Kina. Hon skriver att det ska ha framförts att flera av dessa barn förmodligen hamnat i Sverige och att den norska adoptionsmyndigheten gjort en utredning där man konstaterat att inget av barnen från Hunan-provinsen adopterats till Norge. Personen har sökt information på MIA:s och AC:s hemsidor men inte hittat någon information och undrar därför om MIA vet något om detta.¹²⁵ I arkivmaterialet finns en notering att frågan har besvarats per telefon men det framgår inte vad MIA sagt. I svaret till den andra personen redogör MIA för vad de och CCAA gjort i ärendet. De skriver också att MIA ska delta på ett möte för europeiska centralmyndigheter och informera sig om vad som hänt i Holland och höra sig för med övriga berörda länders myndigheter.¹²⁶ Vi har dock inte hittat något arkivmaterial från mötet med centralmyndigheterna. Den dåvarande generaldirektören för MIA säger i en intervju att MIA hade ett löpande utbyte med bland annat centralmyndigheten i Nederländerna, men hon kommer inte ihåg att de hade kontakt angående adoptionerna från Kina och att frågan var uppe i det nederländska parlamentet.¹²⁷

AC, BV och FFIA besöker Kina i oktober 2009 och ställer frågor till CCAA om handeln med barn

I oktober 2009 besöker AC, BV och FFIA Kina. De har möte med CCAA och ställer en kompletterande fråga angående barnhandeln som diskuterats i media. Enligt reserapporten poängterar CCAA att media har blåst upp händelserna oproportionerligt, att det utretts och att de barnhem och provinsmyndigheter som anklagas har gjort sitt jobb enligt kinesisk lag. Trots att Kina har ett välfungerande juridiskt system så kan illegal verksamhet av kriminella individer förekomma. Detta är inte unikt för Kina utan förekommer

¹²⁴ MIA, mejl till Ministry of Justice Nederländerna 2009-10-02, dnr 72:607:2/09.

¹²⁵ MIA, mejl från enskild, 2009-10-08, dnr 72:426:14/09.

¹²⁶ MIA, mejl till enskild 2009-10-09, dnr 49:625:2/09.

¹²⁷ Intervju med MIA:s dåvarande generaldirektör 2024-06-24.

i de flesta länder i världen, enligt CCAA. Kina har tagit itu med brottslingarna enligt kinesisk lag. CCAA försäkrar att inga av de barn som har adopterats till Sverige från de aktuella provinserna har varit illegalt framtagna från sina biologiska föräldrar. CCAA har barnens bästa i fokus och de föredrar direkt kommunikation med sina samarbetspartners och inte ryktesspridning via internet eller media. CCAA råder organisationerna att tala om för de familjer som varit oroliga att de kan lita på att den information som de fått av barnhemmen om deras barn är korrekt.¹²⁸ Vi kan inte se att de svenska adoptionsorganisationerna ställer några ytterligare frågor om detta.

I arkivmaterialet finns också en tjänsteanteckning av MIA från telefonsamtal med FFIA. Där framkommer att en företrädare för CCAA i samband med de svenska adoptionsorganisationernas besök hade berättat att CCAA varit i kontakt med berörda ambassader och informerat om händelserna i Guizhou. Personen var förnärmad och arg över att adoptionsorganisationerna ställde frågan om barnhandel på mötet.¹²⁹ Det finns också en anteckning från ett samtal med BV om samma händelse. Där framgår att företrädaren för CCAA sagt att CCAA informerat svenska ambassaden tillräckligt. Brottslingar finns i alla länder och CCAA tycker att Kina varit tillräckligt tydliga med att visa att åtgärder vidtas och brottslingar straffas i de fall som uppdragats. De länder som mottagit dessa barn har kontaktats och Sverige är inte ett av dem.¹³⁰

Svenska ambassaden meddelar MIA att de inte kommer längre i sin utredning

MIA skriver i en tjänsteanteckning att svenska ambassaden i Beijing kontaktar dem den 22 oktober 2009 och informerar om att AC, BV och FFIA just besökt ambassaden och informerat om mötet med CCAA. Ambassaden meddelar MIA att de inte kan komma längre i sin utredning och att man får lita på de svar CCAA tidigare gett till ambassaden och nu till adoptionsorganisationerna.¹³¹ Det framgår inte av arkivmaterialet vad MIA svarar på detta eller om MIA vidtar ytterligare åtgärder. I tillsynsrapporterna för AC, BV och

¹²⁸ MIA, Gemensam reserapport för Adoptionscentrum, Barnens Vänner och FFIA:s resa till Kina i oktober 2009, dnr 64:165:20/09, dnr 64:320:2/09, dnr 64:178:5/09.

¹²⁹ MIA, Telefonsamtal med FFIA 2009-11-06, dnr 61:506:6/09.

¹³⁰ MIA, Tjänsteanteckning, dnr 61:391:8/09.

¹³¹ MIA, Tjänsteanteckning, 2009-10-28, dnr 72:426:15/09.

FFIA från 2009 skriver dock MIA att ”Senaste besked från CCAA är att inga av de berörda barnen adopterats till Sverige”.¹³²

Ny rapportering 2012 och 2013 om handel med kinesiska barn som MIA inte får klarhet i

I april 2012 kontakter MIA på nytt ambassaden i Beijing med anledning av ny rapportering om människohandelslikor som tjänade pengar på försäljning av nyfödda barn. MIA skriver till ambassaden att det ser ut att handla om någonting annat än den tidigare s.k. Hunan-skandalen och att MIA önskar få ambassadens hjälp med närmare information om vad som inträffat, beröringar med internationell adoption samt om det finns uppgifter att något barn har adopterats till Sverige.¹³³ I arkivmaterialet finns inget svar från ambassaden dokumenterat utan endast en notering av MIA ”ej besvarat”. Det framgår inte om MIA vidtar några ytterligare efterforskningar.

År 2013 kontakter Bufdir bland annat MIA och danska Ankestyrelsen angående en artikel i Aftenposten om att 92 barn räddats från människohandlare i Sichuan och Yunnan-provinserna i Kina. Bufdir skriver att informationen är allvarlig och de undrar därför hur MIA värderar informationen.¹³⁴ I arkivmaterialet finns ett svar från Ankestyrelsen där de skriver att de uppfattat att det framför allt rör handel av barn inom Kina. De har dock bett danska ambassaden i Beijing att undersöka saken. Senare återkommer Ankestyrelsen med svaret att den danska ambassaden säger att de inte har anledning att tro att det rör barn som adopteras internationellt.¹³⁵ Samma dag mejlar MIA svenska ambassaden i Beijing med fråga om den norska nyhetsartikeln och om ambassaden har mer information.¹³⁶ Ambassaden svarar att de inte har ytterligare information¹³⁷ vilket MIA också svarar Bufdir och Ankestyrelsen. MIA konstaterar i korrespondensen att Ankestyrelsen verkar ha fått fram det som går att få fram i det här läget.¹³⁸

¹³² MIA, Tillsynsrapporter 2009, 2009-12-18, dnr 67:554:12/09, 67:569/09 och 67:570:21/09.

¹³³ MIA, mejl till svenska ambassaden Beijing, dnr 73:254:1/12.

¹³⁴ MIA, mejl från Bufdir, 2012-09-30, dnr 4.3.1:613:1/13.

¹³⁵ MIA, mejl från Ankestyrelsen, 2013-10-11, dnr 4.3.1:613:3/13.

¹³⁶ MIA, mejl till svenska ambassaden Beijing, 2013-10-11, dnr 4.3.1:613:4/13.

¹³⁷ MIA, mejl från svenska ambassaden Beijing, 2013-10-14, dnr 4.3.1:613:7/13.

¹³⁸ MIA, mejl till Bufdir och Ankestyrelsen, 2013-10-16, dnr 4.3.1:613:8/13.

7.7.4 Oklarheter kring donationerna till de kinesiska barnhemmen

Som vi beskrivit i tidigare avsnitt var donation till barnhem en del av den kinesiska adoptionsprocessen. De utländska adoptivföräldrarnas donationer var viktiga för barnhemmen och en central drivkraft i handeln med barn i bland annat Hunan-skandalen.¹³⁹ Antalet barnhem som ingick i det internationella adoptionsprogrammet ökade från ett 30-tal i början på 1990-talet till cirka 300 i mitten av 2010-talet.

Enligt FFIA var donationen obligatorisk, man kunde inte gå vidare i adoptionsprocessen om man inte betalade en donation till barnhemmet. Donationen skulle betalas kontant direkt till barnhemmet av adoptivfamiljen i samband med att de tog emot barnet. Familjerna fick bära med sig pengarna från Beijing till barnhemmet ute i den provins där adoptionen skulle genomföras.¹⁴⁰ Detta ändrades senare så att donationen betalades in till centralmyndigheten för att därifrån överföras till barnhemmet i provinsen. Det är dock lite oklart när ändringen gjordes, möjligen är det från 2007. FFIA menar att det kinesiska donationssystemet var det mest rättvisa jämfört med andra länder eftersom alla mottagarländer och organisationer betalade samma avgift.

De svenska adoptionsorganisationerna såg till en början inte donationerna i sig som ett problem. Problemet var snarare att adoptivfamiljerna behövde resa runt med stora kontanta belopp. Enligt FFIA fick familjerna och de svenska adoptionsorganisationerna till en början besöka barnhemmen och kunde då se att förbättringar gjordes för barnen. FFIA framhåller att det gjorde att de kände sig trygga med att donationerna gick till bra saker. Efter att BBC:s dokumentär om de kinesiska barnhemmen sändes 1996 begränsade dock Kina möjligheterna att besöka barnhemmen och därmed också möjligheterna att se vad donationerna gick till.¹⁴¹

---

¹³⁹ N. Cantwell (2017) s. 56–57.

¹⁴⁰ Intervju med företrädare för FFIA, 2023-09-21.

¹⁴¹ Intervju med företrädare för FFIA, 2023-09-21.

Är donationen som betalas per barn obligatorisk eller frivillig?

År 2002 reser NIA till Kina tillsammans med utredningen om internationella adoptioner och en företrädare för Socialdepartementet. Av NIA:s reseberättelse framgår att donationen på 3 000 USD som ingick i adoptionsavgiften diskuterades mycket vid delegationens möten med olika aktörer. Det framkommer att de svenska aktörernas uppfattning var att donationen var obligatorisk medan de kinesiska aktörerna menade att den var frivillig. Av reserapporten framgår att CCAA säger att donationen "är helt frivillig och den betalas till barnhemmet utan mellanhänder eller via China Travel Service (CTS). Pengarna ska användas till de barn som blir kvar på barnhemmen för deras vård, uppehälle och utbildning. Serviceavgiften på 365 USD till CCAA är dock obligatorisk." Även Ministry of Civil Affairs hävdar enligt reseberättelsen att donationen på 3 000 USD som ingår i adoptionsavgiften är frivillig. Däremot kan ett äldre eller handikappat barn innebära en lägre avgift. Ministeriet framhåller också att staten inte kan och aldrig har kunnat bestämma om en förändring av det rekommenderade beloppet eftersom det är en frivillig donation. De hänvisar till den donationslag som finns i Kina och som reglerar vem som får ta emot donationer. Enligt lagen får endast barnhem och välfärdsorganisationer ta emot en donation och inte CCAA.

Delegationen besöker också barnhem och ställer frågor om donationerna. Av reseberättelsen framgår att barnhemmen säger att föräldrarna lämnar donationen till barnhemmet antingen före eller vanligtvis efter att barnet har överlämnats. Donationen betalas kontant eller sätts in på barnhemmets konto. Pengarna går till barnens omvårdnad. På direkt fråga säger barnhemmen att donationen är frivillig och att föräldrarna får adoptera även om de inte erlägger någon donation. Om det adopterade barnet är handikappat kan adoptivföräldrarna komma överens med barnhemmet om att betala en lägre donation. Från svensk sida framhåller man att det är olämpligt att föräldrar överlämnar kontanter till barnhemmet i samband med adoption. Från barnhemmets sida säger man att bankväsendet inte är tillräckligt utbyggt för att kunna skicka pengarna till ett konto och att andra länder också överlämnar donationer kontant.

NIA sammanfattar i reseberättelsen:

Den fråga som väckte mest diskussion under mötena med CCAA gällde avgifter och donation. CCAA angav tydligt att staten står för kostnaderna för samtliga barn på barnhemmen och att donationen på 3 000 dollar som ingår i adoptionsavgiften är frivillig. Mot detta står att adoptionsorganisationerna definitivt inte fått information om att det rör sig om en frivillig donation utan att den är en förutsättning för att adoptionen ska komma till stånd. Det är ju så NIA alltid uppfattat denna kostnad också. Detta lämnar många frågor: Varför säger CCAA och Ministry of Civil Affairs att den är frivillig, hur redovisas pengarna i barnhemmets bokföring (pengarna betalas oftast kontant), hur togs beslut om dessa pengar från början mm.¹⁴²

När de svenska adoptionsorganisationerna besöker Kina 2008 skriver de i reserapporten att avgiften på 3 000 USD är oförändrad sedan många år. Barnhemmen är missnöjda med detta eftersom värdet på dollarn har minskat kraftigt i förhållande till den kinesiska valutan samtidigt som priserna ökat. Det innebär att barnhemmen har svårt att klara driften. CCAA är medveten om problemet, men har inte befogenhet att öka avgiften eftersom det är en så kallad ”frivillig donation”.¹⁴³ Samma år meddelar BV att de betalat en högre avgift (5 000 USD) i samband med två adoptioner i provinsen Shangdong. Enligt BV kan provinserna höja avgiften och olika provinser kan ha olika vårdavgifter. BV har rekommenderat sina familjer att betala den efterfrågade avgiften för att inte drabbas under adoptionsresan. Frågan har stämts av med AC och FFIA som uttalat att de inte kommer betala några höjda avgifter om detta inte meddelats skriftligt av CCAA.¹⁴⁴ I ett svar till en dansk adoptionsorganisation skriver AC, BV och FFIA att CCAA inte kan höja avgiften men att adoptivfamiljer får betala mer om de vill.¹⁴⁵ I december 2008 meddelar CCAA att donationsavgiften höjs till 5 000 USD och de skriver:

In order to better demonstrate the noble spirit of “love beyond borders” embodied in international adoption, we hereby call for all adoptive families who care about the well-being of children living in China’s social welfare institutes to offer more care and support.¹⁴⁶

¹⁴² NIA, Reserapport från NIA:s besök i Kina och Thailand 15–26 juni 2002, dnr 74:452/01.

¹⁴³ MIA, Reserapport för AC, BV och FFIA från resa till Kina 19–28 april 2008, dnr 64:121/21/08 och 64:266:4/08.

¹⁴⁴ MIA, korrespondens om vårdavgifter, dnr 64:98:6/08.

¹⁴⁵ MIA, 2008-05-29, dnr 64:338/08.

¹⁴⁶ Material från FFIA. CCAA, A letter to adoption agencies and adoptive families, December 2, 2008.

Vi kan inte se av arkivmaterialet att tillsynsmyndigheten eller adoptionsorganisationerna ställt sig frågan om lämpligheten i att sökande kan betala en lägre avgift för ett funktionshindrat barn. FFIA bekräftar att man inte behövde betala ett lika högt donationsbelopp för ett barn med funktionshinder eller för äldre barn. Inte heller kan vi se att de svenska aktörerna har ställt frågan om donationsavgiften på sin spets eller att man övervägt att betrakta donationen som frivillig. Den fortsatte att betalas fram till 2018. Först i MFoF:s tillsynsrapport för 2018 framgår att myndigheten under året undersökt korruptionsrisken i Kinas system med frivillig donation. MFoF har också inlett ett tillsynsärende om adoptionsorganisationernas redovisade vårdkostnader i Kina. Enligt tillsynsrapporten får samarbetskontakter i Kina och adoptivföräldrar information om att donationer inte är tillåtna enligt svensk lag. Adoptionsorganisationerna ska enligt rapporten återkoppla om de ser problem när donation inte betalas, eller om det skulle förekomma uppmaningar om att betala donationer.¹⁴⁷

Samma år, 2018, meddelar den kinesiska centralmyndigheten att donationen eller vårdavgiften ska tas bort. Enligt CCCWA beror det på att man definierat vårdavgiften som en frivillig donation, vilket de svenska familjerna inte kan betala.¹⁴⁸ AC skriver däremot i en auktorisationsansökan att vårdavgiften togs bort som ett led i att anpassa adoptionsverksamheten till intentionerna i Haagkonventionen.¹⁴⁹ Från och med 2019 har de svenska adoptivföräldrarna inte betalat donationer i Kina.

Vad används donationerna till och hur kontrolleras de?

En annan fråga för de svenska aktörerna har varit vad donationerna används till och hur de kontrolleras. MIA skriver i sin reserapport 2007 att de på sin tillsynsresa 2004 konstaterat att barnhemmen verkade vara beroende av inkomsterna från adoptionsverksamheten.¹⁵⁰

---

¹⁴⁷ MFoF, Tillsynsrapport 2018, dnr 3.3.6:18/18.

¹⁴⁸ MFoF, dnr 3.1.2 1150/19.

¹⁴⁹ MFoF, Ansökan om auktorisation för Kina, för att avsluta två pågående ärenden, dnr AD 2021-876.

¹⁵⁰ MIA, Rapport från MIA:s studie- och tillsynsresa till Kina den 6–17 mars 2007, dnr 74:634:59/06.

Donationerna tas upp av FFIA vid besök i Kina

Ändamålet med donationerna tas upp när FFIA besöker Kina 2004. En företrädare för Civil Affairs i Guangxiprovinnsen säger till FFIA att Sverige och Kina har samma mål vad gäller donationernas ändamål – att de ska komma barnen tillhanda vilket också hittills har skett. Civil Affairs och Adoption registration office övervakar användningen av donationerna men det är barnhemmen som har hand om dem. Det finns möjlighet att få specificerat vad donationerna används till.¹⁵¹

MIA får frågor från en adoptivförälder om donationerna

År 2008 kontaktas MIA av en person som adopterat två barn från Kina. Hon tipsar om Brian Stuys blogg och skriver att hon frågat FFIA om de känner till någon uppföljning av den donation på 30 000 svenska kronor som de kinesiska barnhemmen mottar för varje adopterat barn. Hon har läst på CCAA:s webbsida att barnhemmen ska lämna ett kvitto till dem som betalat donationen och informera om vad donationen används till. Donationerna får endast användas till vård av de övergivna barn som finns kvar på barnhemmet. Barnhemmen ska vara tillgängliga för tillsyn. Från FFIA har hon dock fått svaret att familjerna alltid får ett kvitto på att donationen betalats men att FFIA inte känner till att de fått någon specificering av vad pengarna gått till. Enligt FFIA har både FFIA och MIA efterfrågat detta och CCAA har sagt att de ska se över hur de ska kunna förbättra övervakningen. FFIA skriver i sitt svar att det är viktigt att handskas försiktigt med frågor som kan uppfattas som kritiska mot CCAA:s arbete för att inte störa ett välfungerande samarbete. Personen undrar därför om MIA haft kontakt med CCAA gällande donationerna.¹⁵²

MIA svarar att de och tidigare NIA har fört en kontinuerlig dialog med CCAA och att MIA under sin tillsynsresa i Kina 2007 lyfte frågan om redovisning av donationerna till barnhemmen. MIA fick information om att barnhemmen enligt lag måste använda donationspengarna till barnen. Enligt MIA skrivs en årlig rapport om hur donationspengarna används. Rapporten granskas av Civil Affairs

¹⁵¹ FFIA, Reseberättelse för besök i Kina, november 2004.

¹⁵² MIA, mejl daterat 2008-01-30, dnr 41:76:1/08.

Department i samarbete med Auditing and Financial Department, som gör stickkontroller. CCAA arbetar för att redovisningssystemet ska bli mer transparent och att familjerna ska få en mer detaljerad redovisning av vad pengarna används till.¹⁵³

Vi har i arkivmaterialet inte sett någon årlig rapportering om donationerna och det har i intervjuer med tjänstepersoner inte framkommit att de tagit del av någon sådan rapport. I en intervju med några adoptivfamiljer berättar de att de fått information om att donationen skulle gå till barnets vård för den tid barnet varit på barnhemmet. En av familjerna hade hört att barnhemmet var i behov av en tvättmaskin och tyckte det var konstigt att barnhemmet inte kunde köpa det för de donationer som de fick in. Familjerna fick någon typ av bevis från barnhemmet på att de betalat donationen men ingen ytterligare information om vad donationen användes till.

7.7.5 Svenska aktörer har inte ifrågasatt att barnen är övergivna och saknar bakgrundsinformation

Den kinesiska myndigheten har varit tydlig med att barnen inte kommer kunna söka sitt ursprung

Barns rätt till sitt namn, identitet och kännedom om sitt ursprung framgår av både barnkonventionen och 1993 års Haagkonvention.¹⁵⁴ Som vi beskrivit i tidigare avsnitt har barnen som adopterats från Kina beskrivits som övergivna. I handeln med barn i Hunan hade barnens dokumentation förfalskats så att det skulle se ut som att barnen var övergivna. Detta har DN också lyft fram i reportagen om Kina i granskningsserien ”Barn till varje pris”.¹⁵⁵

Utöver ärendet om Hunan-skandalen har vi i vår genomgång av arkivmaterialet inte kunnat se några specifika ärenden där det uppdagats förfalskade eller felaktiga uppgifter i adoptionerna från Kina. Sådana fakta kommer ju ofta fram först när enskilda adopterade återförenas med sina ursprungsföräldrar och kan jämföra informationen. Ett grundproblem i adoptionerna från Kina är att det finns väldigt lite bakgrundsinformation om barnen vilket allvarligt för-

---

¹⁵³ MIA, mejl daterat 2008-02-07, dnr 41:76:1/08.

¹⁵⁴ Artikel 7 och 8 barnkonventionen, artikel 30 1993 års Haagkonvention och 4 kap. 23 § FB.

¹⁵⁵ DN, 2021-02-21, 2021-06-19, 2021-06-23 och 2021-11-21.

svårar de adopterades möjligheter att söka sitt ursprung. Detta har de svenska aktörerna varit medvetna om från det att förmedlingen startade i början på 1990-talet. Eftersom de svenska adoptionsorganisationerna inte heller fått ha direktkontakt med barnhemmen har det varit svårt att kontrollera hur barnhemmen utrett barnens bakgrund.

När FFIA inledde adoptionsförmedlingen i Kina 1993 beskrev de att barnen oftast var övergivna flickor från landsbygden. Barnen lades utanför polisstationen och polisen tog dem till ett barnhem eller också övergavs de av modern direkt efter födseln på sjukhus. Barnen kunde också lämnas på gatan eller utanför barnhemmet. Ofta hade barnen små meddelanden i sina fickor med information om när de var födda. Däremot fanns aldrig något namn angivet.¹⁵⁶ Det finns också beskrivet att barnhemmen förde en namnbok där barnens namn skrevs in. Alla barn födda samma år fick samma efternamn. Detta stod alltid först. Ett efternamn kunde vara orten där barnhemmet fanns. Personalen på barnhemmet valde tilltalsnamn som alltid stod sist. Detta namn skulle passa barnets egenskaper och utseende.¹⁵⁷

Vid MIA:s tillsynsresa 2002 förklarade CCAA att det kunde finnas många orsaker till att barn övergavs, bland annat befolkningsbegränsningen, sociala och ekonomiska svårigheter för föräldrarna att ta hand om sitt barn eller att barnet hade allvarliga sjukdomar som föräldrarna inte kunde hantera. Man försökte så långt som möjligt finna föräldrarna. I dokumenten skulle det finnas ett brev från den som funnit barnet med information om hur det gått till eller ett dokument där polisen beskrivit vad upphittaren berättat i detalj. Public Security skulle bekräfta detta. CCAA sa att det oftast skulle komma att vara omöjligt för de adopterade att hitta de biologiska föräldrarna eftersom det inte fanns någon information.¹⁵⁸

En adopterad person som vi talat med berättar att hon i samband med en återresa till Kina besökte CCCWA för att få del av sin adoptionsakt. I akten fanns dokument som adoptivföräldrarna inte fått i samband med adoptionen och som beskrev vem som hittat henne och var. Det fanns inga uppgifter om hennes ursprungsföräldrar. Vid nästa återresa till Kina sökte hon upp mannen som hittat

---

¹⁵⁶ NIA, Reseberättelse för FFIA:s resa till Kina maj-juni 1993, dnr 72:455/93.

¹⁵⁷ A-C Gudmundsson m.fl., (2015) s. 171.

¹⁵⁸ NIA, Reserapport från NIA:s besök i Kina och Thailand 15–26 juni 2002, dnr 74:452/01.

henne. Han berättade att han och en polis hittat henne i en mindre stad och att de förfalskade dokumenten så att hon skulle hamna på ett bra barnhem i en större stad i provinsen. Mannen hade försökt adoptera henne men fick inte på grund av att han var ensamstående. Mannens bror som redan hade ett barn fick inte heller adoptera. När den adopterade frågade CCCWA varför dokumentet inte fanns i adoptivföräldrarnas akt viftade myndigheten bara bort frågan. Enligt den adopterade är det vanligt att det saknas dokument i adoptionsakterna från Kina.

Även om de svenska aktörerna sett det som problematiskt att barnen från Kina saknade bakgrundsinformation så framgår inte av arkivmaterialet att det förts någon diskussion om lämpligheten i att förmedla barn från Kina. Vi kan inte heller se att de svenska aktörerna har diskuterat eller problematiserat kring svårigheterna att säkerställa hur barnen blivit tillgängliga för adoption. Företrädare för BV säger i en intervju att ett barnspolitiken sannolikt var en av orsakerna till att barnen fanns tillgängliga för adoption då det under en period enbart var flickor på barnhemmen, men att det även fanns andra orsaker till att barnen lämnades. Utgångspunkten för förmedlingen var att barnen fanns på barnhem och att de hade rätt att växa upp i en familj. Enligt BV var utformningen av bakgrundsrapporterna ungefär likadana men innehållet individuellt. I samband med återresor, där de adopterade besökte barnhemmen, kunde det förekomma att det fanns foton och ytterligare information som familjen då fick ta del av. Varför det i dessa fall inte funnits med i de dokument som familjen fick vid barnbesked kan inte BV svara på. BV har besökt olika hitteplatser i samband med återresor, till exempel en soptipp, en marknad, utanför ett barnhem eller en polisstation.¹⁵⁹ Företrädare för AC säger att de inte ifrågasatte att Kina hade barn som övergavs anonymt och hade okänd bakgrund. De litade på de kinesiska myndigheterna. Det är först i efterhand som det framkommit problem med detta.¹⁶⁰

---

¹⁵⁹ Intervju med BV 2023-10-16.

¹⁶⁰ Intervju med AC 2023-05-15.

Vår granskning av adoptionsakter

Vi har granskat totalt 97 akter för adoptioner från Kina som förmedlats genom AC, BV och FFIA under perioden 1993–2017.

Aktgranskningen visar att samtliga barn i urvalet beskrivs som övergivna. Enda undantaget är en släktingadoption som genomfördes genom AC. I akterna står att barnet är "abandoned", "found abandoned" eller "found to be abandoned". Från 2000 står i vissa akter att barnet är "abandoned baby definitely", "definitely an abandoned baby" eller "really and abandoned child". Vad detta står för och vad det innebär för de barn som enbart står som "abandoned" är svårt att avgöra, men det verkar av olika anledningar ha ansetts viktigt att tydliggöra att barnen verkligen var övergivna. Barnen lämnas nästan alltid in på barnhem samma dag som de hittats.

Ungefär 90 procent av barnen i urvalet är flickor och ungefär 10 procent pojkar, vilket stämmer med hur bilden sett ut generellt för de internationella adoptionerna från Kina. Samtliga barn i urvalet som förmedlades före 2006 var flickor. Efter 2006 är ungefär en tredjedel av barnen pojkar. Födelsedatum är angivet i cirka 90 procent av de granskade akterna, men eftersom barnen står som övergivna är födelsedatumet oftast uppskattat. För en liten andel (drygt 10 procent) framgår i akten att barnet hade en lapp med sig när det hittades, där det stått födelsedatum eller uppgift om födelsevikt eller namn. Ibland hade barnet också kläder, mynt eller en nappflaska med sig. Barnen var i genomsnitt 28 dagar gamla när de hittades, uppåt 60 procent var under en vecka gamla och drygt 30 procent av barnen var ett dygn gammalt. Detta mönster överensstämmer med de uppgifter som framkom i handeln med barn i Hunan, där de allra flesta barn var spädbarn och flickor. Det behöver dock inte betyda att de barn som ingår i urvalet därmed varit del av barnhandel. Födelsebevis finns i 92 procent av akterna. Barnen var i genomsnitt 18 månader när de kom till Sverige, den yngsta var fem månader. Det finns alltid en hälsobeskrivning av barnen med i akterna. Av det totala antalet akter har en fjärdedel av barnen särskilda behov (special needs). Från 2007 har drygt 60 procent av barnen särskilda behov, från 2009 är siffran 75 procent.

I omkring 90 procent av de akter vi gått igenom framgår var barnen hittades. Barnen kommer från olika provinser i Kina, men flest barn kommer från provinserna Jiangxi (13 procent av barnen i urvalet)

och Hunan (12 procent) följt av Guangdong, Guangxi och Shaanxi. En jämförelse med den forskningsstudie om handel med barn som tagits fram vid universitetet i Wuhan¹⁶¹ visar att barn kommit från alla de provinser som nämns i studien, förutom från Fujian. Därutöver tillkommer Hunan-provinsen där barnhandel konstaterats. Sammantaget har nästan hälften av barnen hittats i någon av de provinser som antingen lyfts fram i forskningsstudien eller i de två provinser där barnhandel avslöjats (Hunan och Guizhou). Adoptionerna från Hunanprovinsen har genomförts under perioden 1993 till 2015, men flest barn från Hunan har adopterats mellan 2002 och 2006, dvs då handeln med barn pågick.

I nästan samtliga granskade akter finns uppgifter om när och på vilken plats barnen hittats. Det vanligaste är att de hittats vid ingången till något barnhem (drygt 20 procent av akterna) men också vid ingången till sjukhus eller i anslutning till tåg- och busstationer. Att barnen lämnats vid just barnhem är intressant om man ser till den forskningsstudie från 2004 där biologiska föräldrar som övergett sina barn "naturligt" berättade att de undvek att lämna barnen på platser där föräldrarna riskerade att bli upptäckta, exempelvis vid barnhem. Det skulle kunna tala för att uppgiften är påhittad, men det behöver inte betyda att barnen varit del av barnhandel. Vi kan i övrigt inte se några tydliga mönster för olika provinser eller olika tidsperioder när det gäller var barnen hittats.

Det framgår inte i lika hög grad vem som hittat barnet. Det anges bara i knappt hälften av de akter vi gått igenom. Ofta står att den lokala polisen lämnat barnet till barnhemmet, men det framgår inte vem som hittade barnet och lämnade det till polisen. När sådana uppgifter anges är det vanligaste att det är en anställd på barnhemmet eller en boende i området som hittat barnet.

I alla de akter vi granskat är anledningen till att barnet adopteras i samtliga fall att det är övergivet. Återkommande skrivningar är att "the child was found and the birth parents could not be found" eller "the child's natural parents is not found". När ett övergivet barn hittades eller lämnades in på ett barnhem skulle den ansvariga myndigheten på provinsnivå annonsera efter föräldrar och släktingar. Om sökningarna inte gav något resultat gjorde myndigheten en utredning för att kunna förklara barnet som övergivet. En övergivande-förklaring finns i 66 procent av de granskade akterna. Från 2010

---

¹⁶¹ Z. Wang m.fl (2018), s. 254–260.

finns en sådan med i samtliga akter. I övergivandecertifikatet står att "the child's natural parents and her relatives are nowhere to be found" eller "we have tried hard to find the child's parents and relatives for two months, but failed". Det finns dock inte några närmare beskrivningar av vilka insatser som gjorts för att söka efter barnets föräldrar eller släktingar. Kopia på annonsering finns endast i 8 procent av akterna.

I 90 procent av akterna är det barnhemmet (SWI) som utrett barnets bakgrund. Inte i någon akt finns ett skriftligt beslut om att barnet är tillgängligt för adoption eller att myndigheterna sökt en nationell lösning före internationell adoption. Matchningen av barn och sökande har i samtliga fall gjorts av den kinesiska centrala myndigheten.

I drygt hälften av akterna står vem som var barnets vårdnadshavare innan beslut om adoption fattades i Kina. Det har i samtliga fall varit föreståndaren för barnhemmet eller en "legal representative" som också kom från barnhemmet.

I samtliga akter finns ett adoptionscertifikat som motsvarar ett adoptionsbeslut och som är utfärdat av ett Notary Public Office i Kina. Fram till 2008 beslutas adoptionen även i svensk domstol. Efter 2008 utfärdas ett Haagintyg och adoptionen godkänns automatiskt i Sverige. Haagintyg finns i samtliga akter efter 2008.

Endast i mindre än 10 procent av akterna finns ett så kallat donationscertifikat. Där framgår att donationsavgiften var 35 000 yuan (eller 3 000 USD).

I vår aktgranskning har vi noterat att det finns motsägelserfulla uppgifter i ungefär var tionde akt från Kina, vilket kan indikera förfalskade eller åtminstone att någon uppgift är felaktig. Det handlar bland annat om vilka som var delaktiga i att lämna barnet till barnhemmet. I ett exempel från Hunanprovinsen står i "growth report" att Guangchang polisstation skickade barnet till Shaoyang SWI (dvs. barnhemmet), medan det i övergivandecertifikatet står att en boende i Shaoyang city hittade barnet och att Square public security station of Shaoyang city skickade barnet till Shaoyang SWI. I akterna från Kina har vi också sett några exempel på att födelseort är okänd enligt födelsebeviset, medan födelseorten finns angiven i den medicinska rapporten. Det förekommer också olika uppgifter om när barnet hittades och lämnades till barnhemmet.

Den sammantagna bilden från aktgranskningen bekräftar bilden av adoptionerna från Kina: att barnen beskrivs som övergivna och att det finns väldigt lite information om barnens bakgrund utöver fakta vid tidpunkten då de hittades. Även om aktgranskningen inte kan säga något om omfattning på oegentligheter så visar den på flera faktorer som kan innebära en risk för att barnen inte blivit tillgängliga för adoption på rätt sätt. Det handlar exempelvis om att samtliga barn beskrivs som övergivna och att det inte finns några fakta om barnens bakgrund innan de hittades. En annan riskfaktor är processen där barnhemmen, som har tydliga ekonomiska incitament för internationella adoptioner, utreder barnens bakgrund och är den aktör som beslutar om barnen är tillgängliga för adoption.

7.7.6 Uppgifter om oegentligheter har också framkommit i handläggningen av auktorisationer för Kina

Auktorisation beviljades ända fram till 2019

Det har framkommit signaler om oegentligheter i samband med tillsynsmyndighetens prövning av landauktoriseringer för Kina för AC, BV och FFIA. Vår genomgång avser auktorisationer från 2005 och framåt. Vi kan se att tillsynsmyndigheten utvecklat auktorisationsprövningen över tid. Myndigheten ställer generellt fler frågor till adoptionsorganisationerna och tar in mer uppgifter från olika aktörer. Från 2009 börjar MIA också göra en mer formell samrådsförfrågan till svenska ambassaden i Beijing. Eftersom det inte finns någon beslutspromemoria eller liknande i akterna framgår dock inte vilka avvägningar som tillsynsmyndigheten gjort inför beslut om auktorisation. Det vi vet är att tillsynsmyndigheten fortsatte att bevilja auktorisation ända fram till 2019 trots information om barnhandel. Både den dåvarande generaldirektören för MIA och företrädare för AC förklarar detta med att Kina ratificerade 1993 års Haagkonvention 2007 och vidtog åtgärder med anledning av det, att de nationella adoptionerna i Kina ökade successivt därefter och därmed upphörde adoptionerna av små friska flickor. De barn som därefter adopterades internationellt var i stället barn med särskilda

behov.¹⁶² Enligt AC handlade de uppgifter om människo- och barnhandel som framkom från 2009 och därefter om illegala nationella adoptioner och de avsåg främst nyfödda pojkar. Det senare framgår dock inte av tillsynsmyndighetens arkivmaterial. Enligt AC bedömde de, vilket de menar att övriga adoptionsorganisationer och tillsynsmyndigheter i världen också gjorde, att de åtgärder som Kina vidtog med anledning av Hunan-skandalen var tillräckliga för att förhindra att något liknande skulle inträffa igen. Det fanns inte längre någon grund för att avsluta adoptionsförmedlingen vilket gjorde att AC och alla andra fortsatte samarbeta med CCAA. AC menar att det kan förekomma oegentligheter, brott och oseriösa aktörer inom alla områden i samhället. Enligt AC går det att genomföra reglerade internationella adoptioner även i de länder där människohandel förekommer.¹⁶³

Svenska ambassaden och ISS har vid flera tillfällen pekat på att det förekommer handel med barn i Kina

Vi kan av arkivmaterialet inte se att MIA fått eller tagit in några specifika underlag om oegentligheter i samband med auktorisationshandläggningen för Kina fram till 2009. Sådan information har myndigheten dock fått i samband med hanteringen av bland annat Hunan-skandalen. Vi kan inte heller se att organisationerna lyfter några problem eller risker för oegentligheter i sina ansökningar.

I MIA:s handläggning av landauktorisering för Kina för AC, BV och FFIA för 2010–2011 får MIA uppgifter från ISS om kidnappning av kinesiska barn och att barnen säljs till barnhem för internationell adoption.¹⁶⁴ Även i handläggningen av auktorisationsansökningar för AC, BV och FFIA för Kina 2012–2013 får MIA information om oegentligheter. Denna gång är det svenska ambassaden i Beijing som skriver att de känner till att det förekommer handel med barn för illegal adoption, såväl nationell som internationell. Ambassaden hänvisar också till en MR-rapport om Kina där det framgår att handel med barn för illegal adoption (mest pojkar) förekommer.¹⁶⁵ MIA får också information från ISS där det

---

¹⁶² Intervju med MFoF:s dåvarande generaldirektör 2024-06-11 och skriftliga kommentarer från AC 2024-05-23.

¹⁶³ Skriftliga kommentarer från AC 2024-05-23.

¹⁶⁴ MIA, mejl från ISS 2009-11-02, dnr 61:525:7/09.

¹⁶⁵ MIA, Samrådsförfarande – ert e-brev 2011-09-10, dnr 61:563:3/11.

framgår att ISS kommer att publicera en rapport om "the grey zones of intercountry adoption, dealing with all types of abuses and risks in the area of intercountry adoption". ISS hänvisar också till åtgärder som annonserats från de kinesiska myndigheterna för att motverka "child trafficking".¹⁶⁶ I samrådet med svenska ambassaden i auktorisationerna för AC och BV 2014–2015 och 2016–2017 hänvisar svenska ambassaden åter till MR-rapporterna. Ambassaden skriver: "Samtliga MR-rapporter tar upp områden som rör barns rättssäkerhet samt förhållanden som kan vara av intresse för MIA när myndigheten ska behandla ansökningar om fortsatt auktorisation från svenska adoptionssammanslutningar".¹⁶⁷ För auktorisationsperioden 2018–2019 finns en Unicef-rapport för Kina för 2016 och en ISS-rapport "Country Situation China" från 2017 som beskriver barnhandel.¹⁶⁸

I auktorisationsprövningen 2020–2021 pekar flera aktörer på problem med handel med barn i Kina

Det mest omfattande underlaget tar MFoF in i handläggningen av auktorisationsansökningarna för AC och BV för perioden 2020–2021. En anledning till detta är att MFoF inte kan genomföra en planerad resa till Kina p.g.a. reserestriktioner med anledning av covid. MFoF försöker samråda med svenska ambassaden i Beijing för information om barnhandel och risker för barnhandel i Kina men får inget svar. I stället kontaktar myndigheten UD som hänvisar till UD:s rapport om Kina från 2019. Som svar på fråga om åtgärder för att minska risk för barnhandel skriver UD att det finns exemplet "Shao's orphans" i Hunan-provinsen i Kina som uppdagades 2011. Shaoyang family planning department hade tagit 14 spädbarn på illegal väg som "social support payments". Barnen hade tagits till Shaoyang Welfare Institute där alla hade döpts till Shao, några av dem hade adopterats internationellt. Barnen kallades i media för "Shao's orphans" eller "Shao's abandoned children". Åtgärder hade vidtagits för 23 ansvariga vid inblandade myndigheter. UD skriver därutöver att de har begränsad information som kan vara av betydelse för auk-

¹⁶⁶ MIA, mejl från ISS 2011-11-14, dnr 61:563:9/11.

¹⁶⁷ MIA, Samrådsförfarande – ert e-brev 2013-09-09, dnr 3.1.2:518:3/13 och MIA, Samrådsförfarande – ert e-brev 2015-09-18, dnr 3.1.2:502:3/15.

¹⁶⁸ MFoF, Unicef (2015) *Family and Parenting Support. Policy and Provision in a Global Context*, dnr 3.1.2:640:6/17 och ISS, Country Situation China, December 2017, dnr 3.1.2:1150:46/19.

torisation i Kina. De hänvisar till forskning på området, bland annat forskningsstudien från universitetet i Wuhan om barnhandel i olika provinser. UD pekar i sitt svar till MFoF också på ”vikten av god granskning och nära kontakt med berörda myndigheter i Kina”.¹⁶⁹ MFoF kontaktar också Brian Stuy med frågor om adoptionsprocessen, risk för barnhandel och om Kinas åtgärder mot barnhandel varit effektiva.¹⁷⁰ Stuy svarar:

Not very. The problem, as we saw in 2005, is that there is a wall between countries like Sweden, and the individual orphanages. This prevents you from doing independent research to see if there are problems. (--) You are forced to trust the central government, which has been shown repeatedly to be untrustworthy. They trust the orphanages to be ethical (“Don’t ask, don’t tell), so there is no way to make sure that baby-buying is not occurring. When a problem arises, like in 2005, the central government takes same public action, and then says it was all an isolated event. Until the next scandal.¹⁷¹

MFoF kontaktar också ISS som återkommer i ett långt svar med hänvisningar till flera artiklar om handel med barn och trafficking i Kina.¹⁷² Även CCCWA kontaktas med flera frågor om bland annat risker för barnhandel, möjlighet för staten att kontrollera barnhandel och effektiviteten i åtgärder mot barnhandel.¹⁷³ CCCWA återkommer med följande svar:

Regarding the issues you raised in the mail, we attached great attention to them and made careful studies. However, we have little idea of the specific sources of the condition and problems presented, in addition, duties related to some of them fall out of our jurisdiction, therefore we could hardly give answers at this moment.¹⁷⁴

De svenska adoptionsorganisationerna avslutar sin förmedlingsverksamhet i Kina

De svenska adoptionsorganisationerna AC, BV och FFIA har avvecklat sin förmedlingsverksamhet i Kina vid olika tidpunkter.

FFIA meddelade 2013 att de skulle avveckla sin verksamhet i Kina under 2014. Anledningen var utvecklingen med färre över-

¹⁶⁹ MFoF, mejl från UD 20-05-22, dnr 3.1.2:1150/19 nr 32.

¹⁷⁰ MFoF, mejl till Brian Stuy 2022-05-12, dnr 3.1.2:1123:16/19.

¹⁷¹ MFoF, mejl från Brian Stuy 2022-05-14, dnr 3.1.2:1123:19/19.

¹⁷² MFoF, mejl från ISS 2020-06-05, dnr 3.1.2:1123/19, nr 35.

¹⁷³ MFoF, mejl till CCCWA 2020-05-29, dnr 3.1.2:1150:34/19.

¹⁷⁴ MFoF, brev från CCCWA 2020-06-17, dnr 3.1.2:1150:43/19.

givna barn och fler nationella adoptioner. Det hade enligt FFIA också blivit svårare att matcha de sökande med barn i CPIS-systemet.¹⁷⁵

BV återtog i oktober 2020 efter styrelsebeslut sin auktorisationsansökan för Kina. Anledningen var att BV upplevde att adoptionsprocessen i Kina blivit allt svårare. De barn som var i behov av internationell adoption hade sådana svårigheter att BV hade svårt att hitta familjer som hade resurser att möta barnens behov. BV hade i praktiken inte förmedlat någon adoption från Kina sedan 2018.¹⁷⁶

Även AC meddelade i oktober 2020 att AC:s styrelse beslutat att avsluta adoptionerna från Kina. AC ville med anledning av detta ändra sin auktorisationsansökan till att enbart omfatta avslut av två pågående ärenden i Kina.¹⁷⁷ I MFoF:s handläggning av AC:s nya ansökan ställer MFoF flera frågor till AC om risk för korruption, om det finns uppgifter om handel med barn och om de bedömer att vidtagna åtgärder är effektiva. AC hänvisar bland annat till Hunan-skandalen, att det förts en dialog mellan de svenska och kinesiska aktörerna om detta, att Kina vidtagit åtgärder och också ratificerat 1993 års Haagkonvention därefter. AC skriver också ”Den svenska myndigheten har, såvitt vi vet, därefter kontinuerligt tagit upp frågan om risken för oegentligheter vid adoption av barn från Kina med den kinesiska centralmyndigheten och svenska ambassaden i Peking”. Vidare skriver AC: ”CCCWA vidtog åtgärder för att säkerställa att barnhandel inte skulle inträffa igen, bland annat genom återkommande kontroller och utbildningar av lokala provinsmyndigheter samt barnhem i hela landet. Sedan 2019 togs också vårdavgiften bort som ingick i adoptionsavgiften till Kina. Borttagandet av vårdavgiften var ett led i att anpassa adoptionsverksamheten till de intentioner som finns i Haagkonventionen.” Det dröjer till december 2021 då MFoF meddelar AC att de avser att besluta om auktorisationsansökan. MFoF bifogar en lista på underlag som ligger till grund för beslutet (bland annat ISS Country Situation China-report från 2017 och UD:s MR-rapport för Kina från 2019) och ger AC möjlighet att yttra sig om underlagen.¹⁷⁸ AC

¹⁷⁵ MIA, FFIA:s landrapport för Kina, dnr 3.3.2:367:1/14.

¹⁷⁶ MFoF, Beslut om avskrivning av ansökan om auktorisation, 2020-11-04, dnr AD 2019/1123.

¹⁷⁷ MFoF, dnr 3.1.2 1150/19 nr 72 och MFoF, Ansökan om auktorisation för Kina, för att avsluta två pågående ärenden, dnr AD 2021-876.

¹⁷⁸ MFoF, Angående er ansökan om auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i Kina, dnr 3.1.2:876/21.

svarar att de inte avser att kommentera underlagen för beslut.¹⁷⁹

I januari 2022 meddelar AC att de önskar dra tillbaka sin auktorisationsansökan för Kina.¹⁸⁰ MFoF meddelar kort därefter till AC att de avskrivit auktorisationsansökan.¹⁸¹

MFoF kontaktar i februari 2022 Socialdepartementet, den svenska ambassaden i Beijing, CCCWA och ISS för att informera att det inte längre fanns någon svensk auktoriserad adoptionssammanslutning som har auktorisation för att förmedla barn för adoption från Kina.¹⁸²

---

¹⁷⁹ MFoF, mejl från AC 2021-12-15, dnr AD 2021-876.

¹⁸⁰ MFoF, mejl från AC 2022-01-04, dnr AD 2021-876.

¹⁸¹ MFoF, mejl till AC 2022-01-11, dnr AD 2021-876.

¹⁸² MFoF, dnr AD 2021-876.

8 Oegentligheter i adoptionsverksamheten i Polen

8.1 Uppdraget

Enligt direktiven ska Adoptionskommissionen klargöra förekomsten av eventuella oegentligheter inom Sveriges internationella adoptionsverksamhet och hur regeringen, berörda statliga myndigheter, kommuner, auktoriserade sammanslutningar, ideella organisationer och andra privata aktörer agerat och förhållit sig till eventuella oegentligheter utifrån respektive aktörs ansvar och roll.

Polen är det land i Europa varifrån flest barn har adopterats till Sverige. Adoptionerna har skett under hela den undersökta perioden, men antalet var särskilt högt de första åren på 1990-talet. Adoptionsverksamheten i Polen skiljer sig åt från andra länder genom att den främst började genom en stor mängd privata adoptioner. En stor andel av adoptionerna har genomförts som privata och enskilda adoptioner (cirka 70 procent). Från 1992 har fyra auktoriserade sammanslutningar verkat i Polen. Det finns ingen aktiv auktorisation för Polen i dag. I dag kan internationell adoption endast komma i fråga vid familjeåterförening, släktingadoption och för barn som man inte hittat familjer för i Polen (barn med funktionsnedsättning eller sjukdom). Detta innebär att polska barn i princip inte längre adopteras till andra länder.

Vår granskning av adoptioner från Polen har omfattat dokumentation från myndigheter och de fyra adoptionsorganisationer som har förmedlat adoptioner från Polen. Vi har intervjuat företrädare för tillsynsmyndigheten samt verksamma inom adoptionsorganisationerna under olika perioder. Under ett besök i Polen i februari 2023 intervjuade vi företrädare för myndigheter och organi-

sationer samt forskare och enskilda personer. Därtill har 41 privata och enskilda adoptionsakter mellan 1978 och 1999 granskats.

8.2 Bedömning

Utredarens bedömning: Vår granskning visar att det har förekommit oegentligheter i privata och enskilda adoptioner från Polen till Sverige, främst under 1980- och 1990-talen. Det handlar bland annat om handel med barn och att svenska par kringgått systemet för internationella adoptioner på olika sätt. Svenska myndigheter har accepterat förfaranden som försvårat en bedömning av om en adoption är till barnets bästa. Vi har vid vår granskning särskilt noterat följande:

- Svenska par har betalat gravida polska kvinnor för att resa till Sverige och föda sitt barn här. När barnet fötts har modern placerat barnet hos det svenska paret samt skrivit på ett intyg att hon vill att de adopterar barnet. Det svenska paret har sedan adopterat barnet i svensk domstol. Svenska myndigheter har haft svårt att förhindra verksamheten.
- Svenska män har felaktigt bekräftat faderskapet till barn som fötts av polska kvinnor. Den svenska mannen har fått ensam vårdnad om barnet och senare har hans svenska fru adopterat barnet i Sverige. Uppenbart oriktiga faderskap ska inte registreras i Sverige men enligt Skatteverket finns ett mörkertal där de inte känner till eller misstänker att faderskapsbekräftelsen är oriktig.
- Det har förekommit att svenska par har betalat mödrar, barnhemsföreståndare och olika mellanhänder för att få adoptera barn från Polen.
- I de privata och enskilda adoptionsakterna vi granskat är dokumentationen bristfällig, till exempel vad gäller barnets bakgrund och hur barnet blivit tillgängligt för adoption. Det saknas ett särskilt samtyckesdokument i samtliga granskade akter. Det innebär att det inte kunnat säkerställas att adoptionen har varit till barnets bästa och det försvårar även den adopterade personens möjlighet att söka sitt ursprung.

- Tillsynsmyndigheten har på olika sätt försökt att förhindra såväl handel med barn som kringgående av adoptionsprocessen men det var först när Polen ratificerade 1993 års Haagkonvention 1995 och skärpte sin reglering som problemen med de privata och enskilda adoptionerna minskade. Från och med 1994 krävde Polen att alla internationella adoptioner skulle gå genom mottagarländernas auktoriserade organisationer.

8.3 Sveriges adoptionsverksamhet i Polen

Polen är det land i Europa varifrån flest barn, cirka 1 675, har adopterats till Sverige. Adoptionerna har skett under hela den aktuella perioden, men antalet var särskilt högt de första åren på 1990-talet. Fram till och med 1990 förekom det endast privata och enskilda adoptioner från Polen och en stor andel av adoptionerna har genomförts som privata eller enskilda adoptioner (cirka 70 procent).¹ Från 1992 har fyra auktoriserade sammanslutningar verkat i Polen. Det finns ingen aktiv auktorisation för Polen i dag. I tabell 8.1 redovisas antal adopterade barn uppdelat per år 1969–2019. Under 1960-talet genomfördes drygt 50 adoptioner från Polen.

Tabell 8.1 Antal adoptioner från Polen per år, 1969–2019

År	Antal	År	Antal	År	Antal	År	Antal	År	Antal
1969	30	1980	27	1990	120	2000	36	2010	18
1970	29	1981	21	1991	124	2001	34	2011	13
1971	48	1982	18	1992	125	2002	26	2012	15
1972	35	1983	40	1993	70	2003	25	2013	16
1973	9	1984	44	1994	50	2004	21	2014	19
1974	8	1985	32	1995	27	2005	27	2015	10
1975	12	1986	48	1996	36	2006	18	2016	14
1976	10	1987	78	1997	43	2007	25	2017	7
1977	9	1988	53	1998	37	2008	17	2018	
1978	16	1989	69	1999	37	2009	14	2019	1
1979	14								

Källa: MFoF.

¹ Egen uträkning utifrån att de fyra adoptionsorganisationerna har förmedlat cirka 560 barn av 1 675 barn totalt.

8.4 Bakgrund till de internationella adoptionerna från Polen

8.4.1 Mycket få internationella adoptioner under kommunisttiden

Internationella adoptioner var länge mycket ovanligt i Polen. De utgjorde bara två procent av alla adoptioner under perioden 1945 till 1983. Adoptanterna var ofta släktingar till barnet eller av polskt ursprung.² Det handlade inte alltid om att etablera ett föräldrabarnförhållande utan om att förbättra levnadsvillkoren för barnet. På 1970-talet adopterades till exempel barn av judisk härkomst utomlands på grund av situationen med antisemitiska inslag inom det regerande kommunistpartiet i Polen. Majoriteten av dessa adoptioner skedde till familjer med polska rötter som bodde utomlands.³

8.4.2 De internationella adoptionerna tog fart när Polen öppnades upp mot väst

Från 1983, i samband med att landet började att öppnas mot väst, började antalet internationella adoptioner öka kraftigt. Samtidigt uppmärksammades att sådana adoptioner inte alltid beslutades för barnets bästa. Bristen på särskilda regler för internationella adoptioner ledde till olika former av missbruk, särskilt vid enskilda adoptioner.⁴

Det har främst varit barn som omhändertagits av sociala myndigheter och där föräldrarna har fråntagits vårdnaden om barnet, som har adopterats internationellt. Det har varit sällsynt med övergivna barn i Polen, oftast har föräldrarna kunnat identifieras efter sökning i närområdet.⁵

---

² M. Staszewska (2005), *Internationella adoptioner i polsk och svensk rätt med särskild tonvikt på förhållanden mellan båda länderna*. Juridiska institutionen Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, s. 20 med hänvisning till Tadeusz Smyczynski. Prawo rodzinne i opiekuncze, (Familje- och vårdnadsrätten). 2003, s. 547.

³ Möte med Elzbieta Holewinska-Lapinska i Warszawa 2023-02-01.

⁴ Möte med Elzbieta Holewinska-Lapinska i Warszawa 2023-02-01.

⁵ MIA. *Barnen Framför Allt, BF, Resa till Polen 20–24 maj 2013*. Inkom till MIA den 30 januari 2014 dnr 3.3.4:208:7/13.

8.5 Aktörer, lagstiftning och den svenska adoptionsprocessen i Polen

8.5.1 Svenska myndigheters roll i adoptionerna från Polen

NIA, MIA och därefter MFoF har gett auktorisation för att förmedla adoptioner från Polen och myndigheten har utövat tillsyn.

Under perioden 1985 till 1996 har socialnämnden haft ansvar för att pröva tillförlitligheten av det förmedlingssätt den sökande avser att använda sig av vid enskild adoption. Yttrande skulle inhämtas från NIA. Sedan 1997 har NIA, MIA och därefter MFoF ansvarat för att pröva om förmedlingssättet vid enskild adoption är godtagbart.

Till en början var det Kungl. Majt som prövade om det polska adoptionsbeslutet kunde godkännas i Sverige. Från 1975 och fram till och med 1976 ansvarade Justitiedepartementet för att godkänna besluten. 1977 tog Socialstyrelsen vid, följt av NIA och MIA. Sedan 1995 har det polska adoptionsbeslutet gällt automatiskt i Sverige med anledning av Polens ratificering av 1993 års Haagkonvention.

Utrikesdepartementet och den svenska ambassaden i Warszawa har bistått Justitiedepartementet, NIA, MIA och därefter MFoF och svenska domstolar med information om den polska adoptionslagstiftningen. Sedan 2005 har MIA och därefter MFoF samrått med ambassaden i Warszawa inför beslut om auktorisation.

Sverige har inte haft något avtal om adoptioner med Polen

I början av 1970-talet förekom en del adoptioner av polska barn till Sverige och Sverige inledde då diskussioner med Polen om ett avtal. När ett avtal låg klart för undertecknande stoppades dock avtalet på grund av en enskild svensk adoptivfamiljs handlande. I en PM om hur man adopterar polska barn hade familjen bland annat beskrivit hur man kunde växla pengar svart till en mycket förmånligare kurs i Polen.⁶

---

⁶ NIA. *Kort bakgrund om adoptioner från Polen*. 1984-03-08. Doss 49:68.

8.5.2 Verksamheten började med privata adoptioner

Under senare delen av 1970-talet förekom inte så många adoptioner från Polen men de ökade igen i början av 1980-talet. Dessa förmedlades genom polacker bosatta i Sverige.⁷ Adoptionsverksamheten i Polen skiljer sig åt från andra länder genom att den främst började genom ett stort antal privata adoptioner. Trycket var stort på adoptioner från Polen och många ville adoptera direkt från sjukhus eller efter överenskommelse med biologiska mödrar de hade kontakt med. NIA fick yttra sig i många ärenden om förmedlingssättets tillförlitlighet. Vissa ärenden kunde NIA godkänna, till exempel när det gällde adoption genom de polska myndigheterna, men i många ärenden var NIA tvungen att avråda från att gå vidare med en adoption genom det förmedlingssätt som angetts.

I slutet av 1980-talet började de polska myndigheterna kräva att adoptioner skulle förmedlas genom särskilda organisationer i syfte att öka kontrollen över verksamheten. NIA blev då kontaktad av en familj som själva adopterat barn från Polen, och som sedan hjälpt andra att adoptera. Frågan var om någon av de svenska adoptionsorganisationerna skulle kunna ta över och arbeta med den aktuella kontakten. Familjeföreningen för Internationell Adoption (FFIA) och Barnen framför allt (BFA) gick tillsammans igenom ärendet, granskade kontakten och diskuterade om de skulle kunna inleda ett samarbete där. FFIA bedömde att de inte hade möjlighet att lägga ner den tid och de resurser som skulle krävas. BFA däremot hade under en tid haft en nedgång i adoptionerna och ville utvidga verksamheten. BFA fick auktorisation för Polen 1992 vilket innebar en lättnad för NIA eftersom de inte längre behövde yttra sig över varje ärende som rörde den aktuella kontakten.⁸

---

⁷ NIA. *Kort bakgrund om adoptioner från Polen*. 1984-03-08. NIA 49:68/84.

⁸ C. Lindgren (2010), *Internationell adoption i Sverige. Politik och praktik från sextiotial till nittiotial*, s. 116.

8.5.3 Svenska adoptionsorganisationer som varit aktiva i landet

Från och med 1991 har fyra adoptionsorganisationer haft auktorisation för adoptionsförmedlingsverksamhet i Polen.

Barnen framför allt (BFA)

BFA hade auktorisation från 1992 till 2019 och har förmedlat 461 barn från Polen. BFA samarbetade med samtliga tre polska adoptionsorganisationer. Enligt BFA hade många av barnen särskilda behov i större eller mindre omfattning. Åldrarna på barnen varierade mellan ett år till över nio år och det fanns många syskonpar och flera syskontrios som förmedlades till familjer via BFA.

BFA hade under alla år organisationen var verksam en och samma person anställd i Polen som hjälpte de svenska familjerna praktiskt i landet bland annat med tolkhjälp och var bland annat behjälplig både på besök på barnhem samt i domstolsförhandling.

I januari 2017 förändrade det polska ministeriet reglerna för internationell adoption. Under hösten 2018 fattade BFA:s styrelse beslut om att inte ha kvar familjer på väntelistan för adoption från Polen och man valde därefter 2019, när auktorisationen löpte ut, att inte ansöka om en förnyad auktorisation.

Adoptionscentrum (AC)

AC hade auktorisation för Polen mellan 1991 och 1992 och förmedlade 18 barn. Flera av dessa adoptionsärenden tycks ha inletts som enskilda adoptioner som i slutskedet överfördes till AC för genomförande. Adoptionerna genomfördes i samarbete med polska Towarzystwo Pracyjaciol Dzieci (TPD).⁹ AC avslutade sin verksamhet eftersom verksamheten inte utvecklades som AC önskade. Den reglering av adoptionerna som AC trodde skulle ske genomfördes inte utan enskilda adoptioner fortsatte vid sidan av de organiserade.¹⁰ Flera av de barn som AC tilldelades för förmedling var svårplacerade och AC hade inte tillräckligt många familjer som

⁹ NIA. Brev från NIA till svenska ambassaden i Warszawa den 26 mars 1992, dnr 69:135/92.

¹⁰ AC. *Rapport om adoptionsverksamheten i Polen och Bulgarien*. 92-12-23. Inkom till NIA den 29 december 1992, dnr 63:601/92.

kunde ta emot barn med stora särskilda behov. De familjer som kontaktade AC efter att de slutat förmedla barn från Polen hänvisades till Adoptionsgruppen Skaraborg.¹¹

AC ansökte om auktorisation igen 1999 men drog tillbaka ansökan efter att en företrädare för den statliga polska adoptionsorganisationen informerat NIA om att det räckte med att en svensk adoptionsorganisation förmedlade barn från Polen. Företrädaren meddelade samtidigt att samarbetet med BFA var välfungerande.

Adoptionsgruppen Skaraborg (AGS)

AGS hade auktorisation under perioden 1992 till april 2000. Statistik över vissa år saknas men AGS verkar ha förmedlat mellan 10 och 20 barn per år under auktorisationstiden, alltså totalt omkring 80 barn. AGS var initialt auktoriserat för samarbete med TPD, senare även med både den statliga och den katolska organisationen. AGS hade en kontaktperson i Polen som bistod med kontakterna i Polen. Kontaktpersonen arbetade på svenska ambassaden i Warszawa. AGS beslutade den 27 mars 1999 att förmedlingen från Polen skulle upphöra. AGS fann att det var svårt att hitta lämpliga föräldrar till de svårplacerade barn som polska myndigheter föreslog för adoption.

Stiftelsen Frösunda Solidaritet – Internationella Adoptioner

Stiftelsen Frösunda Solidaritet var auktoriserad från oktober 2002 till och med 2003. Stiftelsen samarbetade med de tre polska adoptionsorganisationerna och hade en person anställd i Polen men förmedlade endast ett barn, en adoption som slutfördes i mars 2003. Stiftelsen ansökte om förnyad auktorisation för 2004 men ansökan återkallades.

---

¹¹ NIA. Tjänsteanteckning från telefonsamtal 1992-11-27, dnr ad 69/601:92.

8.5.4 Aktörer i Polen

Före 1994 behövde adoptioner inte gå via en organisation utan personer som ville adoptera ett polskt barn kunde vända sig direkt till ett barnhem eller till enskilda personer som förmedlade kontakt med ett barnhem. Det var regionala adoptionscentrum som förmedlade både nationella och internationella adoptioner. Beslut om adoption fattades av de lokala domstolarna.

År 1990 träffade hälsoministeriet ett avtal med organisationen Towarzystwo Pracyjaciol Dzieci (TPD)¹² om olika former av omvårdnad av barn där även adoption ingick. TPD ingick därefter avtal med adoptionsorganisationer i andra länder. Eftersom det inte fanns någon lagstiftning som reglerade internationella adoptioner fanns det dock fortfarande inget krav på att adoptionerna skulle kanaliseras genom TPD.

Som ett led i Polens ratificering av 1993 års Haagkonvention flyttades ansvaret för adoptioner från hälsoministeriet till utbildningsministeriet 1994¹³ och då bildades även en statlig adoptionsmyndighet.¹⁴ Två aktörer fick ansvar för att förmedla internationella adoptioner: den statliga adoptionsmyndigheten och TPD. Alla internationella adoptioner måste gå via dessa två aktörer vilket innebar att det inte längre gick att adoptera ett barn direkt via ett barnhem. År 1998 fick även Katolska adoptionsorganisationen¹⁵ tillstånd att förmedla internationella adoptioner.¹⁶

År 1999 flyttades ansvaret för adoptioner till Ministeriet för familje- och socialpolitik som då också blev centralmyndighet enligt 1993 års Haagkonvention. År 2012 fick de ansvar för att godkänna de utländska organisationer som får samarbeta med de polska adoptionsorganisationerna.

År 2017 beslutade Ministeriet för familje- och socialpolitik att den statliga adoptionsmyndigheten skulle ansvara för att föra ett centralt register över de barn som behöver adoption och kvalificera barn för internationell adoption. Samtidigt fick två aktörer tillstånd

---

¹² Towarzystwo Pracyjaciol Dzieci bildades 1919 och var en landsomfattande organisation som arbetade med skydd och placering av barn.

¹³ Utbildningsministeriet blev centralmyndighet år 1995 när Polen ratificerade 1993 års Haagkonvention.

¹⁴ Wojewódzki Ośrodek Adopcyjny.

¹⁵ Katolicki Ośrodek Adopcyjny.

¹⁶ Katolska adoptionsorganisationen bildades av biskopen i Warszawa år 1994 som en icke statlig organisation. Före år 1998 förmedlade de endast nationella adoptioner.

att förmedla internationella adoptioner: den statliga adoptionsmyndigheten och Katolska adoptionsorganisationen. På grund av det låga antalet internationella adoptioner är det dock i praktiken endast Katolska adoptionsorganisationen som förmedlar internationella adoptioner i dag.¹⁷

8.5.5 Före 1995 saknades det regler om internationell adoption i Polen

Sökanden kunde vända sig direkt till ett barnhem

Den polska familje- och vårdnadslagen reglerade fram till 1995 endast förutsättningarna för nationell adoption. Det fanns inga särskilda regler för internationella adoptioner utan de behandlades på samma sätt som nationella adoptioner. Subsidiaritetsprincipen tillämpades inte. För utländska sökanden krävdes dock att det fanns en anknytning till Polen från båda eller ena partens sida. Anknytningen kunde vara:

- släktskap med barnet,
- innehav av polskt medborgarskap eller polsk nationalitet och upprätthållande av banden med fosterlandet, kunskaper i polska och bevarande av polska traditioner i hemmet,
- särskilda förtjänster när det gällde att främja goda förbindelser mellan Polen och det land där adoptanterna bodde.¹⁸

Det sistnämnda kunde vara att sökanden deltagit i insamlingar för Polen.¹⁹ Samtycke till adoptionen skulle lämnas av barnets föräldrar såvida de inte var fråntagna vårdnaden om barnet, var okända eller det fanns svåra hinder för inhämtande av samtycke. Samtycke kunde tidigast lämnas en månad efter barnets födelse.²⁰ Även om faderskapet var fastställt av domstol var faderns medgivande inte nödvändigt om han inte var vårdnadshavare för barnet.²¹

¹⁷ Möte med Ministeriet för familje- och socialpolitik i Warszawa 2023-02-01.

¹⁸ UD. Fax från svenska ambassaden i Warszawa till Utrikesdepartementet den 10 december 1985, R 34 Ep.

¹⁹ NIA. Brev från svenska ambassaden i Warszawa till NIA den 1 juni 1987, inkom till NIA 1987-06-04, dnr 72:203/87.

²⁰ UD. 1985-04-04 nr 58 R34.

²¹ UD. Sveriges ambassad Warszawa. *Adoptionslagstiftningen i Polen*. 1985-05-09 nr 77 R 34.

Det var regionala adoptionscentrum (länsadoptionscentra) som förmedlade både nationella och internationella adoptioner. Det fanns ingen tillsynsmyndighet. Personer som ville adoptera ett polskt barn kunde vända sig direkt till ett barnhem eller till enskilda personer som förmedlade kontakt med ett barnhem. Beslut om adoption fattades av de lokala domstolarna²² och NIA prövade om det polska adoptionsbeslutet kunde godkännas i Sverige.

År 1990 fick TPD ett särskilt ansvar för adoptioner men adoptioner fortsatte att kanaliseras utanför deras kontroll

Under slutet av 1980-talet ökade de internationella adoptionerna dramatiskt och hälsoministeriet behövde vidta åtgärder för att styra upp verksamheten. Inför Polens ratificering av barnkonventionen²³ slöt hälsoministeriet år 1990 ett avtal med organisationen TPD om olika former av omvårdnad av barn där även adoption ingick. Deras ansvar gällde huvudsakligen barn från tre år. I första hand skulle barnet adopteras till en polsk familj. Om lämplig polsk familj inte kunde föreslås inom en månad kunde en utländsk familj komma i fråga. TPD ingick avtal med ett antal adoptionsorganisationer i andra länder. Syftet var att alla ansökningar från utländska adoptivföräldrar skulle göras genom en auktoriserad adoptionsorganisation för att minska de internationella adoptionerna och få kontroll över de utländska aktörerna. Detta accepterades dock inte av alla TPD:s lokala kontor och regionala barn- och mödravårdsmyndigheter.²⁴ Eftersom det inte fanns någon lagstiftning som reglerade internationella adoptioner fortsatte internationella adoptioner att kanaliseras utanför TPD:s kontroll direkt av de regionala adoptionscentrumen. Justitieministern uppmanade domstolarna att kontakta TPD i adoptionsärenden och ta reda på om man hade letat tillräckligt länge efter polska familjer till barnet.²⁵

I ett brev 1990 till NIA skrev svenska ambassaden att även om det i varje enskilt ärende borde prövas om barnet kan adopteras av en polsk familj gjordes detta i allmänhet inte. Om det var en bra ut-

---

²² NIA. *Rapport från NIA:S besök i Warszawa 25–28 februari 1991 – se även kortfattad första rapport mars 1991*, dnr 72:338/91.

²³ Polen ratificerade barnkonventionen 1991.

²⁴ NIA. *Rapport från NIA:S besök i Warszawa 25–28 februari 1991 – se även kortfattad första rapport mars 1991*, dnr 72:338/91.

²⁵ Möte med Elżbieta Holewinska-Lapinska i Warszawa 2023-02-01.

ländsk familj som ville adoptera ett barn så godkände domstolen i allmänhet adoptionen. Det förekom direktkontakter mellan adoptivföräldrar och advokater eller med modern till ett barn som skulle lämnas för adoption även om man slutligen måste ha ett domstolsbeslut på adoptionen.²⁶

Polens Högsta domstol slog fast att subsidiaritetsprincipen skulle tillämpas vid internationell adoption

Polen ratificerade FN:s barnkonvention 1991 och det fakultativa protokollet till barnkonventionen om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi 2005. I samband med ratificeringen av barnkonventionen reserverade sig Polen delvis mot artikel 7 och behöll adoptivföräldrarnas rätt att hålla det adopterade barnets ursprung hemligt. Denna reservation drogs tillbaka först 2013.²⁷

År 1992 kom en dom från Polens Högsta domstol som gällde tolkningen av barnkonventionen i förhållande till Polens adoptionsverksamhet. Högsta domstolen slog bland annat fast att subsidiaritetsprincipen gällde i Polen trots att den inte var lagreglerad i den polska lagstiftningen. Det innebar att internationell adoption endast fick ske om det inte fanns några möjligheter att placera barnet i en foster- eller adoptionsfamilj i Polen. Vidare konstaterade Högsta domstolen att barnets bästa ska ha avgörande betydelse vid beslut om internationell adoption. Högsta domstolen prövade även frågan om hur förmedlingen av internationella adoptioner skulle organiseras och kom fram till att monopol inte fick förekomma. Däremot krävde artikel 20 d och e samt artikel 35 i barnkonventionen att adoptionsförmedling ska drivas av kompetenta och specialiserade organ som samarbetar med motsvarande utländska organisationer.

Som ett svar på Högsta domstolens dom meddelade Utbildningsministeriet 1993, att de ämnade genomföra en omorganisation av de 39 adoptionscentra som drivits av TPD. Syftet var att bryta TPD:s monopol.²⁸

²⁶ NIA. Brev från svenska ambassaden i Warszawa till NIA den 23 november 1990, dnr 72:338/90.

²⁷ E. Maciejewska-Mroczek och A. Witeska-Młynarczyk (2021), *Managing the Past in the Context of (Dis)Closed Adoption in Poland*. La Revue des Sciences Sociales. 66 2021, s. 78 ff.

²⁸ NIA. Brev från svenska ambassaden i Warszawa till NIA. *Adoptionscentra* den 18 mars 1993 dnr 72/195/93.

År 1994 antogs en policy om att sökande måste använda sig av en auktoriserad organisation i sitt hemland

I augusti 1994 utfärdade det polska utbildningsministeriet en kungörelse om att alla internationella adoptioner skulle gå genom mottagarländernas auktoriserade organisationer. Sökande kunde inte längre vända sig direkt till regionala adoptionscenter med sina ansökningar utan endast länsadoptionscentret i Warszawa fick besluta att ett barn fick lämnas för adoption till utlandet. Först måste man ha sökt efter adoptivfamilj i Polen under sex månader. Länsadoptionscentret och TPD fick endast samarbeta med auktoriserade organisationer i utlandet.

8.5.6 År 1995 infördes regler om internationella adoptioner

Efter att FN:s barnrättskommitté uppmanat Polen att stärka skyddsåtgärderna vid internationell adoption²⁹ ratificerade Polen 1993 års Haagkonvention den 1 oktober 1995. Dessutom infördes två bestämmelser om internationell adoption i den polska lagen om familj- och vårdnadsfrågor: subsidiaritetsprincipen lagreglerades och det infördes en obligatorisk provotid (kontaktperiod).

De regionala adoptionscentrumen ålades att först söka efter adoptivföräldrar i sin region i tre månader. Om de inte hittade en lämplig familj måste de skicka barnets uppgifter till ett centralt register hos den statliga adoptionsmyndigheten i Warszawa som letade efter adoptivföräldrar i hela Polen. Om den statliga adoptionsmyndigheten inte hittade adoptivföräldrar i Polen inom tre månader kunde de kvalificera barnet för internationell adoption.³⁰ Tiden för hur länge myndigheterna sökt en nationell lösning före internationell adoption synes ha fluktuerat mellan åren. I BFA:s auktorisationsansökan 2011 och 2012 står att de lokala adoptionsmyndigheterna sökte en familj i en månad och den statliga adoptionsmyndigheten i en månad vilket innebar att man sammanlagt sökte en nationell lösning under två månader.³¹ I auktorisations-

²⁹ The Committee on the rights of the child. *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Poland*, CRC/C/15/Add.31 15 January 1995.

³⁰ MIA. Beslut om auktorisation BFA – Polen den 8 oktober 2007, dnr 61:502/07.

³¹ NIA. Ansökan från BFA om auktorisation för Polen den 29 augusti 2011. Inkom till MIA den 31 augusti 2011 dnr 61:602/11 nr 1 och Ansökan om auktorisation Polen den 26 augusti 2012. Inkom till MIA den 30 augusti 2013 dnr 3.1.2:535/13 nr 1.

ansökan 2015 står att den sammanlagda tiden var tre till fyra månader.³²

Tre organisationer fick auktorisation för att förmedla internationella adoptioner

När den statliga adoptionsmyndigheten kvalificerat barnet för internationell adoption fick någon av de tre aktörerna (den statliga adoptionsmyndigheten, TPD eller Katolska adoptionsorganisationen) i uppdrag att hitta en lämplig utländsk adoptivfamilj till barnet. Detta innebar att det inte längre var tillåtet för utländska sökanden att vända sig direkt till ett barnhem för att adoptera ett barn.

Domstolsprocessen skulle ske i två steg

Prövotiden vid internationell adoption innebar att domstolsprocessen nu skulle ske i två steg. Först beslutade domstolen om en kontaktperiod mellan barnet och de blivande adoptivföräldrarna. Efter prövotiden bedömde domstolen om adoptionen var till barnets bästa och därefter fattade domstolen beslut om adoption.³³

Polen ville ha två uppföljningsrapporter per år under de första tre åren efter adoptionen och därefter en rapport per år till dess barnet (eller yngsta syskonet om det gällde en syskonskara) fyllt sju år. Om barnet hann fylla sju år innan de tre första obligatoriska rapporteringsåren var till ända fick man inte sluta rapportera. Tre år var minsta rapporttiden för alla barn oavsett ålder.³⁴

8.5.7 En ny lag om familjestöd och fostervård 2012

Den 1 januari 2012 trädde en ny lag om familjestöd och fostervård i kraft som ytterligare skärpte kontrollen av att adoptionen är till barnets bästa.³⁵ Ministeriet för familje- och socialpolitik fick ansvar

---

³² MIA. Ansökan från BFA om auktorisation för Polen den 22 oktober 2015. Inkom till MIA den 23 oktober 2015 dnr 3.1.2:494:10/15.

³³ NIA. *NIA informerar* 3.1999.

³⁴ NIA. *NIA informerar* 3.1999 och MIA. *Polen Landsammanställning*. 2010, dnr 49:190/10.

³⁵ Möte med Ministeriet för familje- och socialpolitik i Warszawa 2023-02-01.

att godkänna de utländska organisationer som får samarbeta med de polska adoptionsorganisationerna.

8.5.8 I dag adopteras i princip inga polska barn internationellt

I dag kan internationell adoption endast komma i fråga vid familjeåterförening, släktingadoption och för barn som man inte hittat familjer för i Polen (barn med funktionsnedsättning eller sjukdom). Detta innebär att polska barn i princip inte längre adopteras till andra länder. År 2022 genomfördes sju internationella adoptioner och 2 710 nationella adoptioner. Det har legat på ungefär samma nivå de senaste åren.³⁶

Adoptionsprocessen

Alla 16 regioner i Polen måste ha minst ett adoptionscentrum. I februari 2023 fanns det 64 regionala adoptionscentrum.³⁷ I varje region utser Ministeriet för familje- och socialpolitik ett regionalt adoptionscentrum som ska föra en adoptionsbank. De regionala adoptionscentrumen samarbetar med barnhem och organisationer som ansvarar för fosterhem. Om ett barn är aktuellt för adoption skickas information om barnet till den regionala informationsbanken som letar efter familj nationellt. Om det inte finns någon lämplig familj nationellt skickas information om barnet från den regionala till den nationella informationsbanken hos den statliga adoptionsmyndigheten. Den statliga adoptionsmyndigheten kvalificerar barnet för internationell adoption och skickar informationen till Katolska adoptionsorganisationen.³⁸ Efter det att Katolska adoptionsorganisationen har hittat en lämplig familj till barnet ska Ministeriet för familje- och socialpolitik utfärda ett tillstånd till adoptionen enligt 1993 års Haagkonvention. Därefter kan adoptivföräldrarna lämna in en ansökan om adoption till domstol i Polen. Det sker en första förhandling då domstolen bestämmer om en prövotid under vilken de blivande adoptivföräldrarna vistas i Polen

³⁶ Möte med Ministeriet för familje- och socialpolitik i Warszawa 2023-02-01.

³⁷ Möte med Ministeriet för familje- och socialpolitik i Warszawa 2023-02-01.

³⁸ Möte med Statliga adoptionsmyndigheten (Wojewodzki Osrodek Adopcyjny) i Warszawa 2023-02-02.

tillsammans med barnet för att se att adoptionen är till barnets bästa. Prövotiden är minst 14 dagar men kan vara längre, domstolen avgör tiden utifrån omständigheterna i varje enskilt fall. Efter avslutad prövotid hålls en ny förhandling där domstolen beslutar om adoptionen. Därefter utfärdar domstolen ett intyg enligt artikel 23 i 1993 års Haagkonvention (Haagintyg). När adoptionen har vunnit laga kraft utfärdas en ny födelseattest med adoptivföräldrarnas namn i stället för de ursprungliga föräldrarnas namn.

8.6 Generellt om oegentligheter i Polens adoptionsverksamhet

8.6.1 Inledning

I detta avsnitt går vi igenom vad som har framkommit generellt om oegentligheter i de internationella adoptionerna från Polen.

Den explosionsartad ökningen av adoptioner efter kommunismens fall blev grogrund för oegentligheter

I kölvattnet av de kommunistiska regimernas fall i Östeuropa ökade adoptionerna explosionsartat från länder som Rumänien, Bulgarien, de baltiska staterna och Ryssland i början av 1990-talet. Även adoptionerna från Polen ökade kraftigt när Polen började att öppnas mot väst i mitten på 1980-talet. På den tiden hade Polen inte någon särskild reglering för internationella adoptioner och det fanns inte heller någon myndighet som övervakade verksamheten. Adoptanter kunde vända sig direkt till ett barnhem för att adoptera ett barn eller till enskilda personer som förmedlade kontakt med ett barn. Även om domstol fattade beslut om adoptionen blev avsaknaden av regler och tillsyn en grogrund för olagliga och oetiska ageranden. Enligt FN:s särskilda rapportör mot försäljning och sexuell exploatering av barn, ökar risken för oegentligheter när antalet internationella adoptioner plötsligt och snabbt ökar i ett ursprungsland eftersom den befintliga infrastrukturen inte klarar av att hantera verksamheten.³⁹

---

³⁹ UN. Report of the Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography. A/HRC/34/55, thirty-fourth session 27 february-24 March 2017, p. 60.

En polsk studie visade på oegentligheter under 1990-talet

Forskaren Elzbieta Holewinska-Lapinska har i sin avhandling "Foreign Adoptions in the Practice of Polish Courts" studerat internationella adoptioner från Polen mellan den 1 juli 1992 till den 1 juni 1993.⁴⁰ Under det året var Frankrike det största mottagarlandet, följt av Italien och sedan Sverige (15 procent av adoptionerna var till Sverige). Hennes studie visade att var fjärde internationell adoption kanaliserades genom TPD. I dessa adoptioner var inga advokater inblandade. I de adoptioner som förmedlades direkt från ett barnhem var advokater inblandade i 44 procent av ärendena. Det kan jämföras med de nationella adoptionerna då endast fem procent genomfördes med hjälp av en advokat. Enligt studien fanns indikationer på att det funnits ekonomiska vinster för advokaterna i dessa adoptioner. Enligt Holewinska-Lapinska innehöll många av adoptionerna olagliga element men att adoptionerna till Sverige var korrekta. Anledningen var att Sverige hade tydliga regler för adoptionsprocessen. De största problemen uppvisades i adoptionerna till Italien som krävde en prövotid om tre år innan adoptionen kunde beslutas i Italien. Juridiskt blev barnet adopterat i Polen men inte i Italien vilket kunde leda till att barnet hamnade på barnhem i Italien, adopterades av andra personer eller kom tillbaka till Polen.⁴¹

8.6.2 Det har förekommit handel med barn för adoption

Enligt uppgifter i media har polska barn sålts till personer i västerländska länder sedan början av 1990-talet. Ett friskt barn kunde kosta runt 25 000 USD.⁴²

År 2013 rapporterades om att barn såldes på internet, antingen helt öppet eller så annonserades det som adoptioner, där mödrar sökte efter välbärgade adoptivföräldrar. En lagändring i Polen 2010 slog fast att det är straffbart att sälja människor till arbete, prostitution, pornografi och tiggeri, men lagen förbjöd inte uttryckligen försäljning av barn till en annan familj. Den typiska "säljaren" upp-

---

⁴⁰ E. Holewinska-Lapinska. (1998), *Adopcje Zagraniczne w praktyce polskich sądów*. Instytut Wymiaru Sprawiedliwości.

⁴¹ Möte med Elzbieta Holewinska-Lapinska i Warszawa 2023-02-01.

⁴² UD. Meddelande från Reuters. Sveriges ambassad i Warszawa. *Adoption av barn från Polen*, doss 72, dnr 506.

gavs vara en ung kvinna som ville sälja sitt barn främst på grund av sociala problem, arbetslöshet och dålig ekonomi. Utbudet av barn var så stort att det fanns rådgivningsverksamheter som erbjöd förmedling av köp och försäljning av barn. Flera fall av försäljning av barn hade prövats i domstol men domstolarna hade på grund av den oklara lagstiftningen inte kunnat klassa det som människohandel.⁴³

8.6.3 Adoptionsprocessen har kringgåts genom falska faderskapsbekräftelser

Nigel Cantwell⁴⁴ har, med hänvisning till en polsk rapport från 2013⁴⁵, beskrivit hur falska faderskapsbekräftelser använts för att kringgå adoptionsprocessen i Polen. Enligt rapporten var det fullt lagligt för en gravid kvinna i Polen att annonsera att hon ville ”ge upp” barnet i utbyte mot sjukvårdskostnader och andra kostnader. Efter födseln uppgav modern att ”klienten” var biologisk far och sedan avsade hon sig vårdnaden om barnet i domstol. Enligt den polska rapporten förmedlades endast en fjärdedel av adoptionerna i Polen 2005 av ett adoptionscentrum. Anledningen var att adoptionsprocessen var för lång och krävande. I rapporten kritiserade den polska kommissionären för barnets rättigheter⁴⁶ att den polska lagen tillät den biologiska modern att söka efter potentiella adoptanter eftersom det uppmuntrade till olagliga adoptioner.⁴⁷

Att falska faderskapsbekräftelser har varit ett sätt att kringgå adoptionsprocessen i Polen beror på att det inte finns något hinder enligt den polska familjelagstiftningen för en man som inte är genetisk far att bekräfta faderskapet för ett barn.⁴⁸ Det görs inte heller någon kontroll av att den man som modern uppger som far är genetisk far till barnet.⁴⁹ Ibland har falska faderskap arrangerats direkt mellan den biologiska modern och de blivande adoptivföräldrarna och ibland har det arrangerats genom en mellanhand.

---

⁴³ Världen idag. *Nyfödda till salu i Polen*. Publicerad den 13 maj 2013.

⁴⁴ Nigel Cantwell är konsult inom området barns mänskliga rättigheter och har haft uppdrag för bland annat UNICEF och International Social Service (ISS).

⁴⁵ Rapporten ligger till grund för en artikel i *The Economist: Illegal Adoptions in Poland – Baby on Sale*. Publicerad 2013-07-26.

⁴⁶ Marek Michalak.

⁴⁷ Nigel Cantwell (2017), *The sale of children and illegal adoption*, s. 28.

⁴⁸ Se till exempel Europadomstolens dom den 18 maj 2006 *Rozanski mot Polen*.

⁴⁹ Möte med Ministeriet för familje- och socialpolitik i Warszawa den 1 februari 2023.

År 2019 trädde en ny lag i kraft som bland annat innebar att den som ger bort eller tar emot ett barn för adoption utan rättsligt förfarande (till exempel genom falsk bekräftelse av faderskap) kan dömas till fängelse i upp till 5 år. Detsamma gäller den som lämnar ett barn för adoption mot ersättning.⁵⁰

8.6.4 FN:s barnrättskommitté har uppmanat Polen att stärka skyddsmekanismerna vid internationell adoption

År 1995 rekommenderade barnrättskommittén Polen att se över 1968 års familjelagstiftning i syfte att förbättra skyddsmekanismerna vid internationell adoption. Barnrättskommittén uppmanade även Polen att ratificera 1993 års Haagkonvention.⁵¹ År 2015 uppmanade barnrättskommittén Polen att avskaffa så kallade ”föradoptionssentrum” för barn under ett år, undvika stora vårdinstitutioner och påskynda utvecklingen av familjebaserad vård.⁵² År 2019 uppmanade barnrättskommittén Polen att utarbeta detaljerade bestämmelser om principer för adoption, bland annat när det gällde adoptionscentrum och internationell adoption.⁵³

8.7 Oegentligheter i den svenska adoptionsverksamheten och hur svenska aktörer har agerat och förhållit sig

8.7.1 Inledning

I detta avsnitt går vi igenom vilka oegentligheter som framkommit i den svenska adoptionsverksamheten i Polen, vad svenska aktörer känt till om oegentligheter och hur de agerat för att förhindra eller hantera oegentligheter.

Vid kommissionens besök i Polen var den samstämmiga bilden som gavs av de myndigheter, organisationer och tjänstepersoner vi

---

⁵⁰ HCCH (2021), *Questionnaire on the practical operation of the 1993 Adoption Convention. Prel. Doc. 3 of February 2020 for the Special Commission meeting in 2021*, p. 30.

⁵¹ The Committee on the rights of the child. *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Poland*, CRC/C/15/Add.31 15 January 1995.

⁵² The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations on the combined third and fourth periodic reports of Poland*. CRC/C/POL/CO/3-4. 30 October 2015.

⁵³ The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Poland*. CRC/C/POL/CO/5-6. 6 december 2021.

träffade att samarbetet med de svenska adoptionsorganisationer som förmedlat internationella adoptioner från Polen fungerat mycket bra. Ingen person gav något exempel på faktiskt konstaterade oegentligheter kopplade till Sverige. Vi har inte heller genom vår arkiv- och artikelsökning fått indikationer på oegentligheter i de adoptioner som förmedlats via de auktoriserade svenska adoptionsorganisationerna. Däremot finns uppgifter om att svenska par kringgått systemet för internationella adoptioner på olika sätt och oegentligheter i samband med privata och enskilda adoptioner främst under 1980- och 1990-talet. Enligt historikern Cecilia Lindgren lyckades Polen få bukt med de privata adoptionerna genom att successivt skärpa sin reglering och i stället inleda ett formellt samarbete genom svenska auktoriserade organisationer.⁵⁴

Adoptionsmyndigheten har gjort fyra resor till Polen: 1987, 1991, 1994 och 2009. Den polska adoptionsorganisationen TPD har besökt Sverige vid flera tillfällen, bland annat 1973⁵⁵, 1982⁵⁶ och 1993⁵⁷. Vid MIA:s samråd med svenska ambassaden i Warszawa 2011 svarade ambassaden att de inte haft anledning att betvivla att de internationella adoptioner som har genomförts i Polen har skett enligt gällande praxis och på ett etiskt godtagbart sätt.⁵⁸ År 2013 och 2015 svarade ambassaden att de inte hade kännedom om några oegentligheter rörande internationella adoptioner från Polen till Sverige.⁵⁹

8.7.2 Under 1970- och 1980-talen förekom förmedling via enskilda personer

Under 1970- och 1980-talen förekom endast privata adoptioner från Polen till Sverige. Personer som ville adoptera ett polskt barn kunde vända sig direkt till ett barnhem eller till enskilda personer som förmedlade kontakt med ett barnhem. Enligt historikern Cecilia Lindgren förekom det regelmässigt att enskilda svenskar agerade förmedlare och hjälpte familjer att hitta barn att adoptera

---

⁵⁴ C. Lindgren (2010), s. 160.

⁵⁵ NIA. Protokoll 1973/74:1, 1973-09-21.

⁵⁶ NIA. Protokoll 1982-08-24.

⁵⁷ Telefax från NIA till svenska ambassaden i Warszawa den 8 februari 1993 samt svar den 24 mars 1993, inkom till NIA den 5 april 1993, dnr 72:60/93.

⁵⁸ MIA. E-post från svenska ambassaden i Warszawa till MIA den 20 september 2011, dnr 61:602:3/11 och 61:602:4/11.

⁵⁹ MIA. E-post från svenska ambassaden i Warszawa till MIA den 17 september 2013, dnr 3.1.2:535/13 och e-post den 9 oktober 2015, dnr 3.1.2:494/15.

i Polen. Enligt 7 kap. 54 § i 1960 års barnavårdslag (1960:97) fick enskild person eller sammanslutning i Sverige inte utan tillstånd av Socialstyrelsen bedriva förmedlingsverksamhet beträffande fosterbarn. När lagen (1979:552) om internationell adoptionshjälp trädde i kraft gällde detta även personer med hemvist utomlands. NIA kunde med hjälp av rapportering från kommunerna få upplysningar om genom vilka kontakter barn anlände till Sverige. De förmedlare som identifierades kontaktades och informerades om vilka lagar och regler som gällde i Sverige. De kunde också kallas till NIA för samtal.⁶⁰ Vi har i arkivgenomgången hittat ärenden där NIA kontaktat enskilda personer som fungerat som förmedlare mellan svenska sökanden och barnhem i Polen.⁶¹ I dessa ärenden har personerna förmedlat fem barn eller mer. Det har varit personer med polsk bakgrund bosatta i Sverige som bedrivit viss hjälperksamhet gentemot polska barnhem.⁶² I verksamhetsberättelsen för 1982/83 redogjorde NIA för att viss privat förmedling av barn från Polen tycktes förekomma och att nämnden skrivit till polska generalkonsulatet i frågan.⁶³

NIA och svenska ambassaden såg inga tecken på oegentligheter under 1980-talet

År 1986 skrev NIA till svenska ambassaden i Warszawa att intresset för att adoptera barn från Polen var stort. Antalet yttranden från NIA rörande adoption av barn från Polen var större än något annat land. Under 1985 yttrade sig NIA över förmedlingssättets tillförlitlighet i sammanlagt 203 ärenden. Under samma år kom 32 polska barn under åtta år till Sverige. Några speciella problem eller svårigheter i samband med dessa adoptioner hade inte rapporterats till NIA. Dock hade farhågor förts fram från vissa svenska socialarbetare att de inte ansett sig få tillräcklig insyn i själva förmedlingsproceduren. NIA frågade därför svenska ambassaden om de gjort några egna erfarenheter eller om de agerat i något ärende

⁶⁰ C. Lindgren (2010), s. 61.

⁶¹ NIA. Brev till en enskild person: *Förmedling av adoptivbarn från Polen* den 6 april 1981 dnr 49:97/81, svar till NIA den 20 april 1981 dnr 49:97/8 och svar från NIA den 9 juni 1981 dnr 49:97/81.

⁶² NIA. *Telefonanteckningar* 1984-02-29, dnr 49:68/84.

⁶³ NIA. *Verksamhetsberättelse för Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor, NIA, 1 juli 1982–30 juni 1983.*

under 1985.⁶⁴ Svenska ambassaden i Warszawa svarade att deras befattning med enskilda adoptioner varit ringa under 1985 med undantag för sedvanligt viseringsförfarande. Vidare skrev de:

Efter samtal med personer insatta i förhållandena i landet kan framhållas att eventuella farhågor för oegentligheter i förmedlingsförfarandet torde vara ogrundade. Proceduren i polska myndigheter och domstolar är tidsödande och byråkratisk, men synes gå korrekt till. De enda större kostnaderna utgörs av advokatarvode, som måste erläggas i konvertibel valuta. Det varierar mellan 500 och 800 dollar.

Enligt ambassaden skulle det framöver kunna bli betydligt svårare för utländska familjer att adoptera från Polen, särskilt för den som saknade familjeanknytning. Den polska sociallagstiftningens utveckling hade lett till att de flesta ogifta mödrar hade ekonomiska möjligheter att ta hand om sina barn och färre barn blev därmed tillgängliga för adoption. Samtidigt fanns fler polska familjer som ville adoptera. Enligt ambassaden fanns det små möjligheter för en ”helsvensk” familj att adoptera ett litet barn. Däremot fanns större möjlighet att adoptera ett barn som var äldre än tre år eller ett barn med en funktionsnedsättning.⁶⁵

Med anledning av att antalet adoptioner av polska barn till Sverige ökat märkbart reste NIA till Polen 1987. Syftet med resan var att få en tydligare bild av hur dessa adoptioner gick till. Frågor som diskuterades var bland annat vilken utredning domstolen skulle göra i ett adoptionsärende och domstolens skyldighet att motivera ett adoptionsbeslut och riktlinjer för advokatarvoden.⁶⁶ Efter resan konstaterade NIA att ingenting framkommit som gav anledning till farhågor att adoptionerna där inte skulle genomföras på ett tillförlitligt sätt. Det fanns ett flertal myndigheter och organisationer som hade tillstånd att företräda barn i adoptionsärenden.⁶⁷

---

⁶⁴ NIA. *Adopteribarn från Polen*. 1986-02-06, dnr 72:51/86.

⁶⁵ NIA. Svenska ambassaden Warszawa. *Adoptioner från Polen*, 1986-04-03, inkom till NIA 1986-04-08, 72:51/86.

⁶⁶ NIA. *Rapport från Kerstin Brydners och Lars Bertil Svenssons resa till för NIA:s räkning till Polen 19–23 oktober 1987*. 1987-11-23, dnr 72:203/87.

⁶⁷ NIA. *Delegation av ärenden till NIA:s kanslichef – komplettering*. NIA-sammanträde 1988-01-27, NIA 9:8/88.

8.7.3 Mot slutet av 1980-talet uppmärksammades att advokater tog ut höga arvoden

I ett brev från NIA 1987 till svenska ambassaden i Warszawa informerade NIA om att de skrivit till 53 familjer som adopterat barn från Polen under 1985 och 1986. Av de 20 familjer som svarat drog NIA slutsatsen att det förekom advokater som försökte sko sig på svenska familjer som söker barn för adoption. NIA nämnde en advokat som krävt 50 000 svenska kronor för att de blivande adoptivföräldrarna skulle godkännas av de polska myndigheterna. För utländska sökanden krävdes att det fanns en anknytning till Polen från båda eller ena partens sida, helst genom släktskap men det kunde även vara att sökanden deltagit i insamlingar för Polen. Advokaten hade hjälpt de svenska föräldrarna med att visa att de ägnat sig åt hjälpverksamhet i Polen. NIA uppgav att de inte hade bevis för att detta skedde och undrade om ambassaden hört något liknande. NIA frågade även om de kunde hänvisa familjerna till ambassaden för förslag på lämplig advokat.⁶⁸ Ambassaden svarade att de också hört rykten om att extra betalning förekommit då det gällt personer utan nödvändig anknytning för att få ett adoptivbarn. Om ryktena var sanna och hur stor summa som erfordrades kunde ambassaden inte uttala sig om men mot bakgrund av ”det ymnigt förekommande present-givandet” i det polska samhället ansåg ambassaden att det inte var helt osannolikt att sådana betalningar kunde förekomma. Ambassaden nämnde två advokater som borde kunna vara behjälpliga.⁶⁹

I ett senare brev bad NIA ambassaden att ta reda på vilka kostnader som rymdes i de 2 000 till 3 000 svenska kronor som svenska adoptivföräldrar uppgav att de betalade för att bli av med det polska medborgarskapet.⁷⁰ Ambassaden svarade att de inte hade möjlighet att officiellt få reda på mer om de kostnader som förelåg i ett adoptionsärende. Ambassaden skrev:

I ett land som Polen förekommer i många sammanhang icke-reguljära betalningar för tjänster och det kan inte uteslutas att detta även kan vara fallet beträffande adoptioner.⁷¹

⁶⁸ NIA. Brev från NIA till svenska ambassaden i Warszawa den 29 april 1987, Dnr 72:203/87.

⁶⁹ NIA. Brev från svenska ambassaden i Warszawa till NIA den 21 maj 1987, inkom till NIA 1987-05-26, dnr 72:203/87.

⁷⁰ NIA. Brev från NIA till svenska ambassaden i Warszawa den 7 augusti 1987, dnr 72:203/87.

⁷¹ NIA. Brev från svenska ambassaden i Warszawa till NIA den 24 augusti 1987, dnr 72:203/87.

I augusti 1990 skrev NIA till svenska ambassaden i Warszawa att svenska par ibland genomförde adoptioner med hjälp av advokater i direkt kontakt med barn och deras föräldrar. Enligt NIA var det mycket osäkert om barnavårdsmyndigheter över huvud taget blev inkopplade i dessa ärenden. I sådana fall gjorde sig adoptanterna skyldiga till lagbrott eftersom förmedlingssättet då var ett annat än vad som var angivet i deras medgivande. Vidare skrev NIA att det på senare tid hade cirkulerat rykten om att advokater i Polen begärt mycket stora pengar för att biträda svenska familjer vid adoption av barn i Polen. I en adoption hade en advokat tagit ut ett arvode på 8 000 USD, omkring 50 000 svenska kronor. Därtill hade de svenska adoptivföräldrarna betalat för de biologiska föräldrarnas advokat, barnets vård med mera. NIA bad ambassaden att på lämpligt sätt undersöka rimligheten i sådana kostnader. NIA önskade även få ambassadens uppfattning om subsidiaritetsprincipen följdes i Polen. NIA önskade komma i kontakt med social- och hälsovårdsministeriet i Polen för att höra deras inställning till utvecklingen av de internationella adoptionerna i Polen.⁷² I november samma år skrev ambassaden till NIA att de med sin advokat diskuterat en räkning från en advokat som var mycket välkänd för att handha adoptionsärenden men där arvodet synes vara mycket högt. Sjukvårdskostnader skulle i princip inte uppkomma om barnet föddes och vårdades på statliga sjukhus. Ambassaden hade varit i kontakt med TPD som uttryckt stort intresse av att diskutera situationen för polska barn med NIA. TPD oroade sig bland annat för de stora summor som man visste att en del svenska par betalat i Polen.⁷³

NIA reste till Polen och tog bland annat upp frågan om de höga advokatarvodena

År 1991 reste NIA till Polen bland annat för att få klarhet i om det avtal som TPD slutit med justitie-, hälso- och utbildningsministeriet innebar att adoption endast fick göras genom en auktoriserad utländsk organisation eller om Polen fortsatt tillät enskilda adoptioner. NIA konstaterade att ministerierna var i olika grad medvetna om överenskommelsen, de kände inte till den interna regel

---

⁷² NIA. *Adoption av polska barn till Sverige, 15 augusti 1990*, dnr 72:338/90.

⁷³ NIA. Brev från svenska ambassaden till NIA den 23 november 1990. Inkom NIA 1990-11-28, dnr 72:338/90.

som centrala TPD antagit som innebar att alla internationella adoptioner skulle gå genom auktoriserad organisation i mottagarlandet. NIA:s slutsats var att det rådde oklarhet vilken roll och inflytande TPD skulle ha i adoptionsprocessen. Det fanns motsättningar mellan TPD centralt och lokala TPD liksom mellan TPD och statliga barnhem och länsadoptionscentra.

Under resan tog NIA även upp frågan om advokatarvoden i samband med sitt besök på Justitieministeriet. Enligt Justitieministeriet tog advokater arvode enligt en fastställd taxa. Ministeriet ville ha uppgifter om advokater som tagit ut för höga arvoden, vilket senare överlämnades av NIA.⁷⁴ Senare samma år skrev svenska ambassaden i Warszawa till NIA att Advokatsamfundet i Polen inlett en disciplinutredning av advokaten i fråga med anledning av de uttagna arvoden.⁷⁵

I vår aktgranskning har vi i enstaka fall sett vad adoptivföräldrar har betalat för advokatarvode, det har i dessa fall varit mellan 5 000 och 10 000 svenska kronor.

8.7.4 På 1990-talet uppdagades handel med barn i samband med privata adoptioner

Sommaren 1993 rapporterade TT om en polsk kvinna som polis-anmälts av sina grannar. Hon hade erkänt att hon lämnat sitt nyfödda barn till en man som tillhörde en av de ligor som sålt barn till andra länder, däribland Sverige. Polisen lyckades spåra en mellanhand som hade en lista med kontaktpersoner som kopplade ihop honom med barnhandel. Han misstänktes ha jobbat ihop med en kanadensisk advokat som skaffade fram föräldrar. Enligt åklagaren letade mannen efter mödrar som beslutat sig för att föda sitt barn, men som på grund av många orsaker, främst ekonomiska, inte kunde ta hand om det. Åklagaren ville inte uppge vad barnen såldes för, men andra myndighetskällor uppgav att friska pojkar kunde inbringa cirka 200 000 svenska kronor, medan man fick lite mindre för flickor. Fallet var ett exempel på en ökande olaglig handel med barn, som såldes till västerlänningar. Chefen för TPD menade att ingen visste omfattningen av barnhandeln eftersom alla inblandade

---

⁷⁴ NIA. *Rapport från NIA:s besök i Warszawa 25–28 februari 1991 – se även kortfattad första rapport mars 1991*. Augusti 1991, dnr 72:338/91.

⁷⁵ NIA. Brev från svenska ambassaden i Warszawa till NIA den 22 augusti 1991, inkom NIA 1991-08-02, dnr 72:338/91.

hade intresse av att hålla verksamheten hemlig. Hon sa vidare att hon hade signaler om att polacker som bodde i Sverige agerade som mellanhänder för kvinnor som ville föda sitt barn i Sverige och sälja det.⁷⁶ I en senare artikel uppgav NIA att de hade avstyrkt flera privata adoptionsansökningar där adoptionskostnaderna hade ansetts vara för höga. NIA avstyrkte dessutom alltid de adoptioner som skedde genom direktkontakt med familjer eller sjukhus i Polen.⁷⁷

I flera tidningsartiklar i mars 1994 beskrivs ett ärende där ett svenskt par trodde att de adopterat ett syskonpar från Polen men där det inte förelåg en legal adoption. Paret hade hämtat barnen på ett polskt barnhem och betalat 6 000 svenska kronor till föreståndaren på det barnhem där barnen vistades för adoptionen.⁷⁸ Enligt en distriktsåklagare i Polen lämnade barnen Polen utan att familjedomstolen gett klartecken till adoption.⁷⁹ NIA uttalade att de såg allvarligt på ärendet men betvivlade att polska barn "bortadopterades som rena handelsvaror". NIA uppgav att de nyligen besökt Polen och att de polska myndigheterna var noga med att adoptionerna gick genom domstol.⁸⁰

Polen var kritisk till att Sverige tillät enskilda adoptioner

I februari 1993 besökte chefen för TPD Sverige för ett möte med NIA och de tre svenska auktoriserade sammanslutningarna som förmedlade adoptioner från Polen. Hon redogjorde för det förändringsarbete som pågick i Polen avseende regelsystemet för internationella adoptioner. I samband med detta framförde hon att TPD var den enda organisationen som kunde garantera att barnkonventionen iakttogs. Hon var även missnöjd med att Sverige tillät adoption utan medverkan av en auktoriserad adoptionsorganisation och menade att detta stred mot barnkonventionen. Företrädare för NIA framhöll den kontroll som skedde av sådana adoptioner genom NIA och genom kommunernas socialnämnder. Vidare framhöll NIA att

---

⁷⁶ TT 1993-08-16.

⁷⁷ Dagens Nyheter. *Privata adoptioner stoppade i Polen*. Publicerad 1994-03-23.

⁷⁸ Expressen. *Vi handlade i god tro*. Publicerad 1994-03-21.

⁷⁹ Dagens Nyheter. *Polsk pojke hörs av svensk polis om övergrepp*. Publicerad 1994-03-22.

⁸⁰ Sydsvenskan. *Otukt med polska barn polisutreds*. Publicerad 1994-03-22.

Sverige inte ansåg att sådana adoptioner, på det sätt som de genomfördes i Sverige, stred mot barnkonventionen.⁸¹

Från 1994 godkände NIA inga enskilda adoptioner från Polen

I ett yttrande över förmedlingsväg i januari 1994 informerade NIA om väntade förändringar i polsk adoptionspolicy. Förändringarna innebar att det bara var länsadoptionscentret i Warszawa och TPD som fick förmedla internationella adoptioner. Sökande kunde inte längre vända sig direkt till regionala adoptionscenter med sina ansökningar. Länsadoptionscentret och TPD fick endast samarbeta med auktoriserade organisationer i utlandet. TPD hade vid ett flertal tillfällen framfört till NIA att de inte tog emot ansökningar från enskilda utan endast samarbetade med auktoriserade organisationer. Enligt NIA innebar det att enskilda adoptioner från Polen måste upphöra och att en ansökan om adoption endast kunde ske med medverkan av AGS eller BFA.⁸² NIA besökte Polen i mars 1994 för att reda ut vad som gällde.⁸³ Som framgår av avsnitt 8.5.5 antog det polska utbildningsministeriet den nya adoptionspolicyn i augusti 1994.

Vår aktgranskning visar dock att enskilda adoptioner har skett även efter 1994, till exempel 1998 och 1999. I flera fall har man i Polen gjort undantag från kravet på att adoptionerna ska ske via svensk auktoriserad organisation när det gäller adoption av ett syskon till ett barn som tidigare har adopterats till Sverige. Adoptivföräldrarna har då blivit direkt kontaktade och fått frågan om de vill adoptera syskonet. Vi har också sett exempel från 1998 på att undantag har gjorts med hänvisning till adoptivföräldrarnas polska ursprung.

En svensk dokumentär om handel med barn gav enligt NIA en snedvriden bild av adoptionerna från Polen

Våren 1995 visade TV 3 en dokumentär "Barn till salu" i vilken en kvinna velat sälja sin nyfödda son till en journalist från Moderna Tider för drygt 1 400 svenska kronor. Enligt reportaget var advokater

⁸¹ NIA. Telefax från NIA till svenska ambassaden i Warszawa den 8 februari 1993 samt svar den 24 mars 1993, inkom till NIA den 5 april 1993, dnr 72:60/93.

⁸² NIA. *Yttrande över förmedlingssättet vid adoption*, den 21 januari 1994, dnr NIA 46:281/93.

⁸³ Vi har inte kunnat hitta denna reserapport på Riksarkivet.

i Polen drivande i handeln med barn och tog 15 000 till 30 000 svenska kronor för att förmedla ett spädbarn. Ju yngre barn, desto högre pris. I priset ingick också falska papper för att adoptionen skulle kunna legaliseras i köparens hemland. Advokaterna fick kontakt med kvinnor som ville lämna ifrån sig sina barn genom att anlita barnmorskor. En barnmorska i Polen tjänade motsvarande 1 500 svenska kronor i månaden och kunde lockas att förmedla information för någon tusenlapp. Journalisten ringde även svenska ambassaden i Warszawa och utgav sig för att vara intresserad av att adoptera ett polskt barn. När han frågade efter en advokat någonstans i Polen som kunde hjälpa honom med en adoption svarade en kvinna att ambassaden hade en lista på advokater. Först var hon tveksam att lämna ut listan och sa att listan inte längre var aktuell eftersom några av advokaterna på listan inte gick att få tag på. När journalisten frågade varför berättade hon att två av dem var häktade. Listan som ambassaden till slut skickade via telefax innehöll 200 advokater över hela Polen. De två häktade advokaterna var strukna från listan.⁸⁴ I ett brev från UD till Moderna tider framgår att listan var en kopia som det polska advokatsamfundet upprättat och inte en förteckning som upprättats av ambassaden. Att ambassaden tillhandahöll listan var en ren serviceåtgärd och innebar inte att ambassaden gick i god för de advokater som fanns med på förteckningen.⁸⁵

Även NIA reagerade på programmet och skrev ett brev till programchefen på TV3 där de tog avstånd från programmet eftersom det gav en snedvriden bild av adoptionerna från Polen. NIA ansåg att den kvinna som blivit erbjuden pengar för sitt barn hade vilseletts av reportern och att det framstod som att NIA var likgiltig för oegentligheter kring adoptioner. Enligt NIA hade myndigheten varit i kontakt med Polen för att kontrollera att kryphålen i lagstiftningen täppts till. Enligt NIA gav programmet intryck av att de barn som adopterats till Sverige hade köpts, vilket inte var fallet.⁸⁶

---

⁸⁴ Aftonbladet. *Sverige inblandat i barnhandeln*. Publicerad 1995-04-19.

⁸⁵ NIA. Brev från Utrikesdepartementet till Moderna tider den 22 december 1994.

⁸⁶ NIA. Brev från NIA till TV 3 den 28 april 1995, dnr 49:151/95.

NIA uppmärksammade polska myndigheter på ”oklara inslag” i adoptioner från Polen

År 1995 skrev NIA till svenska ambassaden i Warszawa och bad ambassaden att kontakta utbildnings- och justitieministeriet för att utreda vilka regler för internationell adoption som gällde i Polen. NIA skrev att de ville framhålla för ministerierna att de med oro såg tecken på oklara inslag i adoptionerna från Polen och att svenskar fick olika besked om hur adoptionerna skulle gå till. NIA hade flera exempel på att svenskar som hade medgivande för adoption genom en auktoriserad svensk organisation på olika sätt fick hjälp att adoptera på annat sätt. NIA ansåg att ett sätt att förbättra kontrollen av verksamheten var att båda länderna upprätthöll kravet på medverkan av auktoriserad adoptionsorganisation.⁸⁷

Samma år informerade NIA det polska utbildningsministeriet om att svenska familjer tilläts att ta till sig ett polskt barn och föra det till Sverige innan det var helt klart att de skulle få adoptera barnet. I ett fall hade en domstol i Polen beslutat att en familj fick ta med sig ett barn till Sverige för medicinsk vård och rehabilitering. NIA bedömde att det uppkomna läget medfört att det bästa för barnet var att det inte utsattes för en ny separation och konstaterade att barnet behövde mer läkarvård. NIA ålade därför adoptionsorganisationen att lämna adoptionshjälp. NIA önskade uppmärksamma ministeriet på de problem som kunde uppstå när en svensk familj i förtid fick ta emot ett barn som de ville adoptera och önskade att ministeriet skulle uppmärksamma barnhem och domstolar på problemen.⁸⁸

Även i vår aktgranskning av privata och enskilda adoptionsärenden från Polen har vi sett några exempel på att enskild adoption genomförts trots att medgivandet endast gällt för adoption genom auktoriserad svensk adoptionsorganisation. Vi har i aktgranskningen också sett exempel på att barnet kommit till Sverige en månad innan beslut om adoption fattats i Polen.

Vi har också sett exempel på att adoptivföräldrar själva har valt vilket barn de vill ha. I ett fall har de blivande adoptivföräldrarna beskrivit att gravida kvinnor som önskar lämna sitt barn för adoption tar kontakt med den polska organisationen och skriftligen av-

⁸⁷ NIA. Brev från NIA till svenska ambassaden i Warszawa den 31 januari 1995 dnr 72:28/95.

⁸⁸ NIA. *Ärendet NN, Länsadoptionscentrum i Warszawa*. 1995-12-20 dnr 72:251.

säger sig alla fortsatta rättigheter till barnet. När barnet väger 3,5 kg flyttas barnet från BB till ett barnhem. Den polska organisationen informeras om att barnet anlant till barnhemmet och de sökanden får meddelande om att snarast komma till barnhemmet. Sökandena behöver inte ta emot barnet om det inte motsvarar deras förväntningar.

8.7.5 Oegentliga adoptioner i samband med fadderverksamhet

Det så kallade Polenprojektet startade 1989 och syftade till att stödja barn på åtta barnhem i nordvästra Polen. Barnen fick svenska fadderfamiljer som bekostade skolgång, kläder, medicin, leksaker och fickpengar. Polenprojektet arrangerade även så kallade hämtningsresor av barnen för vistelse hos fadderfamiljerna för jul- och sommarvistelse. Ledningen i Polenprojektet bildade AGS som hade auktorisation under perioden 1992 till april 2000⁸⁹.

År 1994 rapporterade svensk och polsk media om oegentliga adoptioner i samband med fadderverksamhet i Sverige. Interpol hade avslöjat polsk barnhandel där flera barn hade sålts eller försvunnit och söktes bland annat i Sverige. Bland annat hade Polenprojektet medverkat till att ett svenskt par betalat 6 000 svenska kronor för att hämta två bröder till Sverige för adoption, se avsnitt 8.7.4 Den ansvariga för Polenprojektet hade prutat ned avgiften från 9 000 svenska kronor till 6 000 svenska kronor.⁹⁰ Samma barnhemsdirektör som sålt bröderna misstänktes för att ha våldfört sig på ett barn som bodde på barnhemmet och han anklagades även för att ha "lånat ut" barn till homosexuella män genom en förtäckt fadderverksamhet. Sverige, Holland och Belgien tillhörde de länder där polska Interpol skulle be om hjälp för att hitta saknade barn. Flera barnhem misstänktes vara inblandade och flera barnhemschefer misstänktes ha tagit emot pengar för att "sätta barnen på flyget" och flera barn hade inte återvänt som uppgjort. Flera barn som kommit tillbaka uppgav även att de hade utnyttjats sexuellt och deltagit i porrfilmsinspelningar. Polenprojektet uppgav att om polska barn hade utnyttjats under sina vistelser i Sverige hade det skett via andra kanaler. Enligt artikeln hade AC varnat för fadderverksamheten som kunde

⁸⁹ NIA. Brev från NIA till svenska ambassaden i Warszawa den 26 mars 1992, dnr 69:135/92.

⁹⁰ Expressen. *Svensken anklagas för att sälja barn*. Publicerad 1994-03-22.

ge barnen falska förhoppningar och att kontrollen av fadderfamiljerna var bristfällig.⁹¹

I ett brev från Polenprojektet till den svenska biståndsmministern 1994 står att Polen beslutat om nya regler för polska barns vistelser i Sverige under ferier. Anledningen var den svenska familj som hämtat två barn från ett av Polenprojektets barnhem och inte återlämnat dem som de polska myndigheterna krävde. De nya reglerna innebar bland annat att en ledare från barnhemmet skulle följa med barnet och stanna här under vistelsen. Enligt Polenprojektet innebar de nya reglerna att det blev omöjligt att utföra ferievistelserna i fortsättningen och frågan var om biståndsmministern kunde påverka myndigheten i Polen angående detta ärende.⁹² I sitt svar uttryckte biståndsmministern sin beundran för Polenprojektets arbete men meddelade att han inte kunde blanda sig i ett främmande lands lagstiftning. Dock hade han gjort ambassaden i Warszawa uppmärksam på problemet.⁹³

8.7.6 Bristfällig dokumentation i akterna vad gäller barnets bakgrund och hur barnet blivit tillgängligt för adoption

I vår aktgranskning av privata och enskilda adoptioner från Polen framkommer att dokumentationen i adoptionsakterna är bristfällig, till exempel vad gäller barnets bakgrund och hur det blivit tillgängligt för adoption. Det innebär att det är svårt att avgöra om adoptionen har varit till barnets bästa och det försvårar även den adopterades möjlighet att söka sitt ursprung.

Vi har granskat 41 privata och enskilda adoptionsakter mellan 1978 och 1999. I dessa framgår i stort sett aldrig vem som har utrett barnets bakgrund eller att en utredning har gjorts. I närmare hälften av de granskade akterna saknas beskrivningar av varför barnet lämnas för internationell adoption. I övriga fall står ibland något allmänt om att modern inte har möjlighet att ta hand om barnet eller att hon vill lämna barnet för adoption. Ibland anges ekonomiska skäl, till exempel att det är en ung ensamstående mor eller att föräldrarna redan har flera barn sedan tidigare. I några fall föreligger brister i omsorgen om barnet och vissa fall är barnet om-

⁹¹ Dagens Nyheter. *Polska barn försvunna. Polisen misstänker handel*. Publicerad den 21 mars 1994, Expressen. Svensk våldtog fadderbarnet. Publicerad 1994-03-21.

⁹² UD. Brev från Polenprojektet till biståndsmministern. Inkom till Utrikesdepartementet den 23 februari 1994, dnr 54/012 R 34 ep.

⁹³ UD. *Polenprojektet – barn på polska barnhem*, den 11 april 1994, dnr 101/023 R 34 Ep.

händertaget av sociala myndigheter. I de akter vi granskat framgår i regel inte vem som har beslutat att barnet är tillgängligt för adoption. I de få fall det framgår har det varit TPD.

Det saknas särskilda samtyckesdokument i samtliga granskade akter

I de 41 akter från Polen som vi gått igenom finns inte i något fall ett särskilt samtyckesdokument från barnets mor, trots att moderns fullständiga namn framgår i nästan hälften av fallen. Däremot framgår i flera akter att modern har lämnat samtycke, även fast det inte finns med i akten. Det står då i det polska adoptionsbeslutet att modern har gett sitt godkännande till adoption. Det framgår dock inte av någon akt att modern har närvarat i domstolen.

Det saknas ofta uppgifter om föräldrarna

I vår aktgranskning av privata och enskilda adoptioner från Polen har vi inte sett att några av barnen beskrivits som övergivna. Trots detta saknas ofta uppgifter om föräldrarnas namn, ålder, adress och livssituation. I vårt urval av akter finns moderns fullständiga namn med i knappt hälften av de akter vi har granskat. Något om moderns livssituation finns angivet i ungefär 40 procent av akterna, och hennes ålder i cirka 20 procent av akterna. Faderns fullständiga namn finns med i ungefär en tredjedel av akterna, någon information om hans livssituation i omkring 20 procent av akterna och hans ålder uppges endast i undantagsfall.

I de fall det finns uppgifter om moderns situation är det mycket kortfattat, till exempel att hon är gift eller skild. Relativt ofta beskrivs att hon är ensamstående, ibland har hon barn sedan tidigare. I några fall har modern flera barn sedan tidigare tillsammans med fadern. Det finns också exempel på att det funnits sociala problem eller missförhållanden i hemmet. I de fall det finns uppgifter om fadern handlar det om huruvida han är gift med modern eller inte, hur många barn han har eller vad han arbetar med.

I de undersökta akterna från Polen finns det endast i undantagsfall ett ursprungligt födelsebevis med barnets ursprungliga namn. De födelsebevis som finns är upprättade i samband med adoptionen.

Ett sådant nytt födelsebevis finns i ungefär 30 procent av de privata och enskilda akterna från Polen. I det nya födelsebeviset är det lika vanligt att endast barnets svenska namn finns angivet som att det ursprungliga namnet finns med. I några fall står också ett polskt förnamn efter det svenska förnamnet. I ungefär en tredjedel av de nya födelsebevis som upprättas i samband med adoptionen anges adoptivföräldrarnas namn. Det nya födelsebeviset har oftast upprättats drygt två veckor efter adoptionsbeslutet, men ibland även tre till fyra veckor efter adoptionsbeslutet. Vi har också sett exempel på att ett nytt födelsebevis upprättats före beslutet om adoption. I Polen har det funnits två varianter av födelsebevis, ett längre och ett kortare. Det kortare födelsebeviset har endast innehållit barnets nya svenska namn och adoptivföräldrarnas namn, medan den långa versionen innehållit barnets ursprungliga namn och ursprungsföräldrarnas namn.

Det förekommer motstridiga uppgifter i adoptionsdokumenten

I de privata och enskilda akterna från Polen som vi gått igenom, har vi uppmärksammat motstridiga uppgifter i nästan var tionde akt. Eftersom det är ett begränsat urval kan vi inte dra slutsatsen att detta gäller för adoptionerna från Polen generellt, men det visar att motstridiga uppgifter förekommer. I några fall handlar det om olika namn på barnets far. Vi har också sett exempel på att modern uppges vara anonym, samtidigt som hennes namn framkommer på andra ställen i akten. Det förekommer också olika namn på barnet i akten, vilket kan bero på att det skett ett så kallat barnbyte, det vill säga att de sökande fått barnbesked för ett namngivet barn men sedan adopterat ett annat barn med annat namn.

Det framgår sällan om man först sökt en nationell lösning för barnet

Det framgår i mindre än var tionde akt att man sökt nationell lösning innan barnet adopteras till Sverige. Viss förbättring har skett över tid. Enligt avtalet från 1990 mellan det polska hälsoministeriet och den polska organisationen TPD skulle barn i första hand adopteras av en polsk familj, och år 1992 slog Högsta domstolen fast att

subsidiaritetsprincipen gällde i Polen trots att den inte var lagreglerad i den polska lagstiftningen. Trots detta framgår det endast i var fjärde akt från 1993 och framåt att man först sökt nationell lösning. Vi har dock mycket begränsade uppgifter om detta, eftersom vi gått igenom få akter från denna tid. Vi har dock sett exempel från både 1994 och 1999 på att det inte framgår av akten att man sökt nationell lösning innan barnet adopteras till Sverige. År 1995 ratificerade också Polen 1993 års Haagkonvention och lagreglerade subsidiaritetsprincipen.

8.7.7 Polska gravida kvinnor har rest till Sverige för att lämna barnet för adoption till svenska par

År 1990 ställde ett svenskt par frågor till svenska utrikesdepartementet om möjligheten att adoptera ett barn som en polsk kvinna väntade. Paret skrev att de varit i kontakt med NIA tidigare och nämnt ett liknande fall med en polsk kvinna som kom till Sverige med avsikt att förlösas och lämna barnet för adoption. De hade då blivit informerade om att det kunde finnas juridiska oklarheter i en adoption av det slaget. Paret önskade därför svar på ett antal frågor bland annat vilka invändningar polska myndigheter skulle kunna ha gentemot en sådan adoption, vems skyldighet det var att ta kontakt med polska myndigheter (svensk socialnämnd, NIA, UD eller paret advokat) samt om det överhuvudtaget var nödvändigt att inhämta de polska myndigheternas godkännande.⁹⁴ Utrikesdepartementet svarade att det inte fanns någonting i svensk lagstiftning som krävde inhämtande av polska myndigheters samtycke. Vidare svarade UD att de inte kände till vilka invändningar polska myndigheter kunde göra men att saken kanske kunde uppkomma om barnet ansökte om svenskt medborgarskap. Vidare upplyste UD om svenska myndigheters skyldighet att utreda faderskapet om barnet har hemvist i Sverige.⁹⁵

---

⁹⁴ UD. Brev från ett svenskt par till Utrikesdepartementet den 30 september 1990, dnr 274/021 R 34 Ep.

⁹⁵ UD. Utrikesdepartementet. Svar till enskild: *Adoption – Polen* den 3 oktober 1990, dnr 276/030 R 34 Ep.

Svenska myndigheter har haft svårt att sätta stopp för verksamheten

En kommun polisanmälde 1992 en person misstänkt för att ha förmedlat ett polskt barn till svenska makar i syfte att de skulle adoptera barnet. Bakgrunden var att socialförvaltningen i kommunen hade blivit kontaktad av ett par som genom en förmedlare i Polen hade fått förslag om att adoptera ett barn som en kvinna i Polen väntade. Förmedlaren skulle ta med sig kvinnan till Sverige, barnet skulle födas här, lämnas till makarna och sedan skulle kvinnan återvända till Polen. Makarna hade ett tillstånd att motta ett barn för adoption genom en auktoriserad sammanslutning. Enligt socialförvaltningen hade förmedlaren vid fem tillfällen förmedlat barn till svenska makar. Handläggaren på socialförvaltningen hade kontaktat NIA som inte såg några andra möjligheter att stoppa detta än att avråda familjen och påtala det oetiska. Handläggaren kontaktade då tingsrätten som bekräftade riskerna för att en adoption inte skulle kunna genomföras, det oetiska i handlandet samt att ärendet måste stoppas. Handläggaren tog kontakt med Invandrarverket som inte ansåg sig kunna avbryta förloppet. Handläggaren träffade makarna och avrådde dem och fick då veta att kostnaden skulle vara 50 000 till 120 000 svenska kronor vilket avsåg resor, uppehälle, sjuk- och läkarvård för modern och barnet samt resor för förmedlaren. Förmedlaren förnekade att det förekommit någon ekonomisk överenskommelse mellan makarna och modern. Förmedlaren visste inte att ägerandet kunde strida mot lag men kände till att privata kontakter skulle godkännas av NIA. Förmedlaren förnekade att hon förmedlat barn till fler än tre familjer. I polisanmälan skrev kommunen att de ansåg det vara anmärkningsvärt att varken NIA, tingsrätten eller Invandrarverket kunde ge råd om lagrum för att förhindra förfaringsättet som av socialnämnden beskrivs som etiskt oförsvarbart och oförenligt med svenskt synsätt och svensk lagstiftning. Syftet med kommunens polisanmälan var att söka förhindra riskerna för ett upprepande, få ett klagande av vad som betraktas som förmedlingsverksamhet och vad sådan hjälp i enskilda fall innebär samt att vid behov fästa lagstiftarens uppmärksamhet på eventuella brister i lagstiftningen.⁹⁶

⁹⁶ NIA. *Polisanmälan med anledning av misstanke om att förmedling av utländska barn till svensk familj skett i strid med SoL § 31 och LIA § 1*. 1992-04-08. Inkom till NIA den 13 april 1992, dnr 49:219/92. NIA 1992 FI:265B.

Det står ingenting om ärendet i NIA:s årsredovisning för 1992 och förekomsten av polska kvinnor som födde sitt barn i Sverige med avsikten att barnet sedan skulle adopteras av ett svenskt par, har inte heller problematiserats eller på något sätt synliggjorts av NIA i någon av årsredovisningarna under 1990-talet.

Svensk media har uppmärksammat frågan

Även i svensk media har det rapporterats om att svenska par har betalat gravida polska kvinnor för att komma till Sverige och föda barnet här. Det svenska paret kunde ta kontakt med en advokat i Polen och betalade därvid en summa pengar. Därefter kom en gravid polsk kvinna till familjen och bodde där de sista månaderna före förlossningen. Barnet föddes sedan på svenskt sjukhus och det svenska paret betalade för sjukhusvistelsen. När den skäliga betänketiden på sex veckor hade gått skrev den polska kvinnan på ett intyg om att hon ville lämna ifrån sig barnet. NIA uppgav att de inte fick dessa ärenden till sig men att de blivit uppringda av socialtjänsten i kommunerna som hade "känt sig klämda av att de inte fått utse adoptionsfamilj vilket är det normala".⁹⁷

Frågan har även uppmärksamrats i riksdagen

I en riksdagsmotion 1993 beskrivs att det blivit allt vanligare att gravida kvinnor från andra länder, främst Polen, kommer till Sverige för att föda barnet och sedan lämna barnet för adoption till föräldrar i Sverige. De svenska föräldrarna åtar sig att bekosta den sjukhusvistelse som en förlossning medför mot att föräldrarna får adoptera det nyfödda barnet. På så sätt kringgås såväl polsk som svensk lag. Enligt motionen är det i sak inget fel på denna form av adoption men problemet är att en lång rad juridiska frågor enligt svensk lag är olösta och måste utredas, till exempel hur faderskapet ska utredas och fastställas. Vidare är medborgarskapsfrågan inte helt klar. Vidare är det oklart vem som ska betala förlossningskostnaderna om det svenska paret anser att dessa blir för dyra eller om det tillstöter komplikationer efter förlossningen och genomförd adoption som tvingar kvinnan till sjukhusvård. Enligt motionen

---

⁹⁷ TT 1993-02-28.

måste dessa frågor redas ut för såväl den utländska kvinnan, de svenska föräldrarna som för det adopterade barnet.⁹⁸ Socialutskottet avstyrkte motionen med motiveringen att de problem som togs upp redan övervägdes av ansvariga myndigheter. NIA och Socialstyrelsen kände till ett par fall liknande de som nämndes i motionen och NIA hade börjat arbeta med frågan men ännu inte landat i ett ställningstagande. I utskottsbetänkandet står att Allmänna Barnhuset skulle hålla en konferens i ämnet där de frågor som togs upp i motionen skulle behandlas. Socialstyrelsen hade för avsikt att kartlägga problemets omfattning inför den kommande konferensen.⁹⁹ Allmänna Barnhuset anordnade en konferens om svenska adoptivbarn tillsammans med Socialstyrelsen i maj 1993. En av de frågor som diskuterades var hur barnets rätt skulle tas till vara när kvinnor med utländskt medborgarskap födde sitt barn i Sverige och omedelbart lämnade det för adoption.¹⁰⁰ Det finns tyvärr ingen arkiverad dokumentation från konferensen hos Allmänna barnhuset eller Socialstyrelsen. Socialstyrelsen har inte heller vid sina eftersökningar i arkiven funnit något ärende som behandlar den aktuella frågan.¹⁰¹

NIA besökte Polen 1994 men då vi inte har kunnat återfinna reserapporten på Riksarkivet är det oklart om frågan lyftes i samband med resan.

År 2006 infördes ett nytt brott som gav myndigheterna bättre förutsättningar att utreda omständigheterna i dessa ärenden

I samband med att Sverige ratificerade det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi infördes ett nytt brott i 7 kap. 2 § brottsbalken – otillbörligt utverkande av samtycke eller tillstånd till adoption av barn. Bestämmelsen som trädde i kraft den 1 juli 2006 syftar till att förhindra att förmedling av barn för adoption används som ett verktyg i försäljning av eller handel med barn. I förarbetena till bestämmelsen står att det har förekommit att höggravida kvinnor kommer till Sverige från andra länder för att här föda barn, vilka därefter om-

⁹⁸ Sveriges riksdag. Motion 1992/93:So445 av Liselotte Wågö (m). *Adoptioner av barn födda i Sverige av utländska kvinnor*.

⁹⁹ SoU 1992/93:15 *Socialpolitik – inriktning och anslag*.

¹⁰⁰ Allmänna Barnhuset. *Konferens-inbjudan. Svenska adoptivbarn*. Den 24–26 maj 1993.

¹⁰¹ E-post till Adoptionskommissionen från Allmänna Barnhuset 2024-09-09 och e-post till Adoptionskommissionen från Socialstyrelsen 2024-09-11.

gående lämnas i Sverige för adoption. Myndigheterna har inte haft tillräckliga verktyg för att utreda omständigheterna. Enligt regeringen skulle det nya brottet förbättra förutsättningarna att utreda dessa ärenden.¹⁰²

8.7.8 Svenska män har felaktigt bekräftat faderskapet för polska barn i syfte att kringgå adoptionsprocessen

Under 1995 kommunicerade NIA och svenska ambassaden i Warszawa angående förekomst av svenska mäns falska faderskapsbeträffelser. NIA skrev att de återigen hade hört att det förekom uppgifter om oegentligheter i adoptioner till andra länder. NIA beskrev ett fall där en man påstått sig vara far till ett barn som fötts av en kvinna i Polen. Avsikten var att hans hustru skulle adoptera barnet. Han uppgav emellertid senare att han inte var far till barnet. NIA önskade ambassadens kommentar till problemet samt annan information som kunde vara av intresse för myndigheten.¹⁰³ Svenska ambassaden svarade att ambassaden under det senaste året hade noterat att det förekommit allt fler falska faderskapsbeträffelser, där utländska män hade tagit på sig faderskapet till polska barn. Detta hade uppmärksammats i polska medier och i det senaste fallet hade det gällt en svensk medborgare. Faderskapsbeträffelsen hade enligt uppgift gjorts av mannen efter rekommendation av och i samråd med en polsk advokat. I det fallet hade mannen häktats och åtalats för urkundsförfalskning och falskt intygande. Dessutom häktades mannens advokat, advokatens hustru som arbetat som förmedlare av barnet samt den biologiska modern. Samtliga anklagades för handel med barn. Ambassaden skrev att detta ärende liksom många andra av samma natur, hade framkallat diskussioner i polsk press om nödvändigheten av någon slags kontroll vid utfärdande av födelsebevis, där utländska män står som biologiska fäder. Avslutningsvis upplyste ambassaden om att en socialförvaltning i Sverige aviserat ambassaden per telefon om ett nytt liknande ärende.¹⁰⁴

---

¹⁰² Prop. 2005/06:68 *Försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi – Fakultativt protokoll till konventionen om barnets rättigheter* s. 43.

¹⁰³ NIA. Telefax från NIA till svenska ambassaden i Warszawa 1995-12-01.

¹⁰⁴ NIA. Telefax från Sveriges ambasad Warszawa till NIA. Inkom 1995-12-20, dnr 72:257/95. NIA 1995 FI:351 saknr 70–79.

Vi har sett exempel på ett troligt falskt faderskapsärende i vår aktgranskning.

Oriktiga faderskap kan förekomma även i dag

Som framgår av avsnitt 8.6.3 finns det inte något hinder enligt den polska familjelagstiftningen för en man som inte är genetisk far att bekräfta faderskapet för ett barn. Det är alltså fortsatt möjligt för en svensk man att felaktigt bekräfta faderskapet för ett polskt barn i syfte att kringgå en internationell adoptionsprocess. Uppenbart oriktiga faderskap ska inte registreras i Sverige.¹⁰⁵ Om det är uppenbart att det inte finns någon genetisk koppling (eller samtycke till en assisterad befruktning) kan Skatteverket vägra att registrera faderskapet. Enligt Skatteverket kan det dock finnas ett mörkertal där Skatteverket inte känner till eller misstänker att faderskapsbekaftelsen är oriktig.¹⁰⁶

8.7.9 Även under 2000-talet har det funnits misstankar om att ett svenskt par köpt ett barn i Polen

I juli 2003 rapporterade svensk media att ett par bosatta i Sverige misstänktes för människohandel i Polen. En polsk kvinna hade sålt sitt nyfödda barn till paret för 200 USD (1 8000 svenska kronor). Tre veckor senare fick polisen reda på att barnet sålts och tre personer greps. I förhör hade det svenskpolska paret sagt att de ville adoptera barnet. Den tredje gripna, en polsk kvinna, misstänktes för att ha förmedlat kontakten mellan modern och det svenska paret. Barnet omhändertogs och fördes tillbaka till det polska adoptionscenter som från början skulle ha tagit hand om barnet. Svenska UD bekräftade historien och uppgav till media att de skulle följa fallet.¹⁰⁷

MIA reste till Polen 2009 i syfte att bland annat undersöka hur Polen följde subsidiaritetsprincipen och få information om de kostnader och avgifter som BFA betalade för adoptioner från Polen. MIA:s slutsats efter resan var att det fanns en utbredd kritik bland olika instanser involverade i adoptionsprocessen att det tog lång tid

¹⁰⁵ 8 § andra stycket femte punkten lagen (1985:367) om föräldraskap i internationella situationer.

¹⁰⁶ Möte med Skatteverket 2024-05-27.

¹⁰⁷ Aftonbladet. *Svensk kvinna köpte ett barn för 200 dollar*. Publicerad 2003-07-05 och Expressen. *Sålde sonen till svenskar*. Publicerad 2003-07-06.

att frånta olämpliga föräldrar vårdnaden om barnet och att de flesta barn skulle kunna adopteras inom Polen om det beslutet fattades tidigare. Det framgår inte att NIA lyfte frågan om handel med barn till Sverige.¹⁰⁸

---

¹⁰⁸ MIA. *Rapport från MIA:s tillsynsresa till Polen 24–29 maj 2009*, nr 33.

9 Oegentligheter i adoptionsverksamheten i Sri Lanka

9.1 Uppdraget

Syftet med utredningsuppdraget är bland annat att klargöra förekomsten av eventuella oegentligheter inom Sveriges internationella adoptionsverksamhet och hur regeringen, berörda statliga myndigheter, kommuner, auktoriserade sammanslutningar, ideella organisationer och andra privata aktörer agerat och förhållit sig till eventuella oegentligheter utifrån respektive aktörs ansvar och roll.

Granskningen av adoptioner från Sri Lanka har omfattat dokumentation från myndigheter, adoptionsorganisationer och intervjuer med verksamma inom flera av de adoptionsorganisationer som förmedlat adoptioner från Sri Lanka. Verksamheten pågick under åren 1973–2020. Vi har också intervjuat personer som adopterats från Sri Lanka. Därtill har ett 40-tal adoptionsakter mellan 1974 och 1996 granskats, framför allt privata och enskilda akter. 12 av de granskade akterna gäller dock adoptioner som förmedlats av en organisation: framför allt Barnens Vänner (BV, tidigare SLBV) men även ett några från Barnen Framför Allt (BFA) och Adoptionscentrum (AC).¹ Vi har också gjort en översiktlig granskning av cirka 40 akter från Föreningen Indo-Swedish Intercountry Adoption (ISIA) under 1980-talet.

Sri Lanka är ett av de större ursprungsländerna för internationellt adopterade i Sverige. Sverige är ett av de största mottagarländerna i världen av barn från Sri Lanka. Det är känt att det har

---

¹ I många akter på 1970-talet framgår inte av akten om det är en privat eller organiserad adoption, och i vissa fall är adoptionen inte är renodlat privat eller organiserad. De 9 akter från 1980-talet som funnits i BV:s eget arkiv har vi kategoriserat som en adoption via BV, och inte som en privat adoption.

förekommit oegentligheter i Sri Lankas adoptionsverksamhet och i flera andra länder har den internationella adoptionsverksamheten granskats. Vi har tagit del av de iakttagelser som andra gjort.

9.2 Bedömning

Utredarens bedömning: Vår granskning visar att det har förekommit oegentligheter i Sri Lankas adoptionsverksamhet, bland annat handel med barn, ”baby-farms”, falska mödrar och förfälskade dokument. Svenska myndigheter och organisationer har också accepterat förfaranden som försvårat och i vissa fall omöjliggjort en bedömning av om en adoption är till barnets bästa. Vi har vid vår granskning särskilt noterat följande:

- I Sri Lanka har det förekommit handel med barn, det vill säga att mellanhänder har tagit betalt för att förmedla barn. Detta har skett återkommande under 1970- och 1980-talet, och dessa aktörer har varit involverade i adoptioner till Sverige.
- Handeln med barn i Sri Lanka har också fört med sig andra olagligheter såsom ”babyfarms”, falska mödrar och förfälskade dokument. Det finns exempel på att även detta har förekommit i adoptioner till Sverige. Vi har också sett många exempel på att barn har ”bytts ut” i pågående adoptionsprocess.
- I de privata och enskilda adoptionsakterna vi granskat saknas ofta uppgifter om hur och varför barnet lämnats för adoption och om man sökt nationella lösningar före internationell adoption. Ofta saknas också särskilda samtyckesdokument från barnets föräldrar, trots att de ofta finns namngivna i akten. Det innebär att det inte kunnat säkerställas att adoptionen varit till barnets bästa.
- Det finns tecken på att det förekommit utverkande av samtycke från barnets mor under press i adoptionerna till Sverige. Exempelvis erbjöd en adoptionsorganisations kontaktperson fattiga, ensamstående mödrar arbete om de lämnade sitt barn för adoption.

- Oegentligheter har förekommit i privata adoptioner från Sri Lanka. Detta har varit känt. Regeringsföreträdare i Sri Lanka har vid upprepade tillfällen bett den svenska regeringen och tillsynsmyndigheten (NIA) om hjälp att stoppa privatförmedlade adoptioner, utan resultat. Sverige har också kritiserats av övriga nordiska länder för att inte begränsa de privatförmedlade adoptionerna.
- NIA har fortlöpande fått information om problem med adoptioner från Sri Lanka. Det gäller både privata och enskilda samt organiserade adoptioner. Myndigheten genomförde sju resor till Sri Lanka under perioden 1976–1991 för att kontrollera verksamheten. Trots vetskap om förekomsten av oegentligheter är intrycket att tillsynen har varit okritisk och inte resulterat i några skarpa åtgärder.
- NIA hade vid auktorisation av adoptionsorganisationen BV kunnat agera mer kraftfullt och ställt hårdare krav för fortsatt auktorisation, exempelvis genom att kräva att samarbetet med en hårt kritiserad kontaktperson skulle upphöra och säkerställa att de kraven följdes. NIA har haft en stor tilltro till den svenska organisationens förmåga att undvika oegentligheter och har inte agerat tillräckligt kraftfullt i sin uppgift som tillsynsmyndighet.
- Svenska aktörer, både adoptionsorganisationer och myndigheter, har känt till att fattigdom och korruption har varit utbredd i Sri Lanka och att adoptionssystemet har varit svagt och saknat effektiva kontrollmekanismer. Trots att det har förekommit omfattande oegentligheter vid internationell adoption från Sri Lanka har svenska aktörer valt att fortsätta med adoptioner därifrån under närmare fyra decennier.
- I arkivmaterialet framgår att det under nästa 20 års tid pågått omfattande kontakter mellan framför allt NIA, den svenska ambassaden i Colombo, utrikesdepartementet och adoptionsorganisationerna rörande adoptionsverksamheten. Det framstår dock som att NIA och den svenska regeringen inte agerat tillräckligt kraftfullt i förhållande till de oegentligheter som uppmärksammats medialt och den information de fått.

9.3 Sveriges adoptionsverksamhet i Sri Lanka

Svenska adoptioner från Sri Lanka inleddes i början av 1970-talet i samband med att Sri Lanka blev ett turistmål för svenskar genom billiga charterresor. De första adoptionerna från Sri Lanka skedde på privat initiativ. Totalt har cirka 3 400 barn adopterats från Sri Lanka. 90 procent av dessa adoptioner genomfördes mellan 1973 och 1989. Sverige var under den här perioden det land som adopterade flest barn från Sri Lanka. Exempelvis adopterade Sverige ungefär dubbelt så många barn 1980 som det näst största mottagarlandet. Från och med 1996 har endast ett fåtal adoptioner genomförts från Sri Lanka. I tabell 9.1 redovisas antal adopterade barn per år 1973–2021.²

Tabell 9.1 Antal adoptioner från Sri Lanka per år, 1973–2021

År	Antal	År	Antal	År	Antal	År	Antal	År	Antal	År	Antal
1973	15	1980	350	1990	53	2000	1	2010	1	2020	1
1974	52	1981	268	1991	109	2001	2	2011	6	2021	0
1975	124	1982	251	1992	71	2002	1	2012	0		
1976	141	1983	278	1993	24	2003	0	2013	0		
1977	131	1984	308	1994	18	2004	2	2014	0		
1978	213	1985	279	1995	20	2005	2	2015	0		
1979	121	1986	275	1996	1	2006	2	2016	0		
		1987	186	1997	1	2007	1	2017	0		
		1988	54	1998	1	2008	2	2018	1		
		1989	24	1999	3	2009	1	2019	0		

Källa: MFoF.

Statistiken avser både adoptioner via adoptionsorganisationer och enskilda adoptioner. Från Sri Lanka har andelen privata och enskilda adoptioner varit relativt stor. Sett till hela perioden har uppskattningsvis ungefär en tredjedel av adoptionerna från Sri Lanka varit privata och enskilda adoptioner.³ Störst var den andelen på 1970-talet, då hela 86 procent av adoptionerna från Sri Lanka var privata adoptioner.⁴

² <https://www.mfof.se/sarskilda-innehallssidor/statistik/statistik-om-internationella-adoptioner/utomnordiskt-fodda-barn-som-invandrat-i-adoptionssyfte.html>. Hämtad 23-11-27.

³ Uppskattningen är gjord utifrån de uppgifter vi har om totala antalet adoptioner och uppgifter om antal adoptioner från de svenska adoptionsorganisationerna.

⁴ Uppgifter från SCB (totala antalet adoptioner) och uppgifter från auktoriserade organisationer. Avser perioden 1976–1979.

9.4 Bakgrunden till de internationella adoptionerna från Sri Lanka

Att de internationella adoptionerna från Sri Lanka tog fart under 1970-talet kan till stor del förklaras av fattigdom och andra sociala omständigheter i landet, i kombination med den ökade efterfrågan på barn i rika västländer och den omfattande turismen i landet. Barn till fattiga föräldrar lämnades av rent ekonomiska skäl för adoption, och ogifta mödrar lämnade sina barn för adoption även av sociala och kulturella skäl. Typexemplet var en ung flicka som blev gravid innan hon gift sig. Enligt den buddhistiska moraluppfattningen i byarna vände hela familjen henne ryggen. Hon tvingades att bege sig till Colombo och inte komma tillbaka förrän barnet var fött och bortlämnat.⁵ Nationell adoption har prioriterats för barn i behov av en ny familj först på 2000-talet.⁶

9.5 Lagstiftning, aktörer och den svenska adoptionsprocessen i Sri Lanka

Under den period då många adoptioner genomfördes från Sri Lanka till Sverige ändrades den lankesiska adoptionslagen vid tre tillfällen: 1977, 1979 och 1992. Ändringarna syftade framför allt till att begränsa de privata adoptionerna. I samband med att lagarna reformerades förändrades också den svenska adoptionsprocessen i Sri Lanka. I början av 1970-talet kunde de som ville adoptera ett lankesiskt barn vända sig direkt till lankesisk domstol. Men till följd av lagändringarna 1977 och 1979 ändrades processen så att ansökningar skulle gå via myndigheterna i Sverige och Sri Lanka.

---

⁵ Se t.ex. NIA:s reserapport Sri Lanka 1982, se beskickningsarkivet dnr 11/154 R 34 1983-12-05; Brev från svenska ambassaden i Colombo 1983; Commissie onderzoek interlandelijke adoptie (2021), *Committee on the Investigation of Inter-country Adoption. Unofficial translation Report*; Le Conseil fédéral, Suisse (2020), *Illegal adoptions of children from Sri Lanka: historical review, search for origins, outlook. Federal council report in response to the Rebecca Ruiz postulate 17.4181 of 14 December 2017*.

⁶ <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/asien/sri-lanka/>. Hämtad 2023-05-25; FFIA:s nyhetsbrev januari 2013. Inkommet från FFIA; FFIA:s landrapport 2014 inkom MIA 2014-06-11 dnr 3.3.2:367:1/14; FFIA:s landrapport Sri Lanka 2007 inkom MIA 2007-06-04 dnr 64:352:1/07.

9.5.1 Fem svenska organisationer har varit aktiva i Sri Lanka

Fem svenska adoptionsorganisationer har förmedlat adoptioner från Sri Lanka: AC, BV, BFA, Familjeföreningen för Internationell Adoption (FFIA) och ISIA.

Adoptionscentrum

AC var verksamma i Sri Lanka perioden 1973–1983. AC auktoriserades för Sri Lanka i december 1979. Totalt har AC förmedlat 149 barn från Sri Lanka under perioden 1973–1983.⁷ AC upphörde med verksamheten 1983.⁸

Barnens Vänner – Internationell adoptionsförmedling

BV auktoriserades för Sri Lanka i december 1979 och var verksam i Sri Lanka fram till 2013. BV är den svenska organisation som har förmedlat flest lankesiska barn till Sverige, nästan 1 300 barn. Samarbetet startade med organisationen Mount Lavinia Friendship Society (MLFS), som låg i Mount Lavinia strax utanför Colombo. MLFS hade både mödrahem och ett ”guest house” där alla familjer som skulle adoptera bodde under vistelsen i Sri Lanka. MLFS var under hela perioden BV:s största lankesiska samarbetsorganisation. Samarbetet med MLFS pågick fram till 1990-talet. Efter att antalet barn i landet som var aktuella för internationell adoption successivt minskade, avslutade BV sin verksamhet i Sri Lanka 2013.⁹

Barnen Framför Allt

BFA hade auktorisation för adoptionsförmedling och var verksam i Sri Lanka perioden 1981–2011. Totalt har BFA förmedlat 316 barn från Sri Lanka.¹⁰ BFA samarbetade framför allt med två barnhem, The Haven och God Shepherd Convent i Colombo. Men

---

⁷ www.adoptionscentrum.se.

⁸ Gudmundsson m.fl. (2015), *Adopterad från annat land: om samarbetet med barnens ursprungsländer*.

⁹ www.bvadopt.se; Intervju med företrädare för BV 2023-10-16.

¹⁰ www.bfa.se. Hämtad 2023-05-25.

de hade även begränsat samarbete med till exempel barnhemmen Fridsro och Society of Friends for Needy.¹¹

Familjeföreningen för Internationell Adoption

FFIA var verksamma i Sri Lanka perioden 1982–2014. FFIA samarbetade först med St. Leonards Home i Gampola som drevs av katolska Sisters of the Blessed Virgin. FFIA hade en representant som bodde på orten. Hon var socialarbetare, och maken var advokat i adoptionsärendena. Kontakterna kom genom det svenska stora Kotmaleprojektet utanför Gampola, ett stort SIDA-stött projekt. FFIA samarbetade också med St. Lewis Children's Home i Katana, efter förfrågan från NIA. Under en period 1991 när BV var förhindrade att arbeta med adoptioner övertog FFIA några ärenden från BV, med barn från Friends in Need Society i Kurunegala.¹² När FFIA avslutade sin verksamhet i Sri Lanka 2014 hade de förmedlat 167 barn därifrån.¹³

Föreningen Indo-Swedish Intercountry Adoption

ISIA var verksamma i Sri Lanka och hade auktorisation för att förmedla adoptioner där under perioden 1984–1988. Vi har inte hittat någon uppgift om antal förmedlade barn, men på Riksarkivet finns 81 adoptionsakter från ISIA under denna period, som rör adoptioner från Sri Lanka.

9.5.2 Svenska myndigheters roll i adoptionerna från Sri Lanka

NIA, och senare även MIA, har beviljat auktorisation för organisationernas verksamhet i Sri Lanka. De har också utövat tillsyn över verksamheten.

---

¹¹ Intervju med företrädare för BFA 2023-09-29; Brev från NIA till svenska ambassaden i Colombo 1986-11-07 NIA dnr 46:202/86 och 49:402/86.

¹² FFIA:s dokument om Sri Lanka, inkom från FFIA utan dnr och datum; Intervju med tidigare medarbetare FFIA 2023-09-21.

¹³ www.ffia.se. Hämtad 2023-05-25; Skriftliga uppgifter från FFIA inkom via e-post 2024-04-15.

Under perioden 1974–1979 hade NIA i uppgift att ta emot och förmedla ansökningar om adoption av barn från bland annat Sri Lanka, genom det samarbetsavtal som NIA och AC ingick. År 1975 ställde Sri Lankas myndigheter krav på att alla adoptioner, även privata, skulle handläggas av NIA.¹⁴ NIA:s förmedlingsutskott (FU) godkände då ansökningarna utan prövning. Under hösten 1976 hade till exempel FU vid flera tillfällen att ta ställning till ärenden där svenska familjer genom privata kontakter i Sri Lanka fått barn utsedda åt sig. Familjerna hade sedan av myndigheterna på Sri Lanka fått uppgift om att för att de skall kunna få barn från Sri Lanka måste deras ärende handläggas av NIA. FU beslöt att NIA:s kansli i varje enskilt ärende skulle tillskriva chefen för DPCCS och meddela att i de aktuella ärendena inte hade något att invända mot att familjerna fick de utsedda barnen.¹⁵ NIA tog vid flera tillfällen upp frågan om möjligheten att överpröva positiva förhandsbesked. Detta fick dock aldrig något genomslag i praktiken. Sri Lanka ändrade dock senare sina rutiner och krävde inte längre rekommendation från NIA.

Från 1985 fick NIA uppdraget att lämna yttrande till socialnämnderna över förmedlingssättets tillförlitlighet, och NIA fick då hantera många enskilda adoptioner från Sri Lanka.

Svenska ambassaden i Colombo har haft en aktiv roll i att hålla svenska aktörer informerade om hur adoptionsverksamheten i Sri Lanka fungerar.

Adoptioner från Sri Lanka har beslutats i lankesisk domstol och sedan godkänts i Sverige. Fram till 1977 var det Justitiedepartementet som prövade om ett adoptionsbeslut från Sri Lanka kunde godkännas i Sverige. År 1977 flyttades det ansvaret över till Socialstyrelsen, följt av NIA. Vår aktgranskning indikerar dock att närmare hälften av de privata och enskilda adoptionerna från Sri Lanka trots detta kan ha beslutats i svensk domstol. Det beror åtminstone i vissa fall på att det saknades ett dokument från domstolen i Sri Lanka som medförde att Socialstyrelsen/NIA inte godkände adoptionen. De sökande har då i stället vänt sig till svensk domstol som fattat beslut om adoption. Sedan Sri Lankas ratificering av 1993 års Haagkonvention 1995 har det lankesiska adoptionsbeslutet erkänts automatiskt i Sverige.

---

¹⁴ Adoption of Children Amendment Law, No. 6 of 1977; NIA Protokoll 1975:6 1975-09-02; Departementsskrivelse från Socialdepartementet till privatpersoner 1977-12-14 dnr 3051/76 samt dnr 3052/76.

¹⁵ NIA:s verksamhetsberättelse 1976/1977.

Det har inte funnits något avtal mellan Sri Lanka och Sverige om adoptioner, även om det i mitten av 1970-talet påbörjades ett arbete för att ta fram ett avtal i syfte att reglera de privata adoptionerna.

9.5.3 Aktörerna i Sri Lanka

Department of Probation and Child Care Services (DPCCS) är den myndighet i Sri Lanka som sedan 1977 har arbetat med att förmedla barn för internationell adoption. Myndighetens ansvar har varierat något över tid, men den har haft i uppgift att ta emot adoptionsansökningar, göra matchning och skicka barnförslag samt pröva adoptivföräldrar och lämna yttrande till domstol. Många adoptioner i Sri Lanka har dock förmedlats av privata aktörer, vilket kan vara enskilda personer eller barnhem. Men även i de privatförmedlade adoptionerna har DPCCS haft i uppdrag att lämna yttrande om adoptivföräldrarna.

Advokater hade en central roll i Sri Lanka eftersom de hjälpte de sökande i domstolsförfarandet samt att inhämta födelseattest och intyg om samtycke från modern. Domstolarna granskade handlingarna och fattade beslut om adoption.

Sri Lanka hade under en period ett system med representanter för olika länder. Sverige hade därför ett kontaktombud i Sri Lanka, som fick arvode från NIA. Men i maj 1977 frångick Sri Lanka detta system och Sveriges ombud i Colombo avslutade sitt uppdrag.¹⁶

9.5.4 Före 1977 fick man vända sig direkt till domstol om man ville adoptera – men det ställdes krav på samtycke

Sedan 1944 har det funnits en lag i Sri Lanka om inhemska adoptioner. Genom ett provisorium 1964 möjliggjordes för brittiska medborgare att adoptera barn från Sri Lanka. Med stöd av det började även andra nationaliteter adoptera barn från Sri Lanka. När adoptionerna från Sri Lanka till Sverige tog fart i början av 1970-talet

---

¹⁶ NIA Protokoll 1977-05-11; NIA Protokoll 1976-08-19; NIA Protokoll 1976-09-17 och NIA Protokoll 1977-02-17; Ordförandebeslut 1976-09-13, se bilaga till NIA Protokoll 1976-08-19.

bestod därmed Sri Lankas adoptionsreglering av en reviderad version av adoptionslagen från 1944.¹⁷

Regleringen ställde bland annat krav på att föräldrar, förmyndare eller vårdnadshavare skulle lämna samtycke till adoptionen. Dispens kunde ges om barnet var övergivet eller om den som hade vårdnaden inte var i stånd att samtycka eller om domstolen i övrigt bedömde att samtycke inte skulle inhämtas. Lagen angav att den som ville adoptera ett barn skulle vända sig till en domstol i Sri Lanka som prövade om den lankesiska lagens villkor för adoption var uppfyllda. Domstolen skulle också se till att den som samtyckt till adoptionsbeslutet också förstod vad det innebar och att beslutet var permanent. Om kraven uppfylldes utfärdade domstolen ett adoptionsbeslut och sammanställde en så kallad "schedule" med uppgifter om barnets namn, kön och födelsedatum, namn på och adress till de sökande samt datum för registrering och beslut om adoption. Uppgifterna registreras därefter av den centrala registreringsmyndigheten. Detta innebar att varje barn som adopterades skulle registreras i ett särskilt register, och ett utdrag ur det registret gällde som bevis på adoptionen.¹⁸

Vid hemkomsten till Sverige skulle det lankesiska adoptionsbeslutet godkännas av Justitiedepartementet.

9.5.5 Från 1977 skulle ansökningar gå via myndigheterna

I oktober 1976 stoppades adoptionsverksamheten i Sri Lanka helt i avvaktan på lagändring. Socialministeriet i Sri Lanka ville ändra adoptionsreglerna för att komma till rätta med problemet med direktförmedlingen av adoptioner, det vill säga att sökanden, advokater eller andra personer hade direktkontakt med gravida kvinnor eller kvinnor med småbarn, och där de gemensamt vände sig till domstol för att ansöka om adoption.¹⁹ Den nya adoptionslagen trädde i kraft den 18 februari 1977.²⁰ Endast adoptioner förmedlade genom den lankesiska myndigheten DPCCS tilläts och ett förmedlingsorgan

---

¹⁷ Adoption of Children Ordinance, 1956 revision; Adoption of Children (Amendment) Act. No. 1 of 1964; NIA:s reserapport Sri Lanka 1979.

¹⁸ NIA:s reserapport Sri Lanka 1979; Brev med gällande lagstiftning från svenska ambassaden i New Dehli till UD Stockholm 1973-01-04, inkom UD 1973-01-12 dnr 10 R 34 Bce.

¹⁹ NIA Protokoll 1976-10-25; NIA Protokoll 1977-01-19; Brev från Sri Lankas ambassad i Stockholm till NIA "Adoption of Sri Lanka Children by Foreigners" 1976-11-12, inkom NIA 1976-11-15 dnr 49:1387/76.

²⁰ NIA Protokoll 1977-03-23.

tillsattes av DPCCS. Lagen krävde dessutom att ansökningar om adoption skulle gå via NIA:s förmedlingsutskott, både privata adoptioner och adoptioner via organisation.²¹ Som beskrevs ovan hade lankesiska myndigheter börjat ställa krav på detta redan 1975.

De svenska par som ville adoptera ett lankesiskt barn skulle nu skicka sin ansökan till NIA:s förmedlingsutskott, som efter behandling skulle skicka den vidare till chefen för DPCCS. DPCCS skulle pröva adoptivföräldrarna och skicka barnförslag direkt till de sökande om de bedömdes vara lämpliga. Sökande skulle sedan meddela DPCCS och NIA om de accepterade barnförslaget och upplysa om när de avsåg anlända till Sri Lanka. Det krävdes att minst en förälder närvarade vid genomförandet av adoptionen vid domstol.

Vid hemkomsten till Sverige skulle adoptivhandlingarna från Sri Lanka från 1977 sändas till Socialstyrelsen, och inte som tidigare till Justitiedepartementet, med en anhållan om godkännande av adoptionen i Sverige.²²

Den nya praxis som efter lagändringen infördes i de så kallade direktförmedlingsärendena visade sig fungera dåligt. Domstolen gav DPCCS 14 dagar på sig att yttra sig över kvinnans och barnets sociala situation. Eftersom det var så många sådana ärenden fick DPCCS:s socialarbetare ägna i stort sett all sin tid åt att arbeta med dem och hann inte med att förmedla barn från barnhemmen, vilket gjorde att i princip alla adoptioner från barnhem upphörde, åtminstone från de statliga.²³ Privat förmedling och barnförslag direkt till de sökande fortsatte.²⁴

9.5.6 Lagändring 1979 syftade till att få alla adoptioner att gå via DPCCS, även de från privata barnhem

I juni 1978 stoppade Sri Lankas regering åter internationella adoptioner i avvaktan på ett lagstiftningsarbete. Avsikten var att åter försöka komma till rätta med den privata adoptionsverksamheten. Ett tillägg till adoptionslagen antogs i juli 1979, och utländska medborgare fick återigen adoptera barn från Sri Lanka. Lagändringen inne-

---

²¹ Adoption of Children Amendment Law, No. 6 of 1977; Bilaga till "Rapport från NIA:s besök i Sri Lanka den 23–30 november 1991" NIA dnr 60:607/91, inkommet från FFIA.

²² NIA PM juni 1977 "PM om adoption av barn från Sri Lanka" (dnr och datum saknas).

²³ Bilaga till "Rapport från NIA:s besök i Sri Lanka den 23–30 november 1991" NIA dnr 60:607/91, inkommet från FFIA.

²⁴ NIA Protokoll 1977-10-19; NIA Protokoll 1978-01-20; NIA Protokoll 1978-06-06.

bar att alla adoptioner skulle gå igenom ansvarig myndighet DPCCS, även de från privata barnhem. Det ursprungliga lagförslaget från socialministeriet hade varit att förbjuda alla privata adoptioner. Men arbetsgruppen som tillsattes ansåg att DPCCS saknade resurser för att ansvara för hela adoptionsverksamheten och att privata adoptioner därför tills vidare skulle tillåtas. Men avsikten med lagändringen var att markera att privata adoptioner skulle vara en undantagsföreteelse.²⁵

I och med denna lagändring ändrades också ansökningsprocessen något. De sökande skulle nu skicka sina ansökningshandlingar till Sri Lankas ambassad i Sverige, som skickade dem vidare till DPCCS. Om DPCCS ansåg att ett lämpligt barn fanns tillgängligt på ett statligt eller DPCCS-registrerat barnhem informerades de sökande om detta. Det var fortfarande möjligt att adoptera barn direkt från en barnets mor men det nya systemet var tänkt att manövrera ut förmedlarna, och de sökande förutsattes resa till Sri Lanka först efter att de fått barnförslag från DPCCS. De sökande behövde anlita en advokat för att få hjälp med ansökan om domstolsförfarande, födelseattest och intyg om samtycke från modern. DPCCS intervjuade adoptivföräldrarna och gick igenom ansökningshandlingarna, även för dem som adopterade via privata barnhem. DPCCS lämnade sedan ett yttrande och ansökan om adoption till domstolen, som efter förhör med adoptivföräldrarna och den biologiska modern fattade beslut om adoptionen. Därefter skulle adoptionsbeslutet precis som tidigare registreras vid registreringsmyndigheten, varifrån adoptivföräldrarna fick ett intyg om adoptionen (adoptioncertifikat). Adoptivföräldrarna kunde därefter ansöka om lankesiskt pass till barnet och inresevisum till Sverige.²⁶

En anhållan om godkännande av det lankesiska adoptionsbeslutet skulle sedan skickas till NIA för administrativt godkännande. För att NIA skulle godkänna adoptionen i Sverige behövdes det lankesiska

---

²⁵ Adoption of Children Amendment Act No. 38 of 1979; NIA:s reserapport Sri Lanka 1979. Den nya adoptionslagstiftningen beskrivs också i en promemoria upprättad av DPCCS 19 juni 1979 som Sveriges ambassad i Colombo skickade till svenska Utrikesdepartementet 1980-04-03 med Dnr XIII:18 1980-03-26 R 34 och som också finns med i en bilaga till NIA:s reserapport Sri Lanka 1979; NIA Protokoll 1979-06-20.

²⁶ Se t.ex. Brev "Adoptionslagstiftning" från svenska ambassaden till svenska UD 1982-10-01, beskickningsarkivet dnr 99 R 34; Brev från svenska ambassaden i Colombo till UD Stockholm "Adoptioner" med DPCCS guidelines i bilaga 1980-04-03, beskickningsarkivet dnr 47 R34.

adoptioncertifikatet. I många fall hade dock inget adoptioncertifikat utfärdats. Domstolens adoptionsorder visade sig ändå vara tillräcklig.²⁷

De nya reglerna visade sig vara lätta att kringgå och förmedling av barn direkt från mödrar fortsatte. Sökanden skickade visserligen sina ansökningshandlingar till ambassaden som skickade dem vidare till DPCCS. Men sedan kunde de sökanden kringgå de nya DPCCS-rutinerna genom att resa till Sri Lanka innan de fått barnförslag. Där kontaktade de en privatförmedlare som utsåg ett barn och föreslog en advokat som hjälpte till. Domaren fick be DPCCS om yttrande över barnets och den biologiska moderns situation samt lämpligheten hos de sökande. Detta förfarande medförde att DPCCS:s tjänstemän inte fick tid över till att själva förmedla barn.²⁸ Det var därför fortsatt få barn som kom från DPCCS:s barnhem.

9.5.7 Lagändring drar ut på tiden, vilket skapar osäkerhet för de involverade aktörerna

Den 3 juni 1987 beslutade Sri Lankas regering att förbjuda utländska adoptioner av lankesiska barn genom ett "cabinet decision". Det skedde efter avslöjandet om babyfarms och på grund av den misstro som fanns i Sri Lanka mot adoptioner till andra länder. En särskild kommission skulle se över de dåvarande adoptionslagarna och deras tillämpning. I juli 1988 beslutade Sri Lankas regering att åter tillåta internationella adoptioner, men endast från de sju statliga barnhemmen i landet. Syftet var att komma bort från de privata barnhemmen och mellanhänder som tjänat stora pengar på adoptioner. I januari 1989 godkände också Sri Lankas regering ett förslag om en ny lag som tillät adoption från "voluntary children's home" som komplement till de sju statliga hemmen. Det visade sig dock bli en utdragen process innan den nya lagen antogs.²⁹

²⁷ Brev från Socialstyrelsen (1:a lagbyrån) till NIA "PM ang. godkännande av adoption i Sri Lanka" 1980-07-04, NIA dnr 49:157/80; Socialstyrelsens NIA:s redovisning av diskussioner med lankesisk domare vid besök i Sri Lanka november 1980, 1980-12-18 NIA dnr 49:157/80; Brev från svenska ambassaden i Colombo till svenska UD 1981-08-05, Beskickningsarkivet dnr II:54 R 34; Brev från svenska ambassaden i Colombo till Statens invandrarverk 1981-11-24, Beskickningsarkivet dnr VI:66 R 191 A.

²⁸ Bilaga till "Rapport från NIA:s besök i Sri Lanka den 23–30 november 1991", NIA dnr 60:607/91 inkommet från FFIA.

²⁹ Brev från svenska ambassaden i Colombo till svenska UD 1988-07-21 NIA dnr 72:258/88; NIA:s minnesanteckningar från möte med Sri Lankas socialminister 1988-07-26 NIA dnr 72:258/88; Brev till NIA 1989-01-18 (dnr framgår ej, ev. NIA dnr 42:402/89); NIA:s

Den utdragna processen skapade osäkerhet hos de inblandade aktörerna. DPCCS agerade utifrån regeringens kabinettbeslut och avstyrkte de adoptionsansökningar som rörde barn från andra barnhem än de statliga. Men lokala domstolar fortsatte att tillåta adoption av barn från icke-statliga barnhem. De beaktade inte yttrandena från DPCCS, utan beslutade enligt tillämplig lag.³⁰ Regeringens kabinettbeslut behövde godkännas av regeringen för att vinna laga kraft och därefter offentliggöras och överlämnas till parlamentet för godkännande. Eftersom den processen endast hade inletts fortsatte domstolarna att tillåta adoption av barn från icke-statliga barnhem.³¹

Domstolarna i Sri Lanka agerade på ett sätt som satte DPCCS i en besvärlig situation och som upprörde ministeriet. Det skapade också oklarheter för hur NIA skulle agera. I väntan på lagändringen tillämpade NIA den lankesiska regeringens beslut och beslutade att endast godkänna ansökningar om adoption från statliga barnhem. De ville respektera den lankesiska regeringens beslut. Men NIA fick kontinuerligt ta emot förfrågningar om möjligheten att adoptera barn direkt från en lankesisk organisation. NIA fick också ta emot klagomål från sökanden som kritiserade att NIA ifrågasatte hur domstolarna dömde i adoptionsärenden. Även BV:s styrelse motsatte sig NIA:s tolkning av den lankesiska lagstiftningen.³²

9.5.8 Ny lagstiftning 1992 förbjöd privata adoptioner

I mars 1992 antog till slut Sri Lanka en ny adoptionslag som begränsade möjligheterna att genomföra internationella adoptioner. Lagändringen innebar att adoption via privata aktörer i Sri Lanka

---

protokoll 1988-08-24; NIA Dnr 72:609/92; NIA:s verksamhetsberättelse 1989/1990 och 1990/1991.

³⁰ Telex från svenska ambassaden i Colombo till UD Stockholm 1988-12-23 NIA dnr 72:258/88; NIA:s yttrande till Socialdepartementet beträffande klagomål mot NIA 1989-12-15 NIA dnr 42:402/89; NIA:s brev "Vad händer i Sri Lanka?" (oklart dnr men ev. hör det till dnr 42:402/89 med datum 1989-12-15).

³¹ Brev från svenska ambassaden i Colombo "Adoptioner – Sri Lanka" 1989-11-30 NIA dnr 72:258/88.

³² NIA:s telex till svenska ambassaden i Colombo 1988-12-12 NIA dnr 72:258/88; Telex från svenska ambassaden i Colombo till NIA 1988-12-23 NIA dnr 72:258/88; Brev från NIA till svenska ambassaden i Colombo "Adoptioner från Sri Lanka" 1989-09-11 NIA dnr 72:258/88; NIA:s brev "Vad händer i Sri Lanka" (oklart dnr men ev. hör det till dnr 42:402/89 med datum 1989-12-15); Brev till NIA i november 1989; Skrivelse från SLBV till NIA 1991-05-29 NIA dnr 1:178/91; Brev från privatpersoner till Socialdepartementet dnr B 5324/89 (se NIA dnr 42:402/89).

förbjöds. Adoptivföräldrar fick inte längre på egen hand söka efter adoptivbarn, utan alla adoptioner skulle förmedlas genom den statliga myndigheten DPCCS och auktoriserade organisationer i mottagarlandet. Ansökan skulle ställas till DPCCS i Colombo och endast chefen för DPCCS fick rätt att förmedla lankesiska barn för adoption. Adoptioner fick endast genomföras från statliga barnhem och statligt registrerade barnhem. Inga privata barnhem eller aktörer tilläts längre att ha ett direkt samarbete med utländska organisationer.³³ I första hand skulle föräldrar till barnen sökas inom landet. En årlig kvot för internationella adoptioner skulle tillämpas.³⁴

Den nya lagen, som fortfarande gäller, innebär också ett totalt förbud mot att betala eller på andra sätt belöna individer i samband med en adoption. Uppdagandet av sådana transaktioner kunde medföra böter om 10 000 rupier och/eller upp till två års fängelse.³⁵ Att adoptivföräldrar förbjöds att betala för adoptionsförmedling förtydligas också i de guidelines som DPCCS har utfärdat i anslutning till den nya lagen.³⁶

Den nya lagen bidrog till att utlandsadoptionerna minskade avsevärt. 1995 ratificerade Sri Lanka 1993 års Haagkonvention och därefter blev adoptionerna från Sri Lanka ännu färre. FN:s barnrättskommitté noterade 1995 i sina "Concluding observations" att Sri Lankas nya lagstiftning om internationell adoption säkerställer skydd mot försäljning och handel med barn. Kommittén välkomnade också att Sri Lanka var en av de första staterna som ratificerade 1993 års Haagkonvention.³⁷

De svenska adoptionsorganisationerna beskriver under 2000-talet att Sri Lanka arbetar i enlighet med grundläggande principer

---

³³ Adoption Of Children (Amendment) Act, No. 15 of 1992; Brev från Sri Lankas ambassad i Stockholm till de svenska adoptionsorganisationerna 1993-07-27 NIA dnr 72:372/93; Sveriges ambassad i Colombos brev till NIA 1992-02-25 "Nytt tillägg till den lankesiska adoptionslagen" NIA 72:119/92.

³⁴ Adoption Of Children (Amendment) Act, No. 15 of 1992, section 3b.

³⁵ Adoption Of Children (Amendment) Act, No. 15 of 1992, section 14. Se även NIA:s verksamhetsberättelse 1991/1992; Sveriges ambassad i Colombos brev till NIA 1992-02-25 "Nytt tillägg till den lankesiska adoptionslagen" NIA 72:119/92; Redovisning av regleringsbrev för 1997 NIA dnr 1:425/96; NIA:s landrapporter 1993 och flera år framåt.

³⁶ DPCCS guidelines "Child adoption procedure for the guidance of foreign applicants" inkom NIA 1992-03-17 dnr 72:119/92.

³⁷ CRC/C/15/Add.40, *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Sri Lanka*. Committee on the rights of the child. 21 June 1995.

i FN:s konvention om barnets rättigheter och Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner.³⁸

De svenska adoptionsorganisationerna beskriver i sina landrapporter att oroligheter med krig i landet påverkade förmedlingsverksamheten på 2000-talet, men att läget stabiliserades 2009. Det fanns en negativ inställning till internationella adoptioner i landet och få internationella adoptioner förmedlades. Fokus låg på de inhemska adoptionerna och det förmedlades cirka 50 barn årligen till familjer utomlands. Från åtminstone 2010 kan utländska adoptivföräldrar endast ansöka om barn med särskilda behov.³⁹ År 2006 uppdaterade DPCCS sina riktlinjer för internationella adoptioner från Sri Lanka.⁴⁰

9.5.9 Brottsutredning, adoptionsstopp och översyn 2012

År 2011 genomförde polisdepartementet i Sri Lanka en brottsutredning för att säkerställa att de internationella adoptioner som förmedlats under 2001–2011 utförts på rätt sätt. Utredningen visade att det inte förkommit några oegentligheter men för att ytterligare bevisa detta ville myndigheten ta del av uppföljningsrapporter för de förmedlade barnen samt få information om barnens nuvarande hälsostatus och allmänna tillstånd.⁴¹

Sri Lanka införde ett stopp för nya ansökningar i början av 2012 för att utreda de barnhem där man misstänkte att det skett oegentligheter och för att se över processen för internationella adoptioner.⁴² Systemet skulle bli ännu mer transparent och förenligt med Haagkonventionen. Barn skulle inte kunna förmedlas internationellt med endast godkännande av enstaka personer på DPCCS. Subsidi-

---

³⁸ BFA:s landrapport Sri Lanka 2007 MIA dnr 64:345:1/07; BFA:s landrapport Sri Lanka 2008 MIA dnr 64:357:1/08.

³⁹ FFIA:s landrapport Sri Lanka 2007 MIA dnr 64:352:1/07 samt FFIA:s landrapporter 2008 och 2009; FFIA:s dokument om Sri Lanka, inkommet från FFIA [dnr och datum saknas]; BV:s landrapport Sri Lanka 2007 MIA dnr 64:377:1/07 samt BV:s landrapporter Sri Lanka 2008–2010.

⁴⁰ DPCCS 2006-11-06 "Intercountry child adoption procedure Sri Lanka" MIA dnr 61:392:1/07; BFA:s landrapport Sri Lanka 2007 MIA dnr 64:345:1/07.

⁴¹ FFIA:s landrapport för Sri Lanka 2012 MIA dnr 64:371:1/12.

⁴² BFA:s landrapport Sri Lanka 2012 MIA dnr 64:331:1/12.

diaritetprincipen skulle alltid tillämpas och internationell adoption skulle bli den sista utvägen.⁴³

År 2012 tillsatte DPCCS en kommitté ("Place Committee") för att övervaka internationella adoptioner. Kommittén skulle granska varje internationell ansökan och sköta all matchning. Kommittén skulle utgå från en formell kölista där sökandens inloggningsdatum skulle registreras och de sökande sedan matchas i turordning.⁴⁴ En kvot för internationella adoptioner infördes samtidigt och som mest skulle 100 barn förmedlas internationellt. Adoptionerna från Sri Lanka skulle endast avse barn som inte gått att placera inom landet, i huvudsak barn med särskilda behov samt äldre barn.⁴⁵

Sommaren 2012 hade adoptionerna från Sri Lanka åter kommit i gång, men med längre väntetider än tidigare.⁴⁶ DPCCS meddelade samarbetsorganisationerna att internationella adoptioner från Sri Lanka skulle fortsätta men att de inhemska adoptionerna skulle prioriteras och att de barn med särskilda behov som finns tillgängliga för internationell adoption skulle matchas med väntande sökande.⁴⁷

Även 2025 begränsar Sri Lanka antalet adoptioner till utlandet till max 100, och alla utländska adoptionsförfrågningar måste gå via chefen för Probation and Child Care Services och behandlas av utsedda distriktsdomstolar i Sri Lanka.⁴⁸

9.6 Generellt om oegentligheter i Sri Lankas adoptionsverksamhet

I detta avsnitt går vi igenom vad som har framkommit generellt om oegentligheter i de internationella adoptionerna från Sri Lanka. I senare avsnitt analyserar vi hur Sverige har varit involverad i detta.

---

⁴³ FFIA:s anteckningar mars 2012 efter information från DPCCS; FFIA:s nyhetsbrev mars 2012; FFIA:s bilaga till landrapport Sri Lanka 2013, inkommet från FFIA; FFIA:s bilaga till landrapport Sri Lanka 2014 MIA dnr 3.3.2:367/1/14.

⁴⁴ FFIA:s nyhetsbrev september 2012, inkommet från FFIA; FFIA:s landrapport Sri Lanka 2013 MIA dnr 3.3.2:351:2/13; BFA:s landrapport 2013 MIA dnr 3.3.2:353:1/13; BV:s landrapport 2013 MIA dnr 3.3.2:352:1/13; BFA:s auktorisationsansökan 2013 MIA dnr 3.1.2:538/13.

⁴⁵ FFIA:s auktorisationsansökan 2013 MIA dnr 3.1.2: 682:1/13; BFA:s auktorisationsansökan 2014 MIA dnr 3.1.2:690:1/14; BFA:s auktorisationsansökan 2013 MIA dnr 3.1.2:538/13.

⁴⁶ FFIA:s nyhetsbrev juni 2012, inkommet från FFIA.

⁴⁷ FFIA:s nyhetsbrev januari 2013, inkommet från FFIA; FFIA:s landrapport 2014 MIA dnr 3.3.2:367/1/14.

⁴⁸ The morning 2025-02-03 "Sri Lanka limits foreign adoptions to 100 in 2025".

9.6.1 Tidigare utredningar har visat på oegentligheter i Sri Lanka

Det finns relativt omfattande dokumentation om oegentligheter i adoptionsverksamheten från Sri Lanka, framför allt kopplat till privata adoptioner. Bland annat har både Nederländerna och Schweiz utrett internationella adoptioner från Sri Lanka och konstaterat att det förekommit systematisk och omfattande handel med barn, babyfarms och andra oegentligheter i landet från 1960-talet till och med 1990-talet. Det har handlat om korruption, förmedling av barn mot betalning eller under tvång samt förfälskade dokument eller bristfällig dokumentation, vilket senare gör det svårare för adopterade att söka efter sitt ursprung. Den schweiziska utredningens ZHAW-rapport, som genomfördes av en schweizisk forskargrupp, konstaterar att de nätverk av advokater och adoptionsbyråer som skapades i Sri Lanka använde tvivelaktiga och även olagliga metoder för att tillfredsställa efterfrågan på barn från Europa, däribland Sverige.⁴⁹

En annan forskargrupp i Schweiz har analyserat samtliga 85 fall av adopterade barn från Sri Lanka i kantonen St Gallen i Schweiz mellan 1973 och 2002. Deras rapport visar att det, bland de fall som granskats, inte fanns ett enda där alla gällande lagbestämmelser har efterlevts. De inblandade myndigheterna ignorerade ofta uppenbara drag av kommersiella adoptionsprocesser i Sri Lanka. De schweiziska forskarna skriver att det är tydligt att barnen från Sri Lanka förvandlades till en "handelsvara" av de inblandade parterna.⁵⁰

En rapport från den franska regeringen 2023 drar slutsatsen att det har förekommit oegentligheter i adoptionerna från Sri Lanka för att möta den växande efterfrågan på barn.⁵¹

Som en följd av att oegentligheter i adoptionerna från Sri Lanka uppdagades under 1970- och 1980-talet stoppade Sri Lanka vid flera tillfällen adoptionerna till utlandet, och Sri Lanka försökte också skärpa reglerna för internationella adoptioner.

---

⁴⁹ Le Conseil fédéral, Suisse (2020).

⁵⁰ Berthet och Falk (2022), *The adoption of children from Sri Lanka in the Canton of St Gallen 1973–2002*.

⁵¹ Frankrikes Justitie- Utrikes- och Socialdepartement (2023), *Related interdepartmental mission illegal practices in international adoption in France*.

9.6.2 Handel med barn i samband med internationella adoptioner

I mitten av 1970-talet började lankesisk media rapportera om att det pågick handel med barn i samband med internationella adoptioner från Sri Lanka. Sammantaget publicerades en mängd artiklar under 1970- och 80-talen om handel med barn och mellanhänder som tjänade stora pengar på att förmedla barn till internationella adoptioner. Lankesisk press skrev om smarta affärsmän som agerade mellanhänder och köpte småbarn av fattiga föräldrar för att sedan sälja dem vidare till charterturister, bland annat svenskar. Ofta var det advokater, läkare och högt uppsatta tjänstemän som agerade mellanhänder och deras förtjänst rapporterades vara cirka 3 000 kronor per barn (med dåtidens pengavärde).

Artiklarna handlade också om att Sri Lanka har blivit känt för att sälja barn, att barn säljs som vilka varor som helst och att adoptionsförmedling till utländska adoptivföräldrar blivit en ”big business” eller en ”slave trade”. I flera artiklar ställdes krav på den lankesiska regeringen att agera för att få slut på handeln med barn.⁵² Det skrevs också om att det fanns angelägna köpare i Skandinavien och att det hade blivit en statussymbol eller gimmick i Skandinavien och övriga Europa att ha ett barn från ett exotiskt land.⁵³

Som en följd av ett reportage i en lankesisk söndagstidning gjorde lankesisk polis en raid mot ett hem där tre spädbarn påträffades och tre mödrar togs till förhör. Polisen startade en utredning kring en kvinna som köpte nyfödda barn för mellan 1 000 och 5 000 rupies och sedan sålde dem vidare till utländska adoptivföräldrar för uppemot 30 000 rupies.⁵⁴

Även svenska nyhetstidningar uppmärksammade vid flera tillfällen vad som rapporterades i Sri Lanka om den marknad för adoptioner som hade vuxit fram. De skrev exempelvis om att adoption

⁵² T.ex. Expressen 1976-06-19 ”Småbarn säljs till Sverige för 100 kr”; Göteborgsposten 1976-06-20 ”Svenskar köper barn för 3000 kr styck”; Observer 1981-12-20 ”Lankan babies sold at Rs 100 000”; Sun 1981-12-03 ”Baby sales”; Sun 1981-12-08 ”The dirty baby mudalalis”; The Island 1981-12-11 ”The dark side of adoptions”; Weekend 1982-01-03 ”Rs. 300 000 for a Lankan baby”; Daily Mirror 1982-01-05 ”The market for babies”; Daily Mirror 1982-01-06 ”Bonn won’t adopt bonnie babies”; Daily News 1982-01-02 ”Stop the baby-selling racket”.

⁵³ T.ex. Weekend 1982-01-03 ”Lanka’s ‘bundles of joy’ end up as household pets”; Daily Mirror 1982-01-05 ”The market for babies”; Sunday times 1982-01-03 ”Lid blown off Sri Lankan baby racket”.

⁵⁴ Weekend 1981-11-29 ”Baby – this is big business”; Ceylon Daily News 1981-12-01 ”Police to probe traffic in children”; Sun 1981-12-01 ”Baby running racket busted”.

av barn till bland annat många svenskar hade blivit en affärsverksamhet på Sri Lanka och att mellanhänderna tog emot cirka 10 000 svenska kronor för barnet medan ursprungsföräldrarna endast fick några kronor. Svensk media skrev också om att polisen avslöjat en liga som sålt hundratals barn till utländska par, däribland flera skandinaver.⁵⁵

Företrädare för Sri Lankas socialdepartement fick kommentera situationen och medgav vid flera tillfällen att handel med barn pågick:

- Vice ministern i socialdepartement uppgav att många av de 242 småbarn som hade adopterats av utländska par under 1979 hade köpts för mellan 4 000 och 13 000 kronor och att detta måste stoppas. Han sade att myndigheterna kände till de rika och högt uppsatta kvinnor som organiserar och drar vinst av handeln.⁵⁶
- Sri Lankas socialminister bekräftade i lankesisk media 1981 handel med barn till skandinaviska länder. Han kände till grupper av professionella och högt uppsatta personer som har "babyfarms" där barn köps in, förvaras och sedan säljs till utländska adoptivföräldrar för stora summor pengar. Han uppgav att lankesiska lagar inte var tillräckliga för att förhindra handeln med barn: "I know all this is going on. But I am helpless. There is no law at present to prevent it".⁵⁷
- I en artikel i DN 1983 uppgav statssekreteraren på Sri Lankas socialdepartement att det försiggick olagliga adoptioner som i verkligheten var försäljning av spädbarn och att lankesiska socialdepartementet redan 1978 hade uppmärksammat detta.⁵⁸

NIA konstaterade i flera av sina verksamhetsberättelser under 1980-talet att det fanns uppgifter om handel med barn från Sri Lanka.⁵⁹

NIA skrev uttryckligen i sin reserapport från 1982 att problemen med handeln med barn kvarstår.⁶⁰ Under 1985 rapporterade lankesisk

---

⁵⁵ T.ex. Expressen 1976-06-19 "Småbarn säljs till Sverige för 100 kr"; Göteborgsposten 1976-06-20 "Svenskar köper barn för 3000 kr styck"; DN 1979-12-11 "Sri Lanka stoppar adoption"; Aftonbladet 1981-12-01 "Liga sålde barn till Sverige?"; DN 1981-12-02. "Utländska par fick köpa barn"; TT 1982-02-22.

⁵⁶ Daily News 1979-12-10 "Racket bared: babies sold to foreigners"; Sun 1979-12-10 "90 per cent able bodied beggars".

⁵⁷ Sun 1981-12-03 "Laws inadequate to curb the baby trade"; Sun 1981-12-21 "No provisions in law to ban adoption"; Sun 1981-12-02 "Ministry condemns baby running racket"; The Island 1982-12-21 "The secret of Asoka's beaming smile"; TT 1982-02-22.

⁵⁸ DN 1983-04-13 "'Öäkta' barn säljs via 'babyfarmer' till Skandinavium".

⁵⁹ NIA:s verksamhetsberättelser 1979/1980 och flera år framåt.

⁶⁰ NIA:s reserapport Sri Lanka 1982, se beskickningsarkivet dnr 11/154 R 34 1983-12-05.

press om en ny våg av handel med barn och att verksamheten hade blivit mer organiserad. Lankesisk polis hade identifierat ett nätverk och spårat upp ett stort antal platser där nyfödda och mödrar bodde i väntan på köpare till barnen. Polisen omhändertog 16 mödrar och 16 spädbarn. En kvinna hade sökt upp kvinnorna på landsbygden, köpt barnen billigt och tänkte sälja dem vidare. Verksamheten organiserades av ett större nätverk.⁶¹

Det finns också forskning som visar på omfattande handel med barn i Sri Lanka. Loibl (2019) skriver att Sri Lanka är ett av de länder med adoptionsskandaler och utbredd förekomst av handel med barn i adoptionssyfte. Hon anser att mycket talar för att de adoptionsskandaler som avslöjats bara utgör toppen av ett isberg.⁶²

9.6.3 Förekomst av babyfarms

I början av 1980-talet rapporterade lankesisk media om ”babyfarms” och ”baby factories” med koppling till Schweiz, där mödrar sålde sina barn redan före födelsen. Den gravida kvinnan som hade gått med på att sälja sitt spädbarn erbjöds boende tills barnet föddes. En artikel beskriver att utländska agenter tog beställningar från blivande adoptivföräldrar av spädbarn redan innan barnen var födda, och förmedlade barn via kataloger och postordertjänster. Både de utländska och inhemska agenterna fick bra betalt, medan den fattiga modern fick mycket lite ersättning.⁶³ En lankesisk journalist beskrev 1983 att det fanns många babyfarms som aldrig upptäcktes.⁶⁴

Från mitten av 1980-talet upptäckte lankesisk polis flera babyfarms och detta fenomen uppmärksammades alltmer i lankesisk press.⁶⁵ Tidningarna rapporterade om ”baby brokers” som sökte upp gravida kvinnor och övertalade dem att lämna sitt barn för adoption. De fanns i närheten av förlossningssjukhus och abort-kliniker och letade särskilt efter kvinnor som blivit gravida utanför

⁶¹ Weekend 1985-06-23 ”Scandal that is the baby trade”; Sun 1985-06-20 ”Trade in babies”; Sun 1985-06-19 ”Baby trade”.

⁶² Loibl (2019), *The transnational illegal adoption market: A criminological study of the German and Dutch intercountry adoption systems*.

⁶³ Sun 1982-05-09; Weekend 1982-05-09 ”Babies sold before birth”; Sun 1982-05-11 ”Babies on sale”.

⁶⁴ DN 1983-04-13 ”’Oäkta’ barn säljs via ’babyfarmer’ till Skandinavium”.

⁶⁵ Se t.ex. Weekend 1985-06-23 ”Scandal that is the baby trade”; Sun 1985-06-20 ”Trade in babies”; Sun 1985-06-19 ”Baby trade”; Sun 1987-01-29 ”Social service organisation implicated in baby trade”; Sun 1987-01-22 ”Lanka’s babies are big business”; Sun 1987-01-26 ”Other baby farms put up shutters”; Sun 1987-01-28 ”Hunt for bogus assistant commissioner”.

äktenskapet eller ogifta, utbildade kvinnor. De gravida kvinnorna fick stanna på babyfarmen tills barnet föddes, och barnen lämnades till privata "child centers".⁶⁶ Lankesisk press skrev också om att personer från juridiska och medicinska yrken tros vara direkt involverade.⁶⁷

Ett uppmärksammat exempel var när polisen 1987 ingrep mot ett turisthotell utanför Colombo som hade fungerat som babyfarm. Polisen tog både kvinnan som drev babyfarmen och 20 kvinnor som var inhysta i där till förhör. 22 barn omhändertogs. Lankesiska tidningar skrev att gravida kvinnor hade hållits inlåsta där för att inte avvika och att kvinnorna tvingats till sexuellt umgänge med utlänningar. En kvinna uppgav sig ha blivit misshandlad. Svenska ambassaden skriver att intrycket utifrån medieuppgifterna var att de inblandade kan ha gjort sig skyldiga till brott som prostitution, illegal hotellverksamhet, frihetsberövande m.m. Babyfarmen var inte heller registrerad hos DPCCS.⁶⁸ Det fanns många artiklar i lankesisk press om detta.⁶⁹ En artikel beskriver att farmen liknar ett "slave camp" gömd bakom det lyxiga "guest house" som låg precis vid havet med pool, restaurang och bar. I farmen fanns 20 sängar med smutsiga madrasser avgränsade med en skärm.⁷⁰

Även svensk media rapporterade om detta. TT och Expressen beskrev att kvinnor med nyfödda barn hade varit inlåsta under fängelselika förhållanden, och att bland annat skandinaver och svenska par checkat in och köpt barn. En fattig nybliven mor uppgavs få cirka 200 kronor för sitt barn medan adoptivföräldrarna fick betala 40 000–60 000 kronor för adoptionen, inklusive resa, advokatkostnader, läkemedelsundersökningar etc.⁷¹ TT skrev om babyfarms på Sri Lanka som ett exempel på att försäljning av barn har blivit en industri och att Sverige var storimportör.⁷² Regeringsföreträdare i Sri Lanka har vid flera tillfällen bekräftat att det förekom babyfarms:

---

⁶⁶ Sun 1987-01-22 "Lanka's babies are big business"; Sun 1987-01-26 "Other baby farms put up shutters".

⁶⁷ Sun 1987-01-30 "No law to act against baby trade says police"; Sun 1987-02-02 "Baby farm boom".

⁶⁸ Telex från svenska ambassaden i Colombo till UD Stockholm 1987-01-22, inkom till NIA 1987-01-23 med dnr 72:31/87.

⁶⁹ Se t.ex. Sun 1987-01-22 "Officials uncover plans breed 'superbabies'; Daily News 1987-01-22 "Hotelier, 22 women held in baby trade case"; Sun 1987-01-24 "Tourists' at the farm demand their babies"; 1987-01-25 "Baby trade – the price and prejudice"; The Island 1987-01-29 "Babies remanded – legality questioned".

⁷⁰ Sun 1987-01-24 "Tourists' at the farm demand their babies".

⁷¹ TT 1987-01-21; Expressen 1987-01-21 "Skandinaver köpte barn på 'babyfarm'".

⁷² TT 1992-02-25.

- I mitten av 1980-talet beskrev statssekreteraren vid socialministeriet för NIA så kallade "Nursing Homes" som tog in gravida kvinnor och betalade pengar för barnet.⁷³
- I slutet av 1980-talet uppgav hälsoministern i lankesisk media att hon var medveten om att det hade funnits babyfarms fram till 1987 och att nya uppgifter om babyfarms skulle undersökas av en kommitté.⁷⁴ I en nederländsk dokumentärfilm 2017 bekräftade den lankesiska hälsoministern existensen av babyfarms. Han sade i en intervju att staten kände till att det fanns många babyfarms och stora problem med handel med barn på Sri Lanka i slutet av 1980-talet.⁷⁵

9.6.4 Barn blev ibland tillgängliga för adoption genom övertalning – och i vissa fall genom stöld

Den nederländska utredningen slår fast att det i Sri Lankas adoptionsverksamhet under perioden 1967–1998 systematiskt förekom stölder av barn, kidnappningar och att barn överlämnats mot betalning eller under tvång. Fattigdom eller andra sociala och kulturella omständigheter hos födelsemödrar utnyttjades (krig, katastrofer och sociala tabun etc.).⁷⁶ Även den schweiziska utredningen konstaterar att fattiga kvinnor utnyttjades till att medvetet bli gravida och sälja sina barn för adoption.⁷⁷

Vice ordförande för FN:s kommitté för påtvingade försvinnanden bekräftade 2021 att det finns ett antal fall i Sri Lanka där barnets identitet har förfalskats. Barnen försvann antingen med tvång eller så stals de medan deras vårdnadshavare inte var närvarande. Det finns enligt kommittén många berättelser om kvinnor som födde barn och fick höra att barnet var dött, och att barnet sedan sålts till mellanhänder på Sri Lanka och sedan vidare till schweiziska familjer. Kommittén tar också upp att det finns berättelser om

---

⁷³ NIA:s reserapport Sri Lanka mars 1986.

⁷⁴ Sun 1989-11-21 "Baby farms flourishing"; 1989-11-21 (Oklart från vilken tidning) "Four baby farms in Ratmalana – C.V.", se NIA dnr 72:258/88.

⁷⁵ BNNVARA, "Zembla: Adoption Fraud Part 2" (TV-program), Nederländerna, 2017. <https://www.youtube.com/watch?v=YSsbRcobbUA>.

⁷⁶ Commissie onderzoek interlandelijke adoptie (2021).

⁷⁷ Le Conseil fédéral, Suisse (2020).

”babyfarms”, där kvinnor berövades sin frihet och tvingades föda barn som sedan adopterades bort.⁷⁸

Även dagstidningar i Sverige och andra länder har i efterhand rapporterat om oegentligheter i hur barnen blev tillgängliga för adoption. DN beskrev 2021 adoptionsverksamheten i Sri Lanka som djupt korrupt och som en ”veritabel industri” där barn hade stulits, sålts, inhysts på babyfarms i trånga, ohygieniska utrymmen.⁷⁹ BBC skrev 2001 om att det fanns sjukhusarbetare som letade efter utsatta, unga mödrar och erbjöd sig att hitta bättre hem för deras barn.⁸⁰

En nederländsk dokumentärfilm från 2017 visar att föräldrar har övertalats att lämna bort sitt barn för adoption till en ”child finder” och att barn har stulits från sina föräldrar. Dokumentärfilmen visar också sjukhuspersonal som falskt informerade de biologiska föräldrarna att deras barn var dödfödda och därefter fick en del av pengarna för barnet.⁸¹

Redan under 1980- och 90-talet kom rapporter från media om övertalningar och stölder av barn. DN skrev om en lankesisk journalist som själv spårat några av mödrarna som hade varit på babyfarms. Flera av mödrarna hade varit anställda som tjänsteflickor hos fina familjer och blivit gravida efter våldtäkt. När graviditeten upptäcktes fick de sparken och vågade inte resa hem eftersom en ogift, gravid kvinna skulle bli utstött ur sin by. De var därför ett lätt byte för adoptionsbyråernas agenter. Journalisten berättade för DN att agenterna skaffade upplysningar om vilka mödrar som var ogifta och övertalade dem. Några gånger blev barnen kidnappade.⁸²

Även den nederländska ambassaden i Sri Lanka rapporterade att lankesiska kvinnor efter åtta månaders graviditet fördes av agenter till advokatstyrda ”hem” i Colombo för att föda sitt barn och övertalades att ge bort barn för adoption. I räder mot sex hem hittades två barn (5 och 10 dagar gamla) med okänd moder. Enligt ambassaden var det inte uteslutet att det handlade om stöld av barn.⁸³

En rapport från den franska regeringen 2023 beskriver att barn i Sri Lanka inte bara har övergetts frivilligt eller under press mot pengar,

---

⁷⁸ En schweizisk artikel från 2021-08-30 som handlar om ZHAW-rapporten: UN body puts illegal adoptions in new, criminal light – SWI swissinfo.ch.

⁷⁹ DN 2021-04-11.

⁸⁰ BBC 2021-03-14.

⁸¹ *Zembla: Adoptiebedrog* (2017).

⁸² DN 1983-04-13 ”’Oäkta’ barn säljs via ’babyfarmer’ till Skandinavium”.

⁸³ Enligt Commissie onderzoek interlandelijke adoptie (2021).

utan också stulits från förlossningsavdelningar och placerats på babyfarms för att möta den växande efterfrågan på barn.⁸⁴

9.6.5 "Falsa mödrar" förekom adoptioner från Sri Lanka

Det finns uppgifter om att det förekom så kallade "falsa mödrar" eller "acting mothers" i Sri Lankas adoptionsverksamhet. Det handlar om kvinnor som fick betalt för att låtas vara mor till barnet och ge sitt samtycke till adoptionen. De deltog i domstolsförhandlingar och skrev på falska födelsebevis. Både den schweiziska utredningen (ZHAW-rapporten) och den nederländska dokumentärfilmen *Zembla: Adoptiebedrog* beskriver att detta förekom i Sri Lanka.⁸⁵ Även NIA skrev i en tjänsteanteckning i början av 1990-talet att de kände till att "falsa mödrar" förekom i Sri Lanka.⁸⁶

En artikel i lankesisk press handlar om ett schweiziskt par som upptäckte att den biologiska modern var en annan när de väl skulle skriva på adoptionspappren. Även barnet var ett annat när de kom till domstolen. Reportaget ledde till att Schweiz bara några dagar senare förbjöd den inblandade schweiziska privata organisation att förmedla adoptioner från Sri Lanka.⁸⁷

9.6.6 Avsaknad av dokument samt falska handlingar

Flera tidigare utredningar har visat på stora brister i dokumentationen i de adopterades handlingar. Den nederländska granskningen slår fast systematiska brister i dokumentationen som döljer barnens ursprung och gör det svårt för de adopterade att hitta sina rötter. De konstaterar att personuppgifter och dokument ofta saknas och att dokument har förfalskats. Deras enkätundersökning bland adopterade visar att ungefär en femtedel av de adopterade från Sri Lanka har upptäckt att deras födelsebevis var felaktigt. De biologiska föräldrarnas namn och adress var också ofta felaktiga.⁸⁸

---

⁸⁴ Frankrikes Justitie- Utrikes- och Socialdepartement (2023).

⁸⁵ Le Conseil fédéral, Suisse (2020).

⁸⁶ NIA:s tjänsteanteckning 1991-12-23, utifrån en skrivelse till NIA 1991-12-23.

⁸⁷ T.ex. Weekend 1982-05-09 "Babies sold before birth"; Sun 1982-05-15 "Swiss ban babies from Lanka"; Weekend 1982-05-16 "Swiss ban after 'Weekend' story"; NIA Protokoll 1982-06-17.

⁸⁸ Commissie onderzoek interlandelijke adoptie (2021).

Den schweiziska utredningen (ZHAW-rapporten) har analyserat enskilda adoptionsakter och drar också slutsatsen att det systematiskt saknas uppgifter i barnens dokument eller att uppgifterna är förfalskade. Ofta saknas de biologiska föräldrarnas samtyckesförklaringar i handlingarna och inresetillstånden innehåller förfalskade uppgifter om barnen.⁸⁹

Även den schweiziska granskningen av 85 adoptionsakter av barn från Sri Lanka till St Gallen visar att det var vanligt att de biologiska mödrarnas och barnens ursprung doldes eller att deras identitet förfalskades. Det vanligaste var att barnets födelseattest, barnets medicinska rapport eller de biologiska föräldrarnas samtyckesförklaring saknas. Det var också vanligt att barnets födelseattest inte är undertecknad av de biologiska föräldrarna, att den inte är undertecknad alls eller att den är oläslig.⁹⁰

Efter att den nederländska dokumentärfilmen sändes 2017 uppgav Sri Lankas hälsominister att närmare 11 000 utlandsadoptioner kan ha genomförts med hjälp av falska och manipulerade dokument. Det motsvarar merparten av alla internationella adoptioner under 1970–1995.⁹¹

Efter den nederländska dokumentären 2017 stämde också en 28-årig kvinna som adopterats från Sri Lanka till Nederländerna den nederländska staten och organisationen Stichting Kind en Toekomst. Hon föddes i Sri Lanka 1992 och adopterades kort därefter av sina holländska adoptivföräldrar. Hon ansåg att hennes adoption skett slarvigt och att adoptionsdokument var falska, vilket gjort att hon inte kände till sitt ursprung och under vilka omständigheter hon övergavs. Hon såg det som en kränkning av sina grundläggande rättigheter och menade att staten och adoptionsorganisationen agerat olagligt. Domstolen avslog yrkandena och hävdade att preskriptionstiden hade passerat. Appellationsdomstolen bedömde dock att adoptionsorganisationen inte i tillräcklig utsträckning uppfyllt sina centrala skyldigheter utan förlitat sig på de lankesiska dokumenten, trots att det vid den tidpunkten fanns tydliga tecken på oegentligheter i internationella adoptioner från bland annat Sri Lanka. Organisationen borde ha ansträngt sig mer för att få information om barnets härkomst och skälen till att barnet fanns tillgängligt för adoption.

---

⁸⁹ Le Conseil fédéral, Suisse (2020).

⁹⁰ Berthet och Falk (2022).

⁹¹ Se t.ex. BBC 2021-03-14 "Sri Lanka adoption: The babies who were given away".

Domstolen ansåg också att staten kritiskt borde ha granskat hur adoptionsorganisationen i praktiken uppfyllde sina grundläggande skyldigheter och att staten genom närmare tillsyn sannolikt skulle ha upptäckt missförhållandena.⁹² Nederländernas högsta domstol beslutade dock i april 2024 att fallet skulle återförvisas till Appellationsdomstolen i Amsterdam, eftersom den i sin dom inte hade beaktat de konkreta omständigheterna i fallet, utan endast allmänna indikationer på oegentligheter.⁹³

9.6.7 Lankesiska tjänstemän anklagades för att vara inblandade i oegentligheter

En faktor som har gjort det svårt att få stopp på handeln med barn i Sri Lankas adoptionsverksamhet är att inflytelserika personer i samhället var inblandade i verksamheten, bland annat tjänstemän vid DPCCS.⁹⁴ Tjänstemän har anklagats för att ha koppling till handel med barn, babyfarms och falska mödrar. Men oftast handlade uppgifterna om att tjänstemän vid DPCCS medverkade i privata adoptioner vid sidan om de regler som då gällde kring barnhem och hur processen skulle gå till.⁹⁵ Enskilda tjänstemän vid DPCCS skulle inte förmedla adoptioner. Uppgifter fanns också om att chefen vid DPCCS som tillsammans med sin man drev ett barnhem för adoptioner till Australien tjänade pengar på adoptionsverksamheten.⁹⁶

---

⁹² Fiom.nl 2022-07-14 "Dilani Butink equated in Sri Lanka adoption case", se <http://database.againstchildtrafficking.org/node/50817>. Hämtad 2024-10-11.

⁹³ Prakken d'Oliveira Human Rights Lawyers 2024-04-19 "Supreme Court: case about illegal 'adoption' of Dilani Butink from Sri Lanka referred back to the Appeals Court in Amsterdam", se <https://www.prakkendoliveira.nl/en/news/2024/supreme-court-case-about-illegal-adoption-of-dilani-butink-from-sri-lanka-referred-back-to-the-appeals-court-in-amsterdam>. Hämtad 2024-10-11.

⁹⁴ Brev och PM från svenska ambassaden i Colombo till NIA 1984-10-24 "Internationella adoptioner Sri Lanka – Sverige", i beskickningsarkivet 1984-11-02 dnr 12/130 R 34.

⁹⁵ "Minnesanteckningar från sammanträde på NIA med de organisationer som auktoriserats för Sri Lanka. 1981-01-28" NIA dnr 6:24/81; Brev från svenska ambassaden i Colombo 1986-07-10 NIA dnr 46:202/86; Brev från NIA till svenska ambassaden i Colombo 1986-11-07 NIA dnr 46:202/86 och 49:402/86; Brev från NIA till svenska ambassaden i Colombo 1987-03-31 NIA dnr 61:128/87; Sun 1989-07-27 "Lankan babies up for export again"; Commissie onderzoek interlandelijke adoptie (2021).

⁹⁶ Brev från NIA till svenska ambassaden i Colombo 1987-03-31, NIA dnr 61:128/87 (står även 49:402/86); Tidningen Sydasiens nr 2 1992.

9.7 Oegentligheter i den svenska adoptionsverksamheten och hur svenska aktörer har agerat och förhållit sig

9.7.1 Inledning

Vår arkivgenomgång visar att det har förekommit omfattande oegentligheter i adoptionerna från Sri Lanka. Adoptionsverksamheten i landet utvecklades snabbt till en affärsverksamhet och det förekom handel med barn. Det är oklart i vilken omfattning oegentligheterna har förekommit i adoptionerna till just Sverige. Sverige har adopterat flest barn från Sri Lanka av alla länder. Exempelvis tog Sverige under andra halvåret 1979 emot mer än dubbelt så många barn för adoption från Sri Lanka som näst största mottagarland.⁹⁷ Under 1983 svarade Sverige för 300 av de 800 barn som adopterades internationellt.⁹⁸ I några fall handlar misstankar om oegentligheter Sverige specifikt. Exempelvis har två svenska kvinnor polisanmälts för oegentlig adoptionsverksamhet och BV:s kontaktperson i Sri Lanka drev affärsverksamhet kring adoptioner med flera tvivelaktiga inslag.

I vårt begränsade urval av privata och enskilda adoptionsakter från Sri Lanka på 1970–1990-talet, har det i ungefär en tredjedel av akterna funnits någon form av oegentlighet i form av felaktigt födelse-datum, motstridiga uppgifter, barnbyte eller att aktörer i Sri Lanka kringgått det tillåtna samarbetet med svenska organisationer. Då har vi inte räknat med de många fall då samtyckeshandlingar eller andra relevanta dokument för att säkerställa att barnet är tillgängligt för adoption saknas, och inte heller de adoptioner som skett utan att förmedlingsvägen har godkänts. Liknande oegentligheter har vi även sett i vårt ännu mer begränsade stickprov av akter från adoptionsorganisationen BV på 1980-talet. Vi har dock granskat ett mycket begränsat antal akter, vilket gör att vi inte kan dra generella slutsatser om den svenska adoptionsverksamheten i Sri Lanka.

Svenska aktörer har åtminstone från 1980 haft kännedom om oegentligheter i adoptioner från Sri Lanka till Sverige, vilket framgår av en intensiv korrespondens mellan svenska och lankesiska aktörer under lång tid. Det har talats öppet om att handel med barn förekommer. Trots detta har adoptionerna fått fortgå. Svenska

⁹⁷ Uppgift från statssekreteraren i socialministeriet i PM från svenska ambassaden i Colombo.

⁹⁸ Brev från svenska ambassaden i Colombo till NIA 1984-10-24 "Internationella adoptioner Sri Lanka – Sverige" beskickningsarkivet 1984-11-02 dnr 12/130 R 34.

myndigheter har samtidigt lagt ned mycket tid på att hantera adoptioner från Sri Lanka. NIA har genomfört sju tillsynsresor till landet och har under vissa perioder begränsat BV:s auktorisation. NIA har också arbetat försökt få till stånd ett samverkansavtal mellan Sverige och Sri Lanka för att åtgärda problemet med de privatförmedlade adoptionerna, eftersom det var där risken för oegentligheter ansågs vara störst.

Socialantropologen Daniel Cidrelius har i en studie undersökt drygt 300 nyhetsartiklar och rapporteringar om adoptioner från Sri Lanka till Sverige under åren 1970–2019. Han visar att barnhandel i adoptionsverksamheten i Sri Lanka har diskuterats i media från mitten av 1970-talet. Medierna har rapporterat om mellanhänder som tjänat pengar på adoptionerna och en framväxande adoptionsmarknad som gynnats av charterturism och efterfrågan på adoptivbarn, samt om babyfarms och fattiga mödrar som övertalats att lämna sina barn för adoption. Cidrelius visar att de större svenska morgon- och kvällstidningarna lyfte fram de privata adoptionerna som problemet och att adoptionerna borde genomföras via auktoriserade adoptionsorganisationer. Han redogör också för artiklar om adopterade personer som sökt sitt ursprung i Sri Lanka och som bland annat upptäckt barnbyte, samtycke under press eller adoption mot föräldrarnas vilja samt felaktig bakgrundsinformation.⁹⁹

9.7.2 Det förekom handel med barn och ekonomiska vinster i adoptioner till Sverige, vilket svenska aktörer kände till

Vår arkivgenomgång visar att både svenska och lankesiska aktörer öppet har talat om en pågående handel med barn i Sri Lankas adoptionsverksamhet från mitten av 1970-talet till 1992.

I mitten av 1970-talet kom de första signalerna om handel med barn i adoptionsverksamheten

I mitten av 1970-talet kom de första signalerna till Sverige om att det pågick handel med barn i adoptionsverksamheten i Sri Lanka. Svenska tidningar rapporterade om att lankesiska barn såljs till

---

⁹⁹ Daniel Cidrelius (2023). *Kunskapsförhandlingen av adoptivbarnhandeln – Diskurser om tillvägagångssätt*, bl.a. s. 144 ff.

bland annat svenska adoptivföräldrar på chartersemester och att svenskar ”köper barn på svarta börsen” från bland annat Sri Lanka.¹⁰⁰ Dessutom fick NIA information från aktörer i Sri Lanka om att det pågick handel med barn i landet, med mellanhänder som tjänade mycket pengar på adoptionerna. Det framgår i NIA:s reserapporter, tidsningsuttalanden av NIA:s ordförande samt en departements-skrivelse från Socialdepartementet:

- NIA fick redan 1975 alarmerande rapporter om oegentligheter och tendenser till handel med barn i Sri Lankas adoptionsverksamhet. De fick höra att den snabbt organiserades på samma sätt som till exempel prostitution och narkotikahandel.¹⁰¹
- NIA fick under som resa till Sri Lanka i mars 1976 upplysningar om problem i adoptionsverksamheten, efter att den ”florerat fritt” under ett antal år. De sociala myndigheterna i landet såg med stor oro på den adoptionsverksamhet som förekom direkt vid domstolarna av ”barn som varken var övergivna eller föräldralösa”.¹⁰²
- En företrädare för NIA beskrev i DN 1976 att hon hade hört om barnhemsföreståndare i Sri Lanka som mutats för att lämna ut barn, och föräldrar som sålt sina barn för att få pengar till mat.¹⁰³

Förekomst av handel med barn i adoptioner från Sri Lanka diskuterades alltså redan på 1970-talet mellan svenska och lankesiska tjänstemän.

År 1979 kom uppgifter om handel med barn i adoptioner till Sverige

Omkring 1980 började NIA, de svenska adoptionsorganisationerna, svenska ambassaden i Colombo och svenska Utrikesdepartementet få uppgifter om oegentligheter i adoptionerna från Sri Lanka till Sverige. Under NIA:s resa till Sri Lanka 1979 uppmanades till exem-

---

¹⁰⁰ Expressen 1976-06-19 ”Småbarn säljs till Sverige för 100 kr”; Göteborgsposten 1976-06-20 ”Svenskar köper barn för 3000 kr styck” (båda hänvisar till tidningen Honey i Sri Lanka); GT 1978-03-28 ”Därför ökar den illegala barnhandeln”.

¹⁰¹ NIA:s reserapport Sri Lanka 1982, se beskicksarkivet dnr 11/154 R 34 1983-12-05.

¹⁰² Skrivelse från NIA till Socialdepartementet ”Adoption av barn från Sri Lanka” 1977-02-16 NIA dnr 49:1711/76; NIA:s reserapport från 1976.

¹⁰³ DN 1976-08-16 ”Många tråkiga erfarenheter”.

pel NIA att varna svenska familjer för ett par lankesiska förmedlare som arbetade illegalt och som redan var kända hos både NIA och AC. Den ena hade tagit arvoden motsvarande 10 000 svenska kronor, vilket svenska familjer hade bekräftat till AC.¹⁰⁴ Ett svenskt par som hade använt sig av den andra förmedlaren beskriver i ett brev till NIA att barnet lämnades över till dem på hotellrummet, som de inte fick lämna förrän domstolsförhandlingarna var klara några veckor senare. Paret fick betala mycket pengar till olika mellanhänder, och det förekom mutor för att få advokathjälp i domstol och för att få ut olika dokument och pass till barnet. Paret beskriver att barnen behandlades som handelsvaror och att man kunde få frågor om ifall barnet dög eller om man ville ha ett sötare.¹⁰⁵

Korrespondensen mellan svenska UD och ambassaden i Colombo från den här tiden visar att både svenska och lankesiska aktörer talar om icke-korrekt och illegal adoptionsverksamhet kopplat till Sverige. Exempelvis skriver UD att man på NIA är allvarligt bekymrad över de fortsatta rapporterna om icke-korrekta adoptionstransaktioner med lankesiska barn och svenska föräldrar samt att NIA vill resa till Sri Lanka för att hitta "lämpliga åtgärder för att stävja den illegala adoptionsverksamheten med svenskar som inblandade". UD påpekar också att statssekreteraren vid socialministeriet i Sri Lanka hade uttryckt att man var bekymrad över att icke-korrekta adoptioner förkom i så hög grad.¹⁰⁶

UD och NIA fick från 1980 och framåt många tidningsartiklar om handel med barn i Sri Lanka, inte minst från svenska ambassaden. Lankesisk och svensk press rapporterade om adoptionsskandaler och barnhandel där barn, avsedda för svenska familjer, varit inblandade.¹⁰⁷ Skriverierna i media fick olika aktörer att kommentera uppgifterna. När lankesisk press 1979 skrev att socialdepartement i

---

¹⁰⁴ NIA:s rapport från resa till Colombo, Sri Lanka 1979-10-21-27, inkom till svenska ambassaden i Colombo 1979-12-26, beskickningsarkivet dnr I:10 R 34.

¹⁰⁵ NIA 49:39/80; NIA:s rapport från resa till Colombo, Sri Lanka 1979-10-21 till 1979-10-27 NIA dnr 9:362/79; Ambassaden i Colombo dnr XII:47 1980-04-01 R 34; UD dnr 22:A 190 R 34 1980-10-24; UD dnr 22:A R 34 1980-10-07; UD 1980-10-03 dnr 1157 R 34.

¹⁰⁶ Brev från UD Stockholm till svenska ambassaden i Colombo 1980-10-03, inkom svenska ambassaden 1980-10-06 dnr IV:151 R 34; Brev från svenska ambassaden i Colombo till UD Stockholm 1980-10-24, Beskickningsarkivet dnr III:190 R 34.

¹⁰⁷ NIA Protokoll 1981-12-17; Brev från svenska ambassaden i Colombo till UD Stockholm 1981-12-02, beskickningsarkivet dnr III:201 R 34 (även NIA dnr 72:331/81); Brev från svenska ambassaden i Colombo till UD Stockholm 1981-12-03, inkom NIA 1981-12-04 dnr 72:331/81; Brev från svenska ambassaden i Colombo till svenska UD "Adoptioner från Sri Lanka" 1982-01-19, inkom NIA 1982-01-22 dnr 72:331/81; Brev från svenska ambassaden till UD Stockholm 1981-12-24, inkom NIA 1981-12-29 dnr 72:331/81.

Sri Lanka hade upptäckt att lankesiska barn såldes till utländska par för adoption, skrev BV till svenska ambassaden i Colombo att de var väl medvetna om att svenskar och andra skandinaver reser till Sri Lanka för att adoptera barn i överträdelse mot landets lagar.¹⁰⁸ Efter tidningsartiklar om handel med barn för adoption till skandinaviska par, sade en företrädare för NIA till DN att de inte är förvånade över uppgifterna att det förekommit illegal adoption av barn från Sri Lanka men att de inte hade vetat om det tidigare. Kanslichefen på AC sade till Aftonbladet att hon inte var så förvånad och att de länge hade misstänkt att sådant förekom i Sri Lanka.¹⁰⁹

AC hade tidigare samma år, på ett möte med NIA och de övriga adoptionsorganisationerna, uttryckt oro för hur adoptioner bedrevs i Sri Lanka.¹¹⁰ AC har också senare beskrivit att de var kritiska till situationen på Sri Lanka på grund av korruptionen i landet och att det var mycket pengar inblandat i adoptionerna. Det var ett av skälen till att AC inte ville hänvisa familjer till BV, när BV frågade om det 1982.¹¹¹

I början av 1980-talet konstaterade NIA i flera verksamhetsberättelser, och även i andra PM, att handel med barn förekom på Sri Lanka.¹¹² Det innebär att regeringen, åtminstone på övergripande nivå, fick information om detta. Däremot var det vid denna tidpunkt oklart hur omfattande problemen var och i vilken utsträckning de gällde adoptionerna till Sverige.¹¹³

Under 1980-talet utvecklades adoptioner till affärsverksamhet

NIA redogör för orsakerna till den framväxande handeln med barn i sin reserapport från 1982. Myndigheten menade att adoptionsverksamheten hade vuxit på grund av den stora efterfrågan på barn av

---

¹⁰⁸ Brev från svenska ambassaden i Colombo UD Stockholm 1979-12-21 dnr III:56 R 34.

¹⁰⁹ DN 1981-12-02 "Utländska par fick köpa barn"; Aftonbladet 1981-12-01 "Liga sålde barn till Sverige?" (UD Stockholm informerar svenska ambassaden i Colombo, beskickningsarkivet 1981-12-02 dnr IV:146 R 34).

¹¹⁰ "Minnesanteckningar från sammanträde på NIA med de organisationer som auktoriserats för Sri Lanka" 1981-01-28, från AC:s arkiv.

¹¹¹ Anteckningar från samtal mellan BV och AC 1982-03-09, AC:s arkiv.

¹¹² NIA:s verksamhetsberättelser 1979/1980 och flera år framåt; NIA:s "PM om adoptioner som förmedlas utanför auktoriserad organisation" 1981-11-05, överlämnades till socialministern vid möte 1981-11-16, NIA dnr 49:300/81.

¹¹³ Brev från svenska ambassaden i Colombo till svenska UD "Adoptioner från Sri Lanka" 1982-01-19, inkom NIA 1982-01-22 dnr 72:331/81; dnr 99 R 34 1982-10-01; NIA brev till socialkontoret i Växjö 1983-03-18 (oklart vem som skickat brevet och när).

främst svenska familjer samt ”det stora utbudet av barn genom turist-väsendet”. Under NIA:s resa framkom att socialministeriet och DPCCS i princip helt hade tappat greppet om adoptionerna och att verksamheten var präglad av uppgivenhet och likgiltighet. Problemen var enligt svenska ambassaden i Colombo inbyggda i systemet där de inblandade tjänade mycket pengar. Ett advokatarvode om till exempel 3 000 rupies i ett adoptionsärende motsvarade en årsinkomst för en arbetare i Sri Lanka.¹¹⁴ Svenska ambassaden i Colombo skrev på liknande sätt 1983 att problemen med handel med barn troligen hade förvärrats på grund av den stegrade efterfrågan på barn och att verksamheten styrdes av egenvinning där vinster togs ut i alla led. Många ensamma mödrar lämnade av sociala eller ekonomiska skäl sina barn för adoption, och fattiga föräldrar med många barn lämnade barn för adoption av rent ekonomiska skäl. Ursprungsföräldrarna fick ungefär 100–500 rupies, medan adoptivföräldrarna oftast fick betala runt 6 000 rupies för ett barn.¹¹⁵

NIA fick vid sitt besök hos socialministeriet i Sri Lanka 1984 åter höra att det fanns farhågor om att föräldrar utsattes för påtryckningar. Svenska ambassaden beskrev 1984 att de fått uppgifter om påtryckningar på fattiga föräldrar och om agenter som letar efter lämpliga adoptivbarn på barnsjukhusen. Enligt statssekreteraren uppsökte adoptionsförmedlare ofta mödrar till nyfödda barn på sjukhusen och erbjöd betalning om de lämnade sina barn för adoption. Personer i en ekonomisk desperat situation föll många gånger för sådana erbjudanden. Det förekom också uppgifter om att polisen utövade påtryckningar samt uppgifter om stöld av barn. NIA skrev 1986 att upprepad kritik hade framförts både i Sverige och i Sri Lanka mot kommersialiserad adoptionsverksamhet och att det fanns frågetecken om hur en del barn blir tillgängliga för adoption.¹¹⁶

Chefen för DPCCS framförde vid ett möte med FFIA 1987 mycket kritiska synpunkter om hur adoptionsverksamheten fungerade. Även om inte de utländska adoptionsorganisationerna och adoptivfamiljerna direkt köpte barn från deras föräldrar, så fanns mellanhänder som tjänade stora pengar på verksamheten.¹¹⁷

¹¹⁴ NIA:s reserapport Sri Lanka 1982, se beskickningsarkivet dnr 11/154 R 34 1983-12-05.

¹¹⁵ Brev från svenska ambassaden i Colombo till NIA 1984-10-24 ”Internationella adoptioner Sri Lanka – Sverige”, beskickningsarkivet 1984-11-02 dnr 12/130 R 34.

¹¹⁶ NIA:s brev 1986-08-22, i FFIA:s arkiv; Brev från svenska ambassaden i Colombo till NIA 1984-10-24 ”Internationella adoptioner Sri Lanka – Sverige” beskickningsarkivet 1984-11-02 dnr 12/130 R 34.

¹¹⁷ FFIA ”Rapport” 1987-03-23 inkom NIA 1987-03-25 dnr 61:128/87.

I vår granskning av privata och enskilda akter framkommer ibland uppgifter om vad adoptivföräldrarna har betalat för adoptionen. Fler akter från 1982 visar att en av de privata kontakt som förmedlade flest barn till Sverige tog 14 000 kronor i betalt utöver kostnader för resa och uppehålle, vilket NIA ansåg var höga kostnader. En annan privat kontakt tog 25 000 kronor i betalt, men i det fallet framgår inte vad som ingick i kostnaderna. En akt från 1990 visar att BV:s kontaktperson tog 10 000 kronor i betalt, utöver resa och uppehålle i en adoption han förmedlat privat vid sidan av BV-samarbetet. I en annan akt från 1991 framgår att adoptivföräldrarna betalat 9 000 kronor för advokat- och stämpelavgifter, och därtill 26 000 kronor för mat, logi och resor.

Oegentligheterna fortsatte under 1990-talet

Under 1990-talet åiterrapporterar NIA till regeringen att de vanligt förekommande anklagelserna om oegentligheter, mutor med mera i samband med internationella adoptioner från Sri Lanka säkerligen hade fog för sig.¹¹⁸ NIA beskriver också i sin reserapport från 1991 att uppgifter om oegentligheter, mutor med mera fortsatte att florerat.¹¹⁹ Enligt minnesanteckningarna från ett möte med Sri Lankas ambassad i Stockholm och de svenska adoptionsorganisationerna 1992 hade ambassadören nämnt att det förekom olagligheter i adoptionsverksamheten, både i Sverige och i Sri Lanka.¹²⁰

I efterhand har adoptionsorganisationerna beskrivit stora risker med utbredd korruption och ekonomiska drivkrafter

Tidigare anställda vid BV beskriver i en intervju med oss att det var mycket pengar inblandat i adoptionerna och att "allt som har med pengar att göra innebär en risk". Tidigare anställda vid FFIA beskriver att det var oerhört svårt att arbeta i Sri Lanka och att det fanns stora risker på grund av korruptionen i landet. De uppger att DPCCS

---

¹¹⁸ Bilaga till NIA:s årsredovisningar och landrapporter 1993–1997 där NIA redogör för utvecklingen på adoptionsområdet i bl.a. Sri Lanka.

¹¹⁹ "Rapport från NIA:s besök i Sri Lanka den 23–30 november 1991", NIA dnr 60:607/91 inkommet från FFIA.

¹²⁰ Minnesanteckningarna från ett möte med Sri Lankas ambassad i Stockholm och svenska adoptionsorganisationerna 1992-01-30 (dnr framgår ej).

var en korrupt myndighet. De beskriver också att BV:s kontaktperson i Sri Lanka hade släkt inom DPCCS och att BV:s kontaktperson fick gå före i kön med sina domstolsärenden.

9.7.3 BV:s kontaktperson gjorde affärer av adoptionerna

BV samarbetade med en lankesisk affärsman som drev verksamhet med barnhem, hotell, matservering och transportservice för blivande utländska adoptivföräldrar. Gästhemmet hade 12 rum och var en lönsam affär. Kontaktpersonen kom att kritiseras för att vara kommersiellt driven. Han har själv bekräftat de höga kostnaderna, men har motiverat dem med de faktiska utgifterna för verksamheten.

Barnen kom främst från ensamstående unga mödrar eller gifta mödrar med problem. Mödrarna togs emot på det mödrahem som BV:s kontaktperson drev, ungefär tre till fyra månader före barnets nedkomst och fick då del av hemmets hjälpprogram. Verksamheten bedrev daglig mjölkutdelning till totalt cirka 800 barn vid åtta mjölkutdelningscentra. Där deltog ibland Sri Lankas säkerhetsminister, som också stödde verksamheten.¹²¹

Kritik mot att adoptivfamiljerna gav ekonomiskt stöd till de biologiska mödrarna ledde till att BV upprättade ett avtal 1982

Hösten 1980 började NIA:s kansli från flera håll ta emot kritik mot BV och deras kontaktperson i Sri Lanka.¹²² Vid ett möte mellan NIA och de svenska adoptionsorganisationerna 1981 framkom att 95 procent av familjerna som adopterade via BV:s kontaktperson lämnade ekonomiskt stöd till den biologiska familjen efter genomförd adoption.¹²³ BV förklarar senare att varje familj som adopterar ett barn genom kontaktpersonens organisation bidrar med 1 400 kronor till ett socialprogram, utöver adoptionskostnaderna. Många av de ensamstående mödrarna som adopterar bort sina barn får anställning vid verksamhetens torrmjölkscentra.¹²⁴ AC var mycket kritiska

---

¹²¹ Brev och PM från svenska ambassaden i Colombo till NIA 1984-10-24 "Internationella adoptioner Sri Lanka – Sverige", i beskickningsarkivet 1984-11-02 dnr 12/130 R 34.

¹²² NIA Protokoll 1980-10-30.

¹²³ "Minnesanteckningar från sammanträde på NIA med de organisationer som auktoriserats för Sri Lanka. 1981-01-28" NIA dnr 6:24/81.

¹²⁴ Brev från BV till NIA 1981-09-16 NIA dnr 45:68/81; Brev från NIA till BV "Förfrågan ang. SLBV:s arbetssätt" 1981-05-20 NIA dnr 6:24/81.

till att de svenska adoptivfamiljerna gav ekonomiskt stöd till den biologiska modern. AC poängterade också att adoptivfamiljen inte själv ska betala adoptionskostnader, vilket också framgick av NIA:s föreskrifter. Även NIA tyckte att detta var anmärkningsvärt. NIA ansåg att AC borde diskutera detta vidare med BV, men AC påtalade att de redan gjort det vid flera tillfällen och att NIA nu borde ta det vidare.¹²⁵

I maj 1982 skrevs ett avtal mellan BV och deras kontaktperson som reglerade de svenska adoptivföräldrarnas kostnader för adoptionen. Avtalet reglerade också BV:s kostnader för att bidra till driften av barnhemmet (45 000 svenska kronor per månad) och deras välfärdsprogram (15 000 svenska kronor per månad).¹²⁶ BV var nöjda med avtalet, och NIA skriver att frågor och missförstånd kring kostnaderna för adoptionerna en gång för alla borde vara avklarade.¹²⁷

Inför denna förhandling 1982 och vid flera andra tillfällen tog BV kontakt med NIA för att få råd och hjälp kring hur de skulle göra för att verksamheten skulle hålla hög etisk nivå.¹²⁸ Redan hösten 1979 efterfrågade BV riktlinjer från NIA om auktoriserade organisationers bistandsverksamhet.¹²⁹ BV strävade efter att följa råden och förbättrade successivt sin adoptionsverksamhet, exempelvis så att adoptionskostnaderna betalas i Sverige, så att de sökande inte ska behöva hantera stora summor pengar på resan.¹³⁰

Från 1983 fick NIA rapporter om att BV:s kontaktperson drev en kommersiell adoptionsverksamhet och kringgick reglerna

Under 1983 uppdagades flera problem i adoptionerna via BV. Det finns flera exempel på att adoptivföräldrar reste till Sri Lanka för att adoptera ett barn via BV, men under resan adopterade ytterligare ett barn genom BV:s samarbetskontakt. Det andra barnet adopterades då privat utan BV:s förmedling, men fortfarande med hjälp av BV:s

---

¹²⁵ "Minnesanteckningar från kansliträff AC/NIA 1981-02-16" i AC:s arkiv AU 1981-03-10 punkt 8a; Justerade minnesanteckningar från kansliträffen 1981-01-28, inkom NIA 1981-05-20 dnr 6:24/81.

¹²⁶ Finns t.ex. med som bilaga i NIA dnr 72 :147/83.

¹²⁷ NIA:s reserapport Sri Lanka 1982, se beskickningsarkivet dnr 11/154 R 34 1983-12-05; BV:s rapport från besök på Sri Lanka maj 1982, inkom NIA 1982-06-14 med dnr 69:245/82.

¹²⁸ SLBV:s yttrande över en skrivelse från svenska ambassaden i Colombo 1983-07-05 "Ärende: NIA 72:147/83" (finns i beskickningsarkivet 1982 utan dnr).

¹²⁹ NIA Protokoll 1979-10-31.

¹³⁰ SLBV:s yttrande över en skrivelse från svenska ambassaden i Colombo 1983-07-05 "Ärende: NIA 72:147/83" (finns i beskickningsarkivet 1982 utan dnr).

kontaktperson. NIA har i dessa fall inte meddelats att familjen adopterat två barn samtidigt.¹³¹ Under 1983 uppdagades också att BV hade vänt sig direkt till adoptivfamiljer för att meddela att de kan få adoptera ett syskon till det barn de tidigare adopterat, trots att dessa familjer inte längre hade ett giltigt medgivande. NIA förklarade för BV det olämpliga i förfarandet och att BV alltid måste kontakta utredaren innan ett barnförslag diskuteras med familjen.¹³²

Svenska familjer började reagera på att BV:s kontaktperson tog extra betalt för olika tjänster på plats i Sri Lanka. Ett par beskriver att de fick betala en depositionsavgift som skulle täcka mat, dryck, resor och telefonsamtal. De var därmed tvungna att betala för att äta 15 mål på kontaktpersonens gästhem. Kontaktpersonen hade även försökt ta betalt en andra gång för en resa till en närliggande stad, trots att den redan var betald i Sverige. Han ställde dessutom krav på extra pengar till den biologiska moderns rehabilitering, trots att de sökande redan hade betalt rehabiliteringskostnader i Sverige. Kontaktpersonen hade även bett de sökande att säga till chefen för DPCCS att de betalt en lägre summa för advokat, medicin och administration än vad de faktiskt hade gjort. En tjänsteperson på NIA skriver att hon tycker detta verkar misstänkt.¹³³

En brevväxling mellan NIA och BV i november 1983 visar att BV sedan sommaren hade känt till att deras kontaktperson försökte med "fula tricks" och att han hade "sina hyss för sig".¹³⁴ BV beskriver också sina åtgärder med anledning av detta. BV hade betalat tillbaka de pengar som familjerna felaktigt fått betala samt haft allvarliga diskussioner med kontaktpersonen. BV hade tydliggjort att familjer ska få information om depositionsavgiften före resan, att BV inte accepterar att svenska familjer ska ge bidrag till mödrarnas rehabilitering samt att de ser allvarligt på uppgiften om att sökanden skulle ange felaktig summa för kostnaderna.¹³⁵ I april 1984 tecknades ett nytt avtal mellan BV och kontaktpersonen, där boendekostna-

---

¹³¹ BV:s brev till NIA angående en enskild adoptivfamilj 1983-06-15 inkom NIA 1983-06-16 (inget diarienummer); BV:s rapport till NIA om barn som kommit genom BV:s organisation i bilaga till BV:s brev till NIA angående en enskild adoptivfamilj 1983-06-15 inkom NIA 1983-06-16 (inget diarienummer).

¹³² NIA tjänsteanteckning 1983-08-11 (dnr framgår ej, men ev. 69:172/83).

¹³³ Brev från NIA 1983-11-18, NIA dnr 49:340/83.

¹³⁴ NIA:s anteckning 1983-11-09 och brev från NIA 1983-11-18, NIA dnr 49:340/83.

¹³⁵ Yttrande till NIA 1983-12-15.

derna sänktes något jämfört med avtalet 1982. BV fortsatte att leta efter alternativa adoptionsorganisationer i Sri Lanka.¹³⁶

SVT:s program *Magasinet* handlade i april 1984 om ”adoptions-skandalen” kring BV:s kontaktperson. *Tidningen Sydasiens* skrev några månader senare en kritisk artikel utifrån detta tv-program. De använde BV som ett exempel på att det inte var en garanti att adoptera genom en organisation som godkänts av svenska staten.¹³⁷ Både NIA och BV tillbakavisade kritiken. NIA ville inte kännas vid någon generell eller utbredd kritik mot BV om kostnaderna och sade till *tidningen Sydasiens* att BV uppfyller alla krav som NIA ställde på en adoptionsförmedlare. BV skrev i sitt yttrande till NIA att de helt kan tillbakavisa kritiken tack vare sina täta kontakter med sin kontaktperson samt sina enkäter till familjer som adopterat via dem.¹³⁸

NIA fortsatte dock att få in uppgifter från familjer som avkrävts extra pengar vid ankomsten i Sri Lanka för att få med sig barnet hem, trots att de redan betalt en summa som skulle täcka alla kostnader. Det fanns familjer som hade fått betala extra för att hälsa på barnen på barnhemmet och känt sig tvingade att utnyttja olika erbjudanden.¹³⁹

Våra intervjuer med personer som tidigare arbetat på BV bekräftar att kontaktpersonen tog extra betalt utöver vad som var överenskommet före avresan och att priset på boende kunde gå upp över en natt. Kontaktpersonens hantering av pengar var en utmaning för BV. BV:s styrelse fick vid flera tillfällen resa till Sri Lanka för att hantera detta.¹⁴⁰

Revision av den verksamhet som BV:s kontaktperson drev visade på brister i den ekonomiska delen

NIA beslutade i december 1984 att göra en revision avseende vissa av adoptionsorganisationernas samarbetskontakter i Sri Lanka, däribland BV:s kontaktorganisation.¹⁴¹ Verksamheten kritiserades i de ekonomiska delarna och räkenskaperna bedömdes som svaga. Revisörerna lämnade flera rekommendationer.

---

¹³⁶ Brev från BV till svenska ambassaden i Colombo 1984-04-03 inkom svenska ambassaden 1984-04-12 dnr 14/110 1984-04-12 R 34 (avtalet finns även i BV:s ansökan om auktorisation för 1985, inkom till NIA 1984-10-23 dnr 60:280/84).

¹³⁷ *Tidningen Sydasiens* september 1984.

¹³⁸ Brev från BV till NIA 1984-12-07 NIA dnr 49:298/84.

¹³⁹ Brev från socialförvaltningen i Örebro till NIA 1984-11-01 NIA dnr 49:298/84.

¹⁴⁰ Intervju med företrädare för BV 2023-10-16.

¹⁴¹ NIA:s verksamhetsberättelse för 1985–1986.

Revisionsrapporten visar att BV:s kontaktperson tog ut en lön som var ungefär tio gånger högre än någon av de andra anställdas löner (15 000 rupies per månad). Därutöver tog han ut 10 000 rupies per månad för sina resor för föreningen, utan att det hade presenterats något officiellt föreningsbeslut om dessa arvoden.¹⁴² Utifrån revisionsrapporten bedömde NIA att BV:s kontaktperson tog ut väl hög hyra för barnhemmet. BV hade dessutom betalat stora belopp till kontaktpersonen för reparation av barnhemmet och BV:s pengar hade också gått till byggandet av ett tempel (sammanlagt 550 000 rupies). Hyran sänktes retroaktivt och kontaktpersonen lovade att betala tillbaka beloppen för byggandet av templet och reparation av barnhemmet. BV och deras kontaktperson kom också överens om att den firma som utfört NIA:s revisionsuppdrag skulle göra en årlig revision av verksamheten.¹⁴³

År 1990 pausar BV sitt samarbete med kontaktpersonens organisation och NIA börjar ställa krav och begränsa BV:s auktorisation

I november 1990 pausade BV sitt samarbete med deras kontaktpersons organisation på grund av de problem som hade framkommit. De svenska familjerna hade belastats med mer kostnader i Sri Lanka än vad som reglerats i avtal mellan BV och organisationen, ett relativt stort antal privata adoptioner till Sverige genomfördes med hjälp av organisationens advokat och sannolikt också med BV:s kontaktperson som medhjälpare, och det hade förekommit frekventa barnbyten, det vill säga att familjerna fått ett annat barn än vad de fått uppgift om före avresan från Sverige.¹⁴⁴

Efter att BV skrivit en överenskommelse med denna organisation för 1991 som reglerade kostnaderna och krävde anpassning efter internationella guidelines, beslutade BV att återuppta samarbetet i februari 1991, det vill säga tre månader senare.¹⁴⁵ Samtidigt rapporterade BV i februari 1991 om ”allvarliga problem i samarbetet

---

¹⁴² Brev från svenska ambassaden i Colombo till NIA 1985-11-12 ”Revision av adoptionsorganisationer i Sri Lanka” inkom NIA 1985-11-15 dnr 69:342/84.

¹⁴³ Svenska ambassadens revision av verksamheten hos de auktoriserade organisationernas kontakter i Sri Lanka m.m., NIA dnr 69:342/84.

¹⁴⁴ PM 1991-03-13 NIA dnr 60:378/89.

¹⁴⁵ Brev från BV till NIA om beslut att återuppta samarbete 1991-02-19 samt nytt avtal 1990-12-22, båda i NIA dnr 60:378/89.

med sin kontakt i Sri Lanka”. Utöver tidigare problem uppdagades att BV:s kontaktperson inlett ett organiserat samarbete med en person i Sverige som hjälpte sökanden att adoptera privat med sitt medgivande för att adoptera via organisation.¹⁴⁶

I mars 1991 insisterade FFIA, AC och BFA på att NIA skulle dra in BV:s auktorisation om BV fortsatte samarbetet med denna organisation. Skälet till det var misstankarna om att BV:s kontaktperson medverkat till privata adoptioner till Sverige, misstanke om oskäligen ekonomisk ersättning vid genomförandet av dessa adoptioner och misstanke om betalning av mutor i Sri Lanka.¹⁴⁷ NIA såg allvarligt på att BV:s kontaktperson hade medverkat i privata adoptioner till Sverige vid sidan av sitt samarbete med BV. Han hade under många år samarbetat med en person i Sverige för att förmedla barn för adoption på privat väg. Han hjälpte också BV:s egna medlemmar att gå förbi deras kö av sökande och ska ha tagit emot omkring 30 000 kronor extra per adoption, utöver det belopp som verksamheten tog betalt för i samband med adoption.¹⁴⁸ (Läs mer om detta i avsnitt 9.7.4.)

Efter detta införde NIA en rad beslut om att begränsa BV:s auktorisation och krav på åtgärder för att BV skulle få fortsätta sin förmedlingsverksamhet. Den första begränsningen gjorde NIA i mars 1991. NIA beslutade då att inte ge BV auktorisation för samarbete med denna verksamhet eller den aktuella kontaktpersonen.¹⁴⁹

NIA beslutade dock i juni 1991 att åter auktorisera BV, men endast för året ut och endast för förmedling från statliga barnhem. BV samarbetade därefter direkt med DPCCS. NIA tog beslutet efter att BV gjort förändringar i arbetssättet, bytt ut kontaktpersonerna och aviserat samarbete med ett statligt barnhem i stället för det tidigare barnhemmet.¹⁵⁰

NIA besökte Sri Lanka i november 1991 för att granska BV:s verksamhet på plats. Under resan uppfattade NIA att den tidigare

---

¹⁴⁶ NIA:s svar på BV:s hemställan om att få fortsätta adoptera via MLFS 1991-03-20 och PM 1991-03-13, båda NIA dnr 60:378/89.

¹⁴⁷ Brev från FFIA, AC och BFA ”Betr. adoptioner på Sri Lanka” 1991-03-06, NIA dnr 60:378/89.

¹⁴⁸ NIA protokoll 1991-02-20; NIA:s yttrande med anledning av besvär från BV beträffande beslut av NIA att begränsa föreningens auktorisation i förhållande till vad föreningen begärt 1992-05-20 NIA dnr 60:81/92.

¹⁴⁹ NIA protokoll 1991-03-20; NIA:s yttrande med anledning av besvär från BV beträffande beslut av NIA att begränsa föreningens auktorisation i förhållande till vad föreningen begärt 1992-05-20 NIA dnr 60:81/92.

¹⁵⁰ NIA:s auktorisationsbeslut 1991-06-25 dnr 60:378/89 och 72:336/91; SLBV rapport till NIA 1991-05-22 NA dnr 60:378/89.

kontaktpersonen troligen fortfarande hade inflytande över förmedlingen. Även om han inte medverkade i hanteringen av själva adoptionsärendena skulle de sökande huvudsakligen bo på hans gästhem och han skulle fortsatt sköta transporter, turistservice, pass etc. Under resan beskrev också BV-familjer på gästhemmet att "barnbyten" hade blivit mycket vanligt förekommande. NIA:s undersökning bland 35 familjer som adopterat via BV under perioden juni till december 1991 visar att 16 av familjerna råkat ut för barnbyten. Fem av dem hade råkat ut för två eller flera barnbyten. NIA konstaterade under resan än en gång att BV:s kontaktperson hade förmedlat barn privat vid sidan av sitt dåvarande samarbete med BV. Dessutom framkom att endast en liten andel av de barnen kom till Sverige genom BV tycktes komma från de statliga barnhemmen, även om DPCCS stått för allokeringarna. Utifrån vad som framkom under besöket i Sri Lanka beslutade NIA att begränsa auktorisationen till tre månader, till den 31 mars 1992.¹⁵¹

I vår aktgranskning av privata och enskilda adoptioner från Sri Lanka har vi sett exempel från 1990 där BV:s kontaktperson och hans advokat har hjälpt till att förmedla adoption privat till Sverige, vid sidan av BV-samarbetet. I vårt stickprov på BV:s akter från 1980-talet framkommer också att det i tre av åtta akter har skett ett barnbyte, det vill säga att adoptivföräldrarna har fått med sig ett annat barn hem från Sri Lanka än de haft barnbesked för. I ett fall fick adoptivföräldrarna samma dag som de skulle resa till Sri Lanka information från BV om att de skulle få ett annat barn än det de trodde, eftersom barnets mor hade blivit sjuk och inte kunde ge sitt samtycke till adoptionen. Familjen reste ändå och adopterade ett annat barn utan medgivande för just det barnet. I ett annat fall dog det barn som adoptivföräldrarna skulle hämta under deras vistelse i Sri Lanka, och då adopterade de i stället ett annat barn utan att först inhämta nytt tillstånd.

Så kallade barnbyten har dock inte enbart förekommit i adoptioner via BV. Vi har även sett flera exempel på barnbyte i ISIA:s adoptioner från Sri Lanka i mitten av 1980-talet. De sökande hade adopterat ett annat barn i Sri Lanka än det barn de hade fått barnbesked för. I både BV:s och ISIA:s akter har vi dessutom sett exem-

---

¹⁵¹ Rapport från NIA:s besök i Sri Lanka den 23–30 november 1991", NIA dnr 60:607/91 inkommet från FFIA; NIA:s auktorisationsbeslut 1992-03-18 dnr 60:81/92; NIA:s yttrande med anledning av besvär från BV beträffande beslut av NIA att begränsa föreningens auktorisation i förhållande till vad föreningen begärt 1992-05-20 NIA dnr 60:81/92.

pel på att adoptivföräldrar kommit tillbaka till Sverige med två barn, trots att barnförslaget gällde ett barn.

Även i flera av våra intervjuer med personer som adopterats privat från Sri Lanka framkommer att deras adoptivföräldrar egentligen skulle ha fått ett annat barn, men att mödrarna ångrade sig i ett sent skede och då ordnade aktörerna i Sri Lanka snabbt fram ett nytt barn.

NIA fortsatte ge BV auktorisation trots att kraven inte uppfyllts

I auktorisationsbeslutet i mars 1992 skriver NIA att BV inte visar att föreningen har kontroll över samtliga kostnader i Sri Lanka i samband med adoption och inte heller att dessa kostnader är rimliga.¹⁵² Trots detta beslutade NIA att ge BV auktorisation, men med en begränsning till augusti 1992 och med några särskilda krav. BV skulle utveckla sitt organiserade samarbete med kontaktpersonen och erbjuda familjerna verklig valfrihet i exempelvis boendet. BV skulle också finna nya godtagbara arrangemang för överföring av medel för ersättning av kostnader för adoptioner i barnets ursprungsland.¹⁵³

I juni 1992 framkom att BV avsatte och betalade en summa per barn för de adoptivbarn som under adoptionsprocessen vistades hos sina släktingar.¹⁵⁴ NIA skriver till svenska Socialdepartementet att dessa nya uppgifter inte stämde med de uppgifter som BV tidigare hade lämnat. NIA menar dessutom att beskrivningen av vad dessa belopp avsåg, till vem de utbetalats och vad BV:s anvisningar innehöll var vaga och att NIA skulle granska de uppgifterna i särskild ordning.¹⁵⁵ NIA hävdade att BV inte heller i detta avseende hade kontroll över kostnaderna i sina adoptionsärenden.¹⁵⁶

BV överklagade NIA:s beslut att begränsa auktorisationen till augusti 1992, men regeringen avslog överklagandet och ansåg att

---

¹⁵² NIA:s auktorisationsbeslut 1992-03-18 dnr 60:81/92. Se även Pressmeddelande från NIA 1992-03-27 dnr 60:81/92; Sydasiens nr 2 1992.

¹⁵³ NIA:s auktorisationsbeslut 1992-03-18 dnr 60:81/92. Se även "Nytt via NIA från NIA-sammanträdet den 25 mars 1992" nr 3/92, inkommet från FFIA; Pressmeddelande från NIA 1992-03-27 dnr 60:81/92.

¹⁵⁴ Brev från BV till Socialdepartementet "Angående BV:s besvärstalan" inkom NIA 1992-06-23 dnr 60:81/92.

¹⁵⁵ Brev från NIA till Socialdepartementet 1992-07-10 "Besvär från BV beträffande beslut av NIA att begränsa föreningens auktorisation i förhållande till vad föreningen begärt" NIA dnr 60:81/92.

¹⁵⁶ NIA:s yttrande med anledning av besvär från BV 1992-05-20 NIA dnr 60:81/92.

NIA hade haft fog för att begränsa auktorisationsperioden.¹⁵⁷ Trots detta beslutade NIA att strax därefter ändå förlänga auktorisationen till oktober 1992 för att ge BV tid och möjlighet att uppfylla de krav som NIA hade ställt i sitt beslut i mars 1992.¹⁵⁸

NIA beslutade därefter att ge BV auktorisation till och med december 1993 för samarbete med DPCCS. Det motiverades med att BV hade besökt Sri Lanka och genomfört de förändringar som NIA hade krävt för att ge auktorisation. BV hade avvecklat sitt organiserade samarbete med den tidigare kontaktpersonen, erbjöd familjerna valfrihet när det gäller boende och advokat samt fastställt en ny representant för BV på Sri Lanka. Enligt en artikel i tidningen Sydasien hade dock den nya socialarbetaren tidigare varit anställd hos BV:s förra kontaktperson, vilket minskade trovärdigheten.¹⁵⁹ Även en person vid svenska ambassaden uttryckte till NIA tveksamhet till om BV:s nya representant skulle kunna stå fri från den tidigare kontaktpersonen. Personen vid svenska ambassaden såg också en svaghet i att BV:s kontaktperson fortfarande var inkopplad i BV:s biståndsprogram, och beskrev dessutom att biståndsmedlen från BV och de svenska adoptivfamiljerna inte omnämndes som svenskt bistånd i Sri Lanka, utan det framstod som de stora beloppen skänktes av den förra kontaktpersonen.¹⁶⁰ Även under 1993 fick NIA rapporter från adoptivföräldrar om att kontaktpersonen fortfarande hade ett stort inflytande och ekonomiska intressen i adoptionsärendena.¹⁶¹ NIA skriver dock att de inte funnit stöd för att den tidigare kontaktpersonen fanns med i adoptionsproceduren, utifrån sina enkätsvar från adoptivföräldrar samt vad BV och deras medarbetare i Sri Lanka anfört.¹⁶²

---

¹⁵⁷ BV:s besvärslinaga till regeringen 1992-04-14 inkom NIA 1992-04-15 dnr 60:81/92; Regeringsbeslut "Överklagande av Sri Lanka Barns Vänner – Internationell adoptionsförening, SLBV angående auktorisation för internationell adoptionshjälp" 1992-08-20 Socialdepartementet dnr S92/3675/J ärendenummer 3.

¹⁵⁸ Pressmeddelande från NIA 1992-08-26; NIA Protokoll 1992-08-26 NIA dnr 60:81/92; NIA protokoll 1992-10-21.

¹⁵⁹ Tidningen Sydasien nr 2 1992.

¹⁶⁰ Anteckning från ett telefonsamtal med Sveriges ambassad i Sri Lanka i november 1992, NIA dnr 60:548/92.

¹⁶¹ Brev från makar som adopterat från Sri Lanka inkom NIA 1993-02-11 dnr 65:72/93; "Svar på NIA:s enkät 1993-04-22, ställd till familjer som adopterat barn från Sri Lanka genom SLBV perioden november 1992–mars 1993" 1993-06-16 NIA dnr 65:212/93.

¹⁶² Skrivelse och rapport från makar som adopterat från Sri Lanka inkom NIA 1993-08-25 dnr 65:72/93; BV:s brev till NIA 1993-03-15 inkl. bilaga med brev från BV:s representant i Sri Lanka, NIA dnr 65:72/93.

NIA fortsatte alltså att ge BV auktorisation under hela denna period, trots många tveksamheter.

9.7.4 Två svenska kvinnor har polisanmälts för oegentligheter

En svensk kvinna greps av lankesisk polis 1987, men anklagelserna lades sedan ned

Under 1987 greps en svensk kvinna i Sri Lanka misstänkt för illegal adoptionsverksamhet. Hon förmedlade adoptioner i Sri Lanka för den svenska organisationen ISIA. I februari 1987 anklagades hon av myndigheterna i Sri Lanka för att ha sålt adoptivbarn till bland annat Sverige. Polisen bröt sig in i barnhemmet och arresterade den svenska kvinnan och barnhemmets administratör. I lankesisk press rapporterades om att polisen hade hittat 10 kvinnor, 23 spädbarn samt 7 gravida kvinnor mellan 18 och 25 år. Polisen misstänkte att hemmet var specialiserat på att sälja lankesiska spädbarn till svenska par och att detta hade pågått i fyra år. Även svensk media rapporterade om anklagelserna. Närmare 100 barn uppgavs ha sålts till utlänningar, främst till Sverige. De lankesiska myndigheterna sade också att de hade bevis för att den svenska kvinnan hade köpt barn och förfalskat födelsecertifikat.¹⁶³

Den svenska kvinnan släpptes av polisen efter 24 timmar. Anklagelserna lades så småningom ned eftersom det inte fanns tillräckliga bevis.¹⁶⁴ Hon hävdade att hon var oskyldig och att anklagelserna var en hämnd, efter att hon året innan hade blivit obekväm för myndigheterna när hon opponerade sig offentligt mot barnprostitution på Sri Lanka. Hon vägrade att lämna landet trots att lankesisk polis krävde att hon skulle utvisas för att hon hade fått visum för annan verksamhet än adoptionsförmedling, och hon stämde lankesisk polis och passmyndighet för brott mot de mänskliga rättigheterna. Målen avsåg dels kränkning av hennes ”fundamental rights” genom polisens

¹⁶³ Telex från svenska ambassaden i Colombo till UD Stockholm 1987-02-02, inkom till NIA 1987-02-03 med dnr 72:31/87; Sun 1987-01-31 ”’Baby farm’ behind home for the handicapped”; The Hindu 1987-02-02 ”Sri Lankan police raid ‘baby farms’”; Daily News 1987-02-02 ”Baby ‘farm’ a terrorist fund collection unit?”; Daily News 1987-02-02 ”Was Swedish woman involved in ‘baby farm’ racket?”; Sun 1987-02-03 ”Arrest of Swedish woman: Controller of Immigration calls for report”; Sun 1987-02-05 ”Most ended up In Sweden: Baby Farm sold 100 infants to foreigners”.

¹⁶⁴ NIA:s verksamhetsberättelse för 1986–1987; Brev från svenska ambassaden i Colombo till UD Stockholm 1988-02-08 NIA dnr 69:511/87; Aftonbladet 1987-02-04; DN 1987-02-27 ”Sri Lanka lovar syna utvisning”; Expressen 1987-04-21.

arrestering av henne utan laga grund, dels överklagande av Immigrationsmyndighetens indragande av hennes visum.¹⁶⁵

Polisen försökte utan framgång få tag i mödrar som kunde vittna om att de mot betalning hade övertalats att lämna sina barn till adoption.¹⁶⁶ Rättegången mot barnhemmets administratör och andra anställda och boende på barnhemmet fick skjutas upp flera gånger på grund av att polisen inte hade tillräckligt underlag för åtal.¹⁶⁷ I mars 1987 hade 10 av de 23 barnen som omhändertogs under razzian identifierats. Även deras mödrars identitet hade fastställts och mödrarna uppgav att vården vid barnhemmet var i enlighet med deras önskemål. Detta menar svenska ambassaden motbevisar polisens utsagor i pressen om att barnen kidnappats, att mödrarna inte var de biologiska mödrarna, att inga barn var handikappade samt att alla barn var under ett år.¹⁶⁸ Företrädare för svenska ambassaden i Colombo försvarade vid flera tillfällen den svenska kvinnan i media och beskrev för tidningarna att de hade haft god inblick i hennes verksamhet under en lång tid och att de hade svårt att tro att det förekommit oegentligheter. De bedömde att hon hade utsetts till syndabock i den hetsiga kampanj mot utländska adoptioner som sedan en tid hade pågått i den lankesiska pressen. Svenska ambassaden uttalade sig också i lankesisk media och förklarade hur adoptioner reglerades i Sverige för att säkerställa att adoptioner går rätt till.¹⁶⁹ Vi ser inte av arkivmaterialet att NIA initierade någon undersökning av de adoptioner hon förmedlat till Sverige.

---

¹⁶⁵ Brev från ambassaden i Colombo till UD Stockholm "Utvisningshotad svenska" 1987-03-10; Brev från ambassaden i Colombo till UD Stockholm 1987-04-29 NIA dnr 72:31/87; Brev från svenska ambassaden i Colombo till UD Stockholm "Utvisning av svenska från Sri Lanka" 1987-02-25 UD dnr R34 (fullständigt dnr saknas); Brev från svenska ambassaden i Colombo till UD Stockholm 1987-02-04 "Publicitet om misstänkt barnhandel" UD dnr R34 (fullständigt dnr saknas); Brev från Ambassaden i Colombo till UD Stockholm "Adoptioner" 1987-02-10 UD dnr R 34 (fullständigt dnr saknas).

¹⁶⁶ Brev från Ambassaden i Colombo till UD Stockholm "Adoptioner" 1987-02-10 UD dnr R 34 (fullständigt dnr saknas).

¹⁶⁷ Brev från ambassaden i Colombo till UD Stockholm "Utvisningshotad svenska" 1987-03-10 som även inkom till NIA 1987-03-13 med Dnr 72:31/87; Brev från ambassaden i Colombo till UD Stockholm 1987-02-27 NIA dnr 72:31/87; Brev från svenska ambassaden i Colombo till UD Stockholm 1987-03-30 UD dnr R34 (fullständigt dnr saknas).

¹⁶⁸ Brev från ambassaden i Colombo till UD Stockholm "Utvisningshotad svenska" 1987-03-10.

¹⁶⁹ Brev från svenska ambassaden i Colombo till UD Stockholm 1987-02-04 "Publicitet om misstänkt barnhandel" UD dnr R34 (fullständigt dnr saknas); The Island 1987-02-07 "Swedish Embassy explains adoption laws"; Daily News 1987-02-09 "Strict laws govern adoption by Swedes, says embassy".

NIA polisanmälde en svensk kvinna 1991

Under 1991 fick NIA information från BV om att deras kontaktperson samarbetade med en svensk kvinna för att genomföra adoptioner vid sidan av samarbetet med BV. BV hade uppfattat att hans medverkan i adoptioner vid sidan av hade upphört, men så var inte fallet.¹⁷⁰

Den svenska kvinnan hade enligt BV gett råd till sökanden om hur de skulle kunna undvika yttranden från NIA, och de hade fått betala stora belopp för att adoptera via henne; 60–65 000 kronor utöver de vanliga kostnaderna för resor, boende och andra avgifter. Det uppgavs att 4 000 kronor utgjorde en donation till den svenska kvinnan. BV räknade med att minst ett 20-tal svenska familjer hade adopterat på detta sätt under 1990 och att det eventuellt innebar att hon lämnade adoptionshjälp i strid mot lagen om internationell adoptionshjälp. Den svenska kvinnan hade även sju år tidigare varit misstänkt för privatförmedling och för att lämna olaga adoptionshjälp.¹⁷¹

BV uppmanade NIA att agera, ta sitt ansvar och reagera med kraft för att se till att denna kontakt i Sverige inte gavs några möjligheter att i framtiden bedriva illegal förmedling av adoptioner från utlandet. NIA beslutade att polisanmäla personen i Sverige för att ha lämnat adoptionshjälp i strid med lagen om internationell adoptionshjälp.¹⁷²

Vid NIA:s telefonkontakt med kvinnan uppgav hon att hon inte förmedlade adoptioner, men att hon kände personen i Sri Lanka.¹⁷³ Även till svenska TT hävdade kvinnan att hon var oskyldig och att den olagliga förmedlingen hade utförts av en annan person. BV:s ordförande uppgav att han inte hade anledning att tro att deras kontaktperson tog emot pengar för egen del. BV såg inte något skäl till att avbryta samarbetet med honom och hans organisation.¹⁷⁴ NIA menade att BV:s kontaktperson och den advokat han samarbetade med borde varit helt på det klara med att deras handlande brutit mot de svenska reglerna.¹⁷⁵

---

¹⁷⁰ NIA dnr 72:66/91.

¹⁷¹ Brev från NIA till svenska ambassaden i Colombo 1991-02-01 NIA dnr 72:66/91.

¹⁷² NIA Dnr 49:106/91 (1991-02-14). (Vi har dock endast kopia på polisanmälan som finns i Sydasien nr 2 1992 samt Lindgren (2010), *Internationell adoption i Sverige. Politik och praktik från sextiotial till nittiotial*, s. 101, som hänvisar till detta samt till NIA Protokoll 1990/91 Nr 8 § 5).

¹⁷³ Brev från NIA till svenska ambassaden i Colombo 1991-02-01 NIA dnr 72:66/91.

¹⁷⁴ TT 1991-11-18.

¹⁷⁵ NIA dnr 60:378/89.

Polisutredaren hade svårt att få folk att vittna eftersom de som eventuellt hade betalt extra pengar i samband med sin adoption hade brutit mot den bestämmelsen som säger att man inte får det.¹⁷⁶ I maj 1992 hade NIA ännu inte fått veta resultatet av polisutredningen, men BV:s kontaktperson hade till BV medgett sitt agerande.¹⁷⁷ Förundersökningen mot den svenska kvinnan lades sedan ned.

9.7.5 Adoptioner från Sri Lanka har förmedlats av aktörer som misstänkts vara involverade i oegentligheter

I Sri Lanka har generellt advokater och barnhemsföreståndare haft en central roll i adoptionsförmedlingen. Advokaterna har bland annat lagt fram ärendet i domstolen, undertecknat adoptionsbesluten, intygat att kopian stämmer med originalet, intygat moderns samtycke och ordnat med födelseregistrering. De advokater och barnhemsföreståndare som syns i de akter vi gått igenom är sådana som vi av arkivgenomgången noterat som problematiska i någon mening. Även om vi har granskat ett mycket begränsat urval av akter och inte kan dra några generella slutsatser, så har barn som förmedlats för adoption till Sverige bott på sådana barnhem eller förmedlats av sådana aktörer som svenska myndigheter lyft fram som problematiska i arkivmaterialet. Det finns några namn som ofta återkommer.

En advokat har varit involverad i närmare var tredje privat och enskild aktör vi gått igenom från Sri Lanka, där någon förmedlare eller annan aktör framgår. Han har även hjälpt ISIA och BFA.¹⁷⁸ Det finns uppgifter om att han drev en babyfarm.¹⁷⁹ En av de barnhemsföreståndare som ofta varit involverad i förmedlingen av barn för privat eller enskild adoption till Sverige är en nunna som drev ett konvent som fungerade som mödrahem. Hon samarbetade med ovan nämnda advokat. En annan barnhemsföreståndare som förmedlat barn för privat och enskild adoption till Sverige är en kvinna som drev ett barnhem. Hon var en av de förmedlare som vi i arkivgenom-

¹⁷⁶ Sydasien nr 2 1992.

¹⁷⁷ NIA:s yttrande med anledning av besvär från BV beträffande beslut av NIA att begränsa föreningens auktorisation i förhållande till vad föreningen begärt 1992-05-20 NIA dnr 60:81/92.

¹⁷⁸ NIA:s "Rapport från resa till Sri Lanka 1984-11-24-29", inkommet från FFIA (dnr saknas, står dock "9127-19860227"); BFA:s reserapport från Sri Lanka 10-16 november 2008 inkom MIA 2009-11-19 (det står ev. 2009 eller 2008-11-19) dnr 64:577:6/08.

¹⁷⁹ NIA 49:774/91; Tidningen Sydasien nr 2 1992.

gången sett att NIA avrådde svenskar att adoptera genom.¹⁸⁰ Hon uppges ha haft en egen babyfarm.¹⁸¹

I vårt stickprov av åtta BV-akter från Sri Lanka på 1980-talet framgår oftast inte namn på förmedlare, men i de fall det framgår har BV:s kontaktperson och/eller den advokat han samarbetade med varit delaktiga i förmedlingen. Barnen hade oftast bott på det mödrahem som BV:s kontaktperson drev. Aktgranskningen bekräftar också det vi sett i arkivgenomgången, att BV:s kontaktperson och den advokat som han samarbetade med även har förmedlat privata adoptioner till Sverige vid sidan av samarbetet med BV. Dessutom finns i deras adoptioner bland annat fall av barnbyten, det vill säga att svenskar har fått ett annat barn de haft barnbesked för, samt att svenskar tagit med sig flera barn till Sverige trots att de endast haft medgivande för ett barn.

Vi ser att en barnhemsföreståndare som FFIA har samarbetat med, även har förmedlat privata och enskilda adoptioner till Sverige. Svenska ambassaden i Colombo hade efter sin undersökning av privata aktörer i Sri Lanka invändningar mot detta barnhem, bland annat för att intrycket var att verksamheten hade ekonomiska motiv.¹⁸² Ett barnhem som också förekommer flera gånger i de privata och enskilda akter vi granskat är ett barnhem som samarbetade med en advokat som NIA har avstyrkt som kontaktväg och som var misstänkt involverad i att svenskar använt sitt medgivande felaktigt.¹⁸³

9.7.6 Förfalskade dokument, babyfarms och falska mödrar har förekommit i adoptionerna till Sverige

Handeln med barn i Sri Lankas adoptionsverksamhet förefaller ha fört med sig flera oegentligheter. Det handlar inte minst om metoder för hur barnen blivit tillgängliga för adoption. De svenska orga-

---

¹⁸⁰ NIA Dnr 45:104/82; Brev från NIA till svenska ambassaden i Colombo 1983-08-25 NIA dnr 72:147/83, finns i beskickningsarkivet 1983-09-02 dnr 11/106 R 34; Brev från NIA till privatperson 1983-07-11 "Förfrågan om adoption av barn från Sri Lanka med hjälp av en privat kontakt" NIA dnr 49:191/83; Brev från svenska ambassaden i Colombo till NIA 1986-10-29 NIA dnr 49:402/86.

¹⁸¹ Tidningen Sydastien nr 2 1992; NIA 49:774/91.

¹⁸² Svenska ambassaden i Colombo dnr 12/130 R 34 1984-11-02.

¹⁸³ Brev från NIA till svenska ambassaden i Colombo 1986-11-07 NIA dnr 46:202/86 och 49:402/86.

nisationerna och NIA fick flera gånger rapporter om förfälskade dokument, falska mödrar och babyfarms.¹⁸⁴

Under 1980-talet kom uppgifter om förfälskade dokument

I sina verksamhetsberättelser på 1980-talet skriver NIA att det fanns uppgifter om ofullständiga och falska handlingar i adoptionerna från Sri Lanka. Även den svenska och nederländska ambassaden i Sri Lanka beskrev 1984 att det förekom förfälskningar av dokument, bland annat falska födelseintyg och falska läkarintyg som utfärdades av oregistrerade, oseriösa läkare.¹⁸⁵ Vi ser inte av arkivmaterialet att NIA har undersökt i vilken mån detta gällde adoptionerna till Sverige. I vår aktgranskning har vi sett flera exempel på felaktiga uppgifter om födelsedatum i de privata adoptionerna från mitten av 1970-talet, där barnet visat sig vara äldre än vad som uppgetts i adoptionshandlingarna. Omkring 1980 har vi sett flera exempel på att olika födelsedatum uppges i olika dokument i akten.

I aktgranskningen har vi sett motstridiga uppgifter och vissa mönster i varför barnen lämnats för adoption

I vår granskning av privata och enskilda akter från Sri Lanka har vi uppmärksammat motstridiga uppgifter i 10–20 procent av akterna. Eftersom det är ett begränsat urval kan vi inte dra slutsatsen att detta gäller för adoptionerna från Sri Lanka generellt, men det visar att motstridiga uppgifter förekommer. Utifrån våra stickprov av akter från BV och ISIA så förekommer det även i de organiserade adoptionerna från dessa länder. Motstridigheterna handlar oftast om motsägelsefulla beskrivningar av de biologiska föräldrarna, oftast fadern. Han står ibland som okänd i det lankesiska adoptionsbeslutet, trots att det i andra dokument finns uppgifter om fadern. Detta såg vi också flera exempel på i vårt stickprov av åtta BV-akter från 1980-talet. I vissa fall fanns förhållandevis utförlig information om fadern i ett dokument, medan han är okänd enligt adoptionsbeslutet. Vi har i både de privata och enskilda adoptionsakterna och BV-akterna

¹⁸⁴ Se t.ex. FFIA "Rapport" 1987-03-23 inom NIA 1987-03-25 dnr 61:128/87.

¹⁸⁵ Brev från svenska ambassaden i Colombo till NIA 1984-10-24 "Internationella adoptioner Sri Lanka – Sverige" i beskickningsarkivet 1984-11-02 dnr 12/130 R 34; Commissie onderzoek interlandelijke adoptie (2021).

även sett exempel på motsägelsefulla uppgifter när det gäller moderns livssituation, till exempel när det gäller om hon är gift eller inte och vem hon har barn med.

I vårt urval av privata och enskilda akter från Sri Lanka finns också vissa återkommande beskrivningar och mönster angående varför barnen lämnats för adoption. I de fall skälen för adoption finns angivna i de granskade akterna, handlar det nästan alltid om en mor som inte lever tillsammans med barnets far och inte har sociala och ekonomiska möjligheter att ta hand om barnet. Det står ofta en övergripande mening om att modern saknar möjligheter att ta hand om barnet, försörja barnet eller ge sitt barn tillfredsställande uppväxtförhållanden. I vissa fall har hon flera barn sedan tidigare. I närmare 90 procent av de privata och enskilda akter vi gått igenom från Sri Lanka är fadern antingen okänd eller så finns ingen information om honom alls. I de få fall det står något mer om fadern är det i stort sett alltid mycket kortfattat och allmänt. I vårt stickprov av BV-akter från 1980-talet finns dock något oftare uppgifter om barnets far. I vårt stickprov av BV-akter framgår också alltid något om varför barnet lämnades för adoption. I samtliga dessa fall har barnet lämnats bort av sociala och ekonomiska skäl av en ensam mor som inte klarar att ta hand om barnet på egen hand.

Vårt urval av akter är för litet för att dra några generella slutsatser och dessa mönster i beskrivningar av varför barnet förmedlas för adoption behöver inte innebära felaktigheter, utan kan spegla verkliga förhållanden.

Oklart om svenska familjer har fått barn via babyfarms

I tidigare avsnitt har vi beskrivit att det förekom babyfarms i Sri Lanka, där mödrar sålde sina barn till adoption redan före födseln. Medieuppgifter antyder att detta förekom även i adoptionerna till Sverige. New Internationalist rapporterade att barn adopterats till Sverige från den ”babyfarm” som polisen på Sri Lanka avslöjade 1982.¹⁸⁶ Även NIA skriver i sin verksamhetsberättelse för 1982–1983 att myndigheterna, i samband med razzian mot en babyfarm i Sri

---

¹⁸⁶ New Internationalist nr. 109 1982-03-01 (osäker på datumet).

Lanka, hade omhändertagit barn som varit avsedda för svenska adoptivfamiljer.¹⁸⁷

Det saknas dock säkra uppgifter om huruvida babyfarms förekommit i adoptionerna till Sverige och hur vanligt det i så fall har varit. Svenska aktörer har tillbakavisat förekomsten av babyfarms i adoptionerna till Sverige. När en babyfarm upptäcktes 1987 uttalade sig BV:s ordförande till TT att ”vi kan garantera att de adoptivbarn som vi förmedlat inte kommer från några babyfarmer”. NIA:s kanslichef uppgav i samma artikel att de under sin resa till Sri Lanka 1985 inte fann tecken på olagligheter i de barnhem som de svenska organisationerna driver eller har kontakt med.¹⁸⁸ I NIA:s verksamhetsberättelser och protokoll från slutet av 1980-talet står att oegentligheter i samband med adoptioner i Sri Lanka hade uppdragats, men att inga svenskar var inblandade i dessa.¹⁸⁹

I vår aktgranskning har vi inte sett några fall där det framgår att barnen kommer från just dessa babyfarms. Däremot har vi i vår arkivgenomgång sett uppgifter om att de lankesiska förmedlare eller mellanhänder som oftast förekommer i akterna har egna mödrahem eller har misstänkts ha egna babyfarms, alternativt samarbeta med någon som har det. Utifrån detta kan vi inte dra slutsatsen att barn som adopterats till Sverige kommit från babyfarms, men det medför en viss risk för det.

Uppgifter om ”falska mödrar” i adoptioner till Sverige

NIA har flera gånger under 1980-talet fått information om avslöjanden om falska mödrar, bland annat har socialministeriet i Sri Lanka vid flera tillfällen beskrivit detta.¹⁹⁰ År 1981 fick NIA och adoptionsorganisationerna uppgift om att chefen för DPCCS var involverad i att förmedla adoptioner till Sverige där falska mödrar omtalades och där den biologiska modern fick en liten summa pengar.¹⁹¹ Vid NIA:s besök i Sri Lanka 1986 gav statssekreteraren i socialministeriet nya exempel på avslöjanden av adoptioner med falska mödrar.¹⁹²

¹⁸⁷ NIA:s verksamhetsberättelse 1982/1983.

¹⁸⁸ TT-telegram med arbetsnummer 0122-0354 (dnr framgår ej men finns ev. i NIA 49:39/87).

¹⁸⁹ NIA:s verksamhetsberättelser 1979/1980 och flera år framåt; NIA-protokoll 1987-01-28.

¹⁹⁰ NIA:s yttrande avseende förmedlingssättet vid adoption 1986-05-21 NIA dnr 46:66/86 (även NIA dnr 46:100/86); NIA:s brev 1986-08-22, från FFIA:s arkiv.

¹⁹¹ ”Minnesanteckningar från sammanträde på NIA med de organisationer som auktoriserats för Sri Lanka. 1981-01-28” NIA dnr 6:24/81.

¹⁹² NIA:s brev 1986-08-22, från FFIA:s arkiv.

Det finns också korrespondens mellan NIA, svenska ambassaden i Colombo och BV som indikerar att det kan ha förekommit falska mödrar vid adoptioner genom en svensk kvinna som drev barnhem i Sri Lanka. I ett ärende skrev NIA att de var osäkra på om den person som hade samtyckt till adoptionen i den lankesiska domstolen verkligen var barnets mor.¹⁹³ BV har också informerat NIA om att den svenska kvinnan hade engagerat en lankesisk kvinna som "falsk mamma" för att få ut ett barn från ett barnhem. Kvinnan som agerat falsk mamma uppgavs även tidigare lämnat två barn för adoption via den svenska kvinnan. Enligt BV hade den svenska kvinnan berättat att det rörde sig om en så kallad falsk mamma, men att "det får man ju räkna med när det gäller adoptioner från Sri Lanka", och hon kände fler från Sverige som adopterat ett barn från Sri Lanka med hjälp av en "falsk mamma".¹⁹⁴ Även chefen för immigrationsmyndigheten antydde att det förekom uppgifter om falska mödrar i den svenska kvinnans adoptioner.¹⁹⁵

Två av våra intervjupersoner som är adopterade från Sri Lanka till Sverige uppger att falska mödrar kan ha varit involverade i deras adoptioner. Den ena av dem, som adopterades privat från Sri Lanka i början av 1980-talet, säger att det inte var hennes biologiska mor som skrev på adoptionsdokumenten utan en "stand-in-mamma", det vill säga ett exempel på upplägget med falska mödrar. Både adoptivföräldrarna och paret som förmedlade adoptionen i Sri Lanka har i efterhand berättat för vår intervjuperson att det var så det gick till. Den andra intervjupersonen beskriver att det var en ung kvinna som varken kunde läsa eller skriva som deltog vid domstolsförhandlingen och lämnade sitt tumavtryck i adoptionshandlingarna. Hon verkade enligt adoptivföräldrarna inte vara särskilt intresserad av barnet och vår intervjuperson misstänker att det inte var den riktiga modern. Vår intervjuperson har träffat den aktör som förmedlade adoptionen i Sri Lanka. Han berättade att han hade åkt runt till sjukhus och mutat personalen för att få titta i födelseregistret och där få information om mödrar till barn med okända fäder. Syftet med det var att snabbt hitta ett nytt barn till de svenska adoptivföräldrarna, då föräldrarna till det barn som de skulle ha adopterat hade återkallat sitt samtycke till adoptionen.

¹⁹³ Brev från NIA till Sveriges ambassad i Colombo "Adoptionsbeslut i Sverige och i barnets hemland" 1988-06-14 NIA dnr 69:511/87.

¹⁹⁴ NIA:s PM "Information i ärendet med ev. "falsk mamma" 1987-12-03 NIA dnr 69:511/87.

¹⁹⁵ Brev från ambassaden i Colombo till UD Stockholm 1987-02-27 NIA dnr 72:31/87.

9.7.7 Särskilda problem med de privata och enskilda adoptionerna

Stora risker för oegentligheter i de privatförmedlade adoptionerna uppmärksammades tidigt

Risken för oegentligheter i adoptionerna från Sri Lanka har ansetts vara störst i de privatförmedlade adoptionerna, det vill säga de adoptioner som förmedlats av privata aktörer i Sri Lanka. Redan under NIA:s resa till Sri Lanka i mars 1976 framkom att de sociala myndigheterna i landet var bekymrade över privatförmedlingen.¹⁹⁶ NIA skriver i sina reserapporter både från 1982 och 1984 att adoptionerna från Sri Lanka är de som genom åren har skapat flest problem och merarbete för de svenska myndigheterna, framför allt på grund av de privatförmedlade adoptionerna. Sri Lankas myndighetsföreträdare såg uppenbara risker för handel med barn och andra oegentligheter i samband med dessa adoptioner. NIA beräknade 1983 att en tredjedel av de barn som kommit via privata kontakter kunde vara "olämpligt genomförda adoptioner".¹⁹⁷ Chefen för DPCCS framförde vid ett möte med FFIA 1987 att det i 98 procent av alla adoptioner som skedde utanför DPCCS barnhem fanns någon form av problem, som falska födelsecertifikat, falska mödrar eller falska adresser. FFIA skickade den informationen till NIA.¹⁹⁸

Barn fördes på privat väg till Sverige under adoptionsstoppen

Barn har förts till Sverige under Sri Lankas adoptionsstopp, både 1979 och 1987, via privata kontakter. Under adoptionsstoppet 1979 agerade en lankesisk affärsman mellanhand för att föra ut tre barn till tre svenska familjer. NIA fick information om detta och meddelade också svenska UD. Förmedlaren var sedan tidigare känd hos både AC och NIA, och NIA hade uppmanats att varna svenska familjer för honom. NIA fick också uppgifter om att han hade för-

¹⁹⁶ Det framgår av en skrivelse från NIA till Socialdepartementet "Adoption av barn från Sri Lanka" 1977-02-16 NIA dnr 49:1711/76.

¹⁹⁷ Uppföljande PM från 1983-02-15 "Angående olämpligt genomförda adoptioner"; NIA:s verksamhetsberättelser 1982 till 1986.

¹⁹⁸ FFIA "Rapport" 1987-03-23 inom NIA 1987-03-25 dnr 61:128/87.

falskat handlingar och att ett barn som han förmedlat till en svensk familj var i så dåligt skick att det avled på hotellrummet.¹⁹⁹

Under adoptionsstoppet 1987 fanns en annan lankesisk aktör som försökte kringgå stoppet för adoptionsansökningar genom att skicka brev till svenska familjer som tidigare hade adopterat barn från Sri Lanka och därför hade en hemutredning där. Aktören erbjöd sig att fullfölja adoptionen för 1 500 USD. NIA misstänkte att hon använde sig av uppgifter om familjerna som fanns hos lankesiska myndigheter.²⁰⁰

Problem med att medgivande för adoption via organisation användes för att adoptera privat

Under 1986 och 1987 uppstod problem med att svenska familjer som fått medgivande att adoptera genom svensk auktoriserad sammanlutning, använde sitt medgivande för att adoptera genom en privat kontakt i Sri Lanka. De reste då utan giltiga medgivanden och utan godkänt visum till Sri Lanka för att adoptera.²⁰¹ Detta har framkommit i vår genomgång av arkivmaterial. Vi har även sett exempel på detta från 1986 i vår aktgranskning av privata och enskilda adoptioner från Sri Lanka, det vill säga att ett barn har adopterats privat trots att godkännandet av förmedlingsväg endast gällde adoption via svensk auktoriserad adoptionsorganisation. Vi har också sett flera exempel i privata adoptioner från mitten av 1970-talet till mitten av 1980-talet på att barnhemsföreståndaren har vänt sig direkt till svenska familjer med erbjudande om att adoptera ytterligare ett barn från barnhemmet som de tidigare adopterat ett barn från.

Att svenskar reste till Sri Lanka utan giltiga medgivanden skapade en besvärlig situation och merarbete för både svenska ambassaden

---

¹⁹⁹ NIA Protokoll 1979-03-21; Brev från NIA till UD 1979-06-06 inkom till UD 1979-06-08 med dnr 220/1865 R 34; NIA:s rapport från resa till Colombo, Sri Lanka 1979-10-21 till 1979-10-27, beskickningsarkivet dnr I:10 R 34; Brev från privatperson till NIA 1984-08-22, NIA dnr 49:217/84.

²⁰⁰ NIA:s brev till svenska ambassaden i Colombo "Privat förmedlare i Sri Lanka" 1987-11-20 NIA dnr 79:492/87; Brev från två lankesiska förmedlare till privatperson 1987-10-30 "Adoption" NIA dnr 79:492/87.

²⁰¹ Tre exempel på felaktig handläggning av ärenden rörande medgivande enligt 25 § socialtjänstlagen NIA dnr 49:380/86; Fem exempel där medgivandet använts felaktigt, se NIA:s brev till svenska ambassaden i Colombo 1986-11-07 NIA dnr 46:202/86 och 49:402/86; Brev från svenska ambassaden i Colombo till NIA 1986-10-29 NIA dnr 49:402/86; Brev från FFIA till NIA 1986-10-08 och PM till NIA från en socialsekreterare 1986-10-16, båda NIA dnr 69:360/86.

och NIA. De svenska familjerna riskerade att inte få med sig barnet från Sri Lanka, eller att behöva ansöka om adoptionens upphävande och att återsända barnet till ursprungsföräldrarna. NIA föreslog att de svenska auktoriserade sammanslutningarna skulle utfärda ett särskilt förmedlingsintyg som skulle fogas till medgivandet enligt 25 § socialtjänstlagen och att DPCCS skulle kontrollera att det förmedlingssätt som angavs i medgivandet överensstämde med var barnet kom ifrån. (Ett sådant intyg hade använts tidigare men tagits bort eftersom legaliseringen av intyget medförde ökade kostnader.) Men de lankesiska myndigheterna menade att det inte var möjligt för dem att kontrollera detta.²⁰²

Ett annat problem under den här tiden var att vissa kommuner inte inhämtade NIA:s yttrande angående förmedlingssättet vid enskild adoption. Det ledde till att vissa kommuner gav medgivande för samma kontaktpersoner som NIA, i andra ärenden, hade avstyrkt som kontaktväg.²⁰³

9.7.8 Bristande dokumentation i privata och enskilda adoptionsakter från Sri Lanka

Uppgifter om barnet och föräldrarna finns i varierande grad

I de privata och enskilda akter vi gått igenom från Sri Lanka under 1970–1990-talet finns alltid barnets födelsedatum med i akterna, och födelseort finns angivet i drygt 60 procent av akterna. Ett födelsebevis med barnets ursprungliga namn finns med i ungefär 30 procent av de privata och enskilda akter vi gått igenom, men det är oftast ett födelsebevis som upprättats i samband med adoptionen och inte ett ursprungligt födelsebevis. I vissa fall är det en advokat som signerat födelsebeviset, i andra fall födelsesjukhuset. I de åtta BV-akter från 1980-talet vi granskat finns inga födelsebevis, medan det finns med i var fjärde ISIA-akt från mitten av 1980-talet.

I vårt urval av privata och enskilda adoptionsakterna från Sri Lanka saknas hälsobeskrivning av barnen i mer än 90 procent av akterna.

²⁰² Telex från NIA till svenska ambassaden i Colombo (via UD) 1986-10-29 NIA dnr 72:384/86; NIA:s anteckning från möte med de svenska adoptionsorganisationerna och förslag till beslut 1986-12-17, Brev från svenska ambassaden i Colombo till NIA 1986-11-28, NIA dnr 49:402/86; Brev från FFIA till NIA 1987-03-25, NIA dnr 72:384/86; Brev från DPCCS till svenska ambassaden i Colombo, inkom 1986-11-27 dnr 13/97 R 34.

²⁰³ Se t.ex. NIA:s anteckningar från telefonsamtal med privatperson 1986-11-05 (dnr framgår ej, men ev. NIA 72:384/86).

Våra stickprov av akter från adoptionsorganisationerna BV och ISIA visar liknande mönster när det gäller hälsobeskrivning.

Trots att det i Sri Lanka oftast är modern själv som lämnat barnet till ett barnhem visar vår aktgranskning att det ofta saknas uppgifter om föräldrars namn, ålder, adress och livssituation i akterna. I de privata och enskilda akterna vi gått igenom finns moderns namn i cirka 80 procent av akterna, men hennes ålder och någon uppgift om hennes livssituation finns med i mindre än hälften av akterna. Uppgifter om faderns namn, livssituation och ålder finns endast med i omkring 10 procent av de privata och enskilda akterna från Sri Lanka. I vårt stickprov av BV-akter finns oftare uppgifter om föräldrarnas namn, ålder och livssituation.

Vi har dock granskat ett mycket begränsat urval av akter och kan därför inte utgå från att detta gäller generellt för adoptioner från Sri Lanka.

I de granskade akterna saknas ofta uppgifter om hur och varför barnet lämnats för adoption

I vårt urval av privata och enskilda adoptioner från Sri Lanka framgår i stort sett aldrig av akten vem som utrett barnets bakgrund. Det har inte funnits några skriftliga beslut om att barnet blivit tillgängligt för adoption. I närmare hälften av adoptionsakterna finns inga uppgifter alls om varför barnet lämnats för adoption. Det är ungefär lika stor andel under hela den undersökta tidsperioden – från mitten av 1970-talet till mitten av 1990-talet. Som vi beskrivit tidigare är vårt urval alltför begränsat för att dra generella slutsatser, men eftersom resultaten här är så tydliga så indikerar det att detta har varit ett utbrett problem i adoptioner från Sri Lanka.

I ungefär en tredjedel av de privata och enskilda akter från Sri Lanka som vi gått igenom finns ingen information alls om vem som har lämnat barnet för adoption. När det framgår är det ofta modern själv som har varit delaktig i att lämna barnet för adoption. Det framgår dock mycket sällan av akten att modern vetat om att barnet sedan ska förmedlas för adoption. Ofta står bara vilket barnhem eller annan aktör som lämnat barnet vidare för adoption, men utan uppgift om hur barnet hamnade där.

I drygt hälften av akterna i vårt urval framgår inte vem i Sri Lanka som har förmedlat adoptionen. Det är framför allt i adoptionerna

fram till 1980 som uppgift om förmedlare saknas. I de fall det framgår vilka lankesiska aktörer som varit delaktiga i att förmedla adoptionen, finns några namn som återkommer i de flesta akter (se avsnitt 9.7.5).

När det gäller adoptionerna från Sri Lanka som gått via svensk auktoriserad organisation, visar våra stickprov hos BV och ISIA att mängden dokumentation om hur och varför barnet lämnats för adoption skiljer sig åt. Det finns alltså ingen tydlig skillnad mellan just privata och organiserade adoptioner. I ISIA:s adoptionsakter har det inte funnits mer dokumentation jämfört med de privata och enskilda adoptionerna från Sri Lanka under samma tidsperiod. I de cirka 40 akter från ISIA vi gått igenom finns till exempel ingen information alls om barnens bakgrund eller varför de blev tillgängliga för adoption. Däremot indikerar vårt mycket begränsade stickprov av akter från BV på 1980-talet att det kan finnas mer information i deras akter. I BV:s adoptionsakter framgår oftare skälet för adoption jämfört med de privata och enskilda adoptionerna från Sri Lanka under samma tidsperiod. Där syns också att det är BV:s kontaktperson eller familjerådgivaren på hans barnhem som utrett barnets bakgrund.

Tidigare anställda vid BV beskriver i vår intervju att man med dagens glasögon inte skulle tycka att barnets bakgrund blev tillräckligt utredd och att det skulle vara svårt att säkerställa att det var moderns vilja att adoptera bort barnet. Tidigare anställda vid svenska adoptionsorganisationer beskriver att de påverkades av att de såg så många barn på barnhem, deras stora behov av hjälp och att en stor andel av barnen som togs in på barnhem inte överlevde det första året. De gravida kvinnorna var ofta utstötta och fick inte hjälp av släktingar. De svenska organisationerna ville göra en god insats.²⁰⁴

Inga uppgifter i de granskade akterna om att man sökt nationell lösning före internationell adoption

I de akter vi granskat från Sri Lanka finns inte uppgifter som visar att man sökt nationell lösning innan barnet adopteras till Sverige. Det gäller både privata och enskilda samt organiserade adoptioner.

---

²⁰⁴ Intervju med tidigare anställda vid BV 2023-10-16; Intervju med tidigare medarbetare vid FFIA 2023-09-21.

Särskilda samtyckesdokument saknas ofta i de akter vi granskat

Trots att det i Sri Lanka nästan alltid är barnets mor som har lämnat barnet för adoption, har det i de akter vi granskat ofta saknats dokumenterade samtycken. Om vi endast utgår från de privata och enskilda akter där barnets mor finns namngiven, finns ett särskilt samtyckesdokument från modern i knappt 30 procent av akterna. De samtyckeshandlingar vi sett har funnits i akter från 1980-talet och framåt, inga från 1970-talet. I ytterligare cirka 15 procent av de akter vi gått igenom framgår av akten att modern lämnat samtycke, men utan att det finns något dokument som styrker det. Det finns inga dokumenterade samtycken från barnets far med i de granskade akterna. I de fall det finns ett samtycke framgår alltid att samtycket avser adoption, och oftast också att det avser adoption till utlandet. Det är dock ett mycket begränsat urval av akter som vi granskat, vilket gör att vi inte kan dra slutsatsen att detta gäller generellt för adoptioner från Sri Lanka. Det kan också finnas ett samtycke från en förälder, även om det inte har dokumenterats och bevarats i akten.

Vår aktgranskning indikerar att det inte finns fler samtyckeshandlingar i de adoptioner som förmedlats via organisationerna BV och ISIA. När det gäller ISIA:s akter finns vad vi kunnat se inte några samtycken från ursprungsföräldrarna med i akterna, trots att moderns namn ofta står i adoptionsbeslutet. I vårt stickprov av BV-akter finns dock i flera fall skrivningar om att modern har samtyckt till adoptionen, i de fall det saknas samtyckesdokument.

I de fall det finns ett samtycke från barnets mor i de privata och enskilda akterna har hon också oftast undertecknat det med signatur eller i något fall tumavtryck. I flera fall finns dock en stämpel över moderns underskrift, som täcker den signaturen. I de få fall i vårt stickprov av BV-akter där det finns ett dokumenterat samtycke från modern så syns inte någon underskrift av henne.

Aktgranskningen visar att i de fall det funnits samtycke från modern i akterna från Sri Lanka, har i flera fall någon aktör som har anklagats för att använda sig av falska mödrar varit involverad i adoptionen. I en adoption från 1974 där modern närvarade vid domstolsförhandlingen framgår av akten att adoptivföräldrarna själva misstänkte att adoptionen var mot moderns vilja. Av svenska fosterbarnsinspektörens anteckningar efter hemkomsten 1974 framgår att adoptivföräldrarna ”var obehagligt berörda av att modern grät floder hela tiden, det

verkade nästan som om hon tvingats till adoptionen”. I Sri Lanka har vi dock sett flera exempel på att adoptivföräldrarna haft kontakt med den biologiska modern före och efter adoptionen, vilket ökar sannolikheten för att hon samtyckt till adoptionen och förstått innebörden av den. I ungefär en fjärdedel av de privata och enskilda akterna från Sri Lanka som vi gått igenom framgår att den biologiska modern närvarade i domstolen.

I akterna från 1970-talet framgår sällan om adoptionen var förmedlad privat eller via någon organisation

I vissa adoptionsakter från Sri Lanka framgår inte helt tydligt om det är en privat eller organiserad adoption, särskilt på 1970-talet. I ungefär hälften av akterna som rör adoptioner från Sri Lanka på 1970-talet framgår inte av akten om det är en privat eller organiserad adoption. I vissa fall framstår adoptionen som privat, men sedan nämns till exempel AC i en uppföljningsrapport eller anteckning från ett hembesök. I vissa fall framgår tydligt att det finns en sammanblandning på så vis att adoptionen inte är renodlat privat eller organiserad. I en akt framkommer exempelvis av barnavårdsnämndens anteckning från ett hembesök att det är AC som gett adoptivföräldrarna erbjudande om barnet, trots att det är en privat adoption. Adoptivföräldern beskriver vid besöket att deras första barn från Sri Lanka ”delvis är av lite privat modell men AC har också lite del där”.

Det finns fall då adoptionshandlingar helt saknas eller är tom

Vi har i aktgranskningen sett exempel på att socialtjänstakten är svår att hitta, inte verkar finnas alls eller att akten är helt tom. I en akt från 1978, som NIA förmedlat, finns i akten endast en uppföljningsrapport för ett annat barn och andra adoptivföräldrar. I vissa fall finns viss information i barnets akt och annan information i adoptivföräldrarnas akt. I ett annat fall från 1986, där BV förmedlat adoptionen, ligger barnets adoptionsdokument i storebroderns akt hos socialtjänsten.

9.7.9 Det är mycket små barn som adopterats från Sri Lanka och processen i Sri Lanka har gått fort

Vår aktgranskning av privata och enskilda adoptioner indikerar att barnen som adopterats från Sri Lanka har varit mycket små när de anlänt till Sverige jämfört med barnen från övriga länder vi granskat. I vårt begränsade urval av akter har barnen i genomsnitt varit sju månader när de anlänt till Sverige. Ungefär 70 procent av dem var under sex månader när de anlände till Sverige, och en tredjedel var under tre månader. Vårt stickprov av BV-akter från Sri Lanka på 1980-talet indikerar att de barn som förmedlats via BV var ungefär lika små.

Efter att barnet anlänt till Sverige har det tagit några månader, upp till ett år, innan beslutet har godkänts eller att beslut om adoption fattats i Sverige.

9.7.10 NIA:s hantering av problemen i de privata adoptionerna

Försöken att reglera privata adoptioner med avtal misslyckades

Uppgifter om oegentligheter i samband med privata adoptioner ledde till att Sverige och Sri Lanka redan i mitten av 1970-talet påbörjade diskussioner om ett samarbetsavtal kring adoptioner.²⁰⁵ NIA reste till Sri Lanka i mars 1976 för att diskutera avtalsformer och uppnå en helhetslösning på adoptionskontakterna mellan Sverige och Sri Lanka. En arbetsgrupp inom NIA utarbetade ett förslag till avtalstext och NIA sände i juni 1976, enligt överenskommelse, ett avtalsförslag till Sri Lanka.²⁰⁶ I Sri Lanka bildades en arbetsgrupp som skulle se över förslaget till avtal med Sverige.²⁰⁷

Sedan stoppades dock adoptionerna från Sri Lanka temporärt. I oktober 1976 fick NIA besked om att Sri Lanka avbrutit alla adoptioner i avvaktan på en utredning om lagändring. I början av 1977 fick NIA kännedom om att socialministeriet på Sri Lanka inte längre

²⁰⁵ "Rapport från NIA:s besök i Sri Lanka den 23–30 november 1991", NIA dnr 60:607/91 inkommet från FFIA; NIA Protokoll 1975:5 1975-06-11; Brev från svenska UD till svenska ambassaden i New Dehli 1975-03-18, UD arkiv dnr 51 R 34; Brev från Riksdagens internationella sekretariat till svenska ambassaden i New Dehli "Ev. adoptionsavtal med Sri Lanka" 1975-04-14, UD arkiv R 34 Bce (dnr saknas); Brev från svenska ambassaden i Colombo p.t. New Dehli "Adoptioner i Sri Lanka" 1975-04-29, UD arkiv dnr 108 R 34 Bce.

²⁰⁶ NIA Protokoll 1976-05-21; NIA Protokoll 1976-06-14.

²⁰⁷ NIA Protokoll 1976-10-25.

ansåg att det var nödvändigt med ett formellt avtal, och den nya lagen antogs.²⁰⁸ Sri Lanka genomförde sedan ytterligare en lagändring 1979 för att försöka komma åt privatförmedlingen.

Under NIA:s resa till Sri Lanka hösten 1979 återupptogs avtalsdiskussionerna. Socialministeriet i Sri Lanka bad NIA att skicka ett förslag på avtal för att reglera de privata adoptionerna, vilket NIA också gjorde.²⁰⁹ Statssekreteraren vid socialministeriet i Sri Lanka uttryckte sin missbelåtenhet över att de privata adoptionerna fortsatte och att vissa tjänade pengar på det, och att det inte var säkert att ett avtal skulle räcka för att komma till rätta med det.²¹⁰ När Sri Lankas socialminister och statssekreterare besökte Sverige i april 1980 diskuterades avtalsfrågan ingående.²¹¹ Men under NIA:s resa till Sri Lanka i november 1980 konstateras att ingenting hade hänt med det svenska avtalsförslaget. Socialministern var positiv till ett avtal och ville att alla adoptioner skulle ske via DPCCS, men han konstaterade att den andra vägen också var laglig.²¹² Av NIA:s reserapport från 1982 framgår att det svenska förslaget då fortfarande låg vilande hos socialministeriet i Sri Lanka, i väntan på att Sri Lanka skulle sluta ett avtal med Australien, vilket skulle fungera som modell för övriga avtal.²¹³ Något samarbetsavtal kom aldrig till stånd.

Sri Lanka lyckades inte stoppa privatförmedlingen och bad Sverige om hjälp

Vid tre tillfällen under 1970- och 1980-talet stoppade myndigheterna i Sri Lanka adoptionerna till andra länder för att förhindra att privata aktörer i Sri Lanka förmedlar adoptioner till utlandet. Sri Lanka

---

²⁰⁸ NIA Protokoll 1976-10-25; Skrivelse från NIA till Socialdepartementet "Adoption av barn från Sri Lanka" 1977-02-16 NIA dnr 49:1711/76; Departementsskrivelse från Socialdepartementet till privatpersoner 1977-12-14 dnr 3051/76 samt dnr 3052/76. Se även Brev från socialministeriet i Sri Lanka till svenska ambassaden i New Dehli 1976-12-29 UD arkiv (oklart dnr, men R34).

²⁰⁹ Brev från Socialstyrelsens NIA till svenska ambassaden i Colombo med förslag till avtal, 1980-02-14 NIA dnr 9:26/80, Beskickningsarkivet XI:25 R 34.

²¹⁰ Brev från svenska ambassaden i Colombo till Socialstyrelsens NIA 1980-03-19 Beskickningsarkivet Colombo dnr IX:51 R 34 Adoptioner.

²¹¹ NIA:s anteckningar från Sri Lankas socialminister och statssekreterares besök i Sverige 1981-04-20-25, NIA dnr 9:26/80 inkom till svenska ambassaden i Colombo 1981-05-25 dnr XI:74 R 34.

²¹² NIA:s rapport från resa till Sri Lanka 1980-11-07-14, finns som bilaga till NIA:s anteckningar från Sri Lankas socialminister och statssekreterares besök i Sverige 1981-04-20-25, NIA dnr 9:26/80, inkom till svenska ambassaden i Colombo 1981-05-25 dnr XI:74 R 34.

²¹³ NIA:s reserapport Sri Lanka 1982, se beskickningsarkivet dnr 11/154 R 34 1983-12-05.

genomförde också ändringar i lagen i samband med dessa stopp. Men Sri Lanka lyckades inte komma åt privatförmedlingen förrän efter lagändringen 1992. I början av 1980-talet uttryckte Sri Lankas socialminister och statssekreterare att de var bekymrade över förekomsten av adoptioner från privata kontakter till Sverige, att svenska föräldrar fick barn utanför den godkända ordningen.²¹⁴ Under första halvan av 1980-talet adopterades merparten av barnen genom privata kontakter.²¹⁵ På Sri Lanka fanns då 20–30 privatförmedlare, såväl privatpersoner som privata barnhem. Några stod under DPCCS:s tillsyn medan andra var helt oregistrerade och enligt lankesisk lag illegala.²¹⁶ 1981 beskrev BV:s kontaktpersoner på Sri Lanka att många små privata kontakter växer upp som ”svampar ur jorden” över hela Sri Lanka, som en följd av att den lankesiska socialministern uttalat sig positivt i samband med sin resa till Sverige.²¹⁷ Under 1985 hade 1530 barn adopterats av utländska föräldrar men endast 30 av dem kom från något av DPCCS:s statliga barnhem.²¹⁸

Företrädare för Sri Lanka bad vid flera tillfällen NIA och svenska Socialdepartementet om hjälp med att förhindra privatförmedlingen eftersom de såg att de innebar stora risker för handel med barn och andra oegentligheter. Under NIA:s resa till Sri Lanka i oktober 1979 framhöll myndigheterna i Sri Lanka att de ansträngde sig för att komma till rätta med privatförmedlingen och att de ville att även Sverige skulle vidta åtgärder, annars riskerade adoptionsverksamheten att åter stoppas.²¹⁹ Även NIA ansåg att något borde göras när det gällde Sri Lanka och privat förmedlade adoptioner genomförda på tvivelaktiga sätt. I ett brev från Utrikesdepartementet till svenska ambassaden i april 1980 framgår att Sverige tidigare hade hävdat att det i första hand var lankeserna som var ansvariga för att förebygga missförhållanden, men att de nu insåg att även Sverige borde agera.²²⁰

²¹⁴ NIA Protokoll 1980-08-28.

²¹⁵ NIA:s verksamhetsberättelser 1979/1980 och flera år framåt; PM från Sveriges ambassad till UD Stockholm 1980-01-11 R 34 nr 9 ”Adoptioner”; NIA Protokoll 1980-04-17; Brev ”Internationella adoptioner Sri Lanka – Sverige” från svenska ambassaden i Colombo 1983-05-11 till svenska UD, beskickningsarkivet dnr 2/19 R 34.

²¹⁶ NIA Protokoll 1980-10-30; Brev från NIA till svenska ambassaden i Colombo 1983-08-25 NIA dnr 72:147/83, finns i beskickningsarkivet 1983-09-02 dnr 11/106 R 34.

²¹⁷ Brev från BV till NIA, inkom NIA 1981-07-30 dnr 49:181/81.

²¹⁸ Brev från svenska ambassaden i Colombo till NIA 1986-04-16 ”Sri Lanka; adoptioner” NIA dnr 72:185/86.

²¹⁹ NIA:s rapport från resa till Colombo, Sri Lanka 1979-10-21 till 1979-10-27, inkom till svenska ambassaden i Colombo 1979-12-26 beskickningsarkivet dnr I:10 R 34.

²²⁰ Brev från UD Stockholm till svenska ambassaden i Colombo 1980-05-14, beskickningsarkiv Colombo dnr IV:88 R 34.

När den lankesiska socialministern och hans statssekreterare besökte Sverige 1981 vädjade de om att socialdepartementet och NIA med alla i Sverige tillgängliga medel skulle hjälpa dem att komma till rätta med privatpersoners inblandning i adoptioner till Sverige. Socialministerns önskan var att Sverige i likhet med en del andra länder skulle förbjuda familjer att använda privata adoptionskontakter.²²¹ Senare samma år uttryckte Sri Lankas socialminister att han var bekymrad över att man inte lyckades komma till rätta med systemet med mellanhänder som skaffar sig orimligt stora inkomster.²²² Vid ett besök hos svenska socialdepartementet och NIA 1983 efterlyste myndighetspersoner i Sri Lanka hjälp från svenska myndigheter för att komma till rätta med den handel med barn som bedrevs av privata förmedlare.²²³

I början av 1983 skrev NIA till regeringen att de åtgärder som Sverige hittills hade vidtagit inte var tillräckliga för att komma till rätta med olagligt och olämpligt genomförda adoptioner. NIA skrev också att representanter för ansvariga myndigheter i Sri Lanka hade efterlyst hjälp från svenska myndigheter för att komma till rätta med den handel med barn som bedrevs av privata förmedlare och att de ville att Sverige skulle förbjuda familjer att använda privata adoptionskontakter. NIA beskrev i samma PM att representanter för Sri Lanka offentligt hade kritiserat Sveriges brist på åtgärder vid flera internationella konferenser om internationella adoptioner. Därutöver har representanter för de nordiska grannländerna upprepat sin tidigare kritik vid en nordisk konferens.²²⁴

NIA bad regeringen att skärpa reglerna för privatadoptioner

Hösten 1981 vände sig NIA till socialministern med förslag för att ytterligare reglera privata adoptioner och eftersträva en likartad lösning som övriga nordiska länder. NIA föreslog att adoption endast i undantagsfall skulle kunna genomföras via enskild kontakt, men

---

²²¹ NIA:s reserapport Sri Lanka 1982, se beskickningsarkivet dnr 11/154 R 34 1983-12-05; Brev från NIA till svenska ambassaden i Colombo 1983-08-25 NIA dnr 72:147/83, finns i beskickningsarkivet 1983-09-02 dnr 11/106 R 34; NIA dnr 40:123/83.

²²² Brev från svenska ambassaden i Colombo till svenska UD 1981-11-30, Beskickningsarkivet Colombo dnr II:74 R 34.

²²³ NIA verksamhetsberättelse 1982/1983 samt NIA Dnr 49:48/83.

²²⁴ NIA, PM "Angående olämpligt genomförda adoptioner", 1983-02-15, dnr 49:48/83; NIA dnr 40:123/83.

då först efter godkännande av en central instans, förslagsvis NIA.²²⁵ NIA begärde en översyn av den svenska organisationen i syfte att få bättre insyn i och reglering av de privatförmedlade adoptionerna. Socialdepartementet genomförde sedan en sådan utredning som NIA föreslagit.²²⁶ Flera remissinstanser föreslog att privata adoptioner skulle förbjudas, men regeringen ville inte stoppa dem helt eftersom många privata adoptioner skedde under betryggande former. Resultatet blev i stället skärpta krav i form av att socialnämnden skulle inhämta NIA:s yttrande om förmedlingsväg vid enskilda adoptioner.²²⁷

DN skrev 1984 om att Sverige var det enda land i Norden som fortfarande tillät privata adoptioner från utlandet utan myndighetskontroll, medan de övriga nordiska länderna endast tillät privata adoptioner i undantagsfall, efter särskild prövning.²²⁸

Olika aktörer utbytte information om privata förmedlare

NIA skriver i sin verksamhetsberättelse för 1981–1982 att de med hjälp av rapportering från kommuner hade en relativt god överblick över hur barn kommer till Sverige för adoption och vilka privatpersoner i Sverige som agerar förmedlare. NIA försökte förebygga problem genom att informera socialtjänsten och allmänheten om riskerna med privat adoption och varna för de oseriösa förmedlare som NIA kände till. NIA rekommenderade privatpersoner att vända sig till de auktoriserade organisationerna i stället för att adoptera privat.²²⁹ NIA skrev också vid flera tillfällen brev till personer som förmedlade barn privat från Sri Lanka för att informera dem om vad som gällde för att få lämna adoptionshjälp.²³⁰

²²⁵ NIA:s ”PM om adoptioner som förmedlas utanför auktoriserad organisation” 1981-11-05, överlämnades till socialministern vid möte 1981-11-16, NIA dnr 49:300/81.

²²⁶ NIA dnr 40:123/83; Brev från NIA till svenska ambassaden i Colombo 1983-08-25 NIA dnr 72:147/83, finns i beskicksningsarkivet 1983-09-02 dnr 11/106 R 34; NIA:s reserapport Sri Lanka 1982, se beskicksningsarkivet dnr 11/154 R 34 1983-12-05.

²²⁷ NIA, PM ”Angående olämpligt genomförda adoptioner”, 1983-02-15, dnr 49:48/83; Socialdepartementets promemoria (Ds S 1983:14) *Internationella adoptioner, översyn och förslag till åtgärder*; Prop. 1984/85:16 *om vissa frågor rörande internationella adoptioner*.

²²⁸ DN 1983-04-13 ”’Oäkta’ barn säljs via ’babyfarmer’ till Skandinavien”.

²²⁹ Svenska ambassaden i Colombos brev till svenskt par som vill adoptera privat 1980-03-20 i beskicksningsarkiv Colombo dnr XII:38 R 34; NIA:s brevväxling med ett svenskt par som vill adoptera privat 1983-11-08; NIA dnr 49:63/80; NIA dnr 49:327/83.

²³⁰ Se t.ex. NIA Protokoll 1982-05-27; NIA Protokoll 1983-08-25.

Korrespondens mellan NIA, svenska ambassaden i Colombo och DPCCS i mitten av 1980-talet visar att de utbyter information om vilka adoptionskontakter de svenska adoptionsorganisationerna har i Sri Lanka.²³¹ NIA ställde många frågor till svenska ambassaden om olika adoptionsförmedlare och hade också kontinuerlig kontakt med de lankesiska myndigheterna.

NIA och de svenska organisationerna kände till problem med vissa privata förmedlare som hade kontakter i Sverige. NIA beskrev exempelvis en privat förmedlare som ”boven i dramat” vid senaste adoptionsstoppet. NIA fick information om några förmedlare som betraktade varandra som ”skummisar”. NIA fick också många frågor om en viss privat förmedlare som enligt NIA gav bristfällig information om barnens bakgrund. Adoptionerna genom denna förmedlare blev billigare eftersom familjerna fick adoptionshandlingarna hemskickade i förväg och därför kunde stanna kortare tid på Sri Lanka. Detta var det privata barnhem som förmedlade flest barn till Sverige i början av 1980-talet.²³² En annan privat adoptionskontakt hade enligt svenska ambassaden kommit att bli en kontroversiell person som de lankesiska myndigheterna inte var särskilt nöjda med. Enligt DPCCS hade det inkommit rapporter om hennes verksamhet som indikerade att adoptivföräldrar exploaterades ekonomiskt och att de därför inte kunde rekommendera henne som adoptionskontakt.²³³ Svenska ambassaden i Colombo meddelar henne det i ett brev.²³⁴

I vår aktgranskning har vi sett exempel på att NIA kommunicerar med de svenska adoptionsorganisationerna och svenska ambassaden i Colombo för att lösa uppkomna problem i en privat adoption. Det gäller en adoption från 1986 som genomfördes privat trots att medgivandet endast gällde genom auktoriserad svensk organisation. Barnet rapporteras komma från FFIA:s barnhem på Sri Lanka som hade tillstånd i Sri Lanka, men egentligen var aldrig

---

²³¹ Se t.ex. telex från NIA till svenska ambassaden i Colombo 1986-10-29 NIA dnr 72:384/86; Brev från svenska ambassaden i Colombo till DPCCS 1986-09-12 (dnr framgår ej men ev. NIA dnr 72:384/86); NIA:s reserapport Sri Lanka 1982, se beskickningsarkivet dnr 11/154 R 34 1983-12-05; Brev från Socialstyrelsens NIA till svenska ambassaden i Colombo 1980-03-20, beskickningsarkivet Colombo dnr XI:46.

²³² Minnesanteckningar från NIA:s möte med svenska organisationerna i Sri Lanka 1982-03-23 NIA dnr 45:104/86; Brev från NIA till svenska ambassaden i Colombo 1983-08-25 NIA dnr 72:147/83, finns i beskickningsarkivet 1983-09-02 dnr 11/106 R 34.

²³³ Brev ”Adoptionskontakt i Sri Lanka” från svenska ambassaden i Colombo till NIA 1982-10-26, Beskickningsarkivet dnr 9/226 R34 (eller NIA Dnr 43:417/82).

²³⁴ Brev från svenska ambassaden i Colombo till förmedlaren 1986-10-31, dnr 13/216 R 34.

barnet där utan hos en annan privat förmedlare som inte hade tillstånd i Sri Lanka och som NIA dessutom avrått att samarbeta med. NIA såg mycket allvarligt på detta och bad FFIA förklara för sin kontakt att det som hänt var oacceptabelt och inte fick upprepas. NIA avsåg även kontakta ambassaden i Colombo för att få tillstånd ett samarbete i adoptionsärendena. NIA har också varnat övriga adoptionsorganisationer för att råka ut för liknande händelser.

Vi har i aktgranskningen också sett flera exempel på att NIA har skrivit brev till adoptivföräldrarna att det kommit till NIA:s kännedom att de mottagit ett barn utan förmedling av auktoriserad organisation. NIA vill då att de inkommer med närmare uppgifter om hur familjen kommit i kontakt med barnet. Vi har dock också sett exempel på att NIA 1981 rekommenderade sökanden att genomföra en privat adoption, trots att de vid denna tidpunkt skulle sträva efter att adoptionerna skulle förmedlas av de auktoriserade organisationerna. Adoptivföräldern skriver i ett brev till socialförvaltningen att NIA kollat upp en privat kontakt som de tänkt använda sig av och att NIA då sagt att kontakten är ”OK till 100 %” och att NIA bara hade positiva erfarenheter av den adoptionskontakten. Adoptivföräldern erbjöd sig att ta kontakt med BV, men NIA tyckte det var onödigt.

Svenska ambassaden gjorde en egen undersökning av förmedlare

Svenska ambassaden i Colombo har haft en aktiv roll i att inhämta information om olika privata aktörer i Sri Lanka och förmedla den vidare till Sverige. De skickade brev till svenska adoptivföräldrar och bad dem ange vilken kontakt i Sri Lanka som de adopterat genom. Ambassaden listade de svenska adoptionsorganisationernas kontakter, men också åtta privata kontakter.²³⁵ FFIA framhåller också att svenska ambassaden var oerhört kunnig, insatt och hjälpsam i de krissituationer som uppstod när det gäller adoptionsverksamheten i Sri Lanka.²³⁶

Svenska ambassaden erbjöd NIA 1983 att göra en fördjupad kartläggning av adoptionsverksamheten i Sri Lanka när det gällde

---

²³⁵ Svenska ambassadens lista över adoptionskontakter som skickades till adoptivföräldrar någon gång på 1980-talet, inkommet från FFIA, oklart datum och dnr.

²³⁶ Skriftliga uppgifter från FFIA inkommet via e-post 2024-04-15.

de hem som förmedlade adoptivbarn till Sverige.²³⁷ NIA var mycket positiv till detta.²³⁸ Svenska ambassaden presenterade resultaten av undersökningen hösten 1984. Flera av de hem som ingick i kartläggningen bedömdes fungera väl. Det var framför allt två av hemmen som ambassadören hade vissa invändningar emot, nämligen det barnhem som BV samarbetade med och det barnhem som FFIA senare samarbetade med. När det gäller barnhemmet som FFIA samarbetade med fick ambassadören intrycket att paret som drev verksamheten hade ekonomiska motiv. Dessutom var föreståndaren släkt med säkerhetsministern och kände fiskeriministern, som även var borgmästare, som ville låta detta par använda ett av sina hus för att inackordera svenska adoptanter. Den verksamhet de avsåg att bygga upp verkade nästan helt vara inriktad på adoptioner av spädbarn till Sverige.²³⁹

När det gällde BV:s kontaktpersons organisation var ambassadören kritisk till att kostnaderna de tog ut av blivande svenska adoptivföräldrar fortfarande var höga och att det inte fanns tillfredsställande kontroll över hur de medel som de mottog från Sverige faktiskt användes. Verksamheten finansierades helt av BV:s medlemmar, genom adoptionsavgifter och gåvor till organisationens välfärds- och hjälpprogram. Ambassadören menade också att organisationen utnyttjade hål i den dåvarande lagstiftningen för sin adoptionsverksamhet. Samtidigt beskrev ambassadören att barnhemmet var mycket fint och välfungerande samt att det fanns bakgrundsrapporter om barnen och uppföljningsrapporter från föräldrarna i Sverige.

Ambassadören var också kritisk till att inget av dessa två hem var registrerat hos DPCCS. Ambassadören framhöll också två privata aktörer som bedrev adoptionsverksamhet utifrån tydliga ekonomiska motiv och utan att vara registrerade.

---

²³⁷ NIA verksamhetsberättelse 1983/1984.

²³⁸ Brev från NIA till svenska ambassaden i Colombo 1983-08-25 NIA dnr 72:147/83, finns i beskickningsarkivet 1983-09-02 dnr 11/106 R 34; Brev "Internationella adoptioner Sri Lanka – Sverige" från NIA till svenska ambassaden i Colombo 1984-09-26, inkom svenska ambassaden i Colombo 1984-10-04 med dnr 11/118 R 34.

²³⁹ Svenska ambassaden i Colombos kartläggning "Internationella adoptioner Sri Lanka – Sverige" till NIA 1984-10-24, inkom till ambassaden i Colombo 1984-11-02 med dnr 12/130 R 34.

NIA förberedde sig inför sin nya uppgift att yttra sig om förmedlingssättets tillförlitlighet i enskilda adoptioner

I januari 1985 fick NIA i uppgift att yttra sig inför socialnämndens prövning av tillförlitligheten i det förmedlingssätt som de sökande ville använda sig av vid enskilda adoptioner. Inför den nya uppgiften ägnade NIA särskild uppmärksamhet åt att utreda förutsättningarna för att kunna göra sådana bedömningar i Sri Lanka. Under NIA:s besök i Sri Lanka 1984 slöts en överenskommelse med socialministeriet om ett antal gemensamma riktlinjer. Ett grundläggande krav var att de organisationer i Sri Lanka som anlitas av svenska adoptivföräldrar skulle vara registrerade hos DPCCS eller DSS.

En registrering hos DPCCS innebar dock inte ett godkännande eller en auktorisation av verksamheten. DPCCS hade ett tillsynsansvar för de 142 barnhem som var registrerade hos myndigheten, och drev i egen regi sju statliga mottagningshem för barn. Men DPCCS beskrev själva att de inte hade kapacitet att kunna kontrollera alla privata institutioner.²⁴⁰ NIA märkte också senare att enbart registrering inte räckte för att en kontakt skulle kunna bedömas som tillförlitlig, eftersom myndigheterna i Sri Lanka inte hade resurser för att regelbundet kontrollera ens den registrerade verksamheten.²⁴¹ NIA beskrev att det inte heller från svensk sida fanns möjlighet att kontinuerligt följa och få insyn i verksamheterna, till exempel när det gällde skälen till att barn lämnas för adoption eller kostnadernas storlek och rimlighet.²⁴²

Många av de yttranden om förmedlingssättets tillförlitlighet som NIA fick lämna gällde adoptioner från Sri Lanka. Och enligt NIA:s sammanställning av sina yttranden över förmedlingssättet under 1985 avsåg 11 av de 13 negativa besluten just Sri Lanka.²⁴³

²⁴⁰ Svenska ambassaden i Colombos kartläggning ”Internationella adoptioner Sri Lanka – Sverige” till NIA 1984-10-24, inkom till ambassaden i Colombo 1984-11-02 med dnr 12/130 R 34.

²⁴¹ NIA:s yttrande avseende förmedlingssättet vid adoption 1986-05-21 NIA dnr 46:66/86; NIA:s brev 1986-08-22, i FFIA:s arkiv.

²⁴² NIA:s brev 1986-08-22, i FFIA:s arkiv.

²⁴³ NIA protokoll 86-01-29.

9.7.11 NIA:s tillsyn och resor till Sri Lanka gav en tydlig problembild men var inte särskilt kritiskt granskande

NIA genomförde sju resor till Sri Lanka mellan 1976 och 1991.²⁴⁴ Syftet med resorna var att försöka få till stånd ett avtal om privata adoptioner, att besöka de svenska organisationernas samarbetskontakter samt utbyta information om ny reglering av adoptionerna. Flera av resorna gjordes tillsammans med svenska adoptionsorganisationer. Det gällde exempelvis resan 1982 då NIA reste tillsammans med BV som skulle teckna nytt avtal med sin kontaktperson i Sri Lanka.²⁴⁵

Under resorna har Sri Lankas regeringsföreträdare och andra aktörer öppet beskrivit problem i adoptionsverksamheten. Under resan 1976 framkom att lankesiska socialministern var mycket positivt inställd till internationella adoptioner, men att man har haft vissa problem i och med att verksamheten florerat fritt under ett antal år.²⁴⁶ Under resan i maj 1982 framkom att problemen med handel med barn kvarstod. Socialministeriet och DPCCS beskrev att de i princip helt hade tappat greppet om adoptionerna och att verksamheten var präglad av uppgivenhet och likgiltighet. Problemen var enligt svenska ambassaden i Colombo inbyggda i systemet där de inblandade tjänade mycket pengar. Under resan beskrevs att handel med barn för adoption snabbt har organiserats på samma sätt som till exempel prostitution och narkotikahandel.²⁴⁷

Vid NIA:s besök hos barnhem och adoptionsförmedlare i Sri Lanka framkom i vissa fall brister. Vid NIA:s besök hos en förmedlare framkom att journalerna om barnen som skulle adopteras innehöll fåtaliga uppgifter om barnens bakgrund och om mödrarna. NIA påpekade att förmedlaren hade gett förslag på barn till föräldrar som ännu inte hade sin utredning och sitt medgivande klart och frågade varför, men det fick NIA inget svar på.²⁴⁸ Under sin resa i november 1991 fick NIA information om att BV:s kritiserade kontaktperson troligen fortfarande hade inflytande över förmedlingen, att "barnbyten" var mycket vanligt förekommande samt att fler barn förmedlades i BV:s namn med kontaktpersonens biträde än vad BV

²⁴⁴ Resorna genomfördes 1976, 1979, 1980, 1982, 1984, 1986 och 1991.

²⁴⁵ BV:s rapport från besök på Sri Lanka maj 1982 inkom NIA 1982-06-14 dnr 69:245/82.

²⁴⁶ NIA:s reserapport Sri Lanka 1976.

²⁴⁷ NIA:s reserapport Sri Lanka 1982, se beskicksningsarkivet dnr 11/154 R 34 1983-12-05.

²⁴⁸ Reserapport 1986 NIA dnr 72:60/86.

hade medverkat i.²⁴⁹ Under resan framstod det också som att det fanns ett beroende mellan bistånd och adoption i verksamheten.²⁵⁰

I övrigt framkom få problem vid NIA:s besök hos samarbetskontakterna. NIA:s anteckningar från resorna antyder att NIA inte haft ett särskilt kritiskt eller granskande förhållningssätt vid dessa besök. De har visats runt och konstaterat att det mesta har sett fint ut. Utifrån reserapporterna framstår det inte som att någon kritisk granskning genomförts.

Tidningen Sydasien publicerar 1992 ett brev från en person som adopterat via BV och som berättar att det inför NIA:s besök städades, målades och reparerades. Brevskrivaren kritiserar också att NIA endast träffade ett fåtal av de familjer som bodde där, vilket var de familjer vars adoption hade gått bra och rätt till. Övriga familjer tilläts inte vara där under NIA:s besök.²⁵¹

Företrädare för FFIA har i efterhand beskrivit NIA:s tillsyn som ”katastrof”. Med tanke på alla uppgifter om BV:s kontaktperson i Sri Lanka och alla ”varningsklockor” som fanns när det gäller hur barnen blev tillgängliga för adoption, anser de att NIA borde ha stoppat BV helt och hållet omkring 1990–1991.²⁵²

9.7.12 Organisationerna har i vissa fall agerat med försiktighet, till exempel kring nya kontakter

I vår arkivgenomgång ser vi flera exempel på att den svenska organisationen FFIA agerade försiktigt inför nya samarbetskontakter i Sri Lanka. År 1980 blev FFIA kontaktade av en förmedlare i Sri Lanka som erbjöd ett adoptionssamarbete där hon skulle förmedla 100 barn i månaden till FFIA. I ett brev till en av FFIA:s styrelseledamöter skriver hon att hon hade lokala agenter som arbetade för henne för att hitta ogifta mödrar som var gravida och villiga att lämna sina barn för adoption. Enligt företrädare för FFIA hade hon fått idén av BV:s kontaktperson som arbetade med den typen av agenter. De beskriver att kvinnorna erbjöds en sykurs och en symaskin i utbyte mot sitt barn. FFIA valde att inte inleda något samarbete

²⁴⁹ ”Rapport från NIA:s besök i Sri Lanka den 23–30 november 1991”, NIA dnr 60:607/91, inkommet från FFIA.

²⁵⁰ NIA:s yttrande med anledning av besvär från BV beträffande beslut av NIA att begränsa föreningens auktorisation i förhållande till vad föreningen begärt 1992-05-20 NIA dnr 60:81/92.

²⁵¹ Tidningen Sydasien nr 2 1992.

²⁵² Intervju med tidigare medarbetare vid FFIA 2023-09-21.

med denna förmedlare, som var ägare av pensionatet till den babyfarm som sedan avslöjades 1987.²⁵³

År 1984 var FFIA på väg att starta ett nytt samarbete med organisationen St. Lewis Children's home, men FFIA var osäkra på om det var en lämplig samarbetspartner. De skrev till föreståndarna för hemmet och förklarade varför de ville avvakta med ett samarbete. FFIA informerade också NIA om detta.²⁵⁴ Företrädare för FFIA beskriver i vår intervju att de senare inledde ett samarbete med detta barnhem efter en förfrågan från NIA. De framhåller att föreståndarna för St. Lewis Children's home hade tagit intryck av BV:s kontaktperson i Sri Lanka, vilket märktes i deras förhållningssätt. FFIA försökte ändra på det och försökte bland annat låta familjerna få göra sina egna val på plats i Sri Lanka och inte vara bundna till just deras tjänster. Företrädarna för FFIA beskriver nu i efterhand att Sri Lanka är det mest komplicerade land som de arbetat i. De beskriver att de förslag som FFIA fick från början var "groteska". I dag hade man inte gett sig in i detta alls, men man måste utgå från den tidens situation och de stora behoven hos barnen. På den tiden och i den delen av världen var det var många barn som inte överlevde det första året på institution.²⁵⁵

Det finns också exempel på när adoptionsorganisationer avbröt samarbeten med barnhem som visade sig vara oseriösa. Exempelvis avslutade BFA samarbetet med Sri Lanka Society of Friends for Needy 1985 när de fick veta att det inte var statligt registrerat.²⁵⁶

Som vi beskrivit tidigare har även AC agerat med försiktighet i Sri Lanka. De har varit kritiska till adoptionsverksamheten i Sri Lanka på grund av att det var så mycket pengar inblandat i adoptionerna. De har påpekat problem i BV:s adoptionsverksamhet och valde själva att avsluta verksamheten 1983, medan både BV, BFA och FFIA fortsatte ha auktorisation för verksamheten i omkring 30 år till.

---

²⁵³ Brev från förmedlaren till en styrelseledamot i FFIA 1980-06-11, inkommet från FFIA (dnr saknas); Intervju med tidigare medarbetare vid FFIA 2023-09-21.

²⁵⁴ FFIA brev till lankesisk förmedlare 1984-06-07, inkom NIA 1984-06-08 dnr 69:291/83; FFIA:s brev till NIA 1984-06-07 inkom NIA 1984-06-08 dnr 69:291/83.

²⁵⁵ Intervju med tidigare medarbetare vid FFIA 2023-09-21.

²⁵⁶ Intervju med företrädare för BFA 2023-09-29.

10 Oegentligheter i adoptionsverksamheten i Sydkorea

10.1 Uppdraget

Enligt direktiven ska Adoptionskommissionen klargöra förekomsten av eventuella oegentligheter inom Sveriges internationella adoptionsverksamhet och hur regeringen, berörda statliga myndigheter, kommuner, auktoriserade sammanslutningar, ideella organisationer och andra privata aktörer agerat och förhållit sig till eventuella oegentligheter utifrån respektive aktörs ansvar och roll.

Sydkorea är ett av de länder i världen som har lämnat flest barn för internationell adoption och är det land som Sverige har adopterat flest barn från. I Sydkorea pågår genom en nationell sannings- och försoningskommission en officiell granskning av verksamheten. Sverige har haft ett samarbetsavtal om adoptioner med Sydkorea sedan 1966. Det första avtalet ingicks mellan Socialstyrelsen och Child Placement Service (CPS) inom Socialministeriet i Seoul. Avtalet har återkommande förnyats mellan den svenska adoptionsmyndigheten och den ansvariga adoptionsorganisationen i Sydkorea. I samband med omorganisationen av NIA 1980 övertog Adoptionscentrum (AC) förmedlingssamarbetet. År 2024 beslutade Sydkorea att staten ska ta över ansvaret för förmedling av adoptioner. AC:s samarbetspartner i Sydkorea påbörjade därmed ett arbete med att avveckla sin adoptionsverksamhet och AC justerade sin ansökan om fortsatt auktorisation till att endast avse auktorisation för att avsluta sina pågående ärenden.

Vår granskning av adoptioner från Sydkorea har omfattat dokumentation från myndigheter och från AC, som är den enda adoptionsorganisation som förmedlat adoptioner från Sydkorea. Vi har

intervjuat företrädare för tillsynsmyndigheten samt verksamma inom AC under olika perioder. Vi har också intervjuat personer som adopterats från Sydkorea och adoptivföräldrar. Under ett besök i Sydkorea våren 2023 intervjuade vi även företrädare för myndigheter och organisationer samt forskare och advokater. Vi träffade även Sydkoreas sannings- och försoningskommission. Vi intervjuade en ursprungsförälder och har intervjuat ytterligare en ursprungsförälder digitalt. Därtill har 100 adoptionsakter för barn som förmedlats via NIA och AC granskats från 1960-talet fram till i dag. Adoptioner från Sydkorea har granskats av såväl aktörer i Sydkorea som av andra länder som tagit emot barn från landet och vi har tagit del av de iakttagelser som andra gjort.

10.2 Bedömning

Utredarens bedömning: Vår granskning visar att det har förekommit oegentligheter i adoptionerna från Sydkorea till Sverige, främst under 1960-, 1970- och 1980-talen. Det handlar bland annat om att barn har adopterats till Sverige utan att det har funnits ett frivilligt och informerat samtycke från barnets föräldrar och att det förekommer felaktiga uppgifter om barnets familjestatus, namn och födelsedatum i adoptionsdokumenten. Dessutom står det klart att svenska myndigheter och organisationer har accepterat förfaranden och agerat på sätt som försvårat och i vissa fall omöjliggjort en bedömning av om en adoption är till barnets bästa. Vi har vid vår granskning särskilt noterat följande:

- Sverige har samarbetat med Sydkorea om adoptioner trots att Sydkorea inte ratificerat 1993 års Haagkonvention och dessutom reserverat sig mot artikel 21 a barnkonventionen. Sverige har därmed haft ett stort ansvar att säkerställa att adoptionsprocessen i Sydkorea är rättssäker och säkerställer barnets bästa.
- De privata adoptionsorganisationerna i Sydkorea har i princip skött hela adoptionsprocessen från rådgivning till mödrarna, beslutet om att barnet är tillgängligt för adoption till samtycket till adoption. Förfarandet har inneburit uppenbara risker för att oegentligheter har kunnat passera eftersom det saknats någon instans som haft en oberoende ställning som granskare.

Vi konstaterar att tillsynsmyndigheten först i ett sent skede började ställa kritiska frågor om avsaknad av insyn och kontroll i adoptionsprocessen av sydkoreanska myndigheter.

- Fram till adoptionsreformen 2012 har andra än modern kunnat lämna ett barn för adoption till en adoptionsorganisation i Sydkorea. Föreståndaren för adoptionsorganisationen har utsetts till vårdnadshavare för barnet och varit den som samtyckt till adoption. I kombination med att föreståndaren för adoptionsorganisationen registrerat barnet som föräldralöst i ett eget familjeregister, ett så kallat orphan hojuk, har det inneburit uppenbara risker för att barn har kunnat adopteras till Sverige utan samtycke från föräldrarna. Vi har fått kännedom om sådana fall och även identifierat två ärenden på 1970-talet där fyra barn som adopterats till Sverige begärdes tillbaka av sina föräldrar i Sydkorea.
- De svenska aktörerna har inte ifrågasatt adoptionsförfarandet i Sydkorea utan utgått från att de sydkoreanska myndigheterna och organisationerna har kontrollerat barnets identitet och samtycken. Tvärtom har organiseringen av adoptioner från Sydkorea framhållits som ett föredöme.
- De svenska aktörerna har känt till och accepterat att även barn med kända föräldrar har registrerats som föräldralösa (orphan hojuk). Förfarandet har inneburit en risk för att svenska domstolar utgått från att barnet varit föräldralöst. Det har även inneburit en risk för att adopterade personer med kända föräldrar har trott att de varit föräldralösa.
- Adoption av barn från Sydkorea beslutades mellan 1973 och 2012 av svensk domstol med tillämpning av föräldrabalkens regler. Det innebär att samma lagkrav på samtycke har gällt vid adoption av barn från Sydkorea som från Sverige. Trots det har domstolarna inte annat än undantagsvis ifrågasatt systemet med orphan hojuk och därmed inte efterfrågat samtycke från föräldrarna, inte ens i de fall där moderns namn framgått av bifogad social rapport om barnet. Även om föreståndaren för adoptionsorganisationen var vårdnadshavare för barnet och det därmed inte krävdes samtycke från föräldrarna, borde dessa ha hörts i ärendet.

- Sverige har accepterat Sydkoreas höga adoptionsavgifter trots att Sydkoreas ekonomi sedan 1980-talet varit sådan att det borde ha varit möjligt att hitta nationella lösningar för barnen. Genom Sveriges efterfrågan på barn för adoption har vi emellertid bidragit till att så inte blivit fallet.

10.3 Sveriges adoptionsverksamhet i Sydkorea

10.3.1 Sydkorea är det land som Sverige har adopterat flest barn från

De första adoptionerna från Sydkorea till Sverige genomfördes av svenska hjälparbetare och personal på Sveriges militärsjukhus i samband med Koreakriget på 1950-talet. Den organiserade adoptionsverksamheten kom dock i gång under den senare delen av 1960-talet då Sverige ingick ett avtal med Sydkorea om adoptioner. Under 1960- och 1970-talen var Sydkorea det största ursprungslandet för internationellt adopterade barn till Sverige. Ungefär 70 procent av alla adoptioner från Sydkorea till Sverige skedde under 1970- och 1980-talen.¹ Sydkorea är det land varifrån flest adopterade kommit från 1950-talet fram till i dag. Cirka 9 800 barn har adopterats från Sydkorea vilket gör Sverige till det tredje största mottagarlandet efter USA (drygt 112 000) och Frankrike (11 200). Efter Sverige kommer Danmark (drygt 8 800) och Norge (drygt 6 500). Enligt Sydkoreas officiella statistik har 9 798 barn adopterats till Sverige.²

Så vitt känt har inte enskilda adoptioner förekommit i någon större omfattning.³

I tabell 10.1 redovisas antal adopterade barn uppdelat per år 1969–2024. Under 1960-talet genomfördes cirka 570 adoptioner och ett fåtal under 1950-talet.⁴

¹ Uppgift från forskaren Philsik Shin.

² Statistikuppgifter från forskaren Tobias Hübinette. Inkom till Adoptionskommissionen 2025-03-29.

³ Enskild adoption har inte varit tillåten i Sydkorea sedan 1966.

⁴ Uppskattat av Adoptionskommissionen utifrån redogörelser från den rådgivande nämnden inom Socialstyrelsen och från NIA:s verksamhetsberättelser.

Tabell 10.1 Antal adoptioner från Sydkorea per år, 1969–2024

År	Antal	År	Antal	År	Antal	År	Antal	År	Antal	År	Antal
1969	182	1980	191	1990	80	2000	130	2010	73	2020	13
1970	350	1981	274	1991	75	2001	117	2011	60	2021	19
1971	497	1982	240	1992	99	2002	109	2012	47	2022	9
1972	538	1983	327	1993	64	2003	111	2013	17	2023	6
1973	624	1984	258	1994	88	2004	121	2014	30	2024	5
1974	660	1985	299	1995	106	2005	104	2015	43		
1975	351	1986	388	1996	131	2006	91	2016	28		
1976	266	1987	285	1997	79	2007	66	2017	25		
1977	367	1988	202	1998	96	2008	79	2018	26		
1978	290	1989	105	1999	138	2009	95	2019	15		
1979	141										

Källa: MFOF.

Totalt har mellan 170 000 och 200 000 sydkoreanska barn adopterats internationellt från 1950-talet till i dag. Andelen nationella adoptioner har varit låg i Sydkorea, på 1970-talet utgjorde de endast 25 procent av alla adoptioner.⁵ År 2022 adopterades dock 182 barn nationellt (56 procent) och 142 barn internationellt (44 procent) i Sydkorea.⁶

10.4 Bakgrund till de internationella adoptionerna från Sydkorea

10.4.1 De internationella adoptionerna startade i efterdyningarna av Koreakriget

Adoptionerna från Sydkorea startade efter andra världskriget men det var på grund av Koreakriget som verksamheten kom i gång på allvar. De tidigaste adoptivföräldrarna var de soldater, missionärer och hjälparbetare som fanns på plats redan under och omedelbart efter kriget.⁷ De första juridiskt godkända utlandsadoptionerna

⁵ T. Hübinette (2003), *Historien om adoption från Korea*. "En blick på historien" ur Sofia Lindström & Astrid Trotzig, red., *Hitta hem. Vuxna adopterade från Korea berättar*.

⁶ E-post till Adoptionskommissionen från advokat Pillkyu Hwang 2024-03-18.

⁷ T. Hübinette (2003).

genomfördes av de amerikanska Sjundedagsadventisterna 1953.⁸ Under andra hälften av 1950-talet inleddes adoptionerna till Europa.

Utländska organisationer la grunden för de internationella adoptionerna

Koreakriget innebar enorma påfrestningar på befolkningen och efter krigets slut 1953 levde 54 000 barn på institutioner. Samma år uppskattade hjälporganisationer att totalt 100 000 barn hade blivit föräldralösa på grund av kriget och en halv miljon barn levde med en ensamstående förälder.⁹ Under och efter Koreakriget tog Sydkorea emot utländskt bistånd från både den amerikanska regeringen och utländska humanitära organ. Under 1960-talet utökades biståndet från organisationer i Tyskland, Australien, Frankrike, Belgien, Sverige, Österrike och Nederländerna. Dessa organisationer tillhandahöll nödhjälp i form av mat, kläder, medicin, barnhem och sjukhus. Den sydkoreanska regeringen fortsatte att förlita sig på utländskt stöd för att tillgodose landets behov av sociala tjänster fram till mitten av 1970-talet vilket innebar att utländska organisationer kom att spela en stor roll för utvecklingen av det sydkoreanska sociala välfärdssystemet, inklusive barnskyddet. Det totala antalet barnhem och barn i institutionsvård ökade från 7 338 barn på 101 barnhem år 1949 till 30 000 barn på 280 barnhem 1952. År 1961 fanns det 50 000 till 60 000 barn på 615 barnhem¹⁰ och 1966 var 72 000 barn placerade på institution.¹¹

10.4.2 Sydkorea har inte lyckats avsluta sitt internationella adoptionsprogram trots landets ekonomiska tillväxt

Sydkoreas adoptionsprogram startade i syfte att barn till koreanska kvinnor och utländska soldater skulle adopteras internationellt. Under 1960-talet övergick dock adoptionerna till att omfatta över-

---

⁸ T. Hübinette (2005), *Comforting an Orphaned Nation. Representations of International adoption and Adopted Koreans in Korean Popular Culture*, s. 58.

⁹ T. Hübinette (2003).

¹⁰ H. Kim (2016), *Birth Mothers and Transnational Adoption Practice in South Korea. Virtual Mothering*, s. 41.

¹¹ T. Hübinette (2003).

givna barn med två koreanska föräldrar. År 1965 hade 70 procent av de barn som adopterades internationellt två koreanska föräldrar.¹²

1960 och 1970-talens övergivna barn ersattes på 1980-talet succesivt av barn till ensamstående ogifta mödrar med en alltmer sjunkande medelålder.¹³ Andelen barn som adopterades från fattiga familjer sjönk till 17 procent och övergivna barn till 10 procent, medan andelen barn från ensamstående mödrar ökade till 72 procent. Under 1980-talet lämnade 70 000 barn Sydkorea för adoption.¹⁴ Detta sammanfaller med Sydkoreas kraftiga ekonomiska tillväxt efter kriget. Få länder har utvecklats så snabbt från utbredd fattigdom till en fullt utvecklad industrination. Kritiker menar att Sydkoreas imponerande ekonomiska utveckling delvis kan förklaras av adoptionsprogrammet som i praktiken har inneburit att Sydkorea inte har behövt bygga upp ett barnskyddssystem inom landet.¹⁵ Regeringen har inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att stödja ensamstående mödrar, varken socialt eller ekonomiskt. Under 1970- och 1980-talen fick ensamstående kvinnor i stort sett inget finansiellt eller socialt stöd från staten.¹⁶ I stället växte mödrahem fram i samarbete med adoptionsorganisationerna.

Kulturella förklaringar till de internationella adoptionerna

Sydkoreas långvariga adoptionsprogram kan även förstås utifrån ett kulturellt perspektiv. Det råder fortfarande ett starkt socialt stigma kring barn födda utom äktenskapet och ensamstående mödrar i Sydkorea, vilket hänger samman med konfucianismens påverkan på det koreanska samhället och rättssystemet.¹⁷ Ogifta ensamstående mödrar diskrimineras i yrkeslivet och föräldrar och vänner tar avstånd vilket även drabbar barnen.¹⁸ Det har även funnits ett motstånd mot natio-

¹² E. Kim (2023), *The Origins of Korean Adoption: Cold War Geopolitics and Intimate Diplomacy*, s. 18.

¹³ T. Hübinette (2003).

¹⁴ T. Hübinette (2003).

¹⁵ H. Kim (2016), s. 36.

¹⁶ K. D. McKee (2016), *Monetary Flows and the Movements of Children: The Transnational Adoption Industrial Complex*. The Journal of Korean Studies 21, no 1 Spring 2016, s. 147.

¹⁷ Konfucianismen präglas av plikt, lojalitet och heder liksom bildning och lydnad gentemot överheten. Fadern är familjens överhuvud och kvinnan är underordnad mannen. Konfucianismen slutade vara Sydkoreas formella ideologi efter Chosondynastins fall 1910, men påverkar samhället än i dag.

¹⁸ Yle. *Nyblivna singelmammor i Sydkorea tvingas lämna barnet till utlandsadoption: "Det är människohandel"*, säger aktivist. Publicerad 2020-11-28.

nella adoptioner då det är förenat med skam att adoptera barn eftersom det kan tyda på att kvinnan inte kan få biologiska barn.¹⁹ Konfucianismens betoning på den manliga blodslinjen är också en förklaring till den låga andelen nationella adoptioner i Sydkorea,²⁰ det har funnits en strävan att adoptera ett barn med samma blodgrupp.²¹

10.5 Aktörer, reglering och den svenska adoptionsprocessen i Sydkorea

10.5.1 Svenska myndigheters roll i adoptionerna från Sydkorea

År 1965 ingick Socialstyrelsen en överenskommelse om adoptioner med den koreanska ambassaden

Den första överenskommelsen om adoptioner till Sverige från Sydkorea ingicks 1965 mellan den sydkoreanska ambassaden i Stockholm och Socialstyrelsen. Upptakten var ett besök i Sverige av en sekreterare i Scandinavian Mission, Pusan, som hade i uppdrag att placera så många föräldralösa barn som möjligt i Sverige. I samband med besöket uppmärksammades i media att en kvinna i Sävedalen tog emot ansökningar om adoption. Efter att kvinnan upplysts om att privat fosterbarnsförmedling inte var tillåten,²² begärde sekreteraren från Skandinavien Mission och koreanska ambassaden att Socialstyrelsen skulle medverka vid adoptioner av koreanska barn. Socialstyrelsen ställde sig positiv och kom överens med koreanska ambassaden om hur ärendena skulle handläggas.²³

---

¹⁹ MFoF. *Minnesanteckningar från möte med representant från Ministry of Health and Welfare och Social Welfare Society (SWS) I Rep. Korea samt en representant från Koreanska Ambassaden i Stockholm, m.fl.*, den 18 augusti 2010, dnr 79:433/10.

²⁰ S. K. Kim (2015), *Abandoned Babies: The Backlash of South Korea's Special Adoption Act*. Washington International Law Journal, Volume 24, Number 3 2015, s. 711 ff.

²¹ Social Welfare Society. *An Update of Policies, Procedures and Practices Relating to Adoption of Children in Korea*, den 30 maj 1979, R 34. Se även MFoF, *Minnesanteckningar från möte med representant från Ministry of Health and Welfare och Social Welfare Society (SWS) I Rep. Korea samt en representant från Koreanska Ambassaden i Stockholm, m.fl.* den 18 augusti 2010, dnr 79:433/10.

²² Enligt 7 kap. 54 § barnavårdslagen (1960:97) fick enskild person eller sammanslutning inte utan tillstånd av Socialstyrelsen bedriva förmedlingsverksamhet beträffande fosterbarn.

²³ Socialstyrelsen. *PM angående adoption av koreanska barn enligt överenskommelse med koreanska ambassaden och socialstyrelsen*, den 9 april 1965, R 34 Xko.

År 1966 ingick Socialstyrelsen ett avtal med Child Placement Service i Sydkorea om adoptioner

År 1964 tillsatte Sveriges regering en statlig utredning med uppdrag att klarlägga svårigheter och hinder vid utländsk adoption.²⁴ Utredningens arbete resulterade bland annat i att Socialstyrelsen den 15 december 1966 skrev ett avtal om adoptioner med Child Placement Service (CPS) inom Socialministeriet i Seoul.²⁵ Avtalet mellan Socialstyrelsen och CPS innebar att alla adoptioner måste förmedlas genom auktoriserade organisationer i Sverige. Senare under 1960-talet flyttade CPS ut ur Socialministeriet och ombildades till den privata organisationen Social Welfare Society (SWS). Avtalet förnyades den 7 april 1975 men då mellan SWS och Nämnden för internationella adoptionsfrågor (NIA) inom Socialstyrelsen.²⁶ Avtalet sades upp av MIA den 22 september 2006²⁷ och samma dag ingick SWS ett samarbetssamtal med AC.²⁸

Socialstyrelsen och NIA ansvarade för förmedlingen av barn fram till 1979

Perioden 1966 till och med 1972 tog Socialstyrelsen emot ansökningar om adoption av barn från Sydkorea och förmedlade handlingarna till Sydkorea. Från och med 1973 låg ansvaret på NIA. År 1980 tog AC över ansvaret för det praktiska förmedlingsarbetet medan NIA ansvarade för tillsynen av verksamheten.

Fram till och med 1972 fattades beslutet om adoption i Sydkorea och Justitiedepartementet prövade om beslutet kunde godkännas i Sverige. Mellan åren 1973 och 2012 beslutades adoptionen i svensk domstol. Sedan 2012 fattas beslut om adoption återigen i Sydkorea och MIA och därefter MFoF har prövat om adoptionsbeslutet från Sydkorea kan godkännas i Sverige. Efter 2018 erkänns det sydkoreanska adoptionsbeslutet automatiskt i Sverige enligt 4 § lagen (2018:1289) om adoption i internationella situationer.

---

²⁴ SOU 1967:57 *Adoption av utländska barn*.

²⁵ Se bilaga 3 i SOU 1967:57 *Adoption av utländska barn*.

²⁶ UD. Telegram från Cabinet Stockholm till Svensk New York 1983-05-27. Avtalet förnyades på nytt den 18 mars 1980.

²⁷ MIA. *Redovisning av uppdrag rörande bilaterala avtal om internationella adoptioner*, dnr 1.1.1:485:96/14, s. 14.

²⁸ Avtalet mellan SWS/KWS och AC har förnyats varje år sedan 2013.

Utrikesdepartementet och den svenska ambassaden i Tokyo och Seoul har bistått Justitiedepartementet, NIA, MIA och därefter MFoF och svenska domstolar med information om den koreanska adoptionslagstiftningen. Sedan 2005 har MIA och därefter MFoF samrått med ambassaden i Seoul inför beslut om auktorisation.²⁹

Svenska ambassaden i Seoul har beviljat barnet ett inresevisum till Sverige. När visumet gått ut beviljade Migrationsverket³⁰ barnet ett tillfälligt uppehållstillstånd i Sverige i avvaktan på att det koreanska beslutet om adoption godkänts i Sverige eller svensk domstol beslutat om adoption.

10.5.2 Adoptionscentrum är den enda auktoriserade sammanslutning som förmedlat adoptioner från Sydkorea

I samband med omorganisationen av NIA 1980 övertog AC förmedlingssamarbetet med SWS. AC är den enda auktoriserade sammanslutning som förmedlat adoptioner från Sydkorea. AC har under hela perioden endast samarbetat med SWS och därefter KWS.³¹ Hösten 2023 beslutade Sydkorea att staten skulle ta över ansvaret för förmedling av adoptioner och KWS påbörjade därmed ett arbete med att avveckla sin adoptionsverksamhet. AC justerade då sin ansökan om fortsatt auktorisation till att endast avse auktorisation för att avsluta de pågående ärendena.

10.5.3 Aktörer i Sydkorea

Ministry of Health and Welfare³² har varit ansvarig för adoptionsverksamheten i Sydkorea. De har auktoriserat de fyra privata organisationer som har haft licens för internationella adoptioner samt utövat tillsyn över dem. Ministeriet har även beslutat om utrese-tillstånd för barnet. Fram till och med 1972 skulle domstol fatta beslut om adoption innan ett barn lämnade landet. Perioden 1973 till 2012 räckte det med ett beslut om utresetillstånd från ministe-

---

²⁹ Skyldigheten infördes i 6 a § lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

³⁰ Myndigheten hette fram till 1 juli 2000 Statens invandrarverk.

³¹ År 2020 bytte SWS namn till Korea Welfare Services (KWS).

³² Tidigare Ministry of Health and Social Affairs.

riet.³³ Kravet på att domstolen skulle besluta om adoption innan barnet lämnade Sydkorea återinfördes 2012.

Fyra organisationer har haft licens för internationella adoptioner

Efter kritik från bland annat sydkoreanska socialarbetare mot det stora antalet barn på barnhem bildades 1954 det sydkoreanska socialministeriet myndigheten Child Placement Service (CPS).³⁴ Det uttalade syftet med CPS var att lämna barn födda av koreanska kvinnor och utländska soldater för adoption till framför allt USA då barnen riskerade social diskriminering i det etniskt homogena Sydkorea.³⁵ År 1956 grundades adoptionsbyrå Holt Childrens Services som sedan dess varit ledande på adoptionsområdet och som förmedlat mer än hälften av alla adoptioner från Sydkorea. År 1957 fick International Social Services (ISS) godkännande av den koreanska regeringen att förmedla adoption till andra länder. År 1966 beslutade regeringen att endast auktoriserade organisationer skulle få genomföra internationella adoptioner och 1967 lämnade ISS över ansvaret för de internationella adoptionerna till CPS.³⁶ ISS ansåg att organisationens roll i internationella adoptioner äventyrade Sydkoreas engagemang för att utveckla inhemska lösningar för barnen. Dessutom ansåg ISS att förskjutning av medel från socialvården till adoptionsorganisationer för att inbringa utländsk valuta var ett allvarligt bekymmer.³⁷

Holt Childrens Services fortsatte att dominera utlandsadoptionerna men 1964 etablerades Korea Social Services (KSS) och 1972 tillkom Eastern Social Welfare Society (ESWS). CPS privatiserades 1965 för att 1971 byta namn till Social Welfare Society (SWS) och 2020 till Korea Welfare Services (KWS). Dessa fyra adoptionsorganisationer är de som har haft licens för utlandsadoption. KSS upphörde att förmedla internationella adoptioner 2012. År 2024 beslutade regeringen att adoptionsprocessen ska tas över av lokala och

---

³³ Lagen ändrades 1976 men i praktiken fungerade det så redan från 1973.

³⁴ Efter beslut av Sydkoreas president Rhee Syngman.

³⁵ K. Lee (2021), *The Global Orphan Adoption System: South Korea's Impact on Its Origin and Development*, s. 69.

³⁶ Social Welfare Society (2004), *The 5 Decades of SWS (since 1954–2003)*, s. 17.

³⁷ E. Kim (2009), *The Origins of Korean Adoption: Cold War Geopolitics and Intimate Diplomacy*, s. 19.

regionala myndigheter och adoptionsorganisationernas verksamhet kommer därmed att avvecklas.

Sverige har endast samarbetat med KWS

Sverige har enbart samarbetat med CPS, SWS och därefter KWS. Från början var fokus internationella adoptioner men efter 1980 har organisationen utvidgats till fler områden inom social välfärd, bland annat stöd till ogifta kvinnor, äldre- och handikappomsorg.³⁸ KWS har även haft ett sjukvårdsprogram för övergivna barn, ogifta mödrar och familjer som inte själva kunnat bekosta sin vård. KWS har även drivit ett eget sjukhus, Han Suh Hospital, med medicinsk, kirurgisk och ortopedisk avdelning för barn samt gynekolog- och förlossningsklinik.³⁹ År 1986 öppnade KWS sitt första mödrahem i Daegu.⁴⁰

10.5.4 Före 1961 saknades det regler om internationell adoption i Sydkorea

När adoptionerna till utlandet började på 1950-talet fanns ingen särskild reglering för internationella adoptioner⁴¹ utan adoptionsprocessen anpassades utifrån amerikanska lagar såsom the Refugee Relief Act som gjorde det möjligt för föräldralösa barn under tio år att få invandrarvisum till USA.⁴² The Refugee Relief Act tillät så kallade fullmaktsadoptioner (proxy adoptions) som innebar att amerikaner kunde adoptera ett barn i en utländsk domstol genom en ställföreträdare som agerade å deras vägnar.⁴³ År 1955 påbörjades arbetet med en lag som skulle reglera de internationella adoptionerna men den kom inte på plats förrän 1961.⁴⁴

---

³⁸ MFoF. *Reserapport Sydkorea 2023*. Dnr 2023-368, s. 13.

³⁹ NIA. *Rapport från resa till Tokyo, Seoul och Calcutta den 29 augusti–14 september 1986*, 1987-01-29, dnr 72:28/86.

⁴⁰ MIA. *Rapport från MIA:s tillsynsresa till Sydkorea 9–15 september 2007*, nr 40.

⁴¹ Internationell adoption behandlades separat från det så kallade yangja-systemet (fosterson) som reglerades i The Civil Code.

⁴² E. Kim (2009), s. 9.

⁴³ K. D. McKee (2016), s. 156.

⁴⁴ T. Hübinette (2005), s. 58 ff.

10.5.5 År 1961 infördes regler för att underlätta internationella adoptioner

När Sydkorea 1961 antog sin första lag om internationella adoptioner, Special Adoption Act for Orphans,⁴⁵ var den anpassad i syfte att tillgodose USA:s krav på att barnet skulle vara föräldralöst för att få inresevisum.⁴⁶ Med ”orphan” avsågs

A person under 18 years of age, whose legal supporter is not known, and a person under 18 years of age who has obtained a consent of his or her legal supporter for becoming an adopted child.

Även ett barn som hade kända föräldrar men som lämnats för adoption definierades alltså som ett föräldralöst barn enligt lagen.⁴⁷ För barn som förklarats föräldralösa utsågs föreståndaren för adoptionsorganisationen som vårdnadshavare för barnet och det var föreståndaren som sedan lämnade samtycke i adoptionsprocessen.⁴⁸ Barnen undersöktes på sjukhus och placerades sedan hos en fostermamma. Adoptionsorganisationen ombesörjde att adoptionen beslutades i domstolen.⁴⁹

År 1966 infördes bestämmelser om att domstolen skulle efterlysa den som var ansvarig för barnet två gånger med 20 dagar emellan.⁵⁰ Det infördes även bestämmelser om att adoptionsorganisationerna skulle bevara upplysningar om barnet både före och efter adoptionen.⁵¹ År 1967⁵² ändrades kravet på att domstolen skulle efterlysa den som var ansvarig för barnet till två gånger med 15 dagar emellan.⁵³

Under 1960-talet antog den sydkoreanska regeringen lagar och riktlinjer som prioriterade inhemsk adoption, vilket ledde till att de nationella adoptionerna i mitten av 1960-talet översteg de internationella. År 1968 började dock de internationella adoptionerna öka igen och på 1970-talet utgjorde de cirka 75 procent av alla adoptioner.⁵⁴

---

⁴⁵ Den engelska översättningen av namnet på lagen varierar men lagen har nr 733, antagen den 30 september 1961.

⁴⁶ Syftet med lagen var ”promote welfare of orphans by simple formalities in case where a foreigner adopts an orphan who is a citizen of the Republic of Korea”.

⁴⁷ Haagkonferensen för internationell privaträtt (HCCH) definierar orphan som ett barn under 18 år vars båda juridiska föräldrar är döda.

⁴⁸ Act on the Guardianship of Orphans in Protective facility, No. 703, 31 aug 1961.

⁴⁹ Article 5 Special Adoption Act for Orphans.

⁵⁰ Ankestyrelsen (2024), *Adoptionsformidlingen fra Sydkorea til Danmark i 1970'erne og 1980'erne*, s. 26.

⁵¹ Law No 1745, feb 23 1966. Se även Ankestyrelsen (2024), s. 29.

⁵² Law No 3130 den 29 juni 1967.

⁵³ Socialstyrelsen. Brev från CPS till Socialstyrelsen den 19 december 1967, R 34 Xko.

⁵⁴ T. Hübinette (2003).

Trots lagkrav lämnade barnen Sydkorea innan koreansk domstol beslutat om adoptionen

Enligt avtalet mellan Socialstyrelsen och CPS från 1966 fick barnet inte resa till Sverige förrän koreansk domstol fattat beslut om adoptionen (final adoption decree).⁵⁵ När barnet anlant till Sverige skulle adoptivföräldrarna, med åberopande av bland annat det koreanska beslutet om adoption, begära godkännande av den koreanska adoptionen hos det svenska justitiedepartementet.⁵⁶ I praktiken följdes dock inte detta.⁵⁷ I juli 1968 skrev Socialstyrelsen till Justitiedepartementet att barnen i de allra flesta fall kom till Sverige innan beslut om adoption fattats i den koreanska domstolen. Av tio slumpmässigt utplockade ärenden förelåg koreanskt adoptionsbeslut endast i två ärenden.⁵⁸ Det var långa väntetider i de koreanska domstolarna och det kunde dröja upp till två år innan adoptionsbeslutet fattades i Sydkorea. Under den tiden betraktades barnet som fosterbarn i Sverige och barnet hade ingen juridisk ställföreträdare i Sverige eftersom det var föreståndaren för CPS som var vårdnadshavare för barnet fram till adoption. Den lokala barnavårdsmyndigheten utövade fosterbarnstillsyn så länge barnet var fosterbarn.⁵⁹ År 1969 vistades 140 koreanska barn i Sverige för vilka adoptionsbeslut varken meddelats i Sydkorea eller i Sverige. Barnet kunde lämna Sydkorea med ett utresetillstånd även om det inte fanns ett ”final adoption decree” av koreansk domstol.⁶⁰

Processen ändrades så att barnet kunde lämna Sydkorea utan adoptionsbeslut

År 1970 påbörjades ett lagstiftningsarbete i Sydkorea i syfte att ändra adoptionslagen så att det inte längre skulle behövas ett beslut om adoption i Sydkorea innan barnet lämnade landet. Anledningen var att det innebar ett merarbete för adoptionsorganisationerna att ge-

⁵⁵ Se 2 e Överenskommelse mellan Kungl. Socialstyrelsen och Child Placement Service i Korea.

⁵⁶ Från början var det Justitiedepartementet som prövade om ett utomlands meddelat adoptionsbeslut kunde godkännas i Sverige. År 1977 flyttades det ansvaret över till NIA.

⁵⁷ Socialstyrelsen. Brev från Socialstyrelsen till CPS den 26 juni 1968, dnr HB 2/B 173.

⁵⁸ Socialstyrelsen. Meddelande från Socialstyrelsen till Justitiedepartementet den 17 juli 1968, dnr HB 2/B 1133.

⁵⁹ Socialstyrelsen NIA. *PM om adoption av barn från republiken Korea*, juni 1976.

⁶⁰ Konsulatet i Seoul beviljade barnet ett inresevisum till Sverige för vistelse i tre månader. När visumet gått ut beviljades barnet ett tillfälligt uppehållstillstånd i Sverige i avvaktan på adoptionsbeslutet i Sydkorea.

nomföra adoptionen i Sydkorea och en förlängd fosterhemsvistelse för barnen.⁶¹ Den nya lagen trädde i kraft först 1976⁶² men SWS ändrade adoptionsförfarandet redan i slutet av 1972 så att barnet nu skulle adopteras i Sverige. Barnet lämnade från och med nu landet efter ett beslut om utresetillstånd från Ministry of Health and Social Affairs.⁶³ En följd av den nya ordningen var att den kungörelse i tidningar och på domstolens anslagstavla som skulle göras för barn med okända föräldrar inte gjordes innan barnet lämnade landet. Det innebar en risk för att barn som av olika anledningar försvunnit från sina föräldrar adopterades internationellt. För att förhindra att borttappade barn adopterades internationellt föreslogs en separat lag som innebar att alla upphittade barn skulle annonseras av lokala myndigheter i stället för av domstolen.

I december 1972 informerade Socialstyrelsen de blivande adoptivföräldrarna i Sverige om att de inte längre skulle avvakta ett koreanskt adoptionsbeslut som skulle godkännas av Justitiedepartementet. I stället skulle adoptivföräldrarna ansöka om adoption av barnet i svensk tingsrätt.⁶⁴ Enligt Socialstyrelsens uppfattning borde ansökan kunna upptas av tingsrätten med stöd av den nya lagen om internationella rättsförhållanden rörande adoption som trätt i kraft den 1 januari 1972.⁶⁵ För att kunna ansöka om adoption i svensk domstol fick adoptivföräldrarna tre dokument från NIA: Statement of release for adoption, Certificate of legal guardianship och Extract of family register.⁶⁶ Ansökan skulle även innehålla en redogörelse över sökandens personliga och ekonomiska förhållanden, anledningen till adoptionen och en försäkran om att vederlag för adoptionen inte givits eller utlovats från någondera sida.⁶⁷ När svensk domstol fattat beslut om adoptionen ansökte adoptivföräldrarna om svenskt medborgarskap för barnet. Socialstyrelsen underrättade de koreanska myndigheterna som avregistrerade barnet ur familjeregistret i Sydkorea.

---

⁶¹ NIA. *Reserapport från resa till Seoul, Korea 26–30 januari 1976*.

⁶² Special Adoption Law, Law No. 2970, 31 december 1976.

⁶³ Möte med advokatbyrån Gong Gam Human Rights Law Foundation i Seoul den 23 mars 2023.

⁶⁴ Socialstyrelsen. *Ang. adoptionsförfarandet beträffande barn från Korea, 1972-12-20*, dnr HB 2/14, R 34 Xko.

⁶⁵ Se prop. 1971:113 *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om internationella rättsförhållanden rörande adoption, m.m.*, s. 11.

⁶⁶ Socialstyrelsen. *Ang. adoptionsförfarandet beträffande barn från Korea, 1972-12-20*, dnr HB 2/14, R 34 Xko.

⁶⁷ Socialstyrelsen NIA. *PM om adoption av barn från republiken Korea*, juni 1976.

Efter sex månader skulle en uppföljningsrapport skickas till SWS där den lokala barnavårdsmyndigheten uttalade sig om barnets anpassning. Rapporten, tillsammans med ett foto på barnet, skickades av adoptivföräldrarna till NIA som vidarebefordrade till SWS.⁶⁸

10.5.6 Under 1970-talet infördes två tillfälliga stopp av de internationella adoptionerna

I december 1970 beslutade Sydkorea om ett tillfälligt stopp av adoptioner till sex europeiska länder,⁶⁹ däribland Sverige. Åtgärden vidtogs på grund av kritik från Nordkorea mot de sydkoreanska adoptionerna. Stoppet hävdades i mars 1971.⁷⁰

I december 1974 beslutade Sydkorea återigen om ett tillfälligt stopp av de internationella adoptionerna, men nu endast till Sverige, Danmark och Norge.⁷¹ Även denna gång berodde stoppet, som Sydkorea uppfattade det, att det publicerades nordkoreansk ”närpropaganda” gentemot Sydkorea i de skandinaviska tidningarna.⁷² Stoppet hävdades i oktober 1975.⁷³

År 1976 antog Sydkorea en plan för att minska de internationella adoptionerna

År 1976 fastställde den sydkoreanska regeringen en 5-årsplan för nationell adoption och fosterhem med målet att stoppa internationella adoptioner helt.⁷⁴ De internationella adoptionerna skulle minska med 20 procent under 1977 och helt upphöra 1981 utom för ”handikappade barn och blandrasbarn”.⁷⁵ Beslutet väckte kritik hos socialarbetare och adoptionsorganisationer. Föreståndaren för SWS ifrågasatte varför just handikappade barn och blandrasbarn skulle uteslutas

---

⁶⁸ Socialstyrelsen NIA. *PM om adoption av barn från republiken Korea*, februari 1977.

⁶⁹ De övriga länderna var Norge, Danmark, Nederländerna, Belgien och Schweiz.

⁷⁰ Socialstyrelsen. Brev från CPS till Socialstyrelsen den 9 mars 1971, dnr HB 2 14:4040/70, R 34 Xko.

⁷¹ UD. Brev från Ministry of Foreign Affairs Republic of Korea till svenska ambassaden i Seoul, inkom den 22 oktober 1975, R 34 Xko.

⁷² UD. Telegram från svenska ambassaden i Tokyo till Utrikesdepartementet den 19 mars 1971, R 34 Xko.

⁷³ UD. Brev från Ministry of foreign affairs Republic of Korea till svenska ambassaden i Seoul, inkom 1975-10-22, R 34 Xko.

⁷⁴ S. K. Kim (2015), s. 713.

⁷⁵ UD. Telegram från svenska ambassaden i Seoul till UD den 15 juli 1976, R 34 Xko. Se även NIA-protokoll 1976:5 1976-08-19.

från den sydkoreanska regeringens ambitioner att ta hand om behövande barn.⁷⁶ I en senare promemoria skrev han att den koreanska regeringen inte helt vill stoppa de internationella adoptionerna utan gradvis minska dessa. Det berodde på att regeringen ville undvika att föräldralösa barn vårdades på institution och därigenom även lätta det finansiella trycket på barnhemmen.⁷⁷

I slutet på 1970-talet förenklades adoptionsprocessen ytterligare

År 1977⁷⁸ trädde lagändringar i kraft som syftade till att förenkla adoptionsprocessen ytterligare. Inte endast föräldralösa barn kunde adopteras internationellt utan även barn som var placerade på institution. Det infördes även bestämmelser om samtycke i adoptionslagen.⁷⁹ Samtycke till adoption skulle lämnas av barnets föräldrar. Om de var döda eller det fanns andra orsaker till att deras samtycke inte kunde inhämtas så skulle samtycke lämnas av släktingar till barnet. Om både barnets föräldrar och släktingar var okända skulle samtycke inhämtas från barnets förmyndare. Om ett barn hade lämnats till en adoptionsorganisation av barnets föräldrar eller släktingar behövde samtycke inte inhämtas på nytt i samband med själva adoptionsprocessen. Det var då föreståndaren för adoptionsorganisationen som lämnade samtycket till adoption. Det infördes även en bestämmelse om att samtycke krävdes från barnet om det fyllt 15 år.⁸⁰

10.5.7 På 1980-talet kulminerade de internationella adoptionerna men stoppades tillfälligt inför OS i Seoul

Under 1980-talet beslutade regeringen i Sydkorea att avskaffa kvot-systemet för internationella adoptioner⁸¹ och öppna för adoption mellan länder igen för att öka immigrationen och ”aktivera folk-till-

---

⁷⁶ UD. PM från svenska ambassaden i Seoul till UD den 19 juli 1976, R 34.

⁷⁷ Socialstyrelsen. Social Welfare Society. *An Update of Policies, Procedures and Practices Relating to Adoption of Children in Korea*, den 30 maj 1979, R 34.

⁷⁸ Special Act on Adoption, Law No. 2977, dec 31 1976.

⁷⁹ Tidigare tillämpades reglerna om samtycke till nationell adoption i The Civil Code. Om barnet var under 15 år skulle samtycke inhämtas från barnets föräldrar. Om föräldrarna inte kunde samtycka på grund av att de var döda eller andra orsaker skulle en nära släkting samtycka.

⁸⁰ Ankestyrelsen (2024), s. 10 och 25 ff.

⁸¹ NIA. Protokoll 1981-03-31.

folk-diplomati”. Följden blev att de internationella adoptionerna ökade markant. I samband med de olympiska spelen i Seoul 1988 gav regeringen instruktioner om att avstå från att genomföra internationella adoptioner med tanke på internationell uppmärksamhet. Regeringens plan var att så småningom förbjuda internationella adoptioner helt, med undantag för icke helkoreanska barn eller barn med olika funktionsnedsättningar.⁸²

10.5.8 På 1990-talet ratificerade Sydkorea barnkonventionen och en ny adoptionslag trädde i kraft

År 1990 beslutade regeringen återigen om en plan för att minska de internationella adoptionerna med 10 till 20 procent varje år för att slutligt upphöra 1996.⁸³ Sydkorea ratificerade FN:s barnkonvention 1991 med tre reservationer, bland annat artikel 21 a.⁸⁴ År 2004 ratificerades det fakultativa protokollet till barnkonventionen om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi. Enligt barnrättskommittén kräver implementeringen av artikel 3 i det fakultativa protokollet överensstämmelse med artikel 21 i konventionen och med 1993 års Haagkonvention.⁸⁵ År 2017 återkallade Sydkorea sin reservation gällande artikel 21 a efter återkommande uppmaningar från FN:s barnrättskommitté.

Sedan 1991 har huvudregeln varit att endast barn med en eller två kända föräldrar kan adopteras internationellt i syfte att förhindra att barn adopteras internationellt mot sina föräldrars vilja.⁸⁶

År 1995 trädde en ny adoptionslag i kraft.⁸⁷ Den nya lagen betodnade barnets rätt att växa upp i den familj barnet föds i. Lagen ställde krav på utbildning för dem som arbetade på adoptionsorganisationerna, tillsyn av adoptionsorganisationerna, utbildning för adoptiv-

---

⁸² Korea Adoption Services. *The History of Adoption in Korea*.

https://www.kadoption.or.kr/en/info/info_history.jsp. Hämtad 2025-04-28.

⁸³ AC. *Nya band mellan Sverige och Korea*. 1993-03-18. AC Sydkorea Landpärm 1980–1998 E 4 b.

⁸⁴ Artikeln innebär att både nationella och internationella adoptioner ska utföras enligt fastställda regler och beslutas av behöriga myndigheter. Internationella adoptioner ska övervägas efter att placering i hemlandet prövats. En stat ska också säkerställa att största vikt ges till vad som bedöms vara barnets bästa vid en adoption. Artikeln syftar till att motverka handel med barn.

⁸⁵ The Committee on the Rights of the Child. Guidelines regarding the implementation of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography. CRC/C/156, Distr.: General 10 september 2019, V. 50 (b).

⁸⁶ AC. *Nya band mellan Sverige och Korea*. 1993-03-18. AC Sydkorea Landpärm 1980–1998. E 4 b.

⁸⁷ Special Act Relating to Promotion and Procedure of Adoption, law No. 4913, Jan 5, 1995.

föräldrar och stöd efter adoption. Utländska adoptivföräldrar kunde fortsatt adoptera barn utan att komma till landet och det krävdes fortfarande inget beslut av domstol om adoptionen. År 1997 meddelade Sydkorea att adoptioner till utlandet beräknades upphöra 2015 och att kvoterna stegvis skulle minska med tre till fem procent per år. När Sydkorea drabbades av en finansiell kris 1998 ökade antalet barn i behov av samhällsvård, vilket resulterade i ett tillfälligt upphävande av kvotsystemet för internationella adoptioner.⁸⁸

10.5.9 År 2012 genomfördes en stor adoptionsreform

Under 2000-talet vidtogs flera åtgärder för att åter öka de inhemska adoptionerna i Sydkorea, bland annat genom ekonomiskt stöd till adoptivföräldrar samt kampanjer för att ändra synen på nationell adoption.⁸⁹ År 2007 infördes subsidiaritetsprincipen genom ett krav på att adoptionsorganisationerna måste söka adoptivföräldrar i Sydkorea under fem månader före internationell adoption. Det året var de nationella adoptionerna fler än de internationella, 52 procent.⁹⁰

År 2012 genomfördes en stor reform av adoptionslagstiftningen då en ny adoptionslag trädde i kraft.⁹¹ Beslut om adoption måste fattas av familjedomstolen i Seoul innan barnet lämnar Sydkorea. Adoptivföräldrarna måste närvara i domstolen. Efter 15 dagar vinner domen laga kraft och därefter utses adoptivföräldrarna till vårdnadshavare för barnet. Det infördes en bestämmelse om att moderns samtycke till adoption får lämnas tidigast en vecka efter förlossningen. Under den tiden ska hon ha barnet hos sig och få rådgivning. Socialarbetaren ska träffa modern minst två gånger innan hon får lämna medgivande till adoption.⁹² Vidare infördes ett krav på att barnet ska registreras i moderns familjeregister – oavsett om hon kan behålla barnet eller inte. Det infördes även bestämmelser om att uppgifter om den ursprungliga familjens identitet inte längre får lämnas ut utan familjens samtycke. Om föräldrarna inte lämnar samtycke till att uppgifter om deras identitet lämnas till den adopterade kan

---

⁸⁸ Korea Adoption Services. *The History of Adoption in Korea*, https://www.kadoption.or.kr/en/info/info_history.jsp. Hämtad 2025-04-28.

⁸⁹ Korea Adoption Services. *The History of Adoption in Korea*, https://www.kadoption.or.kr/en/info/info_history.jsp. Hämtad 2025-04-28.

⁹⁰ S. K. Kim (2015), s. 713.

⁹¹ Act on Special Cases Concerning Adoption, Act No. 11007, Aug 4, 2011.

⁹² Enligt uppgift i AC:s auktorisationsansökan 2015 får modern dock lämna medgivande först vid möte tre eller fyra.

endast uppgift om åldern på de ursprungliga föräldrarna vid tidpunkten för barnets födelse, datum för och anledning till adoptionen, var föräldrarna bodde vid tidpunkten för adoptionen, den adopterades namn före adoptionen, födelsedatum och födelseplats, namn på den institution där den adopterade vistades före adoptionen samt namnet på den adoptionsorganisation som förmedlade adoptionen lämnas ut.⁹³

Reformen ledde till att adoptionerna minskade dramatiskt

Som ett resultat av lagreformen minskade adoptionerna. Före 2011 låg adoptionerna stadigt på 2 400 per år. År 2012 minskade de till 1 800 och 2013 till 922. Nedgången var störst för de internationella adoptionerna.⁹⁴ En orsak till nedgången tros vara kravet på att modern ska registrera barnet i sitt familjeregister och att ett oregistrerat barn inte kan lämnas för adoption.⁹⁵ I Sydkorea har det diskuterats om det är orsaken till att fler barn lämnas i så kallade babyboxar. De som är kritiska till babyboxarna menar att dessa medför att fler överger sina barn. De som är för menar att det blir säkrare för de barn som överges.⁹⁶ År 2019 uppmanade FN:s barnrättskommitté Sydkorea att förbjuda babyboxar eftersom de möjliggör anonymt övergivande av barn, och överväga att införa, som en sista utväg, möjligheten till konfidentiella sjukhusfödslar.⁹⁷

10.5.10 Flera viktiga lagändringar i syfte att stärka adoptionsprocessen har vidtagits de senaste tio åren

År 2013 undertecknade Sydkorea 1993 års Haagkonvention men har ännu inte ratificerat den. Ratificering förväntas ske under 2025.

År 2014 konstaterade Sydkoreas författningsdomstol att det fanns en intressekonflikt i adoptionsorganisationernas rådgivning för ogifta mödrar, eftersom adoptionsorganisationernas primära

---

⁹³ MFoF. E-post från SWS till MFoF den 15 maj 2020, dnr 3.1.2.1149/19.

⁹⁴ D. Lee (2017), *Adoption law reform, "Baby box" and the anonymous birth debate in South Korea*. The International Survey of Family Law, s. 210.

⁹⁵ MIA. Svar från svenska ambassaden i Seoul på begäran om samråd från MIA med anledning av auktorisation, den 23 september 2013.

⁹⁶ D. Lee (2017), s. 219.

⁹⁷ The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of the Republic of Korea*. CRC/C/KOR/CO/5-6. 24 October 2019.

uppgift är att förmedla barn för adoption.⁹⁸ Domstolen förbjöd också adoptionsorganisationerna att driva mödrahem för ensamstående mödrar.⁹⁹

År 2015 ändrades The Family Register Act som svar på kritiken mot 2012 års reform som bland annat innebar lagkrav på modern att registrera sitt nyfödda barn. Kritikerna menade att det gjorde ogifta mödrar sårbara för social diskriminering och diskriminering på arbetsmarknaden. Lagändringen innebar att det infördes sekretess i syfte att skydda enskildas privatliv. Känslig information om adoption, barn som fötts utanför äktenskapet och äktenskapsskillnad skulle inte vara tillgänglig för arbetsgivare och andra som sökte bakgrundsinformation om enskilda personer. Ytterligare en lagändring gav ogifta fäder rätt att registrera sitt barn och därmed även rätt till sjukvårdsförsäkring och statligt underhållsstöd för barnet. Det infördes även krav på att registreringen av barnet ska ske med stöd av handlingar från sjukhuset vilket innebär att det inte längre är möjligt att registrera ett barn med stöd av anhöriga eller grannar som vittnen. Syftet var att förhindra att adoptivföräldrar registrerade sig som biologiska föräldrar till barnet vilket varit vanligt förekommande vid nationella adoptioner.¹⁰⁰

År 2021 flyttades rådgivningen till föräldrarna från adoptionsorganisationerna till lokala myndigheter¹⁰¹ och det ska ingå representanter från staten i adoptionsorganisationernas matchningskommittéer. Vidare ska lokala myndigheter fastställa att barnet är tillgängligt för adoption.¹⁰²

En ny lag som ger möjlighet till konfidentiella sjukhusfödslar trädde i kraft den 1 juli 2024. Modern kan före födseln och fram till en månad efter födseln meddela att hon vill vara anonym.¹⁰³

Som ett led i ratificeringen av 1993 års Haagkonvention har två nya lagar antagits: The Act on Intercountry Adoption och The Special Act on Domestic Adoption som träder i kraft i juli 2025.¹⁰⁴ Hela adoptionsprocessen kommer genom de nya lagarna att tas över av lokala och regionala myndigheter och Sydkorea ska kunna

⁹⁸ Artikel 20 The Single parent Family Act.

⁹⁹ K. Lee (2021), s. 201 f.

¹⁰⁰ The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations on the consolidated third and fourth periodic reports of the Republic of Korea*. CRC/C/KOR/CO/3-4. 2 February 2012.

¹⁰¹ Artikel 15 (6) Child Welfare Act.

¹⁰² MFoF. *Reserapport Sydkorea 2023*, dnr 2023–368, s. 12.

¹⁰³ MFoF. *Reserapport Sydkorea 2023*, dnr 2023–368, s. 17.

¹⁰⁴ MFoF. *Reserapport Sydkorea 2023*, dnr 2023–368, s. 4.

vara både sändar- och mottagarland. National Center for the Rights of the Child (NCRC) ska ta över ansvaret för adoptionsakterna och ansvaret för ursprungssökning från de privata adoptionsorganisationerna. Övergången ska vara klar senast 2025.¹⁰⁵

10.5.11 Särskilt om SAS eskortverksamhet från Sydkorea

SAS eskorterade barn från Sydkorea under perioden 1968 till 1988. Från början var det en mycket lång flygresa med många mellanlandningar. I februari 1957 öppnade SAS en reguljär linje från Köpenhamn över Nordpolen till Tokyo och flygtiden kortades till 30 timmar. Av ett brev från SWS till AC 1980 framgår att resan från Seoul till Stockholm hade tre stopp: Tokyo, Anchorage och Köpenhamn.¹⁰⁶ Av ett brev från ambassaden i Tokyo 1965 till den statliga utredningen om adoption av utländska barn¹⁰⁷ framgår att ”transporten” av barnen från Sydkorea via Tokyo var svår att arrangera i de fall adoptivföräldrarna inte själva hämtade barnen. Med hänsyn till de stora resekostnaderna måste man i allmänhet förlita sig till arrangemang med resenärer från Korea till Japan för den första etappen av resan. För resan Tokyo till Köpenhamn var det lättare att ordna följesenär. Enligt ambassaden hände det att flygvärdinnor under uppehållet i Tokyo utnyttjade fribiljetter för att åka till Korea och på återresan ta med ett eller flera adoptivbarn. Ambassaden föreslog därför att utredningen skulle uppmärksamma reseplaneringen och eventuellt kontakta SAS i Stockholm för att etablera ett samarbete med något av de flygbolag som hade flygförbindelse mellan Tokyo och Seoul.¹⁰⁸

Enligt en tidigare SAS-anställd eskortvärdinna var det koreansk personal som flög med barnen till Tokyo i början. Enligt henne var de klädda som sjuksköterskor. I Tokyo tog SAS eskortvärdinnor över och flög med barnen till Köpenhamn. Därifrån flögs barnen, med eskort, till den slutliga destinationen i Skandinavien. Senare reste SAS eskortvärdinnor till Seoul och tog emot barnen där.¹⁰⁹

¹⁰⁵ MFoF. *Reserapport Sydkorea 2023*, dnr 2023–368, s. 11.

¹⁰⁶ AC. Brev från SWS till AC den 19 februari 1980. AC Sydkorea Landpärm 1980–1998 E 4 b.

¹⁰⁷ Utredningen tillsattes 1964 och lämnade sitt betänkande 1967 (SOU 1967:57 *Adoption av utländska barn*).

¹⁰⁸ UD. Brev från svenska ambassaden i Tokyo till Utredningen om adoption av utländska barn den 6 maj 1965, inkom UD den 24 maj 1965, R 34 Xko.

¹⁰⁹ Intervju med en tidigare eskortvärdinna på SAS den 29 augusti 2023.

Av korrespondens från 1970 framgår att det var konkurrens mellan flygbolagen om eskortverksamheten från Sydkorea. Både Luftförsvarshans och KLM erbjöd billigare eskortservice, bland annat beroende på att KLM tillät fem barn för varje eskort. Enligt SAS bestämmelser fick varje eskort endast ta hand om två barn.¹¹⁰

I samband med Sydkoreas tillfälliga stopp av adoptionerna till Sverige 1974 framförde företrädare för den koreanska regeringen som krav för att adoptionerna skulle återupptas, att de blivande adoptivföräldrarna själva skulle hämta barnet i Sydkorea.¹¹¹ Den svenska ambassaden i Seoul ansåg emellertid att Sydkoreas krav var rent politiskt för att Sydkorea var rädd för nordkoreansk propaganda. Enligt ambassaden var förslaget om föräldrahämtning ”opraktiskt och onödigt dyrbart”.¹¹²

Sjukdomsfall var inte ovanligt och barn har dött under resan

Enligt uppgift från en tidigare flygvärdinna på SAS var barnen från Sydkorea ofta sjuka.¹¹³ Det har även rapporterats att ett barn har dött under flygresan från Sydkorea till Skandinavien.¹¹⁴ I den danska rapporten om adoptionerna från Sydkorea till Danmark framkommer att ett barn dog strax efter ankomsten 1974 då barnet fått mjölk men var laktosintolerant.¹¹⁵ I betänkandet från Utredningen om adoption av utländska barn 1969 står att det i några fall förekommit att de koreanska barnens hälsotillstånd vid ankomsten till Sverige varit synnerligen dåligt och att det fanns anledning att anta att läkarkontrollen i Korea varit mindre noggrann.¹¹⁶ År 1966 lämnade adoptivföräldrarna till ett barn adopterat från Sydkorea in ett klagomål till Socialstyrelsen där det framgår att barnet var döende vid ankomsten på Arlanda. Barnet överlevde efter intensivvård. Adoptivföräldrarna ville bland annat veta vilka åtgärder som Korea och Sverige skulle vidta för att förebygga att liknande händelser skulle inträffa igen.¹¹⁷ Vi har i vår arkivsökning inte hittat kommunikationen mellan Social-

¹¹⁰ UD. Svenska ambassaden i Tokyo den 1 juni 1970 dnr 15/80 R 34.

¹¹¹ UD. *Promemoria Det sydkoreanska adoptionsärendet*, den 15 september 1975, R 34.

¹¹² UD. Brev från svenska ambassaden i Seoul till Utrikesdepartementet den 29 september 1975, R 34.

¹¹³ Intervju med en tidigare flygvärdinna på SAS 2023-08-23.

¹¹⁴ Intervju med tidigare anställd på NIA och MIA 2023-04-24.

¹¹⁵ Ankestyrelsen (2024), s. 43.

¹¹⁶ SOU 1967:57 *Adoption av utländska barn*, s. 41.

¹¹⁷ Socialstyrelsen. Brev till Socialstyrelsen i oktober 1966.

styrelsen och CPS och inte heller svaret till adoptivföräldrarna. Vi har inte heller av dokumentationen kunnat utröna om några särskilda åtgärder vidtogs för att förhindra liknande händelser. År 1976 uppmanade Socialstyrelsen de blivande adoptivföräldrarna att genast efter barnets ankomst låta barnet genomgå en grundlig läkarundersökning då flera barn " varit i mindre bra kondition vid ankomsten, trots att de regelmässigt blev läkarundersökta före avresan till Sverige".¹¹⁸ Att barnen från Sydkorea ofta var sjuka visar även siffrorna över dödstalen på SWS. Under de två adoptionsstoppen 1970–1971¹¹⁹ och 1974–1975¹²⁰ steg dödstalen hos SWS väsentligt jämfört med övriga år.¹²¹

I Ankestyrelsens rapport om adoptionerna från Sydkorea till Danmark framgår att Danmark, efter det att ett barn dött vid ankomsten till Köpenhamn, lät två läkare resa som eskorter för tio barn var. Läkarna rapporterade till det danska Inrikesministeriet att resformen var försvarlig men att oförutsedda händelser under resan kunde leda till incidenter och i värsta fall dödsfall. Enligt den ena läkaren borde eskorterna ha tillgång till ett bättre sortiment av medicin om barnen blev sjuka under transporten.¹²² I vår arkivgenomgång har vi inte sett att svenska myndigheter har gjort en liknande medicinsk utvärdering av riskerna för barnen under resan från Sydkorea till Sverige.

NIA gav rekommendationer om eskortverksamheten 1983

I NIA:s första handbok till adoptionsorganisationerna 1983 står att vid val av eskort ska hänsyn tas till barnets bästa i första hand och ekonomiska hänsyn i andra hand. Då det gäller eskort av äldre barn bör, om möjligt, eskorten hjälpligt tala barnets språk. Den som skulle eskortera barn måste ha praktisk erfarenhet av barnavård samt resvana. Vidare framgår att en eskort inte skulle eskortera mer än två barn samtidigt.¹²³ Samma rekommendationer gällde enligt den reviderade handboken från 1997.¹²⁴ I ett brev från AC till blivande adop-

¹¹⁸ Socialstyrelsen NIA. *Ang. koreanskt adoptivbarn (4 bilagor)*, 1976-07-06 dnr NIA 42:82/74.

¹¹⁹ 7, 1 procent jämfört med 4,6 1972.

¹²⁰ 8, 3 procent jämfört med 2,7 1976.

¹²¹ AC. PM från föreståndaren för SWS. *Intercountry adoption: An international challenge*. Dokumentet är odaterat men bör vara från 1983 eller 1984.

¹²² Ankestyrelsen (2024), s. 44.

¹²³ NIA. *Internationella adoptioner. Handbok för adoptionsorganisationer*. 1983, s. 18.

¹²⁴ NIA. *Internationell adoptionsförmedling. Handbok för adoptionsorganisationer*. Reviderad 1997, s. 22.

tivföräldrar från 1984 står att hälften av barnen kommer med eskort och att AC för de äldre barnen försöker ordna koreansk talande eskorter och anlitar då koreanska kvinnor som är bosatta i Sverige. Att eskorterna är tvåspråkiga underlättar kontakten med barnet under resan och kontakten med adoptivföräldrarna i Sverige. I brevet uppmuntrade AC de blivande adoptivföräldrarna att själva resa till Sydkorea för att hämta barnet.¹²⁵

10.6 Generellt om oegentligheter i Sydkoreas adoptionsverksamhet

10.6.1 Inledning

I detta avsnitt går vi igenom vad som framkommit generellt om oegentligheter i internationella adoptioner från Sydkorea.

Sydkorea har setts som ett föregångsland men har samtidigt fått mycket kritik för sitt adoptionsprogram

I NIA:s redovisningar av utvecklingen på adoptionsområdet beskrivs Sydkoreas organisering av de internationella adoptionerna som ett föredöme för andra länder i regionen. NIA skriver:

Genom det noggranna förfaringssättet kom Korea aldrig att besväras av de problem som kunde uppstå vid okontrollerade adoptioner, så kallade privata adoptioner.¹²⁶

FN:s barnrättskommitté har dock återkommande riktat kritik mot Sydkoreas adoptionsverksamhet och uppmanat Sydkorea att vidta åtgärder för att stärka myndigheternas tillsyn och kontroll över adoptionerna, följa subsidiaritetsprincipen, säkerställa att adoptionerna grundas på informerat samtycke samt tillse att alla barn registreras vid födseln.¹²⁷

---

¹²⁵ NIA. PM från AC. *Om adoption från Korea oktober 1984*, RA 60 289.

¹²⁶ NIA, *Utvecklingen av verksamheten med internationella adoptioner i Sverige*, bilaga till årsredovisningen 1993/94, 1994/95, 1995/96, 1997 och 2001.

¹²⁷ The Committee on the Rights of the Child. Concluding observations 1996, 2003, 2012 och 2019.

10.6.2 Tidigare utredningar av de internationella adoptionerna från Sydkorea

Det har tidigare genomförts granskningar av de internationella adoptionerna från Sydkorea av mottagarländerna Danmark och Schweiz. Norges pågående utredning granskar adoptionerna från Sydkorea och ska slutredovisa i december 2025. Även i Sydkorea pågår en granskning som ska slutredovisas i november 2025, se vidare nedan.

Sydkoreas sannings- och försoningskommission har konstaterat allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter och uppmanat till en offentlig ursäkt

I augusti 2022 lämnade Danish Korean Rights Group (DKRG)¹²⁸ in en ansökan till Sydkoreas sannings- och försoningskommission¹²⁹ om att undersöka internationella adoptioner under den auktoritära regimen i Sydkorea perioden 1960–1993. De adoptionsärenden som ansökan gäller rör adoptioner förmedlade genom de sydkoreanska adoptionsorganisationerna Holt Childrens Services och KSS till Danmark, USA, Norge, Nederländerna och Belgien. DKRG hävdar förekomst av mutor, förfalskade dokument, bristande administration, avsaknad av dokumentation, falsk familjeregistrering och sexuella övergrepp. I november 2022 lämnade Svenska koreaadopterades nätverk (SKAN) in en anmälan som gäller 21 adopterade personer till Sverige genom KWS. Sydkoreas sannings- och försoningskommission beslutade i december 2022 att granska 34 adoptioner till Danmark. I juni 2023 fattade Sannings- och försoningskommissionen beslut om att utreda ytterligare fall¹³⁰ och sammantaget utreder kommissionen 367 ärenden från 11 länder,¹³¹ varav 22 svenska ärenden.¹³²

---

¹²⁸ Danish Korean Rights Group är en dansk organisation för adopterade personer från Sydkorea till Danmark. De arbetar för adopterade personers rätt till sin identitet och sin sanna bakgrundsinformation.

¹²⁹ Sannings- och försoningskommissionen är ett statligt organ som ska utreda händelser i Koreas historia som inträffade från Japans styre av Korea 1910 till slutet av det auktoritära styret i Sydkorea 1987.

¹³⁰ Hankyoreh. *Korean truth commission to investigate hundreds of possibly fraudulent overseas adoptions*. Publicerad 2023-05-18.

¹³¹ Truth And Reconciliation Commission, Republic of Korea. *Status of Investigation and Plans to Address Human Rights Violations in Intercountry Adoptions*. May 2024 och Press Conference on the Decision to Investigate Human Rights Violations in the Intercountry Adoption Process. 2025-03-25.

¹³² MFoF. *Reserapport Sydkorea 2023*. Dnr 2023–368, s. 10.

Utredningen pågår fram till maj 2025¹³³, därefter ska resultaten och rekommendationer sammanfattas i en rapport som överlämnas till presidenten i november 2025. I september 2024 publicerade kommissionen en rapport som visar att barn som har fötts av kvinnor i interneringsläger i Sydkorea har lämnats till adoptionsorganisationer för att adopteras internationellt,¹³⁴ se vidare avsnitt 10.6.9.

I mars 2025 redovisade kommissionen resultatet av 56 avslutade ärenden, varav ett ärende gäller Sverige.¹³⁵ I april 2025 meddelade kommissionen att de återstående 311 ärendena inte kommer hinna utredas. Dessa ärenden kan återupptas om regeringen beslutar att inrätta en tredje sannings- och försoningskommission.¹³⁶ Kommissionens viktigaste undersökningsresultat är:

- Avsaknad av samtycke till adoption. Enligt lag krävde adoptionsförfarandet samtycke från föräldrar eller vårdnadshavare. I många fall har dock en korrekt samtyckesprocedur inte följts.
- Falska rapporter om övergivna barn. Om ett barn inte hade någon familjeregistrering (Ho-juk) upprättades en registrering av barnet som föräldralöst (orphan ho-juk). Undersökningen visar att barn systematiskt har registrerats som övergivna och upphittade utanför adoptionsorganisationernas kontor.
- Bristfällig efterlysning av föräldrar till borttappade barn. För att förhindra att borttappade barn felaktigt klassificerades som föräldralösa och tillgängliga för internationell adoption krävdes en officiell efterlysning av barnets föräldrar. Dessa efterlysningar annonserades dock på platser utan samband med var barnet försvann och långt efter försvinnandet, vilket gjorde förfarandet till en ren formalitet.
- Byte av barns identitet. Om ett barn i adoptionsprocessen dog eller begärdes tillbaka av sin biologiska familj kunde organisationerna ersätta det barnet med ett annat barn men använda samma identitet för barnet. Syftet var att påskynda adoptionsprocessen.

---

¹³³ Uppdraget skulle ha redovisats den 26 maj 2024 men beviljades i januari 2024 ytterligare ett års utredningstid.

¹³⁴ Truth And Reconciliation Commission, Republic of Korea. Press release den 9 september 2024, s. 25.

¹³⁵ Truth and Reconciliation Commission, Republic of Korea. *Investigation Status and Plans for Addressing Human Rights Violations in Overseas Adoptions*. Mars 2025, 6.

¹³⁶ The Associated Press. *South Korean truth commission halts probe into adoption fraud, hundreds of cases in limbo*. Publicerad 2025-04-25.

Detta har allvarligt påverkat adopterades rätt till vetskap om sin identitet och historia.

- Otillräcklig undersökning av blivande adoptivföräldrar. Lagen krävde att Ministry of Health and Welfare skulle granska de blivande adoptivföräldrarna innan de lämnade utresetillstånd för barnet. Register visar dock att under 1984 behandlades cirka 8 000 tillstånd varav 99 procent godkändes samma dag eller nästa dag.
- Försummelse av det juridiska vårdnadsansvaret för barnet. De sydkoreanska adoptionsorganisationerna hade vårdnadsansvar för barnet till dess att adoptionen var genomförd i det mottagande landet. I praktiken lämnades dock ansvaret över redan innan barnet lämnade Sydkorea vilket innebär en försummelse av adoptionsorganisationernas ansvar för barnet.
- Tvångsdonationer för att säkra barn för adoption. Den sydkoreanska regeringen reglerade inte adoptionsavgifterna utan tillät adoptionsorganisationerna att bestämma sina egna avgifter. Dessutom tvingades adoptivföräldrar att betala donationer utöver de faktiska adoptionskostnaderna. Dessa medel användes för att säkra fler barn för adoption och kommersialiserade adoptionsprocessen.
- Massexport av barn för att möta efterfrågan. De sydkoreanska adoptionsorganisationerna tillfredsställde utländska aktörers krav på att skicka ett visst antal barn varje månad. Detta innebär storskaliga adoptioner mellan länder med minimal tillsyn.

Kommissionens slutsats är att den sydkoreanska regeringen under nästan 50 år prioriterade internationell adoption i stället för att stärka det nationella barnskyddet. Hela adoptionsprocessen delegerades till privata adoptionsorganisationer med minimal statlig tillsyn. Adoptionslagarna gav stora befogenheter till föreståndarna för adoptionsorganisationerna genom att de utsågs till vårdnadshavare för barnen och samtyckte till adoption. Det var ett systemfel som resulterade i att ett stort antal barn lämnades för internationell adoption utan tillräcklig kontroll. Under hela den internationella adoptionsprocessen har barns identiteter och familjehistorier antingen gått förlorade eller förfalskats. Dessutom var kontrollen efter adoption

otillräckliga vilket kränkt de adopterades rättigheter enligt såväl den koreanska konstitutionen som barnkonventionen. Den sydkoreanska regeringen "outsourcade" adoptionsprocessen till privata adoptionsorganisationer i syfte att spara de nationella välfärdskostnaderna. Det skedde utan tillräckliga ramar och tillsyn över verksamheten och regeringen har därför försummat sitt ansvar att skydda de adopterades grundläggande mänskliga rättigheter enligt både nationella och internationella lagar. Kommissionen rekommenderar följande åtgärder:

- En offentlig ursäkt från regeringen.
- En utredning av adopterades medborgarskapsstatus och efterföljande politiska åtgärder.
- Gottgörelse (remedies) till de personer vars identitet har förfalskats.
- Snabb ratificering av 1993 års Haagkonvention.
- Att adoptionsorganisationerna tar ansvar för att återupprätta de adopterades rättigheter.¹³⁷

National Human Rights Commission of Korea har identifierat kränkningar av mänskliga rättigheter

År 2022 publicerades en rapport från Soongsil University Industry-Academia Cooperation Foundation som belyser människorätts-situationen för internationellt adopterade från Sydkorea.¹³⁸ Studien, som beställts av National Human Rights Commission of Korea (NHRCK)¹³⁹ bygger på en litteraturgenomgång, djupintervjuer med 39 adopterade personer och fem ursprungsföräldrar samt en enkät som besvarats av 658 personer. Studien visar bland annat att det förekommit förfalskning av dokument, att föräldrar inte fått

---

¹³⁷ The Truth and Reconciliation Commission, Republic of Korea. *Investigation Status and Plans for Addressing Human Rights Violations in Overseas Adoptions*. Mars 2025, s. 6 ff. och *Truth Investigation into Human Rights Violations in the Inter-country Adoption Process Due to the Governments Systematic Failure in Oversight and Management*. Press release 2025-03-26.

¹³⁸ Soongsil University Industry-Academia Cooperation Foundation (2022), *A study on human rights protection measures through fact-finding surveys on the human rights situation of international adoptees*.

¹³⁹ The National Human Rights Commission of Korea är ett oberoende statligt organ för att skydda och främja mänskliga rättigheter i Sydkorea.

information om att deras barn skulle adopterats internationellt och att samtycke till adoption lämnats av andra än föräldrarna. En tredjedel av de adopterade uppgav att de blivit utsatta för övergrepp i sin adoptivfamilj.¹⁴⁰ I NHRCK:s rapport om situationen för de mänskliga rättigheterna i Sydkorea 2022 konstateras att det framför allt är systemet med att registrera barn som föräldralösa i ett eget familjeregister och fullmaktsadoptioner som lagt grunden för oegentligheter i adoptionerna. Kommissionens slutsats är att Sydkoreas system, som anförtror hela adoptionsprocessen till privata adoptionsorganisationer förutom domstolens beslut om adoption, inte är förenlig med bestämmelserna i 1993 års Haagkonvention. NHRCK menar att det väcker frågan om staten har skyddat barnets mänskliga rättigheter i adoptionsprocessen och anser att det är nödvändigt att identifiera och åtgärda de kränkningar av mänskliga rättigheter som skett i det förflutna.¹⁴¹

Ankestyrelsen har utrett adoptionerna från Sydkorea till Danmark

Till följd av att den sydkoreanska sannings- och försoningskommissionen beslutat att utreda de mer än 300 adoptionsärenden som DKRG hade överlämnat till kommissionen beslutade Ankestyrelsen i januari 2023 att inleda en utredning om de danska adoptionsförmedlarnas samarbete med Sydkorea under perioden den 1 januari 1970 till den 31 december 1989. Ankestyrelsens samlade bedömning är att adoptionsförmedlingen under 1970- och 1980-talen präglades av ett oreglerat förmedlingssystem och en incitamentsstruktur där stora summor pengar överfördes mellan de danska och sydkoreanska organisationerna i samband med adoptionen. Den bristfälliga regleringen av adoptionsförmedlingen och de sydkoreanska reglerna om familjeregistrering skapade utrymme för de sydkoreanska organisationerna att ändra den adopterades identitet och bakgrundshistoria i de officiella sydkoreanska dokumenten och i den information som fanns tillgänglig i den akt som skickades till Danmark. Inom ramen för gällande regler i Sydkorea var det således möjligt att ändra upp-

---

¹⁴⁰ Av de svenska respondenterna uppgav 25 procent att de blivit utsatta för övergrepp i sin adoptivfamilj.

¹⁴¹ National Human Rights Commission of Korea (2022), *The Report on Human Rights Situation in the Republic of Korea*, s. 139 ff.

gifter om barnets bakgrund och adoptera ett barn utan föräldrarnas vetskap. De danska adoptionsorganisationerna kände till denna praxis. Detta har berövat de adopterade möjligheten till kännedom om sin identitet och historia, men innebär inte nödvändigtvis att adoptionen skett mot föräldrarnas vilja. Under årens lopp har de danska adoptionsorganisationerna gett betydande stöd till sina sydkoreanska partners. Samtidigt uttryckte de danska organisationerna kontinuerligt en önskan om att upprätthålla ett högt antal adoptioner av barn från Sydkorea. Detta bidrog enligt Ankestyrelsen till att skapa en ekonomisk incitamentsstruktur vilket i dagens perspektiv är riskabelt och strider mot de internationella reglerna på området.¹⁴²

10.6.3 Barn har registrerats som föräldralösa i ett eget familjeregister

Fram till 2008¹⁴³ tillämpade Sydkorea ett system för familjeregistrering (hojuk¹⁴⁴) som innebar att en kvinnas juridiska föräldrarelation till sitt barn gick via barnets far.¹⁴⁵ Det var familjens manliga överhuvud som bestämde om barnet fick föras in i familjeregistret. En ogift kvinna kunde alltså inte själv registrera sitt barn i ett familjeregister. Om barnet inte registrerades i ett familjeregister blev barnet inte sydkoreansk medborgare¹⁴⁶ och fick därmed ingen juridisk ställning i Sydkorea. Utan familjeregistrering fick barnet till exempel inte tillgång till utbildningssystemet¹⁴⁷ och kunde inte heller adopteras internationellt.¹⁴⁸

Enligt koreansk lag kunde ett barn vars föräldrar var okända få ett eget familjeregister med barnet som överhuvud, ofta kallat orphan hojuk.¹⁴⁹ Systemet med registrering av barn i ett eget familjeregister härstammar från rättsliga regler om familjeregister som infördes

---

¹⁴² Ankestyrelsen (2024).

¹⁴³ År 2005 beslutade the Constitutional Court i Sydkorea att systemet var diskriminerande och 2008 ändrades The Civil Code så att modern fick rätt att själv registrera barnet i sitt familjeregister.

¹⁴⁴ Ibland även översatt till hojujedo, hoju eller ho-juk.

¹⁴⁵ The Civil Code of the Republic of Korea från 1958. Se även Hosu Kim. *Birth Mothers and Transnational Adoption Practice in South Korea. Virtual Mothering*, s. 57 f.

¹⁴⁶ Y. Koo (2024), *The Paradoxical Development of Liberal Governance: International Adoption Policy and Professional Social Work in Authoritarian South Korea, 1953–1976*. Journal of Social History, s. 13.

¹⁴⁷ Ankestyrelsen (2024), s. 64.

¹⁴⁸ Uppgift vid möte på Korea Welfare Services i Seoul den 21 mars 2023.

¹⁴⁹ Artikel 57(3) the Family Register Act och artikel 781(3) the Civil Code.

under Japans kolonisation av Sydkorea. Det är alltså inte ett system som skapades för att underlätta internationella adoptioner.¹⁵⁰ När föreståndaren för adoptionsorganisationen utsetts till vårdnadshavare för barnet kunde denne registrera barnet i ett eget familjeregister.¹⁵¹ Detta dokument kallades Ho Juk Deung Bon (Family Registration) och innehöll endast barnets namn, födelsedatum, kön samt adressen till den koreanska adoptionsorganisationen. Om barnet inte hade ett känt namn gav adoptionsorganisationen ett namn till barnet.¹⁵² Utöver familjenamnet registrerades även ett så kallat Family origin som gavs utifrån vilken stad barnet kom ifrån. Detta ändrades dock 1976 då adoptionsorganisationerna fick instruktioner från regeringen om att alla barn som skulle adopteras internationellt skulle registreras med samma family origin: Han Yang (eller Hanyang)¹⁵³ i ett eget familjeregister.¹⁵⁴

Med tiden kom alla barn som adopterades internationellt att registreras i ett eget familjeregister, oavsett om de redan var registrerade i sin familjs register eller inte.¹⁵⁵ Detta innebär att en adopterad person kan ha två dokument med olika uppgifter: ett dokument som anger föräldrarnas namn och ett familjeregister som anger barnet som föräldralöst (orphan hojuk).¹⁵⁶ När föräldrarna gav upp sin ”parental authority” och förmynderskapet överförts på föreståndaren för adoptionsorganisationen ströks barnet ur det familjeregister som gällde föräldrarna (om barnet var registrerat där). Barnet registrerades sedan i ett eget familjeregister utan uppgifter om familjere-lation. Det har dock hänt att adopterade personer har dubbel familjeregistrering, både i familjens register och i ett separat eget familjeregister.¹⁵⁷ I DKRG:s anmälan till Sydkoreas sanningskommission beskrivs ett fall från Norge där en adopterad person blivit inkallad till koreansk militärtjänst i två år. Anledningen var att han

---

¹⁵⁰ E-post till Adoptionskommissionen från Investigation Division 7, Truth and Reconciliation Commission, Republic of Korea den 21 februari 2024.

¹⁵¹ Artikel 23 Special Act on Adoption stadgade: If the head of an adoption agency takes custody of a child to be adopted without registration of family relationship, he/she shall undergo the procedures to establish a legitimate family relationship of the child.

¹⁵² Uppgift vid möte på Korea Welfare Services i Seoul den 21 mars 2023. Se artikel 57(3) the Family Register Act.

¹⁵³ Han Yang/Hanyang är ett gammalt namn för Seoul.

¹⁵⁴ Ankestyrelsen (2024), s. 61 f.

¹⁵⁵ Y. Koo (2024), s. 4.

¹⁵⁶ Uppgift vid möte på Korea Welfare Services i Seoul 2023-03-21.

¹⁵⁷ Uppgift vid möte med organisationen KoRoot i Seoul den 22 mars 2023.

inte blivit avregistrerad ur sin familjs hojuk utan enbart i det separat upprättade orphan hojuk.¹⁵⁸

Många barn som har adopterats från Sydkorea från 1960-talet och fram till 2012¹⁵⁹ har fått ett orphan hojuk och flera har därför trott att de varit föräldralösa men senare i livet upptäckt att de har föräldrar och släktingar i Sydkorea.¹⁶⁰ Enligt forskaren Philsik Shin visar register att under perioden 1980 till 1987 hade mer än 90 procent av de koreanska barn som adopterades till ett annat land kända släktingar.¹⁶¹

National Human Rights Commission of Korea, har beskrivit hur systemet med att göra barnet föräldralöst syftade till att underlätta adoptionsprocessen eftersom det då inte behövdes något samtycke från föräldrarna i själva adoptionsprocessen. Även då samtycke från föräldrarna kunde erhållas gjordes inga ansträngningar att redovisa deras existens.¹⁶² Sydkoreas sannings- och försoningskommission har konstaterat att barn systematiskt och felaktigt har registrerats som övergivna och upphittade utanför adoptionsorganisationernas kontor och att det var en brottslig handling.¹⁶³

10.6.4 Brister i födelseregistreringen har inneburit risker i adoptionsprocessen

Sydkorea har haft stora brister i sitt system för födelseregistrering vilket har inneburit risker i adoptionsprocessen. Vi har till exempel fått uppgift om att adoptionsorganisationer, med moderns medgivande, tagit barnet direkt på sjukhuset, utan att det upprättats ett födelsedokument på barnet.¹⁶⁴

---

¹⁵⁸ DKRG. *Addition to Danish Korean Rights Group's main document of August 23rd*, 2022.

¹⁵⁹ 2012 infördes krav på modern att registrera barnet i sitt familjeregister oavsett om hon skulle behålla barnet eller lämna barnet för adoption.

¹⁶⁰ E. Kim (2009), s. 20. Se även L. Wool-Rim Sjöblom (2016), *Palimpsest*.

¹⁶¹ The Associated Press. *Rampant adoption fraud separated generations of South Korean children from their families, AP finds*. Publicerad 2024-09-19.

¹⁶² National Human Rights Commission of Korea (2022), s. 141.

¹⁶³ The Truth and Reconciliation Commission of the Republic of Korea. *Truth Investigation into Human Rights Violations in the Intercountry Adoption Process Due to the Governments Systematic Failure in Oversight and Management*. Press release 2025-03-26.

¹⁶⁴ Uppgift vid möte med advokatbyrån Gong Gam Human Rights Law Foundation i Seoul 2023-03-23.

I en promemoria från AC 1993 om adoptionerna från Sydkorea står:

Antalet inhemska adoptioner är i förhållande till de internationella lågt, men statistiken visar inte hela sanningen. Många familjer tar till sig ett barn och registrerar det helt enkelt i sitt familjeregister som sitt eget barn. Och, vem vet, det koreanska samhället är ännu inte redo för de öppna adoptioner vi förespråkar och kanske är detta det bästa sättet för både barnet och familjen att få en accepterad ställning i samhället.¹⁶⁵

I en rapport från MIA:s tillsynsresa 2007 konstateras att inhemska adoptioner sker utan insyn av behöriga myndigheter och att många adoptivföräldrar vill registrera sig själva som biologiska föräldrar till det adopterade barnet. MIA skriver att nationella adoptioner genomförs genom ett skrivet avtal mellan adoptivföräldrarna och barnets vårdnadshavare enligt the Family Register Act. Inga myndigheter är inblandade vilket strider mot artikel 21 a barnkonventionen.¹⁶⁶ År 2011 uttalade FN:s barnrättskommitté särskild oro över att adoptivföräldrar kunde registrera ett barns födelse vilket möjliggjorde att de registrerades som biologiska föräldrar till barnet, särskilt gällde det barn till ensamstående tonårsmödrar.¹⁶⁷

Det var först genom den stora adoptionsreformen 2012 som det blev krav på modern att registrera barnet i sitt familjeregister oavsett om hon skulle behålla barnet eller lämna barnet för adoption. År 2015 skärptes kraven ytterligare genom att födelseregistreringen måste ske med stöd av handlingar från förlossningskliniken. Före dess var det möjligt att registrera ett barn med stöd av anhöriga eller grannar som vittnen. En statlig utredning har visat att mellan åren 2015 och 2022 hade uppskattningsvis 6 000 barn aldrig registrerats hos myndigheterna. Av dessa hade 249 barn avlidit, 600 barn hade lämnats i baby box och 89 barn hade adopterats innan de hade registrerats. Mot bakgrund av detta infördes 2023 ett krav på att nyfödda ska registreras redan på sjukhuset i samband med förlossningen.¹⁶⁸ Tidigare har det endast upprättats ett dokument på sjukhuset med uppgifter om barnets föräldrar och var det är fött. Det har sedan varit upp till föräldrarna att inom en månad själva registrera barnet hos myndigheterna.¹⁶⁹

¹⁶⁵ AC. *Nya band mellan Sverige och Korea*. 1993-03-18. AC Sydkorea Landpärm 1980–1998 E 4 b.

¹⁶⁶ MIA. *Rapport från MIA:s tillsynsresa till Sydkorea 9–15 september 2007*, nr 40.

¹⁶⁷ The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations on the consolidated third and fourth periodic reports of the Republic of Korea*. CRC/C/KOR/CO/3-4. 2 February 2012.

¹⁶⁸ MFoF. *Reserapport Sydkorea 2023*. Dnr 2023-368, s. 16.

¹⁶⁹ Uppgift vid möte på Korea Welfare Services i Seoul 2023-03-21 och MFoF. *Reserapport Sydkorea 2023*. Dnr 2023-368, s. 21.

10.6.5 Andra än modern har kunnat lämna barnet för adoption

Ända fram till den stora adoptionsreformen 2012 har samtycke till adoption kunnat lämnats av andra än modern, till exempel barnets far, släktingar eller någon annan vårdnadshavare för barnet. Denna ventil i lagstiftningen har möjliggjort adoption av barn utan moderns samtycke.¹⁷⁰ År 2009 publicerade den sydkoreanska Anti-Corruption and Civil Rights Commission en rapport där de gått igenom 193 adoptionsärenden. I 20 till 30 procent av dessa ärenden uppgav mödrarna att de inte samtyckt till adoptionen.¹⁷¹ Det finns många rapporter om att barn lämnats in på polisstationer eller till adoptionsorganisationer av mor- och farföräldrar eller andra släktingar eller till och med grannar. Antingen mot föräldrarnas vilja eller utan deras kännedom.¹⁷²

FN:s barnrättskommitté har kritiserat Sydkorea för att adoptioner har kunnat genomföras utan erforderligt samtycke

År 1996 uttryckte FN:s barnrättskommitté oro över att Sydkorea inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att säkra att adoptioner godkänns av behöriga myndigheter och att de grundas på tillförlitlig information och informerat samtycke från alla berörda personer.¹⁷³ Kritiken återkom i 2012 års rapport där barnrättskommittén uppmanade Sydkorea att göra samtycke till adoption från ensamstående tonårsmödrar obligatoriskt och säkerställa att deras samtycke inte lämnades under tvång.¹⁷⁴

I samband med 2012 års adoptionsreform har kravet på moderns samtycke skärpts, bland annat måste mor och barn leva tillsammans i en vecka innan modern kan lämna samtycke till adoption.

---

¹⁷⁰ H. Kim (2016), s. 6 f.

¹⁷¹ Adoptionsnaevnet. *Adoptionsnaevnets tillsynsresa till Sydkorea 20–28 november 2010* s. 19, inkom till MIA den 5 maj 2010, dnr 72:348:1/11.

¹⁷² Soongsil University Industry-Academia Cooperation Foundation (2022).

¹⁷³ The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations on the initial report of the Republic of Korea*. CRC/C/15/Add.51. 13 February 1996.

¹⁷⁴ The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations on the consolidated third and fourth periodic reports of the Republic of Korea*. CRC/C/KOR/CO/3-4. 2 February 2012.

10.6.6 Påhittade bakgrundshistorier, felaktiga uppgifter och förväxling av barn

Många adopterade personer vittnar om att deras bakgrundshistorier är påhittade och att det finns felaktiga uppgifter i dokumentationen, till exempel födelseår och födelseplats.¹⁷⁵ Enligt forskaren Kimberly D. McKee talar mycket för att det har funnits en praxis inom adoptionsorganisationerna att hitta på födelsedatum, namn och bakgrundshistorier om barnen. Studier av de dokument som beskriver barnets bakgrund har visat att beskrivningarna av barnets bakgrund går igen i lite olika versioner.¹⁷⁶ Antingen har de hittats på en kyrktrappa, vid en polisstation eller utanför ett sjukhus.¹⁷⁷ Utöver liknande bakgrundshistorier återkommer även samma typ av beskrivningar av barnens karaktärsdrag.¹⁷⁸

Det har även förekommit att adoptionsorganisationer har förväxlat identiteter eller till och med att adopterade har delat identiteter med andra adopterade personer.¹⁷⁹ Det finns även fall där adoptionsorganisationen har ersatt ett barn som avlidit med ett nytt barn men behållit det avlidna barnets identitetsuppgifter för det adopterade barnet.¹⁸⁰ Detta bekräftas även av Sydkoreas sannings- och försoningskommission.¹⁸¹

I Ankestyrelsen rapport om adoptionerna från Sydkorea framgår brevväxling mellan adoptionsorganisationen i Danmark och Sydkorea på 1970-talet som visar att barn var långt yngre eller äldre än vad som stod i deras papper samt att barn byttes ut.¹⁸²

---

¹⁷⁵ Se till exempel Danish Korean Rights Group. *Application to The Truth And Reconciliation Commission of South Korea* 2022, s. 9.

¹⁷⁶ K. D. McKee (2016), s. 148.

¹⁷⁷ Se till exempel Danish Korean Rights Group. *Application to The Truth And Reconciliation Commission of South Korea* 2022, s. 9.

¹⁷⁸ K. D. McKee (2016), s. 149.

¹⁷⁹ Uppgift vid möte med Danish Korean Rights Group i Seoul 2023-03-22 och e-post från svenska ambassaden i Seoul till MFoF 2020-04-15. Se även The Associated Press. *Rampant adoption fraud separated generations of South Korean children from their families, AP finds*. Publicerad 2024-09-19.

¹⁸⁰ Uppgift vid möte med Danish Korean Rights Group i Seoul den 22 mars 2023. Se även Hankyoreh. *When she was reunited with her birth family, she realized her entire adoption file had been false*. Publicerad 2023-05-17.

¹⁸¹ Truth And Reconciliation Commission, Republic of Korea. *Status of Investigation and Plans to Address Human Rights Violations in Intercountry Adoptions*. May 2024 och Press Conference on the Decision to Investigate Human Rights Violations in the Intercountry Adoption Process. 2025-03-25.

¹⁸² Ankestyrelsen (2024), s. 87.

10.6.7 Barn har lämnats för adoption genom ekonomisk och moralisk press och i vissa fall genom stöld

Under vår resa i Sydkorea fick vi uppgifter om oegentligheter i hur barn har blivit tillgängliga för adoption. Föräldrar som inte har kunnat betala sjukhusvård för sitt barn har till exempel fått sjukhusavgiften betald av adoptionsorganisationen i utbyte mot att de lämnat barnet för adoption.¹⁸³ Forskaren Philsik Shin uppskattar att sjukhusen fick motsvarande 1 600 USD i dagens värde för varje barn som ”remitterades” till adoptionsorganisationerna. Den inblandade sjukhuspersonalen ska ha fördubblat sina årslöner genom dessa remitteringar.¹⁸⁴ Att mödrar som inte kunnat betala sjukhusavgiften hänvisades till de sydkoreanska adoptionsorganisationerna framgår även av Ankestyrelsens rapport om adoptionerna från Sydkorea till Danmark. Detta ledde till ett förbud 1988 för adoptionsorganisationerna att ta emot barn direkt från sjukhusen.¹⁸⁵

Ett annat exempel är att modern har velat återta sitt samtycke till adoption men att adoptionsorganisationen då har krävt henne på betalning för den tid som barnet vistats hos adoptionsorganisationen.¹⁸⁶ I dag behöver en förälder som ångrar sitt beslut inte betala något till KWS. KWS kan i stället ansöka om kostnadstäckning från lokala myndigheter.¹⁸⁷

Bristande objektivitet i rådgivningen till mödrarna och moralisk press på mödrahemmen

Fram till 2021 var det adoptionsorganisationerna som ansvarade för rådgivningen till de föräldrar som övervägde att lämna sitt barn för adoption.¹⁸⁸ Vid kommissionens besök i Sydkorea fick vi exempel på att det har förekommit brister i informationen från de sydkore-

¹⁸³ Soongsil University Industry-Academia Cooperation Foundation (2022). Se även The Associated Press. *Rampant adoption fraud separated generations of South Korean children from their families, AP finds*. Publicerad 2024-09-19.

¹⁸⁴ The Guardian. *Korea is hiding our past: the adoptees searching for their families – and the truth*. Publicerad 2023-09-28.

¹⁸⁵ Ankestyrelsen (2024), s. 92.

¹⁸⁶ Uppgift vid möte med organisationen KUMFA i Seoul den 22 mars 2023 och möte med advokatbyrån Gong Gam Human Rights Law Foundation den 23 mars 2023. Se även PM från TRACK i MFoF:s akt om auktorisation för Sydkorea 2018, dnr 3.1.2:650/17 nr 28.

¹⁸⁷ MFoF. *Reserapport Sydkorea 2023*. Dnr 2023–368, s. 16.

¹⁸⁸ År 2021 flyttades ansvaret för rådgivningen till mödrarna från adoptionsorganisationerna till lokala myndigheter.

anska adoptionsorganisationerna till föräldrarna vilket medfört att de inte förstått konsekvenserna av sitt samtycke. De kan ha trott att barnet skulle återvända till familjen efter det att de gått klart skolan. Eller så har de inte förstått att barnet skulle adopteras internationellt och därmed skulle förlora sitt språk och sin kultur.¹⁸⁹ Enligt en ISS-rapport från 2012 har ogifta mödrar valt internationell adoption då de trott att en sådan adoption var öppen, det vill säga att de skulle kunna skriva brev och få foton från adoptivföräldrarna och tala i telefon med barnet.¹⁹⁰

När adoptionsorganisationerna bedrev mödrahem kunde de inhämta moderns medgivande till adoption i samband med vistelsen. I Ankestyrelsens rapport framgår att under 1988 så lämnade 35 procent av de kvinnor som bodde på ett mödrahem som sponsrades av Holt Childrens Services samtycke till adoption.¹⁹¹ År 2005 uppskattades att upp till 40 procent av de barn som adopterades internationellt kom via mödrahemmen.¹⁹² Kvinnor som har bott på mödrahemmen uppger att de har känt påtryckning att lämna sitt barn för adoption.¹⁹³ Sedan 2015 får adoptionsorganisationerna inte längre bedriva mödrahem med hänvisning till den intressekonflikt som kan uppstå.

Barn har dödförklarats på sjukhus och sedan adopterats internationellt

Under kommissionens resa i Sydkorea framkom uppgift om att det på 1980-talet förekom att adoptionsorganisationerna och sjukhusen samarbetade med varandra och att det finns fall där sjukhuspersonal har mutats att säga till modern att barnet dött och sedan lämnat barnet till adoptionsorganisationen.¹⁹⁴ Sådana uppgifter framkommer även i en rapport från National Human Rights Commission of Korea¹⁹⁵ och genom vittnesmål från adopterade personer och

---

¹⁸⁹ Möte med forskaren Philsik Shin i Seoul 2023-03-22 och Soongsil University Industry-Academia Cooperation Foundation (2022).

¹⁹⁰ MFoF. International Social Service, *Monthly Review No 10/2012* s. 7, inkom till MFoF 22 februari 2018, dnr 3.1.2:650/17 nr 28.

¹⁹¹ Ankestyrelsen (2024), s. 93.

¹⁹² H. Kim (2016), s. 84.

¹⁹³ MFoF. E-post från svenska ambassaden i Seoul till MFoF den 15 april 2020. Se även P.k Lundberg, J. Sköld och A. Mahmoud (2022), *Adoptionerna. Ett granskande reportage*, s. 221 ff.

¹⁹⁴ Uppgift vid möte med professor Rami So i Seoul den 24 mars 2023. Se även Soongsil University Industry-Academia Cooperation Foundation (2022).

¹⁹⁵ Soongsil University Industry-Academia Cooperation Foundation (2022).

deras ursprungsföräldrar.¹⁹⁶ En kvinna född 1987 och adopterad till Danmark, trodde utifrån sina adoptionshandlingar att hennes föräldrar lämnat henne för adoption på grund av att de inte hade råd med sjukhusvård. När hon återförenades med sin familj i Sydkorea berättade de att modern förlorat medvetandet under förlossningen och när hon vaknade fsa sjukhuspersonalen att barnet hade dött.¹⁹⁷

10.6.8 Barn som rövats bort eller gått vilse har adopterats internationellt

Det finns vittnesmål från föräldrar att deras barn har rövats bort när barnet har lekt ute på gården utanför huset eller när föräldrar och barn har handlat på en marknad.¹⁹⁸ Hösten 2024 stämde en kvinna den koreanska staten, adoptionsorganisation Holt och ett barnhem för att hennes dotter felaktigt adopterats till USA 1976. Den då fyra-åriga dottern fördes bort av en kvinna när hon lekte nära sitt hem och nio månader senare adopterades hon till USA. Flickan bad om att de skulle leta efter hennes mor men hon fick till svar att hon var övergiven. Modern anmälde sitt barn försvunnet och letade efter henne i över 40 år innan de återförenades genom DNA-sökning. Kvinnans juridiska ombud menar att dottern hade kunnat hittats om information om försvunna barn hade delats mellan polisstationerna eller om poliserna hade försökt söka på barnhemmen.¹⁹⁹

Det har även förekommit att barn som gått vilse tagits om hand av polisen som sedan lämnat dem till en adoptionsorganisation. I en intervju i Korea Times uttalade föreståndaren för SWS att bara under 1974 hade omkring 50 adoptioner av koreanska barn stoppats i allra sista ögonblicket sedan man upptäckt att barnet inte var övergivet utan i stället saknades.²⁰⁰ I Schweiz rapport om olagliga adoptioner från 2023 framgår att ambassaden 1975 rapporterade en ökning av

¹⁹⁶ The Japan Times. *World's largest 'baby exporter' confronts its painful past*. Publicerad 2023-09-23.

¹⁹⁷ Globe World News Echo, South Korea. *The Largest Source Of Adopted Children, Faces Its Painful Past*. Publicerad 2023-10-05.

¹⁹⁸ Danish Korean Rights Group. *Han Tae Soon's address to The United Nations September 20 2023*, <https://danishkorean.dk/koreanmother>. Se även The Associated Press. *Rampant adoption fraud separated generations of South Korean children from their families, AP finds*. Publicerad 2024-09-19 och CBC News. *Paper orphans. A lot of South Koreans adopted by Western families in the postwar years grew up believing they were orphans. In many cases, it was a lie*. Publicerad 2023-09-27.

¹⁹⁹ The Associated Press. *South Korean woman sues government and adoption agency after her kidnapped daughter was sent abroad*. Publicerad 2024-10-07.

²⁰⁰ Dagens Nyheter, *Kommers med Koreabarn. Gick vilse – adopterades*. Publicerad 1975-10-09.

barn som krävdes tillbaka från Schweiz av sina ursprungliga föräldrar i Sydkorea.²⁰¹

10.6.9 Barn har adopterats internationellt från interneringsläger i Sydkorea

Sydkoreas sannings- och försoningskommission har konstaterat att barn som har fötts av kvinnor i interneringsläger i Sydkorea har lämnats till adoptionsorganisationer för att adopteras internationellt. Det gäller Brothers Home i Pusan, Daegu Metropolitan City Hope Center (Huimangwon) i Daegu och Cheonseongwon i Södra Chungcheong.²⁰²

Brothers Home drevs under perioden 1960 till 1992 och har internerat cirka 3 000 personer. Officiellt beskrevs Brothers Home som en typ av välfärdsinrättning för socialt utsatta men i praktiken fungerade det som ett arbetsläger där tusentals barn och vuxna tvingades arbeta i fabriker som fanns på området. De internerade var människor som myndigheterna ansåg vara "lösdrivare" men även barn och studenter som protesterade mot regeringen placerades där. Sydkoreas sannings- och försoningskommission har konstaterat att det har förekommit omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna på Brothers Home i form av tvångsarbete, fysiska övergrepp, sexuellt våld, dödsfall och försvinnanden. Ett stort antal barn som var internerade på Brothers Home förlorade kontakten med sin familj på grund av att deras namn och födelsedatum ändrades på deras identitetskort.²⁰³ Minst 31 barn från Brothers Home har adopterats internationellt under perioden 1976 till 1989.²⁰⁴ Enligt uppgifter i media ska Holt Childrens Services och Eastern Social Welfare Society samarbetat med Brothers Home.²⁰⁵

---

²⁰¹ SHAW (Zurich University of Applied Sciences) (2023), *Hinweise auf illegale Adoptionen von Kindern aus zehn Herkunftsländern in der Schweiz, 1970er- bis 1990er-Jahre. Bestandesaufnahme zu Unterlagen im Schweizerischen Bundesarchiv*, s. 95.

²⁰² Truth And Reconciliation Commission, Republic of Korea. Press release den 9 september 2024, s. 25 och Press release den 21 januari 2025. Se även The Associated Press. *South Korean truth commission says it found more evidence of forced adoptions in the 1980s*. Publicerad 2024-09-09.

²⁰³ Truth and Reconciliation Commission of the Republic of Korea. *Truth established by the government on Brothers Home case for the 1st time in 35 Years*. Publicerad 2022-09-07.

²⁰⁴ Truth and Reconciliation Commission of the Republic of Korea. *Human Rights Violations of Brothers and Sisters' Welfare Support (4) Finding out the truth*. Press release den 21 januari 2025.

²⁰⁵ The Associated Press. *Abusive S. Korean facility exported children*. Publicerad 2019-11-09.

Vad gäller de två övriga interneringslägren ska 20 barn ha lämnats för adoption under perioden 1985 och 1986: 14 barn från Huimangwon och sex barn från Cheonseongwon. Enligt Sydkoreas sannings- och försoningskommission är det svårt att exakt avgöra hur många fler barn som kan ha lämnats för adoption övriga år. Barnen ska ha tagits som nyfödda och lämnats till Holt Childrens Services och Eastern Social Welfare Society. De flesta av barnen överfördes till adoptionsorganisationerna samma dag som de föddes. Enligt kommissionen har medgivandeprocessen inte varit förenlig med artikel 4 i 1993 års Haagkonvention för de barn som fötts i dessa inrättningar. Även om inrättningarnas register visar att vissa mödrar gav sitt samtycke till adoption, visar andra register att samtyckesprocessen var påtvingad före födseln. Vissa mödrar som vägrade att ge sitt samtycke kategoriserades som personer med psykiska problem och som inkompetenta att ta hand om sina barn.²⁰⁶

10.6.10 Adoptionerna har varit en lönsam verksamhet vilket äventyrat subsidiaritetsprincipen

Vid vår resa till Sydkorea framkom uppgifter om att det finns dokument i Sydkoreas nationella arkiv som visar att adoptionsorganisationerna har tjänat stora pengar på de internationella adoptionerna och att de bland annat investerat pengarna i fastigheter.²⁰⁷ År 1988 ska den sydkoreanska regeringen haft ett möte med de fyra adoptionsorganisationerna där regeringen kritiserade organisationerna för att de köpt fastigheter med vinster från adoptionsverksamheten, att de slösat bort pengar på omkostnader och begärt höga adoptionsavgifter från adoptivföräldrar.²⁰⁸ DKRG har skickat in ett dokument från 1988 till Sydkoreas Sannings- och försoningskommission där en parlamentarisk utredning i Sydkorea slår fast att förlossningskliniker,

²⁰⁶ The Associated Press. *South Korean truth commission says it found more evidence of forced adoptions in the 1980s*. Publicerad 2024-09-09 och Jurist News. *South Korea Truth Commission releases further findings on 1980s shelter abuses and forces adoptions*. Publicerad 2024-09-10.

²⁰⁷ Möte med advokatbyrån Gong Gam Human Rights Law Foundation i Seoul den 23 mars 2023, möte med organisationen KoRoot i Seoul 2023-03-22 och möte med Kyung-eun Lee 2023-03-22.

²⁰⁸ The Hankyoreh. *More than \$1,000 per child': Park Chung-bee's Korea ignored Belgium's calls for action on adoption profiteering*. Publicerad 2024-02-13.

sjukhus och lokala myndigheter har sålt barn till adoptionsorganisationer i Sydkorea vilket urartat till ren människohandel.²⁰⁹

Den genomsnittliga månadslönen på adoptionsorganisationen Holt Childrens Services under 1980-talet (då de internationella adoptionerna från Sydkorea nådde sin höjdpunkt) var cirka 250 000 won medan adoptionsavgiften för varje utlandsadoption var 3 miljoner won.²¹⁰ Även i Schweiz rapport om olagliga adoptioner konstateras att det finns exempel på att sydkoreanska tjänstemän gynnats ekonomiskt av de internationella adoptionerna.²¹¹

Enligt National Human Rights Commission of Korea har systemet med orphan hojuk och adoption genom ombud inneburit en kommersialisering av adoptionerna. Adoptionsavgiften per adoption steg från 5 000 USD 1988²¹² till 17 215 USD²¹³ 2009.²¹⁴ Enligt NHRCK förekom det även att några adoptionsorganisationer bedrev lobbyverksamhet på välfärdsanläggningar och medicinska institutioner för att säkra barn för internationell adoption.²¹⁵ En tidigare anställd som arbetade på två koreanska adoptionsorganisationer från 1970-talet till början av 1990-talet har berättat att alla föräldrar som hade svårt att uppfostra sina barn skulle uppmuntras att lämna bort dem. Många av de barn som adoptionsorganisationerna tog hand om hade kunnat stanna hos sina föräldrar med lite hjälp men ledningen sa alltid att ”om inte vi tar det barnet så gör en annan adoptionsbyrå det.”²¹⁶

I Ankestyrelsen rapport framgår att adoptionsavgifterna steg med cirka 697 procent från 1972 till 1987 vilket utifrån den allmänna prisutvecklingen på 784 procent under samma period inte ansågs problematisk.²¹⁷

Sydkoreas Sannings- och försoningskommission har konstaterat att den sydkoreanska regeringen misslyckades med att reglera adoptionsavgifterna och tillät adoptionsorganisationerna att bestämma sina egna avgifter. Därutöver uppmanades adoptivföräldrar att betala

²⁰⁹ Danish Korean Rights Group. ”*In fact, it was made up just for adoption procedure.*” Press release 2023-01-05.

²¹⁰ The Korea Herald. *Government neglect of single moms sends babies abroad despite S. Korea’s low birth rate.* Publicerad 2024-01-21.

²¹¹ SHAW (2023), s. 100 f.

²¹² Koreas inkomst per capita var 4 571 USD samma år.

²¹³ Koreas inkomst per capita var 17 074 USD samma år.

²¹⁴ Det framgår inte vilken organisations avgift som avses men organisationerna har haft ungefär likartade avgifter.

²¹⁵ National Human Rights Commission of Korea (2022), s. 141.

²¹⁶ The Associated Press. *Rampant adoption fraud separated generations of South Korean children from their families, AP finds.* Publicerad 2024-09-19.

²¹⁷ Ankestyrelsen (2024), s. 113.

extra donationer som användes för att säkra fler barn för adoption. Detta ledde till att den internationella adoptionsverksamheten blev en vinstdrivande industri.²¹⁸

Ekonomiska incitament kan ha påverkat Sydkoreas drivkraft att följa subsidiaritetsprincipen

När ISS lämnade över ansvaret för de internationella adoptionerna till CPS 1967 var en av anledningarna att ISS ansåg att dess roll i internationella adoptioner äventyrade Sydkoreas engagemang för att utveckla inhemska lösningar för barnen. Dessutom ansåg ISS att förskjutningen av medel från socialvården till adoptionsorganisationer som kunde inbringa utländsk valuta var ett allvarligt bekymmer.²¹⁹ I ett protokoll från 1965 framgår att den sydkoreanska regeringen ansåg att beslutet att tillåta de privata adoptionsorganisationerna att ta ut avgifter från utländska adoptivföräldrar, var som att ”slå två flugor i en smäll”. Varje föräldralöst barn som adopterades till utlandet genererade cirka 130 USD per barn och samtidigt sparade Sydkorea kostnaderna på att ta hand om dessa barn.²²⁰

År 2003 noterade FN:s barnrättskommitté med oro Sydkoreas höga antal internationella adoptioner, vilket enligt barnrättskommittén tydde på att denna form av adoption inte nödvändigtvis var en sista utväg.²²¹

---

²¹⁸ The Truth and Reconciliation Commission of the Republic of Korea. *Truth Investigation into Human Rights Violations in the Intercountry Adoption Process Due to the Governments Systematic Failure in Oversight and Management*. Press release 2025-03-26.

²¹⁹ E. Kim (2009), s. 19.

²²⁰ Human Rights Beyond Borders (2024), *Right to Origins is a Human Right: Dialogues with Adoptees on Their Search for Truth*, s. 43.

²²¹ The Committee on the Rights of the Child. *Concluding observations on the second periodic report of the Republic of Korea*. CRC/C/15/Add.197. 18 March 2003.

10.7 Oegentligheter i den svenska adoptionsverksamheten och hur svenska aktörer har agerat och förhållit sig

10.7.1 Inledning

I detta avsnitt går vi igenom vilka oegentligheter som framkommit i den svenska adoptionsverksamheten i Sydkorea, vad svenska aktörer känt till om oegentligheter och hur de agerat för att förhindra eller hantera oegentligheter.

Vår arkivgenomgång samt våra intervjuer med adopterade personer, föreningar för adopterade, forskare och tjänstemän i Sverige och i Sydkorea visar att det har förekommit oegentligheter i adoptionerna från Sydkorea till Sverige. Det gäller främst under 1960-, 1970- och 1980-talet. Det handlar bland annat om att barn har adopterats till Sverige utan att det har funnits ett frivilligt och informerat samtycke från barnets föräldrar och att det förekommer felaktiga uppgifter om barnets familjestatus, namn och födelsedatum i adoptionsdokumenten.

Vår genomgång av svenska tidningsartiklar om oegentligheter i internationella adoptioner ger dock ett relativt litet antal träffar. Under 1970-talet rapporteras om ”kommers” i adoptionerna från Sydkorea och att efterfrågan på adopterbara barn resulterar i korruption i form av pengar till mellanhänder, till exempel att poliser som lämnar in barn på barnhem får en slant och att barnhemmet i sin tur får en slant av adoptionsorganisationen. I mitten av 1970-talet rapporteras även om en man i Sydkorea som begär tillbaka sitt barn från Sverige. Det är först i början av 2000-talet då de som adopterades på 1970- och 1980-talet börjar att söka sitt ursprung som oegentligheter i adoptionerna från Sydkorea uppmärksammas mer frekvent i svensk media.²²²

Merparten av adoptionerna till Sverige genomfördes under militärdiktaturen i Sydkorea (1961 till 1988).²²³

---

²²² Bland annat genom programmet *Spårlöst* som sändes i TV3 från 2000 och ett avsnitt av Korrespondenterna på SVT 2015.

²²³ Efter studentdemonstrationer 1987 godkändes en ny grundlag och genom direktval till presidentposten valdes Roh Tae-Woo till president 1988 och militärens inflytande beskas.

Adoptionsmyndighetens tillsyn över adoptionerna från Sydkorea

Sammanlagt har den svenska adoptionsmyndigheten gjort sex resor till Sydkorea under perioden 1976 till 2023. År 1976 genomförde NIA två resor till Sydkorea. Syftet var att diskutera löpande adoptionsärenden och öka ”kvoten” av barn till Sverige.²²⁴

År 1986 gjorde NIA en resa till Tokyo, Seoul och Calcutta.²²⁵ NIA planerade att göra en resa till Sydkorea 1996 men av ekonomiska skäl kunde resan inte genomföras.²²⁶ Nästa resa dröjde till 2007 då MIA gjorde sin första tillsynsresa till landet. MIA ville bland annat titta på hur Sydkorea tillämpade subsidiaritetsprincipen och vad som ingick i de avgifter som betalades till adoptionsorganisationerna.²²⁷ År 2014 gjorde MIA sin andra tillsynsresa till Sydkorea. Syftet med resan var bland annat att undersöka vilka faktorer som påverkade möjligheten för Sydkorea att följa subsidiaritetsprincipen och vilken rådgivning som gavs till ensamstående mödrar. MIA ville även höra hur Sydkorea motiverade de förhållandevis höga adoptionsavgifterna.²²⁸ En planerad tillsynsresa 2020 kunde inte genomföras på grund av corona-pandemin vilket medförde att MFoF i stället skickade frågor digitalt till de myndigheter, institutioner och organisationer som myndigheten haft för avsikt att besöka vid tillsynsresan.²²⁹ År 2023 gjorde MFoF en tillsynsresa inför sitt auktorisationsbeslut.

Både CPS, SWS och Ministry of Health and Welfare har besökt Sverige ett flertal gånger och då haft möten med AC och adoptionsmyndigheten för att diskutera och följa upp adoptionssamarbetet.²³⁰

---

²²⁴ NIA. *Reserapport från resa till Seoul, Korea 26–30 januari 1976 och Reserapport från resa till Republiken Korea och Filipinerna 12–23 oktober 1976.*

²²⁵ NIA. *Rapport från resa till Tokyo, Seoul och Calcutta den 29 augusti–14 september 1986, 1987-01-29, dnr 72:28/86.*

²²⁶ NIA. *Redovisning av utvecklingen på adoptionsområdet i några länder, varifrån barn kommit till Sverige för adoption t.o.m 1996-12-31, Maj 1997, Redovisning enl. Regleringsbrev för 1997, dnr NIA 1:425/96.*

²²⁷ MIA. *Rapport från MIA:s tillsynsresa till Sydkorea 9–15 september 2007, nr 40.*

²²⁸ MIA. *Rapport från tillsynsresa till Sydkorea 2–8 mars 2014, dnr 3.3.7:38:98/14.*

²²⁹ MFoF. *Tillsynsrapport 2020 Adoptionscentrum, 2021-03-23 AD 2020–638.*

²³⁰ SWS och Ministry of Health and Welfare har till exempel besökt Sverige 1974, 1983, 1984, 1986, 1993/94, 2006 och 2010.

Samråd med svenska ambassaden i Seoul

Sedan 2005 har MIA och därefter MFoF samrått med ambassaden i Seoul inför beslut om auktorisation. Fram till 2012 har ambassaden svarat att adoptionsverksamheten fungerar bra och att de höga adoptionsavgifterna beror på det höga kostnadsläget i landet. År 2012 inkom det första längre samrådssvaret där ambassaden informerade om att lagändringen 2012 (som innebar att modern måste registrera barnet i sitt familjeregister) hade lett till att antalet olagliga adoptioner ökat och att många av dessa skedde över internet.²³¹ År 2017 svarade ambassaden att de inte hade någon egen kunskap men att de hade frågat amerikanska ambassaden som svarat att Sydkoreas adoptionslagstiftning var pålitlig och att den var i enlighet med 1993 års Haagkonvention. Det fanns ingen ekonomisk vinning i adoptionerna och organisationerna var transparenta i sin kostnadsredovisning. Adoptionerna i Sydkorea sköttes på rätt sätt men det fanns utrymme för förbättring vad gällde kvoterna för internationell adoption.²³²

I samrådsvaret från 2019 skriver dock ambassaden att det bland såväl myndigheter som civilsamhällets organisationer i landet finns en utbredd medvetenhet om att det har förekommit oegentligheter i adoptionerna från Sydkorea till Sverige och andra länder.²³³ Enligt ambassaden gäller det främst under 1960, 1970 och 1980-talet då Sydkorea ännu inte var en demokrati och då korruptionen var utbredd. De vanligaste oegentligheterna har varit förfalskning av barnets dokument samt att barn lämnats för adoption av andra än föräldrarna, till exempel far- och morföräldrar eller andra släktingar. Förfalskning av dokument kan vara allt ifrån enstaka felaktiga uppgifter till att barnet ges en helt ny identitet (namn, födelsedatum, födelseort, familjehistoria med mera). Ibland uppges felaktigt att barnet är "hittebarn" med okänd bakgrund. Enligt ambassaden är det förmodligen en kombination av att den som lämnat barnet inte sagt sanningen och ändringar gjorda av adoptionsorganisationen.

---

²³¹ UD. Sveriges ambassad Seoul. *Re Samråd med utlandsmyndighet med anledning av ansökan om auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling*, den 23 september 2013, dnr 3.1.2:527:5/13.

²³² MFoF. E-post från svenska ambassaden i Seoul till MFoF den 8 augusti 2017, dnr 3.1.2:650/17 nr 3.

²³³ UD. Svenska ambassaden i Seoul. *Svar på förfrågan om samråd med anledning av en ansökan om auktorisation för internationell adoptionsförmedling*, den 12 augusti 2019, dnr UM2019/27777/SEO.

Det finns även vittnesmål från vuxna adopterade personer som upptäckt förväxlat identiteter eller till och med delade identiteter med varandra. När det gäller att barn har lämnats för adoption av andra än föräldrarna verkar detta ha godtagits av adoptionsorganisationerna trots kravet på föräldrarnas godkännande och underskrifter. Enligt ambassaden finns det även vittnesmål från biologiska föräldrar att de tillfälligt lämnat huset för att utföra ett ärende och upptäckt att barnet är borta när de kommit hem. I vissa fall har barnet lämnats av den ena föräldern utan den andres godkännande. Ambassadens intryck är att de koreanska myndigheterna inte hade insyn i hanteringen av de internationella adoptionerna.²³⁴

10.7.2 Sverige har utövat politisk press på Sydkorea för att få adoptera barn

I ett brev från ambassaden i Seoul till Utrikesdepartementet i Stockholm 1990 skriver ambassadören att ambassaden ofta kommer i kontakt med adoptionsverksamheten och att den utgör en viktig fråga för ambassaden eftersom den bland annat även har politiska implikationer.²³⁵ Utifrån det arkivmaterial som vi har tagit del av kan vi konstatera att svenska ambassaden i Seoul har varit en viktig aktör i adoptionerna, särskilt under de två stopp av adoptioner till Sverige som Sydkorea beslutade om 1970 och 1974.²³⁶

Sveriges ambassadör i Tokyo fick i uppdrag att få i gång adoptionerna vid stoppet 1970

Vid stoppet 1970 skrev föreståndaren för SWS till Socialstyrelsen att Sydkoreas regering kunde ändra beslutet under förutsättning att den svenska regeringen såg till att kommunister inte kontaktade adoptivföräldrar till sydkoreanska barn och att noggrant kontrollera de nordkoreanska agenterna. Han bad Socialstyrelsen att framföra detta till den svenska regeringen.²³⁷ Utrikesdepartementet i

---

²³⁴ MFoF. E-post från svenska ambassaden i Seoul till MFoF den 15 april 2020, dnr 3.1.2:1149/19 nr 29.

²³⁵ UD. Brev från ambassaden i Seoul till Utrikesdepartementet den 28 februari 1990.

²³⁶ Se även P. Lundberg, J. Sköld och A. Mahmoud (2022), s. 134 ff.

²³⁷ Socialstyrelsen. Brev från CPS till Socialstyrelsen den 23 december 1970, R 34 Xko.

Stockholm gav den svenska ambassadören i Tokyo²³⁸ i uppdrag att diskutera problemet med den sydkoreanska regeringen. I januari 1971 meddelade den svenska ambassadören att den sydkoreanska regeringen inte såg några problem med adoptionsavtalet eller tillämpningen av det och att den sydkoreanska ambassadören i Stockholm hade rapporterat att de adopterade barnen hade det bra. Avbrottet berodde helt på den nordkoreanska propagandan. Enligt ambassadören hade hälsovårdsministern sagt att adoptionerna kunde fortsätta stillsamt och med minsta möjliga publicitet.²³⁹ I ett senare brev skrev han att ”allt blir vid det gamla” men att mycket berodde på departementets förmåga att begränsa mediapubliciteten i Sverige.²⁴⁰ Stoppet hävdades i mars 1971.²⁴¹

Sverige använde sin plats i FN:s säkerhetsråd för att få Sydkorea att återuppta adoptionerna 1974

I början av 1974 skrev föreståndaren för SWS återigen till Socialstyrelsen att han kunde få svårt att förmedla barn till Sverige på grund av att det spreds falska rykten om hans verksamhet i Sverige. I en promemoria skrev Utrikesdepartementet att de trodde att föreståndaren överdrev (”han har ju tidigare kommit med liknande hotelser”) men föreslog ändå att politiska avdelningen skulle säga något uppskattande om SWS i sina rutinmässiga kontakter med den koreanska ambassaden i Stockholm.²⁴²

Det visade sig dock att SWS hade rätt och i november 1974 beslutade Sydkorea att stoppa adoptionerna till Sverige, Norge och Danmark. De 500 barn som redan matchats med adoptivföräldrar fick dock utresetillstånd. Undantagsvis kunde den sydkoreanska regeringen även tillåta adoption till de skandinaviska länderna om de blivande adoptivföräldrarna eller släktingar till dem eskorterade barnet.²⁴³ I december 1974 skrev den svenska ambassadören i Seoul till Utrikesdepartementet i Stockholm att Sverige lugnt kunde av-

---

²³⁸ Ambassaden i Tokyo hade vid den här tiden även ansvar för Sydkorea.

²³⁹ UD. Chiffertelegram från ambassaden i Tokyo till Utrikesdepartementet den 29 januari 1971, R 34 Xko.

²⁴⁰ UD. Brev från svenska ambassaden i Tokyo till Utrikesdepartementet den 2 februari 1971, R 34 Xko.

²⁴¹ UD. Telegram från svenska ambassaden i Tokyo till Utrikesdepartementet den 19 mars 1971, R 34 Xko.

²⁴² UD. *Adoptivbarn från Korea*, den 28 februari 1974, R 34 Xko.

²⁴³ Socialstyrelsen. Brev från SWS till Socialstyrelsen den 20 januari 1975, dnr NIA 49:68.

vakta det sydkoreanska beslutet och för tillfället avskriva fortsatta organiserade adoptioner i Sydkorea. ”Saken kan tas upp senare, lämpligen före nästa års FN-debatt då sydkoreanerna troligen är angelägna om svensk välvilja”. Ambassadören skrev:

Vi kan godta de sydkoreanska principerna men ändå söka en väg att fortsätta adoptionerna. Detta kunde i så fall ske genom att man för intresserade adoptionsföräldrar ordnade --- gruppresor till Seoul, lämpligen med chartrade SAS-plan, så att vederbörande kunde utvälja och hämta barnen. Ur sydkoreansk synpunkt skulle dylika turistresor troligen anses värdefulla dels emedan de tillför landet utländsk valuta och dels emedan de tillresande svenskarna finge en mycket mera positiv bild av landet än den s.k. nordkoreanska propagandan ger. Därest detta alternativ väljs kan man förhandla med sydkoreanerna om metoder för att påskynda handläggningen.²⁴⁴

Senare i december skrev ambassadören att han trodde att det bästa sättet att främja Sveriges sak var att informera och övertyga den sydkoreanska ambassadören i Stockholm som, liksom presidenten Park, säkert var ytterligt angelägen att hålla sig väl med svenska regeringen när Sverige deltog i säkerhetsrådet, som skulle behandla Korea-frågan.²⁴⁵

I januari 1975 tog ambassadören upp frågan med bland andra Sydkoreas socialminister, utrikesminister och presidentens utrikespolitiska rådgivare. I ett brev till Utrikesdepartementet rapporterade han att han bestämt hade opponerat sig mot den diskriminering gentemot Skandinavien som stoppet innebar. Han skrev vidare att den sydkoreanska socialministern hade föreslagit att Sverige skulle bjuda in några sydkoreanska journalister för att skriva om de adopterade barnen och även träffa svenska tjänstemän. Syftet skulle vara att tillbakavisa de nordkoreanska argumenten om barnexport.²⁴⁶ I ett efterföljande brev skrev ambassadören att han i ett mera allmänt sammanhang med de svensk-koreanska relationerna, kunde påminna koreanerna om att de kunde behöva Sveriges vänskap och att de inte borde reta Sverige i onödan genom diskriminerande åtgärder. Ambassadören skrev vidare att han ansåg att Sverige skulle acceptera ministerns förslag om ett journalistbesök till Sverige. Ambassadören föreslog att Sverige skulle dela på kostnaden för besöket

²⁴⁴ UD. Telex från svenska ambassaden i Tokio till Utrikesdepartementet i december 1974, R 34 Xko.

²⁴⁵ UD. Telex från ambassaden i Seoul till Utrikesdepartementet den 19 december 1974, R 34 Xko.

²⁴⁶ UD. Svenska ambassaden i Seoul. Promemoria *Adoptionsfrågan: samtal med hälso- och socialminister Ko, Jae Pil, mfl. 1975-01-28*, R 34 Xko.

med Norge men var mer tveksam till Danmark eftersom de ”komprometterats genom den stora adoptionsskandalen”²⁴⁷ vilket det sydkoreanska socialministeriet var synnerligen väl medveten om.²⁴⁸ Av ett styrelseprotokoll från NIA framgår att NIA:s ordförande och kansli därefter fick i uppdrag att ”så snabbt som möjligt” försöka bjuda in två eller tre koreanska journalister att komma till Sverige för att i artiklar redogöra för de koreanska barnens anpassning i samhället.²⁴⁹ I maj 1975 skrev den svenska ambassadören i Seoul till NIA att han haft ett längre samtal med vice socialministern om adoptionerna. Journalisterna, som besökte Sverige i april 1975, hade fått bilden av att adoptivbarnen hade det bra och att den bilden skulle vidarebefordras till en större allmänhet. Ambassadören skrev att man i Seoul ansåg att levnadsstandarden nu nått en sådan nivå att ”kollektiva” adoptioner till utlandet inte längre var så behövliga ur koreansk synpunkt som de tidigare varit. Om de ansågs önskvärda ur svensk synpunkt väntade man sig en motprestation i form av vänligare behandling av Sydkorea i svensk massmedia. Ambassadören skrev att han för egen del ansåg det uteslutet att godta dylika anspråk men att följden kunde bli att adoptionerna så småningom måste avvecklas.²⁵⁰

I september 1975 besökte den sydkoreanska presidentens särskilda representant Kyu Hah Choi Stockholm varvid Sverige återigen framför att den svenska regeringen skulle uppskatta en förändring i den sydkoreanska inställningen till adoptioner till Sverige. Choi svarade då att det inte längre fanns några genom Koreakriget föräldralösa barn, att det allmänna ekonomiska läget i Sydkorea väsentligt förbättrats och att de barn som saknade föräldrar ofta kunde få koreanska föräldrar. Vidare framförde han att Sydkorea var missnöjd med att de koreanska barnen träffade sina adoptivföräldrar först vid ankomsten till sitt nya fosterland. Adoptivföräldrarna borde i stället själva hämta sitt koreanska barn i Sydkorea. En förutsättning för att adoptionsverksamheten skulle kunna återupptas var därför att ”detta praktiska problem av humanitär natur” fick en

---

²⁴⁷ Vi vet inte vilken ”skandal” som åsyftas men i oktober 1974 dog ett sydkoreanskt barn direkt efter ankomsten till Danmark.

²⁴⁸ UD. Brev från svenska ambassaden i Seoul till Utrikesdepartementet den 30 januari 1975, R 34 Xko.

²⁴⁹ NIA. Protokoll 1975:2 1975-02-12.

²⁵⁰ UD. Brev från ambassaden i Seoul till NIA den 8 maj 1975.

lösning.²⁵¹ Med anledning av Chois svar skrev ambassaden i Seoul till Utrikesdepartementet:

Tillgången på adoptivbarn i Sydkorea är alltför riklig. Någon ökad adoption inom landet har av traditionell motvilja häremot icke förekommit – ehuru regeringen gärna skulle se att så skedde. Sändningar av adoptivbarn till andra länder än Sverige, Danmark och Norge pågår i oförminskad skala och utan praktiska svårigheter. Inga krav på föräldrahämtning eller barnsköterskor har rests beträffande barn till dessa andra länder, bl.a. USA, Canada, Västtyskland, Belgien och Japan (!). Uppgifterna om praktiska svårigheter är således rena undanflykter och dessutom i sak felaktiga. Ambassaden har för socialministeriet här framhållit att förslaget om föräldrahämtning är opraktiskt, onödigt dyrbart samt direkt olämpligt då det skulle kunna komma att medföra charterresor för föräldrar och barn med stor risk för just den publicitet som Sydkorea säger sig vilja undvika. --- Det är uppenbart att det är den politiska faktorn som är ensamt avgörande – dvs. rädslan för negativ nordkoreansk propaganda. Det är ju ingen händelse att förbudet endast gäller länder där det finns nordkoreanska ambassader. --- Inför höstens FN-debatt i Korea-frågan – och med Sverige i Säkerhetsrådet – torde man även här på högsta ort just nu vara mer än angelägen om att inte stöta sig med just Sverige, Danmark och Norge.²⁵²

Sydkorea hävde stoppet senare i oktober 1975 och i ett brev från svenska ambassaden i Seoul till Utrikesdepartementet framgår:

Nu, när adoptionerna från Sverige får återupptas, är det viktigt att all publicitet undviks, både beträffande enskilda fall och hela saken, att enstaka föräldrar i Sverige inte vidtar några avhåtningsresor eller andra privata initiativ. UD och ambassaden måste tillvarata alla föräldrars intressen, inte enstaka falls, att man i Sverige inser att detta är en trafik som – antingen till följd av brist på tillgängliga barn eller annorledes – kan komma att helt upphöra ganska snart, att vi i så fall av olika skäl inte kan eller bör insistera på fortsatt ”export” av koreanska adoptivbarn till Sverige.²⁵³

Några dagar senare skrev ambassaden återigen till Utrikesdepartementet i Stockholm att NIA måste förbereda sig på att adoptionerna från Sydkorea kunde komma att helt upphöra ganska snart. Dels beroende på svensk TV och dagspress ”förklenande och ofta vilseledande uppgifter om förhållandena i Republiken Korea” och på förbättrade ekonomiska och sociala förhållanden i landet. Amba-

²⁵¹ UD. *Promemoria Det sydkoreanska adoptionsärendet*, den 15 september 1975.

²⁵² UD. Brev från svenska ambassaden i Seoul till Utrikesdepartementet den 29 september 1975.

²⁵³ UD. Telex från svenska ambassaden i Seoul till Utrikesdepartementet den 26 oktober 1975, R 34 Xko.

saden skrev att ”så länge trafiken får fortgå, skall ambassaden göra sitt bästa för att befrämja densamma. Men om den skulle sina eller avbrytas på nytt kan det tänkas att vi varken bör eller kan insistera på dess fortsättande”.²⁵⁴

I NIA:s reserapport i januari 1976 står att föreståndaren för SWS vid flera tillfällen under besöket på SWS uppgett att 1975 varit ett svårt år för SWS och att regeringens beslut om uppehåll av ”transporter” av barn till de skandinaviska länderna utgjort en stor belastning både ekonomiskt och arbetsmässigt för SWS.²⁵⁵

Sydkorea införde ett kvotsystem för att begränsa de internationella adoptionerna

Senare under 1975 införde Sydkorea ett kvotsystem som innebar att varje adoptionsorganisation kunde ansöka om utresetillstånd för 20 barn per månad till de skandinaviska länderna. Eftersom SWS endast hade kontakt med Sverige kunde Sverige ”få” 20 barn per månad. I kvoten ingick även äldre, sjuka och barn med funktionsnedsättningar. Utöver de 20 barnen kunde utresetillstånd beviljas för ytterligare sex barn per månad för föräldrar som själva kunde hämta sina barn i Sydkorea. ”Sex föräldrar kan komma samtidigt men bör inte resa med samma flyg som barn med eskortvärdinor”.²⁵⁶ Under hösten 1976 utökades detta till tio barn per månad.²⁵⁷

Svenska ambassaden och AC drev på för att få fler barn

I ett styrelseprotokoll från NIA 1981 står att Sydkorea avskaffat kvot-systemet men att antalet barn inte fick överstiga antalet för 1980.²⁵⁸ I ett senare protokoll samma år framgår att föreståndaren för SWS reagerat kraftigt mot att svenska ambassaden i Seoul tillsammans med AC besökt det sydkoreanska socialministeriet för att möjliggöra att fler koreanska barn skulle få utresevisa för resa till Sverige än den tidigare fastslagna kvoten. Det beslutades att NIA:s kansli

²⁵⁴ UD. Brev från ambassaden i Seoul den 29 oktober 1975, inkom till UD den 12 november 1975, R 34 Xko.

²⁵⁵ NIA. Reserapport från resa till Seoul, Korea 26–30 januari 1976.

²⁵⁶ NIA. Reserapport från resa till Seoul, Korea 26–30 januari 1976.

²⁵⁷ NIA. Reserapport från resa till Republiken Korea och Filippinerna 12–23 oktober 1976.

²⁵⁸ NIA. Protokoll 1981-03-31.

skulle ta upp frågan med AC:s kansli och svenska ambassaden i Seoul.²⁵⁹ I ett brev från NIA till svenska ambassaden i Seoul informerade NIA om att policyfrågor angående avtalet skulle behandlas av avtalsparterna NIA och SWS. NIA skrev att adoptioner över gränserna alltid hade varit en känslig fråga för Sydkorea och det var helt uteslutet att ett mottagarland som Sverige skulle kunna komma med krav om klarläggande och planerade åtgärder under pågående handläggning i Sydkorea. Avslutningsvis informerade NIA om att de, med anledning av det inträffade, hade beslutat att erinra AC om att inte agera i policyfrågor samt att de rekommenderat AC att undvika överläggningar med annan än SWS i Korea om inte samråd skett med NIA i förväg.²⁶⁰

10.7.3 Barn som adopterats till Sverige har registrerats som föräldralösa trots att barnet haft kända föräldrar i livet

Som redovisats tidigare i detta kapitel har barn som adopterats internationellt från Sydkorea ofta registrerats i ett eget familjeregister där de registrerats som föräldralösa trots att de har kända föräldrar i livet.²⁶¹ Enligt KWS har systemet inte skapats för att dölja barnets bakgrund utan det var ett sätt att skapa en legal födelseregistrering för de barn som inte registrerades i moderns eller faderns födelseregister. Om barnet haft kända föräldrar har, enligt KWS, i regel dessa uppgifter funnits i dokumentationen hos KWS och också överlämnats till Sverige.²⁶² I de 100 adoptionsakter från Sydkorea som vi granskat har samtliga barn som adopterats till Sverige under perioden 1980 till 2014 registrerats som föräldralösa i ett eget familjeregister. Detta följer av att adoptionsorganisationerna 1976 fick instruktioner från den sydkoreanska regeringen om att alla barn som skulle adopteras internationellt skulle registreras i ett eget familjeregister med samma family origin: Han Yang (Hanyang) se avsnitt 10.6.3. Före 1980 framgår det inte om barnet är registrerat i sin familjs register eller i ett eget familjeregister. I stort sett alla barn som från 1980 registrerats som föräldralösa i ett eget familjeregister har fått familjenamnet Han Yang (46 av 47). De vanligaste efternamnen är Kim,

²⁵⁹ NIA. Protokoll Nr 2 1981-09-24.

²⁶⁰ UD. Brev från NIA till svenska ambassaden i Seoul den 6 oktober 1981, dnr 72:243/81, R 34 Xko.

²⁶¹ På platsen för föräldrarnas namn står: No record eller Unknown.

²⁶² Uppgift vid möte på Korea Welfare Services i Seoul den 21 mars 2023.

Lee och Park. I de fall barnet inte är övergivet så anges oftast moderns (83 procent) och faderns (72 procent) för- och efternamn.

Detta innebär att en adopterad person från Sydkorea kan ha två dokument med olika uppgifter: ett dokument som anger föräldrarnas namn och ett dokument där den adopterade uppges vara föräldralös. Uppgift om barnets föräldrar kan finnas i barnets sociala rapport (Social Study) trots att det i barnets familjeregistrering (Extract of Family Register) står att de är okända. En av våra intervjupersoner som adopterades från Sydkorea på 1970-talet uppger att uppgiften om ursprungsföräldrarna inte fanns med i de dokument som adoptivföräldrarna fick i samband med adoptionen. Det var först när den adopterade personen i vuxen ålder begärde att få ta del av adoptionsdokumenten från KWS som det framkom att det fanns uppgifter om moderns namn trots att det i den svenska akten framstår som att den adopterade var föräldralös. Enligt den sydkoreanska sannings- och försoningskommissionen är alla de personer från Sverige som har anmält sitt ärende till kommissionen registrerade som föräldralösa men sex av 22²⁶³ hade information om sina ursprungsföräldrar i sina dokument.²⁶⁴

Adoptionsmyndigheten och AC har inte ifrågasatt att barn med kända föräldrar har registrerats som föräldralösa

Vår arkivgenomgång visar att svenska myndigheter, domstolar och AC inte har ifrågasatt Sydkoreas system med att definiera även barn med kända föräldrar som föräldralösa. Redan i SOU 1967:57 konstaterades:

Med barn, som saknar kända föräldrar, jämställs i 1961 års lag barn, till vars adoptering tillstånd lämnats av den som är ansvarig för barnets underhåll.²⁶⁵

Vi kan inte se att frågan har varit uppe för diskussion i samband med auktorisation eller vid någon av adoptionsmyndighetens resor till Sydkorea. I ett brev från svenska ambassaden till Utrikesdepartementet 1969 står att för de barn som har Family registration överlämnas förmynderskapet till adoptivföräldrarna av födelseföräldrarna.

---

²⁶³ 21 av dessa ärenden har anmälts via SKAN.

²⁶⁴ MFoF. *Reserapport Sydkorea 2023*. Dnr 2023–368, s. 10.

²⁶⁵ SOU 1967:57 *Adoption av utländska barn*, s. 38.

I vissa fall kan barnet ha "naturliga föräldrar" men ändå inte ha Family Registration till exempel för att föräldrarna inte vill veta av barnet eller av andra orsaker. I de fallen blir föreståndaren för SWS utsedd till förmyndare när barnet registreras. Sådan registrering var påbjuden av hälsoministeriet.²⁶⁶ I ett brev från NIA till Handens tingsrätt 1975 beskriver NIA systemet så här:

Enligt de uppgifter nämnden inhämtat om förfarandet vid internationella adoptioner i Republiken Korea utses Social Welfare Societys chef ---²⁶⁷, efter särskilt beslut i varje enskilt fall till förmyndare för de barn som placeras utomlands för adoption. Detta gäller både hittebarn, som omhändertagits av sjukhus, barnhem m.m. och barn som har en eller båda föräldrarna i livet. I de fall barnets föräldrar finns i livet, ger de upp sin "parental authority" och (*föreståndaren för SWS*) utses, genom särskilt beslut till förmyndare. I och med att föräldrarna lämnat sin "parental authority" över barnet stryks barnet ur det familjeregister som gäller föräldrarna. Barnet får ett eget familjeregister där det, i konsekvensens namn, står utan uppgifter om familjerelation. Enligt de uppgifter NIA har är det alltså ett tekniskt förfarande, som saknar motsvarighet i vår folkbokföring. De adoptionshandlingar som från republiken Korea vidarebefordras av NIA till fosterföräldrarna i Sverige har, när det gäller barn med föräldrarna i livet, denna till synes bristande samstämmighet i uppgifterna skilda handlingar.²⁶⁸

I AC:s auktorisationsansökan för 1985 finns en promemoria där AC beskriver att det "upprättas ett familjeregister för varje barn" och att föreståndaren för SWS söker förmynderskap för barnet. Som barnets förmyndare kan han sedan söka pass och utresetillstånd och sedan överlämna vårdnadsansvaret till de svenska familjerna.²⁶⁹

Adoptionsmyndigheten och AC har alltså betraktat systemet med att upprätta ett eget familjeregister där barnet anges som föräldralöst (orphan) som ett rent administrativt förfarande och har inte problematiserat kring att det kan ha medfört att barn med kända föräldrar har trott att de varit föräldralösa. Först 2014 finns dokumentation som visar att MIA undrar hur svenska myndigheter och adoptivföräldrar har tänkt då de fått dokument med motstridiga uppgifter, en Social study med uppgifter om familjen och en Family Registration där det står att barnet är föräldralöst (orphan).²⁷⁰ AC har framfört

²⁶⁶ UD. Brev från svenska ambassaden i Seoul till Utrikesdepartementet den 1 november 1969 Nr 5 R 34.

²⁶⁷ Namnet utelämnat av Adoptionskommissionen.

²⁶⁸ NIA. Brev från NIA till Handens tingsrätt, 1975-06-26, NIA 49:505/75. E1:7.

²⁶⁹ NIA. PM från AC. *Om adoption från Korea*. Oktober 1984, dos 60 dnr 289.

²⁷⁰ MIA. E-post från MIA till forskaren Tobias Hübinette den 23 juli 2014, dnr MA2014-432.

att såväl AC som adoptionsmyndigheten har varit väl medvetna om hur familjeregistreringen fungerade i Sydkorea. AC anser inte att familjeregistreringen är ett problem även om det inte fungerar exakt som i Sverige. Enligt AC innehåller adoptionsakterna det de ska. Finns det information i barnrapporten om föräldrarna så gäller den informationen oavsett systemet att registrera barnen i ett eget familjeregister. Enligt AC har det koreanska ordet goa som översatts till orphan en vidare betydelse än föräldralös. Ordet goa används för barn där föräldrarna dött, barn som blivit övergivna av sina föräldrar, och barn som lämnats bort av sina föräldrar om föräldrarna inte kan ta hand om dem. Det är således ett bredare begrepp på koreanska och engelska än på svenska och används helt korrekt som det görs i dokumenten i Sydkorea.²⁷¹ Sydkoreas sannings- och försoningskommission har dock konstaterat att barn systematiskt och felaktigt har registrerats som övergivna och upphittade utanför adoptionsorganisationernas kontor.²⁷² Vi har genom stickprov på akter hos tingsrätten sett exempel på att SWS:s sociala utredning om barnet (Social Study) inte har bifogats ansökan om adoption. Tingsrätten har därför i beslutet om adoption, med stöd av den koreanska familjeregistreringen (orphan hojuk) angett barnet som föräldralöst, trots att vi i akten hos AC kan konstatera att fullständiga uppgifter om barnets föräldrar finns med i dokumentationen från Sydkorea. Vi har även sett exempel på att adoptivföräldrarna uppgett till socialtjänsten att barnet är föräldralöst, trots att uppgifter om barnets föräldrar finns i SWS:s sociala utredning.

10.7.4 Oegentligheter i hur barn har blivit tillgängliga för adoption

Det finns svenska adoptioner där det saknas samtycke till adoptionen från barnets föräldrar

Vi har tagit del av vittnesmål från adopterade personer i Sverige där det efter återförening har visat sig att föräldrarna inte har lämnat samtycke till adoptionen. I flera av dessa vittnesmål är det farmor eller

---

²⁷¹ AC. *Sympunkter på textutkast Sydkorea*. Inkom till Adoptionskommissionen den 30 maj 2024.

²⁷² The Truth and Reconciliation Commission of the Republic of Korea. *Investigation Status and Plans for Addressing Human Rights Violations in Overseas Adoptions*. Mars 2025, s. 6 ff. och *Truth Investigation into Human Rights Violations in the Intercountry Adoption Process Due to the Governments Systematic Failure in Oversight and Management*. Press release 2025-03-26.

mormor som har lämnat barnet för adoption.²⁷³ Vår aktgranskning visar att före 1994 varierar det vem som har lämnat barnet för adoption. Det kan vara barnhem, sjukhus, polis, fadern eller modern. Efter 1994 har det, i de akter vi granskat, nästan alltid varit modern som lämnat barnet för adoption. AC har framfört att föräldrarna och samhällets attityder tvingade fram adoption. AC har sett samtycken där modern skriver på med mormodern som vittne, men där modern flera decennier senare säger till sitt barn att hon inte ville utan pressades av sina föräldrar. Anledningen var att det inte fanns stöd i samhället för ensamstående mödrar och om de inte heller fick stöd av sin familj så blev det omöjligt att behålla barnet. AC menar att samtycke finns från modern från och med 1990 och framåt. Finns inte samtycket i akten på AC, ligger samtycket hos KWS eftersom KWS (tidigare SWS) inte skickade med samtycket i de perioder där modern har haft rätt till sekretess.²⁷⁴

I boken "Stulet barn. Min resa från Sydkorea och tillbaka" berättar en kvinna om hur hennes föräldrar försökte få tillbaka henne och hennes två systrar som adopterats till Sverige utan föräldrarnas samtycke.²⁷⁵ Av berättelsen framgår att CPS kontaktade Socialstyrelsen 1970 med anledning av att barnens far begärt att få tillbaka sina tre döttrar som hade adopterats till Sverige 1968 av två olika familjer. Föräldrarna i Sydkorea hade förutom en polisanmälan i mars 1970 även gjort en framställan till Sydkoreas president, till utrikesministern och International Civil Liberty Association där de krävde att få tillbaka de tre döttrarna. Enligt föräldrarna försvann barnen när fadern skulle avtjäna ett kortare fängelsestraff. Faderns bror skulle ta hand om familjen men han lämnade barnen på en polisstation och uppgav att de var övergivna av sina föräldrar. CPS letade efter föräldrarna i cirka två veckor före de beslutade att barnen skulle lämnas för internationell adoption. Efter knappt två och en halv månad placerades flickorna i två olika familjer i Sverige (utan att adoptivföräldrarna fick veta att det fanns syskon till barnet i Sverige). Efter föräldrarnas polisanmälan svarade CPS att endast om adoptivföräldrarna var villiga att ge upp barnen kunde de skickas tillbaka till sina biologiska föräldrar. CPS kontaktade Socialstyrelsen och bad om att de skulle diskutera en eventuell annullering av adoptionerna

²⁷³ Se även P. Lundberg, J. Sköld och A. Mahmoud (2022), s. 28 och L. Wool-Rim Sjöblom (2016), s. 102.

²⁷⁴ AC. *Synpunkter på textutkast Sydkorea*. Inkom till Adoptionskommissionen den 30 maj 2024.

²⁷⁵ C. Villaume Fägerstrand (2022), *Stulet barn. Min resa från Korea och tillbaka*.

med de två svenska familjerna. Två socialvårdskonsulenter på länsstyrelsen fick i uppdrag att utreda ärendet. De besökte familjerna och konstaterade att barnen hade det bra och att familjerna inte ville lämna tillbaka barnen till Sydkorea. Barnen återvände inte till Sydkorea.

Ett barn som har dödförklarats på sjukhus

Vi har fått information om en adoption på 1980-talet där barnet ska ha dödförklarats på sjukhus och därefter adopterats till Sverige. Enligt den adopterade personen så uppger de ursprungliga föräldrarna att de i samband med förlossningen fick information om att barnet var dödfött. I dokumenten från SWS står att föräldrarna samtyckt till adoption. När den adopterade personen sökte upp sin ursprungliga familj fick de en chock eftersom de trodde att deras barn dött. Föräldrarna uppger att de aldrig tänkt lämna sitt barn för adoption.

AC och svenska myndigheter har inte säkerställt att det funnits erforderligt samtycke från barnets föräldrar

Som redovisats tidigare var det föreståndaren för den koreanska adoptionsorganisationen som lämnade samtycke till att barnet adopterades internationellt.²⁷⁶ Enligt det avtal som tecknades mellan SWS och NIA 1980 skulle följande handlingar skickas till Sverige:

- Consent to Legal adoption signed by the President of the Society or natural parents as legal guardian transferring his/their authority to the prospective adoptive parents.
- Certificate of Appointment as legal guardian.
- Certificate of Childs Family Register.
- The Release of the Child to the Society for the purpose of adoption signed by the child's mother and/or father, if they are known to the Society.²⁷⁷

---

²⁷⁶ Mellan åren 1973 till 2012 gav SWS samtycke till att barnet fosterplacerades i Sverige. Under den perioden krävdes inte ett adoptionsbeslut i domstol i Sydkorea innan barnet lämnade landet utan endast ett beslut om utresetillstånd.

²⁷⁷ *Agreement between Swedish council for Intercountry adoptions, Sweden and Social Welfare Society Inc, Korea*. Undertecknat den 18 mars 1980. R 34 Xko.

Vi har gått igenom avtalet mellan AC och SWS från 2006 samt samtliga avtal perioden 2013 till 2024. Enligt avtalet skulle SWS fram till och med 2020 skicka samtycket från barnets biologiska föräldrar till AC. Från 2021 stadgar avtalet att SWS ska skicka ett intyg om att det finns ett samtycke från de biologiska föräldrarna (affidavit certifying Consent to adoption by the biological parents). Trots att samarbetsavtalet mellan Sverige och Sydkorea fram till 2020 stadgade att samtycket från föräldrarna (om de var kända) skulle skickas till Sverige visar vår aktgranskning att det saknas ett dokumenterat samtycke från modern i drygt 40 procent av de akter där moderns fullständiga namn anges i den sociala utredningen av barnet. Dokumenterat samtycke från fadern saknas i drygt 70 procent av de akter där hans fullständiga namn fanns angivet. Här finns tydliga förändringar över tid. Det har i Sydkorea genomgående saknats samtyckeshandlingar från förälder dels före 1983, dels efter 2009. Däremellan finns så gott som alltid dokumenterade samtycken från förälder i de fall de är kända. Det fanns inte några dokumenterade samtycken från någon annan person än föräldrarna, till exempel en mormor till barnet. I hälften av de granskade akterna finns samtycke från SWS till adoption av barnet (Consent to legal adoption/ Statement of release for adoption). I de samtyckeshandlingar som finns framgår att samtycket avser adoption till Sverige. Det gäller både de samtyckeshandlingar som föräldrar skrivit på och de som föreståndaren för SWS skrivit på. Det kan finnas ett samtycke från en förälder, även om det inte har dokumenterats eller vidarebefordrats till Sverige.

Vi har i arkivmaterialet sett att svenska tingsrätter vid ansökningar om adoption av barn från Sydkorea, har frågat den svenska adoptionsmyndigheten hur de ska förhålla sig till att det saknas samtyckeshandlingar från föräldrarna. År 1982 ställde Lindesbergs tingsrätt följande fråga till NIA: "Eftersom svenska lagen är skriven så att om biologiska föräldrar är kända så ska de höras oavsett att (*föreståndaren för SWS*) är förmyndare. Kan vi få skriftligt svar från NIA på hur förfarandet är i Korea?" NIA svarade:

Enligt de uppgifter vi har om förfarandet vid internationella adoptioner i republiken Korea utses i regel Social Welfare Society's chef, ---,²⁷⁸ efter särskilt beslut i varje enskilt fall till förmyndare för de barn som placeras utomlands för adoption. Detta gäller både hittebarn, som omhändertagits på sjukhus, barnhem m.m. och barn som har en eller båda

---

²⁷⁸ Namnet utelämnat av Adoptionskommissionen.

föräldrarna i livet. I de fall barnets föräldrar finns i livet, ger de upp sin "parental authority" och ---²⁷⁹ utses, genom särskilt beslut till förmyndare. --- Föräldrarna har genom detta förfarande avlagt sig allt ansvar för och all rätt till barnet. I Korea anses det för deras del vara ett avslutat ärende. Förutom att det i många fall skulle vara svårt att finna föräldrarna till ett visst barn skulle det även kunna vara komprometterande för dem att ånyo bli tillfrågade om barnet och adoptionen. Föräldrarnas beslut att överlämna sin "parental authority" bör enligt vår mening ses som ett adoptionsmedgivande in blanco.²⁸⁰

Vad vi kan utläsa av arkivmaterialet har den svenska adoptionsmyndigheten först vid AC:s ansökan om auktorisation för Sydkorea 2011 ställt kompletterande frågor om vad som gäller för föräldrarnas samtycke till adoption i Sydkorea.²⁸¹ Året innan hade MIA, genom Familjestyrelsen i Danmark fått kännedom om en rapport från Sydkoreas Anti-Corruption and Civil Rights Commission som visade att moderns samtycke till adoption saknades i 20 till 30 procent av 193 granskade adoptionsärenden.²⁸² Efter den stora adoptionsreformen 2012 måste adoptionsorganisationerna inkludera moderns samtycke i akten förutom vid adoption av barn som lämnats i babybox. Undantaget är viss information om den ursprungliga familjen som omfattas av sekretess i Sydkorea. I de fallen skriver KWS ett separat intyg till stöd för att det finns ett underskrivet samtycke.²⁸³ I MIA:s tillsynsrapport av AC från 2013 skriver MIA att såväl FN:s barnrättskommitté som ISS/IRC har rapporterat att föräldrar till omyndiga tonårsmödrar har lämnat samtycke till adoption utan tonårsmödrarnas godkännande.²⁸⁴ År 2017 gjorde MFoF en granskning av samtliga barnrapporter gällande barn som adopterats från Sydkorea 2017. I samtliga barnrapporter framgick att modern lämnat samtycke tre veckor efter barnets födelse, däremot framgick inte alltid datum för när samtycket gavs i alla rapporter.²⁸⁵

²⁷⁹ Namnet utelämnat av Adoptionskommissionen.

²⁸⁰ NIA. Brev från NIA till Lindesbergs tingsrätt den 5 april 1982 dnr NIA 44:139/82.

²⁸¹ MIA. E-post från MIA till AC den 7 november 2011, dnr 61/572:11/11.

²⁸² Adoptionsnævnet. *Adoptionsnævnets tillsynsresa till Sydkorea 20–28 november 2010 s. 19*, inkom till MIA den 5 maj 2010, dnr 72:348:1/11.

²⁸³ MFoF. Reserapport Sydkorea 2023. Dnr 2023–368, s. 14.

²⁸⁴ MIA. *Tillsynsrapport AC 2013*, dnr 3.3.6:640/13 nr 5.

²⁸⁵ MFoF. *Tillsyn barnrapporter januari 2018*, 2017-12-20 dnr 3.3.6:19/18.

Svensk domstol har ifrågasatt samtycken som lämnats samma dag som förlossningen

I de akter vi granskat och där det fanns ett dokumenterat samtycke, har samtycket i hälften av fallen lämnats samma dag eller dagen efter barnets födelse. Det finns exempel på att tingsrätten har bett NIA yttra sig över de formella lagkraven på moderns samtycke. År 1989 bad Umeå tingsrätt NIA att yttra sig i ett adoptionsärende från Sydkorea där modern hade lämnat samtycke samma dag som förlossningen. Tingsrätten hänvisade till att enligt 4 kap. 5 § FB²⁸⁶ ska moderns samtycke inhämtas sedan hon har återhämtat sig tillräckligt efter nedkomsten. Enligt tingsrätten saknade det, vid prövningen i svensk domstol, betydelse vilken tid som kan ha föreskrivits i barnets ursprungsland när det gällde moderns samtycke.²⁸⁷ NIA svarade att samtycke till adoption lämnas av barnets koreanska företrädare. Då modern inte hade del i vårdsnaden var hennes samtycke till adoption inte längre erforderligt.²⁸⁸ NIA:s svar till domstolen visar att den svenska adoptionsmyndigheten inte har ansett det vara problematiskt att Sydkorea inte uppfyllt svenska, och internationellt erkända, krav på moderns samtycke.²⁸⁹ Enligt svensk rätt har det varit ett krav sedan 1968 att moderns samtycke ska inhämtas sedan hon återhämtat sig efter förlossningen. I förarbeten till bestämmelsen i föräldrabalken står att denna tid i allmänhet inte bör understiga sex veckor.²⁹⁰ I en skrivelse från AC 1986 uppmärksammades att det i en kommentar till föräldrabalken från Kommunförbundet fanns kommentarer som skulle kunna påverka AC:s arbete i adoptionsärenden, "särskilt om den blev väl spridd". I skrivelsen tog AC upp 4 kap. 5 § FB²⁹¹. Enligt AC var kravet på moderns betänketid ingen nyhet (bestämmelsen infördes 1968) men att domstolarna inte alltid var uppmärksamma på det. Enligt AC fanns kravet endast vid tingsrättsadoptioner och endast när modern var förmyndare och var den som skulle lämna medgivande till adoption.²⁹² Först vid AC:s ansökan om auktorisation för Sydkorea 2011 ställde MIA kompletterande frågor till

²⁸⁶ Numer 4 kap. 9 § FB.

²⁸⁷ Före 2012 fanns det inte något krav i den sydkoreanska lagen på att samtycket skulle lämnas efter det att barnet var fött.

²⁸⁸ NIA 1989 F1:196 saknr 42, 89-04-25 dnr 42 157.

²⁸⁹ Redan 1967 års Europarådskonvention om adoption av barn ställde krav på att moderns samtycke inte fick lämnas förrän efter sex veckor efter barnets födelse.

²⁹⁰ Prop. 1968:114 med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 § föräldrabalken, m.m., s. 17.

²⁹¹ Numer 4 kap. 9 § FB.

²⁹² AC. *Ny bok om svensk barnavårdslagstiftning*. 86-07-08. AC Korr Chile 1974-92.

AC om vad som gällde för föräldrarnas samtycke till adoption i Sydkorea.²⁹³ I sitt svar till MIA svarade AC att den sydkoreanska lagen inte ställde krav på att moderns samtycke lämnas efter förlossningen men att det fungerade så i praktiken. Vidare informerade AC om att den nya lagen som skulle träda i kraft 2012 innebar att moderns medgivande till adoption kunde lämnas först en vecka efter förlossning.²⁹⁴ AC har framfört att samtycke lagligen kan lämnas samma dag som förlossningen även i Sverige om modern har återhämtat sig efter förlossningen. Enligt AC finns det svenska exempel på att modern lämnar samtycke och barnen hämtas av tilltänkta adoptivföräldrar från BB direkt efter förlossningen. Modern har såväl i Sydkorea som i Sverige rätt att återta sitt samtycke fram till det att beslut fattats i domstol, vilket oftast är betydligt längre än sex veckor efter förlossning.²⁹⁵

Brister i SWS:s rådgivning till mödrarna och risk för moralisk press på mödrahemmen

I det yttrande som svenska ambassaden i Seoul lämnade i samband med MFoF:s begäran om samråd 2019 står att det verkar som att flera kvinnor ska ha känt påtryckningar att lämna bort sina barn i samband med att de fått rådgivning på adoptionsorganisationernas mödrahem.²⁹⁶ I de akter vi granskat från 2003 och framåt så har hälften av mödrarna varit på mödrahemmet "Shelter/Center for unmarried mothers" i Busan. Det finns några få fall där det framstår som att modern har övertalats till adoption. I ett av fallen framgår att modern först ville ta hand om barnet, men efter att hon varit på mödrahem och fött barnet beslutade föräldrarna att de inte kunde ta hand om barnet av ekonomiska skäl. I ett annat fall framstår det som att modern har beslutat om adoption under viss påverkan från sina föräldrar.

Vi har intervjuat två kvinnor i Sydkorea vars barn har adopterats till Sverige i början av 1980-talet. I en av intervjuerna uppgav modern att hon inte tyckte att hon fått tillräcklig information från SWS. Hon fick inte tillräcklig information om vad adoptionen innebar och hon fick inte heller någon information efter adoptionen, i vilket land bar-

²⁹³ MIA. E-post från MIA till AC den 7 november 2011, dnr 61/572:11/11.

²⁹⁴ MIA. E-post till MIA från AC den 29 november 2011, dnr 61/572:12/19.

²⁹⁵ AC. *Synpunkter på textutkast Sydkorea*. Inkom till Adoptionskommissionen 2024-05-30.

²⁹⁶ MFoF. E-post från svenska ambassaden i Seoul till MFoF den 15 april 2020, dnr 3.1.2:1149/19 nr 29.

net fanns och hur barnet hade det. Hon levde i flera decennier utan att kunna göra något för att hitta eller söka efter sitt barn. Frågan om bristande objektivitet i adoptionsorganisationernas rådgivning till mödrarna har varit en fråga för den svenska adoptionsmyndigheten i samband med myndighetens tillsynsresa 2014 samt i auktorisationsbesluten 2016, 2018 och 2020. I MIA:s reserapport från 2014 står:

Mot bakgrund av stigmatiseringen av ogifta mödrar som råder i det sydkoreanska samhället och olika berättelser som vi fick ta del av under vårt besök undrar vi hur rådgivningen ges?²⁹⁷

Vid auktorisationsbeslutet 2016 ställde MFoF kompletterande frågor om hur rådgivningen gavs till den biologiska familjen innan de lämnade barnet för adoption. AC svarade att enligt reglementet skulle socialarbetaren träffa modern minst två gånger innan hon fick skriva på medgivande till adoption men att SWS i regel träffade modern tre till fyra gånger. SWS ställde frågor om varför hon planerade att lämna bort barnet och om hon kände till vilket stöd hon kunde få om hon behöll barnet. SWS frågade om fadern kunde ge stöd. SWS informerade om betänketiden på sju dagar och förvissade sig om att modern förstod vad adoptionen innebar.²⁹⁸ I auktorisationsbeslutet för 2018 anges att ISS uppger att mödrar, särskilt ogifta mödrar, hade svårt att få tillbaka sitt barn från adoptionsorganisationen om de ångrade sitt beslut att lämna barnet för adoption.²⁹⁹ Vi har dock tagit del av ett dokument där det framgår att en far har fått tillbaka sitt barn från SWS. I brevet skriver SWS att de endast önskar att barnet ska få växa upp på bästa sätt i sin fars hem och ber AC informera det svenska paret om detta. SWS skulle utse ett nytt barn för det svenska paret.³⁰⁰ Enligt AC har adoptioner avbrutits med anledning av att mödrar ångrat sig. Sedan 2018 har modern i fem fall av 150 återtagit sitt samtycke efter att de svenska adoptionssökande fått information om barnet. I dessa fall har samtycket återtagits mer än fem månader efter att föräldern lämnade sitt samtycke till adoption.³⁰¹

I MFoF:s auktorisationsbeslut 2020 skriver myndigheten att de anser det vara problematiskt att adoptionsorganisationer ger råd-

²⁹⁷ MIA. *Rapport från MIA:s tillsynsresa till Sydkorea 2–8 mars 2014*, dnr 3.3.7:38:98/14.

²⁹⁸ MIA. E-post från AC till MIA den 26 november 2015, dnr 3.1.2:512:29/15.

²⁹⁹ MFoF. E-post från ISS till MFoF den 22 januari 2018, dnr 3.1.2:650/17 nr 25–28.

³⁰⁰ AC. Brev från SWS till AC den 20 september 1983. Adoptionscentrum E 4 Korv SWS Korea 1980–84.

³⁰¹ AC. *Synpunkter på testutkast Sydkorea*. Inkom till Adoptionskommissionen 2024-05-30.

givning till föräldrar som funderar på att lämna bort ett barn, men noterar att uppgifterna om bristande objektivitet avsett händelser långt tillbaka i tiden. Enligt MFoF har det inte framkommit några uppgifter om att det skulle förekomma bristande objektivitet i rådgivningen i dag.³⁰²

Samtycke har utverkats genom ekonomisk press

I SKAN:s anmälan till Sydkoreas Sannings- och försoningskommission beskriver de hur en person som adopterats till Sverige, i samband med återförenandet med ursprungsföräldrarna i Sydkorea, fick veta att föräldrarna inte haft ekonomiska möjligheter att betala för sitt prematura barns sjukhusvård. SWS erbjöd att betala vården med villkor att föräldrarna lämnade barnet för adoption.³⁰³

10.7.5 Processen har gått fort och barn som kommit bort från sina föräldrar har adopterats till Sverige

Som beskrivits ovan förenklades adoptionsprocessen i slutet av 1972 så att barnet inte längre behövde adopteras i Sydkorea innan barnet lämnade landet. Barnet kunde från och med nu lämna landet efter ett beslut om utresetillstånd från Ministry of Health and Social Affairs. Anledningen till ändringen var de långa väntetider som uppstått i de sydkoreanska domstolarna vilket medförde att barnen blev kvar länge i fosterplacering i Sydkorea. Att handläggningstiderna kortades innebar en risk för att barnets bakgrund och barnets behov av adoption inte utreddes på ett grundligt sätt. En annan effekt av att adoptionen inte beslutades i Sydkorea var att den annonsering som domstolen skulle göra om barnet hade okända föräldrar skedde efter det att barnet redan lämnat Sydkorea.³⁰⁴ Av arkivmaterialet framgår att ändringen diskuterades mellan SWS, NIA och

---

³⁰² MFoF. *Beslut om auktorisation för adoptionsförmedling i utlandet*, 27 november 2020, dnr 3.1.2:1149/19 nr 26.

³⁰³ SKAN. *Application for initiation of investigation concerning human rights violations and incidents of historical significance in the field of international adoption*. Inkom till Adoptionskommissionen 2024-05-14.

³⁰⁴ Se även Truth And Reconciliation Commission, Republic of Korea. Status of Investigation and Plans to Address Human Rights Violations in Intercountry Adoptions. May 2024 och Press Conference on the Decision to Investigate Human Rights Violations in the Intercountry Adoption Process. 2025-03-25.

Utrikesdepartementet och att Sverige inte hade något emot förändringen utan ”till fullo” godkände den.³⁰⁵

På 1970-talet uppmärksammades flera fall där föräldrar i Sydkorea begärde att få tillbaka sina barn som adopterats internationellt.³⁰⁶ Vi har identifierat fyra barn som adopterats till Sverige och där föräldrarna har begärt att få tillbaka sina barn, se vidare nedan. I en promemoria från 1970 av en svensk socialkonsulent som tidigare arbetat för ett projekt via Rädda Barnen i Pusan framgår att cirka 70 procent av barnen på barnhem har sina föräldrar i livet och att de metoder som används för att spåra föräldrarna är bristfälliga. Enligt konsulenten räckte det inte med att annonsera för att man skulle vara säker på att inte föräldrarna var ovetande om en förestående adoption eftersom många fattiga inte hade råd att skaffa de tidningar där barnen efterlystes. Socialkonsulenten avslutade med:

Från svensk sida bör en ingående redogörelse för vad som är känt om barnet och dess ursprung och vilka åtgärder som har vidtagits för att finna föräldrarna eller andra släktingar krävas, innan barnet accepteras. Socialstyrelsen bör ha fått ordentliga uppgifter om detta, innan en adoption tillstyrkes för att förhindra att koreanska föräldrar i efterhand kommer och begär att få sina barn tillbaka.³⁰⁷

I våra intervjuer med adopterade personer har vi fått flera exempel på att adoptionsprocessen i Sydkorea gått väldigt fort och att beslut har fattats i fel ordning. En person som adopterades till Sverige på 1970-talet berättade att det tog en vecka från det att hen lämnades in på en polisstation till dess att hen blev utvald för internationell adoption. En annan person som också adopterades på 1970-talet hittades i april och flögs till Sverige i juni vilket innebär att handläggningstiden i Sydkorea var två månader.

Vår aktgranskning bekräftar att det har gått snabbt från det att barnet hittats övergivet till dess att svenska föräldrar har utsetts för barnet. För hälften av de övergivna barnen har det skett inom 2,5 månader efter att de hittats. Om man ser till samtliga barn i aktgranskningen (ej endast övergivna barn) har hälften av barnen varit under fyra månader gamla när svenska adoptivföräldrar utsetts. Detta väcker frågor om barnets bakgrund har utretts tillräckligt noga och

³⁰⁵ Socialstyrelsen. Brev från Socialstyrelsen till SWS den 2 oktober 1972, HB2/14:5, R 34 Xko.

³⁰⁶ Se till exempel SHAW(2023), s. 95.

³⁰⁷ Socialstyrelsen. *PM beträffande vissa sociala förhållanden i Sydkorea, som utgör bakgrund till svenska adoptioner av koreanska barn*. Inkom till Socialstyrelsen den 3 juni 1970 dnr HB 2 13256/67, 194/68.

om Sydkorea i tillräcklig utsträckning ansträngt sig för att hitta andra omvårdnadslösningar för barnet inom landet.

Beslut har fattats i fel ordning

En av våra intervjupersoner har berättat att föreståndaren för SWS blev utsedd som vårdnadshavare och godkände adoptionen när barnet befann sig i Sverige. Den adopterade personen lämnade alltså landet trots att det inte fanns ett beslut om att barnet var tillgänglig för adoption. Danish Korean Rights Group uppger att SWS har skickat barnförslag till Sverige innan vårdnaden om barnet har flyttats över till adoptionsorganisationen och därmed innan det finns ett beslut om medgivande till adoption.³⁰⁸

Två barns identiteter har förväxlats med varandra

En kvinna som adopterats till Sverige 1985 upptäckte när hon sökte sitt ursprung att hon blivit förväxlad med en annan flicka på barnhemmet i Sydkorea. De adopterades till två olika länder med fel namn, födelsedatum och bakgrund.³⁰⁹ Enligt AC är det ovanligt, de känner endast till ett sådant fall.³¹⁰

En pojke som kommit bort från sin far har adopterats till Sverige

År 1975 kontaktade SWS NIA med anledning av att en man begärt att få tillbaka sin fyra-åriga son som adopterats till Sverige 1974. Pojken hade hittats i juni 1974 och polisen som bedömde honom som övergiven hade överlämnat honom till SWS. Fem månader senare adopterades han till Sverige. Pojken var emellertid inte övergiven utan bodde hos sin moster medan fadern arbetade. När fadern fick reda på att pojken var försvunnen, sökte han efter honom och fick till slut reda på att han hade blivit adopterad. Fadern bad SWS att återlämna sonen till honom och när hans begäran avslogs vände han

³⁰⁸ Uppgift vid möte med Danish Korean Rights Group i Seoul den 22 mars 2023.

³⁰⁹ Madeleine Shim In Young Björks Sommar & Vinter i Sveriges radio den 17 juli 2019 och den 25 december 2019 samt A. Arpi. *De kritiska* (2023), s. 106 ff.

³¹⁰ AC. *Synpunkter på textutkast Sydkorea*. Inkom till Adoptionskommissionen 2024-05-30.

sig till massmedia. Även svenska medier rapporterade om pojken. Dagens Nyheter skrev att fallet bekräftade att de sydkoreanska myndigheternas kontroll av adoptionerna var i hög grad bristfällig. I artikeln beskrevs att det fanns ett stort antal adoptionsbyråer i Sydkorea som sysslade med kommersiell ”export” av barn och att polisen fick pengar från vissa byråer för att överlämna övergivna eller föräldralösa barn åt just dem. I Masan, en industristad i södra delen av landet, hade antalet ”upphittade” barn ökat från 150 till 960 på fyra år. I vissa fall hade även familjerådgivare övertalat barnrika fattiga familjer att mot ersättning lämna sina barn för adoption till rika familjer i Västeuropa eller USA.³¹¹ I intervjun i Dagens Nyheter uppgav NIA först att de inte kunde hitta ett barn i Sverige som stämde in på de uppgifter om namn, ålder och när det skulle ha kommit till Sverige. NIA menade att historien med 99 procents säkerhet var felaktig, med hänvisning till att Socialstyrelsen hade så starka garantier som man kunde ha för att misstag inte begås, bland annat att alla ”hittebarn” skulle annonseras före adoption i Sydkorea. Om det ändå skulle ske att ett barn adopteras mot föräldrarnas vilja måste man, enligt NIA, i en senare bedömning framför allt se till barnets bästa. Senare visade det sig dock att pojken fanns i Sverige och den sydkoreanska regeringen begärde att pojken skulle återvända vilket de svenska myndigheterna inte gick med på. Den svenska ambassaden i Seoul menade att det var pojkens bästa att stanna hos de svenska adoptivföräldrarna och inte skickas tillbaka till Sydkorea.³¹² I ett styrelseprotokoll från NIA står att NIA fått besked från berörda myndigheter i Korea att man inte ställde några krav på att barnet skulle återlämnas samt att SWS enligt de koreanska myndigheternas åsikt handlat helt korrekt.³¹³ Pojken återvände inte till Sydkorea.³¹⁴

I en senare artikel skrev Dagens Nyheter att SWS inte bar ansvaret för det tragiska fallet med pojken utan att det var svenska adoptivföräldrar som utövade påtryckningar för att få de sydkoreanska myndigheterna att påskynda pappersexercisen. NIA tog mycket lätt på frågan och koncentrerade sig på att underlätta och förkorta proceduren för svenska föräldrar. En svensk diplomat menade:

³¹¹ Dagens Nyheter, *Kommers med Koreabarn. Gick vilse – adopterades*. Publicerad 1975-10-09.

³¹² NIA. Brev från svenska ambassaden i Seoul till Utrikesdepartementet den 26 oktober 1976. Inkom till NIA den 7 november 1975, NIA 49:1021. E1:7, R 34 Xko.

³¹³ NIA. Protokoll 1975:8, 1975-11-20.

³¹⁴ Y. Koo (2021), *The question of Adoption: "Divided" Korea "Neutral" Sweden, and Cold War Geopolitics, 1964–75*, The Journal of Asian Studies Vol. 80, No. 3 2021, s. 563 f. Se även Expressen. *Korea-barnet får stanna i Sverige*. Publicerad 1975-11-07.

Det är inte koreanerna som ber oss ta hand om barnen, det är vi som stöter på gång på gång.³¹⁵

SWS vidtog åtgärder för att förhindra att borttappade barn adopterades internationellt

I ett brev från SWS till AC 1986 skrev SWS att de var ledsna för att blivande adoptivföräldrar fått besked att deras adoptivbarn inte kunde resa till Sverige eftersom barnet kunde vara borttappat och inte övergivet. SWS ville genom brevet redogöra för vilka barn som kunde komma att "återkallas". SWS uppgav att cirka 200 barn i månaden rapporterades saknade av sina föräldrar. Över 100 barn hade kunnat återförenas med sina föräldrar under perioden maj till juli. Det fanns fem kategorier för hur barn försvann och nästan samtliga byggde på att barnet var gammalt nog för att kunna gå. Om ett barn under ett år hittades antogs det att barnet var övergivet. Ett kriterium för att avgöra om barnet var borttappat var därför om det kunde gå. Som en säkerhetsåtgärd avvaktade man dock sex månader med adoption av alla hittade barn.³¹⁶

10.7.6 Felaktiga och motstridiga uppgifter i barnets bakgrundsinformation

Vi har vid möten med Adopterade Koreaners Förening (AKF) och SKAN samt i intervjuer med adopterade personer från Sydkorea fått många exempel på att det finns brister och felaktigheter i informationen om deras bakgrund.³¹⁷

Flera av de som kommissionen har intervjuat som är födda på 1960- och 1970-talen berättar att dokumentationen verkar bygga på en mall som använts för alla. Återkommande har barn hittats på en kyrktrappa, vid en polisstation eller utanför ett sjukhus.³¹⁸ Vår aktgranskning visar en variation i var barnet hittades. Vi såg inte några exakta skrivningar som återkommer. Uppgift om var barnet hittades

³¹⁵ Dagens Nyheter. *Brådska medför alltid en risk*. Publicerad 1976-02-05.

³¹⁶ AC. Brev från SWS till AC den 24 juli 1986. AC Sydkorea. Landpärm 1980–1998 E 4 b.

³¹⁷ Se även SKAN:s anmälan till Sydkoreas sannings- och försoningskommission. *Application for initiation of investigation concerning human rights violations and incidents of historical significance in the field of international adoption*. Inkom till Adoptionskommissionen den 14 maj 2024 och L. Wool-Rim Sjöblom (2016), s. 107.

³¹⁸ Bland annat uppgift vid möte med Adopterade Koreaners Förening (AKF) 2022-03-25.

fanns i knappt 70 procent av de akter där barnet uppgavs vara övergivet. Det gäller huvudsakligen adoptioner på 1970-talet. Det vanligaste är att barnet hittats på en gata i en stad. I några fall hittades barnet vid/på ett sjukhus, längs vägkant/motorväg, järnväg, vid en station, utanför eller i ett hus eller framför ett barnhem. I endast 23 procent av de granskade akterna som gäller övergivna barn finns uppgifter om vem som hittade barnet. Uppgifter om vem som hittat barnet var vanligast tidigt, omkring 1970. I knappt 40 procent saknas information i akten om när barnet hittades.

De personer som vi intervjuat har framfört att det även finns en återkommande historia om att modern var ung och ensamstående utan andra valmöjligheter än adoption. Vår aktgranskning visar en variation vad gäller skälet för adoption. Vi har inte sett några exakta skrivningar som återkommer. I vår aktgranskning framgår att före 1988 är det vanligt att föräldrar som redan har flera barn lämnar bort det sista barnet på grund av att de inte har ekonomiska möjligheter att ta hand om barnet. Efter 1988 är skälet ofta att modern är ung och ogift och att hon inte har kontakt med fadern. Ibland är det ett ungt ogift par som inte har möjlighet att ta hand om barnet. Från och med 2003 och framåt finns dock en återkommande skrivning om att modern inte får kontakt med fadern på grund av att hans mobil inte fungerar/är avstängd/ur funktion. Att det finns mönster över tid när det gäller skälen för adoption väcker frågor, men det behöver inte betyda att beskrivningarna inte stämmer. I de allra flesta fall där det inte handlar om ett övergivet barn, så finns ålder på både modern och fadern angivet (87 procent). Genomsnittsåldern på modern är 26 år (mellan 15 och 45 år). Faderns genomsnittsålder är 30 år (mellan 18 och 50 år).

Av en undersökning från AC framgår att dokumentationen av barnens bakgrund successivt förbättrades under 1980-talet. Undersökningen omfattade 204 barn som kom till Sverige under åren 1980, 1982, 1984 och 1986. Åren 1980 och 1982 hade hälften av barnen okänd moder medan 27 procent hade okänd moder 1984 och sju procent 1986. En liknande utveckling gällde för uppgiften om barnets far. Enligt rapporten blir barnens Social Study mer utförlig och detaljerad varefter åren går.³¹⁹ I en promemoria från 1985 skriver AC att barnens bakgrund varierar och att den alltid beskrivs fullständigt i SWS rapport till adoptivföräldrarna. Att få fram ytterligare upplys-

---

³¹⁹ AC. *En liten studie om de koreanska barnens bakgrund*.

ningar är mycket svårt och är endast möjligt i samband med att ärendet är aktuellt. I en del fall känner man till föräldrarna men ofta rör det sig om "hittebarn".³²⁰ I vår aktgranskning finns det inte uppgift om att något barn är övergivet efter 1987 vilket troligen hänger samman med att SWS då beslutat att inte lämna barn utan minst en känd förälder för adoption i syfte att förhindra att barn adopterades internationellt mot föräldrarnas vilja.

I ett brev från SWS till AC 1997 framgår att SWS beslutat att endast ange moderns och faderns förnamn i barnens Child Studies med anledning av att den koreanska lagen skyddar de föräldrar som inte vill vara kända. Om modern plötsligt skulle kunna bli uppsökt av sitt bortadopterade barn skulle det kunna bryta sönder hennes nuvarande familj.³²¹ I vår aktgranskning saknas genomgående efternamn på modern från och med 2008 till 2013. Från och med 2017 och framåt anges återigen både för- och efternamn på modern.

Motstridiga uppgifter i adoptionshandlingarna

Vi har i intervjuer med personer som adopterats till Sverige fått exempel på att det förekommer olika och felaktiga födelsedatum i adoptionshandlingarna.³²² I en adopterad persons dokument finns tre olika födelsedatum. Den adopterade säger att det kan bero på att födelsedatumet är uppskattat av olika personer/instanser men att det framstår som slarvigt och att det tyder på att det funnits en brådska i processen. En annan förklaring till att det kan finnas olika födelsedatum kan vara att datum angetts efter olika kalendrar (månkalender respektive den gregorianska kalendern).³²³ I en adoption som genomfördes till Sverige 1968 hade CPS ändrat födelsedatum för tre syskon som adopterats till Sverige. Det äldsta barnets födelsedatum ändrades från den 7 december 1963 till den 5 augusti 1965. Barnets ålder skrevs alltså ned med ett år och åtta månader. Detta uppdagades när den adopterade personens föräldrar i Sydkorea 1989 visade den registrering som de gjort vid barnets födelse 1963 i Syd-

³²⁰ AC. *Om adoption från Korea*. Den oktober 1984, dos 60 dnr 289.

³²¹ AC. Brev från SWS till AC den 8 mars 1997. Adoptionscentrum Sydkorea Landpärm 1980–1998 E 4 b.

³²² Se även SKAN:s anmälan till Sydkoreas sannings- och försoningskommission. *Application for initiation of investigation concerning human rights violations and incidents of historical significance in the field of international adoption*. Inkom till Adoptionskommissionen den 14 maj 2024.

³²³ MFOF. Reserapport Sydkorea 2023. Dnr 2023–368, s. 20.

korea. Vid 26 års ålder fick den adopterade alltså veta att hennes verkliga ålder var 28 år. Mellansyskonets ålder skrevs ned med ett år och sex månader och det yngsta barnets ålder skrevs ned med sju veckor.³²⁴ I en adoption som genomfördes på 1970-talet till Sverige hade barnets ålder skrivits ned med tre år.³²⁵ I ett annat fall skiljde det två år mellan det riktiga födelseåret och det dokumenterade.³²⁶

I vår aktgranskning fanns motstridiga uppgifter i tio procent av akterna. Det handlar oftast om att olika födelsedatum anges i olika dokument. Det finns också flera exempel på där datumet för övergivandet inte går ihop med andra uppgifter. I ett fall uppges barnet i ett dokument vara ett övergivet barn (found abandoned) och i andra dokument står att modern lämnat samtycke till adoptionen när barnet var sex månader gammalt.

Enligt AC beror felaktiga födelsedatum på att SWS uppskattat åldern på "hittebarn".³²⁷ Vad gäller de tre syskonen så hade dock SWS uppgift om det äldsta barnets fullständiga namn och barnet var dessutom registrerad i sin familjs hojuk. Trots att uppgiften om barnets födelsedatum fanns registrerad så gjorde SWS en ny registrering där barnet uppgavs vara orphan och med ett uppskattat födelsedatum. Flera adopterade personer menar att adoptionsorganisationerna medvetet registrerade barnen som yngre än vad de var i syfte att göra de mer adopterbara.

Ett ärende där SWS förfalskat uppgifter om barnets bakgrund

Vi har genom vår arkivsökning tagit del av ett ärende från tidigt 1980-tal där SWS förfalskat uppgifter om barnets bakgrund samt även använt en så kallad acting mother. Av brevväxlingen i ärendet framgår att föreståndaren för SWS inte kände till att tjänstemän inom organisationen hade förfalskat uppgifter om barnet. AC förklarade sin medverkan med att de, på grund av tidsbrist, tvingats skicka ett antal "in blanco" undertecknade intyg om adoptionshjälp till SWS som sedan använts i ärendet utan deras vetskap.³²⁸

³²⁴ C. Villaume Fägerstrand (2022), s. 11 och 63.

³²⁵ Uppgift vid möte med forskaren Tobias Hübinette den 10 januari 2024.

³²⁶ Möte med Adopterade Koreaners Förening (AKF) 2022-03-25.

³²⁷ AC. *Synpunkter på testutkast Sydkorea*. Inkom till Adoptionskommissionen 2024-05-30.

³²⁸ NIA. Brev till NIA 1983-02-06. Inkom till NIA 1983-02-08, dnr 42:46/83, FI:58 Kod 42.

10.7.7 Handläggning av svenskt adoptionsbeslut och svenskt medborgarskap

I vår aktgranskning var knappt 60 procent av barnen under ett år vid ankomsten till Sverige. Men åldern varierar från 2,6 månader till 7,5 år. I hälften av akterna framgår det att barnet kom till Sverige som fosterbarn och att föreståndaren för SWS var vårdnadshavare för barnet.

I de få akter (1960 till 1970) där det framgår att beslut om adoption har fattats av domstol i Sydkorea har det i genomsnitt dröjt sex månader innan adoptionen godkännts i Sverige. Tiden har dock varierat från drygt två månader till knappt ett år.

Under den period som beslutet om adoption fattats i svensk domstol (1973 till 2011) har beslutet om adoption fattats i genomsnitt ett år efter att barnet anlänt till Sverige. Det varierar från drygt en månad till nästan fyra år.

I genomsnitt har barnet fått svenskt medborgarskap ett och halvt år efter ankomst till Sverige

I 60 procent av de akter vi gått igenom framgår när barnet fick svenskt medborgarskap. Efter att det koreanska beslutet om adoption har godkännts eller svensk domstol beslutat om adoption har det i genomsnitt tagit drygt fem månader innan barnet fått svenskt medborgarskap. Det varierar dock från 0 dagar till närmare 2,5 år.

Det innebär att de barn som adopterats från Sydkorea i genomsnitt har fått svenskt medborgarskap ett och ett halvt år efter ankomsten till Sverige. I en intervju har vi dock fått exempel på att en person som kom till Sverige vid 11 månaders ålder fick sitt svenska medborgarskap vid 14 års ålder.

10.7.8 Sverige har samarbetat med Sydkorea trots brister i adoptionsprocessen

Sverige har samarbetat med Sydkorea trots att landet inte har ratificerat 1993 års Haagkonventionen vilket beror på att Sydkoreas adoptionsprocess har saknat flera viktiga skyddsmekanismer. När Sydkorea ratificerade FN:s barnkonvention 1991 reserverade de sig

mot artikel 21 a som bland annat ställer krav på att internationella adoptioner ska beslutas av behöriga myndigheter och efter det att placering i hemlandet har prövats. Först 2017 återkallade Sydkorea reservationen.

Adoptionsprocessen har i princip helt skötts av adoptionsorganisationerna

Under perioden 1973 till 2012 har adoptionsprocessen i princip skötts helt av adoptionsorganisationerna. Det enda beslutet från en myndighet har varit beslutet om utresetillstånd från Ministry of Health and Welfare. Beslutet om barnet är tillgängligt för adoption har fattats av SWS/KWS fram till 2021. Enligt HCCH:s³²⁹ Guide to Good Practice bör beslutet om barnet ska adopteras fattas av en behörig myndighet som är specialiserad på sociala frågor, familjefrågor eller barnfrågor i ursprungsstaten och inte av ett ackrediterat organ.³³⁰

Arkivgenomgången gällande Sydkorea visar sammantaget att de svenska myndigheterna och AC har haft ett stort förtroende för Sveriges samarbetspartner i Sydkorea. I NIA:s redovisningar av utvecklingen på adoptionsområdet under perioden 1993 till 2001 beskrivs Sydkoreas organisering av de internationella adoptionerna som ett föredöme för andra länder i regionen.³³¹ Det är först 2005, i samband med att NIA ombildas till MIA, som den svenska myndigheten ställer mer kritiska frågor om Sydkoreas adoptionsprocess. Vid auktorisationsbeslutet 2011 uppgav AC att beslutet om att barnet är tillgängligt för internationell adoption fattas av Ministry of Health and Welfare.³³² Vid MIA:s tillsynsresa 2014 konstaterar emellertid MIA att det saknas ett tydligt formellt myndighetsbeslut om att barnet är tillgängligt för internationell adoption³³³ vilket är ett krav enligt såväl barnkonventionen som 1993 års Haagkonvention. MIA ansåg även att det var problematiskt att myndigheternas tillsyn över adoptionsorganisationerna var svag. I MFoF:s auktorisationsbeslut för Sydkorea 2020 bedömde myndigheten att Ministry

---

³²⁹ Haagkonferensen för internationell privaträtt.

³³⁰ HCCH (2008), *The Implementation and Operation of the 1993 Hague Intercountry Adoption Convention. Guide to Good Practice Guide No.1.*, s. 489.

³³¹ NIA. *Utvecklingen av verksamheten med internationella adoptioner i Sverige*, bilaga till årsredovisningen 1993/94, 1994/95, 1995/96, 1997 och 2001.

³³² MIA. E-post från AC till MIA den 7 november 2011, dnr 6:572:15/11.

³³³ MIA. *Rapport från MIA:s tillsynsresa till Sydkorea 2–8 mars 2014*, dnr 3.3.7:38:98/14.

of Health and Welfare och domstolens prövning uppfyllde kraven på att adoption bara får genomföras om behöriga myndigheter fastställt att barnet kan adopteras.³³⁴ År 2021 beslutade Sydkorea att lokala myndigheter ska fastställa att barnet är i behov av adoption.

Den svenska adoptionsmyndigheten har granskat hur Sydkorea följer subsidiaritetsprincipen

Som framgått tidigare i detta kapitel har Sydkorea fått kritik för att de trots sin enorma ekonomiska tillväxt från 1960-talet och framåt inte har avslutat sitt internationella adoptionsprogram. Hur Sydkorea tillämpar subsidiaritetsprincipen har också varit en återkommande fråga för den svenska adoptionsmyndigheten sedan 1970-talet. I NIA:s redovisning av utvecklingen på adoptionsområdet 1995 skriver myndigheten att NIA besökt Korea flera gånger under perioden 1973 till 1979 och att man då diskuterat hur inhemska adoptioner i Korea skulle kunna uppmuntras och bli accepterade.³³⁵ I NIA:s årsredovisning 2003 skriver NIA att kostnaderna för adoptioner från Korea har ökat mycket de senaste åren och att landet nu hör till de länder som har högst kostnader. MIA skriver att med hänsyn till landets utveckling skulle fler barn kunna adopteras nationellt men utvecklingen går långsamt. Enligt NIA pågår en diskussion i Sverige och internationellt hur man från mottagarländernas sida kan påverka framgångsrika ursprungsländer till en mer öppen syn på nationella adoptioner.³³⁶ Året därpå upprepar NIA att fler barn bör kunna adopteras nationellt men att traditionella värderingar bromsar utvecklingen. Vidare skriver NIA att verksamheten för övergivna barn har blivit beroende av inkomsterna från adoptionsverksamheten.³³⁷ I årsredovisningen 2005 skriver MIA att Korea sedan 1960-talet varit ett av de största adoptionsländerna för Sverige trots att Korea länge haft som målsättning att upphöra med internationella adoptioner. MIA konstaterar att den socioekonomiska situationen i Korea har förändrats sedan adoptionerna från Korea startade på 1950-talet och att Korea nu har en sådan god ekonomi

³³⁴ MFoF. *Beslut om auktorisation för adoptionsförmedling i utlandet*, den 27 november 2020, dnr 3.1.2:1149/19 nr 26.

³³⁵ NIA. *Redovisning av utvecklingen på adoptionsområdet i några länder, varifrån barn kommit till Sverige för adoption, NIA:s årsredovisning, År 1994/95*.

³³⁶ NIA. Årsredovisning 2003.

³³⁷ NIA. Årsredovisning 2004.

att kritiker anser att föräldralösa och övergivna barn bör kunna tas om hand i landet. Enligt MIA ökar de inhemska adoptionerna men det finns fortfarande ett motstånd då blodsband har stor betydelse i Korea. Ensamstående mödrar och deras barn kan stigmatiseras svårt i det koreanska samhället. MIA skriver att de under hösten ska se över adoptionsavtalet med Sydkorea.³³⁸ Vid MIA:s resa till Sydkorea 2007 var ett av syftena att utreda hur Sydkorea tillämpade subsidiaritetsprincipen.³³⁹ I MIA:s tillsynsrapport över AC 2007 står att situationen för ensamstående mödrar är fortsatt svår i Sydkorea och det fortsatt finns ett motstånd i den koreanska kulturen mot nationella adoptioner men att koreanska myndigheter och organisationer arbetar för att öka de nationella adoptionerna. Fortfarande lämnas många barn på institution och det finns inte många nationella andra alternativ.³⁴⁰ I MIA:s tillsynsrapport över AC 2011 står att den politiska inriktningen i Sydkorea är att barnen ska stanna i landet och enligt AC placeras fler barn i nationell än internationell adoption. Dock finns fortsatt många barn kvar på barnhem.³⁴¹

År 2014 fick SWS en varning av Ministry of Health and Welfare för att SWS inte hade letat nationella lösningar för barn under tillräckligt lång tid.³⁴² I MIA:s rapport från sin tillsynsresa 2014 står att det är otydligt hur subsidiaritetsprincipen tillämpas. Om SWS inte hittat en inhemsk adoptivfamilj inom fem månader ska de anmäla det till Ministry of Health and Welfare. Ministeriet bedömer om SWS gjort tillräckligt för att hitta en koreansk familj. Ett tydligt formellt myndighetsbeslut om att barnet är tillgängligt för internationell adoption saknas dock. För att Sydkorea ska förbättra tillämpningen av subsidiaritetsprincipen är det viktigt att den utveckling som sker inom adoptionsverksamheten stärker ogifta mödrars möjligheter att behålla sina barn. Det är inte bara trycket från familjen och samhället i övrigt utan även regeringens politik som leder till att ensamstående mödrar lämnar sina barn. Vidare skriver MIA att staten arbetar på att ta kontroll över adoptionsprocessen i en omfattning som de tidigare inte haft men att det finns vissa spänningar mellan myndigheterna och adoptionsorganisationerna. Enligt MIA

---

³³⁸ MIA. *Årsredovisning 2005*.

³³⁹ MIA. *Rapport från MIA:s tillsynsresa till Sydkorea 9–15 september 2007*, nr 40.

³⁴⁰ MIA. *Tillsynsrapport 2007*, 2007-12-21 dnr 67:705/07.

³⁴¹ MIA. *Tillsynsrapport AC 2011*, 2012-01-23 dnr 67:680/11 nr 8.

³⁴² MFoF. *Beslut om auktorisation för adoptionsförmedling i utlandet*, den 27 november 2020, dnr 3.1.2:1149/19 nr 26.

är det inte självklart att myndigheterna lyckas genomdriva sina reformer och MIA avser att följa utvecklingen inom adoptionsverksamheten i Sydkorea noga under auktorisationsperioden.³⁴³ År 2017 gjorde MFoF en granskning av samtliga barnrapporter gällande barn som adopterats från Sydkorea 2017. Det fanns ingen information om hur SWS utrett möjligheterna för barnet att tas om hand nationellt i någon av de granskade barnrapporterna.³⁴⁴

I MFoF:s auktorisationsbeslut för Sydkorea 2020 skriver myndigheten att de uppgifter som MFoF erhållit om brister i tillämpningen av subsidiaritetsprincipen är allmänt hållna och att de inte har kunnat bekräftats i den vidare utredningen. De senaste lagändringarna har gett de sydkoreanska myndigheterna bättre insyn i organisationernas arbete än tidigare. National Child Research Center är av åsikten att subsidiaritetsprincipen tillämpas i dag. MFoF anser det inte påvisat att det föreligger sådana brister i tillämpningen av principen att auktorisation inte kan beviljas.³⁴⁵ I det senaste auktorisationsbeslutet 2024 bedömer MFoF att det sydkoreanska regelverket avseende subsidiaritetsprincipen beaktar de grundläggande principerna för internationell adoption i både barnkonventionen och 1993 års Haagkonvention.³⁴⁶

I vår aktgranskning framgår inte i någon av akterna vilka åtgärder SWS/KWS vidtagit för att söka en nationell lösning före internationell adoption. Det betyder dock inte att så inte har skett.

10.7.9 Ekonomiska drivkrafter i adoptionerna till Sverige

I en promemoria från en svensk socialkonsulent som tidigare arbetat för ett projekt via Rädda Barnen i Pusan, beskrivs att barnhemmen i Sydkorea på slutet av 1960-talet finansierades till cirka 20 procent av de koreanska myndigheterna och resterande av utländska hjälporganisationer. I promemorian beskrivs att barnhemsinnehavarna har haft ett direkt ekonomiskt intresse av att ta emot barn vilket varit nödvändigt för att få medel till hemmets driftskostnader. Föreståndarna har inte alltid varit lämpliga för sin uppgift utan har betrak-

³⁴³ MIA. *Rapport från MIA:s tillsynsresa till Sydkorea 2–8 mars 2014*, dnr 3.3.7:38/98/14.

³⁴⁴ MFoF. *Tillsyn barnrapporter januari 2018, 2017–12-20* dnr 3.3.6:19/18.

³⁴⁵ MFoF. *Beslut om auktorisation för adoptionsförmedling i utlandet*, 27 november 2020, dnr 3.1.2:1149/19 nr 26.

³⁴⁶ MFoF. *Beslut om auktorisation för internationell adoptionsförmedling i utlandet*. 2024-03-20. Dnr AD 2021–1743.

tat hemmen som affärsuppgörelser för den egna familjens uppehälle och en del grava missförhållanden har kunnat konstateras, ibland har det rört sig om handel med barn.³⁴⁷ I en artikel i Dagens Nyheter 1976 beskrevs att adoptionerna från Sydkorea hade fått en sådan omfattning att efterfrågan på barn var större än tillgången. Konkurrens om tillgängliga barn uppstod och det förekom korruption i form av pengar till mellanhänder i alla led. De privata adoptionsbyråerna slogs om barnen och sökte alla tänkbara vägar att få hand om dem som fanns. Det resulterade i att enskilda polismän som fick ta hand om upphittade barn fick en slant av barnhem för att lämna över barnet till just det barnhemmet, sedan fick barnhemmet en slant för att överlämna barnet till en viss adoptionsbyrå. Även barnsjukhus fick genom avtal, pengar från adoptionsbyråerna för att kunna hämta barn där regelbundet. Enligt artikeln var en anledning till att Sydkorea lät adoptionsbyråerna arbeta så fritt att landet fick in välbehövlig utländsk valuta via betalning från utländska adoptivföräldrar. Bara för de 600 barn som Sverige adopterat under 1974 inkom drygt två miljoner svenska kronor till Sydkorea i form av utländsk valuta. Denna förklaring hade givits av ett flertal socialarbetare, kyrkliga organisationer och välgörenhetsorganisationer som sysslade med adoptioner i Sydkorea”.³⁴⁸

Korruption inom SWS

Av en promemoria från svenska ambassaden i Seoul 1989 framgår att den förre ordföranden för SWS missskött organisationen, förskingrat en hel del medel, anställt släktingar och vänner på olika poster och använt sig av hotelser mot anställda, bland annat de fackligt aktiva i organisationen. Socialarbetare som arbetade med familjer som lämnade barn för adoption kände sig otillfredsställda i sitt arbete på grund av att förre ordföranden hade drivit verksamheten som en affärsman med mottot ”in med många barn” utan hänsyn till sociala aspekter för familjerna. Enligt ambassaden hade ingen ordentlig revision skett på SWS trots att den ansvarige för adoptionsfrågorna på Ministry of Social Affairs hade rätt att företa

---

³⁴⁷ Socialstyrelsen. *PM beträffande vissa sociala förhållanden i Sydkorea, som utgör bakgrund till svenska adoptioner av koreanska barn*. Inkom till Socialstyrelsen den 3 juni 1970 dnr HB 2 13256/67, 194/68.

³⁴⁸ Dagens Nyheter. *Sambällskontroll viktig*. Publicerad 1976-02-05.

revision. Ambassaden misstänkte dock att korruption även förelåg på denna nivå. AC:s landansvariga och AC:s styrelseordförande hade tillsammans med konsultföretaget Sinova haft ingående diskussioner med den tillfällige ordföranden samt personal på SWS för att få i gång ett fungerande arbete igen. Syftet var att ”skapa goda förutsättningar för fortsatta adoptioner till Sverige så länge som möjligt”. På fråga från svenska ambassaden hur det var möjligt för en representant för svenska adoptionsintressen att styra och ställa så mycket vid en koreansk myndighet svarade AC:s landansvariga att Sverige hade ett gott rykte i Sydkorea och visades därför stort förtroende. Hon nämnde även att amerikanska adoptionsorganisationer inte synes vara intresserade av att engagera sig i problemen hos de koreanska adoptionsorganisationerna.³⁴⁹ Enligt ett dokument som vi har tagit del av på AC väckte ambassadens rapport starka reaktioner hos NIA. NIA tyckte att AC:s agerande var olämpligt och undrade hur AC kunde lägga ned så mycket pengar i aktiviteter på SWS när adoptionerna skulle ta slut och när AC kunde räkna med så få adoptioner. NIA hade även frågat om seminariet som anordnats av Sinova. AC svarade att konsulterna från Sinova hade ställt upp gratis. NIA ville dock tala med AC om detta.³⁵⁰ Vid ett besök hos NIA informerade AC om problemen på SWS och att SWS höjt adoptionsavgiften med nästan 10 000 svenska kronor men att de senare fått besked från det sydkoreanska socialministeriet att de skulle behålla den tidigare avgiften. Enligt AC hade då amerikanska adoptionsorganisationer omedelbart ersatt mellanskillnaden med en donation per adoption. Enligt AC var det inte ovanligt att ”frivilliga” donationer till barnhem förekom vid adoption. Så var det till exempel till AC:s privata barnhemskontakter i Bogota och till katolska barnhem i Sri Lanka. AC meddelade att de tänkte göra som amerikanerna i Korea vilket innebar en ökad kostnad på 2 000 svenska kronor per adoption 1991 och 4 000 svenska kronor år 1992. Om behovet av donation skulle stiga över 5 000 svenska kronor skulle AC ompröva beslutet.³⁵¹

Under 1990-talet ökade kostnaderna för adoptionerna från Sydkorea betydligt.³⁵²

---

³⁴⁹ NIA. Sveriges ambassad i Seoul. *PM Adoptioner från Korea till Sverige*, 1990-01-30.

NIA 1990 FI:216, R 34 Xko.

³⁵⁰ AC. Tjänsteanteckning 1990-04-12. Adoptionscentrum Sydkorea Landpärm 1980–1998 E 4 b.

³⁵¹ NIA. Minnesanteckningar den 12 december 1991, dnr Ad 69:736/91.

³⁵² NIA. Protokoll 1993/94 nr 7 1994-02-23.

De höga adoptionsavgifterna har förklarats av det höga kostnadsläget i Sydkorea

De höga adoptionsavgifterna i Sydkorea har sedan 1970-talet varit en återkommande fråga för de svenska myndigheterna.

År 1966 tog CPS ut en avgift på 130 USD per adoption till utlandet³⁵³ och 1975 tog SWS ut en avgift på 350 USD per adoption till utlandet.³⁵⁴ År 1975 skrev den svenska ambassadören i Seoul till Utrikesdepartementet att han inte kunde bedöma om de kostnader som föreståndaren för SWS beräknat var rimliga. Enligt ambassadören var det sannolikt inte mycket att göra åt saken även om SWS hade en större personalorganisation än vad som skulle erfordras i Sverige. Han poängterade dock att han i sitt samtal med föreståndaren framhållit att man i Sverige, liksom i Korea, var misstänksam när det gällde utgifter eftersom det är en grundprincip att ingen får göra sig pengar på adoptionsverksamheten. Föreståndaren hade svarat att SWS inte tog ut mer än vad som var ofrånkomligen nödvändigt.³⁵⁵

År 1977 frågade Utrikesdepartementet åter igen om kostnaden för adoptionsförfarandet i Sydkorea. Svenska ambassaden svarade att kostnaden var 700 USD.³⁵⁶ På UD:s fråga om det fanns några vinstintressen i adoptionsförfarandets olika led svarade ambassaden att det, såvitt de kunde bedöma, inte fanns några vinstintressen och att myndigheternas kontroll föreföll mycket god.³⁵⁷

År 2003 var SWS adoptionsavgift 7 500 USD vilket kan jämföras med ESS avgift på 7 200 USD, KSS avgift på 8 000 USD och Holts avgift på 6 600 USD.³⁵⁸ År 2005 inkom en skrivelse till MIA med en begäran om att MIA skulle frånträda avtalet med SWS. I skrivelsen står bland annat att ett fortsatt adoptionsutbyte strider mot barnkonventionen och den etiska grundsyn som framförts i SOU 2003:49 och prop. 2003/04:131. Enligt skrivelsen är det uppenbart att SWS gör vinst på adoptionerna men att överskottet går till deras verksam-

---

³⁵³ SOU 1967:57 *Adoption av utländska barn*, s. 110.

³⁵⁴ UD. Brev från SWS den 28 februari 1975. *Details of necessary cost for intercountry adoption*. R 34 Xko.

³⁵⁵ UD. Brev från svenska ambassaden i Seoul till Utrikesdepartementet, *Adoptionsfrågan i Sydkorea*, den 30 januari 1975, R 34 Xko.

³⁵⁶ Av Ankestyrelsens rapport framgår att Holt Childrens Services 1976 tog ut en adoptionsavgift på 7 500 DKK.

³⁵⁷ UD. Sveriges ambassad Seoul. *Den internationella adoptionsverksamheten*, den 3 november 1977, inkom till UD den 14 november 1976, dnr 76 127, R 34 Xko.

³⁵⁸ Uppgift till Adoptionskommissionen från Norges utredning av den internationella adoptionsverksamheten den 4 oktober 2024.

het att ta hand om barn. Dock måste det ifrågasättas om det är etiskt accepterat att internationella adoptioner bekostar social verksamhet i ett land med hög social och ekonomisk infrastruktur.³⁵⁹ Med anledning av skrivelsen begärde MIA ett yttrande från svenska ambassaden i Seoul över ett fortsatt adoptionssamarbete med Korea. I brevet hänvisar MIA till de uttalanden som den svenska regeringen gjort³⁶⁰ angående de risker som finns med att adoptionsverksamheten ger så stora fördelar att ett beroende av inkomsterna skapas i ursprungslandet.³⁶¹

Vid MIA:s tillsynsresa till Sydkorea 2007 var ett av syftena med resan att titta närmare på vad som ingick i adoptionsorganisationernas kostnader och avgifter. SWS hade höjt avgiften kraftigt 2001 för att möta det ökade kostnadsläget i landet. Därefter hade avgiften legat på i stort sett samma nivå. MIA:s slutsats var att den stora delen av avgiften gick till kostnader för barnhem och fosterhem. Sydkorea är ett utvecklat och modernt land med bra standard och ett relativt högt kostnadsläge, något som påverkar adoptionsverksamheten i form av högre avgifter för vård av barn samt drift av verksamheten. I rapporten hänvisar MIA till en rapport från ISS i vilken ISS konstaterar att adoptivföräldrarna betalar kostnader som borde täckas av staten.³⁶² I MIA:s tillsynsrapport över AC från 2007 står att MIA gjort en särskild granskning av föräldrarnas kostnader eftersom kostnaderna länge har varit föremål för diskussion. Granskningen har inte föranlett någon vidare åtgärd.³⁶³ Även vid MIA:s tillsynsresa 2014 var en av huvudfrågorna hur ”de förhållandevis höga adoptionskostnaderna”³⁶⁴ motiverades”. MIA konstaterade att det saknas riktlinjer för hur mycket adoptionsorganisationerna har rätt att ta ut vid internationell adoptionsförmedling. Det är stor skillnad mellan internationell och nationell adoption vilket SWS menade berodde på att processen för internationell adoption var längre. Staten betalar för barnens vård men enligt SWS täcktes inte den verkliga kostnaden. Enligt SWS går adoptionsavgiften till adoptionsverksamheten. Enligt MIA väckte dock de höga adoptionsavgifterna frågor och MIA ansåg det vara angeläget att myndigheterna reglerade kostna-

³⁵⁹ Skrivelse till MIA den 7 april 2005, inkom MIA den 12 april 2005, dnr 49:230:2/05.

³⁶⁰ Prop. 2003/04:131 *Internationella adoptionsfrågor*.

³⁶¹ MIA. Brev från MIA till svenska ambassaden i Seoul den 19 oktober 2005, dnr 61:583:2/05.

³⁶² MIA. *Rapport från MIA:s tillsynsresa till Sydkorea 9–15 september 2007*, nr 40.

³⁶³ MIA. *Tillsynsrapport 2007*, 2007-12-21 dnr 67:705/07.

³⁶⁴ År 2012 var vårdkostnaden från SWS 113 725 svenska kronor.

derna för adoption genom riktlinjer för vilka avgifter som adoptionsorganisationerna hade rätt att ta ut.³⁶⁵

I MFoF:s auktorisationsbeslut för Sydkorea 2020 konstaterade myndigheten att de uppgifter som förekommit om höga och godtyckliga adoptionsavgifter avser händelser som skett före 2014 och inte heller avsett SWS. MFoF bedömde att myndigheterna i Sydkorea hade nödvändig insyn i adoptionsorganisationernas arbete och att SWS inte bedrev adoptionsverksamhet i vinstsyfte.³⁶⁶ Vid MFoF:s tillsynsresa 2023 konstaterade myndigheten att de internationella adoptionerna genererade tio gånger högre intäkter för adoptionsorganisationerna än de nationella adoptionerna. Även om den ersättning som organisationen tar ut för internationella adoptioner är rimlig och inte innebär att någon ekonomisk vinst eller att möjligheten för barnet att växa upp inom landet inte beaktas i det enskilda fallet, så kan detta enligt MFoF ändå innebära ett incitament för adoptionsorganisationerna att främja internationella adoptioner i stället för att försöka hitta en långsiktig lösning för barnet i Sydkorea.³⁶⁷

---

³⁶⁵ MIA. *Rapport från MIA:s tillsynsresa till Sydkorea 2–8 mars 2014*, dnr 3.3.7:38:98/14.

³⁶⁶ MFoF. *Beslut om auktorisation för adoptionsförmedling i utlandet*, den 27 november 2020, dnr 3.1.2:1149/19 nr 26.

³⁶⁷ MFoF. *Reseberättelse Sydkorea 2023*. Dnr 2023–368, s. 22.

11 Privata och enskilda adoptioner

11.1 Inledning

11.1.1 Begreppet privat och enskild adoption

Adoptioner av utländska barn till Sverige har från slutet av 1960-talet i de allra flesta fall förmedlats genom myndighet eller auktoriserad adoptionsorganisation. Detta har också varit huvudregeln. En adoption som inte förmedlats av en myndighet eller auktoriserad adoptionsorganisation kallas för privat eller enskild adoption.

Begreppet privat adoption användes huvudsakligen fram till 1985 och avsåg adoptioner som gick vid sidan av myndighet eller auktoriserade organisationer. Det förekom också att de som adopterade privat saknade medgivande för adoption från socialnämnden. Begreppet enskild adoption etablerades 1985 i samband med att det infördes krav på tillstånd från socialnämnden för att få adoptera ett barn utan bistånd av en auktoriserad adoptionsorganisation. Efter 1985 finns och används båda begreppen och det är inte alltid tydligt vad som åsyftas.

I början av 1980-talet gjorde NIA ett försök att definiera olika typer av privata adoptioner (eller enskilda adoptioner som de kallade dem). NIA delade in dem i fyra kategorier:

- Genuint privata adoptioner där de sökande utan mellanhand har personlig kontakt med ett barns företrädare.
- Privatadoptioner där de sökande själva utan mellanhand tar kontakt med en institution i barnets hemland och i direkt kontakt med institutionen själva genomför en adoption.
- Privatförmedlade adoptioner med mellanhand där kontakten mellan de sökande och barnet förmedlas genom en privatperson

som finns antingen i barnets eller de sökandes hemland och där adoptionen genomförs på ett korrekt och lagligt sätt.

- Privatförmedlade adoptioner med mellanhand där de sökande betalar en orimligt stor summa pengar och/eller får icke korrekta handlingar.

Den sista kategorin var enligt NIA mest problematisk, men även de två första kategorierna kunde vara riskfyllda trots att de gick genom ”bra personliga kontakter”. Exempelvis fanns risk för att handläggningen av adoptionerna gjordes på ett inkompetent sätt.

NIA skattade att endast 7–10 procent av de adoptioner som genomfördes vid sidan av de auktoriserade organisationerna under 1981 var att betrakta som ”genuint privata”, dvs den första kategorin.¹

I vår genomgång nedan använder vi det begrepp (privata eller enskilda adoptioner) som olika aktörer vid olika tidpunkter använt för att beskriva eller vidta åtgärder avseende de privata eller enskilda adoptionerna.

11.1.2 Hur många privata och enskilda adoptioner har genomförts?

Det är inte helt enkelt att få en samlad bild av antalet privata och enskilda adoptioner som genomförts. Det har inte förts någon samlad eller enhetlig statistik över de privata och enskilda adoptionerna över tid.

Ett sätt att beräkna det totala antalet privata och enskilda adoptioner som genomförts till Sverige från mitten av 1900-talet och fram till idag är att utgå från det totala antalet internationella adoptioner och räkna bort de adoptioner som gått via NIA och auktoriserade adoptionsorganisationer. En siffra som brukar anges är att 60 000 utländska adoptioner genomförts till Sverige under denna period.² Av dessa har cirka 42 500 adoptioner genomförts under perioden 1969–2021 genom Socialstyrelsen och NIA respektive genom de adoptionsorganisationer som auktoriserats av NIA för

---

¹ NIA, PM om adoptioner som förmedlas utanför auktoriserad organisation, 1981-11-05, s. 3.

² Det är dock oklart varifrån denna siffra kommer.

adoptionsförmedling.³ De privata och enskilda adoptionerna skulle utifrån en sådan beräkning uppgå till totalt 17 500 adoptioner från mitten av 1900-talet och framåt.⁴ Hur de fördelar sig mellan privata respektive enskilda adoptioner går dock inte att uttala sig om eftersom det inte förts någon sådan statistik. Det vi vet är att alla adoptioner som genomfördes före 1965 per definition är privata eftersom staten inte hade något ansvar för adoptionerna då.

För perioden 1969–2021 finns statistik från SCB för utomnordiskt födda barn som invandrat i adoptionssyfte. Statistiken bygger på folkbokföringsstatistik och omfattar barn som adopterats både via adoptionsorganisationer och genom privata och enskilda adoptioner. Enligt denna statistik genomfördes totalt 54 368 adoptioner under perioden.⁵ Utifrån en sammanställning av tillgänglig statistik genomfördes under perioden 1969–2021 cirka 42 550 adoptioner genom NIA och de auktoriserade adoptionsorganisationerna.⁶ Resterande cirka 11 800 adoptioner skulle därmed vara privata och enskilda adoptioner för perioden 1969–2021. Hur fördelningen ser ut mellan privata och enskilda adoptioner kan vi som sagt inte uttala oss om eftersom det inte förts någon sådan uppdelad statistik. Vi kan dock anta att de privata adoptionerna minskar i antal från 1985 och framåt när kraven på socialnämndens godkännande av förmedlingsväg införs. Adoptioner som därefter genomförs vid sidan av adoptionsorganisationer är i allt högre grad enskilda adoptioner. I dag talar vi inte längre om privata adoptioner, enbart begreppet enskilda adoptioner används.

I figur 11.1 visas hur de privata och enskilda adoptionerna respektive adoptioner genom NIA och de auktoriserade organisationerna utvecklats under perioden 1971–2021.

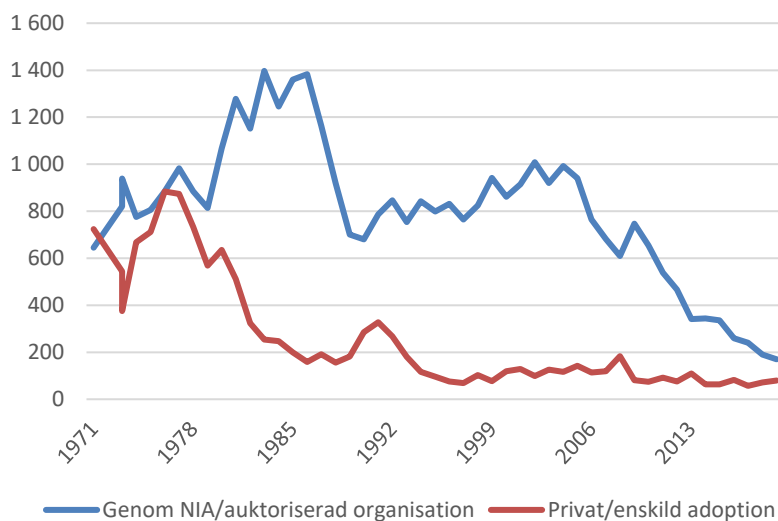
³ Siffran bygger på en sammanställning av statistik från SCB över utomnordiskt födda barn som invandrat i adoptionssyfte 1969–2021, information från adoptionsorganisationerna (totalt antal adoptioner genomförda under den period respektive organisation varit verksam), statistik från MIA över anlända adoptivbarn genom auktoriserade adoptionsorganisationer 1981–2008, Rapport från förmedlingsutskottets verksamhet 1973–1979 (totalt antal förmedlade barn genom NIA:s förmedlingsutskott och AC) samt material från AC ”Utländska adoptivbarn i Sverige 1964–1980”. Eftersom statistiken inte är exakt i vissa av källorna ska siffrorna hanteras med viss försiktighet och ses som en uppskattning.

⁴ MFoF, statistik från SCB över utomnordiskt födda barn som invandrat i adoptionssyfte. Statistiken inkluderar barn som adopterats både via adoptionsorganisationer och via enskilda adoptioner.

⁵ MFoF, statistik från SCB över utomnordiskt födda barn som invandrat i adoptionssyfte 1969–2021.

⁶ Se not 4.

Figur 11.1 Utvecklingen av privata och enskilda adoptioner respektive adoptioner genom NIA och auktoriserade adoptionsorganisationer 1971–2019

Källa: 1971–75 Adoptionscentrum (via MFoF), 1976–2002, NIA (Riksarkivet), 2003–2019, MFoF.

AC har i en sammanställning för perioden 1964–1980 uppskattat antalet adoptioner som genomförts via Socialstyrelsen och NIA, genom AC respektive som privata adoptioner, se tabell 11.1 nedan.

Tabell 11.1 Antal utländska adoptivbarn i Sverige 1964–1980 och hur adoptionen förmedlats

	Adoptioner genom Socialstyrelsen och NIA	Adoptioner genom AC	Privata adoptioner
1964	—	—	—
1965	66	—	87*
1966	87	—	
1967	213	—	
1968	75	—	
1969	261	—	
1970	465	80 (ca)	Ca 600**
1971	470	175 (ca)	150
1972	600	220 (ca)	200***
1973	704	235 (ca)	400
1974	375	400	600
1975	272	533	800****
1976	282	609	905
1977	383	606	883
1978	353	598	796
1979	159	651	557
1980	84	765	658
Totalt	4 849	4 872 (ca)	6 636

Källa: Adoptionscentrum.

* Uppskattad siffra för 1964–1965.

** Uppskattad siffra för 1965–1970.

*** Uppskattning av AC för 1971 och 1972 med ledning av SCB-statistik för NIA över barn 0–9 år som invandrat som "egen person".

**** "Ren uppskattning" av AC för 1973, 1974 och 1975.

I början av 1980-talet utgjorde de privata adoptionerna fortfarande en relativt stor andel av de totala adoptionerna, se tabell 11.2 nedan.

Tabell 11.2 Antal och andel privata och enskilda adoptioner av totala antalet internationella adoptioner till Sverige 1981–1989

År	Adoption genom adoptionsorga- nisationer	Privata och en- skilda adop- tioner	Totalt antal adoptioner	Andel privata och enskilda adoptioner
1981	1 271	518	1 789	29 %
1982	1 143	331	1 474	23 %
1983	1 404	247	1 651	15 %
1984	1 279	214	1 493	14 %
1985	1 393	167	1 560	11 %
1986	1 354	188	1 542	12 %
1987	1 142	213	1 355	16 %
1988	920	155	1 075	14 %
1989	701	182	883	21 %
Totalt	10 607	2 215	12 822	17 %

Källa: MFOF, statistik från SCB över utomnordiskt födda barn som invandrat i adoptionssyfte och statistik från MIA över anlända adoptivbarn genom auktoriserade adoptionsorganisationer.

Även under 1990-talet förekom en relativt stor andel privata och enskilda adoptioner. År 1993 uppgick de privata och enskilda adoptionerna till cirka 20 procent av det totala antalet adoptioner.

Privata och enskilda adoptioner var vanligare från vissa länder, exempelvis Colombia, Etiopien, Indien, Polen, Sri Lanka och Thailand.

11.1.3 Skälen bakom privata och enskilda adoptioner

Det finns flera skäl till att privata och enskilda adoptioner genomförts över tid.

Den första vågen av utländska adoptioner till Sverige som startade under 1960-talet var av naturliga skäl privata. Det fanns ingen myndighet eller organisation som hade ett ansvar att förmedla adoptioner. Vid den här tiden var det framför allt svenskar som bott och arbetat utomlands som på egen hand adopterade utländska barn. En del av dem hjälpte också andra svenskar som ville adoptera utomlands.

Under andra halvan av 1960-talet fick staten genom Socialstyrelsen ansvaret att ge stöd och information till svenskar som ville adoptera utomlands. År 1969 bildades också två svenska intresseföreningar

för adoption: Adoptionscentrum (AC) och Indisk-svenska föreningen. NIA etablerades 1973 med ansvar att förmedla adoptioner i samarbete med AC. Därmed skulle de utländska adoptionerna genomföras i ordnade och kontrollerade former. Trots detta valde många svenskar ända fram till början av 1990-talet att adoptera på egen hand. Det fanns flera anledningar till det, exempelvis att man tyckte att väntetiderna för adoption var för långa, att det kostade för mycket att adoptera genom adoptionsorganisationerna eller att man av olika skäl inte fått förmedlingshjälp genom NIA eller någon av adoptionsorganisationerna. Ytterligare ett skäl var att de barn som med tiden var tillgängliga för adoption i allt fler fall var äldre och hade olika typer av funktionshinder. Många svenskar ville dock ha små och friska barn och valde därför att ta alternativa vägar för att finna sådana barn för adoption.

Ytterligare skäl till enskild adoption är att personer som är bosatta i Sverige men som har sitt ursprung eller annan koppling till ett annat land väljer att adoptera ett barn från detta land genom enskild adoption.⁷ Adoption av släktingbarn kan också genomföras som enskild adoption i de länder som tillåter sådana adoptioner.

11.1.4 Enskilda aktörer som förmedlat adoptioner

Det saknas sammanställd information över enskilda aktörer som på olika sätt deltagit i internationell adoptionsverksamhet, under vilken tid de varit verksamma och hur många barn som kommit till Sverige genom dem.

Tillstånd till förmedling av barn för adoption

Enligt 7 kap. 54 § i 1960 års barnavårdslag (1960:97), BvL, fick enskild person eller sammanslutning inte utan tillstånd av Socialstyrelsen bedriva förmedlingsverksamhet beträffande fosterbarn. Påföljden vid överträdelse av bestämmelsen var dagsböter eller fängelse i högst sex månader, 13 kap. 88 § BvL. Förutsättningen för att allmän åklagare skulle kunna väcka åtal var att vederbörande barnavårdsnämnd/sociala centralnämnd eller tillsynsmyndighet anmälde till åtal, 13 kap. 94 § BvL. I förarbetena till bestämmelsen

---

⁷ Prop. 1996/97:91 *Internationella adoptionsfrågor*, s. 63.

framgår att avsikten inte var att en enskild person eller sammanslutning skulle vara förhindrad att i enstaka fall förmedla fosterbarn utan att ha tillstånd till det. Bestämmelsen gällde endast vad som kunde betecknas som en bedriven förmedlingsverksamhet. Vidare framgår av förarbetena att Socialstyrelsen endast skulle ge tillstånd till sådan förmedling, utövad av enskild eller av förening eller stiftelse, som skedde utan ersättning i någon form. Tillstånd fick inte annat än undantagsvis lämnas till en enskild person.⁸

NIA hade i samråd med Socialstyrelsens lagbyrå uttalat att det borde vara tillåtet att uppträda som ombud eller mellanhand en eller ett fåtal gånger. Socialstyrelsen hade i samband med ett åtal för olaga fosterbarnsförmedling framhållit att en kontinuerligt driven verksamhet med anlitande av upparbetade kanaler däremot tveklöst var sådan förmedlingsverksamhet som krävde tillstånd. Nämda åtal ledde till att ett mindre bötesstraff utdömdes.⁹

Enligt Socialstyrelsen var rättsverkningarna av 7 kap. 54 § BvL begränsad till Sverige. Socialstyrelsen kunde därmed inte förhindra att personer med hemvist utomlands förmedlade fosterbarn eller blivande adoptivbarn till i Sverige bosatta personer utan Socialstyrelsens tillstånd.¹⁰ Det innebär att enskilda personer, till exempel missionärer bosatta i ett annat land, inte behövde ha något tillstånd från Socialstyrelsen för att förmedla barn till personer bosatta i Sverige. Detta åtgärdades i samband med att kravet på auktorisation för förmedlingsorgan infördes 1979. Därefter fick inte heller enskilda personer bosatta i ett annat land förmedla adoptioner utan tillstånd.

Privatpersoner och förmedling

Under 1960-talet började privatpersoner hjälpa till att förmedla utländska barn till svenskar. Det var personer som arbetade inom svensk biståndsverksamhet eller var medföljande till personer som arbetade på svenska företag utomlands som gjorde detta. I de flesta fall handlade det inte om någon storskalig verksamhet, men undantag fanns.

⁸ Prop. 1960:10, Cit. från prop. 1978/79:108 *om organisationen av verksamheten med internationella adoptioner*, s. 11.

⁹ Prop. 1978/79:108, s. 11.

¹⁰ AC. Brev från Greta Svedberg till ordförande i AC. *Beträffande adoption av etiopiska barn*. 1973-06-12. I AC:s arkivbox "Adoptionscentrum Etiopien Länderpärm E4a, 1973–83".

I några fall utvecklades förmedlingen till en mer organiserad verksamhet genom att en ideell sammanslutning bildades, som exempelvis AC.

Några exempel på länder där privatpersoner hjälpt till med privata adoptioner är Etiopien, Indien och Sri Lanka.

Förmedling genom svenska missionärer

I flera länder har missionärer från olika kristna trossamfund verkat som förmedlare av internationella adoptioner. I Afrika, och särskilt Etiopien, startade tidigt en adoptionsverksamhet genom svenska missionärer verka i landet. Vissa missionärer adopterade själva barn och hjälpte även vänner och släktingar i Sverige att adoptera. Det genomfördes ett stort antal privata och enskilda adoptioner från Afrika. Ett annat exempel där svenska missionärer förmedlat adoptioner är Guatemala.¹¹

Pingströrelsen har själva låtit genomföra en kartläggning över hur internationella adoptioner har hanterats inom ramen för svenska pingstförsamlingars internationella verksamhet, vilken redovisades i en rapport i november 2021. Kartläggningen omfattar 13 länder där svensk pingstmission bedrivit barnhem och cirka 200 barn som adopterats genom missionärer och biståndsarbetare under 1960–80-talen. Det har framför allt varit barn från Honduras, Etiopien och Bolivia. Enligt rapporten har missionärerna, förutom i Honduras, förmedlat adoptioner på egen hand utan uppdrag från hemförsamlingen. Däremot förmedlades adoptionerna oftast till medlemmar i kyrkor i Sverige. I Honduras drev missionen ett barnhem som hade startats med avsikt att ta emot barn och ge dem en uppväxt i en adoptivfamilj. Av rapporten framgår att förmedling pågick i tre länder (Brasilien, Honduras och Peru) även under 1980-talet¹², dvs efter att det införts krav på förmedlingstillstånd även för bosatta i annat land.

---

¹¹ C. Lindgren (2010) *Internationell adoption i Sverige. Politik och praktik från sextiotial till nittiotial*, s. 105 och 122 ff.

¹² D. Lindberg (2021). *Internationella adoptioner inom pingströrelsen*, s. 15.

11.2 Problem med privata adoptioner på 1970-talet leder till organisationsförändring och ny reglering

Hälften av de adoptioner som genomfördes under 1970-talet var privata adoptioner

Intresset för internationell adoption ökade kraftigt under 1970-talet. NIA etablerades inom Socialstyrelsen 1973 med ansvar att förmedla adoptioner och förhandla om avtal med andra länder. Samarbetsavtal fanns med Grekland och Sydkorea och senare slöts avtal med Filippinerna och Ecuador. Staten och NIA hade dock inget ansvar för att finna barn som var tillgängliga för adoption. I stället kom AC genom ett avtal med NIA att få rollen att etablera informellt samarbete med icke avtalsländer om förmedling av barn.

NIA och AC hanterade ett stort antal ansökningar i det s.k. förmedlingsutskottet. Antalet svenska sökande översteg dock antalet barn tillgängliga för adoption och väntetiderna för adoption var fortsatt långa. Under perioden 1973–1979 behandlades cirka 9 000 ansökningar i utskottet och ungefär 5 400 barn förmedlades. Många valde därför att ta saken i egna händer och gå vid sidan av NIA och AC för att hitta ett barn att adoptera. År 1976 kom drygt 800 barn genom förmedling av NIA och AC medan 900 barn kom via andra kanaler. NIA hade inte någon insyn i de adoptioner som gick vid sidan av NIA och AC.¹³

De privata adoptionerna sågs som problematiska av flera skäl. Ett problem var att enskilda personer kunde råka ut för oseriösa förmedlare i utlandet vilket kunde få konsekvenser för barnet, de sökande och för den svenska adoptionsverksamheten. Ett annat problem var att det fanns svenskar i Sverige och utomlands som förmedlade barn utan tillstånd vilket var förbjudet enligt svensk lag. Ytterligare ett problem var att man inte kunde säkerställa barnets bästa vid adoption eftersom det inte gjordes ett urval bland sökande. Det fanns också en oro att de privata adoptionerna och enskilda svenskars agerande i utlandet kunde skada Sveriges rykte som adoptionsland. I det sammanhanget var det problematiskt att NIA inte hade överblick över de privata adoptionerna.¹⁴

---

¹³ C. Lindgren (2010), s. 32–35, 40, 42.

¹⁴ C. Lindgren (2010), s. 42–43.

Försöksverksamhet visar på omfattande privatförmedling från vissa länder

Redan 1973–74 var NIA medvetna om att det bedrevs förmedling av barn av enskilda aktörer både i Sverige och i utlandet. Frågan om förmedling av barn vid sidan av NIA och AC var en återkommande punkt på nämndens dagordning. En informell arbetsgrupp mellan NIA och AC bildades för att samla in information om hur många barn som kom till Sverige i adoptionssyfte totalt och på vilka vägar barnen kom till Sverige. Arbetsgruppen skulle också arbeta fram förslag till åtgärder.¹⁵ Det framkom också vid flera tillfällen uppgifter om oegentligheter i adoptioner från bland annat Thailand och Sri Lanka.¹⁶

För att få ökad kontroll på de privata adoptionerna begärde NIA under 1975–1977 in information från socialförvaltningar i åtta kommuner angående uppgifter om barn som anlänt utan medverkan av NIA och AC. En särskild blankett fanns framtagen där socialförvaltningarna bland annat skulle ange hur adoptiv- respektive fosterföräldrarna fått kontakt med barnet (genom vilka personer, organisationer och myndigheter).¹⁷ Informationen som samlades in var inte helt enhetlig och det framgår att privatpersoner vägrat lämna uppgifter till socialförvaltningarna om vilka kontakter de haft i länderna.

Av det insamlade materialet går det dock att utläsa att privata adoptioner genomförts från ett drygt 20-tal länder under perioden¹⁸. För drygt hälften av länderna handlade det om 1–2 adoptioner per land som gått genom antingen svenska missionärer (Argentina, Brasilien, Honduras och Pakistan), advokater i landet (Chile och Colombia) eller direkt kontakt med barnhem eller myndigheter i landet (Colombia, Grekland, Peru och Polen).

För några länder var adoptionsförmedlingen mer omfattande. Från Thailand hade ett drygt 60-tal barn förmedlats under 1975–1977 genom privatpersoner i Sverige och två advokater i Thailand. AC samarbetade med en av dessa advokater. Namnet på en svensk kvinna uppgavs för ett flertal av adoptionerna. Kvinnan samarbetade även

¹⁵ NIA, Protokoll 1973/74:4 1973-12-14 och NIA informerar juni 1974.

¹⁶ NIA informerar juni 1974, aug 1975, juni 1976, juni 1977, mars 1978.

¹⁷ NIA, Försök med statistik över barn som anlänt utan medverkan av NIA och AC 1975 till första kvartalet 1977, dnr 49:1071/75.

¹⁸ Länderna är Argentina, Bolivia, Brasilien, Chile, Colombia, Ecuador, Etiopien, Grekland, Honduras, Indien, Iran, Kenya, Liberia, Marocko, Mexiko, Nicaragua, Nigeria, Pakistan, Peru, Polen, Thailand, Tunisien, Ungern och Vietnam.

med en annan svensk kvinna som förmedlat flera adoptioner från Vietnam. Från Indien hade cirka 25 barn adopterats på privat väg under perioden. Även här var det advokater som hjälpt till med förmedlingen, men också enskilda svenska missionärer i landet uppgavs. I Sri Lanka, varifrån ett 15-tal barn kommit under perioden, var en person i landet involverad i ett flertal adoptioner. Flera uppgav också att de varit i direkt kontakt med barnhem efter att ha fått kontaktuppgifter via andra svenskar som adopterat från landet. Från Ecuador kom 18 barn och även här var en person i Sverige involverad i flera fall. I något fall uppgavs namnet på en svensk person som arbetade i Ecuador. Från Etiopien kom ett 10-tal barn. Kontakter som uppgavs här var SIDA-personal och en etiopisk man som hjälpt till att förmedla barn från barnhem i landet.

Olika åtgärder vidtas för att komma åt problemet med privata förmedlare

Utöver att samla in information om de privata adoptionerna informerade NIA olika aktörer om de problem och risker som fanns med privata adoptioner och vilka krav som ställdes enligt lag. Kontakter togs med tingsrätterna och information gick ut till kommunernas socialförvaltningar.¹⁹ Bland annat lyfte NIA att ersättning utöver faktiska kostnader och rimligt advokatarvode kunde betraktas som vederlag i lagens mening och bli ett adoptionshinder. Svensk domstol var skyldiga att inhämta upplysningar huruvida vederlag var givet eller utfäst (20 kap. 6 § föräldrabalken, FB). Det var därför viktigt att enskilda som ville adoptera informerades om kraven på intygande att de varken givit, mottagit eller utlovat något vederlag.²⁰

En annan åtgärd var att kontakta de privatpersoner som förmedlade utländska barn. AC tog kontakt med några privatpersoner med ambitionen att de skulle inlemmas i AC:s kontaktnät. I några fall slöt AC avtal med privatpersoner som tidigare förmedlat på egen hand.²¹ Nämnden beslutade 1976 att skriftligen kontakta fyra privatpersoner som bedrev förmedlingsverksamhet med anmodan att de skulle upphöra med detta.²² De två svenskar som förmedlat adop-

---

¹⁹ NIA, Protokoll 1973/74:8 1974-04-17, 1975:2 1975-02-12.

²⁰ NIA informerar augusti 1975.

²¹ NIA, Protokoll 1973/74:10 1974-06-12.

²² NIA, Protokoll över Per Capsulam-beslut 1976-10-05 och protokoll 1976-12-16.

tioner från Thailand och Vietnam kontaktades på nytt med uppmaning att upphöra med förmedlingen och om så inte skedde skulle Socialstyrelsen överväga att överlämna ärendena för åtal.²³ NIA tog också kontakt med en av de två thailändska advokater som förmedlade adoptivbarn och som AC samarbetade med. Nämnden uppmanade även AC att avsluta samarbetet med advokaten.²⁴

Oegentligheter uppdagas i privata adoptioner från Thailand

Sommaren 1977 gick NIA ut med information till socialförvaltningarna om att en barnhemsföreståndare i Thailand arresterats. Ett stort antal barn hade kommit till Sverige på privat väg genom barnhemsföreståndaren och några få genom AC. NIA beskrev att AC avbrutit kontakterna med advokaten sedan det uppkommit misstankar om oegentligheter. Vid arresterandet omhändertogs 33 barn, varav sex barn som adopterats till svenska familjer. Familjerna fick inte med sig barnen hem och en särskild utredning om barnens identitet pågick. NIA hade besökt Thailand och det pågick överläggningar där Thailand uttryckt att man var intresserad av ett reglerat samarbete med Sverige, något som enligt NIA dock kunde ta tid och var komplicerat.²⁵

I mars 1978 informerade NIA om att de, trots nya krav i Thailand att alla adoptioner skulle gå via Public Welfare Department, fått kännedom om att thailändska barn fortsatt kommit på illegalt sätt till svenska familjer. Tillvägagångssättet var att den svenska adoptivfadern skrevs som biologisk far till barnet. Han kunde sedan söka pass för barnet utan att Inrikesministeriet blev inkopplade i ärendet. En thailändsk advokat hade förmedlat adoptionerna och uppmanat adoptivföräldrar att återsända de falska handlingarna när de anlant till Sverige med barnet. Advokaten hade därefter skickat dem ett adoptionsmedgivande från de biologiska föräldrarna till barnet. NIA skriver att ”det synes finnas skäl att förmoda att även dessa adoptionsmedgivanden är falska handlingar”. NIA beskriver också ett annat förfaringssätt där någon av de biologiska föräldrarna sökte pass för sig och barnet och reste ut ur landet, till exempel Hong Kong eller Kuala Lumpur. Här mötte adoptivföräldrarna upp och tog hand om

---

²³ NIA, Protokoll 49:235/76) 1977-12-19.

²⁴ NIA, Protokoll 1977-03-23.

²⁵ NIA informerar juni 1977.

barnet och fick då även ett adoptionsmedgivande från föräldrarna. Adoptivföräldrarna betalade resekostnaderna för barn och förälder. Båda förfaringssätten kringgick thailändska lagar. NIA påpekade att det i de här fallen inte fanns handlingar som gjorde att adoptivföräldrarna kunde fullfölja adoptionsförfarandet i Sverige. Man riskerar alltså att en adoption inte kunde komma till stånd med allt vad det innebär.²⁶

Ny organisation med syfte att öka kontrollen och minska antalet privata adoptioner

Med anledning av problemen med de privata adoptionerna tillsattes en arbetsgrupp inom Socialdepartementet 1977 som skulle se över organisationen för internationella adoptioner. I arbetsgruppens rapport som kom 1978 konstaterades att omkring hälften av alla som sökte adoptivbarn gick andra vägar än genom NIA eller AC. En anledning till det var de ökande väntetiderna hos NIA och AC. En stor grupp sökande valde därför att själva söka barn i andra länder medan andra sökte barn genom personer i Sverige som bedrev förmedlingsverksamhet utan tillstånd vilket krävdes enligt barnavårdslagen.²⁷ Arbetsgruppen konstaterade vidare att olaglig förmedlingsverksamhet fortsatt förekom men att man torde kunna utgå ifrån att flertalet fall bedrevs på ideella grunder och utan vinstintresse.²⁸

Regeringen föreslog, med utgångspunkt i rapporten, ett system där offentlig och enskild verksamhet samverkade och där ideella organisationer fick ansvaret för förmedlingsarbetet medan staten genom NIA fick ansvaret för kontroll och tillsyn. Syftet var dels att kanalisera förmedlingsverksamheten som bedrevs utan tillstånd till organisationer som stod under offentlig insyn och kontroll, dels att ge ökade möjligheter till information och bistånd så att antalet enskilda som sökte barn på egen hand utomlands begränsades.²⁹ Denna organisation började gälla från den 1 juli 1979.

Kravet på auktorisation för förmedlingsorgan infördes 1979 genom lagen om internationell adoptionshjälp. Lagen innebar att även personer med hemvist utomlands behövde tillstånd för att

---

²⁶ NIA informerar mars 1978.

²⁷ Ds 1978:6 *Internationella adoptioner. Riktlinjer och organisationsförslag*, s. 2.

²⁸ Ds 1978:6, s. 45.

²⁹ Prop. 1978/79:108, s. 8–9.

förmedla barn för adoption till Sverige. Enskilda personer med kontakter i utlandet fick dock fortsättningsvis förmedla enskilda adoptivbarn utan auktorisation i enstaka fall. Som exempel på sådana enskilda personer nämndes missionärer eller utlandsarbetare som genom vänskap eller förtroende hade ett personligt engagemang i en svensk som önskade adoptera barn från utlandet.³⁰ I information till socialförvaltningarna skriver NIA att det inte finns något prejudikat på hur många fall som avses med ”enstaka fall”. Enligt NIA ”torde det röra sig om 2–3 fall”.³¹

11.3 Fortsatta problem leder till skärpt reglering 1985

NIA ser fortsatta problem med privata adoptioner

NIA konstaterade 1980 att de privata adoptionerna hade ökat jämfört med föregående år och låg på 40 procent. I tidningen ”NIA informerar” som gick ut till personal vid kommunernas socialförvaltningar skrev NIA att Sverige internationellt sett hade mycket liberala regler för de familjer som ville adoptera barn från andra länder vilket lett till kritik i flera ursprungsländer och att man i bl.a. Thailand och Sri Lanka ändrat lagstiftningen. Utvecklingen hade enligt NIA gått mot att advokater och andra, utan särskild kompetens på området, upptäckt att det gick att tjäna stora pengar på västerlänningarnas längtan efter barn. Oftast gick adoptionerna rätt till, men i uppenbart ökande omfattning innebar det tyvärr också att handlingar förfalskades och att vägar användes som inte kunde godkännas av myndigheterna. NIA konstaterade att Sverige ”har de regler vi har och det man kan göra är att så grundligt som möjligt informera alla adoptionssökande om hur verkligheten ser ut.” NIA betonade att det var mycket viktigt att alla som gjorde medgivandeutredningar dels informerade sökande, dels samlade in uppgifter om vem som förmedlat kontakten i Sverige och i det andra landet. ”Det handlar om svenska adoptioners trovärdighet och därmed om våra framtida möjligheter att hjälpa barn från dessa länder till en familj i Sverige.” skrev NIA.³²

---

³⁰ Prop. 1978/79:108, s. 12 f.

³¹ NIA informerar nr 3 1980.

³² NIA informerar nr 3 1980.

Oegentligheter i privata adoptioner från bland annat Brasilien, Colombia, Sri Lanka och Taiwan

Samma år skrev NIA att de fått kännedom om att svenska familjer rest till Brasilien och tagit kontakt med förlossningskliniker där de anvisats ett barn och där födelseattest utfärdats om att den svenska kvinnan fött barnet på kliniken. NIA konstaterade att detta var straffbart både enligt svensk och brasiliansk lag. Även från Sri Lanka kom fortfarande ett stort antal barn som förmedlats av privata personer. Enligt NIA fanns skäl att tro att adoptionerna inte gått rätt till.³³

År 1981 avslöjades handel med barn i privatadoptioner från Colombia där en advokat haft en central roll. NIA skrev att de känt till att några få barn kommit till svenska adoptivföräldrar via den aktuella advokaten. De skrev också att de blivit upplysta från myndighetshåll i Colombia om att det fanns advokater som inte arbetade seriöst och kände till att den nu aktuella advokaten inte borde anlitas. NIA hade därför kunnat avråda i de fall man hörde av sig till NIA om förmedlingskontakten.³⁴

NIA konstaterade 1981 att en tredjedel av adoptionerna från Indien fortfarande var privatadoptioner trots att det fanns fem auktoriserade organisationer i landet.

NIA tar i sina mötesprotokoll från sommaren 1982 upp att en person i Taiwan hade arresterats och åtalats för att ha förfalskat födelsecertifikat.³⁵ Detta efter att svensk media i maj 1982 rapporterat om att barn från Taiwan hade stulits och sålts till familjer i bland annat Sverige. Polisen i Taiwan grep 15 personer för handel med barn, däribland läkare och sjuksköterskor vars uppgift var att förse barnen med nya födelseattester. Varje barn hade sålts för 4 000 USD (cirka 23 000 kronor i dåtidens penningvärde). Man vet inte hur många svenska barn som hade stulits och sålts av denna liga, men 1981 kom 11 barn från Taiwan till Sverige vid sidan av de sju svenska auktoriserade adoptionsorganisationer.³⁶ I augusti åtalades 42 taiwaneser för försäljning av spädbarn för internationell adoption, en del av dem stulna. De anklagades för att sedan två år tillbaka ha sålt 33 barn utomlands för 500 USD (drygt 3 000 kronor) per barn. Polisen i Taipei hade klarlagt att minst 63 spädbarn hade sålts till

---

³³ NIA informerar nr 4 1980.

³⁴ NIA informerar nr 3 1981.

³⁵ NIA Protokoll 1982-06-17 och 1982-08-24.

³⁶ TT 1982-05-07; Expressen 1982-05-17 "Stulna barn såldes i Sverige".

svenska adoptivföräldrar sedan 1980. En del av barnen hade kidnappats från barnvagnar utanför affärer. Polisen misstänkte att särskilda babyhandlare hade stulit eller köpt barn från föräldrarna och sedan kontaktat adoptionsbyråer.³⁷

NIA framför krav till regeringen om skärpt kontroll av privata adoptioner

I en skrivelse till regeringen den 5 november 1981 pekade NIA på en djupt oroande utveckling för de internationella adoptionerna. Det förekom enligt NIA att utländska förmedlande organ förfalskade dokument och handlingar om barnet, bröt mot lagar och regler som gällde i barnets hemland, förmedlade barn som inte var avsedda för adoption och bedrev handel med barn. NIA ansåg inte att de åtgärder som vidtagits varit tillräckliga för att komma till rätta med olagligt och olämpligt genomförda adoptioner. Adoptioner som skedde vid sidan av de auktoriserade organisationerna behövde kunna kontrolleras och tillåta insyn. I en promemoria som bifogades skrivelsen lyfte nämnden fram att Sverige fått kritik från andra länder, bland annat Norge och Danmark men även ursprungsländer, för att Sverige tillät adoptioner utan medverkan av svensk central myndighet eller auktoriserad sammanslutning.³⁸

NIA uppvaktade 1983 socialministern om de privata adoptionerna. Budskapet var att Sverige var ett av de länder från vilket man utan någon egentlig kontroll kunde åka på egen hand och hämta hem barn. Omkring 25 procent av de barn som kom till Sverige kom vid sidan av auktoriserade organisationer. NIA uppskattade att var tredje adoption kunde vara olämpligt genomförd och ansåg att de åtgärder som vidtagits var otillräckliga. Representanter från de nordiska länderna hade också enligt NIA upprepat sin kritik av bristen på åtgärder mot privata adoptioner i Sverige. Socialministern hänvisade till att det pågick en utredning inom Socialdepartementet. På en fråga i riksdagen svarade socialministern att han avsåg att verka för att olämpligt och olagligt genomförda adoptioner så långt möjligt skulle förhindras. Han såg också anledning till överläggningar mellan de nordiska länderna om regler för internationella adoptioner.³⁹

³⁷ TT 1982-08-19.

³⁸ NIA, PM om adoptioner som förmedlas utanför auktoriserad organisation, 1981-11-05.

³⁹ NIA informerar nr 1–2 1983.

Enligt regeringen var dessa förhållanden inte acceptabla. Privata adoptioner kunde fortsatt innebära stora risker för de utländska barnen, de ursprungliga föräldrarna samt de blivande adoptivföräldrarna. Regeringen konstaterade att den lagreglering som infördes 1979 inte inskränkte den enskildes möjligheter att söka barn utomlands på egen hand.⁴⁰ Det fanns behov av skärpta regler för att förhindra att barn adopterades efter förmedling av organ eller privatpersoner i utlandet ”som sätter vinstintresset före barnets bästa eller på annat sätt underlåter att tillvarata barnets intressen”.⁴¹ En arbetsgrupp inom Socialdepartementet tillsattes därför som utarbetade en promemoria med förslag till åtgärder.⁴²

Socialnämnden ska godkänna förmedlingsväg vid adoption och inhämta yttrande från NIA

År 1984 lämnade regeringen en proposition med förslag till ändringar i lagen om internationell adoptionshjälp och socialtjänstlagen (1980:620), SoL.⁴³ Vissa remissinstanser hade förordat att privata adoptioner helt skulle förbjudas. Regeringen konstaterade dock att det inte fanns anledning att kräva förbud mot privata adoptioner eftersom många av dem skedde under betryggande former.⁴⁴ Det kunde exempelvis vara när de blivande adoptivföräldrarna i samband med utlandstjänstgöring själva hade kommit i kontakt med ett barn som de skulle kunna adoptera eller när de genom vänner, släktingar, eller genom en annan personlig och nära kontakt i ett annat land fått erbjudande om att adoptera ett visst barn. Privata adoptioner skulle även kunna ske när de sökande hade direktkontakt med ett utländskt förmedlande organ eller ett barnhem under förutsättning att dessa instanser hade rätt att förmedla barn för adoption till andra länder.⁴⁵ Däremot ansåg regeringen att det krävdes en ökad säkerhet vid de privata adoptionerna.

Lagändringarna, som trädde i kraft 1985, innebar att socialnämnderna vid sin prövning av medgivande till adoption även skulle godkänna den förmedlingsväg som skulle användas vid adoptionen.

---

⁴⁰ Prop. 1984/85:16 *om vissa frågor rörande internationella adoptioner*, s. 10.

⁴¹ Prop. 1984/85:16, s. 8.

⁴² Ds S 1983:14 *Internationella adoptioner, översyn och förslag till åtgärder*.

⁴³ Prop. 1984/85:16.

⁴⁴ Prop. 1984/85:16, s. 11.

⁴⁵ Prop. 1984/85:16, s. 19.

Socialnämnden skulle vägra sitt medgivande till att ta emot ett utländskt barn för adoption, om det kunde befaras att barnet inte hade blivit tillgängligt för adoption på ett tillförlitligt sätt. Kravet på godkännande gällde även när adoptionen förmedlades av en adoptionsorganisation.⁴⁶

I frågan om tillförlitligheten i förmedlingssättet skulle socialnämnden inhämta yttrande från NIA om det inte var uppenbart obehövt. Om de sökande uppgav att de skulle anlita en av NIA auktoriserad organisation behövde NIA inte höras. NIA:s yttrande krävdes inte heller om NIA:s sakkunskap uppenbarligen inte skulle tillföra utredningen något, till exempel när det rörde sig om ett släktingbarn. Socialnämnden blev skyldig att i sitt beslut om medgivande ange för vilket förmedlingssätt beslutet gällde. Om en svensk auktoriserad organisation skulle lämna förmedlingshjälp skulle beslutet utformas så att det gällde generellt för förmedling genom samtliga av NIA auktoriserade organisationer. Var det fråga om en privat adoption skulle däremot namnet på det förmedlande organet framgå av beslutet eftersom det tidigare hade hänt att sökande, trots varningar, vänt sig till olämpliga förmedlare.⁴⁷

Under remissarbetet av socialdepartementets promemoria framförde flera instanser att NIA:s yttrande över tillförlitligheten borde vara bindande för socialnämnden. Detta hörsammades inte eftersom regeringen menade att nämnden oftast kunde förväntas följa NIA:s yttrande och att nämnden skulle beakta yttrandet vid den samlade bedömningen. Vid den prövning socialnämnden skulle göra kunde förmedlingen anses betryggande om sökandena kommit i kontakt med barnet vid utlandstjänstgöring, om barnet var ett släktingbarn, eller där sökandena hade kontakt, personligen eller genom släktingar eller vänner eller liknande, med ett annat land och genom kontakterna fått erbjudande om att adoptera ett visst barn. Även förmedling genom direktkontakt med barnhem eller utländsk organisation skulle kunna godtas. Den sökande ansvarade för att ta fram tillräckligt underlag för NIA:s respektive nämndens bedömning.⁴⁸

---

⁴⁶ Prop. 1984/85:16, s. 1.

⁴⁷ Prop. 1984/85:16, s. 13.

⁴⁸ Prop. 1984/85:16, s. 18–19.

NIA pekar på brister i socialnämndernas prövning av förmedlingsväg

Under de efterföljande åren informerar NIA vid ett flertal tillfällen socialsekreterarna vid socialnämnderna om att det förekommer brister i socialnämndernas godkännande av förmedlingsväg. Det handlar om:

- att socialnämnder inte inhämtat NIA:s yttrande vad gäller enskilda förmedlingskontakter,
- att socialnämnder inte prövat kontakter som de tidigare godkänt trots att det kunde ha skett förändringar vad gällde kontakten eller krav i ursprungslandet,
- att socialnämnder gett ett otydligt medgivande med hänvisning till ”kontakt som NIA godkänner”,
- att socialnämnder gett medgivande för ett förmedlingssätt som NIA med utförlig motivering avstyrkt.⁴⁹

Det förekom också att sökande adopterat privat med ett medgivande som gällt för auktoriserad organisation. NIA polisanmälde ett misstänkt fall av illegal förmedling.⁵⁰

NIA framhöll att det aldrig kunde ställas för höga krav på förmedlingssättets tillförlitlighet. NIA:s yttrande var det instrument som fanns för att förhindra att man använde ett förmedlingssätt som kunde befaras inte vara tillförlitligt. I ett uttalande sa NIA ”Regering och riksdag har gett NIA en grannlaga och viktig uppgift som utgör en grundläggande förutsättning för att Sverige ska kunna fortsätta med privata adoptioner. Då gäller det att alla samarbetar för att uppnå det avsedda resultatet – tillförlitliga adoptioner.”⁵¹

Problemen med kontrollen av de privata adoptionerna lyftes också upp av NIA i en promemoria till regeringen 1991. Där beskrev NIA att systemet där socialnämnderna kontrollerade förmedlingssättet vid privat adoption inte fungerade tillfredsställande och begärde en översyn av verksamheten med internationella adoptioner.⁵²

---

⁴⁹ NIA informerar nr 2 1991.

⁵⁰ NIA informerar nr 2 1991.

⁵¹ NIA informerar nr 2 1987 och NIA informerar nr 2 1991.

⁵² NIA, Verksamheten med internationella adoptionsfrågor, 1991-05-29, dnr 1:178/91.

11.4 Haagkonventionen och lagen om internationell adoptionsförmedling begränsar utrymmet för enskild adoption

11.4.1 NIA får ansvar att godkänna förmedlingsväg

I samband med Sveriges anslutning till 1993 års Haagkonvention infördes lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling, LIA, som ersatte lagen från 1979 om internationell adoptionshjälp.

Regeringen ansåg att de enskilda adoptionerna skulle begränsas med hänsyn till den myndighetsmedverkan som 1993 års Haagkonvention förutsätter vid enskilda adoptioner. Konventionen föreskriver att något organ ska förmedla de nödvändiga adoptionshandlingarna från sökanden till ursprungslandet. Eftersom regeringen ansåg att NIA skulle utföra denna uppgift skulle det kunna framstå som att enskilda adoptioner som skedde mellan konventionsbundna stater egentligen var statligt förmedlade adoptioner med en extra grad av säkerhet. Regeringen menade att det då fanns en uppenbar risk att NIA utåt skulle framstå som en organisation som förmedlade adoptioner i konkurrens med adoptionsorganisationerna vilket inte var önskvärt.⁵³

Även om NIA inte ålades att förmedla handlingar med barnets ursprungsland fick NIA en tydligare roll än tidigare vid enskilda adoptioner. Rutinen för godkännande av förmedlingsväg ändrades på så sätt att det fortsättningsvis var NIA som beslutade huruvida förmedlingsvägen skulle godkännas.⁵⁴ Enligt regeringen hade NIA i regel bättre kunskaper än socialnämnderna om förhållandena i ursprungsländerna och om vilka risker som var förknippade med internationella adoptioner.⁵⁵ I samband med att NIA tog över beslutet slopades den individuella prövningen av förfarandet i de fall adoptionen förmedlades av en auktoriserad sammanslutning.

---

⁵³ Prop. 1996/97:91, s. 63.

⁵⁴ Prop. 1996/97:91, s. 51.

⁵⁵ Prop. 1996/97:91, s. 50–51.

11.4.2 Begränsningar för att få adoptera enskilt efter tillstånd från NIA

Genom LIA fick NIA också uppgiften att i undantagsfall ge tillstånd till att adoptionen inte förmedlades av en sammanslutning – så kallad enskild adoption. Medgivande till enskild adoption begränsades till särskilda fall där det inte framstod som nödvändigt att anlita en adoptionsorganisation. Till sådana fall skulle räknas där de tilltänkta adoptivföräldrarna och barnet var släkt eller hade en särskild relation redan före adoptionen. Begreppet ”släktingbarn” skulle ges en vid tolkning. Avsikten var inte att det skulle avse endast biologiska släktingar utan också exempelvis ingifta släktingar. Hänsyn skulle också tas till att släktingbegreppet kunde vara vidare i andra rättssystem än i Sverige.⁵⁶

Enskild adoption kunde också medges om de sökande hade särskild anknytning till ett visst land och därmed speciella skäl att vilja adoptera därifrån, till exempel om sökanden hade bott eller arbetat i ett visst land eller hade sitt ursprung där och ville adoptera ett barn från det landet.⁵⁷ I propositionen konstaterade regeringen följande:

De sökande som genom förslaget utesluts från möjligheten att adoptera enskilt, och som hänvisas till organisation, är de som i dag på egen hand letar fram ett barn i ett givarland och utan förmedling av en auktoriserad adoptionsorganisation genomför adoptionen. Sverige har i stort sett varit förskonat från skandaler kring adoptionsverksamheten. De oetiskt genomförda adoptioner som uppmärksammats internationellt har ofta handlat om enskilda adoptioner. Det finns alltså risker kopplade till denna typ av verksamhet. Mot denna bakgrund och med hänsyn tagen till effekterna av Haagkonventionen finner regeringen det rimligt att begränsa de enskilda adoptionerna på det sätt som föreslås här.⁵⁸

11.5 Adoptionskostnadsbidraget vid enskilda adoptioner tas bort

I november 1985 tillsattes en utredning för att undersöka möjligheten att minska den enskildes kostnader i samband med adoption av barn från utlandet. Bakgrunden till att frågan utreddes var att

---

⁵⁶ Prop. 1996/97:91, s. 79.

⁵⁷ Prop. 1996/97:91, s. 64 och 78.

⁵⁸ Prop. 1996/97:91, s. 63.

kostnaderna för internationella adoptioner hade ökat och det ansågs finnas en risk både för att ekonomiskt svaga grupper stängdes ute från möjligheten att adoptera och för att adoptivbarn inte skulle kunna få syskon. Utredningen bedömde att möjligheterna att minska kostnaderna var mycket begränsade men att vissa kostnadsposter skulle kunna minskas. Utredningen föreslog att ett bidrag om 5 000 kronor per barn skulle införas.⁵⁹ Remissinstanserna var positiva till ett bidrag men flertalet förordade en högre nivå.

År 1989 infördes ett särskilt adoptionsbidrag genom lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn. Bidraget var skattefritt och skulle täcka 50 procent av genomsnittskostnaden för adoption från ursprungslandet, eller max 20 000 kronor. Bidraget har därefter höjts kontinuerligt. Efter höjningar 1991, 1997 och 2001 var adoptionsbidraget 40 000 kronor, vilket då motsvarade knappt 40 procent av den genomsnittliga totala adoptionskostnaden.

Det var först genom lagändringar 2004 som bidraget begränsades till adoptioner som förmedlades genom en auktoriserad adoptionsförmedling.⁶⁰ Skälen som angavs när möjligheten att få bidrag vid enskild adoption togs bort var att personer som inte anlitar en auktoriserad sammanslutning har andra kostnader än dem som gör det. Enligt regeringen medförde enskilda adoptioner inte samma höga administrativa kostnader som anlitaandet av en auktoriserad sammanslutning. Regeringen fann att det därför var motiverat att begränsa möjligheten till adoptionskostnadsbidrag till sådana adoptioner som sker genom de auktoriserade sammanslutningarna. Bidraget uppgår numera till 75 000 kronor.⁶¹

11.6 Fortsatta oegentligheter och flera aktörer pekar på brister vid enskild adoption

11.6.1 Oegentligheter i adoptioner från Vietnam

År 2000 dömdes en liga i Vietnam till höga böter och fängelse för att ha sålt barn till västerländska föräldrar, däribland svenska. De två huvudansvariga dömdes till 20 års fängelse. Handeln med barn hade letts av en högt uppsatt tjänsteman på Justitiedepartementet för de

---

⁵⁹ Ds S 1987:1 *Kostnader i samband med adoption av utländska barn*.

⁶⁰ Prop. 2003/04:131 *Internationella adoptionsfrågor*, s. 74 ff.

⁶¹ Socialförsäkringsbalken 21 kap. 2 §.

norra provinserna av landet. Ligan hade lurat fattiga och ogifta mödrar i norra Vietnam att skänka bort sina barn eller sälja dem billigt. Sedan sålde de barnen till adoptivföräldrar i Sverige, Norge, Frankrike, USA och Belgien till ett pris av 8 000 till 12 000 kronor per barn. Handeln med barn uppgavs totalt ha rört 174 barn och pågått mellan 1992 och 1998. AC uppgav att de aldrig förmedlat några barn från den aktuella provinsen. NIA meddelade att ett 40-tal barn från norra Vietnam hade förmedlats för privat adoption till svenska adoptivföräldrar under den aktuella perioden.⁶²

Företrädare för FFIA har beskrivit att det var svårt att arbeta i Vietnam på grund av oegentligheter. En person som själv adopterades från Vietnam genom enskild adoption 1996 beskriver att den som undertecknat hennes adoptionspapper och skrivit brev till hennes adoptivföräldrar, var mannen som var ledare för den trafficking-liga som blev dömd i Vietnam. Kopia på brevet finns i NIA:s akt. Hon vet att ytterligare två adopterade som blev sålda kom till Sverige samtidigt som hon kom hit. Hon har jämfört sina dokument med en som blev adopterad till Belgien och deras dokument är nästintill identiska. Det står att de båda är födda på samma sjukhus kl. 20 (olika datum), har samma läkare och barnmorska, samma förnamn och mellannamn samt blev övergivna av sina biologiska mödrar på sjukhus efter 2 dagar. Hon känner en person som träffat den man som hade till uppgift att förfälska adoptionsdokument. Mannen berättade att han skrev in namnet på den biologiska modern om han visste namnet, men annars hittade han på ett falskt namn. Hon har även haft kontakt med några mödrar i Vietnam som uppgett att de har blivit manipulerade, utnyttjade och bestulna på sina barn. Hon har även fått höra berättelser om att traffickingligan hade hus där gravida, unga, ogifta kvinnor blev placerade och gömda tillsammans under graviditeten. Av den adopterade personens adoptionsdokument framgår att NIA hade godkänt förmedlingsvägen och att adoptionen beslutades i svensk tingsrätt.⁶³

Vietnam stoppade de utländska adoptionerna med anledning av händelserna. År 2003 införde Vietnam krav på bilateralt avtal för de länder som ville adoptera barn från landet. En svensk regeringsdelegation besökte Vietnam i januari 2003 och i december 2003 tecknade

---

⁶² AC:s pressinformation "Adoptionsskandal i Vietnam", inkom NIA 2000-04-03; Sydsvenskan 2000-03-30; Expressen 2000-03-30; Expressen 2000-03-31.

⁶³ E-post inkommen till Adoptionskommissionen 2025-01-22.

Sverige och Vietnam avtal om adoptioner som trädde i kraft i maj 2004.⁶⁴ Avtalet löpte på fem år. NIA besökte Vietnam i april 2004 och konstaterade då att det kvarstod flera frågor om kostnader och avgifter. Vid besöket underströk NIA vikten av tydliga kostnadsredovisningar och transparens i alla sammanhang så att organisationerna inte riskerade att bli misstänkta för handel med barn och oetiska transaktioner. NIA besökte barnhem och konstaterade att barnhemmen var av låg standard och beroende av donationer. Tidigare hade barn adopterats direkt från sjukhuset till utlandet, men det var inte längre tillåtet. Den vanligaste orsaken till att barn övergavs var att modern var ensamstående vilket ansågs som en skandal i Vietnam, tidigare hade fattigdom varit en vanlig orsak. NIA konstaterade också att korruption var ett stort problem.⁶⁵ Senare under 2004 licensierades bland annat AC och FFIA för förmedling i flera provinser i landet.⁶⁶ En tidigare medarbetare vid NIA berättar att myndigheten 2007 besökte barnhem i norra Vietnam där spädbarn låg på rad och att det var som en "babyfabrik".⁶⁷

År 2008 stoppade Sverige tillfälligt adoptioner från Vietnam efter anklagelser om korruption och uppgifter om mutor till biologiska föräldrar. Den svenska regeringen valde därefter att inte förlänga avtalet om adoptionssamarbete mellan Sverige och Vietnam. Det som låg till grund för regeringens beslut var en rapport från USA:s ambassad i Hanoi i Vietnam. I rapporten hävdades att adoptionsverksamheten i landet inte gick rätt till, bland annat skulle mödrar ha fått pengar för att lämna ifrån sig sina barn och i andra fall skulle föräldrarna inte ha känt till att barnen lämnats bort. Företrädare för MIA och Socialdepartementet besökte Vietnam 2008 för att få klarhet i hur systemet fungerade men fick inga svar från de vietnamesiska aktörerna.⁶⁸ Vietnam hade också vägrat skriva under internationella regler för adoptioner.⁶⁹ AC var kritiska till regeringens beslut och uppgav att det inte varit oegentligheter i deras adoptioner från Vietnam.⁷⁰ MIA:s dåvarande generaldirektör förklarade i media att miljön och förhållandena i Vietnam hade försämrats

---

⁶⁴ NIA informerar nr 1 2003 och nr 1 2004.

⁶⁵ NIA informerar nr 2 2004.

⁶⁶ NIA informerar nr 3 2004.

⁶⁷ Möte med en tidigare medarbetare vid NIA 2023-02-16.

⁶⁸ Dagens Nyheter, Regeringen stoppar Vietnamadoptioner, 2008-10-22.

⁶⁹ SVT Nyheter 2008-10-22; Möte med en tidigare medarbetare vid NIA 2023-02-16; Möte med Tobias Hübinette 2022-03-08; DN 2021-02-21.

⁷⁰ DN 2008-10-25.

och bedömdes vara för riskfylld. Man kunde inte fortsätta verksamheten på ett rättssäkert sätt.⁷¹ Ett nytt avtal skrevs dock redan ett år senare.⁷² Vietnam signerade 1993 års Haagkonvention 2010, men ikraftträdandet skedde först 2012. Det var dock endast ett litet antal adoptioner som genomfördes från landet under 2010-talet och framåt.

11.6.2 2003 års adoptionsutredning pekar på behov av översyn av de enskilda adoptionerna

NIA påtalade i olika sammanhang att det fanns särskilda svårigheter att bedöma om en adoptionsplacering var i barnets intresse vid enskild adoption. Svårigheterna gällde framför allt adoption av redan kända barn, ofta släktingbarn, som var bosatta i sitt hemland vid socialnämndens prövning av medgivande och tingsrättens prövning av själva adoptionen. Ibland levde barnen i fungerande familjer i hemlandet. NIA ansåg det angeläget att det utreddes i barnets hemland om den planerade adoptionen var till barnets bästa. I länder som inte anslutit sig till 1993 års Haagkonvention fanns dock inget krav på att detta måste göras. Det fanns inte heller något krav på att en sådan utredning måste ingå i det svenska beslutsunderlaget.⁷³

2003 års utredning om internationella adoptioner pekade på behovet av att se över de brister som kunde finnas vid enskild adoption.⁷⁴ Migrationsverket framförde behovet av en översyn av hanteringen vid adoption av ett känt barn. Även NIA pekade på behovet av att se över de regler som gäller vid adoption av kända barn och ansåg att förfarandet vid dessa adoptioner skulle utredas snarast. Det gällde särskilt svårigheterna att utreda vad som är till barnens bästa och oklarheter i rollfördelningen mellan domstolar och sociala myndigheter. Regeringen konstaterade i propositionen att den avsåg att bereda dessa frågor vidare.⁷⁵

---

⁷¹ DN 2008-10-25.

⁷² Möte med tidigare medarbetare vid NIA 2023-02-16; Möte med Tobias Hübinette 2022-03-08.

⁷³ MIA, Årsredovisning 2008.

⁷⁴ SOU 2003:49 *Adoption till vilket pris?*, s. 302 ff.

⁷⁵ Prop. 2003/2004:131, s. 76.

11.7 2008 års adoptionsutredning föreslår skärpta krav för enskilda adoptioner

I november 2007 tillsatte regeringen en utredning som skulle göra en allmän översyn av reglerna om adoption i 4 kap. FB. Utredningen skulle ta ställning till behovet av ändrade regler om domstolens prövning i ärenden om adoption i syfte att stärka barnperspektivet. I uppdraget ingick vidare att utreda vissa frågor om internationell adoption, bland annat behovet av åtgärder för att säkerställa barnets bästa vid enskilda adoptioner. En allmän översyn av LIA skulle också göras.

Utredningen ansåg att det ur ett barnperspektiv var bättre att en adoption förmedlades av en adoptionsorganisation. Det ansågs önskvärt att få en ökad korrespondens mellan det socialrättsliga och det civilrättsliga regelverket så att det inte skulle finnas flera vägar att adoptera. Utredningen föreslog därför i sitt slutbetänkande 2009 att regelverket kring enskild adoption skulle stramas upp och göras mer enhetligt.⁷⁶

Möjligheterna att få ett tillstånd till enskild adoption skulle fortsatt vara begränsade till att gälla släktingbarn eller barn där det utifrån det personliga förhållandet mellan sökanden och barnet fanns särskild anledning att adoptera utan förmedling av en auktoriserad adoptionsorganisation.⁷⁷

Uppgiften att pröva frågan om tillstånd till enskild adoption föreslogs föras över från MIA⁷⁸ till socialnämnden.⁷⁹ Därtill krävdes fortsatt att den sökande hade fått medgivande från socialnämnden att ta emot barnet för adoption och att socialnämnden gjort bedömningen att den tänkta adoptionen var till barnets bästa. Förslaget motiverades med att den kunskap om förmedlingssättets tillförlitlighet som fanns hos MIA inte behövdes om de enskilda adoptionerna endast skulle kunna avse ett på förhand känt barn.

Utredningen föreslog vidare att en ansökan om adoption av ett barn under 18 år från ett annat land skulle få tas upp till prövning av domstol endast om adoptionen förmedlats av en auktoriserad

---

⁷⁶ SOU 2009:61 *Modernare adoptionsregler* s. 20.

⁷⁷ Skillnaden var att det skulle finnas ett personligt förhållande mellan barnet och den tilltänkta adoptivföräldern, inte endast en särskild relation.

⁷⁸ Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA) ersatte från 1 januari 2005 NIA och övertog då NIA:s tidigare uppgifter.

⁷⁹ SOU 2009:61 s. 208 ff.

adoptionsorganisation eller om sökande fått tillstånd att adoptera enskilt. Något hinder mot att den som ville adoptera ett barn vände sig direkt till domstol med sin ansökan, utan vare sig medgivande enligt 6 kap. 12 socialtjänstlagen (2001:453), SoL, att ta emot ett barn för adoption eller godkännande av förmedlingsväg enligt 4 § LIA fanns inte. Vid utredningens undersökningar hade framkommit att en del kommuner i vissa fall rekommenderat den som ville adoptera att vända sig direkt till domstol, särskilt om det var fråga om adoption av ett något äldre barn.⁸⁰ Utredningen föreslog därför att det för att domstolsprövning av en ansökan om adoption utan förmedling skulle krävas både medgivande från socialnämnd och tillstånd till enskild adoption från MIA.⁸¹

Utredningen föreslog även att om ansökan avsåg ett barn under 18 år som hade hemvist utomlands eller som hade förts till Sverige i syfte att adopteras, skulle frågor om föräldrarnas samtycke till adoptionen prövas enligt lagen i barnets ursprungsstat. Det kunde till exempel i enlighet med det andra landets lag ha lämnats ett samtycke från modern en kortare tid efter förlossningen. Det kunde också vara svårt för den svenska domstolen att avgöra om en förälder hade vårdnaden om barnet och om det därigenom behövdes ett samtycke eller inte. I dessa fall kunde en tillämpning av svensk rätt innebära att kompletterande utredningar behövde göras. När myndigheterna i barnets ursprungsland hade godkänt att barnet fick adopteras, kunde sådana utredningar vara svåra att genomföra och vara socialt förödande för barnets föräldrar. I många länder är ett skäl till adoption att barnet är fött av en ogift kvinna som av sociala skäl inte kan behålla barnet och som därför inte vill att barnafödandet ska bli känt. I många fall är faderskapet inte fastställt. Även när fadern är känd är det ofta så att han önskar att barnet ska förbli okänt för omgivningen. För att undvika sådana konsekvenser och oklarheter föreslog utredningen att det skulle införas en lagvalsregel som innebar att den andra statens lagstiftning respekterades. Den föreslagna lagvalsregeln skulle inte tillämpas i förhållande till länder eller regioner som saknade adoptionsinstitutet. I dessa fall skulle i stället bestämmelserna om föräldrarnas samtycke i 4 kap. FB gälla.⁸²

---

⁸⁰ SOU 2009:61 s. 213–214.

⁸¹ SOU 2009:61, s. 214.

⁸² SOU 2009:61, s. 238 ff.

11.8 Regeringen beslutar att inte begränsa möjligheterna till enskild adoption

Det skulle dröja närmare tio år innan förslagen från 2008 års adoptionsutredning lades till grund för lagstiftning och då var det främst reglerna i föräldrabalken som reformerades. Men också internationella adoptioner berördes.

I proposition 2017/18:121 konstaterade regeringen att de flesta remissinstanserna hade tillstyrkt eller inte invänt mot förslaget att begränsa enskilda adoptioner.

Regeringen konstaterade att utredningens förslag inte motiverades av att det framkommit att barn som kommit till Sverige genom enskild adoption faktiskt farit illa. Regeringen höll med om att det fanns ett värde i att adoptioner som innebar en förmedling av ett på förhand okänt barn i största möjliga utsträckning sköttes av auktoriserade sammanslutningar som hade kunskap om, och erfarenhet av, adoptionsförmedling och som stod under myndighetens tillsyn. Det fanns, enligt regeringen, emellertid länder som de auktoriserade sammanslutningarna inte verkade i. Om möjligheterna till enskild adoption begränsades, minskade möjligheterna för barn i dessa länder att få en familj. I dessa fall kunde enskild adoption vara ett värdefullt komplement för att möjliggöra för fler barn att få en ny familj genom internationell adoption. Detta talade enligt regeringen för att möjligheten till enskild adoption inte skulle begränsas.

I de fall då sökanden redan hade en relation till det barn som adoptionen avsåg, fanns det enligt regeringen sällan ett behov av att en auktoriserad adoptionssammanslutning medverkade vid adoptionen eftersom det i dessa fall inte skedde någon egentlig förmedling. Utredningen hade heller inte föreslagit att denna möjlighet till enskild adoption skulle tas bort. I syfte att avstyra olämpliga adoptioner i ett så tidigt skede som möjligt föreslog regeringen att socialnämnden vid adoption av ett känt barn skulle pröva om adoptionen kunde antas vara till barnets bästa redan vid nämndens medgivandeprövning. Eftersom de enskilda adoptionerna inte begränsades ytterligare saknades det enligt regeringen skäl att flytta prövningen av frågan om tillstånd till enskild adoption från MFoF till socialnämnden.⁸³

Regeringen avvisade också utredningens förslag att en svensk domstol borde få ta upp en ansökan om adoption endast om adoptionen

---

⁸³ Prop. 2017/18:121 *Modernare adoptionsregler*, s. 108 ff.

hade förmedlats av en auktoriserad adoptionsorganisation eller om sökanden eller sökandena fått tillstånd enligt 4 § LIA att adoptera utan förmedling. Om inte dessa förutsättningar var uppfyllda skulle ansökan om adoption enligt förslaget avvisas.⁸⁴ Regeringen ansåg att det faktum att sökande vände sig till domstol med en ansökan om adoption utan att nödvändiga tillstånd fanns borde motverkas på andra sätt, i första hand genom information. Kommuner skulle inte råda människor att avstå från att ansöka om medgivande och tillstånd till enskild adoption utan informera om vilka regelverk som gäller och vilka följderna kan bli om man avstår från att följa dem.⁸⁵ I ett enskilt fall kan en adoption vara till barnets bästa trots att regelverket inte följts. Att inte tillåta att en ansökan om adoption provas i sak kan, menade regeringen, i dessa fall framstå som orimligt. Om det inte är möjligt att få ett tillstånd i efterhand ska en ansökan om adoption avvisas vilket kan få drastiska konsekvenser för barnet, särskilt om barnet redan har kommit till Sverige när ansökan görs. Regeringen fortsatte: ”Med utredningens förslag tycks endast återstå att socialtjänsten vidtar åtgärder för att omhänderta barnet. Detta skulle begränsa möjligheten att avgöra vad som är bäst för barnet utifrån en bedömning av samtliga tänkbara alternativ (jfr rättsfallet Paradiso och Campanelli mot Italien, no. 25358/12, 24 januari 2017).”⁸⁶ Regeringen ansåg även att förslaget skulle kunna leda till gränsdragningsproblem eftersom det gällde barn som kommit eller avsågs komma till Sverige för att adopteras. Barn som kommit till Sverige i annat syfte måste kunna adopteras utan att det meddelats tillstånd till enskild adoption.

I propositionen till 2018 års lagändringar rörande adoption påpekar regeringen att man i budgetpropositionen för 2017 konstaterat att det fanns behov av att anpassa nuvarande organisering av adoptionsförmedlingsverksamheten och det stöd som lämnas i samband med internationell adoption till nya förhållanden. Eftersom frågan om i vilka fall enskild adoption bör tillåtas hänger samman med hur adoptionsverksamheten i stort är organiserad och hur den möter de behov som finns ansåg regeringen att dessa frågor borde behandlas i ett sammanhang, vilket inte kunde ske i detta lagstiftningsärende. Regeringen avsåg att återkomma till frågan om den

---

⁸⁴ SOU 2009:61 s. 214.

⁸⁵ Prop. 2017/18:121, s. 111 f.

⁸⁶ Prop. 2017/18:121, s. 111.

internationella adoptionsverksamheten och mot denna bakgrund skulle utredningens förslag om en begränsning av möjligheten till enskild adoption inte genomföras.⁸⁷

---

⁸⁷ Prop. 2017/18:121, s. 110.

12 Behovet av stöd till adopterade personer och deras familjer

12.1 Inledning

12.1.1 Sverige har ett lagstadgat ansvar för hjälp och stöd före, under och efter adoption

Enligt artikel 9 c 1993 års Haagkonvention, ska centralmyndigheterna främja rådgivning i adoptionsfrågor och möjligheter till hjälp och stöd efter adoption. Enligt HCCH måste staterna göra allt inom sin makt för att fullgöra denna skyldighet, som bland annat innebär att tillgodose behoven hos både adopterade personer och deras familjer.¹

12.1.2 Adoptionsspecifika behov och adoptionsspecifikt stöd

Med begreppet Post Adoption Services (PAS) avses stöd som ges till adopterade och deras föräldrar före, under och efter en adoption.² Vad adoptionsspecifika behov kan vara beskrivs bland annat i Guidelines on Post-Adoption Services som sekretariatet för ChildONEurope utarbetat. Riktlinjerna riktar sig både till yrkesverksamma och till beslutsfattare.³

---

¹ HCCH (2008), *The Implementation and Operation of the 1993 Hague Inter-country Adoption Convention. Guide No.1.*, s. 125.

² Socialstyrelsen (2022), *Hur hälso- och sjukvården och socialtjänsten möter adoptionsspecifika behov hos adopterade*, s. 7.

³ ChildONEurope Secretariat (2007). *Guidelines on Post-adoption Services*.

12.2 Tidigare studier och rapporter om behovet av särskilt stöd till personer som har adopterats

12.2.1 Redan på 1980-talet visade forskning på behovet av särskilt stöd

Under 1980- och 1990-talet presenterades flera forskningsstudier som beskrev situationen för utlandsadopterade personer (se volym 1 kapitel 3). Statens Institutionsstyrelse (SiS) kom 1996 med en rapport om ungdomar (10–20 år) på särskilda ungdomshem där det framkom att personer som adopterats från ett annat land var över-representerade bland de inskrivna och att psykiska problem var en vanlig anledning till inskrivning.⁴

Forskaren Anders Hjern⁵ uppmärksammade första gången gruppen utlandsfödda barn med svenska föräldrar i en folkhälsostudie om barn med utländskt ursprung i Stockholm i slutet av 1990-talet.⁶ Det blev början till fortsatt forskning som visade att personer som adopterats från ett annat land hade höga självmordstal och påtagligt förhöjd risk för psykisk sjukdom och missbruk.⁷

12.2.2 2003 års utredning konstaterade brister i befintligt stöd och behov av mer forskning

Utredningen om internationella adoptionsfrågor som tillsattes av regeringen 2001 hade bland annat i uppdrag att pröva om det system för psykosocialt stöd och rådgivning som sedan 1998 erbjöds genom socialtjänsten tillgodosåg adoptivfamiljernas behov.⁸ Socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatrien bedömdes inte ha tillräckliga kunskaper om de särskilda problem adopterade personer kunde uppleva, särskilt under tonårstiden. Ett annat problem var

---

⁴ Statens institutionsstyrelse (1996), *Adoptivbarn, ungdom och omhändertagen. Dokumentation från en konferens i Linköping den 15 april 1996, arrangerad av Fölåsa behandlingshem*. Allmän SiS-rapport 1996:4.

⁵ Anders Hjern är professor i socialepidemiologi vid institutionen för medicin, Solna. Hans forskning handlar om utsatta barns hälsa och om skillnader i barnhälsa mellan olika grupper i samhället.

⁶ A. Hjern (1998), *Migration till segregation – en folkhälsorapport om barn med utländskt ursprung i Stockholm, Centrum för barn- och ungdomshälsa*. Samhällsmedicin, Stockholms läns landsting.

⁷ A. Hjern, F. Lindblad och B. Vinnerljung (2003). *Suicide, psychiatric illness, and social maladjustment in intercountry adoptees in Sweden: a cohort study*. The Lancet, Volume 360, Issue 9331, 10 August 2002, pages 443–448. Läkartidningen Nr 9 2003, Volym 100, s. 707–709.

⁸ Dir. 2001:93 Internationella adoptioner m.m.

att det endast var de större kommunerna som i praktiken hade möjlighet att bygga upp kunskap och erfarenhet om adopterade personers behov av stöd och erbjuda särskild rådgivning för barn. Ekonomi- och tillgänglighetsfrågor var andra problem som lyftes fram. Utredningen skulle föreslå åtgärder som bättre tillgodosåg adoptivfamiljernas behov.⁹

Utredningen lät göra en forskningsgenomgång om viktig forskning om adopterade personer som en del i analysarbetet avseende stödet. I forskningsgenomgången sammanfattades slutsatser från forskning inom ett antal områden, exempelvis psykiska hälsa, identitet och språk. Slutsatsen från forskningen om psykisk hälsa var att adopterade personer var överrepresenterade i kliniska grupper vad gällde psykiska problem, relationsproblem, skolproblem och asocialt beteende. Ju äldre barnet varit vid adoptionen, desto större risk för psykiska och sociala anpassningsproblem. Olika epidemiologiska studier av adopterade personer i olika åldrar visade däremot på olika resultat; vissa forskare hade funnit högre förekomst av psykiska problem, självmordsförsök, missbruk och asocialitet medan andra forskare inte funnit några sådana skillnader. Tonåren och tidig vuxenålder var perioder med ökade svårigheter på grund av identitetsproblem.¹⁰

I analysen av forsknings-sammanställningen problematiserades den befintliga forskningen. Ett problem var att det fanns metodologiska svagheter: de flesta studier rörde barn och ungdomar medan det fanns få studier av unga vuxna och studierna var gjorda på små och selekterade undersökningspopulationer vilket kunde innebära att urvalet inte var representativt. De flesta studier baserades dessutom på ett mättillfälle och det hade gjorts få studier som följt adopterade personer över tid och bakgrundsfaktorerna var inte kända vilket försvårade analysmöjligheterna. Forskarna efterfrågade fler longitudinella studier och studier som belyste olika faser i adopterade personers liv, förekomst och analys av riskfaktorer i ursprungsländerna och vilket utfall de gav, fler studier av identitetsutveckling, jämförande studier av adoptioner där det gått mycket dåligt och adoptioner där det gått mycket bra samt studier som belyste effekter av pågående stöd- och behandlingsinsatser för adopterade personer och adoptivfamiljer.¹¹

---

⁹ Dir. 2001:93 Internationella adoptioner m.m.

¹⁰ SOU 2003:49. *Adoption till vilket pris? Volym 2 Sammanställning av adoptionsforskning*, s. 11 ff.

¹¹ SOU 2003:49, s. 77 ff.

Vid forskningshearingen lyfte deltagarna flera punkter och frågor. En handlade om slutsatsen från olika forskningsstudier att det gick bra för de allra flesta adopterade personer, men frågan var om det fanns en ökad risk och sårbarhet för en mindre grupp av de som har adopterats eller om det fanns en grundsårbarhet hos alla adopterade personer. En annan punkt som framfördes var att adoption pågår hela livet för den som har adopterats och det måste komma till uttryck i forskning och inriktning på stöd. Även fördomar och rasism lyftes och hur det skulle bemötas. Det efterfrågades också mer forskning om adoptivföräldrarna och stöd till hela adoptivfamiljen. Samtidigt uttrycktes att adoptivföräldrar hade många positioner i adoptionsvärlden, även inom forskningen. Det var därför viktigt att fler adopterade personer kom in i forskningssammanhang, konsultationer och kunskapssammanhang för att bidra med andra utgångspunkter. Det framfördes också att forskningen måste bli bättre på att samla sig kring vilken kunskap som behövdes men också att förvalta och förstå den kunskap som redan samlats in. Samhället och professioner som mötte adopterade personer måste i sin tur bli bättre på att använda de kunskaper och den forskning som fanns. Många framförde behovet av ett nationellt kunskapscentrum för att kunna samla kunskap, kompetens och forskningsresultat om adopterade personer och adoptivfamiljer som underlag för stöd och rådgivning.¹²

Förslag från 2003 års utredningen om internationella adoptioner

2003 års utredning om internationella adoptioner presenterade flera förslag om stöd. En del handlade om stöd och hjälp efter adoption och den andra handlade om forskning och kunskapsutveckling.

Utredningen konstaterade att forskning visade att adopterade personer löpte ökad risk för att utveckla bland annat psykiska och sociala problem. Svårigheter och problem kunde uppstå i olika faser i livet. Eftersom samhället medverkade till familjebildning genom internationell adoption, ansåg utredningen att det var angeläget att samhället i ett så tidigt skede som möjligt mötte de behov som adopterade personer kunde ha. Samtidigt vittnade adopterade personer

---

¹² SOU 2003:49, s. 363 ff.

och adoptivfamiljer om att det var mycket svårt att få hjälp från den ordinarie hjälpapparaten inom kommun och landsting.

Definitionen av stöd och hjälp efter en adoption var enligt utredningen otydlig. De gjorde följande definition: "avsikten med att ge stöd och hjälp är att givaren bidrar till att mottagaren kan lösa ett problem eller hantera en situation på ett bättre sätt". Förslaget var att en socialsekreterare vid socialnämnden, med goda kunskaper om den adopterade personens och adoptivfamiljens särskilda förutsättningar, skulle fungera som en samtalspart och ge stöd vid exempelvis relationsproblem inom familjen, svårigheter i föräldrarollen och vid livskriser som hade sin grund i adoptionen. Utredningen menade också att alla som i sitt yrke mötte adopterade personer och adoptivföräldrar borde ha allmän kunskap om adopterade personer medan de som arbetade med stöd och behandling till adopterade personer och adoptivföräldrar måste ha särskild kunskap om adopterade personer. Arbetsgivarna hade ansvar för att personalen hade den kompetens som behövdes, medan staten skulle medverka till fortsatt kunskapsutveckling på området.¹³

För många, särskilt mindre kommuner, var adoption en sällanfråga vilket påverkade möjligheten att bygga upp kompetens och erfarenhet. Utredningens förslag var därför att kommuner skulle samverka genom regional adoptionsrådgivning, det vill säga en regional verksamhet som skulle vara specialiserad på adoption och tillhandahålla allt från föräldrautbildning, utredning och beslut om medgivande till stöd och hjälp efter adoption. I stödet efter adoption skulle kommunerna också samverka med landstingets barnhälsovård. En viktig uppgift för den regionala adoptionsrådgivningen skulle vara att aktivt föra ut kunskap om adoption till olika professioner som kom i kontakt med adopterade personer och adoptivföräldrar. Det kunde handla om att arrangera utbildnings- och informationsdagar för till exempel skol- och förskolepersonal, psykologer, familjeterapeuter och personal inom barn- och ungdomspsykiatri, barn- och mödrahälsovården samt ungdomsmottagningar. De olika professionerna skulle även kunna vända sig till rådgivningen i frågor om adoption. Adoptionsrådgivningen skulle också ha nära kontakt med det nationella forsknings- och kunskapscentrum som utredningen också föreslog. För att stimulera till samverkan föreslog utredningen att kommuner och landsting som ville samverka i adop-

---

¹³ SOU 2003:49, s. 245 ff.

tionsanknutna frågor skulle kunna ansöka om stimulansbidrag hos Socialstyrelsen.¹⁴

12.2.3 MFoF:s förslag om stöd före, under och efter adoption

Behovet av stärkt stöd för adopterade personer och adopterades familjer har i olika sammanhang lyfts av både MIA och MFoF. I en skrivelse till Socialdepartementet 2013 föreslog MIA att myndigheten skulle få ett utökat uppdrag att erbjuda stöd till adopterade personer som sökte sitt ursprung och att detta skulle regleras i MIA:s instruktion. Stödet skulle inte omfatta psykosocialt stöd men man skulle verka för att psykosocialt stöd skulle kunna erbjudas i hela landet genom att samverka med olika aktörer.¹⁵

År 2019 tog MFoF fram en promemoria med förslag på stöd före, under och efter adoption. I promemorian beskrev MFoF behovet av ett stärkt stöd, vad ett sådant stöd skulle innehålla och vilka aktörer som skulle kunna erbjuda stödet. MFoF betonade att stöd till adopterade personer och deras familjer är en viktig del av adoptionsprocessen, såväl före som under och efter adoptionen. Adoption är en livslång process och behov av psykosocialt stöd kan därför finnas hos den adopterade personen under hela livet, exempelvis när hen söker sitt ursprung. Samtidigt som adoptionerna minskar i antal har de barn som adopteras till Sverige i allt högre grad någon neurologisk, fysisk eller medicinsk funktionsnedsättning. Barnen har ofta bott längre tid på institution vilket medför ökad risk för trauman, övergrepp och bristande omsorg. Detta kräver resurser utöver det vanliga. Trots att rätten till stöd är reglerat i både svensk lag och i internationella konventioner och socialtjänsten har ansvaret, erbjuds det i de flesta kommuner inget adoptionsspecifikt stöd. Detta vittnar adoptivfamiljer som sökt stöd och socialarbetare som arbetar med adoption om. En förklaring är att området är smalt och kommunerna hanterar många grupper med akuta behov. Utan särskilda medel avsatta för området eller tydligare lagreglering uppfattar både yrkesverksamma och adoptivfamiljer det som högst osannolikt att ett jämlikt stöd kommer att finnas att tillgå i landets kommuner. MFoF lyfter även fram andra aktörer som har ett vik-

---

¹⁴ SOU 2003:49, s. 265 ff.

¹⁵ MIA. *Stöd till adopterade som söker sitt ursprung*. 2013-03-27.

tigt ansvar när det gäller stöd till adopterade personer, exempelvis BUP och vuxenpsykiatri.

I arbetet med promemorian fick adopterades föreningar också beskriva behovet av stöd och vilka krav som ställdes på stödet. Föreningarna framhöll bland annat att de som möter adopterade personer behövde ha kunskap om adoptionsspecifika frågor såsom uppbrott, rasism, kriser och identitet. Kunskapen inom socialtjänst, förskola, skola och hälsovård behövde förbättras. Ett nationellt resurscentrum med regional representation borde skapas. Det behövdes också stöd till röttersökning på central, statlig nivå för att säkerställa rätt kompetens. Det hade inte fungerat i kommunal regi. Stödet skulle vara både praktiskt och psykosocialt. Adopterade personer behövde även tillgång till psykologstöd med adoptionskompetens till reducerad kostnad. De adopterade personer som hade skäl att misstänka oegentligheter mådde mycket dåligt och behövde adoptionskompetent stöd omgående. Ett adoptionsbidrag till den som har adopterats kunde underlätta vid ursprungssökning (för återresa, kostnader för översättning och tolk).

MFoF beskrev fyra möjliga lösningar för hur ett stöd skulle kunna erbjudas:

- kommunernas socialtjänst,
- extern utförare (exempel från Finland),
- kontrakterade utförare som hålls ihop av samordnare (exempel från Danmark), och
- statlig regi.

Med kommunernas socialtjänst kunde stödet enligt MFoF bli mer tillgängligt för de som sökte stöd, men det kunde vara svårt för kommunerna att upprätthålla kompetensen. MFoF bedömde att det krävdes åtgärder för att underlätta för kommunerna och eventuellt också skärpt lagstiftning. Fördelen med extern utförare var att det blev en samlad kompetens och ett jämlikt, enhetligt stöd. I Sverige fanns dock inte någon sådan organisation och MFoF bedömde att en allmän upphandling kunde innebära risker för att kvaliteten i stödet inte kunde upprätthållas. Samordning av kontrakterade utförare som utgick från en gemensam modell kunde innebära både god tillgänglighet och kvalitet men för det krävdes

en lagändring eftersom ansvaret låg på kommunerna. MFoF bedömde det inte som lämpligt att samla det tidiga stödet vid en central myndighet eftersom det innebar för låg tillgänglighet och dessutom krävde en lagändring.

MFoF:s bedömning 2019 var att ansvaret för ett sammanhållet stöd före, under och efter adoption bäst borde kunna tillhandahållas av kommunernas socialtjänst men att ansvaret på olika sätt borde uppmärksammas och tydliggöras. Det kunde finnas anledning att i lagstiftningen förtydliga kommunernas ansvar för stöd till adopterade personer och deras familjer. Kommunernas arbete kunde avlastas och underlättas genom att en del av samordningen av kommunernas insatser lades på MFoF. Att centralisera de mest specialiserade delarna av adoptionsprocessen låg väl i linje med att antalet adoptioner minskade. Slutligen ansåg MFoF att en del av stödet efter adoption borde vara obligatoriskt.

MFoF föreslog även ett antal andra uppdrag till myndigheten: framtagande av en kunskapssammanställning om internationell adoption, en modell för tidigt stöd, samordnad föräldrautbildning och samordning av ursprungssökning.

I MFoF:s slutrapport av uppdraget om adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar 2024 framhåller MFoF att det vore rationellt och effektivt att bygga vidare på de erfarenheter och kunskaper om stöd inom internationell adoption som myndigheten har. MFoF:s roll skulle kunna utvecklas utifrån myndighetens erfarenheter och kunskaper om internationella adoptioner, rollen som centralmyndighet för internationella adoptioner, samt som kunskapsmyndighet inom internationella adoptioner såväl som familjerätt och föräldraskapsstöd. Förutom uppdraget att tillhandahålla samtalsstöd erbjuder även myndigheten stöd vid ursprungssökning samt utgör en nationell kontaktpunkt för frågor som rör oegentligheter inom internationella adoptioner. Att samla uppdraget hos MFoF skapar stora möjligheter till synergier och en samlad bas för kunskapsförvaltning och ett effektivt stöd.¹⁶

---

¹⁶ MFoF (2024), *Slutrapport Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar*. Regeringsuppdrag S2021/08111 (delvis). December 2024, s. 15.

12.2.4 Socialstyrelsen har konstaterat att det befintliga stödet inte möter det behov som finns

Socialstyrelsen fick 2021 i uppdrag av regeringen att kartlägga hur hälso- och sjukvården och socialtjänsten möter adoptionsspecifika behov hos adopterade personer. I uppdraget ingick också att lämna förslag på möjliga utvecklingsinsatser för att utveckla kunskap och kompetens för att möta adoptionsspecifika behov. Särskilt fokus skulle ligga på vård och stödinsatser vid psykisk ohälsa. Regeringen hänvisar i uppdraget till forskning som visar att den psykiska ohälsan hos adopterade personer är högre än för befolkningen i övrigt, och att regeringen vill höja kompetensen inom området för att bättre kunna möta de behov som finns.¹⁷

I rapporten, som publicerades 2022, konstaterar Socialstyrelsen att de allra flesta personer som har adopterats internationellt har en positiv, social, kognitiv och emotionell anpassning, men att forskning samtidigt visar att de som grupp har högre risk för allvarlig psykisk och social ohälsa samt suicid. Orsaker har koppling till uppväxtförhållanden innan adoptionen, adoptivföräldrarnas beredskap och tillgång till adekvat stöd för den som har adopterats.

Behov och erfarenheter av befintligt stöd

För att fånga erfarenheter om behovet hos och stödet till personer som har adopterats, genomförde Socialstyrelsen intervjuer med organisationer för adopterade, adoptionsorganisationer och företrädare för professionen.¹⁸

När det gäller behovet hos adopterade personer var erfarenheten bland de intervjuade att adopterade personer har en ökad sårbarhet på grund av uppbrott, separationer och andra händelser som kan medföra olika typer av trauma. Det kan i sin tur leda till anknytningsproblematik som påverkar både barnet och föräldrarna och som kan följa med den adopterade personen under hela livet. Ofta finns liten kunskap om vad barnet varit med om innan det kom till Sverige, vilket gör det svårt att veta hur barnets behov ser ut. Uppfattningen är att föräldrarna lämnas ”vind för våg” efter adoptionen. En del för-

---

¹⁷ Socialstyrelsen (2022), s. 7 ff.

¹⁸ Här ingick anställda vid socialtjänsten, barn- och ungdomspsykiatri (BUP), elevhälsan, LSS barn, barnhabilitering, vuxenpsykiatri och några privatpraktiserande psykologer.

äldrar är inte mottagliga för att ta till sig barnens problem. Barnens behov uppmärksammas ofta i skolan då eventuella svårigheter och problem yttrar sig. Det finns en medvetenhet om att adopterade personer brottas med sin identitet, särskilt i tonåren. Behov och beteenden liknar de som finns hos andra utsatta grupper i jämförbar ålder, men det finns också specifika frågeställningar om bakgrund, utseende och varför man blev lämnad. De flesta personer som har adopterats vittnar om rasism, diskriminering och utanförskap som börjar i skolan och följer med upp i vuxen ålder. Adoptionsspecifika behov hos vuxna adopterade personer grundar sig inte sällan i att de som barn inte fick sina behov tillgodosedda, vilket kan leda till psykisk ohälsa, riskbruk och beroendeproblematik, ätstörningar och andra självskadebeteenden.¹⁹

Vad gäller erfarenhet av stöd till adopterade personer framkommer att det är okänt hur många adopterade personer som söker stöd. Verksamheterna, undantaget socialtjänstens familjerätt, för inte någon statistik över hur många adopterade personer som verksamheterna möter eller behandlar, hur många som nekats stöd eller hur väl personer som har adopterats och deras föräldrar uppfattar stödet. Uppfattningen är att det generellt saknas kunskap om stöd både till unga och vuxna adopterade personer och att det är svårt att upprätthålla adoptionskompetens eftersom personal inom hälso- och sjukvård samt socialtjänst möter få adopterade personer. Det innebär också att det saknas rutiner för hur behoven ska tillgodoses. Inom socialtjänsten upplevs det som otydligt vilket stöd socialtjänsten ska ge i form av hjälp, vård och stöd. Det delade huvudmannaskapet mellan socialtjänsten och Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) är ett annat problem som innebär att enskilda slussas mellan olika verksamheter och att det ofta tar lång tid innan de får hjälp och stöd. Erfarenheten är dessutom att adopterade personer och deras familjer söker hjälp väldigt sent.

Det finns också delade åsikter om behovet av adoptionsspecifik kunskap och vissa, främst inom hälso- och sjukvården, ifrågasätter om det finns ett adoptionsspecifikt behov. Det anses tillräckligt med kunskap om de diagnoser som personer som har adopterats ofta har, till exempel anknytningsproblematik, depression eller adhd och stödet kan tillgodoses inom ordinarie verksamhet. Ett exempel är BUP som inte har något specifikt stöd för adopterade personer, de

---

¹⁹ Socialstyrelsen (2022), s. 56 ff.

tar utgångspunkt i personens diagnos. Detsamma gäller barnhabiliteringen. De adoptionsspecifika behoven som BUP identifierat är anknytningsproblematik och sårbarhet. Socialtjänsten däremot ser ett större behov av kunskap och kompetens om adoptionsspecifika behov. De menar att ett kompetens- eller resurscentrum skulle kunna stötta dem professionellt med kunskap.²⁰

Det befintliga stödet möter inte det behov som finns

Socialstyrelsens övergripande bedömning är att det stöd och de insatser som erbjuds till adopterade personer och adoptivföräldrar inte möter de behov som finns. Kunskap och kompetens om adoptionsspecifika omständigheter och behov behöver finnas hos olika aktörer vid olika tidpunkter i den adopterade personens liv, både inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Socialstyrelsens kartläggning visar att stödet är fragmentariskt och att det saknas en helhetsbild av hur de adoptionsspecifika behoven kan mötas. Det saknas också i stor utsträckning uppföljning och stöd efter en adoption, behoven uppmärksammas därför ofta först i skolan eller senare i tonåren och kan då ha utvecklats till olika svårigheter. Kartläggningen visar att det är svårt att upprätthålla adoptionsspecifik kompetens och att det blir svårare med allt färre adoptioner. Det leder till en erfarenhetsbrist vilket i sin tur leder till kunskaps- och kompetensbrist både inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Socialtjänsten ser ett behov av kompetensutveckling inom adoptionsområdet medan hälso- och sjukvården anser att kunskap om anknytningsproblematik eller diagnoser ofta är tillräckligt för att behandla adopterade personer med psykisk ohälsa. Flera aktörer uttrycker att kunskap om exempelvis rasism och diskriminering, trauma samt om adopterade personers identitetsutveckling måste finnas hos personer som i sitt yrke möter personer som har adopterats.²¹

---

²⁰ Socialstyrelsen (2022), s. 60 ff.

²¹ Socialstyrelsen (2022), s. 10.

Socialstyrelsens förslag på hur stödet till adopterade personer kan utvecklas

I Socialstyrelsens rapport om hur hälso- och sjukvården och socialtjänsten möter adoptionsspecifika behov hos adopterade personer, lyfts flera förslag på hur stödet kan utvecklas. Några av dem anges nedan.

- Ge MFoF och andra berörda myndigheter i uppdrag att utveckla en modell för stöd före, under och efter adoption i ett livsperspektiv (PAS).
- Utred socialtjänstens uppföljning efter adoption och hur den kan utformas.
- Säkerställ adoptionsspecifik kompetens hos professionen (här lyfts flera punkter som Socialstyrelsen och MFoF ska vidta).
- Etablera ett permanent individuellt stöd för ursprungssökning hos MFoF.
- Ge MFoF i uppdrag att utreda hur samtalsstödet kan organiseras långsiktigt utifrån ett individ- och resursperspektiv.
- Utred förutsättningar för att etablera en struktur för samlad kunskap inom adoptionsområdet (kunskapscenter).
- Stärk forskning om adopterade personers hälsa- och livsvillkor.
- Utveckla kunskap om rasism och diskriminering av internationellt adopterade personer.

Socialstyrelsen för ett övergripande resonemang om kostnader för förslagen. Myndigheten menar att det kan finnas stordriftsfördelar med att samla kunskap på området i en nationell struktur, en permanent organisering av ursprungssökning på nationell nivå och att flera myndigheter får i uppdrag att samverka om en modell för PAS jämfört med att varje region och kommun ska upparbeta kompetens på området. Det kan också finnas samhällsekonomiska vinster med att utveckla kunskap och kompetens för att bättre möta adoptionsspecifika behov genom tidiga insatser för barn och unga.²²

---

²² Socialstyrelsen (2022), s. 10 ff.

12.2.5 Registerstudie 2022 visar att behovet av psykiatrisk vård fortsätter upp i vuxen ålder

Anders Hjern, forskare vid Centrum för forskning om ojämlikhet i hälsa (CHESS), Karolinska institutet och Bo Vinnerljung, Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet publicerade 2022 en registerbaserad studie om hälsa och sociala livsvillkor hos internationellt adopterade personer i vuxen ålder. Studien gjordes på uppdrag av MFoF. Det är en uppföljning av de studier som gjordes för ungefär 20 år sedan och som visade att personer som har adopterats internationellt hade påtagligt ökade risker för psykiatrisk vård och självmord under ungdomsåren och ung vuxen ålder. Denna studie undersöker om den höga psykiatriska sjukligheten kvarstår upp i vuxen ålder. Rapporten har också fokus på familjebildning, barnafödande och position på arbetsmarknaden. Studiepopulationen består av internationellt adopterade personer, flyktingar med ursprung i Asien, Latinamerika och Afrika som anlänt till Sverige före åtta års ålder samt infödda svenskar med svensk bakgrund. I vissa delar ingår också svenskadopterade personer, som är födda i Sverige och adopterats i tidig barndom.²³

Resultaten av studien visar att personer som har adopterats internationellt oftare hade behandlats inom psykiatrisk vård efter 18 års ålder jämfört med flyktingar och svenskfödda. Totalt 25 procent av kvinnorna och 20 procent av männen bland de personer som adopterats internationellt hade haft kontakt med psykiatrisk vård efter 18 års ålder, vilket är ungefär 60 procent fler än bland infödda svenskar. Personer som adopterats internationellt hade en fördubblad risk för att någon gång vårdas i psykiatrisk vård på sjukhus jämfört med infödda svenskar, och risken för nyinsjuknande minskade inte med stigande ålder. Depression var den vanligaste diagnosen vid behandling i psykiatrisk vård, särskilt bland internationellt adopterade kvinnor. Det var också betydligt vanligare bland internationellt adopterade personer att vårdas för psykosjukdom. Även om risken minskade med stigande ålder var den fortfarande betydligt högre än för svenskfödda. Självmordshandlingar och andra självskador är komplikationer till både depressions- och psykosjukdom och kan därför vara en viktig indikator på att

---

²³ A. Hjern och B. Vinnerljung (2022), *Hälsa och sociala livsvillkor hos internationellt adopterade i vuxen ålder*, s. 3 och s. 15.

ett vårdbehov inte tillgodosetts. Studien visar att dubbelt så många utomeuropeiska internationellt adopterade personer per capita begick självmord efter 18 års ålder jämfört med svenskfödda och flyktingar. Betydligt fler (drygt 5 procent) hade också vårdats minst en gång på sjukhus efter självmordsförsök eller självskador efter 18 års ålder. Risken för självmord minskade påtagligt med stigande ålder, trots att risken för ineliggande sjukhusvård på grund av depression var fortsatt hög. Det skulle kunna förklaras av en ökad medvetenhet om att personer som har adopterats internationellt har en högre risk för självmord och andra självskador. De personer som adopterats internationellt under sitt första levnadsår hade genomgående lägre risk för psykiatrisk vård. Risken ökade ju äldre barnet var när adoptionen genomfördes. Detta visar på att svåra livsomständigheter före adoptionen, som barnhemsvisiteter, separationer och försummelse ökar risken för psykiatrisk sjuklighet.

Internationellt adopterade personer, särskilt män, hade också en högre andel vårdkontakt på grund av missbruk eller alkohol jämfört med svenskfödda och flyktingar.

När det gäller sociala livsvillkor visade studien att två tredjedelar av de internationellt adopterade personerna hade en fast förankring på arbetsmarknaden i åldern 34–45 år. Internationellt adopterade personer stod dock dubbelt så ofta långvarigt utanför arbetsmarknaden på grund av sjukdom jämfört med icke-adopterade svenskar, risken var dock högre bland de svenskadopterade personerna. Internationellt adopterade personer, särskilt män, hade mer sällan erfarenhet av äktenskap och samboförhållanden och det var vanligare med skilsmässa jämfört med bland svenskfödda. Internationellt adopterade kvinnor födde mer sällan barn jämfört med svenskfödda och flyktingar.²⁴

Forskarna sammanfattar resultaten med att internationellt adopterade personers ökade behov av psykiatrisk vård fortsätter upp i vuxen ålder och att personer som har adopterats internationellt dessutom har svårare än andra att etablera och vidmakthålla parrelationer. Detta innebär att fler internationellt adopterade personer lever ensamma i vuxen ålder än infödda svenskar och flyktingar. Att leva ensam ökar risken för depression och självmord. Studien visar enligt forskarna på behov av statligt stöd till både

---

²⁴ A. Hjern och B. Vinnerljung (2022), s. 3 och 19 ff.

adoptivfamiljer och adopterade personer. Behovet av stöd måste dock undersökas systematiskt.

Forskarna lyfter fram några behov som de ser som angelägna. Ett handlar om tillgång till kvalificerat kliniskt stöd för adopterade personer upp i vuxen ålder. Ett sådant stöd skulle kunna centraliseras till några orter i Sverige och ändå vara nationellt täckande. Forskarna lyfter också det förslag om nationellt kunskapscentrum som 2003 års utredning presenterade. Ett sådant center skulle utveckla metodstöd till barn- och ungdomspsykiatri, vuxenpsykiatri, den kommunala familjerådgivningen och till andra aktörer som barnavårdscentraler, skola och förskola som möter internationellt adopterade och deras familjer. Det skulle också kunna utgöra ett nav för den forskning om adoption om "lived experience" som nu efterfrågas alltmer.²⁵

12.2.6 Rapport från Centrum för psykiatriforskning vid KI visar på kunskapsluckor hos vårdgivare

I maj 2024 presenterade Mattias Strand, psykiatriker och forskare vid Karolinska institutet och Transnationellt centrum och Natte Hillerberg, ST-läkare i psykiatri vid Region Stockholm, en studie om transnationellt adopterade personers erfarenheter och önskemål i vården.²⁶ I studien genomfördes djupintervjuer med 66 deltagare från 15 olika ursprungsländer i Östafrika, Syd-, Sydost och Ostasien, Sydamerika och Oceanien, om deras erfarenheter, synpunkter och önskemål om vård och stöd för transnationellt adopterade personer.

I studien identifieras hinder, resurser samt behov och önskemål när det gäller stöd till och för personer som har adopterats internationellt.

---

²⁵ A. Hjern och B. Vinnerljung, (2022), s. 42 ff.

²⁶ M. Strand och N. Hillerberg (2024), *Transnational adoptees in healthcare: barriers, resources, and needs*. Front. Public Health, 22 August 2024, Sec. Public Mental Health, Volume 12 – 2024 <https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1426489>.

Hinder och barriärer i att söka och få stöd och vård

Flera hinder identifierades. Ett hinder var okunskap och ointresse hos vårdpersonal att tala om adoption. Många vittnar om att vårdpersonal (läkare, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter med flera) har verkat vara ointresserade eller obekväma då ämnet adoption tas upp. Ett annat hinder är färgblindhet och ovilja att prata om rasism. Få av de intervjuade i studien har haft möjlighet att prata med en behandlare om erfarenheter av rasism och hur det påverkar måendet. Många kopplar detta till en allmän "färgblindhet" i det svenska samhället. Det finns också en förväntan både i och utanför vården att adopterade personer ska vara tacksamma över att ha blivit adopterade till Sverige, vilket gör det svårare att söka hjälp. En bristande respekt för den personliga integriteten bidrar också till obehag i en behandlingskontakt. En del adopterade personer lyfter också att det finns en förenklad syn på adopterade personer som antingen djupt traumatiserade eller fullt välfungerande. Adopterade personer infantiliseras genom att benämnas "adoptivbarn" även i vuxen ålder. Många deltagare beskriver att de inte fått något stöd från sina adoptivföräldrar, att de blivit svikna och inte fått stöd i att söka vård.

Ett annat hinder är att många adopterade personer har sökt sig till privatpraktiserande psykoterapeuter på grund av bristande kompetens i den ordinarie hälso- och sjukvården, vilket är dyrt. Även röttersök och återresor, som många anger som viktigt för det psykiska måendet, kostar mycket pengar. Slutligen nämner många deltagare att vetskapen om att adoptionsorganisationer och adoptivföräldrar är involverade i stödinsatser påverkar deras förtroende för stödet.

Hjälpsamma resurser för att må bra

I studien identifierades också resurser som är till hjälp för adopterade personer när det gäller att hantera hälsorelaterade frågor. En resurs som deltagarna lyfte var tillgången till andra adopterade personer (i privata relationer, forum, inom organisationer eller i media) som gör det möjligt att spegla sig i andra och dela sina erfarenheter. Flera lyfte också fram att avslöjanden i media om oegentligheter i adoptioner gav ett slags erkännande som gjorde det lättare att ta itu

med negativa upplevelser. En del deltagare reflekterade också över att förändrade attityder i samhället underlättar för de adopterade personer. Det handlar till exempel om en större medvetenhet om adoptionsrelaterade frågor och mindre stigmatiserande syn på psykisk ångest och att söka hjälp.

Hälsorelaterade behov och förslag på hur stöd och vård kan förbättras

Deltagarna fick också beskriva behovet av stöd och önskemål om hur ett stöd till adopterade personer skulle kunna se ut och utvecklas.

Det identifierades flera olika behov. Flera deltagare lyfte att det kan vara lättare att öppna sig och ta itu med viktiga adoptionsrelaterade frågor om terapeuten också är adopterad eller rasifierad. Andra menar att det viktigaste är att terapeuten har rätt kompetens och att ”kemin” fungerar dem emellan. Många deltagare efterlyser ett samlat kunskapscentrum där olika aspekter och behov som rör transnationell adoption (stöd och behandling, röttersök, juridik med mera) finns under samma tak. De reflekterade över hur ett sådant center kan organiseras på bästa sätt, så att stödet finns tillgängligt i olika delar av landet. De funderade också över vilket stöd som ska erbjudas via centret och vad som ska erbjudas i den ordinarie vårdapparaten. Behovet av ökad kunskap hos terapeuter och annan vårdpersonal togs också upp. Det behövs förbättrad kunskap inom flera områden, som hur adoptionstrauma, rasism och andra post-adoptionsfaktorer inverkar på adopterade personers hälsa. Flera deltagare framhöll att det finns behov av kompletterande psyko-terapeutiska tillvägagångssätt utöver KBT. En viktig del när det gäller stödet är att det måste vara anpassat utifrån ålder och livssituation, det vill säga under hela livsrytmen. Ett exempel är i samband med omvälvande livshändelser som till exempel i samband med graviditet och när man blir förälder.

Många deltagare nämner att adoptivföräldrar behöver mer hjälp för att vara bättre förberedda på potentiella utmaningar, som att navigera i rasskillnader och stå upp mot rasism. Precis som adoptivföräldrar behöver stöd, diskuterar många deltagare hur adopterade personer skulle ha nytta av någon typ av strukturerad uppföljning under barndomen och tonåren. Hur mår barnen och hur går det för dem?

Flera deltagare nämner också att det kan vara stärkande att träffa andra adopterade personer i organiserade stödgrupper, som ett forum för att dela erfarenheter och se sig själv i andra.

Många deltagare diskuterar också det faktum att personer som adopterats transnationellt vanligtvis inte har någon – eller ibland mycket sparsam – information om biologiskt ärftlig sårbarhet och sjukdom. Erfarenheten är dock att vården inte gör någon utökad bedömning eller kompletterande undersökningar. Flera deltagare uttrycker också ett behov av förbättrad kunskap inom vården om medicinska tillstånd som oftare drabbar personer med utomeuropeisk bakgrund, inklusive kompetens i bedömning av melaninrik hud. Ett behov som många lyfter är ekonomiskt stöd för att säkerställa att adopterade personer har tillgång till kompetent psyko-terapi, röttersök och möjlighet att göra återresa.

Slutligen pekade många deltagare även på att barn till adopterade personer behöver uppmärksammas inom vården. De hör i någon mening till en ”andra generation” som delar bakgrund och erfarenheter med den adopterade föräldern.

Förslag i studien om transnationellt adopterade personers erfarenheter och önskemål i vården

I Natte Hillerbergs och Mattias Strands studie om transnationellt adopterade personers erfarenheter och önskemål i vården ges tio rekommendationer för ett förbättrat stöd:

1. Gör insatser för att förbättra kunskapen om adopterade personers situation och livsvillkor, samt om sjukdomstillstånd som oftare drabbar personer med bakgrund i utomeuropeiska länder.
2. Prioritera behandlares kompetens i att adressera erfarenheter av rasism, och säkerställ en bredare representation inom yrkeskåren.
3. Ge tillgång till en större mångfald av behandlingsmodeller vid sidan av KBT.
4. Skapa ett eller flera samlade kunskapscentrum med olika kompetenser under samma tak.

5. Inför en strukturerad uppföljning av transnationellt adopterade personer under uppväxtåren, eventuellt som ett stående erbjudande om stödkontakt.
6. Säkerställ utbildning och stöd för blivande adoptivföräldrar, till exempel om att möta rasism.
7. Stärk kunskapen om adopterade personer som särskilt sårbar grupp inom prenatal vård och förlossningsvård.
8. Erbjud utökad hälsoundersökning, provtagning med mera för dem som inte har någon information om ärftlighet och liknande.
9. Erbjud ekonomiska medel för att säkerställa att transnationellt adopterade personer har tillgång till kompetent behandling, samt till sådant som röttersök och återresor som många uppger som avgörande för det psykiska måendet.
10. Utforska behov av stöd för barn till adopterade personer i forskning och klinisk verksamhet.²⁷

12.2.7 Personer som har adopterats har upplevt fler riskfaktorer för psykisk ohälsa än andra

Psykisk ohälsa delas in i psykiska besvär och psykiatriska tillstånd beroende på om den psykiska ohälsan uppfyller kraven för en psykiatrisk diagnos. Psykiatriska tillstånd delas i sin tur in i psykiska sjukdomar och syndrom respektive neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.²⁸ Vår psykiska hälsa påverkas av en mängd faktorer såsom ärftlig sårbarhet, villkor under uppväxten, hur vi har det ekonomiskt och socialt, vanor och beteenden, förmåga att hantera påfrestningar med mera. Faktorer som påverkar den psykiska hälsan kallas ibland för skyddsfaktorer och riskfaktorer. Ju fler riskfaktorer man utsätts för desto större risk att drabbas av psykisk ohälsa. Men skyddsfaktorerna kan mildra effekten av riskfaktorerna.²⁹ Alla individer har både skydds- och riskfaktorer och dessa tillsammans med typ av händelse samt exponeringsgrad påverkar hur personen rea-

---

²⁷ M. Strand och N. Hillerberg (2024) och ppt från presentation av studien 2024-05-06.

²⁸ Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, SKR och SBU. *Begrepp inom området psykisk hälsa*. Version 1.1. 2024, s. 7 f.

²⁹ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/vad-paverkar-var-psykiska-halsa/>. Hämtad 2024-12-20.

gerar och mår i stunden och efter händelsen. Som individer har vi också olika biologiska förutsättningar att hantera stark stress.

Svåra händelser under barndomen medför ökad risk för fysisk och psykisk ohälsa senare i livet

Enligt forskning om Adverse Childhood Experiences (ACE) påverkar svåra barndomsupplevelser hälsan senare i livet. Internationella studier har visat att ACE medför ökad risk för sjukdom och för tidig död i en rad folksjukdomar, såsom svår psykisk ohälsa, cancer, hjärtkärlsjukdom och diabetes. Ju fler negativa barndomsupplevelser desto större risk för negativa följder.³⁰ Att negativa barndomsupplevelser tidigt i livet kan ha så allvarliga följder hänger samman med den allvarliga, så kallade toxiska stress som påverkar barnets centrala nervsystem och andra organ under utvecklingen till vuxen. Med toxisk stress menas stark, frekvent, långvarig aktivering av kroppens stress-svar-system. Negativa barndomsupplevelser har en omfattande negativ påverkan på människors liv och hälsa långt upp i åren och kan även påverka nästa generation.³¹

Personer som har adopterats har upplevt flera svåra händelser tidigt i livet, som till exempel att separeras från sina föräldrar, byten av omvårdnadspersoner samt ibland psykisk och fysisk vanvård. De flesta personer som har adopterats från ett annat land vittnar dessutom om rasism, diskriminering och utanförskap som börjar i skolan och följer med upp i vuxen ålder.

Som konstaterats ovan har personer som har adopterats fler riskfaktorer för psykisk ohälsa än många andra som inte har adopterats. Även om riskfaktorerna skiljer sig från individ till individ är det fortfarande en risk som icke-adopterade inte exponeras för på samma sätt. Denna sårbarhet kan göra sig påmind i olika skeden av den adopterade personens liv när hen möter förändringar eller livskriser. Att bli tonåring, etablera ett parförhållande, att bli förälder eller förlora en nära anhörig är några exempel på sådant som kan innebära extra påfrestningar för en adopterad person. Tillgång till

---

³⁰ Centers for Disease Control and Prevention (2021), *Adverse Childhood Experiences Prevention Strategy*. Atlanta, GA: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.

³¹ S-O. Andersson et al (2021), *Adverse Childhood Experiences are associated with choice of partner, both partners' relationship and psychosocial health as reported one year after birth of a common child. A cross-sectional study*.

professionellt stöd i sådana livssituationer minskar risken för framtida ohälsa. En rad studier och rapporter visar dock att adopterade personer inte får tillgång till adekvat stöd och behandling. Det är viktigt att adoption ses ur individens hela livslopp och att samhället ger stöd till adopterade personer i alla åldrar.

12.3 Adoptionsspecifikt samtalsstöd

Erfarenheterna från det samtalsstöd som MFoF erbjuder till adopterade personer, visar att många adopterade personer delar liknande erfarenheter och svårigheter, exempelvis en inre upplevelse av ensamhet och en rädsla för att bli lämnad. Det är vanligt att uppleva svårigheter i nära relationer på olika sätt. Många har också upplevt rasism och rasifiering i olika former. För att försöka förstå orsakerna till den förhöjda risken för psykisk ohälsa som finns hos adopterade personer behövs en förståelse för komplexiteten i att vara adopterad. Det finns multipla sårbarhetsfaktorer som verkar vara inbördes förstärkande och vidmakthållande. Något som inte går att bortse från är det mest grundläggande: Att vara adopterad innebär att man har varit med om ett anknytningsbrott. Många adopterade har beskrivit att de har utvecklat så kallade copingstrategier för att vara till lags, vara duktig, undvika kritik och sätta andras behov före sina egna.³²

Andra teman som framkommit i samtalsstödet för adopterade personer är bland annat de komplexa känslor som kan uppstå när det finns både adopterade och biologiska barn i samma familj. Uppmärksamheten i media om stulna barn inom internationella adoptioner har lett till att fler adopterade, som tidigare levt stabila liv utan känslomässiga störningar, nu söker samtalsstöd. Informationen har väckt djupt rotade frågor om identitet, ursprung och tillhörighet som många adopterade tidigare inte konfronterats med. Ytterligare ett växande behov är akutstöd under de adopterades pågående ursprungsresor. Dessa resor är både spännande och omvälvande, men de kan även väcka komplexa och svåra känslor, där behovet av akut krisstöd kan uppstå.³³

³² MFoF (2024), *Slutrapport Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar*. Regeringsuppdrag S2021/08111 (delvis). December 2024, s. 8 f.

³³ MFoF (2024), *Slutrapport Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar*. Regeringsuppdrag S2021/08111 (delvis). December 2024, s. 9.

12.3.1 Områden och teman i ett samtalsstöd

Adoption är en heterogen livsupplevelse och det finns inte ett svar på hur det är att vara adopterad. Alla adopterade personer har sina unika erfarenheter och upplevelser, bland annat beroende på erfarenheter och händelser både före och efter adoptionen. Vilket behov av samtalsstöd som enskilda personer behöver är därför mycket individuellt. I våra intervjuer och samtalsgrupper har vissa tematiska områden återkommit.

Tacksamhetsskuld

Ett återkommande tema i våra intervjuer och fokusgrupper med personer som har adopterats internationellt är att många upplever att de förväntas vara tacksamma över att de fått chansen att komma till Sverige. En stark känsla av tacksamhetsskuld kan få konsekvenser och adopterade personer kan behöva stöd av personer som förstår och kan bemöta det. För några av våra intervjupersoner har det lett till att de blivit överdrivet anpassliga, fått inre höga prestationskrav eller fått svårt att sätta gränser och stå upp för sina egna behov. En intervjuperson menar att man kommer för att uppfylla någons saknad efter ett barn, och att det finns en risk att man gör avkall på något för att få kärlek, att man ”uppfyller adoptionsavtalet” och tappar sig själv i det:

Alla adopterade känner tacksamhetsskuld. Det går inte att ta bort. Det är själva villkoret till att man får vara här. Man kan inte bli av med den. Man föds och lämnas bort och man får tillitsbrist. Man måste acceptera att man alltid kommer ha den med sig. Och sedan att det leder till att man inte lyssnar in sina egna behov /.../ Tacksamhetsskuld gör att man måste prestera, inte vara i sina känslor.

En intervjuperson beskriver att hens eget agerande blir tydligt när hen jämför sig med sina egna barn:

Det blir också tydligt att jag själv anpassade mig och hade en strategi och tänkte mer på vad som förväntades av mig och fick beröm för att jag var duktig. Det finns inte i mitt barns värld att hen skulle göra så.

Psykologen och psykoterapeuten Hanna Wallenstein har i sitt examensarbete från 2024 studerat erfarna psykoterapeuters perspektiv på att arbeta med personer som har adopterats internatio-

nell. Där lyfter hon fram att det kan vara en utmaning för terapeuten att förhålla sig till det komplexa i en adopterad persons psykiskt dåliga mående och inre svårigheter samtidigt som personen kan ha mycket god anpassning i samhället. Att adopterade personer ofta levt under välbärgade och välordnade förhållanden och varit snabba på att anpassa sig kan göra det svårare för både dem själva och andra att förstå varför de skulle kunna ha problem. Terapeuterna beskriver att personer som har adopterats ofta har utvecklat starka överlevnadsstrategier som gör att de klarar av vardagen, kvalificerade arbeten och sociala liv: "Ett yttre fungerar alltså, men ett inre som rasar."³⁴

Utanförskap och mellanförskap

Många personer som adopterats upplever någon form av utanförskap eller mellanförskap, de beskriver upplevelsen av att inte passa in någonstans. Någon har inte känt sig svensk även om hen velat känna sig svensk. Någon annan övergiven, ovälkommen och exkluderad. Ytterligare någon beskriver sig som rotlös och vilsen och att utseendet inte stämmer med hur hen känner sig. En adopterad person menar att man kan ha svårt att landa i sin adoption även om adoptionen varit bra. Hen framhåller att man kan behöva få hjälp att bearbeta varför det har blivit som det blivit och landa i hur det blev.

Flera intervjupersoner beskriver att de känner sig annorlunda både när de är i Sverige och i sitt ursprungsland. En av dem beskriver upplevelsen av att vistas i sitt ursprungsland så här:

Jag åkte till mitt ursprungsland och fick se min hemstad och fick vara i en miljö där jag smälte in. Men samtidigt passade jag inte in. Det var som att ha ryckt upp en tulpan och lagt i tulpanrabatten.

Flera gör jämförelsen med invandrade barn, och menar att adopterade personer inte känner samma tillhörighet.

Som adopterad lever man i ett helt vitt sammanhang med inga eller få personer att spegla sig i eller prata om upplevd rasism med. Många adopterade saknar ett sammanhang där de kan dela upplevelser med andra. Invandrade barn har ju föräldrar som upplever samma sak, utanförskap och rasism. De kan ju ge vägledning utifrån egen erfarenhet

---

³⁴ H. Wallenstein (2024), *Att arbeta med det icke kända. Psykoterapi med personer som adopterats transnationellt*. Examensarbete, Stockholms universitet, Psykologiska institutionen.

där deras barn möts av rasism. Adopterade har inte det stödet, de är helt ensamma i det. Den grundförståelsen är så viktig.

En person i vår fokusgrupp beskriver erfarenheten att både känna sig som svensk och inte:

Jag går omkring och tror att jag är svensk. Sedan tittar jag mig i spegeln och ser att jag inte är det. Sedan går det en kvart och då har jag glömt det igen. Ingen som inte är adopterad kan ju förstå det.

Ofta är det i mötet med andra som någon slags dissonans uppstår.

Som adopterad har man ingen grupptillhörighet, man passar inte in någonstans. Det märks socialt, i kulturen, på arbetsplatser etc. I vissas ögon är man en vit svensk, i andras inte. Det är någon slags ingenstansliv.

David Asplund har i sin masteruppsats i socialantropologi beskrivit att adopterade personer uppfostras och socialiseras in som "svensk" av sina adoptivföräldrar, men sedan möts på ett annat sätt av omgivningen. Andra kan ha gett kommentarer, agerat på något sätt eller ställt frågor som påminner adopterade personer om att de inte uppfattas på det sätt de har lärt sig och uppfattar sig själva. Detta skapar en inre konflikt, en "clash", mellan den egna självbilden och hur andra uppfattar en.³⁵ En av våra intervjupersoner beskriver precis den erfarenheten:

Man tänker på sig själv som inget annorlunda och associerar sig med dem i hemmet. Sedan möter man annat ute i samhället. Det påverkar en känslomässigt /.../ Det skapar en djup osäkerhet. Man skulle behöva få prata med någon tidigt om de här frågorna.

Rasism och diskriminering

I våra intervjuer och fokusgrupper med adopterade personer framgår att personer som har adopterats internationellt utsätts för rasism och diskriminering i det svenska samhället och att det finns ett stort behov av att få stöd i att hantera det. Flera tar upp att det har varit svårt att växa upp i en helt vit miljö och att vara den enda svarta eller bruna på skolan. Adoptivföräldrarna förstår inte alltid hur det är att vara annorlunda, att bli uttittad. Ytterligare en person be-

---

³⁵ D. Asplund (2023), *The negotiation and crafting of identity among transnational and/or trans-racial adult adoptees in Sweden*. Stockholms universitet, Socialantropologiska institutionen.

skriver att det innan skolåldern var vanligt att vuxna kallade hen "det lilla korea-barnet" och kände på hens hår. En person berättar att hen upplevde att hens adoption var till allas ägo, att alla kunde fråga vad som helst, även väldigt intima frågor.

Personer i våra fokusgrupper tar upp att rasism även kan vara subtil. Det kan handla om att alltid behöva förklara varför man är så svensk fast man är svart, att andra börjar prata engelska med en eftersom de har svårt att ta in att man pratar svenska när man inte ser svensk ut samt att man oftare än andra misstänkliggörs av polis och ordningsvakter. En person beskriver att polisen gått på och frågat vad hen har i väskan och att ordningsvakter går fram till hen men inte till kompisarna. En annan adopterad person berättar att hen kontrolleras mer noggrant på flygplatsen:

Det är bara stickprov men jag hamnar alltid i en annan kö.

En intervjuperson beskriver att det i Sverige visserligen finns en uttalad rasism, men också en form av rasism som är svårare att ta på och fånga:

Det finns ett finlir i rasismen. Att aldrig vara den där prioriterade personen. Det här vardagliga slitet som tär så mycket. Den vardagliga påminnelsen om att man inte har samma plats. Att man ständigt måste jobba sig upp. Att bli behandlad som utlänning i sitt hemland.

Flera har beskrivit att de tycker om att resa till större städer, att det kan vara som en tillflyktsort.

Jag måste åka till London minst en gång om året. Sitta på tunnelbanan och att folk inte noterar: Där sitter en svart kvinna! Utan att folk bara går vidare. Det är helt underbart! Få vara mer anonym.

Rasism inom adoptivfamiljen

Våra intervjuer och fokusgrupper visar att adopterade personer ibland har utsatts för rasism inom den egna familjen. Det kan både vara från adoptivföräldrar och från andra anhöriga, till exempel mor- och farföräldrar. Flera berättar även att adoptivföräldrarna hindrat dem från att agera och söka hjälp när de utsatts för mobbing och rasism i skolan. En person beskriver sina adoptivföräldrar som rasister. De har uttryckt att de aldrig skulle åka till ett sådant land som hens ursprungsland, med så mycket baciller. Vår intervju-

person fick använda separata bestick och koppar, ha separat toalett. Hen blev också utsatt för rasism i skolan, men föräldrarna hade ingen förmåga att hjälpa hen. En intervjuperson beskriver att adoptivföräldern använde hen som ett ”uppvisningsexemplar”. En annan beskriver:

Mina adoptivföräldrar använde mig som underhållning och tillfredsställelse för sig själv och sin släkt och vänner på sätt som kränkte mitt människovärde och värdighet redan som litet barn. Jag blev under min uppväxt behandlad som ett djur på zoo, där jag visades upp för andras nöje och för att användas för de vuxnas tillfredsställelse.

Den svenska färgblindheten

I våra intervjuer lyfter flera att den svenska färgblindheten är ett problem. En person menar att Sverige inte har velat erkänna och prata om att internationellt adopterade har blivit utsatta för rasism. En annan beskriver att det är svårt att komma till en helvit familj som osynliggör det faktum att man har en annan färg:

Att få frågor: ”Är du adopterad, är det där dina föräldrar, de har ju en annan färg?” Man får hela tiden i ansiktet att man är annorlunda. Vissa säger ”jag ser inte färg”, men hur blind kan man bli? Det är klart att det är färg. Alla har olika nyanser /.../ Att hamna i tonåren utan att veta vad man är, kanske inte ens fått bekräftelse på att man ser annorlunda ut.

Även en psykoterapeut beskriver att man i Sverige inte pratar om ras, frågan tystas ned, medan det i andra länder finns en uppfattning om att man behöver bli bemött i sin ”racial identity” på ett positivt sätt. Flera intervjupersoner lyfter också fram att den svenska självbilden kan försvåra arbetet mot rasism. En av dem förklarar i vår intervju:

Jag har svårt för Sveriges kollektiva syn på sig själv, att vi tänker att vi inte har samma problem som andra med till exempel rasism. Vi är självgoda, ser oss som överlägsna, goda, neutrala. Om vi inte ser problemet behöver vi inte heller arbeta med de här sakerna.

Omgivningens ovilja att se rasism kan hämma den adopterade personens motståndskraft mot vardagsrasism samt rasistiska och diskriminerade fördomar.³⁶

---

³⁶ D. Brodzinsky, M. Gunnar och J. Palacios (2022), *Adoption and trauma: Risks, recovery, and the lived experience of adoption*. Child Abuse & Neglect, 130. 2022. 105309, s. 13.

I Hanna Wallensteens studie av erfarna psykoterapeuters perspektiv på att arbeta med personer som har adopterats internationellt, lyfter de fram adopterade personers erfarenhet av att "leva i bruna och svarta kroppar" i ett samhälle där vitt är norm men där hudfärg av många anses vara irrelevant, så kallad färgblindhet, trots att många möter rasism och diskriminering. Terapeuterna har mött många adopterade personer som aldrig fått frågor om adoptionen tidigare från andra vårdkontakter; det ämnet hade tidigare behandlats som en icke-fråga. De har inte heller själva fått kunskap om rasism och rasifiering i sin grundutbildning utan fått lära sig av sina klienter.³⁷

Sexuella trakasserier och exotisering

Sexologen Anna Linde har i en intervjustudie med adopterade personer visat hur adopterade personer utsätts för kränkande behandling och exotisering. Hennes intervjupersoner beskriver till exempel hur andra har tittat och viskat, velat ta kort, rört vid deras hår, velat se dem nakna och så vidare. En adopterad person konstaterar att hon var en sådan som man hade sex med men absolut inte ville ha en relation med. En adopterad har slutat gå på mammografi och andra undersökningar på grund av det bemötande hon återkommande får av vården. En annan adopterad person beskriver att hon fått frågor från MVC och BVC om hon är förälder till sitt barn eller varifrån hennes dåvarande man hade hämtat henne. En adopterad person berättar att hennes adoptivmor blev glad när de skulle få barnbarn och uttryckte att det vore fantastiskt om barnet blev blond som fadern. Flera adopterade personer i hennes intervjustudie ger också uttryck för en känsla av att "ingen ville ha mig", "ingen skulle någonsin vilja dejta mig" eller "det går inte att älska mig".³⁸ I en tidigare studie redogör Linde för att perspektivet sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) ofta saknas när man diskuterar adopterade personers psykiska hälsa. Det nämndes till exempel inte i Socialstyrelsens rapport från 2022 om hur hälso- och sjukvården och socialtjänsten möter adoptionsspecifika behov hos adopterade personer. Adopterade personer nämns inte heller som en särskilt sårbar grupp i Folkhälsomyndighetens nationella SRHR-

---

³⁷ H. Wallenstein (2024).

³⁸ Anna Lindes underlag från intervjustudie om adopterades sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter (SRHR), inkom till Adoptionskommissionen 2024-05-02.

strategi från 2020. I sin masteruppsats visar Linde hur både ett ”vi och dom”-tänk (”process of othering”), strukturell rasism samt dåligt bemötande inom bland annat hälso- och sjukvården kan påverka adopterade personers relationer och sexuella och reproduktiva hälsa. Den svenska färgblindheten gör det dessutom svårare att identifiera diskriminering och strukturell rasism samt hantera och föra samtal om det.³⁹

Även i våra fokusgrupper och intervjuer har frågan om sexuella trakasserier lyfts. En intervjuperson berättar att hen upplever den sexuella rasismen som den värsta. En annan berättar i vår fokusgrupp om sina erfarenheter:

Man står och väntar på bussen och en bil stannar och frågar vad man kostar. 1 000 kr? Den frågan har jag fått flera gånger ända sedan jag var 14 år. De gör jätteont.

En psykoterapeut som mött många adopterade personer beskriver att kvinnor utsätts för mer sexuellt våld och erotiserande stereotyper. Asiatiska män utsätts för mycket våld och förminskande. Hon menar att männen är ännu mer utsatta, särskilt ju mörkare de är.

12.3.2 Samtalsstöd behövs i olika faser av livet

Eftersom adoption är en livsprocess kan behov av psykosocialt stöd finnas under olika livsfaser och ändra sig under livet, både när det gäller hur stort behovet av stöd är och vilken typ av stöd som behövs. I våra intervjuer och fokusgrupper framgår att stöd kan vara särskilt viktigt i samband med vissa livsfaser eller särskilda händelser, till exempel under tonåren, när man är gravid eller nybliven förälder, när relationer påbörjas eller tar slut, när en förälder dör eller när man själv blir svårt sjuk eller är i livets slutskede.

Stöd till barn och ungdomar

I våra intervjuer har adopterade personer, adoptivföräldrar och psykoterapeuter framhållit att barn och ungdomar tidigt behöver erbjudas stöd. Ett barn som blivit adopterad kan behöva en utom-

---

³⁹ A. Linde (2023), *International adoptees sexual health – To be seen or to be visible*. Masteruppsats, Malmö universitet, Fakulteten för Hälsa och samhälle.

stående att prata med, någon att ringa om problem uppstår eller om barnet far illa i sin adoptivfamilj. Flera adopterade personer som vi intervjuat berättar att de själva hade behövt mer hjälp och stöd av en utomstående när de var barn och tonåringar. Flera jämför med barn som placeras inom samhällsvården:

Fosterhemsplacerade barn har sin socialsekreterare. De adopterade har ingen utomstående att vända sig till. Ingen är på deras sida. Om man behöver ventilerar med någon annan än adoptivföräldrar så finns ingen.

En person beskriver att hen inte kunnat prata med någon om sina känslor kring adoptionen:

Det blir väldigt få man kan prata med om de tankar man har. Man får låna böcker och försöka navigera själv. Jag försökte hitta någon att prata med i grundskolan och då var det ju skolans kurator. Men bemötandet var som mina föräldrars: "Du har det ju så bra".

En av våra informanter som arbetar som lärare säger att det är vanligt att man stöttar familjen, men att det dröjer innan barnet får eget stöd. En adopterad person framhåller att barn är överlevare, att de kan förneka sina egna behov för att överleva:

Det tar så mycket energi för adoptivbarn att anknyta till familj och samhälle. De har fullt upp med det, de riskerar gömma sig i sin identitet. Lätt att missa adopterade och att problemen är kopplade just till att de är adopterade.

En adopterad person beskriver att det är viktigt att få hjälp som tonåring även om det ofta är svårt att prata om adoption eftersom det kan vara kopplat till skam. Det kan innebära ett utpekande, som att något är fel och att man ser annorlunda ut. En annan berättar att hen själv inte var mottaglig för stöd när hen var liten:

När jag var liten ville jag inte vara brun, ville passa in. Så risken är att man trampar in. Viktigt att bevaka att identiteten är flytande. Ett barn kan tänka helt annorlunda än en vuxen.

Stöd i samband med familjebildning

Adopterade personer kan bära på en rädsla för att de inte ska bli en bra förälder med tanke på sitt biologiska ursprung. Flera beskriver att deras ursprungsföräldrar beskrivits på ett mycket negativt sätt i

adoptionsdokumenten vilket påverkat deras känslor kring sin egen föräldraförmåga.

En kvinna berättar att det blev så uppenbart när hon själv fick barn hur liten och skyddslös hon själv var när hon adopterades till Sverige, vilket väckte starka känslor hos henne. En annan adopterad person beskriver att hon har mått dåligt sedan hon fick sitt barn för 10 år sedan, med förlösningssdepression och panikångestattacker. En psykoterapeut beskriver att det inte är ovanligt att adopterade personer kan uppleva starka känslor när det egna barnet är i den ålder som den adopterade föräldern själv var vid adoptionen.

Stöd när en förälder dör

En förälders död kan innebära särskilda utmaningar för adopterade personer. Det kan skapa nya separationstrauman samt återuppväcka gamla. Det kan även innebära att det blir svårare för den adopterade personen att få information om sin bakgrund. I våra fokusgrupper och intervjuer har det även framkommit att personer som har adopterats kan bli väldigt ensamma när adoptivföräldrarna dör.

Flera adopterade personer berättar också att det inte är ovanligt att det uppstår konflikter om arv i samband med att adoptivföräldrar dör. Det förekommer att biologiska barn hävdar större rätt till arv efter föräldrarna än sitt adoptivsyskon. En person som vi intervjuat berättar att adoptivföräldern gett pengar till hens syskon före adoptivföräldrarnas död. Situationen river upp gamla känslor av att vara övergiven, önskad och utanför. Flera av våra informanter säger att det även finns en oro hos adopterade personer att oegentligheter i adoptionen kan innebära att deras rätt i samband med arvskiten kan ifrågasättas. Till exempel om en adoption hävts i ursprungslandet.

Stöd vid ålderdom

Flera av våra informanter har lyft att det behövs en ökad förståelse för vilka behov och utmaningar som kan uppstå när de internationellt adopterade personerna åldras. Många adopterade personer har mycket begränsad eller ingen kunskap om ärftliga sjukdomar och medicinsk historik. Det kan skapa en oro kring att åldras som adopterad.

En annan viktig fråga är ofrivillig ensamhet för adopterade personer när de blir äldre. Enligt Socialstyrelsen är äldre personer över 75 år en av de grupper som oftast upplever ofrivillig ensamhet. Som redovisats i avsnitt 10.3.5 visar en registerstudie från 2022 att internationellt adopterade personer, särskilt män, hade mer sällan erfarenhet av äktenskap och samboförhållanden och det var vanligare med skilsmässa jämfört med bland svenskfödda. Internationellt adopterade kvinnor födde även mer sällan barn jämfört med svenskfödda och flyktingar. Detta innebär att när många andra kontaktytor försvinner, till exempel arbetsrelaterade nätverk och vänner, kan ensamheten bli än mer påtaglig för adopterade personer som saknar en partner eller inte har barn.

12.3.3 Övriga målgrupper för samtalsstöd

Även om adopterade personer är den huvudsakliga målgruppen för ett adoptionsspecifikt samtalsstöd, så finns personer runt den adopterade som också kan behöva visst stöd. Framför allt adoptivföräldrar men även barn till adopterade personer, partners till adopterade personer och andra närstående, till exempel syskon.

Adoptivföräldrar behöver erbjudas stöd tidigt

En psykolog och en utredare inom socialtjänsten beskriver att adoptivföräldrar har mycket ångslan och oro över hur de ska göra rätt och vara tillräckliga och hur ska de få hjälp när de gör fel. De anser att adoptivföräldrar behöver handfast råd och stöd i olika faser som barnen går igenom. Det kan till exempel handla om rasism, utanförskap, anknytning och utagerande beteende.

MFoF erbjuder sedan 2022 samtalsstöd även till adoptivföräldrar. Bland adoptivföräldrar som sökt stöd finns gemensamma utmaningar, till exempel att adoptivföräldrar kan ha behov av att själva arbeta med de känslor som väcks inom dem när de ser sitt adoptivbarn slita med starka känslor. Många adoptivföräldrar känner sig väldigt ensamma i sitt föräldraskap och får inte sina behov tillgodosedda. Något som framkommer hos både adopterade personer och adoptivföräldrar är svårigheter med anknytning, svårigheter att knyta kontakt och utveckla en god relation. Det räcker inte med att

bara få hjälp den första tiden efter adoptionen utan att det behövs mer stöd till familjen även senare. Under 2024 har ett framväxande tema för adoptivföräldrar varit att de söker stöd för postadoptions-depression, hjälp för att hantera känslor av nedstämdhet, utmattning och känslomässig distans efter adoptionen. Ett annat tema för adoptivföräldrar är utmaningar att hantera sina barns intensiva känslouttryck och relationella svårigheter. Många adoptivföräldrar upplever att deras barn pendlar kraftigt mellan närhet och avståndstagande, vilket kan leda till påfrestande och komplexa relationer i familjen. Adoptivföräldrar beskriver också relationella och äktenskapliga svårigheter som kan uppstå till följd av de utmaningar det specifika föräldraskapet till ett adopterat barn innebär.⁴⁰ Många adoptivföräldrar har barn med NPF-diagnos. Flera är sjukskrivna, främst adoptivmödrar är långtidssjukskrivna för utmattning. Företrädare för Apoteksgården beskriver att adoptivföräldrar kan ha tänkt att om man bara ger kärlek nog så räcker det, och att det kan bli jobbigt när de märker att de inte når fram till barnet. Hon menar att de som adopterar nu för tiden förstår att de kommer att få ”jobba”, men de äldre föräldrarna har inte fått samma stöd. Hon beskriver att de som hör av sig till Apoteksgården verkligen kämpar och sliter.⁴¹

En person som tidigare arbetat med utbildning och rådgivning till adoptivföräldrar märkte att när familjerna ringde så hade det ofta gått väldigt långt. En psykoterapeut menar att stödet till adoptivföräldrar tenderar att komma in väldigt sent i barnets liv, först i tonåren. Hon menar att det finns så mycket skam i det, så det är viktigt att adoptivföräldrar får någon form av erbjudande om stöd, och att det inte blir som en kontrollfunktion. I våra fokusgrupper för adoptivföräldrar uttryckte en förälder det så här:

Det är ju när barnen inte mår bra som föräldrarna också börjar krisa. När man har ungar som lever om, inom socialtjänsten. Där tror jag det skulle vara enorma vinster, från mellanstadiet och uppåt. När ens barn mår dåligt får man sådana enorma skuld-känslor. Det är känslor som jag hållit väldigt hemliga, även inom familjen.

Adoptivföräldrar kan ha svårt att förstå sina barns upplevelser av rasism eftersom de själva inte har upplevt det. Vissa har varit helt oförberedda på att barnet skulle bli utsatt för rasism och har inte

---

⁴⁰ MFoF (2024), *Slutrapport Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar*. Regeringsuppdrag S2021/08111 (delvis). December 2024, s. 8 f.

⁴¹ Möte med Apoteksgården 2024-06-14.

verktyg för att prata om hudfärg och rasism. Det är viktigt att se till att det finns kunskap om rasism och mellanförskap, eftersom det annars kan skapa ett utanförskap i den egna familjen. En adopterad person menar att risken annars blir att man som adopterad känner sig ännu mer ensam och isolerad, om man själv blir upplyst men inte familjen:

När det händer grejer, någon i släkten eller i skolan eller på gatan, säger något så förstår familjen inte det. De säger: Du är vit och du är svensk. Du är gullig och söt. Det signalerar ju att ens upplevelse inte stämmer.

Adoptivföräldrar kan också behöva mer kunskap om hur separation kan påverka ett barn och hur de kan prata med sitt barn om dess ursprung. En psykolog beskriver att många adoptivföräldrar har fått med sig att ursprungsfamiljerna inte är viktiga. En del adoptivföräldrar kan behöva stöd i att kunna uppmuntra det intresset, och även stöd i att lättare kunna acceptera att barnen vill söka sitt ursprung. En adopterad person berättar att det tog flera år innan hens föräldrar accepterade att hen ville söka sina rötter:

Man ska vara tacksam att man blivit räddad.

Barn till adopterade personer kan behöva stöd i relationen till sin förälder och i fråga om rasism och diskriminering

I våra intervjuer och fokusgrupper framkommer att även barn till adopterade personer kan behöva samtalsstöd för att hantera adoptionsrelaterade frågor. AC beskriver att behovet av stöd inte tar slut, de får numera ta emot samtal även från barn till adopterade personer som vill prata om röttersök och återresor. Även MFoF har uppmärksammat en ökad efterfrågan på stöd från personer som har en adopterad förälder. Denna generation står inför frågor som inte bara handlar om deras föräldrars ursprung, utan även om deras egen identitet och hälsa. De omfattas i dag inte som målgrupp för samtalsstödet.⁴² En av våra informanter säger:

Man har haft en idé om att behovet av stöd kommer att upphöra men det tar aldrig slut. Det fortsätter i nästa generation.

---

⁴² MFoF (2024), *Slutrapport Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar*. Regeringsuppdrag S2021/08111 (delvis). December 2024, s. 9.

Barn till adopterade personer kan behöva stöd om de till exempel upplever att deras adopterade föräldrar har en komplicerad relation till sitt ursprung eller att föräldrarna inte hanterat sina egna problem. En adopterad person ställer sig frågan vad känslan av övergivenhet och att vara bortvald sätter för spår i deras barn. Adopterade personers barn kan också utsättas för rasism och uppleva utanförskap. Flera adopterade personer beskriver att deras barn undrar mycket om adoptionen och ställer många frågor, ofta fler frågor än vad de själva har gjort. Det kan vara frågor om varifrån föräldern kommer, om mormodern inte är barnets riktiga mormor, var farfar är och hur han ser ut, om man kan få komma och se hur de bor och hur man har blivit den man är i dag. Barn till adopterade personer kan dock ha väldigt olika förhållningssätt till adoptionen. Vissa barn känner mycket stark samhörighet med föräldrarnas ursprungsland, och kan ha större intresse för ursprungslandet än vad den adopterade personen själv har haft. Andra har inte alls samma intresse.

Partners och andra anhöriga kan behöva utbildning om rasism

Även det övriga nätverket runt den adopterade personen kan behöva stöd. En adopterad person beskriver att hens mor- och farföräldrar hade starka reaktioner mot att hens föräldrar skulle adoptera ett svart barn. Det tog en tid för dem att acceptera.

I våra fokusgrupper framkommer att det kan behövas ett visst stöd även till adopterade personers partners. En person beskriver att det hade varit värdefullt för hen, och framför allt för hens partner, om hen tidigt i relationen hade fått prata med någon annan adopterad eller svart person som kunde beskriva hur rasism fungerar i Sverige och om vad adoption kan innebära. Då hade hens partner kunnat ställa ”dumma frågor” och göra felsteg, innan det blev ett problem för partnern.

12.3.4 Nivå och utförare

En vanlig orsak till att adopterade personer sökt MFoF:s samtalsstöd är olika former av psykisk ohälsa. Många som tagit del av det adoptionsspecifika samtalsstödet har önskat att det också ska omfatta behandling. Eftersom samtalsstödet är ett komplement till

den ordinarie hälso- och sjukvården, har 20 adopterade personer hänvisats vidare till annan vård efter första samtalet under 2024. Att erbjuda behandling har inte varit en del av uppdraget men myndigheten anser att det behövs en aktör i samhället som stärker upp en sådan typ av vård.⁴³

I våra intervjuer och fokusgrupper betonas att det behövs både terapeutisk kompetens och specifik kunskap om adoption. Många adopterade personer betonar även vikten av att få tillgång till samtalsstöd under lång tid.

12.3.5 Det psykosociala stöd som erbjuds i dag

Det är endast socialtjänsten som har ett särskilt utpekat ansvar att ge stöd och hjälp till adopterade barn och deras familjer efter en adoption. MFoF har ett tillfälligt uppdrag att erbjuda samtalsstöd till adopterade personer och till adoptivföräldrar. Men även andra aktörer såsom till exempel primärvården, elevhälsan, ungdomsmottagningarna och barn- och ungdomspsykiatri, har ett övergripande ansvar att utifrån sina respektive uppdrag tillgodose det stöd och den vård som adopterade personer och deras familjer behöver.

Socialtjänsten har ett särskilt ansvar för stöd och hjälp under barnets uppväxt

Socialtjänsten har ett särskilt ansvar för att tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett ärende om adoption har avgjorts enligt 5 kap. 1 § punkten 9 socialtjänstlagen (2001:453).⁴⁴ Bestämmelsen gäller både vid nationell och internationell adoption. I förarbetena står att adoptivbarn och adoptivföräldrar i första hand bör få stöd i de generella verksamheter som finns för alla barn och föräldrar. Men socialtjänsten har en viktig uppgift att hjälpa familjerna vidare till rätt instans i samhället eller att bistå dem, i samverkan med andra när det generella stödet inte är tillräckligt.⁴⁵

---

⁴³ MFoF (2024), *Slutrapport Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar*. Regeringsuppdrag S2021/08111 (delvis). December 2024, s.14.

⁴⁴ 18 kap. 10 § socialtjänstlagen (2025:000), senaste lydelse prop. 2024/25:89.

⁴⁵ Prop. 2003/04:131 *Internationella adoptionsfrågor*, s. 28 och 65 ff.

Enligt MFoF:s allmänna råd bör socialtjänsten boka in ett hembesök hos familjen inom fyra månader från barnets ankomst. Syftet med hembesöket är att identifiera vilket stödbehov som finns och därefter göra en plan för hur stödet till barnet och familjen ska ges. Om barnet inte har uppnått skolåldern, bör utredaren be om sökandens samtycke till att barnhälsovården informeras. Om adoptionen beslutas i svensk domstol, bör socialtjänsten vid lämpligt tillfälle tillsammans med adoptivföräldrarna upprätta en plan för stöd efter adoptionen. I planen bör ingå såväl uppföljande kontakter som andra stödinsatser.⁴⁶ Det finns ingen modell för socialtjänstens stöd men i MFoF:s handbok ges exempel på områden som stödet kan omfatta, till exempel stöd i samband med hemkomst, stöd i samspelet mellan barn och adoptivföräldrar, stöd i språkutveckling, rådgivning om samtalet med barnet om adoptionen, rådgivning i samband med förskole- och skolstart, stöd under tonårstiden samt stöd i samband med eget föräldraskap.⁴⁷

Enligt MFoF erbjuder några kommuner i landet särskild rådgivning och stöd, med specifik kompetens kring adopterade personers och adoptivföräldrars behov.⁴⁸ Göteborg stad erbjuder en särskild adoptionsrådgivning dit adoptivföräldrar och adopterade personer (tonåring eller ung vuxen) kan få träffa psykolog och samtala kring frågor som rör adoption. Besöken är kostnadsfria för den som bor i Göteborg.⁴⁹ Även Stockholm stad erbjuder ett särskilt stöd till adoptivfamiljer genom Duvnäs föräldrastöd som riktar sig till barn 0 till 10 år.⁵⁰

MFoF har ett tillfälligt uppdrag att erbjuda samtalsstöd till adopterade personer och adoptivföräldrar

MFoF har sedan 2020 haft i uppdrag att tillhandahålla adoptions-specifikt professionellt samtalsstöd till adopterade personer och adoptivföräldrar.⁵¹ Efter upphandling har samtalsstödet erbjudits via Apoteksgårdens Kognitiva Center AB. Samtalsstödet har bestått av individuella psykoterapeutiska stödsamtal samt gruppsam-

---

⁴⁶ Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds allmänna råd (HSLF-FS 2022:25) om socialnämndens handläggning av ärenden om internationell adoption.

⁴⁷ MFoF (2022), *Internationell adoption – Handbok för socialtjänsten*, s. 108 ff.

⁴⁸ MFoF (2022), *Internationell adoption – Handbok för socialtjänsten*, s. 108.

⁴⁹ <https://goteborg.se/wps/portal/start/omsorg-och-stod/familj-barn-och-ungdom/stod-till-familjen/familjeratt/adoption>. Hämtad 24-10-31.

⁵⁰ <https://socialtstod.stockholm/familj-och-barn/duvnas-foraldrastod/>. Hämtad 24-10-31.

⁵¹ År 2022 utvidgades uppdraget till att även omfatta målgruppen adoptivföräldrar.

tal som utförts av legitimerade psykoterapeuter och legitimerad psykolog. Stödet ska vara ett komplement till den ordinarie hälso- och sjukvården och innebär alltså inte någon behandling utan omfattar vägledande samtal. Det innebär att personer med behov som bedömts vara mer omfattande än det samtalsstödet kan erbjuda hänvisas vidare till ordinarie hälso- och sjukvård.⁵²

Samtalsstödet till adopterade personer omfattar personer från 15 år och uppåt. En förutsättning är att personen är svensk medborgare och adopterad inom landet eller internationellt adopterad till Sverige. Samtalsstödet till adoptivföräldrar har omfattat både de som adopterat nationellt och internationellt, oavsett om adoptionen nyligen genomförts eller om stödet efterfrågats av adoptivföräldrar med vuxna barn.

Den enskilde kan erbjudas maximalt ett samtal per vecka och det är inte möjligt att få individuella samtal och delta i gruppsamtal samtidigt. Det finns inte något maxtak för antal individuella samtal utan tillgång till resurser för uppdraget tillsammans med den enskildes behov styr omfattningen av samtalsstöd till den enskilde. Enligt Apoteksgården innebär frånvaron av maxtak att det skapas en kö. De som söker samtalsstöd i dag får vänta minst en månad, kanske en och en halv månad.⁵³ Gruppsamtalen består av sex träffar utifrån olika teman. Samtalsstödet är kostnadsfritt.⁵⁴

Samtalen sker i första hand via digitala lösningar. Det är även möjligt att ha samtalet via telefon eller besök på någon av Apoteksgårdens mottagningar i Västmanland, Dalarna och Stockholm. Stödet ska delvis kunna ges utanför ordinarie kontorstid.⁵⁵

Antal personer som fått samtalsstöd

Sedan september 2020 och fram till och med den 31 oktober 2024 har totalt 792 adopterade personer fått samtalsstöd (776 internationellt adopterade och 16 nationellt adopterade). Sedan september 2022 och fram till och med 31 oktober 2024 har totalt 136 adoptiv-

---

⁵² MFoF (2024), *Slutrapport Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar*. Regeringsuppdrag S2021/08111 (delvis). Januari 2024, s. 6.

⁵³ Möte med Apoteksgården den 14 juni 2024.

⁵⁴ MFoF (2024), *Slutrapport Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar*. Regeringsuppdrag S2021/08111 (delvis). Januari 2024, s. 6.

⁵⁵ MFoF (2024), *Slutrapport Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar*. Regeringsuppdrag S2021/08111 (delvis). Januari 2024, s. 4.

föräldrar fått samtalsstöd (133 föräldrar internationell adoption och 3 föräldrar nationell adoption).⁵⁶

Fler kvinnor än män har nyttjat samtalsstödet under 2024, både bland adopterade personer och bland adoptivföräldrar. Andelen kvinnor bland adopterade är 80 procent och andelen män 20 procent. För adoptivföräldrar är fördelningen kvinnor och män 65 respektive 35 procent. Skillnaden mellan män och kvinnor kan jämföras med könsfördelningen för samtliga personer som adopterats internationellt till Sverige, där andelen kvinnor är 55 procent och andelen män 45 procent.⁵⁷

Blandade uppfattningar om MFoF:s befintliga samtalsstöd

MFoF:s utvärdering av stödet visar att de som tagit del av stödet är nöjda.⁵⁸ Apoteksgården har följt upp samtalsstödet genom en webbenkät till samtliga som tagit del av stödet.⁵⁹ Resultaten visade överlag hög tillfredsställelse med stödet, särskilt när det gäller relationen med terapeuter och samtalsmetoderna. Deltagarna lyfte fram stödet som mycket viktigt för deras välmående och relationshantering, samt att de upplevde samtalen som relevanta för att förstå och bearbeta adoptionens unika känslomässiga utmaningar. Individuell utveckling och förbättrad relationell tillfredsställelse var också tydliga positiva effekter, särskilt hos äldre deltagare och kvinnor. Många uppskattade de konkreta verktygen som stödpersonen erbjöd och betonade betydelsen av terapeuternas adoptionsspecifika kompetens. Föräldrarnas kommentarer indikerade att stödet stärkte deras förmåga att bemöta sina barns känslomässiga behov och att relationerna med deras barn förbättras. Vissa deltagare önskade mer struktur och ansikte-mot-ansikte-möten samt efterfrågade flexibilitet i samtalstiderna. Gruppdeltagarna beskrev samtalen som en trygg och stödjande miljö där de kunde dela erfarenheter med andra i liknande situationer, vilket förstärkte deras känsla av gemenskap och tillhörighet. Detta pekar på att stödet upplevdes som menings-

---

⁵⁶ MFoF (2024), *Slutrapport Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar*. Regeringsuppdrag S2021/08111 (delvis). December 2024, s. 3.

⁵⁷ MFoF (2024), *Slutrapport Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar*. Regeringsuppdrag S2021/08111 (delvis). December 2024, s. 12.

⁵⁸ MFoF (2024), *Slutrapport Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar*. Regeringsuppdrag S2021/08111 (delvis). Januari 2024, s. 3 och 13.

⁵⁹ Från 2022 har Apoteksgården använt SRS (Session Rating Scale) och ORS (Outcome Rating Scale) som fokuserar på att mäta specifika aspekter som sessionens kvalitet (till exempel relation, mål, metod) och deltagarens psykiska välbefinnande.

fullt och att deltagarna såg det som en central del i att hantera adoptionens komplexa aspekter, både emotionellt och praktiskt.⁶⁰

Chileadoption.se genomförde en egen enkät till sina medlemmar i november 2023 som visar att många då var missnöjda med MFoF:s stöd. Av de 18 personer som hade haft kontakt med MFoF var det nästan ingen som upplevde att de hade fått den hjälp de behövde. På en skala 1–10 var det endast en som angav mer än 5. Av de 18 som svarade var det 13 som angav 1–3 på den skalan.

Företrädare för Apoteksgården beskriver att de inledningsvis fick mycket kritik från vissa adopterade personer. Kritiken handlade bland annat om att någon som själv var adoptivförälder inte borde ha samtal. Medarbetarna var inte beredda på detta, och flera valde att sluta för att de inte ville vara med om det sociala drev som uppstod. Enligt Apoteksgården kommer kritiken från personer som inte varit på samtal, utan bara haft ett samtal om själva samtalet. De som haft samtal har däremot varit mycket nöjda med själva innehållet i samtalet. Den återkoppling de fått på vad som kan förbättras har framför allt handlat om önskan om mer stöd, att det ska vara mer lättillgängligt och utan kö, så att man ska kunna få en tid samma dag.⁶¹

I Natte Hillerberg och Mattias Strands intervjustudie med adopterade personer har det genomgående framförts kritik mot Apoteksgårdens samtalsstöd. De anser att det inte funnits rätt kompetens och att stödet varit svårtillgängligt. I intervjuerna framkommer att det är många som saknar förtroende för MFoF. Bara att deras logga finns på stödsinsatsen kan hindra vissa att söka hjälp.⁶²

I våra intervjuer och fokusgrupper har det framkommit blandade uppfattningar om det samtalsstöd som erbjuds genom MFoF. Viss kritik finns mot bristande kompetens och att Apoteksgården har för stark anknytning till adoptivföräldrar. Vissa adopterade personer är också kritiska till att samtalsstödet inte finns utspritt i landet, utan endast på tre orter och digitalt. När det gäller själva samtalet har vissa adopterade personer upplevt att samtalsstöd har fungerat bra. En adopterad person tycker att terapeuten var mycket bra när det gällde att bearbeta känslor av övergivenhet. Hen fick bra ”verktyg” och fick också den tid och de tillfällen hen behövde. En adop-

⁶⁰ MFoF (2024), *Slutrapport Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar*. Regeringsuppdrag S2021/08111 (delvis). December 2024, s. 8.

⁶¹ Möte med Apoteksgården 2024-06-14.

⁶² Möte med Natte Hillerberg 2022-06-02.

terad person som haft samtalsstöd via telefon menar att terapeuten åtminstone haft viss kunskap och förståelse. Hen efterfrågar dock att de fick bedriva terapi och inte enbart samtalsstöd. Andra adopterade personer är missnöjda med samtalsstödet. En person beskriver att hen först fick prata med en som inte alls förstod hens problematik utan felaktigt utgick från att det handlade om anknytningsproblem. Hen blev också erbjuden alltför få samtal – först tre möten, och där efter uppföljning efter ett halvår.

AC har en stödlinje

AC erbjuder samtal för adopterade personer om känslor och tankar kring att vara adopterad. AC erbjuder dock inte terapeutiskt samtalsstöd. Enligt AC tar de emot en stor mängd samtal (cirka fem samtal per dag) och det är många på AC:s kansli som arbetar med stödlinjen. Det är tre heltidstjänster som arbetar med PAS men det är fler som tar emot samtal.⁶³

12.3.6 Internationell utblick

Danmark har kontrakterade PAS-rådgivare

I Danmark började man bygga upp PAS-stöd 2007. Ankestyrelsen erbjöd till en början psykologrådgivning till adoptivföräldrar, verksamheten har sedan utvecklats till att också omfatta stöd till barn, stöd till vuxna adopterade personer och utbildning för professionen. En anledning till att man började arbeta med PAS var att många adopterade personer inte fick den hjälp de behövde av primärvården. Adopterade personer var ingen särskild utpekad grupp inom vården.

I det PAS-stöd som Ankestyrelsen i dag erbjuder ingår stöd till adoptivföräldrar, stöd till adopterade personer och stöd till professionen. PAS erbjuds både till nationellt och internationellt adopterade personer. Stödet ersätter inte regionernas ansvar för behandlande vård, utan ska ses som ett adoptionsspecifikt komplement. Verksamheten finansieras huvudsakligen genom statliga medel. Enligt uppgift från 2022 avsätts cirka 7,5 miljoner DKK årligen till PAS-

---

⁶³ Möte med AC 2023-10-23.

verksamheten. PAS-stödet omfattar inte ursprungssökning, det erbjuds i stället genom adoptionsorganisationerna.

Ansvaret för PAS-programmet ligger på en samordnare på Ankestyrelsen, men den faktiska rådgivningen ges genom cirka 25 PAS-rådgivare som finns i olika delar av landet. PAS-rådgivarna är privata psykoterapeuter eller psykologer med erfarenhet av barns utvecklingsmässiga behov och adopterade barns adoptionsspecifika behov (exempelvis när det gäller anknytning, trauma med mera). Rådgivarna upphandlas inte som i Sverige utan de väljs ut genom en rekryteringsprocess. De rådgivare som erbjuds ingår i PAS-programmet skriver kontrakt med Ankestyrelsen för en viss tid och får ersättning för de rådgivningstimmar som de anlitas. Kontraktet kan förlängas. Av de cirka 25 rådgivarna som i dag är kontrakterade är fem själva adopterade och fem är adoptivföräldrar. Rådgivarna möts regelbundet för handledning, utbildning och kunskapsutbyte under ledning av en person på Ankestyrelsen. Gruppen har på så sätt utvecklat en gemensam metod- och kunskapsbas som ägs av PAS-programmet vid Ankestyrelsen. Enligt uppgift håller terapeuterna på länge och gruppen är sammansvetsad vilket gör att det kan vara svårt att komma in som ny. Ankestyrelsen behöver nu göra en nyrekrytering och har 140 sökande, varav ett urval kallas till intervju. Hänsyn tas till hur de passar in i gruppen och om de kan bidra med sin expertis inom PAS-programmet.

PAS-rådgivaren betalas 1 000 danska kronor per rådgivningstillfälle genom Ankestyrelsen. Den enskilde betalar 100 danska kronor per individuellt rådgivningstillfälle. Vuxna adopterade personer behöver signera ett dokument hos PAS-rådgivaren efter varje session. Rådgivaren får sedan betalt genom att uppvisa denna dokumentation som skickas in med faktura till Ankestyrelsen.

Stöd till adopterade personer

Stödet till adopterade personer omfattar samtalsgrupper för barn (upp till 18 år), PAS-rådgivning till vuxna adopterade personer (över 18 år) och samtalsgrupper för vuxna adopterade personer (över 18 år).

Samtalsgrupperna för barn ger barnen möjlighet att träffa andra adopterade i ungefär samma ålder och prata om bland annat tankar

och känslor kring att vara adopterad och om tillhörighet och relation till vänner, familj och skola. Syftet är att stärka barnets identitetsutveckling. Barngrupperna träffas var 14:e dag under ledning av två terapeuter.

Inom PAS-stödet erbjuds också individuell PAS-rådgivning till vuxna adopterade personer med adoptionsrelaterade utmaningar. Rådgivningen ges genom de cirka 25 PAS-rådgivare med adoptions-specifik kompetens som finns i olika delar av Danmark. För att få rådgivning skickar den adopterade personen in en ansökan till Ankestyrelsen. När ansökan beviljats kan den adopterade personen ta kontakt med någon av PAS-rådgivarna. Varje tillfälle kostar 100 danska kronor. För samtalsstödet till vuxna adopterade sattes till en början en gräns på 8 samtal per individ, men undantag har getts och ges och det finns personer som fått upp till 20 samtal eller mer.

Utöver den enskilda rådgivningen för vuxna erbjuds också grupp-samtal för vuxna adopterade personer. Grupperna träffas upp till 15 gånger under tre timmar per gång. I grupperna utbyts tankar, känslor och erfarenheter med andra adopterade personer. Man arbetar också med olika relevanta teman under vägen. Det finns grupper för adopterade personer som har barn och grupper för dem som inte har barn. För att delta i en grupp anmäler man sig, man måste delta i ett individuellt samtal med en PAS-rådgivare för att se om samtalsgrupp är rätt insats för den enskilde. När det finns tillräckligt många anmälningar (upp till åtta personer) startar gruppen. Deltagandet är gratis.

Stöd till adoptivföräldrar

Stöd till adoptivföräldrar omfattar en obligatorisk del och ingår i prövnings- och godkännandeprocessen inför adoption (fas 4). Syftet med den obligatoriska PAS-rådgivningen till adoptivföräldrar är att stödja den goda adoptionsprocessen för barnets bästa. Den omfattar tre timmar rådgivning före adoption och tre timmar efter adoptionen (inom de första tre månaderna efter att barnet kommit till Danmark). Föräldrarna får även information om de stödtjänster som finns. Utöver den obligatoriska PAS-rådgivningen erbjuds adoptivföräldrar sedan 2016 även 20 timmar rådgivning per adopterat barn upp till barnet är 18 år. Vid rådgivningen tas olika

frågor om adoption och att vara adopterad upp. Det erbjuds också föräldragrupper för föräldrar med tonåringar och temaeftermiddagar inom ämnen som förberedelse inför adoption och rasism.

Stöd till professionen

Inom ramen för PAS-programmet erbjuds också utbildning till professionen i adoptionsspecifika frågor. Utbildningen, som är fyra timmar lång, hålls av PAS-rådgivare, är gratis och vänder sig till handläggare, sjuksköterskor, psykologer med flera vid skolor, kommunernas socialtjänst och universitet.

Utbildningen är allmän, specifika frågor kan diskuteras men inte enskilda fall. Erfarenheten är att utbildningen kan tillgodose kunskap om alla barn som haft en svår start i livet. Även här görs anmälan till Ankestyrelsen.⁶⁴

I Norge ansvarar Bufetat öst för samtalsstöd till adopterade

I Norge har Bufetat i region öst i uppdrag att erbjuda PAS. Bufetat region öst erbjuder telefonrådgivning för adopterade, adoptivfamiljer och för professionen som är öppen fyra timmar om dagen, fyra dagar i veckan.

De erbjuder även samtalsstöd för adopterade personer över 16 år. Samtalsstödet ska dock utvidgas till att även omfatta adoptivföräldrar.⁶⁵ Samtalen utförs av terapeuter med lång erfarenhet av familjevård och barnskydd men de har inte haft särskild adoptions-specifik kompetens från början. Terapeuterna har tystnadsplikt. Samtalsstödet tillhandahålls främst som digitala stödsamtal via Teams. Det finns även möjlighet till fysiska samtal på två orter i Norge (Oslo och Østfold). Det är möjligt att få sex videosamtal på 45 minuter och samtalen är gratis. Enligt Bufdir behöver de kunna erbjuda åtta timmar för att täcka de flestas behov.⁶⁶ Samtalen är inte behandling och terapeuterna varken utreder, ställer diagnoser eller gör

⁶⁴ Avsnittet bygger på information på Ankestyrelsens hemsida www.ast.dk, hämtad 2024-10-28, anteckningar från möte med ansvarig för PAS på Ankestyrelsen 2022-09-01 och 2024-06-10 samt Socialstyrelsen (2022), s. 51–52.

⁶⁵ E-post till Adoptionskommissionen från Bufetat region öst 2025-01-27.

⁶⁶ Bufetat (2024), *Underveisrapport. Samtalestøtte til adopterte og Foreldrekurs til adoptivforeldre*. Oppdrag 1.9.2 og 1.9.3 – Disponeringsbrev 2024, s. 15.

medicinska bedömningar. Om den adopterade personen behöver vård och behandling (psykisk helsehjelp) kan samtalsterapeuten utfärda ett utlåtande som den adopterade personen kan ta med till sin husläkare. Endast husläkare kan remittera vidare till annan sjukvård.⁶⁷

I Nederländerna erbjuds upp till fem individuella samtal gratis

Nederländernas expertcentrum för internationella adoptioner, INEA, ansvarar för stöd till adopterade och deras familjer.⁶⁸ Barn och familjer erbjuds "Video home training" hemma hos familjer. Dessa program kan variera i omfattning beroende på familjens behov. INEA erbjuder även upp till fem individuella samtal på cirka en timme med en specialiserad rådgivare. Samtalen är gratis. Om en person skulle återkomma efter avslutad samtalsserie gör INEA en individuell bedömning av om ytterligare samtal ska erbjudas eller om personen behöver stöd inom den ordinarie hälso- och sjukvården. INEA erbjuder även gruppssamtal med adoption som tema.⁶⁹ Även vårdgivare, skolor och andra yrkesverksamma kan kontakta INEA för konsultation och kompetensutveckling. INEA organiserar även olika evenemang för adopterade personer och yrkesverksamma för att öka kunskapen om adoption.⁷⁰

12.4 Adoptionsspecifik kunskap inom hälso- och sjukvården

12.4.1 Adoptionsspecifik kunskap inom den allmänna hälso- och sjukvården och den psykiatriska vården

I våra intervjuer har både adopterade personer samt psykologer, psykoterapeuter och forskare framfört att det finns för lite kunskap om adoptionsrelaterade frågor hos de yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården som möter individer med adoptionserfarenhet, till exempel MVC, BVC, BUP, ungdomsmottagningar, primärvården och den specialiserade vården samt inom den kommunala hälso- och sjukvården.

---

⁶⁷ <https://www.bukdir.no/adopsjon/samtalestotte-til-adopterte/>. Hämtad 24-10-25.

⁶⁸ INEA tog över detta ansvar 2025 från Foundation Adoption Services (Fiom).

⁶⁹ E-post till Adoptionskommissionen från INEA 2025-02-27.

⁷⁰ E-post till Adoptionskommissionen från INEA 2025-01-16.

Många adopterade personer i våra fokusgrupper och intervjuer lyfter behovet av specialiserad psykiatri och BUP som kan frågor om adoption och trauma. Flera anser att hälso- och sjukvården bör erbjuda adopterade personer traumaterapi och att begreppet adoptionstrauma införs. En psykoterapeut anser att det inom psykiatrin behövs en bättre förståelse för hur man ska bemöta adopterade personer. Om man jobbar på en psykiatrisk klinik så träffar man för få adopterade personer för att få upp en kunskapsbas. En psykolog anser att den allmänna vården åtminstone behöver ha en miniminivå av adoptionsspecifik kompetens; att man har på sig särskilda "glasögon" och kan ställa frågor i mötet med en adopterad person.

Screening för ärftliga sjukdomar

Flera adopterade personer efterfrågar kostnadsfri hälsoundersökning till adopterade personer och generell DNA-screening för att få kännedom om ärftliga sjukdomar. Adopterade personer får ofta frågor om ärftliga sjukdomar och sjukdomshistorik som de inte kan besvara och utan att de erbjuds extra prover för att ta reda på det. En adopterad person uttrycker sig så här:

Ibland får man frågan "har ni cancer i släkten?" När man säger "jag är adopterad" så blir det ingen uppföljning på det, så att man får det där extra blodprovet för att få reda på om man har anlag för olika cancer-sorter eller diabetes eller så.

Flera adopterade personer önskar att de kunde erbjudas kostnadsfri screening för de vanligaste och farligaste sjukdomarna och i de fall det finns en känd risk. En person anser att adopterade personer borde erbjudas ett blodprov vid en viss ålder, för att söka efter ett antal genetiska sjukdomar som man vet är vanliga för olika ursprungsländer.

Sverige har tagit hit de adopterade, då borde också sjukvården och de insatser som görs vara avgiftsfria eller ligga på en så låg avgiftsnivå så att alla kan ta del av den.

12.4.2 Det finns ett särskilt barnhälsovårdsprogram för internationellt adopterade barn

I Rikshandboken för barnhälsovård⁷¹ finns ett särskilt avsnitt som handlar om särskilda anpassningar av barnhälsovårdsprogrammet för internationellt adopterade barn. Av programmet framgår att barn som kommer till Sverige genom internationell adoption ska undersökas av läkare senast 14 dagar efter ankomst. Hälsoundersökningen sker oftast på en vårdcentral, en hälsocentral eller en lokal asyl- eller flyktingmottagning. Vid hälsoundersökningen ska det bedömas om barnet har smittsamma sjukdomar, om en åldersutredning behöver göras samt behov av kompletterande vaccinationer.

Familjen ska även erbjudas hembesök av BHV-sjuksköterska och eventuellt annan lämplig profession såsom BHV-psykolog, familjevägledare eller socionom med koppling till förebyggande socialtjänst. Bedömning samt stöd och rådgivning ska ges till föräldrarna avseende tillväxt, hälsa, utveckling, nutrition och föräldrabarnkontakt. Även hörselundersökning samt undersökning av tandhälsa ska erbjudas. Familjen ska erbjudas mottagningsbesök med BHV-sjuksköterska eller teambesök med BHV-läkare för vaccinationsplanering. Efter dessa inledande undersökningar ska familjen erbjudas mottagningsbesök med BHV-sjuksköterska en gång i månaden eller efter föräldrarnas önskemål för utvecklingsbedömning samt stöd och rådgivning avseende tillväxt, hälsa, utveckling, sömn, nutrition, stimulans, föräldrabarnkontakt och barnsäkerhet.⁷²

---

⁷¹ Rikshandboken i barnhälsovård innehåller metoder och riktlinjer för svensk barnhälsovård samt aktuell och kvalitetssäkrad kunskap om barns hälsa och utveckling. Rikshandboken görs på uppdrag av Sveriges regioner och kommuner (SKR).

⁷² <https://www.rikshandboken-bhv.se/halsobesok/barnhalsovard-for-internationellt-adopterade-barn/>. Hämtad 2024-10-21.

12.5 Forum för erfarenhetsutbyte

12.5.1 Adopterade personer efterfrågar mötesplatser att dela erfarenheter

Våra intervjuer och fokusgrupper visar att det finns behov av forum/mötesplatser för adopterade personer att få mötas och dela erfarenheter med andra. Det finns behov av både gruppsamtal på olika teman som leds av en samtalsledare och andra, mer informella träffar.

Även barn till adopterade personer kan behöva dela erfarenheter med varandra. En av våra intervjupersoner har uttryckt att barn till adopterade personer kan behöva en ”bro” eller ”brygga” till det kulturella arv som man ryckts ifrån.

Samtalsgrupper för adopterade personer

I våra fokusgrupper framfördes att det vore bra om det fanns särskilda samtalsgrupper för adopterade personer. Flera framhåller att det är viktigt att den som håller i samtalen själv är adopterad men samtidigt är en neutral part. Flera adopterade personer har lyft fram att många inte känner sig bekväma i de forum/grupper som organisationerna har haft. En person uppfattar att det varit som ”klago-forum”, och vill att det ska vara framtidsinriktat.

I samtalen skulle man exempelvis kunna få prata om sin identitet som adopterad och få stöd i olika livsfaser som till exempel tonåren, när man själv får familj, när ens föräldrar går bort. Samtalsgrupper kan också formeras efter land eller kontinent. Personer i vår referensgrupp framhåller att det är värdefullt att få stöd i det kulturella, att lära känna sitt land och få umgås med andra från samma ursprungsland. En person uttrycker:

Det är viktigt det där, att vara i rum där alla ser ut som jag.

David Asplund skriver i sin masteruppsats i socialantropologi att många adoptivföräldrar av välvilja har försökt få sina adopterade barn att känna sig inkluderad och socialiserat barnet till att bli svensk. Vissa adopterade personer tar avstånd från sådant som har med ens ursprungsland att göra medan andra hittar olika sätt att återknyta till det, till exempel genom att lära sig språket, fästa vikt vid doku-

mentation och foton, resa tillbaka och uppleva kulturen eller träffa andra med samma ursprung.⁷³

Mötesplatser, träffar och lägerverksamhet

Många adopterade personer upplever att det är värdefullt att få träffa andra adopterade personer, få känna samhörighet, träffas mer lätt-samt, göra saker tillsammans och prata om annat än just adoptionen. Personer i vår referensgrupp framhåller att det sociala stödet kan förebygga den psykiska ohälsan.

En möjlighet är att organisera träffar i befintliga organisationer som finns lokalt ute i landet, till exempel ABF. En annan möjlighet är att organisationer för adopterade anordnar grupper och sociala träffar. De föreningar som får ekonomiskt stöd är dock ofta till för vuxna adopterade, det saknas organisationer för barn och ungdomar. En person som under lång tid arrangerat lägerverksamhet för adopterade ungdomar menar att det har varit väldigt bra för ungdomarna. Han menar att även vuxna adopterade efterfrågar lägerverksamhet. Det är dock endast organisationer som kan söka statligt stöd för lägerverksamhet.

Många adopterade personer beskriver att de själva har haft mycket värdefull kunskap av just utbyte med andra adopterade personer. Flera har uppskattat att de under sin uppväxt fick delta i träffar med adopterade personer från samma land och då fick träffas och dela erfarenheter. En intervjuperson tänker att det vore bra om alla adopterade personer fick tillgång till sådana träffar eftersom många adopterade barn och unga växer upp i en väldigt vit miljö där det är svårt att hitta andra att känna igen sig i. En annan tror att det hade varit bra att få vara i en miljö med andra adopterade personer, men hans föräldrar ordnade inte något sådant utifrån synsättet att "alla är människor".

Flera adoptivföräldrar framhåller hur viktig öppna förskolan Spira, som var inriktad på just adoptivfamiljer, har varit för dem och deras barn. En adoptivförälder menar att det var otroligt viktigt för hans barn att AC sammanförde dem med en annan familj som adopterat från samma land.

---

⁷³ D. Asplund (2023), *The negotiation and crafting of identity among transnational and/or transracial adult adoptees in Sweden*. Stockholms universitet, Socialantropologiska institutionen.

Konton på sociala medier

Det finns flera Facebookgrupper och andra konton på sociala medier som kan vara ett stöd och där adopterade personer kan dela erfarenheter. Vissa av dessa konton är landspecifika.

Våra intervjupersoner har blandade erfarenheter av dessa olika konton. Flera har haft svårt att hitta rätt slags forum för att träffa andra adopterade personer. Dels har vissa som kommer från mer ”ovanliga” adoptionsländer haft svårt att hitta grupper, dels kan man ha olika förväntningar och behov. Vissa vill umgås, äta mat från ursprungslandet och prata om landet och kulturen, medan andra snarare vill prata om adopterade personers rättigheter och hur man kan få politiskt genomslag.

Många efterfrågar en fysisk mötesplats

Möjligheten att delta i erfarenhetsutbyten behöver vara lättillgängligt. Vissa värdesätter digitala träffar just på grund av enkelheten, medan andra föredrar fysiska träffar för att de tänker att det ger något mer. Både unga och äldre adopterade personer (även partners till adopterade) framhåller betydelsen av att det finns en fysisk plats – inte minst en plats för ungdomar – att mötas:

Ett ställe att ses och fika, en sådan enkel grej, på ett bibliotek eller bokcirkel.

En psykoterapeut som mött många adopterade personer har också fångat upp att det är viktigt för adopterade personer att det finns en fysisk plats med till exempel bibliotek, kaffe och föreläsningar/informationsmöten. Hon menar att det kan vara läkande med en fysisk plats:

Då säger till och med svenska staten att vi har en egen plats – för en grupp som inte har en hemvist i världen. /.../ Ett manifest, här får jag finnas, ta en kopp kaffe.

Organisationer för adopterade lyfter i en skrivelse till Adoptionskommissionen fram behovet av ett bibliotek för litteratur, forskning och även konstnärligt material kopplat till frågor om adoption.⁷⁴

---

⁷⁴ Chileadoption.se, TAR, AEF, AKF, nätverket SKAN och AFO. *Gemensamt dokument till Adoptionskommissionen gällande inväntande av kunskapscentrum för adopterade*. Inkom till Adoptionskommissionen 2024-09-16.

Många efterfrågar särskilt mötesplatser för adopterade ungdomar, där de kan mötas och dela erfarenheter. En ung intervjuperson anser att det viktigaste stödet för adopterade ungdomar skulle vara att få känna gemenskap, att kunna spegla sig i andra adopterade personer, ta del av andras upplevelser. Hen önskar att det fanns en plats man kan gå till för att möta andra adopterade barn och ungdomar som man kan spegla och känna igen sig i, hänga och lära känna varandra samt ta del av information och fakta om adoption, få del av andras upplevelser, få veta om själva processen, hur man söker sina rötter. Det kan finnas bibliotek med böcker med fakta och självbiografier, lek- och pysselrum, samtalsrum och vilrum. Hen för fram ett förslag om att det kan samlas i ett "Adopterades hus". Men det skulle även kunna vara på fritidsgårdar eller inom en organisation som till exempel Bris. Den personal som möter ungdomarna bör själva vara adopterade och inte allt för långt ifrån i ålder. Det kan både vara unga vuxna utan särskild utbildning samt utbildad personal, som till exempel kuratorer. De som erbjuder stöd bör förutom att vara adopterade även vara kunniga, engagerade, aktiva och uppsökande. Man ska kunna ställa frågor om adoption och få svar och att ha möjlighet till fördjupat stöd.

12.5.2 De mötesplatser som finns i dag

Organisationer för adopterade erbjuder olika former av mötesplatser för sina medlemmar

Organisationer för adopterade anordnar olika former av träffar och evenemang för sina medlemmar. Det kan till exempel vara föreläsningar, bokcirklar och studiecirklar, samtalsgrupper för medlemmar både online och fysiskt samt sociala tillställningar.

Adoptionsorganisationerna anordnar föreläsningar och andra aktiviteter

AC anordnar olika föreläsningar, ibland är de enbart för medlemmar och ibland är de öppna för alla som vill delta. AC:s lokalavdelningar anordnar även sociala tillställningar och aktiviteter.

Webbsidor och konton på sociala medier

Det finns flera webbsidor⁷⁵ och konton på sociala medier som drivs av adopterade personer. Det finns flera olika typer av konton. Vissa handlar om adoption och adopterade personers rättigheter, medan andra är mer landspecifika och handlar om landet och kulturen.

12.6 Stöd vid ursprungssökning

12.6.1 Ursprungssökning handlar både om biologiskt och kulturellt ursprung

Att söka sitt ursprung kan både handla om att söka sitt biologiska och sitt kulturella ursprung. Ursprungssökning kan handla om allt från att begära ut sina adoptionshandlingar här i Sverige och i sitt ursprungsland till att göra en återresa för att söka efter eller återförenas med sin ursprungliga familj eller uppleva sitt första lands kultur, geografi och språk. Enligt HCCH är gränsöverskridande samarbete mellan ursprungsstater och mottagande stater nödvändigt när vuxna adopterade personer söker sitt ursprung, vilket är en livslång process.⁷⁶

Rätten till identitet är en mänsklig rättighet men behovet av att söka sitt biologiska ursprung varierar

Rätten till identitet är en mänsklig rättighet och att inte veta vem man är och var man kommer ifrån upplevs för många adopterade personer som oerhört stressande och påfrestande.

Behovet av att söka sitt ursprung är dock mycket individuellt. Vissa tycker att kännedom om sitt biologiska ursprung är mycket viktigt. Andra tycker inte det. En del är kluvna till frågan. Vissa är nyfikna på sin ursprungliga familj men samtidigt osäkra på om de vill få vetskap. Man kan vara rädd för konsekvenserna och känna sig osäker på vad man ska göra med informationen. Flera beskriver en saknad och en längtan efter att få känna igen sig, både vad gäller personlighet- och ansiktsdrag, i någon annan. Intresset för ursprungs-

---

⁷⁵ Se till exempel <https://www.adopterade.se/>. Hämtad 2024-11-27.

⁷⁶ HCCH (2008), *The Implementation and Operation of the 1993 Hague Intercountry Adoption Convention. Guide No.1*, s. 125.

sökning kan även förändras över tid. Vi har mött flera adopterade personer som säger att de varit helt ointresserade fram till en viss tidpunkt, då det i stället blivit mycket viktigt. Enligt HCCH finns det exempel på att en 96 år gammal adopterad person sökt efter sitt födelsebevis.⁷⁷

Adoptivföräldrarnas inställning och förmåga att stötta varierar

Det varierar hur adoptivföräldrar ställer sig till sina barns ursprungssökning. En del har svårt att prata om det medan andra adoptivföräldrar är intresserade och stöttar sina barn. Adopterade personer uppger att det ibland finns en skam gentemot adoptivföräldrarna när de vill söka sitt ursprung, det kan ta flera år innan föräldrarna accepterar att den adopterade personen vill söka sitt ursprung. En del adopterade personer börjar sin sökning först när adoptivföräldrarna är döda. Det kan bero på lojalitet till adoptivföräldrarna och en rädsla för att de ska bli sårade eller känna sig ifrågasatta. Men det kan också bero på att adopterade personer kan känna sig väldigt ensamma efter adoptivföräldrarnas död och då kan behovet av att få kunskap om den ursprungliga familjen öka.

12.6.2 Det efterfrågas både praktiskt och ekonomiskt stöd vid ursprungssökning

I våra intervjuer och fokusgrupper framgår att det behövs vägledning, praktiskt och ekonomiskt stöd i ursprungssökning:

Att söka sina rötter är ett känslomässigt och praktiskt heltidsarbete, vilket många inte förstår.

Adopterade personer efterfrågar ett professionellt stöd av en statlig och neutral aktör. Samtidigt är det viktigt att den som hjälper till med ursprungssökning har kulturell förståelse, eller knyter till sig personer som har det. MFoF framhåller att det är viktigt att säkerställa ett långsiktigt stöd i ursprungssökning. De menar att behovet kommer att finnas kvar under lång tid, även om antalet adoptioner minskar. Flera adopterade personer framför att staten ska bekosta ursprungssökning eftersom staten medverkat till adoptionerna och

---

⁷⁷ HCCH (2008), s. 123.

att den som blivit adopterad inte själv har valt att komma hit. En adopterad person säger:

Adoptivföräldrar får bidrag för att adoptera, jag får inget för att söka mina rötter.

Den nederländska utredningen, den så kallade Joustra-kommittén, genomförde en enkätstudie som visade att ungefär 1 av 3 av de adopterade personer som samlat in ytterligare information om sin bakgrund, hade upptäckt att uppgifterna i deras adoptionshandlingar, avseende exempelvis datum och födelseort, namn på ursprungsföräldrar samt uppgifter om anledningen till adoptionen var fel. Om informationen i adoptionsdokumenten är falsk blir ursprungssökningen givetvis ännu mer komplicerad och tidskrävande.⁷⁸

Tillgång till adoptionshandlingar

Många adopterade personer beskriver att det är svårt att få tillgång till sina adoptionshandlingar. Ett problem i dag är att informationen finns på många olika ställen vilket gör att adopterade måste kontakta flera olika instanser: socialtjänsten, tingsrätten, Skatteverket, Migrationsverket, Riksarkivet, stadsarkiv och adoptionsorganisationer.

Det är även svårt att få tillgång till adoptionsdokument från ursprungslandet. En adopterad person från Colombia beskriver att ICBF erbjuder stöd som ser bra ut ”på pappret”. Myndigheten förvarar alla dokument, kan lämna ut dokument och erbjuder sig att gratis söka efter biologisk familj. Men i praktiken är det svårt att få hjälp av ICBF. En adopterad person från Indien beskriver att hen fått besked av barnhemmet att alla dokument förstörts i en översvämning. Även adopterade personer från andra länder uppger att de fått svaret att dokumenten är förstörda genom översvämningar och bränder eller att de blivit uppätta av råttor. En adopterad framför att arkiven i ursprungsländerna behöver digitaliseras, annars riskerar adoptionshandlingarna att gå förlorade och att Sverige behöver ”trycka på” ursprungsländerna i den frågan. Flera adopterade personer framför att det behövs hjälp med översättning samt tolkning av vad som står i adoptionsdokumenten.

---

⁷⁸ D. Deijle (2024), *The struggle towards collective justice through financial compensation for intercountry adoptees in the Netherlands*. Ur E. Loibl och D. M. Smolin (editors). *Facing the Past. Policies and Good Practices for Responses to Illegal Intercountry Adoptions*, s. 217 och 219.

Adopterade personer efterfrågar ”en väg in” till adoptionsdokumenten. En aktör som har kunskap om var adoptionshandlingar kan finnas och som kan guida den adopterade personen rätt.

Praktiskt stöd i ursprungslandet

De adopterade personer som vi har intervjuat beskriver hur svårt det är att söka sitt ursprung på plats i ursprungslandet. Det handlar om språkliga och kulturella hinder men även svårigheter med att veta ”hur man tar sig fram” hos myndigheter och andra institutioner. Flera adopterade personer berättar att de har fått värdefull hjälp i ursprungslandet av andra adopterade personer eller av enskilda personer som erbjuder stöd i ursprungssökning. Flera adopterade personer ser dock att det finns vissa risker med att privatpersoner hjälper till, till exempel att de inte alltid har full förståelse för vilka konsekvenser röttersök kan få för de ursprungliga familjerna. Adoptionen kan vara en familjehemlighet som avslöjas. En adopterad person beskriver att hen inte vill lämna ut information till främlingar eftersom hen inte vill riskera säkerheten för sin mor. Det kan också vara svårt att veta vilka man kan lita på eftersom en del av dessa aktörer har ekonomiska intressen och tar mycket betalt för att hjälpa till.

Adopterade personer efterfrågar ett praktiskt och handfast stöd på plats i ursprungslandet. Det skulle till exempel kunna vara en utsedd kontaktperson i ursprungslandet som adopterade personer kan vända sig till. Det skulle även kunna vara en statlig aktör som kan informera och hänvisa till personer som kan bistå med ursprungssökning, en slags kvalitetssäkring. En variant är att ursprungssökningen sker i samarbete med de svenska ambassaderna i ursprungsländerna. De skulle kunna stötta adopterade personer vid återresa, ge tips på lokala personer som kan guida och hjälpa till, ha kunskap om var man hittar sina dokument, göra sökningar i register, bistå i DNA-undersökning, bedöma risker och förbereda den ursprungliga familjen inför en återförening.

Stöd i samband med återförening

Att återförenas med sin ursprungliga familj är en komplex process. Ibland ser den adopterade personens behov och den ursprungliga familjens behov olika ut. Det händer att den ursprungliga familjen inte vill ha kontakt eller vill hålla kontakten hemlig. Ibland vill den adopterade personen ha information om sin ursprungliga familj men är inte redo för en relation. Skillnader i kultur och förståelse för vad det innebär att vara en familj, kan skapa missförstånd och konflikter i relationen. Även förväntningar på ekonomisk försörjning kan bidra till att komplicera relationen. Familjens förklaringar till orsakerna till adoptionen kan vara partiell eller motstridig. Och framför allt kan språket vara ett stort hinder för att kunna kommunicera och förstå varandra fullt ut. Våra intervjuer och fokusgrupper visar att adopterade personer och deras familjer behöver hjälp och stöd i samband med en återförening.

Företrädare för Apoteksgården beskriver att det händer mycket i samband med möten i ursprungslandet och att det ofta är smärtsamt och väcker existentiella frågor kring den egna identiteten: "Vem är jag, hur skulle mitt liv sett ut om jag varit kvar?" Företrädare för AC menar att "man tror att det är klart när man hittat sin ursprungsfamilj, men det är då det börjar". Reaktionen hos den adopterade personen kan också komma långt efter en återförening.⁷⁹ En adopterad person beskriver hur smärtsamt det kan vara:

Något som man bör få hjälp med är när man har hittat sin biologiska familj. Då får man ofta en otrolig rygsäck av sorg och smärta för att de har blivit av med sitt barn. Det blir som en dubbel rygsäck att bära. Dels sitt eget trauma och det man upplevt genom hela livet i ett annat land. Och sedan får man bära sina biologiska föräldrars smärta och sorg.

I våra fokusgrupper har adopterade personer även lyft fram behovet av stöd om den ursprungliga familjen inte vill träffas. Eller tvärtom, stöd om man själv har blivit uppsökt av en förälder som vill ha kontakt, men man själv inte vill. Man kan behöva få stöd i att fatta rätt beslut och hantera känslor. En person i vår referensgrupp påpekar att det är en livsavgörande situation som kan röra upp känslor, och att man som adopterad ska kunna säga ja eller nej till kontakt. Det kan också finnas ursprungsföräldrar som anser att den

---

⁷⁹ Möte med AC 2023-10-26.

adopterade ska bistå familjen ekonomiskt vilket man kan behöva hjälp att hantera.

Även de ursprungliga familjerna måste få stöd i samband med en återförening

Flera av våra informanter betonar att de ursprungliga familjerna behöver förberedas och få stöd inför en återförening. Det krävs fingertoppskänsla inför kontakten med ursprungsföräldrarna och de har ofta inte tillgång till professionellt stöd. Flera adopterade personer framhåller att ursprungsföräldrarna ofta är mycket utsatta och att deras rättigheter måste tillgodoses. En adopterad person berättar att hen haft kontakt med sin koreanska familj sedan 1990-talet, men att hens mor inte ville träffas vid det senaste besöket för att det var för jobbigt. Vår intervjuperson tror att det beror på att adoptionskritiken är så massiv i Sydkorea nu. Det gör något med alla mödrar som har lämnat bort sina barn. Det finns en oerhörd skuld och skam och de är rädda för att deras bortadopterade barn ska vara arga.

Ekonomiskt bidrag till ursprungssökning och återresa

Att söka sitt ursprung är ofta förenat med stora kostnader för den adopterade personen. Det handlar om kostnader för översättning av dokument (såväl dokument som finns i adoptionsakten i Sverige som i ursprungslandet), DNA-test, resor till och boende i ursprungslandet samt anlitande av tolk. Flera adopterade personer är kritiska till att de själva är tvungna att betala dessa kostnader. Dels för att det inte varit deras val att bli adopterade till ett annat land, dels för att det ofta är avsaknad av eller felaktiga uppgifter i dokumentationen, som gör ursprungssökningen så svår och kostsam.

Bidrag till återresa

Adopterade personer, och även AC⁸⁰, efterfrågar ekonomiskt bidrag för att kunna göra en återresa till sitt ursprungsland. För vissa handlar en återresa om att försöka hitta sin ursprungliga familj, andra vill göra en resa för att återknyta kontakten med landet, språket och kulturen. För vissa adopterade kan möjligheten att återvända till sitt ursprungsland ge en lättnad från de utmanande existentiella frågorna. En återresa kan hjälpa till att ge en mer komplett bild av den adopterades identitet och historia och även omskapa deras livshistoria och ge en känsla av sammanhang. Hur en person ser på sin livshistoria och känsla av sammanhang har en betydande roll för personens hälsa och välbefinnande.

Flera adopterade personer betonar att en återresa inte är en "semesterresa". Dels för att en återresa är förknippad med särskilda kostnader till exempel för tolk, besök på myndigheter och anlitande av personer som hjälper till praktiskt på plats i landet. Men också för att en resa till sitt födelseland handlar om identitet. En adopterad person beskriver att det gav hen en lugnande känsla att få åka tillbaka och se hur staden såg ut och hur människorna där fungerade och levde sina liv.

Vissa vill även kunna få möjlighet att resa tillbaka tillsammans med sina barn. En adopterad person med mycket små ekonomiska resurser säger:

Tänk om jag aldrig tar mig dit. Jag har tänkt det i så många år, men det har inte blivit än.

Flera adopterade personer jämför med det adoptionsbidrag på 75 000 svenska kronor som adoptivföräldrar kan söka från Försäkringskassan efter en internationell adoption. En person har framfört att detta förslag mött motstånd utifrån argumentet att ett sådant bidrag skulle vara svårt att administrera och att det skulle bli orättvist då kostnader för röttersök och återresor skiljer sig åt beroende på ursprungsland. Samtidigt har adoptionsbidraget varit det samma för alla adoptivföräldrar, oavsett land och adoptivföräldrarnas inkomst. Ett annat förslag är att staten kan ge ett behovsprövat bistånd för att göra möjligheten till återresor mer jämlika. De som har störst

---

⁸⁰ Adoptionscentrums intressepolitiska program (IPP), <https://www.adoptionscentrum.se/app/uploads/2023/01/ipp-februari-2022.pdf>, nedladdad 2024-10-28.

behov av en återresa kanske har sämst ekonomiska förutsättningar att göra den. Det har även framförts att de adoptionsorganisationer som fortfarande bedriver adoptionsrelaterad verksamhet ska bidra med ekonomiskt stöd till de personer som har adopterats internationellt.

Ursprungliga familjer efterfrågar ekonomiskt stöd för att kunna resa till Sverige

I våra intervjuer med familjer i Chile efterfrågade de ekonomiskt stöd för att kunna besöka sina barn eller syskon i Sverige. En kvinna berättade att hennes syster inte har möjlighet att köpa en flygbiljett och åka till sin dotter i Sverige som hon nyligen återsett digitalt. Två syskon som har en bror i Sverige frågade:

Kan svenska staten hjälpa oss att besöka vår bror i Sverige? Vi har inte råd med det.

12.6.3 Det stöd som erbjuds i dag

MFoF har ett särskilt ansvar att ge individuellt stöd till vuxna adopterade personer som söker sitt ursprung. Även de auktoriserade adoptionsorganisationerna och föreningar/nätverk för adopterade erbjuder visst stöd. Socialtjänsten bör erbjuda råd och stöd i samband med att en adopterad person begär att få ta del av uppgifter om sin adoption.

MFoF erbjuder individuellt stöd till ursprungssökning

MFoF har sedan 2020 arbetat med särskilda regeringsuppdrag i syfte att ge individuellt stöd till internationellt adopterade personer som söker sitt ursprung.⁸¹ Under 2023 blev det klart med en långsiktig finansiering för stöd vid ursprungssökning, genom att kostnaderna lagts till myndighetens ordinarie anslag. Beslutet innebär att inter-

---

⁸¹ MFoF (2022), *Pilotprojekt med individuellt stöd till internationellt adopterade vid ursprungssökning. Slutrapport januari 2022*. Regeringsuppdrag S2019/05315/RS (delvis) och *Slutrapport. Stöd till internationellt adopterade vid ursprungssökning*. Regeringsuppdrag S2021/08111 (delvis) Januari 2024.

nationellt adopterade personer i Sverige fortsatt kommer erbjudas individuellt stöd vid ursprungssökning.

Det stöd som MFoF erbjuder vid ursprungssökning är kostnadsfritt och begränsat till personer över 18 år. Det individuella stödet avser i första hand ett vägledande stöd i sökprocessen, det vill säga hjälp till självhjälp, men kan även avse praktiskt och i viss mån ekonomiskt stöd. MFoF:s utredare arbetar från Sverige och gör inte några resor till ursprungslandet för att till exempel söka efter personer.

Ett vägledande stöd kan exempelvis handla om att få hjälp med att skapa en struktur i sökandet, få stöd med att läsa innehåll i adoptionshandlingar, söka efter information som kan vara värdefull för ett fortsatt sökande eller få information om olika sök- och kontaktvägar i ursprungslandet. Det praktiska stödet kan exempelvis handla om att få hjälp att formulera en text att skicka till en myndighet eller organisation i ursprungslandet, bedöma vilka uppgifter eller dokument som kan vara lämpliga att bifoga vid en ansökan eller stöd i samband med kontakt med andra länders myndigheter. Det ekonomiska stödet innebär möjlighet att få adoptionshandlingar översätta från ursprungslandets språk till svenska och möjlighet till telefonolk vid den första kontakten i samband med en återförening. Utöver detta bidrar MFoF inte med någon ekonomisk ersättning till adopterade eller deras familjer, till exempel i form av bidrag till återresor.

Adopterade personer önskar mer stöd än det MFoF erbjuder

I våra intervjuer har flera uttalat att det behövs mer stöd i ursprungssökning än vad MFoF kan erbjuda. Flera beskriver att MFoF svarat att de inte kan hjälpa dem. En av våra informanter uttrycker en stor besvikelse över det stöd som MFoF erbjudit hen i samband med sin ursprungssökning. Hen säger att MFoF meddelat att de endast kan ge tips på vilka man kan kontakta, de kan inte ta över ursprungssökningen. De kan inte hjälpa till att boka möten eller vara med på möten med myndigheter i ursprungslandet. Hen säger också att MFoF endast erbjuder ett översättningsverktyg inte översättning genom professionella översättare vilket är ett stort problem. Flera

av våra informanter har inte heller känt till att MFoF har ett uppdrag att bistå vid ursprungssökning.

En person som hjälpt många adopterade personer att söka sitt ursprung är kritisk till hur MFoF och AC arbetar med ursprungssökning. Hen menar att de inte gör någon direkt insats i att guida de adopterade i detta. Hen anser att svenska staten bör finansiera aktörer eller organisationer i ursprungsländerna som kan göra ett bra arbete, och att det bör finnas någon i varje stort adoptionsland.

MFoF anser att de har kunnat ge flera adopterade personer ny och bättre information kring sin bakgrund och adoption samt att de hjälpt till med återföreningar med biologisk familj. MFoF uppfattar att adopterade personer är nöjda med att det är en statlig myndighet som hjälper till eftersom många har en misstro gentemot adoptionsorganisationerna.⁸² Vi har dock även intervjuat adopterade personer som inte vill vända sig till MFoF då de inte uppfattar att myndigheten ”står på de adopterades sida”.

Adoptionsorganisationerna erbjuder stöd vid ursprungssökning

AC:s stöd till adopterade personer, benämns Post Adoption Services (PAS). Det består av tre delar; hjälp att söka ursprung, återresa och kopia av adoptionshandlingar. Enligt AC ger de stöd till både adopterade personer och adoptivföräldrar och även till dem som inte är medlemmar, även om en del av stödet endast riktas mot medlemmar till exempel återresor. AC har arbetat med PAS i 30 år. När de startade verksamheten kunde de finansiera stödet eftersom de förmedlade så många adoptioner per år, men nu har AC svårt att finansiera verksamheten. AC har begärt statligt stöd för att kunna bedriva PAS men inte fått gehör för det.⁸³

AC arbetar bland annat med förberedande råd och stöd vid sökning efter biologiskt ursprung, individuellt stöd till adopterade personer och föräldrar som vill veta mer om den adopterade personens ursprung och individuellt stöd eller rådgivning inför en återresa. AC anordnar även en workshop där adopterade personer, oavsett ursprungsland, får möjlighet att diskutera och resonera om frågor relaterade till röttersökning. Workshopen är obligatorisk för

---

⁸² Möte med MFoF 2022-02-10.

⁸³ Möte med AC 2023-10-26.

att kunna starta en röttersökning med hjälp av AC och den som vill delta behöver vara medlem i AC.⁸⁴

AC uppger att de får många samtal i samband med att adopterade personer begär att få ta del av sina adoptionshandlingar. AC går igenom all information innan den adopterade personen får se sina adoptionshandlingar, för att se om det kan vara känsliga uppgifter. Om något är särskilt känsligt så tar AC kontakt med den adopterade personen innan de skickar handlingarna.⁸⁵

Barnen Framför Allt (BFA) uppger att de har få rotsökningar. Det handlar om 10 till 15 per år, men de blev fler under 2021 när oegentligheter uppmärksammades medialt.

Återresor

Sedan mitten av 1980-talet har AC arrangerat gruppåterresor för adopterade och adoptivfamiljer. Tanken och syftet med dessa resor är att adopterade personer ska få möjlighet att uppleva sitt födelse-land i sällskap med andra adopterade personer och få stöd och hjälp både inför, under och efter resan. Personal från AC håller i förberedelserna och följer med på resan. Gruppåterresan vänder sig både till den som vill söka sitt biologiska ursprung och till den som först och främst vill lära känna sitt födelseland. AC har arrangerat resor till Sydkorea, Chile och Colombia och det finns planer på att utöka utbudet under 2025, bland annat till Vietnam.⁸⁶

Inför återresor anordnar AC två träffar som de som vill resa måste gå på. Första träffen är cirka ett halvår före resan. Det är viktigt att prata om förväntningar och oro. Det är viktigt att adoptivföräldrarna är med på förträffarna för att få dem att förstå att det här handlar om den adopterade personen, så att inte deras egna känslor tar över. AC har därför två grupper, en för adopterade personer och en för adoptivföräldrar. De som ska med på resan får också en utbildning om hur landet utvecklats över tid i landet. Enligt AC är det viktigt att informera om skillnaden mellan nu och då. Återresorna är inte "röttersökningsresor" men många vill passa på att söka sina rötter vid en återresa. AC har i de fallen även samtal inför mötena

---

⁸⁴ MFoF (2022), *Pilotprojekt med individuellt stöd till internationellt adopterade vid ursprungssökning. Slutrapport januari 2022*. Regeringsuppdrag S2019/05315/RS (delvis), s. 26.

⁸⁵ Möte med AC 2023-10-26.

⁸⁶ <https://www.adoptionscentrum.se/ac/adopterad/aterresa/gruppaterresor>. Hämtad 2024-10-21.

med biologiska familjer samt säkerställer att de biologiska familjerna får stöd inför första mötet.⁸⁷

BFA kan i vissa fall hjälpa personer som adopterats via BFA i samband med återresa. Det gäller framför allt om återresan avser ett land som BFA fortfarande samarbetar med. BFA kan då hjälpa till med att etablera en kontakt med aktuella myndigheter, barnhem och organisationer på plats i ursprungslandet.⁸⁸

Adopterade personer har även möjlighet att ansöka om stipendium för återresa från Familjeföreningen för Internationell Adoptions (FFIA) stiftelse. Stipendium kan sökas maximalt två gånger per adopterad person med minst tre år mellan resorna. Adopterade genom FFIA ges prioritet. Ett bidrag på upp till maximalt ett halvt basbelopp kan lämnas. Stipendium ges endast till den adopterade personen själv och inte till medresenärer.⁸⁹

Det finns olika uppfattningar om AC:s stöd vid ursprungssökning

Flera av de personer som vi har intervjuat är kritiska till att AC kräver medlemskap för att få hjälp med att söka sitt ursprung och att de tar betalt för en begränsad insats. Flera adopterade personer har även upplevt motstånd från AC när de vill söka sina rötter.

Andra anser att de har fått bra hjälp av AC. En adopterad person från Sydkorea beskriver att hen fick mycket bra stöd av AC i samband med hens återförening med sin koreanska mor. En adopterad person fick större förståelse för att det är viktigt att förbereda sig inför en kontakt med de biologiska föräldrarna, att man har funderat igenom hur det blir sedan, till exempel om det uppstår skuld-känslor kring att stötta dem ekonomiskt.

Organisationer och nätverk för adopterade delar praktisk erfarenhet och ger stöd

Flera organisationer och nätverk för adopterade har samlat information om hur adopterade personer kan söka sitt ursprung på sina webbplatser och flera organisationer bistår också enskilda med råd

---

⁸⁷ Möte med AC 2023-10-23.

⁸⁸ <https://www.bfa.se/adopterad/>. Hämtad 2024-10-21.

⁸⁹ <http://www.ffia.se/adopterad/aaterresor.aspx>. Hämtad 2024-10-21.

och stöd vid ursprungssökning. Det förekommer även att organisationerna får förfrågningar från ursprungliga familjer som söker efter barn som adopterats till Sverige.

Genom erfarenheter från adopterade personer finns en stor kunskap och praktisk erfarenhet om ursprungssökning inom dessa organisationer. Till exempel har Svenska koreadopterades nätverk (SKAN) sammanställt informationshäftet ”Att söka rötter i Sydkorea” som innehåller information om ursprungssökning i Sydkorea. SKAN har även sammanställt en lista över barnhem i Sydkorea. Organisationen för vuxna adopterade och fosterbarn (AFO) har utarbetat ett kontaktnät som kan hjälpa till vid sökande efter ursprung i andra länder. Chileadoption.se samarbetar med den ideella chilenska organisationen Hijos y Madres del Silencio, som arbetar med att återförena adopterade med sina familjer.

Socialtjänsten bör erbjuda råd och stöd när uppgifter om en adoption lämnas ut

Socialtjänsten har inte något särskilt ansvar vad gäller stöd till ursprungssökning. Enligt allmänna råd från MFoF bör dock socialnämnden erbjuda råd och stöd när en adopterad person begär att få ta del av uppgifter om sin adoption. Även om de begärda uppgifterna omfattas av sekretess och därför inte kan lämnas ut, bör socialnämnden erbjuda råd och stöd. Den person det gäller bör också få information om vart han eller hon kan vända sig för att få veta mer om sitt ursprung.⁹⁰ MFoF har publicerat en vägledning vid ursprungssökning. Målgruppen är landets kommuner och syftet är att stärka socialtjänsternas kompetens och möjlighet att stödja internationellt adopterade personer som söker sitt ursprung. Vägledningen innefattar exempelvis information om den adopterades rätt till ursprung och identitet, hur den adopterade personen kan förbereda sig inför sökprocessen, var adoptionsdokument kan hittas, specifika kontaktvägar för olika länder samt information inför en återresa.⁹¹

---

⁹⁰ Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds allmänna råd (HSLF-FS 2022:25) om socialnämndens handläggning av ärenden om internationell adoption.

⁹¹ MFoF (2021), *Ursprungssökning vid internationell adoption – vägledning för kommuner*.

12.6.4 Internationell utblick

I Norge finns ett statligt stöd till ursprungssökning

I Norge har Bufetat i region Öst i uppdrag att bistå adopterade personer att söka sitt ursprung. En sökning börjar genom att den adopterade personen först begär ut sina adoptionsdokument från Bufdir. Därefter kan den adopterade personen kontakta ursprungslandet, antingen på egen hand eller med hjälp av Bufetat eller adoptionsorganisationen. Bufetat region öst kan informera om vilka handlingar som ska skickas till ursprungslandet, bistå med att fylla i blanketter och göra nödvändiga översättningar. Bufetat region öst kan även kontakta ursprungslandet på den adopterade personens vägnar. Bufetat region öst står då för kostnaderna för översättning av nödvändiga dokument och för telefontolk för det första telefonsamtalet vid en återförening. Bufetat region öst ersätter inte tidigare kostnader relaterade till översättning av handlingar eller liknande, DNA-tester, kostnader för resa till ursprungslandet eller kostnader för bistånd från andra personer.⁹²

I Nederländerna erbjuds visst vägledande stöd via Fiom och expertcentret INEA

I Nederländerna är ansvaret för ursprungssökning delat på två myndigheter: Foundation Adoption Services (Fiom) och Nederländernas expertcentrum för internationella adoptioner (INEA). Fiom erbjuder stöd till ursprungssökning i samarbete med International Social Services (ISS). INEA ansvarar för att ha en aktuell översikt av möjligheterna till ursprungssökning i olika länder och att förse adopterade med rätt information.⁹³ INEA förmedlar även kontakt med andra organisationer som är aktiva i Nederländerna.⁹⁴ INEA ger information om vilka privata aktörer som erbjuder DNA-tester för olika världsdelar. INEA förvarar inga adoptionsakter men kan vägleda var adoptionsakter finns och hur den adopterade personen kan få tillgång till sin akt. INEA har även ett pilotprojekt som heter ”reconnecting home”. Det omfattar ett stöd som är riktat till de fem länder som Joustra-kommittén utredde särskilt. INEA kan

⁹² <https://www.bufdir.no/adopsjon/soke-etter-opprinnelse/>. Hämtad 24-10-25.

⁹³ E-post till Adoptionskommissionen från INEA 2025-02-12.

⁹⁴ E-post till Adoptionskommissionen från INEA 2025-01-16.

bevilja stöd på upp till 50 000 euro till föreningar som företräder adopterade personer från dessa länder för att ta fram en modell för hur ursprungssökning kan gå till i respektive land.⁹⁵

Schweiz har haft ett tre-årigt pilotprojekt för ursprungssökning

Under åren 2022 till 2024 har organisationen Back to the Roots fått offentliga medel (från kantonerna) för att bistå personer som adopterats till Schweiz från Sri Lanka under 1970-talet till 1990-talet att söka sitt ursprung. Back to the Roots kan bistå med att utreda vilka möjligheter som finns att söka, vilka myndigheter som varit ansvariga samt hitta adoptionsdokument både i Schweiz och i Sri Lanka. Den adopterade personen kan även få hjälp att hitta personer i Sri Lanka genom olika privata spårningstjänster, till exempel ISS eller Röda Korset. Allt finansieras av kantonerna till en maxkostnad av 250 000 CHF per år (drygt 300 000 svenska kronor).⁹⁶

12.7 Ursprungssökning genom DNA

12.7.1 DNA är en viktig del vid ursprungssökning

DNA-test har i dag blivit ett vanligt sätt för adopterade som saknar information om sina ursprungsföräldrar i sin dokumentation att få mer information om sitt ursprung. DNA används även för att bekräfta släktskap vid återföreningar.

I det gemensamma uttalandet om olagliga adoptioner som flera av FN:s särskilda rapportörer publicerade i september 2022 uppmanade de staterna att säkerställa att alla offer för olagliga adoptioner får den hjälp de behöver för att få veta sitt ursprung. Staten ska spela en aktiv roll i arbetet med att söka efter och lokalisera försvunna barn. Till exempel ska staterna skapa en DNA-databas för alla fall av olovligt bortförande, påtvingat bortförande, eller förfalskning av identitet som har rapporterats i syfte att återupprätta identiteten hos offer för olagliga internationella adoptioner.⁹⁷

⁹⁵ Möte med INEA i Houten 2023-10-03.

⁹⁶ S. Bitter (2024), Switzerland take first steps to deal with illegal intercountry adoptions. Ur E. Loibl och D. M. Smolin (editors). *Facing the Past. Policies and Good Practices for Responses to Illegal Intercountry Adoptions*, s. 202.

⁹⁷ United Nations Human Rights Treaty Bodies. *Joint statement on illegal intercountry adoptions*, publicerat den 28 september 2022, p. 15.

12.7.2 Adopterade önskar ekonomiskt stöd till DNA-test och en nationell DNA-databas

I ett gemensamt ställningstagande har flera organisationer för adopterade framfört att Sverige snarast ska skapa möjligheter för adopterade personer att kostnadsfritt göra DNA-tester och att dessa samlas i en nationell databas, alternativt att de skickas till berörda konsulat och ambassader som i sin tur skickar testerna vidare för matchning i den adopterade personens ursprungsland. De önskar vidare att Sverige ska uppmuntra de länder som Sverige samarbetat med att möta upp adopterade personers behov att matchas med familjemedlemmar, så att även dessa länder verkar för att DNA-testa personer i sina länder. De önskar vidare att MFOF på sin hemsida förmedlar information om de DNA-tester som redan nu finns tillgängliga så att denna information går att inhämta utanför adoptionsorganisationerna.⁹⁸

AC har uttalat att de stödjer adopterade personers önskan om kostnadsfri DNA-testning och föreslår att en adoptionsspecifik DNA-databas upprättas där både adopterade personer och den biologiska familjen ska kunna lägga in sitt DNA för att på så sätt öka chansen att finna varandra.⁹⁹ AC pekar på att det finns DNA-databaser i Chile och Sydkorea och att Sverige borde stötta vissa länder, till exempel Etiopien, att bygga upp DNA-databaser.¹⁰⁰

Även i våra fokusgrupper och enskilda intervjuer har tillgång till DNA-test lyfts som en viktig del av ett framtida stöd till adopterade personer. Flera har framhållit att det behöver tillskapas ett system som säkerställer de registrerades integritet. Både adopterade personer och adoptivföräldrar har framfört oro över att adopterade personer är hänvisade att lämna prov till privata kommersiella företag. Efter flera dataintrång har säkerheten hos dessa företag börjat ifrågasättas och för en del adopterade personer kan det kännas otryggt att lämna sitt DNA till ett privat företag i ett annat land. Även om kostnaderna under senare år har minskat drastiskt kan även kostnaden vara ett hinder för att kunna göra ett DNA-test.

Adopterade personer framför även att det kan vara svårt att veta vilket DNA-test som är mest relevant för just det land man själv

---

⁹⁸ Gemensamt uttalande från AEF, AFO, AKF, Chileadoption.se, SKAN och TAR vid riksdagsseminarium i maj 2023.

⁹⁹ Uttalandet antaget vid Adoptionscentrums Förbundsmöte i Malmö den 28 maj 2023.

¹⁰⁰ Möte med AC 2023-10-26.

kommer från. Ett stöd kan vara att kartlägga vilka DNA-test som finns och vilka som riktar sig till olika världsdelar och fungerar bäst för respektive land. Adopterade personer har även lyft fram att de behöver hjälp med att tolka resultatet av DNA-tester.

Önskemål om gratis DNA-test för adopterade personer och deras ursprungliga familjer

Både medarbetare vid Rättsmedicinalverket (RMV) och MFoF har framfört att RMV skulle kunna bistå med DNA-analys för att verifiera släktskap i de fall en adopterad person har återförenats med en förälder men vill säkerställa att det stämmer.

Många adopterade personer efterfrågar ekonomiskt bidrag för att kunna göra DNA-test genom privata företag i syfte att hitta anknytningar till levande släktingar. Det krävs dock även insatser för att få ursprungsföräldrar att lämna DNA-test. I våra intervjuer och fokusgrupper har det framkommit önskemål om att vissa ambassader skulle kunna ha DNA-kit att erbjuda familjer som misstänker att deras barn adopterats till Sverige. Ambassaderna skulle även kunna informera barnhem och organisationer i landet om möjligheten att lämna test, antingen på ambassaderna eller hänvisa till platser där man kan göra DNA-test (till exempel på vårdcentraler).

En nationell DNA-databas efterfrågas

Många efterfrågar en nationell DNA-databas för adopterade personer. Såväl adopterade personer, adoptivföräldrar och RMV framhåller dock att uppbyggnad av nationella DNA-databaser för adopterade personer måste samordnas internationellt så att det är möjligt att matcha resultat länder emellan. RMV jämför till exempel med Interpols DNA-databas där länderna kommit överens om vilka genetiska markörer som ska användas.¹⁰¹ En adopterad person berättade att hon gjort ett DNA-test via RMV, vilket kostade flera tusen svenska kronor, men som inte gick att matcha mot DNA-prov i Taiwan eftersom de har olika system.

---

¹⁰¹ Möte med Rättsmedicinalverket 2024-04-08.

I våra intervjuer har det framförts att DNA-prov kan analyseras av RMV eller av regionerna, men att det kan vara en annan statlig aktör i Sverige som är ansvarig för själva DNA-databasen.

12.7.3 Dagens stöd vad gäller DNA

I Sverige finns ingen nationell DNA-databas för adopterade personer. Adopterade personer som vill söka sitt ursprung genom DNA måste därför använda sig av de privata företag som erbjuder DNA-test för att hitta anknytningar till levande släktingar. I dag dominerar fyra stora privata företag marknaden. Tre av dessa har sitt säte i USA. Enligt MFoF är det lämpligt att jämföra olika företag avseende kostnader, typer av DNA-test, databasens omfattning och dess geografiska täckning. Det kan exempelvis variera mycket mellan företagen vad gäller antalet testade och i vilken världsdel eller länder som de har störst täckning. Vidare tillåter en del företag att resultat förs över till andra företags databas, medan andra företag inte möjliggör detta.¹⁰²

Det är även möjligt att göra ett DNA-test genom RMV. Det torde i praktiken dock endast ske i samband med bekräftelse av föräldraskap i samband med återförening.

Det finns inget särskilt bidrag från stat eller kommun som ersätter adopterade personer för den kostnad som ett DNA-test innebär. Däremot är det möjligt att söka bidrag för DNA-sökning från FFIA:s stiftelse för internationellt adopterade. Bidrag kan sökas av den som fyllt 18 år. Bidrag ges i första hand till personer som är adopterade genom FFIA och i andra hand till andra internationellt adopterade i Sverige. Maximalt kan 5 000 svenska kronor beviljas per adopterad.¹⁰³

12.7.4 Internationell utblick

Vi känner endast till två länder som inrättat någon form av nationell DNA-databas för adopterade personer: Chile och Sydkorea.¹⁰⁴ År 2014 lovade den brasilianska regeringen att inrätta en nationell

---

¹⁰² MFoF (2021), Ursprungssökning vid internationell adoption – vägledning för kommuner.

¹⁰³ <http://www.ffa.se/om-ffias-stiftelse/stipendier-och-bidrag.aspx>. Hämtad 24-10-18.

¹⁰⁴ Möjligtvis har Argentina någon form av DNA-register som syftar till att återförena familjer som separerats under militärdiktaturen.

DNA-databas för adopterade personer men det löftet har ännu inte infriats.¹⁰⁵

Chile har ett DNA-register inom brottsutredningen och har påbörjat en nationell DNA-databas för adopterade personer

I Chile finns ett nationellt DNA-register där det upprättats ett underregister för olagliga adoptioner och egenmäktighet med barn. Brottsutredningen i Chile kan tillfråga personer som ingår i brottsutredningen om att lämna DNA-prov. DNA-prov kan begäras från chilenare som bor i Chile eller i utlandet, såväl adopterade personer som medlemmar av familjen, för att jämföras med alla de profiler som förts in i registret. Hela processen med provtagning, bearbetning och framtagande av resultat handhas av den rättsmedicinska myndigheten, Servicio Médico Legal, som tillhör justitie- och människorättsministeriet. Det domstolen vill ha reda på är huruvida det finns överensstämmelser som gör att det kan slås fast att det finns släktskapsband.¹⁰⁶ Provresultatet kommer 48 dagar efter provtagning.¹⁰⁷ I vissa fall meddelar domstolen resultaten direkt till den som frivilligt lämnat prov. Kallelse till provtagning skickas av den rättsmedicinska myndigheten. Provtagning sker i samarbete med ambassaden eller konsulatet i det land som den adopterade bor.¹⁰⁸ Den DNA-databas som brottsutredningen ansvarar för går inte att matcha mot andra DNA-databaser och syftar inte till att återförena familjer utan har ett brottsutredande syfte.¹⁰⁹

I mars 2024 tillsatte Chile en statlig kommitté som ska försöka återförena utlandsadopterade personer med deras ursprungliga familjer med hjälp av en kombination av AI- och DNA-teknik. Syftet är att skapa en central DNA-databas för både adopterade

---

¹⁰⁵ A. Cardarello (2024), *Obstacles in the search for origins and identities of Brazilian-Israelis adopted through child trafficking*. Ur E. Loibl och D. M. Smolin (editors). *Facing the Past. Policies and Good Practices for Responses to Illegal Intercountry Adoptions*, s. 143.

¹⁰⁶ <https://mfof.se/internationella-adoptioner/mfofs-arbete-med-internationella-adoptioner/oegentligheter-inom-internationell-adoption/utredningar-om-oegentligheter/chile.html#h-DNAprov>.

¹⁰⁷ Chileadoption.se. *Minnesanteckningar CHI brottsutredning möte 21/11–2024*. Inkom till Adoptionskommissionen den 22 november 2024.

¹⁰⁸ <https://mfof.se/internationella-adoptioner/mfofs-arbete-med-internationella-adoptioner/oegentligheter-inom-internationell-adoption/utredningar-om-oegentligheter/chile.html#h-DNAprov>.

¹⁰⁹ Chileadoption.se. *Minnesanteckningar CHI brottsutredning möte 21/11–2024*. Inkom till Adoptionskommissionen den 22 november 2024.

personer och ursprungliga familjer och via AI-teknik koppla samman dem med hjälp av ansiktsgenkänning.

Sydkorea har en DNA-tjänst för adopterade personer, ursprungsföräldrar och syskon

Sedan januari 2020 har Sydkorea upprättat en DNA-tjänst som vänder sig till adopterade personer bosatta utomlands och som saknar tillräcklig information för att kunna söka sina ursprungsföräldrar. Den kostnadsfria tjänsten tillhandahålls av the Ministry of Health and Welfare, the Ministry of Foreign Affairs och the Korean National Police Agency. DNA-test sker med stöd från ambassaden eller konsulatet i det land som den adopterade personen bor. Ansökan görs via särskild blankett som finns på Korea Adoption Services webbplats.¹¹⁰ Sedan 2024 omfattar DNA-tjänsten inte bara sökning efter föräldrar utan även syskon. För att få en match krävs att föräldrar eller syskon har registrerat sitt DNA i databasen. Cirka 700 personer har hittat en släkting via databasen men endast två till tre ärenden gäller adopterade personer.¹¹¹

I juni 2020 fastställde Seoul Family Court faderskapet för en man vars barn adopterats till USA på 1980-talet. Kvinnan hade fått en DNA-matchning med ett barn som var halvsyskon till henne och via släktforskning hittat sin far.¹¹² Familjen ville dock inte ha kontakt med den adopterade kvinnan och därför väckte hon talan om faderskapet i domstol. Enligt Sydkoreas justitiedepartement kan avgörandet öppna för såväl arv efter de biologiska föräldrarna som medborgarskap i landet.¹¹³

---

¹¹⁰ https://www.kadoption.or.kr/en/info/dna_test.jsp.

¹¹¹ E-post till Adoptionskommissionen från SKAN 2025-03-11.

¹¹² The New York Times. *Tell Me Who My Mother Is: A Korean Adoptee Seeks Her Roots*. Publicerad den 2 juni 2020.

¹¹³ Aftonbladet. *Epokegörande dom för adopterad i Sydkorea*. Publicerad 2020-06-12.

Nederländerna har ingen DNA-databas för adopterade men för donatorer och donatorbarn

Joustra-utredningen konstaterade att adopterade personer behöver stöd i ursprungssökning till exempel tillgång till DNA-test men lämnade inget förslag på hur det ska gå till.¹¹⁴ INEA ger inte något ekonomiskt stöd till DNA-test men de kan guida enskilda när det gäller vilka möjligheter som finns för olika världsdelar.¹¹⁵

Sedan 2010 har Nederländerna en DNA-databas för donatorer och donatorbarn (KID-DNA Databank). DNA-databasen skapades av Fiom i samarbete med Canisius-Wilhelmina Hospital (CWZ). Donatorer och donatorbarn kan registrera sig och få sin DNA-profil inkluderad i databasen, vilket kan resultera i en matchning.¹¹⁶

12.8 Rätt att få behålla sitt språk och sin kultur

12.8.1 Språket är en del av identiteten

Flera adopterade personer lyfter fram betydelsen av att få behålla sitt modersmål. Vissa menar att det kan vara praktiskt betydelsefullt i samband med ursprungssökning att kunna sitt förstaspråk. Man kan behöva hjälp med att kunna ta kontakt med biologiska släktingar, förstå akter, kontakta myndigheter. Att inte kunna språket blir då ett hinder. Andra framhåller att det också är viktigt för identiteten att få bibehålla, återupprätta eller lära sig språket. En adopterad person beskriver att modersmålet är en nyckel till att återknyta kontakten med sitt hemland och sin kultur, precis som Sverige ser det svenska språket som nyckeln till den svenska kulturen och samhället.

Även David Asplund skriver i sin masteruppsats i socialantropologi om att språket både underlättar återresor till sitt ursprungsland och är ett sätt att stärka ens etniska identitet.¹¹⁷

Några menar att ett språkbrott som sker i och med adoption kan vara en större svårighet för barnet än för ett barn som kommer som flykting och kan fortsätta använda sitt modersmål hemma.

---

¹¹⁴ Committee on the Investigation of Intercountry Adoption. *Report* (unofficial translation). Government of the Netherlands. 2021, s. 138.

¹¹⁵ Möte med INEA 2023-10-03.

¹¹⁶ <https://fiom.nl/fiom-kid-dna-databank>. Hämtad 24-10-25.

¹¹⁷ D. Asplund (2023).

En adopterad person anser att det borde vara ett krav på adoptivföräldrarna att lära sig barnets språk, så att de förstår sina barn.

12.8.2 Brister i modersmålsundervisning för adopterade barn

Adoptivföräldrar framhåller i våra fokusgrupper betydelsen av att få lära sig sitt första språk:

Att få hemspråk skulle kunna vara en enorm styrka. Bara att få träffa en lärare från det land man kommer ifrån. Att man vid 3-årsålder poff så är språket bara borta, det är ett trauma i sig.

Adopterade barn har redan i dag rätt till modersmålsundervisning, men med förbehållet att ”eleven måste ha grundläggande kunskaper i språket”. Möjligheterna för barnet att ha grundläggande kunskaper i ett språk som inte talas i hemmet är i det närmsta obefintlig, vilket gör det nästintill omöjligt att få rätt till modersmålsundervisning. I våra fokusgrupper och intervjuer har adopterade personer lyft fram att alla adopterade barn bör få rätt till hemspråk utan att behöva strida för det. Det gäller både barn som var lite äldre när de kom till Sverige så att de kan få hjälp att behålla sitt ursprungliga språk och barn som kom när de var små och som vill lära sig det språk som de skulle haft om de inte adopterats till utlandet. En adopterad person beskriver att hen blev nekad hemspråk för att kommunen inte hade budget för det:

Mitt språk och min kultur har berövats mig, trots att det arvet är en mänsklig rättighet enligt FN:s barnkonvention.

Flera adopterade personer vittnar om att det är viktigt att få lära sig språket tidigt, att det är svårare att ta till sig som vuxen. Samtidigt kan det vara viktigt att få möjlighet även senare i livet. En adopterad vi intervjuat tackade själv nej till hemspråksundervisning eftersom det var viktigt för hen att markera att hen var svensk. En adoptivförälder berättar att hens barn valde att sluta med hemspråk och tappade spanskan, men nu senare verkligen skulle vilja lära sig spanska.

Några önskar också att adopterades barn ska få möjlighet att lära sig föräldrarnas ursprungliga språk.

12.8.3 Rätt att få känna stolthet över sin kultur

Flera adopterade personer framhåller betydelsen av att få känna stolthet över båda ursprungen. En adopterad person anser att det är jätteviktigt att adoptivföräldrarna pratar om den kultur barnet föddes i, att det är viktigt för identiteten. Och det är bra om man kan resa och besöka landet man kommer ifrån. Det blir lättare att förstå sin kultur om man själv har upplevt den än om man bara fått det berättat för sig. Hen anser att det är bra om adoptivföräldrar tar ett ansvar för detta, eftersom det annars kan bli en barriär om man själv måste utforska kulturen själv. Att få möjlighet att lära sig och kunna språket är också ett sätt bygga sin identitet.

12.9 Förvaring av och tillgång till adoptionsdokument

12.9.1 Adoptionshandlingar förvaras hos många olika aktörer och det är svårt att veta vad som finns var

Vi har i våra intervjuer med adopterade personer fått många exempel på hur svårt det är att få tillgång till de handlingar som rör adoptionen och den adopterade personens bakgrund. Lagkravet på adoptionsorganisationerna att bevara dokumentationen kom först 2005 men NIA rekommenderade organisationerna att dokumentera och spara uppgifter om barnets ursprung och bakgrund redan i början av 1980-talet.¹¹⁸ Detta innebär att vilken information som finns bevarad om adoptionen och den adopterade personens bakgrund ser väldigt olika ut beroende på när adoptionen genomfördes, vilket land den adopterade personen kommer ifrån och om det var en förmedlad eller privat eller enskild adoption. Vilken information som finns kan även påverkas av andra omständigheter, till exempel om barnet blev överlämnat eller om det var övergivet och vilka administrativa rutiner som fanns på barnhemmet och hos myndigheterna i ursprungslandet. Adopterade personer är många gånger beroende av vad deras adoptivföräldrar samlade in för information, till exempel i samband med att de hämtade barnet, och om de har sparat dessa dokument. Vissa adoptivföräldrar har sparat dokument och delgett den adopterade detta. Vissa adoptivföräldrar har inte några dokument och vissa har dokument som de inte vill dela till

---

¹¹⁸ NIA (1983), *Internationella adoptioner. Handbok för adoptionsorganisationer*, s. 18.

sitt barn. Det finns även adopterade personer som inte vågar fråga sina adoptivföräldrar av rädsla för att såra, kränka eller förstöra en annars god relation eller lämnas arvlösa.¹¹⁹

Förutom att det är svårt att få en överblick över vilka adoptionsdokument som finns och var dessa förvaras, har vi även fått exempel på att en persons hela adoptionsakt har försvunnit i samband med att handlingarna skulle flyttas över från adoptionsorganisationen till Riksarkivet. Den personen har alltså inte längre någon möjlighet att få del av den information som en gång fanns hos adoptionsorganisationen.

Vi kan, genom vår aktgranskning, konstatera att det krävs omfattande kunskap om vilka aktörer som har ansvarat för olika delar i adoptionsprocessen och var dessa olika aktörers dokument kan vara förvarade i dag för att få en samlad bild av vilken information som finns i ett specifikt adoptionsärende. Riksarkivet har utarbetat en intern lathund för att kunna bistå adopterade personer som vill ta del av sina adoptionsdokument och besitter stor kunskap i att kunna bistå enskilda i sitt sökande. Nedan följer en redovisning av de olika svenska aktörer som kan förvara dokument som rör en internationell adoption.

De verksamma adoptionsorganisationerna förvarar handlingar som gäller de adoptioner som de förmedlat

De adoptionsorganisationer som är verksamma ansvarar för att förvara dokument gällande de adoptioner som de förmedlat. Det kan till exempel vara kopior på socialtjänstens medgivandeutredning, social utredning från barnets ursprungsland, medicinska underlag från barnets ursprungsland, födelsebevis för barnet, pass för barnet, beslut om adoption från barnets ursprungsland eller från svensk domstol samt uppföljningsrapporter. Det kan även finnas brev från adoptivföräldrarna, foton på barnet och korrespondens från ursprungslandet i adoptionsakten.

Lagkrav på dokumentationsskyldighet infördes 2005 men NIA rekommenderade redan i början av 1980-talet adoptionsorganisationerna att arbeta för att få så mycket kännedom som möjligt om barnets ursprung och tidigare förhållanden och vidarebefordra den

---

¹¹⁹ Gemensamt uttalande från AEF, AFO, AKF, Chileadoption.se, SKAN och TAR vid riksdagsseminarium i maj 2023.

informationen till adoptivföräldrarna och socialnämnden. Organisationen skulle ta kopior på alla handlingar med uppgifter om barnet innan adoptivföräldrarna fick originalen och översända kopior till socialnämnden.¹²⁰

MFoF förvarar vissa handlingar som gäller enskilda adoptioner

MFoF hanterar olika former av beslut i samband med enskilda adoptioner och har utifrån dessa arkiverat vissa dokument. Utöver detta förvarar myndigheten vissa adoptionshandlingar efter beslut som fattats av MIA (1 jan 2005–31 dec 2015).¹²¹

Riksarkivet förvarar handlingar för adoptioner som förmedlats genom staten och avvecklade organisationer

Riksarkivet förvarar adoptionshandlingar beslutade och/eller förmedlade av tidigare verksamma adoptionsorganisationer, Justitiedepartementet (1972–76), Socialstyrelsen (1977–30 juni 1981) och NIA (1 juli 1981–31 dec 2004). Det kan till exempel vara kopior på socialtjänstens medgivandeutredning, social utredning från barnets ursprungsland, medicinska underlag från barnets födelseland, födelsebevis för barnet, pass för barnet, beslut om adoption från barnets ursprungsland eller från svensk domstol och uppföljningsrapporter.

Vid Riksarkivet finns även folkbokföringsuppgifter som svenska kyrkans församlingar tidigare registrerade (t.o.m. 30 juni 1991).¹²²

Kommunernas socialtjänst förvarar handlingar som gäller både förmedlade och enskilda adoptioner

Kommunernas socialtjänst förvarar medgivandeutredningar, yttranden/adoptionsutredningar till domstolarna samt utredningar som gäller samtycke till att adoptionsförfarandet får fortsätta (sedan 1997). Sedan 2005 finns ett lagkrav på att adoptionsorganisationerna ska skicka kopia av handlingar som avser en viss adoption till ansvarig socialnämnd. NIA rekommenderade dock redan i bör-

---

¹²⁰ NIA (1983), s. 18.

¹²¹ MFoF (2021), *Ursprungssökning vid adoption – vägledning för kommuner*, s. 20.

¹²² MFoF (2021), *Ursprungssökning vid adoption – vägledning för kommuner*, s. 21.

jan på 1980-talet att adoptionsorganisationen skulle ta kopior på alla handlingar med uppgifter om barnet innan adoptivföräldrarna fick originalen och översända kopior till socialnämnden.¹²³ Om det var en privat adoption skulle socialtjänstens utredare begära att få ta kopior av de handlingar föräldrarna hade om barnet för att lägga in i den aktuella akten.¹²⁴

Handlingar som kommit in eller upprättats i samband med en utredning om adoption får inte gallras hos socialtjänsten.

Tingsrätterna förvarar handlingar som lämnats in i samband med ansökan om adoption

I de fall svensk domstol har beslutat om adoption av barnet, förvarar domstolen på den ort där adoptivföräldrarna bodde vid tiden för adoptionen vissa handlingar. Det kan till exempel vara socialtjänstens medgivandeutredning, socialtjänstens adoptionsutredning och domstolens beslut om adoption. Det kan även finnas kopia på social utredning från barnets ursprungsland, födelsebevis och pass för barnet.

Skatteverket har uppgifter om folkbokföring

Skatteverkets folkbokföringsregister innefattar exempelvis uppgifter om vilken kommun som var den adopterades första vistelsekommun. I folkbokföringsregistret kan det också finnas uppgifter om den adopterades ursprungliga familj om de är kända.¹²⁵ I personakten i folkbokföringen kan det även framgå om adoptionen godkändes av Justitiedepartementet, Socialstyrelsen eller NIA.¹²⁶

När Skatteverket folkbokför ett inflyttande barn för första gången tilldelar verket barnet ett personnummer. Uppgifterna om födelseiden registreras utifrån underlaget i ärendet, vanligtvis ett pass, uppehållstillstånd eller något annat identitetsdokument. Dessa dokument gallras inte hos Skatteverket.¹²⁷

---

¹²³ NIA (1983), s. 18.

¹²⁴ *Internationella adoptioner (1986), Handbok för socialnämnder*, s. 62.

¹²⁵ MFOF (2021), *Ursprungssökning vid adoption – vägledning för kommuner*, s. 21.

¹²⁶ E-post till Adoptionskommissionen från Riksarkivet 2024-11-27.

¹²⁷ E-post till Adoptionskommissionen från Skatteverket 2024-10-23.

Skatteverket har hand om folkbokföringen sedan 1 juli 1991. Dessförinnan var det Svenska kyrkans församlingar som ansvarade för uppgiften. Samtliga kyrkobokföringshandlingar som före 1991 fanns inom Svenska kyrkan har överförts till regionala arkivmyndigheter, vanligen landsarkiv, vilka finns tillgängliga via Riksarkivet.¹²⁸

Migrationsverket förvarar handlingar som gäller uppehållstillstånd och medborgarskap

Uppgifter om adoptionen kan finnas bevarade vid Migrationsverket då de i samband med adoptionen fattar beslut om uppehållstillstånd eller medborgarskap för barnet.

Privatpersoner förvarar adoptionsdokument i sina bostäder

Adopterade etiopiers och eritreaners förening (AEF) med flera har framfört att personer som varit aktiva inom den internationella adoptionsverksamheten har egna privata arkiv med uppgifter gällande de adoptioner som de förmedlat. Det gäller både personer som förmedlat adoptioner enskilt och via auktoriserade adoptionsorganisationer. Dessa personer förvarar dokument som innehåller känsliga personuppgifter om både adopterade personer och andra vilket är ett problem på flera sätt. Adopterade personer får inte tillgång till sina egna adoptionshandlingar eftersom dessa privatpersoner inte vill lämna ut dem. Det finns även en risk att obehöriga kan få tillgång till dessa dokument och de kan även försvinna. Det har till exempel hänt att anhöriga har kastat dokument när förmedlaren har avlidit.

År 2011 skickade MIA ett brev till enskilda personer som medverkat vid internationella adoptioner med en uppmaning att överlämna adoptionshandlingar till Riksarkivet. Riksarkivet skickade därefter ett brev till åtta förmedlare med ett erbjudande om att ta emot handlingar. Endast en person lämnade in handlingar och det är fortfarande det enda privata arkiv som finns på Riksarkivet. Riksarkivet har därefter upprättat en förteckning över personer som kan ha enskilda arkiv med adoptionsdokument. Vi har vid ett möte med en person som förmedlat adoptioner åt AC gått igenom en privat bok med information om de adoptioner som hon förmedlat. Vid

---

¹²⁸ MFoF (2021), *Ursprungssökning vid adoption – vägledning för kommuner*, s. 21.

det mötet uppmanade vi personen att lämna in boken till Riksarkivet. Hon ville dock inte det på grund av oro att obehöriga kunde få tillgång till uppgifterna men skulle överväga att överlämna en kopia av boken för förvaring hos AC.

12.9.2 Adopterade personer vill att adoptionsakter förvaras i ett statligt arkiv

Vissa adopterade personer uppger att de har känt sig motarbetade av AC när de begärt att få ta del av sin adoptionsakt och att de är osäkra på om AC lämnar ut alla handlingar, utan gör en egen bedömning av vad de lämnar ut och inte. Flera har erfarenhet av att AC inte har lämnat ut alla dokument direkt, utan först när den adopterade personen återkommit och frågat om det finns mer. En av våra informanter nekades att få del av uppgift om sin moders namn från AC men fick ut uppgiften från tingsrätten. Även en domare vid en tingsrätt uppger att domstolarna lämnar ut fler uppgifter till adopterade personer än vad AC gör, det vill säga man gör olika sekretessbedömningar. Under 2023 hade MFoF ett tillsynsärende som avser AC:s hantering av utlämnandeärenden som rör Israel. Ärendet inleddes utifrån att MFoF hade synpunkter på vilka uppgifter som AC lämnat ut, samt att olika uppgifter maskerats i originalhandlingen på hebreiska jämfört med den engelska översättningen. Ärendet avslutades med en uppmaning att göra en noggrann sekretessprövning och att översätta handlingar vid behov.¹²⁹

En adopterad person berättar att AC gallrat handlingar i samband med att de lämnat material till Riksarkivet:

De rensade bort medicinska uppgifter och sjukjournaler. Sådan information är jätteviktig för adopterade. Frågan om ärftliga sjukdomar och hur det ser ut i familjen är det första som hälso- och sjukvården ställer.

AC har framfört att de alltid är behjälpliga och prioriterar adopterades önskan om att få kopia av adoptionshandlingarna.¹³⁰

I ett gemensamt ställningstagande har flera svenska föreningar och nätverk för adopterade framfört till riksdagen att adopterade

---

¹²⁹ MFoF. *Tillsynsrapport 2023 – Adoptionscentrum*. Dnr 2023–232 Skellefteå 12 april 2024, s. 15.

¹³⁰ AC. *Synpunkter på textutkast Chile*. Inkom till Adoptionskommissionen 2024-09-06.

personer i dag är utlämnade åt adoptionsorganisationers och privata agenter godtyckliga val av vad som ska sparas, slängas, delges eller undanhållas. De anser att adopterade personers adoptionsakter bör förvaras i ett samlat statligt arkiv – förslagsvis Riksarkivet. Det gäller även handlingar som förvaras hemma hos privatpersoner. Adopterade personer måste själva kunna få tillgång till alla de uppgifter som rör dem själva. Denna rättighet bör även gälla adopterade personers barn.¹³¹

Även AC anser att adoptionshandlingar bör förvaras på Riksarkivet. Men de anser att det bör finnas en rekommendation om att adoptionsorganisationerna ska hjälpa till att tolka de handlingar som begärs ut. AC anser inte att det är lämpligt att till exempel kommunerna skulle hjälpa adopterade personer med det, eftersom det behövs särskild kompetens för att kunna tolka en akt i sitt kulturella sammanhang. Man behöver veta hur det har sett ut i världen vid en viss tidpunkt och hur en akt förändrats över tid.¹³²

12.9.3 Adopterade personers rätt att ta del av sina adoptionsdokument

Rätten att ta del av information om sitt ursprung

Av såväl svensk lagstiftning som internationella konventioner följer att den som är adopterad har rätt att få kännedom om sitt ursprung och att upplysningar om ett barns ursprung ska bevaras.

Enligt artikel 7 barnkonventionen har barnet, så långt det är möjligt, rätt att få veta vilka dess föräldrar är och få deras omvårdnad. I artikel 22 2008 års Europarådskonvention framgår bland annat att det adopterade barnet har rätt att ta del av information om sitt ursprung från behöriga myndigheter och att lämplig vägledning bör ges till adopterade barn som inte uppnått myndig ålder. Av artikel 30 1993 års Haagkonvention framgår att en fördragsslutande stats behöriga myndigheter ska säkerställa att de upplysningar om barnets ursprung som myndigheterna innehar bevaras, i synnerhet vad avser uppgifter om föräldrarnas identitet samt sjukdomshistoria.

¹³¹ Gemensamt uttalande från AEF, AFO, AKF, Chileadoption.se, SKAN och TAR vid riksdagsseminarium i maj 2023.

¹³² Möte med AC 2023-10-26 och Adoptionscentrums intressepolitiska program (IPP), <https://www.adoptionscentrum.se/app/uploads/2023/01/ipp-februari-2022.pdf>. Hämtad 2024-10-28.

Vidare framgår det att dessa myndigheter ska säkerställa att barnet eller dess ombud har tillgång till sådan information, under lämplig vägledning, i den utsträckning som lagen i staten medger. En adopterad persons rätt till information om sitt ursprung kommer även till uttryck i Europadomstolens praxis.¹³³

Föräldrar är skyldiga att informera sitt barn om att det är adopterat

Enligt 4 kap. 23 § föräldrabalken har ett barn som är adopterat rätt att få veta det av sina föräldrar. Rätten till information gäller oavsett om adoptionen beslutats av svensk domstol eller av utländsk myndighet. Det är alltså föräldrarna som bär ansvaret för att barnets rätt att få veta tillgodoses. Upplysningsskyldigheten omfattar inte en skyldighet att berätta vilka de biologiska föräldrarna är utan endast det faktum att barnet är adopterat. Av förarbetena framgår dock att det kan vara lämpligt att lämna ytterligare information som ger barnet möjlighet att ta till sig vetskapen om sitt ursprung. Barnet kan då själv välja om han eller hon vill söka närmare information om sitt ursprung.¹³⁴

Adoptionsorganisationerna är skyldiga att dokumentera förmedlingsverksamheten

En auktoriserad sammanslutning är skyldig att dokumentera förmedlingsverksamheten. Dokumentationen ska utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärenden samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse. Dokumentationen ska bevaras så länge den kan antas ha betydelse för den som förmedlats för adoption genom sammanslutningen eller för honom eller henne närstående personer. Kopia av handlingar som avser en viss adoption ska skickas till ansvarig socialnämnd. Om sammanslutningen upphör med sin förmedlingsverksamhet, ska dokumentation av förmedlingsverksamheten överlämnas till MFOF för förvaring (8 b § LIA).

---

¹³³ Se till exempel *Godelli mot Italien* no. 333783/09 den 25 september 2012.

¹³⁴ Prop. 2017/18:121 *Modernare adoptionsregler*, s. 163 f.

Syftet med dokumentationsskyldigheten är att säkerställa att i första hand den som förmedlats för adoption ska kunna få så mycket information som möjligt vid sökandet av sitt ursprung.¹³⁵

En adopterad person har rätt att ta del av sina adoptionsdokument

Den som är adopterad genom en auktoriserad adoptionsorganisation har rätt att ta del av sina adoptionshandlingar om det inte kan antas att en annan enskild person lider men. Handlingarna ska tillhandahållas så snart som möjligt för läsning eller avskrivning på stället eller i avskrift eller kopia. Det är den som ansvarar för handlingarna som prövar frågor om utlämnande. Anser denne att någon handling eller en del av en handling inte bör lämnas ut ska han eller hon genast med eget yttrande överlämna frågan till MFoF (8 c § LIA).

Enligt 26 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, har en vuxen adopterad rätt att få ut uppgifter om förhållanden av betydelse för att denne ska få vetskap om vilka hans eller hennes biologiska föräldrar är. De uppgifter som får lämnas ut ska vara av betydelse för att kunskap om föräldrarna ska kunna erhållas.¹³⁶ Även en adopterad under 18 år kan få ut handlingar efter socialnämndens prövning. Enligt MFoF har det stor betydelse hur handlingarna visas. Det är viktigt att socialtjänsten har gått igenom handlingarna och tänkt igenom vad uppgifterna betyder och hur de, inte minst känslomässigt, kan komma att påverka den adopterade som ska få ta del av dem. Om socialtjänstens handläggare finns till hands kan personen det gäller ställa frågor eller få stöd för att bearbeta sina reaktioner på de uppgifter som finns. Om en adopterad person begär ut uppgifter om adoptivföräldrarnas personliga förhållanden under medgivandeutredningen ska socialnämnden bedöma om det står klart att adoptivföräldrarna eller deras närstående inte lider men av att uppgifterna lämnas ut.¹³⁷

---

¹³⁵ Prop. 2003/04:131 *Internationella adoptionsfrågor*, s. 83.

¹³⁶ Prop. 1993/94:165 *Några frågor om sekretess*, s. 63.

¹³⁷ MFoF (2021), *Ursprungssökning vid internationell adoption – vägledning för kommuner*.

12.10 Kompetenshöjande insatser mot professionen

12.10.1 Det behövs en generell kunskapshöjning

Såväl professionella som enskilda personer som vi har intervjuat har lyft att kompetensen och kunskapen om adoption och rasism behöver öka generellt i samhället. Det behövs lättillgänglig information om adoptionsrelaterade frågor så att den generella kunskapen i samhället kan öka. En del adopterade personer upplever att de ofta får utbilda andra och förklara hur adoptioner går till och att adopterade kan förhålla sig på olika sätt till sin adoption. En person beskriver:

Som adopterad blir man ofrivillig lärare i transnationell adoption. Det saknas kompetens, kunskap och forskning.

Många framhåller att det är särskilt viktigt att de som möter adopterade personer i sitt yrke får ökad kunskap om bland annat adoption, trauma, anknytning och rasism.

Forskare har i våra intervjuer lyft fram att det är en utmaning att sprida kunskap och få ut den i verksamheterna, men att det samtidigt finns en tradition av att implementera ny kunskap inom vården.¹³⁸ En psykoterapeut lyfter fram att man kan göra utbildningsinsatser till andra aktörer, till exempel Mind, Bris, Röda Korset och Svenska kyrkan.

Socialtjänsten behöver stärka sin adoptionsspecifika kompetens och följa upp familjerna

Inom socialtjänsten behövs mer adoptionsspecifik kunskap hos dem som jobbar med utredningar inom familjerätten samt hos dem som jobbar med barn och ungdomar och utreder stöd till barn och deras familjer. MFoF har tidigare velat få ett regeringsuppdrag att utarbeta en modell för stöd, som skulle kunna ske vid landets alla kommuner och i samarbete med BUP. Myndigheten har överlämnat en promemoria om detta till Socialdepartementet. MFoF har velat ge de professionella extra redskap i deras stöd till adopterade och ta fram en

---

¹³⁸ Möte med Anders Hjern och Bo Vinnerljung 2024-03-04.

kunskapsbank för professionella utifrån den forskning som finns om vad adopterade behöver för stöd.¹³⁹

Bättre uppföljning av adoptivfamiljerna

Vår utredning visar att det finns behov av att stärka uppföljningen och kontakten med adoptivfamiljen efter adoptionen. Föräldrar utreds innan adoptionen, men efter adoptionen saknas ofta uppföljande kontakter. Det är i dag otydligt hur uppföljningen av adoptivfamiljer ska gå till. Av socialtjänstlagen framgår inte tydligt vad stödet innebär och hur lång tid socialtjänstens uppföljningsansvar sträcker sig.

I våra fokusgrupper och intervjuer betonar adopterade personer, men även adoptivföräldrar, vikten av regelbunden uppföljning av familjen efter att barnet kommit till Sverige. Flera gör jämförelsen med placerade barn som kontrolleras och följs upp mer än vad adopterade barn gör och menar att man skulle kunna göra på liknande sätt med adopterade barn, inte minst på grund av den extra sårbarhet som finns hos adopterade barn. En adopterad person i vår fokusgrupp säger så här:

Det är en jättegrej att flytta ett barn från en familj till ett helt annat land, med ett annat språk, andra människor, annat hem, annan mat. Allt är annat. Man klipper alla band verkligen. Jag tycker det är jättekonstigt att det inte finns någon slags uppföljning vid olika åldrar på barnet.

Vissa anser att de som haft kontakt med familjen före adoptionen även borde följa familjen över tid och vara ett stöd för både adoptivföräldrar och det adopterade barnet och att det borde skötas av familjehemssekreterarna, precis som för familjehemsplacerade barn. Flera anser att socialtjänsten borde följa det adopterade barnet under hela uppväxten och till exempel göra hembesök 1–2 gånger per år.

En adoptivförälder beskriver att de intervjuer som socialtjänsten har gjort för att kunna skicka uppföljningsrapporter till ursprungslandet har varit ett visst stöd, och hen gärna hade haft det oftare. En adoptivförälder önskar att socialtjänsten hade hört av sig kontinuerligt under första året och frågat hur det gick. Hen berättade att hen haft viss hjälp av en annan adoptivförälder som var medlem

---

¹³⁹ Möte med MFoF 2023-05-31.

i AC. Den personen hade i uppdrag att ringa adoptivföräldrar och fråga hur de hade det när de kommit hem med barnet:

Det var otroligt bra, jag är så tacksam. Hon ringde kanske varannan vecka och hon hade själv adopterat lite äldre barn så det fanns jättemycket som hon kunde berätta för mig.

Andra adoptivföräldrar har uttryckt att de blivit stressade och känt sig utvärderade av intervjuerna i samband med uppföljningsrapporterna, och att det därför inte fungerat stöttande. En adoptivförälder beskriver att adoptivföräldrar nog är mer ”rädda” för socialtjänsten än vad andra föräldrar är:

Vi har gått igenom alla utredningar och visat hur duktiga vi är, psykologiskt, ekonomiskt och mentalt. Vi är extremt bra som har klarat av detta. Och då är man ännu mer rädd, särskilt om man har prestationskrav, att man inte vill till socialtjänsten.

En annan adoptivförälder skulle helst se att det var någon annan än socialtjänsten som gjorde uppföljningen, någon oberoende, så att man faktiskt kan prata öppet: ”Man har ju varit så utvärderad under många år. Vi funderade också på syskon och då tänkte man ju på vad man kunde säga och så.” En annan adoptivförälder berättar på liknande sätt:

Jag kände att jag bara tog upp lagom svåra saker. Det ligger ju ändå till grund för att Sverige ska fortsätta kunna ha en bra adoptionskontakt med landet. Så det går ju inte att braska på om att det faktiskt är ganska svårt. Så det är ju viktigt att det finns ett fristående stöd.

En möjlighet är att man har kontakt med BUP en gång om året för att stämma av hur det går, helst en specialiserad psykiatri som kan adoptionsfrågor, men man kan också nyttja de kontaktpunkter som finns i BVC och skolan.

Några adopterade personer anser att uppföljningen bör göras utan att föräldrarna är med. Vissa lyfter också fram att besöken kan behövas oanmält, eftersom det finns barn som hamnar i dysfunktionella hem. En adopterad person anser att barnet bör ha en egen kontaktperson som barnet själv kan ringa när det uppstår problem. Hen beskriver det som en ”stress release” för ett barn att ha någon utanför familjen som man kan höra av sig till och ha som bollplank. En adopterad person som blivit utsatt för rasism i sitt eget hem hade önskat att någon tog hen åt sidan och ställt frågor om hur hen hade det.

Det finns alltså behov av stöd direkt till barnet, till familjen som helhet och till adoptivföräldrarna. En del efterfrågar en uppföljning för att säkerställa att barnen har det bra, medan andra snarare efterfrågar en uppföljning som syftar till att stötta föräldrarna.

Förskola och skola behöver kunskap om psykisk ohälsa och rasism

Även förskolan och skolan är viktiga arenor för att kunna stötta adopterade barn. Personal i skolan behöver förstå och vid behov fånga upp adopterade barn, eftersom adopterade är överrepresenterade när det gäller psykisk ohälsa. Många adopterade har PTSD och olika diagnoser, vilket skolan behöver vara medveten om. En adopterad som arbetar som lärare uppfattar att kunskapen och kompetensen om adopterade är låg i skolans värld. Det behövs ökad kompetens hos kuratorer och specialpedagoger men även hos lärare, som ofta är den som först ser om ett barn mår dåligt.

Skolan behöver också stärka sin kompetens om rasism, vad det kan innebära och hur man kan prata om det. En person i vår referensgrupp anser att skolan, och även socialtjänsten, har svårt att prata om rasism:

Vi är ordfattiga när det gäller att prata om rasism. Så när ett barn vill prata om de här frågorna möts de inte upp. Många professionella har inte hittat språket.

Även en adoptivförälder framhåller i vår fokusgrupp att pedagogerna i skolan har alldeles för lite kunskap om rasism, särskilt de som jobbar i vita områden. Hen upplever att i skolan är det tabubelagt att prata om ras:

Om man pratar om ras så blir man betraktad som rasist. Det finns en rädsla hos pedagogerna att prata om ras. /.../ Vi ser olika ut och vi måste acceptera det och jobba med det. Pedagogerna som möter våra barn i skolan måste bli utbildade om detta.

12.10.2 Flera lyfter behovet av adoptionsspecifik kunskap på grundutbildningarna

Ett sätt att öka kunskapen hos yrkesverksamma som möter adopterade är att i grundutbildningen föra in frågor om rasism, adoption samt statistik om psykisk ohälsa och suicid bland adopterade. Bland annat har adopterades organisationer i en skrivelse till Adoptionskommissionen framfört att kunskap om adopterade personers livsvillkor och behov bör ges på samtliga grundutbildningar inom vård, omsorg och pedagogik.¹⁴⁰ Även AC framför i sitt intressepolitiska program att det behövs utbildningsinslag om internationell adoption i utbildningen till yrkesgrupper som möter adopterade personer och deras föräldrar.¹⁴¹

12.11 Behov av juridisk rådgivning

I våra fokusgrupper och intervjuer har både adopterade personer och adoptivföräldrar tagit upp att adopterade personer behöver tillgång till juridisk rådgivning, till exempel när det gäller namnbyte och arvstvister. Det nederländska expertcentret INEA har noterat att många av de frågor som de får är av juridisk karaktär. Det handlar bland annat om att återta sitt första namn eller häva adoptionen.

12.11.1 Tvister vid arvsskiftet

Flera adopterade personer berättar att det kan uppstå arvstvister när adoptivföräldrarna dör. En adopterad person beskriver att hen ligger i arvstvist på grund av att hens syskon, som är biologiskt barn, fått mer pengar än hen efter att hens adoptivföräldrar dött. Hen tycker det har varit svårt att veta vart hen ska vända sig för att få hjälp.

---

¹⁴⁰ Chileadoption.se, TAR, AEF, AKF, nätverket SKAN och AFO. *Gemensamt dokument till Adoptionskommissionen gällande inväntande av kunskapscentrum för adopterade*. Inkom till Adoptionskommissionen 2024-09-16.

¹⁴¹ Adoptionscentrums intressepolitiska program (IPP), <https://www.adoptionscentrum.se/app/uploads/2023/01/ipp-februari-2022.pdf>, nedladdad 2024-10-28.

12.11.2 Återtagande av namn

Adopterade personer kan också behöva vägledning i hur man kan gå till väga för att återta sitt ursprungliga namn. Såväl organisationer för adopterade som enskilda personer har beskrivit att det kan vara väldigt svårt att visa kopplingen till sitt första namn för Skatteverket. Flera framför att det behövs betydligt enklare juridiska vägar för att återta sitt första namn. Man anser vidare att adopterade personer inte ska behöva betala en avgift för namnbytet.

12.11.3 Frågor om medborgarskap

Såväl adopterade personer som adoptivföräldrar lyfter frågan om dubbla medborgarskap i våra intervjuer och fokusgrupper. Flera adopterade personer uppger att de inte vågar göra någon återresa på grund av rädsla för att tvingas till militärtjänstgöring. En adoptivförälder menar att det även kan vara farligt att vara medborgare i vissa länder och att det är ett problem att det inte går att göra sig av med medborgarskapet förrän barnet fyller 18 år.

12.12 Forskning

12.12.1 Det finns behov av ny kunskap om behov och stöd till adopterade personer och deras familjer

Utifrån intervjuer, fokusgrupper, underlag som lämnats in till Adoptionskommissionen samt tidigare studier har vi identifierat några områden där det finns behov av ny kunskap.

Flera lyfter att det behövs mer kunskap om orsaker till och riskfaktorer för psykisk ohälsa hos adopterade personer

Flera personer för fram att det behövs mer kunskap för att förstå orsakerna till adopterade personers sämre fysiska och psykiska hälsa och sociala livsvillkor. Många adopterade personer lyfter att det behövs mer kunskap om trauma kopplat till adoption och att man kommit längre med detta i exempelvis USA än här i Sverige. Ett annat område där det förefaller saknas kunskap är om äldre

adopterade och deras behov av stöd, till exempel vad som händer när en adopterad får Alzheimers.

Metoder saknas för psykosocialt stöd och insatser till adopterade personer

AEF lyfter fram att det i dag finns mycket lite forskning om kunskapsbaserade och effektiva metoder för psykosocialt stöd till adopterade. Även de psykoterapeuter och psykologer som vi har intervjuat framhåller att det behövs mer kunskap om vilket stöd adopterade behöver, så att det passar alla. Vissa vill ha adoptions-specifikt stöd och andra vill absolut inte ha det. Adopterade kommer behöva olika stöd, eftersom det är komplext och alla har olika förutsättningar. En del kommer att behöva terapi hela livet, medan andra inte kommer behöva stöd alls.

Det saknas även kunskap om vilka särskilda insatser som fungerar för adoptivfamiljer där barnet har neuropsykiatrisk problematik. I våra fokusgrupper med adoptivföräldrar med barn under 18 år framkom att adoptivföräldrar till barn med särskilda behov, efterfrågar stöd men har svårt att få något som fungerar för dem. Det fungerar inte med korttidsboende eller att få avlösning hemma. Något som var tänkt som avlastning har i stället blivit en stor påfrestning för både barn och adoptivföräldrar, till exempel om kontaktpersonen byts ut varje halvår. En adoptivförälder påpekar också att HVB eller familjehem inte heller är en bra lösning för adopterade barn.

I vår fokusgrupp resonerar adoptivföräldrar kring att de LSS-insatser som finns kanske passar sämre för de barn som både är adopterade och har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Man ställer sig frågan om det är traumat som gör att det inte funkar, och att detta skulle behöva undersökas. Adopterade barn kanske till exempel inte ska ha samma insatser som andra utagerande barn.

12.13 Stödet bör samordnas av ett kompetens- eller resurscentrum

12.13.1 Det finns en samsyn i att det adoptionsspecifika stödet behöver samlas i ett särskilt kompetenscentrum

I ett gemensamt ställningstagande har flera organisationer för adopterade framhållit behovet av ett nationellt resurscenter som stimulerar till forskning och förmedlar kunskap genom bland annat utbildning och rådgivning, samordnar ursprungssökning och DNA-frågor samt vid behov även erbjuder adopterade specialistbehandling och stöttar adopterade personer och deras närstående efter adoption. De föreslår ett kunskapscentrum för internationellt adopterade personer som även samlar nationellt adopterade, familjehemsplacerade, donators- och surrogatbarn/familjer samt ensamkommande flyktingar, alternativt samverkar med och skapar synergieffekter med motsvarande centrum för de frågorna.¹⁴²

Även i våra intervjuer och fokusgrupper finns en samsyn i att det vore bra om adoptionsspecifikt stöd kunde samlas på en plats, i ett nationellt kompetens- eller resurscenter. Det anses viktigt att olika yrkesgrupper arbetar på ett sådant centrum och att det finns en mångfald och representation av adopterade.

Samla och sprida kunskap inom adoptionsområdet

En uppgift för ett kompetens- eller resurscentrum kan vara att identifiera behov av kunskap inom adoptionsområdet, stimulera ny forskning samt att föra ut den kunskap som finns. Det har bland annat förts fram i våra intervjuer och fokusgrupper.

Stimulera forskning

För att ny forskning ska komma till stånd behövs forskningsmedel, vilket både adopterade, adopterades föreningar och forskare vi talat med framhåller. Det går att söka medel från forskningsfinansiärer

---

¹⁴² Adopterades organisationers presentation i riksdagen 2023-05-23; Skrivelse till Adoptionskommissionen från Chileadoption.se, TAR, AEF, AKF, nätverket SKAN och AFO "Gemensamt dokument till Adoptionskommissionen gällande inrättande av kunskapscentrum för adopterade", inkom till Adoptionskommissionen 2024-09-16.

som till exempel Vetenskapsrådet och andra instanser som fördelar forskningsmedel till olika ändamål. Vissa menar dock att det behövs ”öronmärkta” medel för att säkerställa forskningsmedel för just detta område. Ett alternativ är att några få forskare arbetar på eller är direkt knutna till kompetenscentret. Det finns dock en risk att forskningen då snävas in till ett mer begränsat område, och det kan skapa konflikter när det gäller vilken forskning man då väljer att prioritera. Olika forskare har påtalat att ett kompetenscenter inte behöver bedriva forskning själv, utan kan knyta till sig forskning på andra sätt. För att åstadkomma en bredd i forskningen kan det enligt dem vara bättre att söka forskningsmedel via en allmän sökning och ha ett forskarnätverk knutet till centret, jämfört med att ha några få forskare knutna till centret.

Adopterades organisationer efterfrågar dock att ett kunskapscentrum kan genomföra enklare pilotstudier som underlag och stimulans för vidare forskning, samt delta i och initiera större forskningsprojekt i samarbete med akademiska institutioner och andra forskningsorgan. Genom att ha en egen behandlingsverksamhet menar de att centrumet dessutom kan få ny kunskap och utveckla behandlingsmetoder.¹⁴³

Kunskapshöjande stöd till yrkesverksamma

En uppgift för ett kompetens- eller resurscentrum kan vara att höja kunskapen om bland annat adoption, trauma, anknytning och rasism hos yrkesverksamma som i sitt arbete möter adopterade personer. Det kan handla om att bygga upp en kunskapsbank, utbilda och svara på frågor från yrkesverksamma inom socialtjänst, skola och förskola, barnhälsovården (BVC), mödrahälsovården (MVC), ungdomsmottagningar, BUP, vuxenpsykiatri samt hälso- och sjukvården. Ökad adoptionsspecifik kompetens har efterfrågats i våra intervjuer och fokusgrupper.

Ett kompetens- eller resurscentrum skulle kunna vara ett stöd till professionella som i sina olika funktioner möter adopterade personer och deras närstående. Det kan ske genom föreläsningar,

---

¹⁴³ Skrivelse till Adoptionskommissionen från Chileadoption.se, TAR, AEF, AKF, nätverket SKAN och AFO ”Gemensamt dokument till Adoptionskommissionen gällande inrättande av kunskapscentrum för adopterade”, inkom till Adoptionskommissionen 2024-09-16.

utbildning, fortbildning och handledning.¹⁴⁴ Ett sådant centrum kan även utbilda yrkesverksamma och ge dem en certifiering (liknande HBTQI-certifiering), så att centrumet kan hänvisa adopterade personer till dem. Allmänläkare skulle exempelvis kunna erbjudas en tvådagarskurs, så att de kan bemöta adopterade på ett rätt sätt och kunna ha stödsamtal för att hjälpa till med att hantera ångest eller hjälpa föräldrar att hantera anknytning.

Ett kompetens- eller resurscentrum skulle också kunna bidra i relevanta professioners grund- och vidareutbildning, till exempel socionom, psykolog, lärare, specialpedagog, läkare, sjuksköterska. Bland annat skulle man kunna föra in utbildning om rasism, adoption samt statistik om psykisk ohälsa och suicid bland adopterade personer.

Kunskapshöjande stöd till allmänheten och målgruppen

I våra fokusgrupper har det förts fram att ett kompetens- eller resurscentrum bör sprida kunskap om adoption brett och direkt till adopterade personer, adoptivföräldrar, adopterades partners, barn och andra närstående samt till allmänheten.

Ett sådant centrum kan ha en webbsida med information och kunskap om adoption, anknytning, trauma, identitet, rasism och oegentligheter samt ge tips om relevant forskning. Det kan också finnas mer riktad information till målgruppen med tips på kunniga terapeuter, mötesplatser, föreningar och Facebook-grupper, språkurser, tolkar, personer som kan fungera som ”kulturbroar” för olika ursprungsländer, stipendier samt tips på kultur (böcker, filmer och konst).

Kunskapshöjande stöd till allmänheten och den specifika målgruppen kan också ske genom föreläsningar, på webben eller fysiskt, och samtalsgrupper.

---

¹⁴⁴ Skrivelse till Adoptionskommissionen från Chileadoption.se, TAR, AEF, AKF, nätverket SKAN och AFO ”Gemensamt dokument till Adoptionskommissionen gällande inrättande av kunskapscentrum för adopterade”, inkom till Adoptionskommissionen 2024-09-16.

Föräldrautbildningen

I dag ansvarar MFoF för att samordna föräldrautbildningen inför adoption och utbilda föräldrautbildarna. Det är dock en utmaning att säkerställa bra föräldrautbildning i alla 290 kommuner. En uppgift för ett kompetens- eller resurscentrum skulle kunna vara att säkerställa att föräldrautbildningen innehåller viktiga delar. Ett annat alternativ som diskuterats i våra fokusgrupper är att föräldrautbildningen centraliseras och sker digitalt, för att säkerställa att alla får en likvärdig utbildning. Centrumet skulle i så fall ansvara för och hålla i föräldrautbildningen.

Direktstöd till målgruppen

I våra intervjuer och fokusgrupper har det varit tydligt att adopterade personer vill att ett kompetens- eller resurscentrum även ger direktstöd till målgruppen, bland annat i form av psykosocialt samtalsstöd och stöd i ursprungssökning. Adopterade vill kunna vända sig dit och veta att de möts av personer med kompetens om adoption.

Samtalsstöd

Ett kompetens- eller resurscentrum bör utifrån vad som framkommit i våra intervjuer och fokusgrupper kunna erbjuda samtalsstöd – framför allt individuella samtal, men även gruppsamtal. Ett samtalsstöd bör i första hand riktas till adopterade personer, men även adopterades föräldrar, barn och partners bör kunna få samtalsstöd. Ett samtalsstöd behöver erbjudas i olika former: digitalt, via telefon samt fysiskt på olika orter. Ett resurscentrum kan därför behöva ha samtalsledare kopplade till sig på olika orter i landet.

En idé som framförts av bland annat psykoterapeuter och forskare är att ett sådant centrum skulle kunna utbilda och handleda samtalsledare och terapeuter som finns ute i landet. De kan få en licensiering eller certifiering som garanterar ett visst kunnande. Dessa terapeuter kan också utgöra ett nätverk som kontinuerligt stöttar varandra och utbyter lärdomar från arbetet, och på så vis succesivt ökar sin kompetens.

Mötesplatser och erfarenhetsutbyten

En uppgift för ett kompetens- eller resurscentrum kan också vara att initiera eller på andra sätt möjliggöra träffar och erfarenhetsutbyten för adopterade vuxna, adopterade ungdomar samt adoptivföräldrar och barn. Även adopterades egna barn och partners kan vara en målgrupp för detta. Ett sådant centrum kan erbjuda erfarenhetsutbyten i form av gruppsamtal utifrån olika teman. Några exempel på möjliga teman som framkommit som centrala är identitet, rasism, tonår, att få barn, att ha småbarn, separationer, när föräldrar dör, livets slutskede, sorgebearbetning, oegentligheter, ursprungssökning, återresa och återförening. Flera adopterade personer betonar också vikten av forum och mötesplatser för att bara träffas, umgås och ha roligt. Erfarenhetsutbyten kan ske både digitalt och fysiskt. Adopterade personer menar att centrumet kan ordna egna, men också identifiera och tipsa om möjliga mötesplatser runt om i landet och dra nytta av ideella krafter. Centrumet bör kunna ge information om vilka forum som finns ute i landet där man kan träffa och prata med andra adopterade personer.

Stöd vid ursprungssökning

I vår utredning framkommer att ett kompetens- eller resurscentrum behöver ge stöd till adopterade personer som söker sitt ursprung. Det kan handla om praktiskt stöd och guidning i att söka i arkiv och hitta sina adoptionshandlingar samt tipsa om lämpliga tolkar. I våra fokusgrupper och intervjuer har olika uppgifter för ett sådant centrum diskuterats och föreslagits. Det har bland annat framförts att ett det behöver ha kunskap om de olika ursprungsländerna och veta var dokument finns. Det lyfts också fram att ett det behöver kunna erbjuda stöd till adopterade personer inför och efter en återresa, vilket kan ske i grupp och likna så som Adoptionscentrum (AC) arbetar med detta i dag. Flera framhåller att ett kompetens- eller resurscentrum även bör ta hjälp av andra adopterade personer som kan hjälpa till att guide rätt och ge konkreta tips. Det kan behöva ha kontakt med ambassaden i ursprungsländerna (åtminstone de största adoptionsländerna), som i sin tur behöver ha kunskap om var man hittar adoptionsdokument och kontakt med lokala personer som kan vägleda adopterade personer rätt. Någon

anser att centrumet kan vara den som kan ta en första kontakt med ursprungsfamiljen inför återförening. Andra lyfter att det även skulle kunna vara en ingång för adopterades ursprungliga familjer som söker eller fått kontakt med biologiska släktingar som adopterats till Sverige. De kan behöva översättnings- och tolkhjälp, kulturtolkar samt hjälp med DNA- testningar och tolkning av dessa.

Stöd till DNA-undersökning

Några adopterade personer anser att ett kompetens- eller resurscentrum skulle kunna informera om vilka alternativ till DNA-test som finns och deras för- och nackdelar, till exempel när det gäller kostnader och möjlighet att flytta DNA även till andra databaser. Det skulle kunna kartlägga vilka DNA-test som fungerar bäst för de olika ursprungsländerna.

Andra föreslår att ett sådant centrum skulle kunna ge informationsblad till svenska ambassader i ursprungsländer om möjligheten för ursprungsfamiljer att lämna DNA, ta fram en checklista för att bedöma om personer som hör av sig får lämna gratis DNA-test, upprätta register över dem som lämnar DNA samt informera ambassaden när de godkänt någon för att lämna DNA. Ambasadernas roll skulle vara att hänvisa familjer som vill lämna DNA-test till centrumet för bedömning, erbjuda DNA-test till dem som godkänts samt identifiera och hänvisa till platser där man kan göra test.

Många efterfrågar att ett sådant centrum kan ha en roll i att administrera en nationell DNA-databank.

Juridisk rådgivning

Ett kompetens- eller resurscentrum skulle kunna erbjuda juridisk hjälp och rådgivning, till exempel i frågor om namnbyte, dubbla medborgarskap, arvstvister etc. Detta är något som flera adopterade efterfrågar.

Språk

I våra intervjuer och fokusgrupper har behovet av att få behålla sitt ursprungliga språk efterfrågats. Däremot har det inte framförts några konkreta förslag eller önskemål om vad ett kompetens- eller resurscentrums roll i detta skulle vara. Men det skulle till exempel kunna anordna språkkaféer eller mötesplatser för adopterade personer som vill lära sig ett visst språk. Det skulle också kunna sprida information och tips om forum som anordnas av andra runtom i landet, men också tipsa om språkutbildningar, översättare och tolkar.

12.13.2 Tidigare förslag

2003 års utredning föreslog ett nationellt forsknings- och kunskapscentrum

2003 års adoptionsutredning konstaterade att forskning och kunskapsutveckling om internationell adoption var ett eftersatt område som måste prioriteras. Ett skäl till att området var så obeforskat var enligt utredningen att gruppen adopterade personer och adoptivföräldrar var relativt liten. Ett annat skäl kunde vara attityden hos adoptivfamiljer, adoptionsorganisationer och myndigheter att adoptivfamiljer inte skiljde sig från andra familjer, vilket kunde ha lett till att problem hellre negligerats än uppmärksammas. Ytterligare ett skäl kunde vara att samhället avhänt sig ansvaret för stöd, det hade i stället erbjudits genom adoptionsorganisationerna som drivit kunskapsutvecklingen och uppmärksammat samhället på gruppens behov. Det fanns inte heller någon offentlig aktör med uppgift att inventera forskningsbehov, samordna forskning och föra ut forskningsresultat till de professioner som möter adopterade personer och adoptivfamiljer.

Utredningen föreslog därför att regeringen skulle inrätta ett nationellt forsknings- och kunskapscentrum för internationella adoptionsfrågor. Syftet med centrumet var att adopterade personer skulle få så bra uppväxt- och livsvillkor som möjligt i sitt nya hemland genom bättre kunskapsunderlag för de professionella som arbetade med adoptionsanknutna frågor. Centrumet skulle prioritera forskning som kunde tillämpas i kommunernas och landstingens

konkreta arbete med utlandsadopterade personer och deras familjer. Centrumets uppgifter föreslogs vara följande:

- Hålla kontakt med adoptionsfältet för att fånga upp forskningsbehov, hålla sig à jour med internationell forskning, stimulera och koordinera forskning samt besluta om och genomföra olika forskningsprojekt.
- Arbeta med kvalificerade utvärderingar av olika behandlingsinsatser, ansvara för registrering och systematisering av resultat.
- Samarbeta med lokala och regionala forsknings- och utvecklingsenheter inom landsting och kommun och andra vetenskapliga miljöer som arbetar med närliggande frågor.
- Ansvara för att nya resultat görs tillgängliga för adoptionsfältet genom seminarier, konferenser, utbildningspaket och skriftsammanställning.
- Verka i nära samarbete med myndigheter och institutioner inom området.
- Fungera som kunskapsbank för kommunernas adoptionsanknutna verksamhet och de samverkansformer som utvecklas.

Centrumet skulle dock inte erbjuda handledning och rådgivning i enskilda ärenden, det skulle i stället regionala adoptionsrådgivningarna göra. Det var viktigt inte minst av geografiska skäl att stödet fanns tillgängligt och att det fanns en kunskap om adoption i olika delar av landet. Men ett ännu viktigare skäl till att inte skapa en central rådgivningsverksamhet för gruppen adopterade personer och deras föräldrar ansågs vara att de, precis som alla andra olika grupper med särskild problematik, skulle erbjudas kvalificerad hjälp inom den ordinarie hjälpapparaten. Av både resursskäl och rättviseskäl var det inte rimligt att en viss grupp skulle erbjudas särskild rådgivning på nationell nivå. Utredningen såg också en risk att kompetensutvecklingen på lokal och regional nivå inte skulle gynnas om det erbjöds ett centralt stöd. Dessutom bedömde utredningen att det fanns en risk att ett centrum som både skulle stimulera och genomföra forskning och fungera som rådgivningsorgan i enskilda ärenden förlorade i tydlighet och effektivitet.

Utredningen menade att ett nationellt forsknings- och kunskapscentrum med fördel skulle kunna inordnas i en redan befintlig verksamhet. För att centrumet skulle få legitimitet behövde det knytas till en tvärvetenskaplig miljö där det fanns möjlighet till dialog med klinisk verksamhet. Det ansågs viktigt att adopterade personer själva fick komma till tals i verksamheten så att adopterade personers situation inte enbart beskrevs av adoptivföräldrar och professionella. En styrgrupp där olika aktörer inom adoptionsfältet ingick skulle bland annat medverka i att definiera forskningsbehovet. Utredningen lyfte fram några exempel på befintliga aktörer där ett centrum skulle kunna inrättas: Institutet för psykosocial medicin (IPM) vid Karolinska institutet, Psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet, Institutionen för psykologi eller Avdelningen för barn- och ungdomspsykiatri vid Lunds universitet, Tema Barn vid Linköpings universitet, Barnrättscentrum i Örebro eller Centrum för invandrarforskning vid Stockholms universitet.¹⁴⁵

12.13.3 Internationell utblick

Nederländerna har inrättat ett kompetenscentrum

Som ett resultat av den så kallade Joustra-utredningen som utredde oegentligheter i den internationella adoptionsförmedlingen till Nederländerna, inrättades 2023 ett expertcentrum för internationella adoptioner; Expertisecentrum interlandelijke adoptie, förkortat INEA. INEA beskriver sitt uppdrag som att de är den centrala platsen dit alla internationellt adopterade kan vända sig för att få stöd med frågor om internationell adoption, med särskild fokus på de personer som upplever problem kring sin adoption. Även adoptivföräldrar och andra familjemedlemmar samt ursprungsföräldrar kan vända sig till INEA med vissa frågor.¹⁴⁶

INEA har 25 anställda som alla har berörts av adoption på olika sätt. Några har själva adopterats, andra har familjemedlemmar som har adopterats och ytterligare andra har en professionell bakgrund inom adoptionsområdet.¹⁴⁷ Budgeten för INEA är 30 miljoner euro för 10 år. Av dem ska 10 miljoner euro gå till professionalisering

---

¹⁴⁵ SOU 2003:49, s. 265 ff.

¹⁴⁶ <https://inea.nl/over-inea/>. Hämtad 2025-01-16.

¹⁴⁷ <https://inea.nl/over-inea/>. Hämtad 2025-01-16.

och 20 miljoner till ursprungssökning.¹⁴⁸ INEA arbetar med fem fokusområden (building blocks):

- Kunskap. INEA samlar in och tillgängliggör forskning inom adoptionsområdet.
- Ursprungssökning. INEA utför inga ursprungssökningar på uppdrag av adopterade personer men hjälper till med råd och kan länka vidare till ansvariga aktörer (inklusive information om vilka privata aktörer som erbjuder DNA-tester för olika världsdelar).
- Adoptionsakter. INEA förvarar inga adoptionsakter men kan vägleda var adoptionsakter finns och hur adopterade personer kan få tillgång till sin akt.
- Psykosocialt stöd. INEA ansvarar för stöd till adopterade och deras familjer. Barn och familjer erbjuds ”Video home training” hemma hos familjer. INEA erbjuder även upp till fem individuella samtal och även gruppsamtal med adoption som tema. Även vårdgivare, skolor och andra yrkesverksamma kan kontakta INEA för konsultation och kompetensutveckling.
- Juridiskt stöd. INEA ger viss juridiskt rådgivning, till exempel hur en adopterad person kan återta sitt förstanamn. INEA kan även rekommendera jurister (pool of lawyers) som har kunskap om adoption. INEA sammanställer juridiska frågor som kan behöva lösas och återrapporterar återkommande frågor till ministeriet.

INEA arbetar med att bygga upp nätverk för adopterade personer och bjuder in till olika typer av evenemang. De vänder sig både till adopterade personer och till adoptivföräldrar.¹⁴⁹

Förslag om inrättande av ett kompetenscentrum i Norge

Den norska folkhälsomyndigheten har på uppdrag av Bufdir kartlagt adoptivföräldrars och barns behov av hjälp och uppföljning efter adoption. I den rapport som de lämnade 2021 rekomen-

---

¹⁴⁸ Möte med INEA i Houten 2023-10-03.

¹⁴⁹ Möte med INEA i Houten 2023-10-03.

derade de bland annat inrättande av ett adoptionskompetenscentrum med anställda knutna till en redan befintlig forsknings- och undervisningsmiljö. Kompetenscentrumet ska bland annat ansvara för att organisera en service som säkerställer att alla adoptivfamiljer erbjuds möjlighet att träffa en psykolog (med kunskap om adoption) under den första tiden efter adoptionen. Vidare ska kompetenscentrumet ansvara för att driva en telefontjänst bemannad av vårdpersonal med erfarenhet av adoptivfamiljer och adoptionsrelaterade frågor och utmaningar.¹⁵⁰

12.14 Ett kompetens- eller resurscentrums placering, organisering och finansiering

Vi har i våra intervjuer, fokusgrupper fått in många tankar och förslag om var ett kompetens- eller resurscentrum bör placeras och hur det bör vara organiserat.

12.14.1 Var ett centrum kan placeras

Ett medskick vi fått i våra intervjuer och fokusgrupper är att ett kompetens- eller resurscentrum bör placeras där det uppfattas ge legitimitet, till exempel i anslutning till någon befintlig statlig verksamhet, oberoende från adoptionsorganisationerna. Ursprungssökningen är en komplicerad verksamhet som bland annat kräver att man har upparbetade kontakter med utländska myndigheter. Kunskapsförmedlingen behöver knyta an till de befintliga statliga strukturerna för kunskapsstyrning.

MFoF

MFoF har redan uppdrag om både samtalsstöd och ursprungssökning och har byggt upp kompetens och strukturer för detta. Det kan vara bra att bygga vidare på det som redan är påbörjat och att det placeras hos en aktör som har ett engagemang för frågorna. MFoF

---

¹⁵⁰ Folkhelseinstituttet. *Bedre føre var OG etter snar. Utvelgelse og oppfølging av adoptivfamilier: Erfaringer og anbefalinger*. Rapport 2021, s. 12.

är dessutom med i kunskapsstyrningen inom staten.¹⁵¹ MFoF anser själva att de har byggt upp stor kompetens och lärt sig i snabb takt. De har levererat kunskap- och metodstöd och allmänna råd till professioner samt stöd till enskilda, och vill gärna ta vidare arbetet med samtalsstöd, ursprungssökning och kunskapsförvaltning.¹⁵² MFoF:s placering i Skellefteå kan vara en nackdel. En annan nackdel är att en del adopterade personer inte har förtroende för MFoF, eftersom de uppfattar att myndigheten har haft en för nära anknytning till AC och inte ställt tillräckliga krav på adoptionsförmedlingarna.¹⁵³ Eftersom vår utredning dessutom påvisar oegentligheter och riktar viss kritik mot MFoF så kan det uppfattas som märkligt att det är den myndigheten som ändå ska erbjuda stöd till adopterade personer. Det är för tidigt att säga om MFoF skulle kunna upprätta ett sådant förtroende framöver. Det kommer att påverkas mycket av det bemötande och den hjälp som de adopterade personerna får. Om MFoF får uppdraget bör de stärka kompetensen¹⁵⁴ och skapa viss autonomi från myndigheten, till exempel genom att skapa en understruktur till MFoF rent organisatoriskt och placera centrumet på annan ort än Skellefteå.

Socialstyrelsen eller Folkhälsomyndigheten

I våra intervjuer och fokusgrupper har diskuterats och framförts olika tankar om var ett kompetens- eller resurscentrum bör placeras. Ett alternativ är Socialstyrelsen. Det ligger i linje med andra uppdrag som regeringen har lagt på Socialstyrelsen, vilket talar för att det borde ligga där. Samtidigt ger inte Socialstyrelsen direktstöd till målgrupper, vilket talar emot. Ett annat möjligt alternativ som lyfts fram är Folkhälsomyndigheten.

Ett universitet

Ytterligare ett alternativ är att knyta centrumet till ett universitet. Det kan uppfattas som mer neutral och oberoende och det skulle också främja forskning på området. Styrningsmässigt kan det dock

---

¹⁵¹ Expertgruppsmöte 2023-06-12.

¹⁵² Möte med MFoF 2023-05-31 och Expertgruppsmöte 2023-06-12.

¹⁵³ Möte med Natte Hillerberg och Mattias Strand 2023-08-25.

¹⁵⁴ Referensgruppsmöte januari 2024.

vara mer komplicerat att ha det på ett universitet. Utbildningsdepartementet har i andra sammanhang varit negativt inställda till att inrätta kompetenscentrum med koppling till något lärosäte. Karolinska institutet har bra kompetens kring vård, psykiatri samt psykoterapi och behandling av trauma och komplexa vårdinsatser.

Länsstyrelse

En möjlighet är också att centrumet placeras hos någon länsstyrelse. Det finns exempel på det sedan tidigare; bland annat Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck vid länsstyrelsen Östergötland. Från och med 1 januari ska dock centrumets uppgifter överföras till Jämställdhetsmyndigheten.¹⁵⁵ Det finns dock nackdelar med en sådan lösning. Utifrån ett hälso- och sjukvårdsperspektiv är det viktigt att centrumet ligger på en myndighet som har ett förtroende hos hälso- och sjukvården, vilket länsstyrelsen inte riktigt har.

Nationellt styrt och samordnat men utspritt och tillgängligt i hela landet

Av våra intervjuer framgår att ett adoptionsspecifikt stöd bör vara nationellt styrt och samordnat, men även finnas lokalt. Kunskapsstödet till yrkesverksamma och allmänhet samt föräldrautbildningen kan finnas på en ort, eftersom det kan ges digitalt. Stöd i ursprungssökning kan behöva samlas på ett ställe, men eventuellt med ”filialer” ute i landet där dokument, tolkar och mer handfast stöd i röttersök finns. Samtalsstöd kan erbjudas centralt och digitalt, men behöver också finnas tillgängligt ute i landet.

12.14.2 Organisering

Forskare har framhållit att det är viktigt att ett kompetens- eller resurscentrum får tydliga direktiv kring vad det ska inriktas på och uppnå, så att insatserna hamnar där de behövs som mest. Det är

---

¹⁵⁵ Pressmeddelande från Arbetsmarknadsdepartementet. *Jämställdhetsmyndigheten ska ta över det samlade nationella ansvaret för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck*. Publicerad 24-12-16.

viktigt att det finns olika kompetenser samlade på centrumet och att det finns en mångfald och representation av adopterade personer. Ett sådant centrum bör vara nätverkande och ha nära koppling till forskning, relevanta professioner och även utbyte med andra länder.

Hur ska ett kompetens- eller resurscentrum förhålla sig till befintliga strukturer och ordinarie hälso- och sjukvård?

En fråga är hur ett kompetens- eller resurscentrum ska förhålla sig till ordinarie befintliga strukturer. Psykiatriker har framfört att samtalsstödet borde vara en del av det ordinarie systemet i regionerna och kommunerna och till exempel inlemmas inom primärvården. Vi har också fått medskicket att det finns en risk att den vanliga vården inte gör tillräckligt för de adopterade om de kan hänvisa till ett sådant centrum.

Andra har framfört att en fördel med ett statligt kompetens- eller resurscentrum är att det kan erbjuda ett likvärdigt stöd till alla. Om varje kommun i stället får medel att använda till stöd för adopterade personer finns en risk att medlen går till annat. En psykolog menar att eftersom adoptionerna minskar så är det dessutom oralistiskt att tro att kunskapen om adopterade personer ska finnas hos alla socialtjänster.

I våra intervjuer blir det tydligt att det behövs mer specialiserad vård för adopterade personer. När samtalsstöd inte räcker, behöver adopterade antingen få tillgång till terapeutiskt stöd och behandling (till exempel traumaterapi) hos centrumet, eller bli hänvisad till en terapeut i den ordinarie vården, som har adoptionsspecifik utbildning.

En psykiatriker påpekar att man kan titta på de regionala avtalen och eventuellt ha regionala centrum. Sverige har inte av tradition haft centrumbildningar, så som till exempel USA har haft. Det kan dock vara lite nyckfullt politiskt med centrumbildningar, de kan lätt tas bort. Men att ha en centrumbildning och öka kunskapen generellt behöver inte motsäga varandra. Ett exempel på centrumbildning som lyfts är HBTQ-hälsan på Södersjukhuset som har funnits länge och som kombinerat somatisk vård med psykologiskt stöd. Vi har också haft finsk mottagning för finstalande.

Psykologer och psykoterapeuter uppger att det måste finnas rutiner för hur man går till väga om någon behöver akut vård, till exempel vid psykos eller suicidalitet. Forskare påpekar också att

den allra allvarligaste psykiska ohälsan måste tas om hand i den ordinarie vården.

Utifrån underlag vi fått in från verksamma psykoterapeuter kan ett förslag på struktur för ett samtalsstöd med olika nivåer vara:

1. Ett individuellt stöd, första linjen, som inte behöver vara terapeutisk behandling. Det kan ges av några anställda på kompetens- eller resurscentrumet och av andra som finns utspridda i landet. De bör ha fått en kortare utbildning på 1–2 dagar och sedan fortsatt kompetensutveckling och handledning i grupp. En eventuell certifiering eller märkning bör knytas till person, ej arbetsplats. Den adopterade bör kunna välja själv om de vill få stödet digitalt eller på plats och om stödet ska ges av någon som själv är internationellt adopterad eller rasifierad. De bör kunna hänvisa vidare till psykoterapeuter eller till psykiatrik vid behov. De ska även kunna hänvisa vidare till grupper för erfarenhetsutbyte och till ursprungssökning.
2. Terapeutisk behandling i ordinarie strukturer för psykisk ohälsa (depression, ångest etc.). De som ger detta bör i första hand vara psykoterapeuter som har fått mer adoptionsspecifik utbildning, till exempel fördjupning kring kliniskt arbete med adopterade som pågår under 1 års tid med 3–5 utbildningstillfällen samt handledning kring arbetet. Det är viktigt att de som ger stödet kan adoption, separation, rasism och trauma. Dessa vidareutbildade psykoterapeuter skulle kunna få en certifiering.
3. Slutenvård.

En tanke med en sådan struktur är att arbeta mycket förebyggande för att spara både pengar och lidande. En psykoterapeut uttrycker det såhär:

Det är viktigt att adopterade inte är en sjukdomsdiagnos. Något har hänt adopterade som kan påverka deras psykiska och somatiska välbefinnande, och de behöver förebyggande insatser som stöd. /.../ Ju bättre de första insatserna är desto färre behöver dyra långa behandlingar, sjukskrivningar, inläggningar både inom psykiatrik och den vanliga vården. Just nu så vandrar många adopterade runt i vården med många olika diagnoser och behandlingar inom psykiatrik och andra insatser. Detta är kostsamt för samhället.

Ett kompetens- eller resurscentrum behöver ta till vara adopterade personers kompetens

Något som både adopterade personer och andra har lyft fram är att ett kompetens- eller resurscentrum bör ta till vara och använda sig av adopterade personer själva, och på olika sätt göra dem delaktiga. Det är viktigt för att skapa legitimitet och förtroende samt få bort lite av den polarisering som finns i dag. En idé är att ha adopterade personer i styrelsen. Organisationer för adopterade förespråkar inrättandet av en styrgrupp för centrumet, som till en betydande andel utgörs av adopterades föreningar och nätverk.¹⁵⁶

Ett centrum skulle också mer handgripligen kunna använda adopterade personers kompetens och erfarenhet för att stötta andra adopterade personer. En psykoterapeut som själv är adopterad och som haft många samtal med adopterade personer framhåller att det finns en enorm kompetens hos adopterade personer som man kan dra nytta av, till exempel:

- Hålla i erfarenhetsutbyten och gruppsamtal kring olika teman, eller ordna mötesplatser för att umgås och ha roligt. Det finns till exempel många adopterade kuratorer.
- Agera som "jourhavande kompis". Flera adopterade personer har varit positiva till tidigare sådana försök.
- Mentorskap, där en äldre adopterad person kan vara mentor till en yngre. Att hjälpa andra kan även vara ett sätt att själv läka.
- Stöd i ursprungssökning. Många adopterade personer kan språket och har kontakter och kanaler. Adopterade personer kan bistå inför återresa med guidning, ge tips och kulturellt stöd (agera "kulturbrygga"). En idé är att använda avlönade kulturtolkar för att minska det kulturella gapet vid röttersök och återföreningar. Det skulle till exempel kunna vara personer från organisationer för adopterade, men det kan också vara personer som invandrat från de aktuella länderna. En jämförelse kan göras med de kulturtolkar som Transnationellt centrum har och som de ibland använder inom hälso- och sjukvården för att minska det kulturella gapet.

---

¹⁵⁶ Skrivelse till Adoptionskommissionen från Chileadoption.se, TAR, AEF, AKF, nätverket SKAN och AFO "Gemensamt dokument till Adoptionskommissionen gällande inrättande av kunskapscentrum för adopterade", inkom till Adoptionskommissionen 2024-09-16.

En fråga som diskuterats är hur ett kompetenscenter kan knyta till sig denna kompetens, hur man kan anlita och avlöna dem.

12.14.3 Finansiering

Ett medskick vi fått är att det behövs en långsiktighet och en garanti för att kompetens- eller resurscentrumet ska få fortleva. Ett förslag är att det initialt finansieras för fem års tid för att sedan utvärderas. Adopterades organisationer framför att ett kunskapscentrum förutom statlig finansiering också bör kunna söka offentliga och privata bidrag. De anser också att en kontinuerlig utvärdering och kvalitetssäkring av centrumets verksamhet är avgörande för att säkerställa att insatserna är effektiva och ändamålsenliga.¹⁵⁷

---

¹⁵⁷ Skrivelse till Adoptionskommissionen från Chileadoption.se, TAR, AEF, AKF, nätverket SKAN och AFO "Gemensamt dokument till Adoptionskommissionen gällande inrättande av kunskapscentrum för adopterade", inkom till Adoptionskommissionen 2024-09-16.

Referenser

Offentligt tryck

Propositioner

Proposition 1958 A:144, *med förslag till ärvdabalk m.m.*

Proposition 1960:10 *Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdslag) m. m.*

Proposition 1968:114 *med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 § föräldrabalken, m. m.*

Proposition 1970:186 *med förslag till ändringar i adoptionslagstiftningen.*

Proposition 1971:113 *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om internationella rättsförhållanden rörande adoption, m.m.*

Proposition 1978/79:108 *om organisationen av verksamheten med internationella adoptioner m. m.*

Proposition 1979/80:1 *om socialtjänsten.*

Proposition 1980/81:112 *om samtycke och tillstånd till adoption.*

Proposition 1984:85:16 *om vissa frågor rörande internationella adoptioner.*

Proposition 1988/89:3 *om bidrag vid adoption av utländska barn.*

Proposition 1989/90:107 *om godkännande av FN konventionen om barnets rättigheter.*

Proposition 1993/94:117 *Inkorporering av Europakonventionen och andra fri- och rättighetsfrågor.*

Proposition 1993/94:165 *Några frågor om sekretess.*

Proposition 1996/97:91 *Internationella adoptionsfrågor.*

- Proposition 1996/97:124 *Ändring i socialtjänstlagen.*
- Proposition 1997/98:182 *Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige.*
- Proposition 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag.*
- Proposition 2000/01:122 *Sveriges tillträde till Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen.*
- Proposition 2001/02:123 *Partnerskap och adoption.*
- Proposition 2002/03:146 *Sveriges tillträde till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet.*
- Proposition 2003/04: 131 *Internationella adoptionsfrågor.*
- Proposition 2005/06:68 *Försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi – Fakultativt protokoll till konventionen om barnets rättigheter.*
- Proposition 2008/09:160 *Samordnad och tydlig tillsyn av socialtjänsten.*
- Proposition 2009/10:55 *En politik för det civila samhället.*
- Proposition 2011/12:85 *Stärkt skydd för barn i internationella situationer.*
- Proposition 2014/15:100, *Budgetproposition.*
- Proposition 2015/16:1 *Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.*
- Proposition 2017/18:121 *Modernare adoptionsregler.*
- Proposition 2017/18:186 *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter.*
- Proposition 2023/24:50 *En skyldighet att lämna uppgifter till Adoptionskommissionen.*
- Proposition 2024/25:1 *Budgetpropositionen för 2025 – Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.*
- Proposition 2024/25:60 *Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta.*
- Proposition 2024/25:89 *En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter.*

Offentliga utredningar

SOU 1954:6 *Ärvdabalk*.

SOU 1967:57 *Adoption av utländska barn*.

SOU 1969:11 *Internationell adoptionsrätt*.

SOU 1978:10 *Barnets rätt*.

SOU 1979:63 *Barnets rätt 2 – Om föräldraansvar m.m.*

SOU 1986:20 *Barns behov och föräldrars rätt*.

SOU 1989:100 *Adoptionsfrågor*.

SOU 1994:137 *Internationella adoptionsfrågor. 1993 års Haag-konvention m.m.*

SOU 1996:137 *Internationella adoptionsfrågor*.

SOU 1997:116 *Barnets bästa i främsta rummet*.

SOU 1998:100 *Adoptionsfrågor*.

SOU 2000:20 *Steriliseringsfrågan i Sverige 1935–1975 Historisk belysning – Kartläggning-Intervjuer*.

SOU 2000:77 *Omhändertagen – Samhällets ansvar för utsatta barn och unga*.

SOU 2003:49 *Adoption – till vilket pris?*

SOU 2009:61 *Modernare adoptionsregler*.

SOU 2009:99 *Vanvård i social barnavård under 1900-talet*.

SOU 2011:9 *Barnen som samhället svek – åtgärder med anledning av övergrepp och allvarliga försummelser i samhällsvården*.

SOU 2015:71 *Barns och ungas rätt vid tvångsvård*.

SOU 2020:63 *Barnkonventionen och svensk rätt*.

SOU 2023:40 *Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen*.

SOU 2025:13 *En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag*.

Departementspromemorior

- Ds S 1978:6 *Internationella adoptioner. Riktlinjer och organisationsförslag.*
- Ds Ju 1980:8 *Samtycke och tillstånd till adoption.*
- Ds S 1983:14 *Internationella adoptioner, översyn och förslag till åtgärder.*
- Ds S 1987:1 *Kostnader i samband med adoption av utländska barn.*
- Ds 2001:53 *Föräldrars samtycke till adoption, m.m.*
- Ds 2014:17 *Samordnat ansvar för vissa familjefrågor.*
- Ds 2019:23 *Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter.*
- Ds 2022:22 *Bättre konsekvensutredningar.*

Utskottsbetänkanden

- SoU 1992/93:15 *Socialpolitik – inriktning och anslag.*
- Bet. 2014/15:SoU1.

Övrigt

- Dir. 2001:93 *Internationella adoptioner m.m.*
- Dir. 2020:29 *Uppgörelse med historiska kränkningar och övergrepp mot tornedalingar, kväner och lantalaiset.*
- Dir. 2021:103 *Kartläggning och granskning av den politik som förts gentemot samerna och dess konsekvenser för det samiska folket.*
- Regeringens skrivelse 2016-10-13 *Regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter.* Skr. 2016/17:29.
- Regeringens skrivelse 2024-12-19 *Det handlar om livet – nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention.* Skr. 2024/25:77.

- Regeringsbeslut 1992-08-20 *Överklagande av Sri Lanka Barns Vänner – Internationell adoptionsförening, SLBV angående auktorisation för internationell adoptionshjälp*. Socialdepartementet dnr S92/3675/J ärendenummer 3.
- Regeringsbeslut 2013-08-29 *Uppdrag om föräldrars förberedelse inför adoption*. Socialdepartementet S2013/5938/FST (delvis).
- Regeringsbeslut 2020-04-30 Regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.
- Regeringsbeslut 2020-12-22 Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Socialstyrelsen.
- Regeringsbeslut 2021-12-22 Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.
- Uppdrag till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd att ge stöd till internationellt adopterade och adoptivföräldrar*. Socialdepartementet S2025/00113.
- Sveriges riksdag. Motion 1992/93:So445 av Liselotte Wågö (m). *Adoptioner av barn födda i Sverige av utländska kvinnor*.
- Utrikesdepartementet. *Letter of intent. Bilateral roadmap between Sweden and Chile. Signed in duplicate in Stockholm. 13 juni 2024*.

Övrig litteratur

- Adoptionscentrum (1981). *Verksamhetsberättelse för Förbundet Adoptionscentrum för verksamhetsåret 1981*.
- Adoptionscentrum 2023-01-13 *Ansökan om statsbidrag för 2023 och önskemål om att förordningen SFS 2015:980 ses över*.
- Allmänna Barnhuset (1955). *Adoption. En vägledning för myndigheter, tjänstemän och förtroendemän, vilka har att syssla med frågor angående adoption*. Stockholm: David Broberg.
- Allmänna Barnhuset (1969). *Adoption. En vägledning för myndigheter, tjänstemän och förtroendemän, vilka har att syssla med frågor angående adoption*. Karlshamn: Lagerblads.
- Andersson, Malin (2016). *Att ersätta det oersättliga. Statlig gottgörelse för ofrivillig sterilisering och vanvård av omhändertagna barn*. Falun: Scandbook.

- Andersson, Sven-Olof et al. (2021). Adverse Childhood Experiences are associated with choice of partner, both partners' relationship and psychosocial health as reported one year after birth of a common child. A cross-sectional study. *PLoS One*. Vol. 16, nr. 1, 2021.
- Ankestyrelsen (2021). *Mistanke om ulovlige forhold i adopsjoner fra Chile til Danmark 1978–1988*.
- Ankestyrelsen (2022). *Adopterendes ret til egen identitet. Erfaringer med håndteringen af uregelmæssigheder i internationale adoptions-sager*. September 2022.
- Ankestyrelsen (2024). *Adoptionsformidlingen fra Sydkorea til Danmark i 1970'erne og 1980'erne*. Januari 2024.
- Arpi, Agnes (2023). *De kritiska. Berättelser om internationell adoption*. Verbal förlag.
- Asplund, David (2023). *The negotiation and crafting of identity among transnational and/or transracial adult adoptees in Sweden*. Masteroppsats, Stockholms universitet, Socialantropologiska institutionen.
- Balk, Yannik och Frerks, Georg och de Graaf, Beatrice (2022). Investigating Historical Abuses An Applied History Perspective on Intercountry Adoption in the Netherlands, 1950s–Present. *Journal of Applied History*. Vol. 5 2022.
- Belgisk utredning (2021). *Panel of experts on intercountry adoption. Final report*. 14 August 2021.
- Berthet, Danielle och Falk, Francesca (2022). *The adoption of children från Sri Lanka in the Canton of St Gallen 1973-2002*.
- BFA (2018). *Ge relevant stöd till adopterade och deras familjer*.
- Brodzinsky, David, Gunnar, Megan och Palacios, Jesus (2022). Adoption and trauma: Risks, recovery, and the lived experience of adoption. *Child Abuse & Neglect*. Vol. 130 2022.
- Bufdir (2024). *Bufdirs anbefaling om midlertidig stans av utenlandsadopsjon – svar på oppfølgningsspørsmål*.
- Bufdir (2024). *Vurdering av midlertidig stans av utenlandsadopsjon. anbefaling til Barne- og familiedepartementet*.
- Bufetat (2024). *Underveisrapport. Samtalestøtte til adopterte og Foreldrekurs til adoptivforeldre*. Oppdrag 1.9.2 og 1.9.3 – Disponeringsbrev 2024.

- Cantwell, Nigel (2017). *The sale of children and illegal adoption*.
Defence for Children, Ecpat and Terre des Hommes Netherlands.
- Cederblad, Marianne (1981). Utländska adoptivbarns psykiska anpassning. *Läkartidningen*. Vol. 78:816-9, 1981.
- Cederblad, Marianne (1982). *Utländska adoptivbarn som kommit till Sverige efter tre års ålder. Anpassningsprocessen under det första året i familjen*, NIA.
- Cederblad, Marianne (1991). Hög ålder vid adoptionen största risken för att utveckla anpassningsproblem i tonåren. *Läkartidningen*. Vol. 88, nr 12, 1991.
- Centers for Disease Control and Prevention (2021). *Adverse Childhood Experiences Prevention Strategy*. Atlanta, GA: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.
- Cheney, Kristen E (2021). Closing New Loopholes: Protecting Children in Uganda's International Adoption Practices. *Childhood*. Vol. 28, nr. 4, 2021: 555–569.
- ChildONEurope Secretariat (2007). *Guidelines on Post-adoption Services*.
- Cidrelius, Daniel (2023). *Kunskapsförhandlingen av adoptivbarnshandeln – Diskurser om tillvägagångssätt*.
- Comisión para el Esclarecimiento de la Verdad, la Convivencia y la No Repetición (2022). *Hay futuro si hay verdad - Informe Final. La Colombia fuera de Colombia. Las verdades del exilio*.
- Commissie onderzoek interlandelijke adoptie (2021). Unofficial translation report. *Committee on the Investigation of Inter-country Adoption*.
- Committee on the Investigation of Intercountry Adoption (2021). *Consideration, Analysis, Conclusions, Recommendations and Summary*. Government of the Netherlands.
- Council for the Application of Criminal Law and youth protection (2016). Reflection on Intercountry Adoption. Opinion of 14 October 2016.

- Danelius, Hans och Bull, Tomas och Danelius, Johan och Cameron, Iain (2023). *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis. En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*. Norstedts juridik.
- Déry-Alfredsson, Ilona och Kats, Madeleine (1989). *Utländska adoptivbarn på PBU*, Stockholms universitet, Psykologiska institutionen.
- Englundh, Elizabeth (2010). FN:s konvention om barnets rättigheter: historik, teori och praktik. *Svenskt gudstjänstliv*. Vol. 85 2010.
- Eriksen, Kasper Emil Rosbjørn (2024). *A Scandinavian Way of Adoption? A comparative historical study of transnational adoption in Denmark, Norway, and Sweden during the late half of the 20th century*. European University Institute, Department of History and Civilisation.
- EurAdopt (2002). *EurAdopt Guidelines on financial factors in co-operation with counterparts and co-workers in countries of origin*. Adopted by the EurAdopt General Meeting in Aarhus, Danmark, den 7 april 2002.
- Expertengruppe Internationale Adoption (2024). *Schlussbericht. Zu Handen des Bundesamtes für Justiz*. Zürich, 27. juni 2024.
- Folkhelseinstituttet (2021). *Bedre føre var OG etter snar. Utvelgelse og oppfølging av adoptivfamilier: Erfaringer og anbefalinger*.
- Forte (2023). *Kvinnors hälsa och sjukdomar. Kartläggning och analys av forskningsbehov*.
- Gardell, Ingegärd (1979). *Internationella adoptioner. En rapport från Allmänna Barnhuset, Allmänna Barnhuset*.
- Gouvernement France (2023). *Mission interministérielle relative aux pratiques illicites dans l'adoption internationale en France*.
- Granskingsutvalget for utenlandsadopsjoner (2025). *Delrapport om Ecuador og Colombia*. 22 januari 2025.
- Gudmundsson, Ann-Charlotte m.fl. (2015). *Adopterad från annat land. Om samarbetet med barnens ursprungsländer*. Vulkan.
- Hahn, Hayley och Sinha, Vandna (2018). *Adoption Protections for Indigenous Children in Canada*. *Canadian Child Welfare Research Portal*.

- Hailu, Daniel (2017). Children for Families: An Ethnography of Illegal Intercountry Adoption from Ethiopia. *Adoption Quarterly*. Vol. 20, nr 3, 2017.
- Hellberg, Olle (1977). Internationella adoptioner- aktuella problem mot rättshistorisk bakgrund. *Svensk Juristtidning*.
- Hellberg, Olle (1988). *Erkännande av internationella adoptionsbeslut*. Uppsala: IUSTUS förlag AB.
- Hjern, Anders (1998). *Migration till segregation – en folkhälso-rapport om barn med utländskt ursprung i Stockholm, Centrum för barn- och ungdomshälsa*. Samhällsmedicin, Stockholms läns landsting.
- Hjern, Anders och Vinnerljung, Bo (2022). *Hälsa och sociala livsvillkor hos internationellt adopterade i vuxen ålder*. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.
- Hjern, Anders, Lindblad, Frank och Vinnerljung Bo (2002). Suicide, psychiatric illness, and social maladjustment in intercountry adoptees in Sweden: a cohort study. *The Lancet*. Vol. 360, 10 August 2002. *Läkartidningen*. Vol. 100, nr 9, 2003.
- Hoelgaard, Suzanne (1998). Cultural determinants of adoption policy – a Colombian Case Study. *International Journal of Law, Policy and the Family*. Vol. 12, nr 2, 1998.
- Hofvander, Yngve (2010). *50 Years of Ethio-Swedish Collaboration in Child Health and Nutrition: The Ethio-Swedish Pediatric Clinic (ESPC) and The Ethiopian Nutrition Institute (ENI): A Chronicle with Recollections and Personal Experiences*.
- Holewinska-Lapinska, Elzbieta (1998). *Adopcje Zagraniczne w praktyce polskich sądów*. Instytut Wymiaru Sprawiedliwosci.
- Human Rights Beyond Borders (2024). *Right to Origins is a Human Right: Dialogues with Adoptees on Their Search for Truth*.
- Human Rights Watch/Asia (1996). *Death by Default. A Policy of Fatal Neglect in China's State Orphanages*.
- Hübinette, Tobias (2003). *Historien om adoption från Korea. "En blick på historien"* ur Sofia Lindström & Astrid Trotzig, red., *Hitta hem. Vuxna adopterade från Korea berättar*.

- Hübinette, Tobias (2005). *Comforting an Orphaned Nation. Representations of International adoption and Adopted Koreans in Korean Popular Culture*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet.
- Hübinette, Tobias (2020). *Adopterad. En bok om Sveriges sista rasdebatt*. Verbal förlag.
- IACHR, Report No. 309/20, Petition 1521-10. *Report on admissibility*, October 16 2020, OEA/Ser.L/V/II.Doc 326.
- Ingelstam, Margareta m.fl. (1969). *Adoptera – ett alternativ. En handbok för alla som tänker på eller sysslar med adoption*. Andra upplagan.
- Inspection générale des affaires étrangères, Inspection générale de la justice, Inspection générale des affaires sociales (Frankrikes Justitie- Utrikes- och Socialdepartement) (2023). *Related inter-departmental mission illegal practices in international adoption in France*.
- Inspektionen för socialförsäkringen (2016). *Att adoptera – en ekonomisk fråga. En studie om adoptionsbidrag och ekonomiska förutsättningar för adoption*. Rapport 2016:9. Elanders Sverige AB.
- International Social Service (2010). *The grey zones of Intercountry adoption*.
- International Social Service (2016). *Responding to illegal adoptions: A professional handbook*.
- Irhammar, Malin (1997). *Att utforska sitt ursprung: identitetsformande under adolescensen hos utlandsfödda adopterade: betydelsen av biologiskt och etniskt ursprung*, Lunds universitet.
- ISS (2010). *Country Situation Ethiopia*.
- ISS (2017). *Country Situation China*.
- ISS (2023). *Country Situation China, Revised by local contacts*.
- Jacobsson, Josefin (2013). *A Swedish Authority's Decision To Not Act Against Grave Violations Of Children's Rights*. A Petition. Internationella Engelska Gymnasiet på Södermalm (IEGS).
- Johnson, Kay Ann (2004). *Wanting a daughter, needing a son. Abandonment, adoption and orphanage care in China*, Yeong & Yeong Book Company.

- Jänterä-Jareborg, Maarit (1994). Convention on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption. *Nordic Journal of Law*. Vol. 63 1994: 185–203.
- Kim, Eleana (2009). *The Origins of Korean Adoption: Cold War Geopolitics and Intimate Diplomacy*. Working Paper Series (WP 09-09). US Korea Institute at SAIS, Johns Hopkins University.
- Kim, Hosu (2016). *Birth Mothers and Transnational Adoption Practice in South Korea. Virtual Mothering*. Palgrave Macmillan, 1st ed.
- Kim, Sook K. (2015). Abandoned Babies: The Backlash of South Korea's Special Adoption Act. *Washington International Law Journal*. Vol. 24, nr. 3, 2015.
- Koo, Youngeun (2021). The question of Adoption: “Divided” Korea “Neutral” Sweden, and Cold War Geopolitics, 1964-75. *The Journal of Asian Studies*. Vol. 80, nr 3, 2021.
- Koo, Youngeun (2024). The Paradoxical Development of Liberal Governance: International Adoption Policy and Professional Social Work in Authoritarian South Korea, 1953–1976. *Journal of Social History*.
- Korea Adoption Services. *The History of Adoption in Korea*. https://www.kadoption.or.kr/en/info/info_history.jsp. Hämtad 2025-04-28.
- Le Conseil fédéral, Suisse (2020). *Illegal adoptions of children from Sri Lanka: historical review, search for origins, outlook. Federal council report in response to the Rebecca Ruiz postulate 17.4181 of 14 December 2017* (Partial English translation). Bern, 11 December 2020.
- Lee, Dongjin (2017). Adoption law reform, “Baby box” and the anonymous birth debate in South Korea. *The International Survey of Family Law*. 2017.
- Lee, Kyung-eun (2021). *The Global Orphan Adoption System: South Korea's Impact on Its Origin and Development*. Published by KoRoot. Seoul, South Korea.
- Lindberg, Dick (2021). *Internationella adoptiöner inom pingströrelsen*. Stockholm: Pingströrelsen.

- Linde, Anna (2023). *International adoptees sexual health - To be seen or to be visible*. Masteruppsats, Malmö universitet, Fakulteten för Hälsa och samhälle.
- Lindgren, Cecilia (2006). *En riktig familj. Adoption, föräldraskap och barnets bästa 1917–1975*. Stockholm: Carlsson.
- Lindgren, Cecilia (2010). *Internationell adoption i Sverige. Politik och praktik från sextiotial till nittiotial*. Myndigheten för internationella adoptionsfrågor.
- Lindström, Ulla (1968). *Att ha barn eller inte*. Stockholm: Bokförlaget Aldus/Bonnier.
- Loibl, Elvira Carolin (2019). *The Transnational Illegal Adoption Market. A Criminological Study of the German and Dutch Inter-country Adoption Systems* (Doktorsavhandling, Maastricht University).
- Loibl, Elvira (2021). The aftermath of transnational illegal adoptions: Redressing human rights violations in the intercountry adoption system with instruments of transitional justice. *Childhood*. Vol. 28, nr. 4, 2021.
- Loibl, Elvira och David M. Smolin, editors (2024). *Facing the Past Policies and Good Practices for Responses to Illegal Intercountry Adoptions*. Eleven.
- Lundberg, Patrik och Sköld, Josefin och Mahmoud, Alexander (2022). *Adoptionerna. Ett granskande reportage*. Natur & Kultur.
- Luo, Nili och Smolin, David M. (2005). *Intercountry adoption and China: emerging questions and developing Chinese perspectives*, Cumberland Law Review.
- Maciejewska-Mroczek, Ewa och Witeska-Młynarczyk, Anna (2021). Managing the Past in the Context of (Dis)Closed Adoption in Poland. *La Revue des Sciences Sociales*. Nr. 66 2021.
- Matwejeff, Susanna (2004). *Svenskfödda adopterades sökprocess*. Licentiatavhandling. Linköpings universitet.
- McKee, Kimberly D. (2016). Monetary Flows and the Movements of Children: The Transnational Adoption Industrial Complex. *The Journal of Korean Studies* 21. Nr. 1 2016.

- Meier, Patricia J. och Zhang, Xiaole (2008). *Sold into adoption: The Hunan baby trafficking scandal exposes vulnerabilities in Chinese adoptions to the United States*, Cumberland Law Review.
- Mezmur, Benyam (2010). "The sins of the 'saviours'": Child trafficking in the context of intercountry adoption from Africa. Paper presented at the Special Commission of the Hague Conference on Private International Law, The Hague, Netherlands, 17–25 June 2010, Information Document no. 2.
- MFoF. Årsredovisningar 2015–2024.
- MFoF (2015). *Redovisning av uppdrag om kunskapsbehov och kunskapsluckor*. 2015-07-17, dnr 1.1.1:200/15.
- MFoF (2019). *Stöd före, under och efter adoption*, 28 mars 2019, dnr 1.2.1: 1343/18.
- MFoF (2020). *Föräldraskap genom adoption. Utbildningsmaterial till föräldrautbildningen*.
- MFoF (2021). *Ursprungssökning vid internationell adoption – vägledning för kommuner*.
- MFoF (2022). *Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade*, Slutrapport januari 2022.
- MFoF (2022). *Internationell adoption – Handbok för socialtjänsten*.
- MFoF (2022). *Pilotprojekt med individuellt stöd till internationellt adopterade vid ursprungssökning*. Slutrapport januari 2022. Regeringsuppdrag S2019/05315/RS (delvis).
- MFoF (2024). *Slutrapport Adoptionsspecifikt professionellt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar*. December 2024. Regeringsuppdrag S2021/08111 (delvis).
- MFoF (2024). *Slutrapport Nationell kontaktpunkt för frågor som rör oegentligheter inom internationella adoptioner*. Regeringsuppdrag S2021/08111 (delvis). December 2024.
- MFoF (2024). *Slutrapport Stöd till internationellt adopterade vid ursprungssökning*. Slutrapport januari 2024. Regeringsuppdrag S2021/08111 (delvis).
- MFoF (2024). *Ytterligare stärka rättssäkerheten och säkerställa barnets bästa i adoptionsprocessen*. Slutrapport för regeringsuppdrag S2023/02122. Mars 2024.
- MFoF (2024). *Tillsynsrapport 2024. Adoptionscentrum*, dnr 2024–555.

- MFoF (2024). *Tillsynsrapport 2024. Barnen Framför Allt*, dnr 2024–556.
- MIA. *Årsredovisningar 2005–2014*.
- MIA 2013-03-27 *Stöd till adopterade som söker sitt ursprung*.
- Monsalve, Karen Alfaro och Morales, José Luis (2021). Chilean children adopted by Swedish families. Diplomatic proximity in times of Cold War (1973-1990). Translated by Erika Tanacs. *Historia Crítica*. Nr 81, 2021.
- National Human Rights Commission of Korea (2022). *The Report on Human Rights Situation in the Republic of Korea*.
- National Institute of Human Rights (2023). *Annual Report 2023. Situation of Human Rights in Chile*.
- NIA Förmedlingsutskottet. *Rapport från förmedlingsutskottets verksamhet 1973–1974, 1974–1975, 1975–76 och 1976–1977*.
- NIA (1980). *Rapport från förmedlingsutskottets verksamhet 1973–1979*.
- NIA. *Verksamhetsberättelser och årsredovisningar 1979–1997, 1999–2000, 2002–2004*.
- NIA (1982). *Internationella adoptioner. Handbok för socialnämnder*.
- NIA (1983). *Internationella adoptioner. Handbok för adoptionsorganisationer*.
- NIA (1986). *Internationella adoptioner. Handbok för socialnämnder*.
- NIA (1997). *Internationella adoptioner. Handbok för socialnämnder*.
- NIA (1997). *Internationell adoptionsförmedling. Handbok för adoptionsorganisationer*. Reviderad 1997.
- Olivares, Ana María och Soto, Pablo (2003). *Adopciones internacionales: ¿un acto de amor?* Centro de Adopción Sueco en Chile (1973-1992). Journalism thesis. Universidad Arcis.
- Ossa, Mulunch Woldetsadik (2017). *International adoption of children in Ethiopia: A comparative analysis with South Africa*. Avhandling, Wolaita Sodo University.
- Procuradaria General de la Nación (2012). *Informe de Vigilancia Superior sobre el Programa de Adopción*.
- Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbeschermin (2016). *Summary advisory report 'Reflection on Intercountry Adoption' of the Council for the Administration of Criminal Justice and Protection of Juveniles*.

- Riksdagens andra kammare Chile (2019). *Rapport från den särskilda kommission som utreder de statliga organens agerande i samband med oegentligt förfarande i adoptions- och inskrivningsprocesserna gällande underåriga samt kontroll av dessas resa utomlands (svensk översättning)*.
- Rotabi, Karen Smith (2010). From Guatemala to Ethiopia: shifts in intercountry adoption leaves Ethiopia vulnerable for child sales and other unethical practices. *The Social Work and Society News Magazine*. June 2010.
- Sandström, Erik (2024). *Kraven på vårdnadshavarens samtycke vid internationella adoptioner*. Examensarbete i civilrätt, särskilt familjerätt. Uppsala universitet.
- Sargent, Sarah (2010). Indigenous Childrens rights – international law, self-determination and intercountry adoption in Guatemala. *Contemporary Issues in Law*. Vol. 10, nr 1, 2010.
- Save the Children (2009). *Keeping Children Out of Harmful Institutions. Why we should be investing in family-based care*.
- Save the Children (2012). *Intercountry Adoption*. Policy Brief June 2012.
- Selman, Peter (2002). Intercountry adoption in the new millennium; the “quiet migration” revisited, *Population Research and Policy Review*. Vol. 21, nr. 3, 2002.
- Selman, Peter (2009). The rise and fall of intercountry adoption in the 21st century. *International Social Work*. Vol. 52, nr 5, 2009.
- Selman, Peter (2012). The Global Decline of Intercountry Adoption: What Lies Ahead? *Social Policy and Society*. Vol 11, nr 3, 2012.
- Selman, Peter (2019). *International Adoptions from the People’s Republic of China as recorded by receiving states 1992-2017*, Newcastle University, May 2nd. 2019.
- Singer, Anna (2000). *Föräldraskap i rättslig belysning*. Iustus förlag.
- Smolin, David M. (2004), Intercountry Adoption as Child Trafficking. *Valparaiso University Law Review*. Vol. 39, nr 2, 2004.
- Smolin, David M. (2006). Child laundering: how the intercountry adoption system legitimizes and incentivizes the practices of buying, trafficking, kidnaping and stealing children. *The Wayne Law Review*. Vol. 52, nr 1, 2006.

- Smolin, David M. (2010). *Abduction, Sale, and Traffic In Children in the Context of Intercountry Adoption*. In Special Commission of the Hague Conference on Private International Law, The Hague, Netherlands.
- Smolin, David M. (2010). Child Laundering and the Hague Convention on Intercountry Adoption: The Future and Past of Intercountry Adoption. *University of Louisville Law Review*. Vol 48, nr. 3, 2010.
- Smolin, David M. (2011). The missing girls of China: population, policy, culture, gender, abortion, abandonment and adoption in East-Asian perspective. *Cumberland Law Review*. Vol. 41, nr. 1, 2011.
- Smolin, David M. (2021). The case for moratoria in intercountry adoption. *Southern California Interdisciplinary Law Journal*. Vol. 30, nr 2, 2021.
- Smolin, David M. (2022). *The Legal Mandate for Ending the Modern Era of Intercountry Adoption*. Samford University.
- Socialstyrelsens rådgivande nämnd för frågor rörande adoption av utländska barn (1973a). *Internationella adoptioner, en redogörelse från Socialstyrelsens rådgivande nämnd för frågor rörande adoption av utländska barn*.
- Socialstyrelsens rådgivande nämnd för frågor rörande adoption av utländska barn (1973b). *Dokumentation från Konferens kring internationella adoptionsfrågor sommaren 1973*.
- Socialstyrelsen (1974). *Adoption av utländska barn. Barnavårdsnämndernas handläggning av internationella adoptionsärenden*.
- Socialstyrelsen. Nämnden för internationella adoptionsfrågor. Förmedlingsutskottet. *Rapport om försöksverksamhet med förmedlingsutskottet 1973-07-01 – 1974-06-30*.
- Socialstyrelsen (1974). *Adoption av utländska barn. Barnavårdsnämndernas handläggning av internationella adoptionsärenden*.
- Socialstyrelsen (2008). *Adoption. Handbok för socialtjänsten*.
- Socialstyrelsen (2010). *Internationella adoptioner. Nya krav på blivande adoptivföräldrar*.
- Socialstyrelsen (2020). *Nationell adoption. Handbok för socialtjänsten*.

- Socialstyrelsen (2021). *Handläggning och dokumentation. Handbok för socialtjänsten*.
- Socialstyrelsen (2022). *Hur hälso- och sjukvården och socialtjänsten möter adoptionsspecifika behov hos adopterade*.
- Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, SKR och SBU (2024). *Begrepp inom området psykisk hälsa*. Version 1.1. 2024.
- Social Welfare Society (2004). *The 5 Decades of SWS (Since 1954–2003)*.
- Soongsil University Industry-Academia Cooperation Foundation (2022). *A study on human rights protection measures through fact-finding surveys on the human rights situation of international adoptees*.
- Staszewska, Maria (2005). *Internationella adoptioner i polsk och svensk rätt med särskild tonvikt på förhållanden mellan båda länderna*. Juridiska institutionen Handelshögskolan vid Göteborgs universitet.
- Statens institutionsstyrelse (1996). *Adoptivbarn, ungdom och omhändertagen. Dokumentation från en konferens i Linköping den 15 april 1996, arrangerad av Folåsa behandlingshem*. Allmän SiS-rapport 1996:4.
- Statskontoret (2021). *Organiseringen av den internationella adoptionsverksamheten*, 2021:1.
- Steenrod, Shelley A. (2021). The Legacy of Exploitation in Inter-country Adoptions from Ethiopia: "We Were under the Impression That Her Birth Parents Had Died". *Adoption Quarterly*. Vol. 25, nr 2.
- Stenbeck, E. (1923). *Adoption mot vederlag*. Svensk Juristtidning.
- Stern, Ulla (2014). *Flyttfågeln. En självbiografi*. Nomen förlag.
- Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (1999). *Adopterad – och sedan...? Stöd och hjälp enligt 12 § SoL*.
- Strand, Mattias och Hillerberg, Natte (2024). Transnational adoptees in healthcare: barriers, resources, and needs. *Front Public Health*. Vol. 12, 2024.
- Stuy, Brian (2014). *Open Secret: Cash and Coercion in China's International Adoption Program*. Samford University.

- Swedish Foundation for Human Rights and Plan Angel (2022). *Report about irregular intercountry adoptions of Colombian children linked to the armed conflict.*
- The African child Policy forum (2012). *Intercountry Adoption. An African Perspective.*
- Tobin, John (2019). *The UN Convention on the Rights of the Child. A Commentary.* Oxford University Press.
- Torhall, Karin (1972). *Brev från Etiopien.* SIDA.
- Turner, Chad (2016). The History of the Subsidiarity Principle in the Hague Convention on Intercountry Adoption. *Chicago-Kent Journal of International and Comparative Law.* Vol. 16, nr. 1, 2016.
- Unicef (2014). *Study on Legal Guardianship and Adoption practices in Uganda.* Study report.
- Unicef (2015) *Family and Parenting Support. Policy and Provision in a Global Context.*
- Valvira. *Adoptionsnämndens verksamhetsberättelse 2023.*
- Van Doore, Kathryn (2016). Paper orphans: Exploring child trafficking for the purpose of orphanages. *The International Journal of Children's Rights.* Vol. 24, nr. 2, 2016.
- Villaume Fägerstrand Catrin (2022). *Stulet barn: min resa från Korea och tillbaka.* Norstedts.
- Wallensteen, Hanna (2024). *Att arbeta med det icke kända. Psykoterapi med personer som adopterats transnationellt.* Examensarbete, Stockholms universitet, Psykologiska institutionen.
- Wereldkinderen and Against Child Trafficking (2009). *Fruits of Ethiopia. Intercountry Adoption: The Rights of the Child, or the "Harvesting" of Children? A Study on Intercountry Adoption in Ethiopia.* 2009-10-06.
- Wolde Selassie, Ella (2014). *Herdepojken och bönhusflickan.* Vulkan.
- Wool-Rim Sjöblom, Lisa (2016). *Palimpsest.* Ordfront Galago.
- Wool-Rim Sjöblom Lisa (2022). *Den uppgrävda jorden.* Ordfront Galago.
- Zurich University of Applied Sciences (2023). *Hinweise auf illegale Adoptionen von Kindern aus zehn Herkunftsländern in der Schweiz, 1970er- bis 1990er-Jahre. Bestandesaufnahme zu Unterlagen im Schweizerischen Bundesarchiv.*

Dokument från FN:s kommitté för barnets rättigheter

Allmänna kommentarer

- CRC/C/GC/6, *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 6* (2005), *Behandlingen av ensamkommande barn och barn som har skilts från föräldrarna utanför ursprungslandet*. FN:s kommitté för barnets rättigheter. 1 september 2005, reviderad mars 2014.
- CRC/C/GC/7, *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 7* (2005), *Genomförandet av barnets rättigheter under tidig barndom*. FN:s kommitté för barnets rättigheter. 20 september 2006.
- CRC/C/GC/11, *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 11*. (2009), *Barn som tillhör ursprungsbefolkningar och deras rättigheter enligt konventionen*. FN:s kommitté för barnets rättigheter. 12 februari 2009.
- CRC/C/GC/12, *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12*. (2009), *Barnets rätt att bli hörd*. FN:s kommitté för barnets rättigheter. 20 juli 2009.
- CRC/C/GC/14 *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14* (2013) *om Barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa*. FN:s kommitté för barnets rättigheter. 29 maj 2013.

Rekommendationer och sammanfattande slutsatser

- CRC/C/15, *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Poland*. Committee on the rights of the child. 15 January 1995.
- CRC/C/15/Add.40, *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Sri Lanka*. Committee on the rights of the child. 21 June 1995.
- CRC/C/15/Add.51, *Concluding observations on the initial report of the Republic of Korea*. Committee on the rights of the child. 13 February 1996.
- CRC/C/15/Add.56, *Concluding observations: China*. Committee on the rights of the child. 7 June 1996.

- CRC/C/15/Add.67, *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Ethiopia*. Committee on the rights of the child. 24 January 1997.
- CRC/C/15/Add.144, *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Ethiopia*. Committee on the rights of the child. 21 February 2001.
- CRC/C/15/Add.197, *Concluding observations on the second periodic report of the Republic of Korea*. Committee on the rights of the child. 18 March 2003.
- CRC/C/CHN/CO/2, *Concluding observations: China (including Hong Kong and Macau Special Administrative Regions)*. Committee on the rights of the child. 24 November 2005.
- CRCC/COL/CO/3, *Concluding observations: Colombia*, Committee on the rights of the child. 8 June 2006.
- CRC/C/ETH/CO/3, *Concluding observations: Ethiopia*. Committee on the rights of the child. 1 November 2006.
- CRC/C/OPSC/COL/CO/1, *Concluding observations: Colombia*. Committee on the rights of the child. 17 June 2010.
- CRC/C/KOR/CO/3-4, *Concluding observations on the consolidated third and fourth periodic reports of the Republic of Korea*. Committee on the rights of the child. 2 February 2012.
- October 2013. CRC/C/CHN/CO/3-4, *Concluding observations on the combined third and fourth periodic reports of China*. 29 October 2013.
- CRC/C/COL/4-5, *Concluding observations on the combined fourth and fifth periodic reports of Colombia*. Committee on the rights of the child. 20-21 January 2015 and 30 January 2015.
- CRC/C/ETH/CO/4-5, *Concluding observations on the combined fourth and fifth periodic reports of Ethiopia*. Committee on the rights of the child. 10 July 2015.
- CRC/C/POL/CO/3-4, *Concluding observations on the combined third and fourth periodic reports of Poland*. Committee on the rights of the child. 30 October 2015.
- CRC/C/KOR/CO/5-6, *Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of the Republic of Korea*. Committee on the rights of the child. 24 October 2019.

CRC/C/POL/CO, *Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Poland*. Committee on the rights of the child. 5-6 December 2021.

Övrigt

CRC/C/156, *Guidelines regarding the implementation of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography*. Committee on the rights of the child. 10 September 2019.

Övriga FN-dokument

A/HRC/34/55. *Report of the Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography*. 27 february-24 March 2017.

CED/C/CHE/CO/1, *Concluding observations on the report submitted by Switzerland under Art. 29 (1) of the Convention*. Committee on Enforced Disappearances. 21 May 2021.

CED/C/9. *Joint statement on illegal intercountry adoption*. Committee on Enforced Disappearances. 5 December 2022.

CED/C/NOR/CO/1, *Concluding observations on the report submitted by Norway under article 29 (1) of the Convention*. Committee on Enforced Disappearances. 24 October 2024.

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. *Legislative History of the Convention on the rights of the child*. Volume I. 2007.

United Nations Human Rights Treaty Bodies (2022). *Joint statement on illegal intercountry adoptions*. 28 september 2022.

Dokument från Haagkonferensen för internationell privaträtt (HCCH)

- HCCH (1965). *The Hague Convention on Jurisdiction, Applicable Law and Recognition of Decrees Relating to Adoption*. 15 November 1965.
- HCCH (2008). *The Implementation and Operation of the 1993 Hague Intercountry Adoption Convention Guide No.1*. Bristol: Jordan Publishing Limited.
- HCCH (2012). *Accreditation and adoption accredited bodies. General principles and guide to good practice Guide no 2*. Bristol: Jordan Publishing Limited.
- HCCH (2012). *Discussion Paper: Co-operation between Central Authorities to develop a common approach to preventing and addressing illicit practices in intercountry adoption cases*.
- HCCH (2021). *Questionnaire on the practical operation of the 1993 Adoption Convention. Prel. Doc. 3 of February 2020 for the Special Commission meeting in 2021*.
- HCCH (2022). *The Fifth Meeting of the Special Commission on the practical operation of the Convention of 29 May 1993 on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption ("1993 Adoption Convention")*. Special Commission juli 2022.
- HCCH (2023). *Toolkit for Preventing and Addressing Illicit Practices in Intercountry adoption*. Haag: The Hague Conference on Private International Law-HCCH Permanent Bureau.

Domar och beslut

- König mot Tyskland no. 6232/73 den 28 juni 1978.
- Marckx mot Belgien no. 6833/74 den 13 juni 1979.
- Ashingdane mot Storbritannien no. 8225/78 den 28 maj 1985.
- Erkner och Hofauer mot Österrike den 24 oktober 1986 och 24 mars 1987.
- Moustaquim mot Belgien no. 12313/86 den 18 februari 1991.
- Vermeire mot Belgien no. 12849/87 den 29 november 1991.

Schouten och Meldrum mot Nederländerna no. 19005/91;
19006/91 den 9 december 1994.

Bronda mot Italien no 40/1997/824/1030 den 9 juni 1998.

Scozzari och Giunta mot Italien no. 39221/98 och 41963/98
den 13 juli 2000.

Godelli mot Italien no. 333783/09 den 25 september 2012.

Olsson mot Sverige (nr 1) no. 57324/08 den 13 maj 2014.

Högsta förvaltningsdomstolens beslut i mål om prövningstillstånd
i kammarrätt. Mål: 2473–24.

Kammarrättens i Stockholm dom den 20 november 1999 med
mål nr 8341–1999.

JO beslut den 23 april 2012 med dnr 1963–2012.

Statens offentliga utredningar 2025

Kronologisk förteckning

---

1. Skärpta krav för svenskt medborgarskap. Ju.
2. Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter. Ju.
3. Skatteincitament för forskning och utveckling. En översyn av FoU-avdraget och expertskattereglerna. Fi.
4. Moderna och enklare skatteregler för arbetslivet. Fi.
5. Avgift för områdessamverkan – och andra åtgärder för trygghet i byggd miljö. LI.
6. Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret. Fö.
7. Ny kärnkraft i Sverige – effektivare tillståndsprövning och ändamålsenliga avgifter. KN.
8. Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan. U.
9. På språklig grund. U.
10. En förändrad abortlag – för en god, säker och tillgänglig abortvård. S.
11. Straffbarhetsåldern. Ju.
12. AI-kommissionens Färdplan för Sverige. Fi.
13. En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag. Fi.
14. En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem. KN.
15. Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare. Volym 1 och 2. S.
16. Ett nytt regelverk för uppsikt och förvar. Ju.
17. Anpassning av svensk rätt till EU:s avskogningsförordning. LI.
18. Ett likvärdigt betygssystem. Volym 1 och 2. U.
19. Kunskap för alla – nya läroplaner med fokus på undervisning och lärande. U.
20. Kommunal anslutning till Utbetalningsmyndighetens verksamhet. Fi.
21. Miljömålsberedningens förslag om en strategi för hur Sverige ska leva upp till EU:s åtaganden inom biologisk mångfald respektive nettoupptag av växthusgaser från markanvändningssektorn (LULUCF). KN.
22. Förbättrad konkurrens i offentlig och privat verksamhet. KN.
23. Ersättningsregler med brottsoffret i fokus. Ju.
24. Publiken i fokus – reformer för ett starkare filmland. Ku.
25. Arbetslivskriminalitet – upplägg, verktyg och åtgärder, fortsatt arbete. A.
26. Tid för undervisningsuppdraget – åtgärder för god undervisning och läraryrkenas attraktivitet. U.
27. En socionomutbildning i tiden. U.
28. Frihet från våld, förtryck och utnyttjande. En jämställdhetspolitisk strategi mot våld och en stärkt styrning av centrala myndigheter. A.
29. Ökad kvalitet hos Samhall och fler vägar till skyddat arbete. A.
30. Enklare mervärdesskatteregler vid försäljning av begagnade varor och donation av livsmedel. Fi.
31. Utmönstring av permanent uppehållstillstånd och vissa anpassningar till miniminivån enligt EU:s migrations- och asylpakt. Ju.
32. Vissa förändringar av jaktlagstiftningen. LI.
33. Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd. Ju.
34. Ett modernare konsumentskydd vid distansavtal. Ju.
35. Etableringsboendelagen – ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända. A.

36. Skydd för biologisk mångfald i havsområden utanför nationell jurisdiktion. UD.
37. Skärpta villkor för friskolesektorn. U.
38. Att omhänderta barn och unga. S.
39. Digital teknik på lika villkor.
En reglering för socialtjänsten och verksamhet enligt LSS. S.
40. Säkrare tivoli. Ju.
41. Pensionsnivåer och pensionsavgiften – analyser på hundra års sikt. S.
42. Säkerhetsskyddslagen – ytterligare kompletteringar. Ju.
43. Säkerställ tillgången till läkemedel – förordnande och utlämnande i bristsituationer. S.
44. Förbättrat stöd i skolan. U.
45. Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – några anslutande frågor. Ju.
46. Tryggare idrottsarrangemang. Ju.
47. Spänning i tillvaron – hur säkrar vi vår framtida elförsörjning? KN.
48. Stärkt pandemiberedskap. S.
49. Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter. Ju.
50. En ny nationell myndighet för viltförvaltning. LI.
51. Bättre förutsättningar för klimatanpassning. KN.
52. Ökad insyn i politiska processer. Ju.
53. Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper. S.
54. Ett skärpt regelverk om utvisning på grund av brott. Ju.
55. En reformerad samhällsorientering för bättre integration. A.
56. Stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende. Ju.
57. Polisiär beredskap i fred, kris och krig. Ju.
58. En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa. LI.
59. Stärkt lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck. Ju.
60. En starkare fondmarknad. Fi.
61. Sveriges internationella adoptionsverksamhet – lärdomar och vägen framåt. Volym 1 och 2. S.

Statens offentliga utredningar 2025

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

- Arbetslivskriminalitet – upplägg, verktyg och åtgärder, fortsatt arbete. [25]
- Frihet från våld, förtryck och utnyttjande. En jämställdhetspolitisk strategi mot våld och en stärkt styrning av centrala myndigheter. [28]
- Ökad kvalitet hos Samhall och fler vägar till skyddat arbete. [29]
- Etableringsboendelagen – ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända. [35]
- En reformerad samhällsorientering för bättre integration. [55]

Finansdepartementet

- Skatteincitament för forskning och utveckling. En översyn av FoU-avdraget och expertskatte-reglerna. [3]
- Moderna och enklare skatteregler för arbetslivet. [4]
- AI-kommissionens Färdplan för Sverige. [12]
- En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag. [13]
- Kommunal anslutning till Utbetalnings-myndighetens verksamhet. [20]
- Enklare mervärdesskatteregler vid försäljning av begagnade varor och donation av livsmedel. [30]
- En starkare fondmarknad. [60]

Försvarsdepartementet

- Plikten kallar! En modern personal-försörjning av det civila försvaret. [6]

Justitiedepartementet

- Skärpta krav för svenskt medborgarskap. [1]
- Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter. [2]

Straffbarhetsåldern. [11]

Ett nytt regelverk för uppsikt och förvar. [16]

Ersättningsregler med brottsoffret i fokus. [23]

Utmönstring av permanent uppehålls-tillstånd och vissa anpassningar till miniminivån enligt EU:s migrations- och asylpakt. [31]

Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd. [33]

Ett modernare konsumentskydd vid distansavtal. [34]

Säkrare tivoli. [40]

Säkerhetsskyddslagen – ytterligare kompletteringar. [42]

Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – några anslutande frågor. [45]

Tryggare idrottsarrangemang. [46]

Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter. [49]

Ökad insyn i politiska processer. [52]

Ett skärpt regelverk om utvisning på grund av brott. [54]

Stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende. [56]

Polisiär beredskap i fred, kris och krig. [57]

Stärkt lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck. [59]

Klimat- och näringslivsdepartementet

Ny kärnkraft i Sverige – effektivare tillståndsprövning och ändamålsenliga avgifter. [7]

En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem. [14]

Miljömålsberedningens förslag om en strategi för hur Sverige ska leva upp till EU:s åtaganden inom biologisk mångfald respektive nettoupptag av växthusgaser från markanvändningssektorn (LULUCF). [21]

Förbättrad konkurrens i offentlig och privat verksamhet. [22]

Spänning i tillvaron – hur säkrar vi vår framtida elförsörjning? [47]

Bättre förutsättningar för klimatanpassning. [51]

Kulturdepartementet

Publiken i fokus – reformer för ett starkare filmland. [24]

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Avgift för områdessamverkan – och andra åtgärder för trygghet i byggd miljö. [5]

Anpassning av svensk rätt till EU:s avskogningsförordning. [17]

Vissa förändringar av jaktlagstiftningen. [32]

En ny nationell myndighet för viltförvaltning. [50]

En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa. [58]

Socialdepartementet

En förändrad abortlag – för en god, säker och tillgänglig abortvård. [10]

Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare Volym 1 och 2. [15]

Att omhänderta barn och unga. [38]

Digital teknik på lika villkor.
En reglering för socialtjänsten och verksamhet enligt LSS. [39]

Pensionsnivåer och pensionsavgiften – analyser på hundra års sikt. [41]

Säkerställ tillgången till läkemedel – förordnande och utlämnande i bristsituationer. [43]

Stärkt pandemiberedskap. [48]

Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper. [53]

Sveriges internationella adoptionsverksamhet – lärdomar och vägen framåt. Volym 1 och 2. [61]

Utbildningsdepartementet

Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan. [8]

På språklig grund. [9]

Ett likvärdigt betygssystem
Volym 1 och 2. [18]

Kunskap för alla – nya läroplaner med fokus på undervisning och lärande. [19]

Tid för undervisningsuppdraget – åtgärder för god undervisning och lärarkörernas attraktivitet. [26]

En socionomutbildning i tiden. [27]

Skärpta villkor för friskolesektorn. [37]

Förbättrat stöd i skolan. [44]

Utrikesdepartementet

Skydd för biologisk mångfald i havsområden utanför nationell jurisdiktion. [36]